Digitized by Google

Digitized by Google

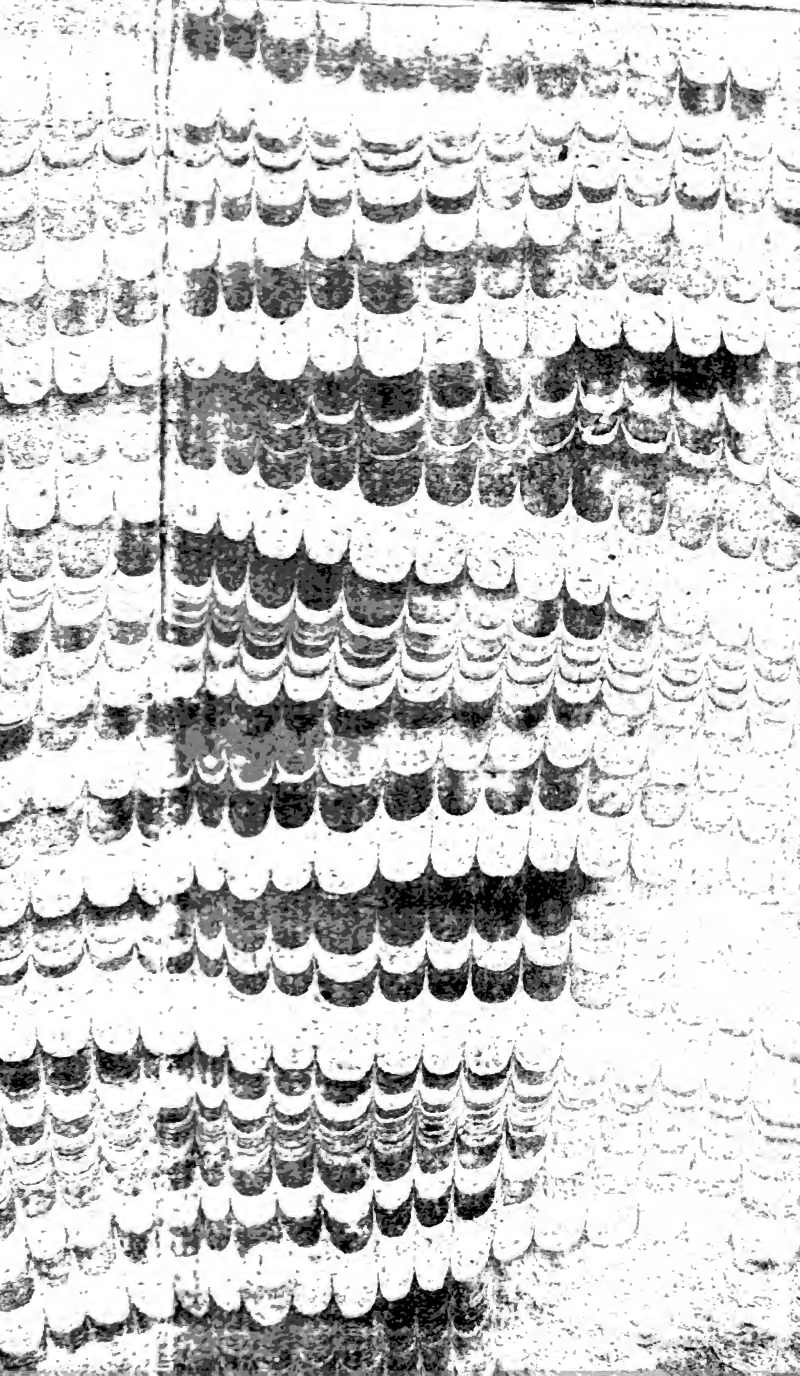

Digitized by Google

JOH. FRID. STAPFERI

V. D. M. Helv. Bern.

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ POLEMICÆ UNIVERSÆ,

Ordine Scientifico

diſpoſitæ.

Tom. I.

LIBERTÉ ET PATRIE

EDITIO IV.

TIGURI,

APUD HEIDEGGERUM ET SOCIOS.

MDCCLVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRO

MAGNIFICO, GENEROSISSIMO, SPECTATISSIMO

Stemmatis, Dignitatis, Virtutis ac Sapientiæ Laude Conſpicuo,

D. ROD. EMANUELI FRISCHING,

Domino in Rumlingen,

Illuſtris & Præpotentis Reip. Bernenſ. CURIÆ Supremæ Aſſeſſori Ducentumviro:

SUO LITTERARUMQUE PATRONO

S. P. D.

JOH. FRID. STAPFER.

Digitized by Google

Digitized by Google

AMPLISSIME VIR,
Patrone Honorande!

VErerer Auguſtum Nomen TUUM exiguo huic opuſculo præfigere, niſi Argumenti, quod in eo continetur, Dignitas, TUA, qua

Digitized by Google

me dignaris, Benevolentia, inſignis TUUS Literarum tam Sacrarum quam profanarum, omnisque Veritatis, Amor, fiduciam mihi facerent, non ægre TE laturum, ſi oblatam hanc, publice TE honorandi, occaſionem non prætermittam.

Ignoſcas temeritatem homini Reverentiæ ſuæ teſtandæ cupidiſſimo. Dignitas quidem TUA & Virtus aliud poſcere monumentum videtur; ſed nihil majus à me exſpectari poteſt, quam ut animi mei erga TE Devotionem ſtatuæ omnium oculis expoſitæ inſcriberem. Accipe ergo, qua ſoles Bonitate,

hoc

Digitized by Google

hoc ſummæ obſervantiæ Pignus atque Teſſeram.

Si majori TIBI moleſtus eſſe vellem Epiſtolâ, addere poſſem, quæ Litteris ejusmodi dedicatoriis addi ſolent; nòn TUAS modo, ſed Illuſtrium etiam MAJORUM TUORUM extollerem Laudes; QUOS in ſummo præpotentis Reipublicæ noſtræ Dignitatis gradu fuiſſe conſtitutos, in Deum & Patriam, in Religionem, in Rempublicam Litterariam, in Eccleſiam denique, pientiſſimos; Toga ſagoque inclytos; Domi fortunatos; in Publico felices; Juſtitiæ Præſides; Libertatis Vindices extitiſſe,

tiſſe,

tiſſe, nec quenquam inter Noſtrates, nec Exteros latet. ILLORUM veſtigia preſſo TE pede ſequi, nemo eſt qui neſciat.

Supremum Numen pro Gloria, pro Felicitate, pro diuturna TUA Incolumitate, ſubmiſſe precor. Vale VIR AMPLISSIME, & propenſa TUA Voluntate me dignari pergas humillime rogo. Dabam Bernæ XI. Calend. Julij. MDCCXLIII.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO.

DUo jam Luſtra, & quod excedit, elapſa ſunt, ex quo Tractatum ſub Libelli Academici forma edidi, in quo oſtendi, quanam ratione in Controverſiis Theologicis Adverſariorum Syſtemata diſponenda ſint, ut felici cum ſucceſſu illa adgredi, atque Doctrinæ illorum fundamenta convellere queamus. Unde id præcipue agendum eſſe monſtravi, ut *præcipua* cujusque Sectæ *Hypotheſis* ſive *primarius Error*, *quem* πρῶτον ψεῦδος Theologi appellare ſolent, ante omnia detegatur, reliquique Errores, quomodo inde fluant, atque cum fundamento connexi ſint, integrumque aliquod falſæ Religionis Syſtema conficiant, oſtendatur.

Breve tunc temporis JUDAISMI, PAPISMI, SOCINIANISMI, ARMINIANISMI & ANABAPTISMI hac methodo compoſitum Syſtema exhibui. JUDAISMI hanc *præcipuam hypotheſin* ſive primarium Errorem eſſe monſtravi; *Quod Legem juſtitiæ ignorantes, propriæ juſtitiæ ex Fœdere carnali erigendæ opinione imbuti ſint.* PAPISMI vero totius Fundamentum *Papæ Suprèmatum eſſe*, ſive *Dependentiam ab ipſo in Articulis creden-*

dis & faciendis, tanquam infallibili Eccleſiæ Capite & Domino, oſtendi. SOCINIANORUM vero πρῶτον ψεῦδος hoc eſſe, & id illos præcipue agere demonſtravi, ut evincant: *Hominem per Religionem illam communem, quæ in naturali hominis, ut Creaturæ, ad Deum Creatorem & Conſervatorem Relatione fundata eſt, ſalvari poſſe, in qua Religione Revelationi divinæ id ſolum debeatur, quod Chriſtus hanc promiſſionem primus attulerit.* REMONSTRANTIUM vero Errores inde ortum ſuum ducere dixi: *Quod Homini tribuant naturales obediendi Evangelio vires, ut, ſi non cum Pelagianis, ſaltem cum Semi-Pelagianis faciant, hoc eſt, ſi non integras vires ſtatuant, quales in ſtatu integritatis fuerunt, tamen contendant, illas, licet ægras, ad Gratiam oblatam tamen recipiendam ſufficientes eſſe.* Totum vero ANABAPTISTARUM Syſtema ſi conſideretur, hanc *Primariam* illorum *Hypotheſin* eſſe apparere: *Quod perfectum Eccleſiæ in his Terris ſtatum, communionemque Sanctorum peccatis expertem dari exiſtiment.* Reliqui vero cujusvis Syſtematis errores quomodo cum primariis hiſce cohæreant, atque ad illos ſtabiliendos faciant, ſingillatim oſtendi Hujus methodi ſimul inſignem monſtravi uſum; dum hoc modo non ſolum cujusvis Erroris vera ratio atque ſcopus perſpici, ſed ſi hac ratione diſponatur hoſtilis acies, eo faci-

Digitized by Google

facilius etiam atque felicius ea debellari, totiusque ædificii fundamentum minori Labore ſubrui poſſit. Longius vero in tractatu illo nondum progreſſus ſum, ſed in adornandis Adverſariorum horum Syſtematibus ſubſtiti.

Methodus hæc cum maxime probaretur Viris Eruditis, ad quorum manus hæc Diſſertatio mea pervenit, non modo cætera reliquorum Hæreticorum atque Incredulorum Capita etiam addenda eſſe cenſui, ſed *integrum univerſæ Theologiæ Polemicæ Syſtema*, omnibus ad Elenchum neceſſariis partibus inſtructum formavi. Hic vero præcipuus in eo componendo fuit finis, ut modus tuendi Veritatem, Hoſtesque veræ Religionis debellandi Genio Sæculi noſtri, ac modernæ *Civitatem Dei* impugnandi rationi accommodatus eſſet. Non ſolum enim *Civitatis Dei* diverſis temporibus diverſa facies eſt, ſed & Hoſtium illius ingens varietas, magna eam adgrediendi & impugnandi diverſitas. Uti autem ſucceſſu temporis alio ac alio modo Urbes atque Caſtella muniri ſolent, prout ſcilicet alia illa oppugnandi ratio obtinet, ita etiam munimenta, mox hac mox alia ratione exſtructa, hoſtibus opponi ſolent. Eadem quoque *Civitatis Dei* ſive *Eccleſiæ* ratio eſt, ut Veritatis Hoſtes non una omni tem-

pore

pore ratione *eam* adgrediantur. Unde *eam* muniendi modus ſubinde mutandus, munimenta ejus mox hac mox alia forma extruenda ſunt.

Licet ergo à Viris, de *Sancta* hac *Civitate* ac Veritate, quæ ſecundum Pietatem eſt, defendenda meritiſſimis, fortiſſima jamjam juratis Eccleſiæ Hoſtibus oppoſita ſint munimenta, (habemus enim Viros Celeberrimos, qui *Theologiæ Polemicæ* elaborandæ operam navarunt, meo Encomio ſuperiores, habemus HOORNBECKIOS, TURRETINOS, SPANHEMIOS, BUDDEOS, LANGIOS, WALCHIOS, aliosque multos,) minime tamen inde ſequitur, prout varii variis temporibus varie Veritatem impugnarunt, eam non alia etiam ac alia ratione defendendam eſſe, prout ſcilicet neceſſitas & Hoſtium varia molimina id requirunt.

Obſervandum inſuper omnes fere Theologos, qui hactenus Theologias Polemicas ediderunt, Adverſarios ſuos nonniſi ut *Opponentes* conſideraſſe, & id ſolum incumbere ſibi putaſſe, ut ad illorum difficultates reſponderent. Si vero Adverſariis hoc quoque largiendum ſit, ut *Reſpondentium* vicibus & ipſi fungantur, nosque illorum adgrediamur hypotheſes, ita comparatum eſſe

debet

Digitized by Google

debet *Syſtema Polemicum*, ut in eo non modo Objectiones ſolvantur, ſed in quo ſimul oſtendatur, qualis ſit hoſtilis Acies? Quænam primaria illorum ſint munimenta? Quænam inprimis illorum Hypotheſes refutandæ, quibus everſis totum ſubruatur ædificium?

Neque, quantum ſcio, tale reperitur Controverſiarum Theologicarum Syſtema, ubi per omnia Hæreſium & Incredulorum Capita, præcipua invenias requiſita, quæ, ad *Controverſias recte intelligendas & refutandas*, neceſſaria ſunt: Ubi ſimul Adverſariorum Hypotheſes omnes *in Syſtema* prius redactæ; Ubi *Error primarius* detectus, reliquique quomodo inde fluant & ad huncce tuendum faciant, oſtenſum. Ubi *Cauſſa, Occaſio & Fontes Erroris* indicati. Ubi *Primariæ* Adverſariorum *Hypotheſeos falſitas* ex certis principiis, in refutatione, ante omnia demonſtrata. Ubi ex iisdem Principiis *objectiones ſolutæ ſunt*. In id propterea fuimus intenti, ut tale in Eccleſiæ, & Studioſorum Theologiæ præcipue, uſum componeremus Syſtema Elencticum, cui nullum ex præcipuis hiſce requiſitis deeſſet.

Primus nunc Syſtematis hujus Tomus prodit nonniſi QUINQUE CAPITA PRÆLIMI-

LIMINARIA continens (Totum enim Opus Viginti abſolvitur Capitibus); *Primum* Tomi hujus *Caput* de vera Syſtematis Theologiæ Polemicæ, ejusdemque ſtudii ratione agit, quod neceſſario præmittendum erat, ut qualis totius Operis forma ſit, aliquo modo inde intelligi poſſet; & ut ab initio ſtatim pateat, quænam Theologiæ Elencticæ primaria ſint requiſita.

Et cum maxima in tractandis Controverſiis Theologicis Prudentia opus ſit, ſi Scientiæ hujus finem, qui Veritatis ſalutaris defenſio, Errantiumque convictio eſt, conſequi velimus, de *Cautelis* in hoc Scientiarum genere adhibendis *Capite ſecundo* agendum fuit.

Licet Scopus non fuerit Theologiam Dogmaticam tradere, præcipua tamen veræ Religionis Dogmata, ab Inimicis maxime oppugnata, ex Principiis ſuis fuere demonſtranda, ut in Capitibus deinde Elencticis haberemus fundamentum, indubia certaque Principia, ex quibus hypotheſeos Adverſariorum falſitas demonſtrari poſſet. Unde *Capite tertio* præcipua Religionis Chriſtianæ purioris Dogmata in Nexu ſuo exhibuimus. De Capite autem hoc tenendum ~. quod in primis ejus Sectionibus, quæ Theologiam Naturalem ſpectant, *Wolſiana* ſecuti ſimus

Prin-

Digitized by Google

Principia, *Theodicæamque Leibnitianam*, β. Quod cum brevitati ſtudendum fuerit, neque ſcopus noſter primarius ſit. integrum aliquod Theologiæ Theticæ Syſtema tradere, ſed nonniſi Polemicam tractare, non ea ibi inveniri, quæ levioris ſunt momenti, & in conſummato aliquo Dogmatum Chriſtianorum Syſtemate doceri ſolent; Quamvis etiam hic nihil plane omiſſum ſit, quod ad ſanctæ Religionis noſtræ Eſſentiam atque Centrum pertinet γ. Unde in id præcipue fui intentus, ut Articulos controverſos, tum eos, qui ab Incredulis, tum eos, qui ab Hæreticis ſummis viribus oppugnantur, in maxima luce ponerem, eosque accurate demonſtrarem. δ. Ne tamen Veritatum Nexui aliquid deeſſet, reliqua minus controverſa connexui, & ceu Corollaria ex demonſtratis deduxi, eaque de quibus nulla Lis eſt ceu Lemmata aſſumſi; ut non omnes & ſingulas poſitiones ſeorſim juxta Regulas Logicas demonſtraverim (Id enim ſi feciſſem Libri moli multum acceſſiſſet), ſed eas quæ fini meo inſervientes in Controverſiis neceſſariæ ſunt, ε. Nimis etiam crebram & inutilem præcedentium paragraphorum repetitionem & citationem ſtudio evitavi, ne Lectori nauſeam crearem, ipſique moleſtus fierem. ς. Nec in omnibus acceptum vulgo Theologis ordinem ſecutus ſum, ſed eum, qui maxime natu-

naturalis mihi videbatur, & quem ipſa mihi dictitabat ratiocinatio. ζ. Cæterum id maxime in toto Capite egi, ut Veritatum Theologicarum Θεοπνευστείαν oſtenderem, earumque tam poſſibilitatem, quam certitudinem demonſtrarem, Religionem etiam Chriſtianam totam rationalem exhiberem, ab injuriis eam vindicarem, omnium Conſcientiis commendarem, veram illius formam, decus & præſtantiam perſpiciendam darem, ejus cum divinis Perfectionibus ac Rationis Principiis convenientiam indicarem; Ut illa ſapientiſſima, Dei Majeſtate digniſſima, humanæ Naturæ convenientiſſima deprehendatur. Ut hæc tandem in cujusvis Conſcientia reſultet Concluſio: *Aut nulla Religio vera eſt, aut Religio Chriſtiana purior vera eſt. Atqui per demonſtrata datur Religio. E. hæc vera eſt.*

Et cum in Theologia Polemica non omnes Veritates, ſed eæ ſolum, quæ ad Salutem æternam cognitu neceſſariæ ſunt, contra AdverſariorumObjectiones vindicandæ ſint, hinc nobis conſtare debet, quinam illi Articuli ſint, quorum defenſio in Theologia Polemica ſuſcipienda, ut inde etiam cujusvis Dogmatis & Erroris momentum intelligatur; Propterea *Caput quartum* veram Articulorum fidei fundamentalium notionem, illorumque vera

Digitized by Google

vera Criteria tradit, falſaque rejicit, modumque oſtendit, quo Syſtema Articulorum fundamentalium componi poſſit.

Illi, contra quos in Theologia Polemica Veritas ſalutaris defendenda eſt, ſunt vel *Increduli*, vel *Infideles*, vel *Hæretici*, inde ut ſciamus, quinam ſint qui hoc mereantur nomen; & contra quos diſputandum ſit, etiam neceſſum fuit, ut de Hæreſi, & cum Hæreticis agendi modo, nec non de Tolerantia etiam erga Schiſmaticos agamus, quod *Caput quintum* efficit.

Hisce primus hic *Tomus* abſolvitur, quem quatuor adhuc ſequentur, in quibus ad ipſum Veritatis Hoſtium Elenchum acceditur. Quæ ordinem ſpectant, quo unum Caput alterum excipit, de eo primum Tomi hujus Caput agit: quæ non repetimus; ſed id ſolum hic monemus, nos ita diſpoſuiſſe Adverſariorum Aciem, ut ab Erroribus generaliſſimis, quales Atheorum ſunt, procedamus ad ſpecialiores. Ab iis, qui Religionis Principia, vel omnia, vel plura, vel pauciora negant, ad eos, qui Principiata inficiantur. Qualis ſcilicet nexus eſt inter Principia & Principiata, talis etiam inter ſingulas Hæreſes inſtitui poteſt ordo. Dantur nempe tales Adverſarii, qui duo Theologiæ

Principia generaliora Rationis & Revelationis rejiciunt. Dantur, qui nonniſi principium Revelationis in dubium vocant. Dantur denique alii, qui principiata ſolum agnoſcere nolunt, eaque vel magis, vel minus à fundamento remota. Et ita talis inſtituitur Hæreſium nexus, ut pro momenti ſui gradu ſeinvicem ſequantur. Gravitas autem, ſive momentum Erroris dependet à momento Articuli fundamentalis, cui oppoſitus eſt. Unde ea, in refutatione Incredulorum & Hæreticorum, ordinis ratio habenda eſt, quo ipſi fundamentales Articuli ordine maxime naturali ſeinvicem ſequuntur.

Quilibet vero Religionis noſtræ Adverſarii ſeorſim in ſingulis Capitibus ita tractantur & refutantur, ut vera *Doctrinæ* illorum, atque *Syſtematis* inquiratur *natura* & *forma*, in plurimis oſtendatur *Cauſſa*, ut & *Occaſio*, in omnibus vero *Hypotheſis primaria*, ſive πρῶτον ψεῦδος. Syſtema dein Errorum illorum ita cum Hypotheſi primaria connectitur, ut vera illius ratio pateat, & quo omnia in toto vel Incredulorum vel Hæreticorum quorumlibet Syſtemate tendant facile perſpiciatur; Eum in finem, ut illud rectius intelligatur, & minori negotio etiam illius fundamenta everti poſſint.

Refuta-

Digitized by Google

Refutatio ita comparata eſt, ut *primo* Propoſitiones generales, quæ arcem rei petunt, contra Hypotheſin primariam & Errores cum illa connexos demonſtrentur, ut fundamenta & ſubruantur & evertantur; *ſecundo* Objectiones præcipuæ ex certis & indubiis Principiis à nobis ſtabilitis ſolvantur.

Cæterum, quantum licuit, facilem me Adverſariis meis præbui, nihil ipſis imputando, niſi quod in ipſis illorum verbis clariſſime continetur; Concedendo aut quæ nullius ſunt momenti, aut quæ cum Veritate conciliari poſſunt; Difficultates illorum cum omni robore & nervo ſuo proponendo, neque quidquam, quod ad illorum cauſſam tuendam facit, reticendo; Modeſte denique in omnibus cum ipſis agendo.

Præcipua mihi Cura fuit, ut Opus quoddam continuum, perſpicuum & ſucci plenum paratem; Ut non Controverſias ſolum enumerem, ſed ut rationes etiam in omnibus intelligantur. Quanam vero felicitate in difficili hoc & ſpinoſo negotio verſatus ſim, viderint quibus hæc cognoſcendi Jus & Poteſtas eſt. Si vero in re tam ardua & difficili peccavi, Viri boni & eruditi faciles erunt ad veniam mihi dandum; Neque ſi de Errore per humanæ Naturæ fragilitatem

Digitized by Google

& inſcitiam meam commiſſo monitus fuero, pertinaciter eum defendam, ſed reluctantem me erraſſe facillime confitebor.

Ut Præfationi modus ſtatuatur, multa enim, quæ adhuc addi poſſent, non deſunt, unum hoc moneo, multa me, quæ apud celeberrimos ſæculi noſtri tam Theologos, quam Philoſophos legi, ad rem meam facientia in uſus meos convertiſſe; Ut quæcunque in hoc Libro non bene dicta ſunt, cuncta mea ſint; quæ vero bona, ex alio mihi venerint fonte. Scribebam Bernæ Helvet. X. Calend. Julii MDCCXLIII.

Digitized by Google

INDEX

Eorum, quæ hoc Opere comprehenduntur.

TOMUS PRIMUS.

CAPUT I. De vera ratione ſtudii & Syſtematis Theologiæ Polemicæ. pag. 1

CAPUT II. De Cautelis in Theologia Polemica obſervandis. pag. 33

CAPUT III. Exhibet Demonſtrationem Veritatum Theologicarum. pag. 66

Sectio I. Hujus Capitis agit de Exiſtentia divina. pag. 67

Sectio II. De Attributis ab Exiſtentia divina pendentibus. pag. 73

Sectio III. De Attributis ab Intellectu divino pendentibus. pag. 78

Sectio IV. De Voluntate & Potentia Dei. pag. 90

Sectio V. De Decretis Dei in Genere. pag. 105

Sectio VI. De Sapientia, Bonitate, Sanctitate, Juſtitia, Omnipræſentia, reliquisque Dei Perfectionibus. pag. 121

Sectio VII. De Creatione & Providentia, Animæque Immortalitate. pag. 176

Digitized by Google

Sectio VIII. De hominis dependentia à Deo ut Religionis fundamento. pag. 208
Sectio IX. De primo hominis ſtatu. pag. 213
Sectio X. De Peccato ejusque ſequelis. pag. 228
Sectio XI. De hominis impotentia ad ſe ex infinito malo extricandum, & priſtino ſtatui reſtituendum. pag. 242
Sectio XII. De Revelationis Neceſſitate ejusque Criteriis. pag. 258
Sectio XIII. De Libro, in quo Revelatio de Medio humanæ Liberationis continetur. pag. 282
Sectio XIV. De Religione Peccatoris in genere. pag. 299
Sectio XV. De Perſona Liberatoris ejusque proprietatibus. pag. 308
Sectio XVI. De Myſterio S. S. Trinitatis. pag. 310
Sectio XVII. De Conſilio S. S. Trinitatis circa Salutem hominis. pag. 322
Sectio XVIII. De Executione Decreti de Medio Salutis per Chriſtum parando. pag. 337
Sectio XIX. De Medii Liberationis Applicatione. pag. 352
Sectio XX. De Civitate Dei. pag. 408
Sectio XXI. De Officiis Civium & Cultu publico. pag. 428
Sectio XXII. De Ritibus, ſive Cærimoniis Sacris in Cultu publico adhibendis in genere. pag. 440

Digitized by Google

Sectio XXIII. De præcipuis Eccleſiæ Ritibus ſive Sacramentis, Baptiſmo & S. Cœna. pag. 446

Sectio XXIV. De Eccleſiæ Conſummatione. pag. 470

Sectio XXV. De Magiſtratu Politico. pag. 491

Sectio XXVI. De Religionis Chriſtianæ Præſtantia. pag. 497

CAPUT IV. De Articulis Fundamentalibus. pag. 513

CAPUT V. De Hæreſi & cum Hæreticis agendi modo, nec non Schiſmaticorum Tolerantia. pag. 551

TOMUS SECUNDUS.

CAPUT VI. De Atheismo.

CAPUT VII. De Deismo.

CAPUT VIII. De Epicuræismo.

CAPUT IX. De Ethnicismo.

CAPUT X. De Naturalismo.

TOMUS TERTIUS.

CAPUT XI. De Judaismo & Muhammedanismo.

CAPUT XII. De Socinianismo.

CAPUT XIII. De Indifferentismo Religionum, Latitudinariis, & Religione Prudentum.

Digitized by Google

TOMUS QUARTUS.

CAPUT XIV. De Papiſmo.

CAPUT XV. De Fanaticiſmo.

CAPUT XVI. De Pelagianiſmo.

CAPUT XVII. De Remonſtrantibus.

CAPUT XVIII. De Mennonitis ſive Anabaptiſtis.

TOMUS QUINTUS.

CAPUT XIX. De Eccleſia Orientali.

CAPUT XX. De Conſenſu & Diſſenſu Proteſtantium, ſive Reformatorum & Eccleſiæ, Auguſtanæ Confeſſioni addictæ.

APPENDIX. De Hæreſibus primorum Sæculorum.

INDEX Rerum toto Opere comprehenſarum.

* * * * *
* * * *
* * *
* *

Brevis

Digitized by Google

* *

Brevis Capitis tertii Schematiſmus.

SECTIO I. Hujus Capitis de Divina Exiſtentia. II. De Attributis ab hac Exiſtentia pendentibus. III. De Attributis ab Intellectu divino pendentibus. IV. De Voluntate & Potentia Dei.

SECTIO V. Doctrinam de Decretis Dei in Genere tradit, & contra varias, quas Veritatis Hoſtes contra illam movent, difficultates vindicat.

SECTIO VI. Adſtruit divinam Sapientiam, Bonitatem, Sanctitatem, Juſtitiam, reliquasque divinas Perfectiones: Præprimis vero *Juſtitiam punitivam Deo eſſentialem* eſſe prolixe demonſtratur; cum in hoc totius Doctrinæ Chriſtianæ cardo verſetur, & ſine hoc Attributo divino Revelationis nec Neceſſitas nec Veritas probari poſſit. *Pœnæ Peccati* hic ſimul genuina traditur notio, illamque nonniſi effectum Phyſicum ex malo morali naturali & neceſſario Nexu fluentem eſſe oſtenditur, neque aliter quam per miraculum tolli poſſe probatur.

SECTIO VII. Agit de Creatione *Mundi* tum *Corporei* tum *Spiritualis*; Ubi *Immortalitas Animæ* tam ex ejus Natura, quam præcipue ex *Fine* Exiſtentiæ illius & *Gloria* Creatoris demonſtratur. Porro *Providentia* divina in Regimine Mun-

di tam Spiritualis quam Corporalis, contra omnes Carnis murmurationes adſtruitur.

SECTIO VIII. Agit de Hominis, ceu Creaturæ, *Dependentia* à Deo Creatore & Conſervatore ut *Religionis fundamento*, ubi genuina Religionis notio traditur.

SECTIO IX. Oſtendit, quomodo *primus Hominis Status* Naturalis comparatus fuerit, & quidem ex ipſis Rationis Principiis, cum hactenus nec Revelationis Neceſſitas nec ejus Veritas demonſtrari potuerit.

SECTIONE X. Per Experientiam univerſalem & ad cujusvis Conſcientiam Provocationem aſſumitur, *Homines* omnes, quotquot nunc exiſtunt, *eſſe transgreſſores Religionis naturalis & Juris Naturæ*, adeoque per Libertatis abuſum peccato obnoxios factos; Ubi id, quod ex Peccato neceſſario ſequitur, à priori demonſtratur, & ita fundamentum ad demonſtrationem Neceſſitatis Revelationis ponitur.

SECTIONE XI. Ex præcedentibus demonſtratur *Hominis impotentia* ad ſe ex infinito malo ſtatus moraliter imperfecti & miſeri liberandum, & priſtino ſtatui moraliter perfecto reſtituendum. Ubi ſimul *abſoluta Satisfactionis neceſſitas* demonſtratur, quæ eſt Compenſatio diſſenſus per Legis Violationem introducti.

Cum à parte hominis per demonſtrata impoſſibile ſit, ut Compenſationem æquivalentem Diſſenſus per Legis Violationem introducti præſtare, ſeque à malo, quod per Libertatis abuſum ſibi accerſivit, liberare, atque priſtino perfectio-

fectionis ſtatui ſe reſtituere poſſit, illa vero Compenſatio ſit abſolute neceſſaria & indiſpenſabilis, & id quod ad hoc requiritur, juxta demonſtrata, Vires Intellectus finiti excedat; Hinc

SECTIONE XII. *Revelationis Neceſſitas* demonſtranda fuit. Simul etiam tam Medii Liberationis requiſita generalia, quam veræ Revelationis Criteria à priori eliciuntur.

SECTIONE XIII. Disquiritur de Libro, in quo vera de Medio Liberationis Revelatio continetur. SACRAM SCRIPTURAM vero præ omnibus fictitiis Revelationibus hoc Charactere tanquam divinam ſe commendare demonſtratur; Quod cum requiſitis illis, quæ ex ipſis Rationis Principiis demonſtrata fuere, optime convenit, dum illa Homini Peccatori *tale* oſtendit Salutis Medium, quod nulla unquam Ratio humana viribus ſuis aſſequi, aut per ſe intelligere potuiſſet, quod tamen homini ſcitu maxime neceſſarium eſt, maximumque Myſterium. Quod omnia Divina Attributa quammaxime illuſtrat & ad Perfectionem totius Univerſi & pulchritudinem Civitatis Dei tendit, Sapientiæque Divinæ longe convenientiſſimum eſt, & Diſſenſum per Legis Violationem ortum, pœnamque infinitam ex malo morali orientem exacte compenſat, & Vires Univerſi omniumque Creaturarum excedit, ab ipſo Deo inſtitutum, ad quod amplectendum homo ſponte determinari debet, in quo tamen homini multa ſunt imperſcrutabilia. Cum vero per ante demonſtrata *talis* Revelatio, quæ tale Medium patefacit, pro *divina* habenda ſit, Concluſio infertur, S. Scripturam hanc divinam Revelationem continere.

Cum

Cum per Revelationem Medii Liberationis nova hominis à Deo oritur *Dependentia* ceu Salvatore Benigniſſimo, novaque propterea *Obligatio*, hinc præter *Religionem Naturalem* (de qua Sect. VIII.) adhuc *Revelata* accedit, cujus vera Notio atque Criteria traduntur, illamque Naturalem non tollere, ſed potius ambas has ſimul ſumtas Religionem Peccatoris conſtituere, oſtenditur SECTIONE XIV.

Ex iis, quæ de Medii Liberationis, quod Revelationis finis eſt, Requiſitis demonſtrata fuere (SECTIONE XII.), nunc SECTIONE XV. oſtenditur, qualis Liberatoris Perſona, qualesque ejus *Proprietates* eſſe debeant; atque ad Jeſu Chriſti Perſonam applicantur, quæ a Priori fuere elicita.

Hæc vero Doctrina abſque *Trinitatis Myſterio* intelligi & explicari nequaquam poteſt, unde *illud* SECTIONE XVI. probatur & vindicatur.

Cumque inter Tres Divinitatis Perſonas, per demonſtrata, maximus ſit conſenſus, ut quævis ſuum conferat, ipſis propterea *Conſilium* circa hominis Salutem adſcribitur; unde SECTIONE XVII. illud explicatur & demonſtratur, & quomodo *Decretum* illud *particulare* comparatum eſſe debeat, non modo ex S. Scriptura, ſed ex ipſius etiam Philoſophiæ Principiis deducitur.

SECTIO XVIII. De *Executione Decreti* hujus, *de Medio Salutis* per Chriſtum parando agit. Ubi Jeſum Chriſtum eſſe Mundi *Salvatorem* & *verum Meſſiam* oſtenditur; Omniaque ea feciſſe, quæ ad compenſationem æquivalentem diſſenſus per

per Legis Violationem orti à Juſtitia Dei requirebantur.

Qualis *Medii* hujus *Liberationis Applicatio* eſſe debeat SECTIONE XIX. ex antecedentibus eruitur. Ubi de omnibus Gratiæ Beneficiis; ipſius etiam *Reſurrectionis* & *Vitæ æternæ* certitudo & conditio ex ipſa hominis Natura, fine Exiſtentiæ illius, & Divinis Attributis demonſtratur.

Cum quilibet homo *vel* ſeorſim & in ſe conſiderari poſſit, quidque ejus officium ſit, ut Gratiæ divinæ particeps fieri, propriamque Salutem cum Glorificatione Dei promovere poſſit, ut Sectione præcedente oſtenſum: *Vel* quatenus cum reliquis unam conſtituit Societatem ſub Rectore aliquo conſtitutam: Unde SECTIONE XX. *Doctrina* de *Civitate Dei* traditur.

SECTIO XXI. Doctrinam de iis Civium Officiis tradit, quæ quilibet non ſeorſim tantum Deo præſtare tenetur, & ſibi ſoli, ſive propter Bonum privatum, debet; ſed quæ in commune omnium Bonum tendunt; unde Doctrina de Cultu Dei publico officiiſque Charitatis mutuæ huc pertinentibus in hac Sectione, ex ipſo Societatis hujus ſive ſanctæ Civitatis, fine eruitur.

Cum in Cultu publico Cærimoniarum nonnullarum obſervatio inſignem præſtet uſum, SECTIO XXII. de *Ritibus ſacris*, ſive Cærimoniis in Cultu publico adhibendis; illarumque ratione in genere agit.

Quoniam inter Ritus illos ſacros Baptiſmus & S. Cœna principem obtinent locum, SECTIO XXIII. de illis in ſpecie agit, eorumque Naturam exponit.

Et

Digitized by Google

Et quia Deus finem manifeſtationis Gloriæ ſuæ per Eccleſiam ſive Civitatem ſuam non plane in hac Terra atque mortali vita conſequitur, id demum poſt hanc Vitam fieri deprehenditur; Unde SECTIONE XXIV. *De* Eccleſiæ ſive *Civitatis Dei Conſummatione* agitur, ſtatusque Fidelium æternus ex fine exiſtentiæ animarum demonſtratur, & ſimul Civium rebellium pœnæ æternitas probatur.

Societas hominum in hac Terra duplex eſt, vel *Eccleſiaſtica* vel *Civilis*; Utriusque vero finis eſt Salus communis & tranquillitas publica, juxta Sectionem XX. unius ſcilicet in ſtatu *Spirituali*, alterius vero in ſtatu *Civili*; Unde quænam, ratione utriusque, *Magiſtratus Politici* ſint Officia demonſtrandum, illiusque Jura vindicanda fuere SECTIONE XXV.

SECTIONE denique ULTIMA Religionis Chriſtianæ *Præſtantia*, atque præ omnibus falſis Religionibus præcellentia celebratur, huicque Capiti finis imponitur.

* * * * * *
* * * * *
* * * *
* * *
* *

CEN-

Digitized by Google

C E N S U R A.

In Tomo Primo Theologiæ Polemicæ à Reverendo & Eruditiſſimo Viro, JOANNE FRIDERICO STAPFERO, V.D.M. ingenioſe contextæ, ab Librorum Theologicorum Cenſoribus nihil obſervatum fuiſſe, quod Libris Symbolicis repugnet, & Editioni officere poſſet, publice teſtatur

Tiguri, ipſis Kal. Juliis
MDCCXLIII.

JOH. CONRADUS WIRZIUS,
Eccleſiæ Tigurinæ Antiſtes.

Vidit Facultas Theologica Bernenſis hunc Tomum I. Theologiæ Elenchticæ Reverendi ac Doctiſſimi Viri, JOH. FRID. STAPFERI, V. D. M. neque in eo deprehendit, quod Libris noſtris Symbolicis adverſetur, adeoque Editionem morari debeat

Bernæ IV. Id. Jan.
MDCCXLIII. Teſte

SAMUEL SCHEURERO,
V. D. M. S. S. Theol. Prof. Publ.

Eidem Sententiæ ſubſcribit

JOH. HENR. RINGIER,
V. D. M. S.S. Theol. Prof. Prim.

Librum acutiſſime & ſolidiſſime ſcriptum omni modo approbat

JOH. RUD. SALCHLINUS,
V. D. M. Theol. Catech. & Ling. Hebr. Prof.

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ POLEMICÆ

Ordine Scientifico diſpoſitæ.

CAPUT I.

De vera ratione ſtudii Theologiæ Elenchticæ.

§. I.

Theologia Elenchtica eſt Scientia, veritates ad ſalutem æternam neceſſarias, ſive nitantur principio Rationis ſive Revelationis, ab objectionibus adverſariorum vindicandi & errores oppoſitos refutandi.

Definitionem hanc & fœcundam & genuinam eſſe apparebit ex ſequentibus, omnia enim in ſe continet, quæ ad demonſtrationem ſequentium neceſſaria ſunt, ita tamen limitata, ut ſcientia hæc juſtis coërceatur terminis.

§. II.

Scientiam enim illam eſſe inde patet, quia veritas contra errantes debet demonſtrari; quod

Digitized by Google

etiam vox Ἔλεγχος ſignificat, nempe *certam demonſtrationem*: ita enim ARISTOT. *Rhetor. ad Alexandrum Cap. XIV.* Ἔλεγχος δέ ἐϛιν, ὃ μὲν μὴ δυνατὸς ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' ὕτως ὡς ἡμεῖς λέγομεν; *Elenchus talis ratiocinatio eſt, quæ aliter ſe habere non poteſt, ac nos dicimus.*

§. III.

Patet ergo ex definitione, in Theologia Elencht. certas veritates eſſe aſſerendas, erroris vero oppoſiti falſitatem eſſe oſtendendam; ſive unius propoſitionis veritatem, alterius vero falſitatem eſſe demonſtrandam.

§. IV.

Hoc ſi facimus, alterum de hac re certum reddere ſtudemus: aliquem autem certum reddere & convincere, eſt unum idemque: Ita apparet finem illius demonſtrationis eſſe *convictionem alterius*, quod idem etiam vox ἔλεγχος ſignificat, ita enim ARISTOPHANES *in Pluto:* Σύγ' ἐλέγξαι μ' ὕπω δύνασαι περὶ τύτυ: *Tu enim me de hac re convincere nondum potes.*

§. V.

Cum ergo finis Theol. Elencht. ſit convictio alterius, illa autem per demonſtrationem obtineatur (§. III. IV.); ſequitur id fieri non poſſe externa vi, neque utendum eſſe Theologo verbo imperii, non loquendum ἀναποδεικτῶς, diſſentientes non rapiendos ad carceres & ſupplicia.

Optime celeb. ROELLIUS alicubi in Diſſert. egregia ſua de Relig. rationali hoc ita exprimit: *Cogere vi eum qui rationibus convincendus eſt, & in animos imperium affectare, quod ſoli Deo convenit, impia Tyrannis eſt: Neque ergo, qui ſimpliciter tantum diſſentiunt, puniri debent, ſed per veritatis ad conſcientiam demonſtrationem convinci.* §. CXLVI. ſub finem.

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Ubi autem eſt Demonſtratio, ibi debent adeſſe principia demonſtrationis: cum vero Veritates Theologicæ nitantur duplici principio, (§. I.) Rationis nempe & Revelationis; principia autem Rationis tradantur in Philoſophia, Scientiæ Philoſophicæ non poteſt non eſſe maximus in Theol. Elencht. uſus.

§. VII.

In illa enim demonſtrantur veritates maxime fundamentales, & ex ea convinci poſſunt, non tantum illi, qui veritates Theologicas tales negant, quæ Principiis philoſophicis nituntur; ſed etiam rerum revelatarum decentia, pulchritudo atque nexus cum certiſſimis veritatibus philoſophicis, & magnifica veritatum Theologicarum revelatarum θεοπρεπεία ex illius principiis demonſtrari poteſt.

§. VIII.

Alterum Theologiæ peccatoris principium eſt Revelatio: patet hinc Veritates, quas vera Religio docet, ex divina Revelatione tanquam principio eſſe demonſtrandas.

§. IX.

Demonſtratio autem eſt connexio ratiociniorum ex certis principiis; hinc veritates in ſacra Scriptura revelatæ non tantum quoad ſingulas partes ſeorſim ſunt cognoſcendæ & proponendæ, ſed veritas ſalutaris ita tractanda eſt, ut ex primis ſuis principiis in omni ſuo nexu & in ſyſtemate proponatur.

§. X.

Ita ſimul indicatur, quodnam præcipuum veritatis ſit fundamentum, unde omnes ejus partes dependeant; & qua ratione ſinguli veritatis articuli ex ipſo fundamento per connexionem deducantur.

Digitized by Google

§. XI.

Alterum ergo Principium, eo ipſo quod ex Revelatione divina eſt (§. VIII.), nititur teſtimonio fallere neſcientis Dei: eſt ergo ἀυτοαλήθεια, ſupra quam alia nulla certitudo aſcendere poteſt.

§. XII.

Veritates ergo revelatæ nituntur hoc principio; *Quidquid ſacra Scriptura affirmat, illud verum eſt:* Adeoque ejus certitudo reſolvitur in Autoritatem Dei dicentis, qui nec ipſe falli potuit, nec fallere poteſt alios.

§. XIII.

Quamobrem demonſtrandum eſt, hanc vel illam veritatem in S. Scriptura contineri; explicandus eſt vocabulorum ſignificatus, quibus illæ veritates indigitantur; atque demonſtrandum ſignificatum hunc iisdem tribui ex mente loquentis.

§. XIV.

Senſus igitur ſacræ Scripturæ, & præcipue illorum dictorum, de quibus agitur, eſt demonſtrandus. Per ſenſum autem intelligo illum Spiritus Sancti conceptum, quem per verba in animis legentium & audientium vult produci.

§. XV.

Cum vero ſenſus Spiritus Sancti per verba ſignificetur (§. XIV.), conſequens eſt, ut qui illius ſenſum eruere cupit, linguam, qua loquutus eſt & mentem ſuam explicavit, probe calleat, ejusdemque linguæ idiotiſmos perſpectos habeas.

§. XVI.

Unde etiam notitia linguarum, præcipue Hebraicæ & Græcæ, in tractatione Theologiæ Elencht. neceſſaria eſt. Cum enim veritas ex ſacra Scriptura demonſtranda ſit (§. VIII.), id præ-

præſtari non poteſt, niſi ab eo, qui hebraicæ & græcæ linguæ peritus oraculorum divinorum pondera, emphaſes & δυναμεις cognoſcit.

Vide de hac re *GLASSIUM in Oratione de Ling. hebr. neceſſitate & utilitate in Philologia ſacra.*

§. XVII.

Quia autem ſæpe fit, ut ſermo ſcriptoris multiplices patiatur interpretationes, unica autem tantum vera eſſe poſſit; quænam ſit vera, ex legibus hermeneuticis definiendum eſt; per illas leges autem intelligitur ea interpretandi ratio, quæ ex quibusdam in ſcripto Autoris obviis circumſtantiis, verborum ſignificatione, ſermonis connexione atque contextu, locorum parallelorum collatione atque ſcopo loquentis ad ejus ſenſum concluditur.

§. XVIII.

Hinc cum ſignificatus ex mente loquentis demonſtrandus ſit (§. XIV.), in Theologia Elenchtica cognitio Hermeneuticæ ſacræ maxime neceſſaria eſt.

§. XIX.

Quoniam in Theologia Elenchtica veritates ex principio ſacræ Scripturæ ſunt demonſtrandæ; demonſtrare autem eſt, propoſitionem aliquam tanquam concluſionem ex principiis certis & indubiis legitime ratiocinando deducere (§. IX.): Sequitur veritatem vel falſitatem propoſitionis alicujus in demonſtratione veritatis & refutatione erroris, non tantummodo immediate ſive expreſſis Scripturæ verbis, ſed etiam mediate demonſtrari poſſe, per legitimam nempe concluſionem, quæ ex principio aliquo in Scriptura contento deducitur.

 Tales

Digitized by Google

§. XX.

Tales ergo concluſiones, ſi ex principio in ſacra Scriptura expreſſis verbis contento per legitimam ratiocinationem deducuntur, etiam vim demonſtrationis habent, & pro veritatibus divinis agnoſcendæ ſunt; non minus ac in Philoſophia demonſtrata æque vera habentur, ac illa principia, ex quibus demonſtrantur.

§. XXI.

Objectum Theologiæ Elenchticæ ſunt veritates quatenus adverſus hoſtes defendendæ ſunt (§. I.): Totam Theologiam Apoſtolus vocat *cognitionem Veritatis Tit. I.* 1. quæ pura retinenda eſt, quia ab ea dependet noſtra ſalus æterna.

§. XXII.

Per veritatem autem Theologicam intelligimus convenientiam propoſitionis Theologicæ cum mente ſive conceptu divino.

§. XXIII.

Cum vero Theologia hæc tantum ſollicita ſit de veritatibus ad ſalutem æternam neceſſariis (§. I.), tales ergo tantum controverſiæ tractandæ ſunt in illa, quæ reſpiciunt veritates tanti momenti, ut ſine ſalutis æternæ detrimento negari non poſſint; ſemper ideo reſpiciendum, an ad fundamentum fidei pertineant nec ne.

Servum Dei præterea non oportet eſſe contentioſum in rebus parvi momenti, qui ex mero pruritu controverſias moveat, ſed illud ſolum ipſi agendum, ut fundamentum maneat ſalvum: ab omnibus ergo inutilibus diſputationibus & rixis abſtinendum.

§. XXIV.

Veritates ad ſalutem æternam cognitu neceſſarias, aut quæ abſque ſalutis detrimento vel ignorari vel negari non poſſunt, vocamus *articulos fundamen-*

Digitized by Google

damentales: illas autem, quæ ſine vitæ æternæ periculo negari poſſunt, *non fundamentales.*

§. XXV.

Quia autem Theologia Elenchtica tantum ſollicita eſt de illis veritatibus, quæ ad ſalutem æternam abſolute neceſſariæ ſunt (§. XXIII.), ſequitur inde, differentiam articulorum fundamentalium & non fundamentalium in controverſiis theologicis rite intelligendam eſſe.

§. XXVI.

Ad hoc opus eſt, ut ſciamus, quid ſit fundamentum fidei? quid articulus fundamentalis? quotuplices illi ſint? quænam horum articulorum criteria & attributa? quid ſit fidei analogia? quid articulus non fundamentalis?

§. XXVII.

Cum enim ratio habenda ſit momenti veritatis (§. XXIII.), momentoſiſſimæ autem ſint fundamentales veritates (§. XXIV.), neceſſum eſt, ut ſciamus, quam prope quilibet articulus fundamentum ipſum ingrediatur, & quæ ſit omnium Veritatum cum fundamento analogia.

§. XXVIII.

Et hac ratione intelligimus ſingulorum articulorum, tanquam veritatis fundamentalis partium, momenta; quo enim quilibet articulus propior cum fundamento connexus eſt, eo majoris etiam momenti eſt.

§. XXIX.

Quo autem gravior eſt articulus aliquis, eo etiam gravior eſt error ipſi oppoſitus. Ex cognitione ergo momenti articuli alicujus etiam dependet cognitio momenti erroris ipſi oppoſiti: ex cognitione igitur articulorum fundamentalium errorum momenta recte arbitrari poſſumus, anne

 ſcili-

Digitized by Google

ſcilicet ſint tolerabiles? an vero ipſum ſubruant fundamentum? & ita inter ipſos errores recte diſtingui poteſt: circa illos autem errores, qui non reſpiciunt fidei fundamentum, nulla lis incipienda eſt (§. XXIII.).

§. XXX.

Veritates ad ſalutem æternam cognitu neceſſariæ, adeoque articuli fundamentales (§. XXIV.) duplici nituntur principio, *Rationis* nempe & *Revelationis* (§. I.): inde ipſi articuli etiam duplicis generis ſunt, alii *Rationis*, alii *Revelationis*, illi dicuntur *Generales*, hi *Speciales*: Generales ideo præcedunt, Speciales ſequuntur, cum hi absque illis ſubſiſtere nequeant, ſpecialia enim nituntur generalibus.

§. XXXI.

Illi ideo, quia ſunt generales, in omnibus articulis fundamentalibus ſpecialibus locum habent & præſupponuntur: ſcilicet certitudo Exiſtentiæ & Providentiæ Dei, ejus Attributa & inde dependens veritas Religionis & autoritatis divinæ Sacræ Scripturæ, absque quibus veritatibus articuli fundamentales revelati ſubſiſtere nequeunt;

§. XXXII.

Speciales autem reſpiciunt hanc vel illam partem veritatis revelatæ.

§. XXXIII.

Cum ſpeciales nitantur generalibus (§. XXX.), hi illis fundamenti loco ſunt; qui ergo generales negant, ſimul negant ſpeciales, ſed non vice verſa; periculoſius ergo errant illi, qui negant articulos generales, illis, qui negant ſpeciales.

§. XXXIV.

Quo periculoſius autem erratur, eo magis erroribus obviam eundem eſt, propter magnitudinem

nem naſcentis inde periculi, & ipſa rei natura poſtulat, ut prius refutentur illi, qui errant circa principia, & deinde qui errant circa principiata; prius qui errant circa principia generalia, & deinde qui errant circa principia ſpecialia.

§. XXXV.

Unde in Theologia Elenchtica prius refutandi veniunt illi, qui negant principia Rationis ſive articulos generales, qui reliquis fundamenti loco ſunt, & deinde etiam illi qui errant circa ſpeciales: Hinc patet ordo, qui in refutatione adverſariorum obſervandus eſt: ut in ſequentibus videbimus.

§. XXXVI.

In hac articulorum diſtinctione fundata eſt differentia errantium: Qui nimirum Principium Rationis & Revelationis ſimul, ſive alterutrum oppugnant, vocantur *Infideles*, ſi neſciunt veram Revelationem exiſtere; *Increduli* vero, ſi ſciunt dari principium Religionis revelatæ quæ pro vera habetur. Negant hi principia generalia, ideo ſimul etiam omnia ſpecialia.

§. XXXVII.

Qui vero hæc duo principia generalia admittunt, ſed tamen articulos fundamentales ſpeciales impugnant, & errores eis oppoſitos pertinaciter tuentur, vocantur *Hæretici*.

§. XXXVIII.

Qui tandem quidem errant, ſed non contra articulum aliquem fundamentalem, nominantur *Schiſmatici*, quia nempe ab Eccleſia ſe ſeparant ob res quæ nullum diſceſſum merentur, qualis eſt hæreſis ſive error fundamentalis, qui cum pertinacia defenditur.

Digitized by Google

§. XXXIX.

Modus, quo Theologia Elenchtica circa veritates fundamentales occupata eſt, in eo conſiſtit, quod illæ contra objectiones adverſariorum defenduntur & errores refutantur (§. I.), hoc ergo conſtituit formam illius, per quam à Theologia Dogmatica diſtinguitur: in Dogmatica enim veritates demonſtrantur, in Elenctica autem ab erroribus vindicantur, ut, ſi poſſibile, errantes convincantur (§. IV.).

§. XL.

Cum alios erroris convincimus, illos refutamus, quicunque vero alterum refutat, ille debet demonſtrare falſitatem propoſitionis, quam alter pro vera habet; qui vero alterius propoſitionem vult refutare, oportet intelligat eam, ut poſſit formare controverſiæ ſtatum, unde Propoſitio ex mente affirmantis explicanda eſt. Propoſitionem autem talem veritati contrariam vocamus *Errorem*.

§. XLI.

Si ergo falſitas propoſitionis demonſtranda eſt, ſive alter erroris convincendus, duo requiruntur, α. ut Error ſive ſtatus controverſiæ intelligatur; β. ut, ſi intellectus fuerit, refutetur.

§. XLII.

Recte autem demum is aliquid intelligit, uti ex Philoſophia patet, qui ſcit ejus Cauſſam & Rationem, unde qui errorem recte intelligere vult, oportet ſciat ejus *Fontem*, *Occaſionem*, *Cauſſam* & præcipue πρῶτον ψεῦδος: hæc ſtudio à ſe invicem ſeparamus, cum à multis confundantur.

§. XLIII.

Per *Fontem* intelligo Doctrinam alterius alicujus, ex qua quis errores ſuos haurit.

Ita

Ita Fons Hæreſium primorum ſeculorum fuit Philoſophia Orientalis, ex qua tanquam impuro fonte errores illi hauſti fuere.

§. XLIV.

Occaſio autem diſſeminationis Hæreſeos alicujus ſemper ex Hiſtoria, in qua fundamentum ſuum habet, petenda eſt.

Ita occaſio promulgationis Errorum apud quosdam fuit ambitio, uti apud ARIUM, qui odio & invidia in ALEXANDRUM antiſtitem ſuum incitatus fuit, ut ſententiam ejus de æterna Filii Deitate contentioſe oppugnaret. Ita NOVATUS & NOVATIANUS ex ambitione & nimio contradicendi ſtudio errores ſuos conceperunt diſſeminaruntque. Ita etiam Papismi errorum occaſio, tum in rigidiore & male intellecta Diſciplina eccleſiaſtica, tum in perverſo Gentiles convertendi ſtudio, tum in Epiſcoporum metropolitanorum dominandi libidine quærenda eſt.

§. XLV.

Cauſſæ erroris ſunt vel *internæ* vel *externæ*. Per *Cauſſam* internam intelligo corruptum hominis ſtatum, præſertim vitia facultatum mentis ex corruptione nativa orta, quorum in uno homine magis hoc, in altero vero alterum magis dominatur.

§. XLVI.

Talis cauſſa eſt Intellectus voluntatis & affectuum vehementia obtenebratus, ut homo videre non poſſit ea, quæ vera ſunt.

§. XLVII.

Et ſapientia carnis, quæ intellectum adeo corrumpit, ut ſe à Deo avertat, qui eſt fons omnis veritatis.

§. XLVIII.

Et abuſus Intellectus ad res vanas, quando homo rebus ſenſualibus ita captus eſt, ut nil niſi per

Digitized by Google

per phantaſiam ſibi repræſentare poſſit, quo modo intellectus ineptus redditur ad res divinas ſibi repræſentandas.

§. XLIX.

Sunt porro ſiniſtræ præconceptæ opiniones, quando homo ad prava animi deſideria judicium ſuum exigit.

§. L.

Et præcipitantia in judicando ab ignaro.

§. LI.

Eſt denique amor voluptatum, quæ intellectum, voluntatem & judicium turbant; præcipue ambitio, qua quis ea ſapit quæ a vulgo ſunt remotiora: Hæ & aliæ ſunt cauſſæ internæ, quæ ex ipſo quaſi fundo cordis enaſcuntur.

De his legenda ſunt, quæ ſcripſerunt Theologi longe celeberrimi, *Reverendiſſimus PFAFFIUS Cancellarius Univerſ. Tubing. in Diſſert. de Præjudiciis Theologicis Primitiis Tubing. inſertis*: *& celeberrimus ZIMMERMANNUS Theologus Tig. in Diſſert. de cauſis incredulitatis.*

§. LII.

Præter internas dantur etiam externæ, quales ſunt prava inſtitutio & educatio, malorum librorum lectio, exempla mala, & alia plura.

§. LIII.

Tandem etiam ſubinde in cauſſa eſt Doctrinæ ſublimitas, & hominum in hoc ævo imbecillitas, ex parte enim in hac vita tantum cognoſcimus.

§. LIV.

Quo fit, ut illi, qui eandem veritatem tenent, in quibusdam tamen ejus partibus ſibi invicem diſſentire videantur; alter enim hanc veritatis partem, alter alteram cognoſcit; ut ſubinde pro Errore habeatur id, quod eſt pars veritatis incognita, quod exemplo doctrinæ de prædeſtinatio-

ne

Digitized by Google

ne probare poſſemus: ſed infra de hoc diſſerendi occaſionem habebimus.

§. LV.

Per πρῶτον ψεῦδος ſive *Errorem primarium*, den Haupt-Irrthum tandem intelligimus generalem & primariam Hypotheſin, ex qua ſinguli errores hæreſeos alicujus profluunt.

§. LVI.

Qui enim novum aliquod Religionis ſuæ ſyſtema formant, habent præcipuas ſuas hypotheſes, ex quibus errores ſuos deducunt, & cum quibus reliqui errores conformati ſunt, ſive hæ hypotheſes ſint propriæ, ſive cum aliis communes, ſive oriantur ex communi ingenii humani corruptione, ſive ex peculiaribus quibusdam præjudiciis & opinionibus.

Ita Religionis Pontificiæ primaria hypotheſis ſive πρῶτον ψεῦδος eſt, quod ſtatuunt *ſupremum Dominatum fidei*, quo ſalus parata Eccleſiæ ſive Capiti ejus ita eſt commiſſa, ut eam nemo conſequatur niſi dependenter à Pontifice tanquam capite Eccleſiæ viſibili; huc directa ſunt omnia dogmata principaliora, huc tanquam ad centrum omnia tendunt. Ita præcipua Socinianæ hæreſeos hypotheſis eſt, quod *Rationem faciunt Religionis normam, & ita Indifferentismum Religionum ſtabilire allabbrant*, ex qua hypotheſi omnia reliqua illorum dogmata fluunt.

§. LVII.

Uti notitiæ Fontis, Occaſionis & Cauſſæ erroris, tum ratione intelligentiæ, tum ſolutionis ejus, ſubinde haud parvus uſus eſt; ita maximi uſus eſt, ſi cognoſcatur Hæreſeos cujusvis πρῶτον ψεῦδος.

§. LVIII.

Fontem quod attinet, magna lux accedit, ſi Doctri-

Digitized by Google

Doctrinam illius, ex quo alter ſua hauſit principia, cum alterius conferamus.

Ita ex gr. meræ eſſent tenebræ ratione errorum primorum ſeculorum, niſi ad primum ipſorum fontem accedamus, ex quo vera illorum ratio patet.

§. LIX.

Occaſionem vero quod ſpectat, illius cognitio magni ſubinde uſus eſt, præcipue in refutatione Religionis Pontificiæ, ſi ex indubiis argumentis & documentis probare poſſumus, qua quivis error occaſione initium ſumſerit & in Eccleſiam irrepſerit.

§. LX.

Ex hiſce nunc facile perſpicimus, qualis porro cognitio, ad ſtudium Theol. Elenchticæ recte inſtituendum, requiratur, præter ea, quæ jam ſupra (§. VI. VIII. XV. XVI. XVIII.) indicavimus: Ut enim fontem & occaſionem cujusvis hæreſeos & erroris ſciamus, opus eſt notitia Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

§. LXI.

Ex illa nimirum diſcimus α. quomodo errores pedetentim fuerint orti? Quænam ipſis fuerint fata? β. quomodo & quibus argumentis fuerint impugnati? γ. notæ inde fiunt ſectæ & perſonæ, contra quas diſputandum eſt.

§. LXII.

Accurata porro Hæreſeos alicujus hiſtoria refutationis loco ſubinde eſſe poteſt, ut ex SPANHEMII, DALLÆI, BASNAGII aliorumque operibus patet.

§. LXIII.

Non minus ipſorum etiam errorum ſenſum ex Hiſtoria Eccleſiaſtica melius perſpicere poſſumus, & præcavetur hoc modo, ne falſo cuiquam error, impu-

Digitized by Google

imputetur; neque etiam facile quisquam refutari poteſt, niſi illius vita, ſcripta, ſcopus &c. fuerint nota, quæ omnia ex ſola hiſtoria addiſci poſſunt.

De his conſulendus *Celeb. WALCHIUS in der Einleitung zu den Religions-Streitigkeiten, Tom. I. pag. 7. ſeq. & Tom. II. pag. 25. ſeq.*

§. LXIV.

Cauſſam vero erroris noſſe tum maxime neceſſarium, quando cum ſingulis Perſonis nobis diſputandum venit, ibi tum maxime remedendum, ubi cauſſam erroris latere videmus, quod in erroribus theoreticis, maxime vero practicis, obſervandum eſt: dantur ſubinde aliquot qui eosdem fovent errores, qui tamen, cum diverſa ſit errorum illorum cauſſa, eadem ratione convinci & refutari nequeunt.

§. LXV.

Utile autem quam maxime, ut operam impendamus ad cognoſcendam ſectæ cujusvis *Hypotheſin primariam* ſive πρῶτον quod vocant ψεῦδος: hoc enim ad veram adverſariorum mentem adeoque controverſiæ ſtatum intelligendum & rite ponendum multum conducit.

§. LXVI.

Sæpe nimirum in verbis vel conſentire, vel diſſentire videntur, qui tamen viceverſa vel diſſentiunt, vel conſentiunt; ex primaria vero quam quisque fovet hypotheſi vera animi ſententia cognoſci poteſt, inde enim palam fit, ad quid Autor intendat, quis ſit illius ſcopus, quare hoc vel illud ſtatuat.

§. LXVII.

Neceſſum propterea eſt, ut integrum hæreticorum ſyſtema in nexu ſuo exhibeatur, neque errores tantum confuſo aliquo ordine in notitia habeantur.

§. LXVIII.

Digitized by Google

§. LXVIII.

Eo etiam hoc conducit, ut controverſiæ aut erroris cujusvis momentum indicare valeamus, quod ex hypotheſi, ex qua fluit, ex ſcopo ad quem tendit, judicari poteſt.

§. LXIX.

Sed melius etiam, ſi recte perceperis adverſarii mentem, eum refutare poteris; ſi ſcias quomodo reliqui ipſius errores per modum conſequentiæ ex prima hypotheſi fluant, ut etiam errores hypothetici tantum ſint, πρῶτον ψεῦδος refutaſſe ſufficit; priore enim errore deſtructo etiam deſtructus erit alter, fonte obturato etiam obſtructi erunt rivuli, fundamento ſublato totum etiam corruet ædificium.

§. LXX.

Neque, ſi ſyſtemata adverſariorum hoc modo adgrediamur, opus eſt, ut ſemper ad ſpecialia perveniamus argumenta, quibus ſinguli errores roborantur, ſi erroris fons atque nervus fuerit inciſus.

§. LXXI.

Si porro errores in ſyſtemate ſuo cognoſcantur, cognitio perfectior eſt, quam vero, ſi quilibet error tantum ſeorſim conſideratur. Cognitio enim illa ſufficiens eſt, quæ rerum cauſſas & rationes in ſe continet, inſufficiens autem, quæ res extra nexum illum conſiderat: cognitio autem ſufficiens perfectior eſt inſufficiente.

§. LXXII.

Imperfecta ergo eſt illa cognitio, quæ partes tantum ſyſtematis ſeorſim ſpectatas conſiderat, perfectior vero, quæ comprehendit totum ſyſtema in integra ſua connexione, quomodo una pars ſe habeat ad aliam, quis ſit mutuus nexus inter prin-

Digitized by Google

principia & principiata, & quæ totius ſyſtematis & omnium ejus partium ſit ratio.

§. LXXIII.

Cognitio ergo erroris inſufficiens ſive imperfecta eſt, ſi quivis error tantum in ſe conſideretur, ſive ſit ipſa hypotheſis primaria, ſive conſequentia aliqua inde fluens; nec nexus obſervatur qui intercedit, aut quo modo unus error rationem in ſe contineat alterius.

§. LXXIV.

Cognitio contra ſufficiens ſive perfecta eſt, ſi modo ſupra dicto primariæ errorum hypotheſes detegantur: Totum enim Hæreſeos ſyſtema perſpicitur, ſi omnium errorum cum primaria ſua hypotheſi ſive principio cognoſcitur connexio; *ita enim* quilibet error æque in ſe ac in ſyſtema redactus conſideratur.

§. LXXV.

Cum vero haud dubie perfectior cognitio imperfectiori præferenda ſit, etiam hic illa præferenda eſt in Theologia Elenchtica, quæ totum Adverſariorum ſyſtema in integra ſua connexione exhibet.

§. LXXVI.

Optima ergo hæreſes tractandi methodus eſt, ſi cujusvis ſectæ errores in nexu ſuo cum primaria hypotheſi proponantur, præcipue cum methodi hujus inſignis præterea ſit uſus (65 - - 70.) & longe melior, quam ſi errores ſecundum ordinem Theologiæ dogmaticæ tractantur.

§. LXXVII.

Si enim in quovis Theologiæ theticæ loco errores eo pertinentes, vel illis veritatibus oppoſiti,

allegantur, totius ſyſtematis connexio rumpitur, nec alia quam ſuperficiaria errorum cognitio oriri poteſt.

De iis tamen hæreſibus tantum hoc intellectum volo, quæ integrum hypotheſium ſuarum Syſtema habent.

§. LXXVIII.

Cum forma Theologiæ Elenchticæ in hoc conſiſtat, ut veritas ab objectionibus Adverſariorum vindicetur & errores eorum refutentur (§. XXXIX.): ad hoc autem duo neceſſaria ſunt §. XLI.), *primo* ut ſtatus controverſiæ intelligatur; *ſecundo* ut errores refutentur; priore explicato alterum nunc nobis explicandum venit.

§. LXXIX.

Refutatio in eo conſiſtit, ut unius propoſitionis veritas, alterius vero falſitas demonſtretur. (§. III.)

§. LXXX.

Ut autem Propoſitionis veritas demonſtretur, requiritur 1.) ut veritas ex primo ſuo principio per ratiocinationem eliciatur, & quidem tam clare, ut Adverſarius nexum veritatum perſpicere queat: hoc ſi facimus veritatem demonſtramus, neque multis, ſed validis utimur argumentis, infirmaque omittimus.

§. LXXXI.

2.) Ab objectionibus vindicanda veritas, quæ tunc locum habent, quando Adverſarius veritatum nexum non perſpicit, ſive quo modo prædicatum cum ſubjecto conveniat, quod ipſi oſtendendum eſt.

§. LXXXII.

Ut autem veritati oppoſitus error refutetur, ſive

ſive falſitas propoſitionis alterius demonſtretur, requiritur, ut propoſitio illa ex mente, & ſi fieri poteſt, ipſius Adverſarii verbis proponatur, & ita ſtatus controverſiæ recte formetur, ne res in Logomachiam abeat.

§. LXXXIII.

Et Argumenta, quibus Propoſitio illa roboratur, fideliter in omni ſuo nervo adducenda, & falſitas, ſive principiorum quibus nituntur, ſive concluſionis ex illis principiis, demonſtranda eſt: hoc ſi facimus, alterum refutare dicimur, ſive quod idem eſt, falſitatem propoſitionis illius demonſtramus.

§. LXXXIV.

At vel totum Adverſarii Syſtema ſimul impugnari poteſt, vel quilibet error ſeorſim, hinc naſcitur differentia inter *Argumenta generalia & ſpecialia*: Priora in eo conſiſtunt, quod adverſus ſectarum hypotheſes & errorum ſyſtemata talia proferuntur præjudicia, ex quibus jam conſtat eorum falſitas, antequam ad ſingulas partes & membra deſcendamus.

§. LXXXV.

Ita autem comparata eſſe debent Argumenta hæc, ut certis nitantur Principiis, adeoque in ratiocinio & major & minor propoſitio vera ſit.

Hæc methodo uſi ſunt contra Religionem Pontificiam PETRUS JURIEUS *in præjudiciis legitimis adverſus Papiſmum* & CAMERO *in tractatu de præjudiciis Eccleſiæ Romanæ.* Omnes illi etiam hanc methodum cum fructu adhibuerunt, qui Argumentis generalibus Religionis Chriſtianæ veritatem contra Gentiles, Judæos & Atheos demonſtrantur, quales ſunt GROTIUS, HUETIUS aliique.

§. LXXXVI.

Argumenta ſpecialia ſunt, quæ contra ſingulos errores & ſyſtematis partes proferuntur: Ne vero andabatarum more pugnemus, ſciendum eſt, quæ prima hypotheſis? Quis ſit controverſiæ ſtatus? Quis ſit erroris cum aliis nexus? Qua ratione oſtendi poteſt, vel principia quibus nititur hypotheſis eſſe falſa, vel concluſionem inde male deduci.

§. LXXXVII.

Ex hisce nunc patet, qua ratione Syſtema Theologiæ elenchticæ compoſitum eſſe debeat. Cum nimirum Finis illius ſit errantis Convictio (§. IV.): Prudentiæ Regulis opus eſt, ut finis ille obtineri poſſit.

§. LXXXVIII.

Is nimirum, qui ea media eligit, quæ fini ſuo ſunt convenientiſſima, eſt Sapiens: media autem illa qui bene adhibet ſive exequitur, dicitur Prudens.

§. LXXXIX.

Bene autem utimur mediis, quando nihil eorum omittimus quæ neceſſaria ſunt, ea autem evitamus quæ nobis ad finem conſequendum impedimento eſſe queunt, & has prudentiæ regulas vocamus *Cautelas.*

§. XC.

Sequitur hinc, quod ad finem in Theologia elenchtica propoſitum conſequendum Cautelis opus ſit: Ne autem in limine ſtatim impingamus, ante omnia Cautelæ illæ tradendæ ſunt.

§. XCI.

Unde *ſecundum* Theologiæ elenchticæ *Caput* tradit CAUTELAS *in hac Scientia obſervandas.*

§. XCII.

Digitized by Google

§. XCII.

In Theologia polemica Veritates ad ſalutem æternam ſcitu & creditu neceſſariæ ſunt demonſtrandæ (§. II. IX.), ideo antequam ad errorum refutationem acceditur, veritates illæ ex principiis ſuis deductæ in admirabili ſuo nexu, quantacunque brevitate id fieri poteſt, ſunt tradendæ.

§. XCIII.

Inde tum veritas Religionis noſtræ, tum ſingulorum articulorum harmonia patefiet, & oſtenditur quod vera Religio tam præſtans ſit, tam rationalis, ut rigidiſſimum etiam Rationis examen ſuſtinere, & omnium ſeſe conſcientiis, qui quidem non data opera cœcutire volunt, approbare queat.

Videſis *ROELLII Diſſert. de Relig. rat.* §. CLXXVI.

§. XCIV.

Talis etiam veritatum connexio fundamenti loco inſervire poteſt, quo in ſequenti errorum refutatione tuto niti queamus.

§. XCV.

Unde *Caput III.* breve *præcipuarum Religionis noſtro VERITATUM continebit SYSTEMA.*

§. XCVI.

Cum porro nihil fruſtra, hoc eſt, absque ſcopo agendum ſit, hinc etiam in ſyſtemate Theologiæ elenchticæ non extra oleas vagandum eſt; hoc autem fieret, ſi talia in ipſo tractarentur, de quibus Theologus elenchticus non ſollicitus eſſe debet.

§. XCVII.

Id autem circa quod Scientia hæc verſatur, ſunt

Digitized by Google

articuli ad vitam æternam neceſſarii (§. I.), & errores ipſis oppoſiti (§. XXIX.): articuli autem ad vitam æternam neceſſarii vocantur fundamentales (§. XXIV.); ne ergo extra oleas vagemur, cognitio Doctrinæ de Articulis fundamentalibus abſolute neceſſaria eſt.

§. XCVIII.

Et cum differentia ſit inter errantes, & diſtinctio illa cognoſcatur ex differentia articulorum fidei quos impugnant (§. XXXVIII.); & quo gravior eſt articulus contra quem peccatur, tanto etiam majoris momenti eſt error (§. XXIX.); momentum autem alicujus articuli cognoſcitur ex eo, an propius cum fundamento conjunctus ſit (§. XXVII.): Hinc etiam ſequitur, ſi non omnes errantes eodem loco habere velimus, theoriam de articulis fundamentalibus in Theol. elencht. neceſſario intelligendam eſſe.

§. XCIX.

Hinc *Caput IV.* in hoc noſtro ſyſtemate agit *de ARTICULIS FUNDAMENTALIBUS.*

§. C.

Cum in Theol. polemica non tantum veritas ſit demonſtranda, ſed & erroris oppoſiti falſitas (§. III.), non autem omnis erroris, ſed tantummodo fundamentalis (§. XXIX.); illi autem qui fundamentaliter errant, ſunt aut Infideles & Increduli, aut Hæretici (§. XXXVI. XXXVII.); hinc ut ſciamus contra quos diſputandum ſit vel non diſputandum, determinandum prius, quid ſit Infidelis, quid Hæreticus; ne vel aliquem ut Infidelem aut Hæreticum tractemus, qui talis non eſt, vel vice verſa.

§. CI.

§. CI.

Unde Doctrina *de HÆRESI & HÆRETICO Caput V.* conſtituit,

§. CII.

Et quoniam veritas non tantum demonſtranda, ſed etiam oppoſitus error oppugnandus (§. XXXIX.), hinc poſt traditum veritatis ſyſtema & reliqua capita præliminaria, ſequitur ipſa errorum refutatio; quia autem hæreſes & errores varii generis ſunt (§. XXX - XXXVIII.), prout à principiis & fundamento Religionis vel Naturalis vel Revelatæ magis vel minus diſcedunt, in certum ordinem ſunt redigendi, & concinna eorum connexio inſtituenda eſt.

§. CIII.

Quod hoc modo fieri debet, ut 1.) quævis hæreſis in ordine ſuo tractetur, & 2.) cujusvis hæreſeos errores ex primariis hypotheſibus ſuis deducti in ſyſtemate ſuo legitima connexione exhibeantur, ut hac ratione eo facilior etiam refutatio evadat.

§. CIV.

Nonnulli imo plurimi Theologi omnes indiſcriminatim Hæreſes atque errores eo ordine tradunt, ut eos cum locis communibus Theologiæ Dogmaticæ conjungant, hujus autem methodi inconvenientiam ſupra jam (§. LXXV. LXXVI. LXXVII.) oſtendimus, & alium Hæreſes tractandi modum (§. XXXIV. XXXV. LXV. -- LXX.) indicavimus.

Hæc dum dicimus, nihil ſummorum Virorum deque Eccleſiæ meritiſſimorum laudi detrahendum arbitramur, qui in Eccleſia Reformata talia ediderunt Syſtemata Theologica, in quibus Theſis & Antitheſis fuere

conjunctæ, ut ab una parte Veritas fuerit tradita, ab altera vero parte oppoſitus Error oſtenſus & ad difficultates reſponſum ſit. Eminent inter eos, POLANUS, WENDELINUS, TURRETINUS, HEIDEGGERUS, VAN MASTRICHT, BRAUNIUS, GURTLERUS, aliique multi. Obſervandum autem Adverſarios noſtros vel *opponentium* vicibus fungi, vel *reſpondentium;* Si Opponentium tantum vicibus fungantur, ea Syſtemata, Didactico-Elenchtica, in quibus juxta locos Theologiæ noſtræ communes ad Adverſariorum objectiones ſimul reſpondetur & error Veritati oppoſitus ſimul oſtenditur, omnino bene ſe habent & ſufficiunt, neque hoc in caſu illis aliquid deeſt; Si enim Veritatem ex Philoſophia & S. Scriptura intime noſcamus, omnibus etiam Adverſariorum Strophis atque difficultatibus occurrere, illorumque Argumenta eludere poſſumus. Ubi vero non ſolum Opponentium ſed & Reſpondentium vices Adverſarii noſtri agunt, hoc in caſu non ſufficit, ut ad illorum objectiones reſpondere poſſimus, ſed id præcipue requiritur, ut illorum Syſtema & veram hypotheſium rationem intimius noſcamus, ut nobis perſpectum ſit, quomodo acies illorum inſtructa? Quis ſingulorum errorum Scopus ſit? Quænam præcipua illorum munimenta? Quis ſit apparatus hoſtilis? Quæ Origo? Quæ illis Species? Quis Ordo? Qui obtentus? Quæ præſidia? Hæc enim niſi prius noſcamus *ἀστόχως & Andabatarum more & cum larvis veluti atque infelici marte plerumque dimicatur*, inquit Celeb. SPANHEMIUS. Unde hoc in Caſu Methodum noſtram præferimus, in qua prius Hoſtium Syſtema in ordine exhibemus, Errorem primarium oſtendimus, Hoſtium munimenta, Caſtrorum hoſtilium formam & delineationem, verum Conatuum illorum ſcopum exhibemus & indicamus, antequam ipſos adgredimur. Vel enim hoſtis nos adgreditur, vel nos ipſum adgredimur: ſi prius, ſufficit ut nobis arma adſint quibus nos defendere, illorumque inſultus retundere poſſimus, quod Viri ſupra laudati felici cum ſucceſſu præſtiterunt, & ad hæc eorum Methodus bene ſe habet. Si vero poſterius contingit, ut nos hoſtem adgrediamur, omnino neceſſe eſt, ut prius ſciamus,

qua

Digitized by Google

qua ratione ipſius Caſtella ſint munita, ubinam feliciſſimo cum ſucceſſu ea adgredi poſſimus; aut quomodo diſpoſita ſit illius acies? Quibus Copiis conſtet illius Exercitus? Quomodo circumvallata ſint illius Caſtra? Alias fruſtranei futuri eſſent noſtri contra illum conatus; Cui rei noſtra methodus accommodata eſt, ita tamen ut & veritatem contra hoſtium inſultus muniamus. Cum vero in Theologia Elenchtica non modo hoſtium inſultus ſint retundendi, ut reſpondentium vicibus tantum fungamur, ſed & adgrediendi ſint Adverſarii, illorumque Syſtemata confutanda, hinc eam hanc Theologiæ partem tractandi methodum præferimus, quæ & Doctrinæ veræ defendendæ & hoſti adgrediendo accommodata eſt. Nemini tamen Methodum hancce obtrudimus, ſi perverſa & inutilis alicui videtur, præferat RYSSENIUM vel alium quemcumque Autorem qui ipſi optimus videbitur, nemini enim ſtudiorum Theologicorum hic Leges præſcribimus, neque cuiquam hac noſtra Methodo præjudicatum volumus, ſed legat quisque ex quibus Veritatem tueri, eam adverſus hoſtes vindicare, Adverſariorum Syſtemata impugnare, eosque de Veritate convincere poteſt, quacunque Methodo id fiat perinde eſt, modo ſit breviſſima & clariſſima.

§. CV.

Qualis vero nexus eſt inter principia & principiata, talis etiam inter ſingulas hæreſes inſtitui poteſt, dantur nempe tales adverſarii qui duo Theologiæ Principia generalia Rationis & Revelationis rejiciunt (§. XXXVI.); dantur qui tantum principium Revelationis negant (§. XXXVI.) dantur denique alii qui tantum principiata non agnoſcunt (§. XXXVII.), eaque vel magis vel minus à fundamento remota.

§. CVI.

Et ita talis inſtitueretur Hæreſium ordo, ut pro momenti ſui gradu ſeinvicem ſequerentur.

§. CVII.

Gravitas autem ſive momentum erroris dependet à momento Articuli fundamentalis cui oppoſitus eſt (§. XXIX.), ea ergo in refutatione hæreſium ordinis ratio habenda eſt, quo ipſi fundamentales articuli ordine maxime naturali ſibi invicem ſuccedunt.

§. CVIII.

Qui ordo hic eſt: Deus exiſtit: Omnes perfectiones infinito modo poſſidet: Et uti ipſe eſt independens, ita omnia ab eo dependent: Datur ergo Religio naturalis: Illa autem Religio propter hominis corruptionem eſt inſufficiens: Deus eſt Triunus: Ille nobis talem Religionem revelavit, quæ nobis ad viam ſalutis monſtrandam ſufficiens eſt: Illa revelatio continetur in ſacra Scriptura: Secundum illam Chriſtus unicum atque perfectum ſalutis fundamentum atque medium eſt: Ut hoc eſſe poſſit, oportet ſit ille verus Deus: Qui autem illius ut unici ad ſalutem medii participes eſſe volunt, illos oportet cum abnegatione ſui illum vera fide amplecti: Abnegat autem is ſemetipſum, qui in negotio ſalutis, nihil ſibimetipſi vel ſuis viribus, ſed omnia in ſolidum Chriſto tribuit. &c.

§. CIX.

Ex his nunc patet, qualis ordo habendus, quisque nexus inter Hæreſes inſtituendus ſit: Nituntur nempe hi articuli principio Rationis & Revelationis ceu fundamento, qui ergo hæc Principia generalia negant, ſimul negant omnes Articulos ſpeciales.

§. CX.

Tales ſunt ATHEI, qui eoipſo, quo exiſtentiam

Digitized by Google

tiam divinam negant, etiam ambo Religionis principia evertunt, unde ratione gravitatis erroris omnes alios præcedunt.

§. CXI.

SEXTUM ergo Syſtematis Theol. Elencht. *CAPUT* agit de *ATHEISMO*, & de iis qui ad hoc genus pertinent.

§. CXII.

Cum dentur porro tales, qui quidem exiſtentiam divinam admittunt, ſed mundi gubernationem per divinam Providentiam negant, adeoque omnium rerum à Deo dependentiam, eoipſo omnem etiam Religionem tollunt. Hos DEISTAS appellamus, hinc Atheos immediate ſequuntur.

§. CXIII.

Quare *SEPTIMUM* Theol. Elencht. *CAPUT de DEISMO* agit.

§. CXIV.

Sunt qui Deum exiſtere concedunt, omnem vero obligationem divinam, ad alias actiones committendas, alias vero omittendas, inficiantur, adeoque etiam Religionis naturalis fundamentum ſubruunt, hi EPICURÆI vocantur.

§. CXV.

Ut adeo *OCTAVUM CAPUT ERRORES EPICURÆISMI* tradat atque refutet.

§. CXVI.

Exiſtunt alii, qui neque Athei ſunt, neque Deiſtæ, neque Epicuræi, quique ergo nec Divinam exiſtentiam, nec Mundi hujus Gubernationem atque Providentiam, neque hominis ad malas actiones omittendas & bonas committendas obli-

obligationem negant; ſed tamen verum Deum non agnoſcunt, adeoque etiam veram Religionem ignorant, quos GENTILES vocamus.

§. CXVII.

Sequuntur ideo preſſo pede præcedentes, & tractatio errorum *PAGANISMI NONUM* Theologiæ noſtræ conſtituit *CAPUT.*

§. CXVIII.

Illi qui quidem unum Religionis principium, nempe Rationis, adeoque Religionem naturalem admittunt, alterum vero, hoc eſt, Revelationis vel rejiciunt ut falſum, vel non neceſſarium perhibent, vocantur NATURALISTÆ.

§. CXIX.

Quia ergo unum tantum Religionis principium generale agnoſcunt, alterum vero ut vel falſum vel ſupervacaneum repudiant, eoipſo etiam omnes articulos fundamentales revelatos evertunt, antecedentes ideo in Syſtemate noſtro ſequentur. *DECIMUM* ergo *CAPUT* de *NATURALISMO* aget.

§. CXX.

Sunt porro, qui quidem principium revelatum agnoſcunt, ſed vel præcipuam veræ Revelationis partem negant, uti JUDÆI novi Teſtamenti Autoritatem non admittentes; vel qui loco Revelationis divinæ falſam ſubſtituunt, uti MUHAMMEDANI.

§. CXXI.

Quare *UNDECIMUM CAPUT* errores *JUDAISMI*, & *MUHAMMEDISMI* comprehendit.

Prio-

Digitized by Google

§. CXXII.

Prioribus non multo meliores ſunt illi, qui quidem principium revelatum admittunt, cum vero illud ad rationis normam exigunt, & Scripturam ad ejus hypotheſes pervertere conantur, adeoque Religionis normam Rationem conſtituunt, & propterea Revelationis Myſteria inficiantur, ſimul etiam ejus neceſſitatem negant: Hi dicuntur SOCINIANI & ANTITRINITARII.

§. CXXIII.

Complectitur ideo *Hæreſin SOCINIANISMI DUODECIMUM* tractatus noſtri *CAPUT.*

§. CXXIV.

In eandem cum illis claſſem pertinent, qui *Indifferentiſmum Religionum* ſtatuunt, ideoque omnium articulorum credendorum differentiam atque eorum momentum tollunt, quæ vocatur RELIGIO PRUDENTUM, *Die Staats-Religion:* hocque modo Scepticiſmus Theologicus quam maxime ſtabilitur.

§. CXXV.

Hi in eundem cum Socinianis cenſum veniunt, unde *DECIMUM TERTIUM CAPUT de INDIFFERENTISMO RELIGIONUM & SCEPTICISMO THEOLOGICO* agit.

§. CXXVI.

Dantur Hæretici, qui quidem ambo illa Religionis principia admittunt, ſed non tantum veritates ex illis fluentes demonſtrationi ſubtrahunt, & mero hominis alicujus arbitrio atque magiſterio committunt, atque ab illius explicatione autoritativa dependentes faciunt; verum inſuper tertium aliquod Religionis principium, nempe TRA-

Digitized by Google

TRADITIONES Eccleſiæ ſive Capitis ejus repræſentantis, ſtatuunt, adeoque omnes Religionis articulos ab homine, non à Deo dependentes faciunt, & omnia Eccleſiæ membra in negotio ſalutis à capite aliquo viſibili dependere perhibent, omnem ideo Religionis rationem atque fundamentum pervertunt.

§. CXXVII.

Unde eum locum hisce, qui *PONTIFICII* vocantur, in Syſtemate noſtro tribuimus, qui momento errorum illorum optime convenit: *DECIMUM QUARTUM CAPUT* propterea *PAPISMI* erroribus in connexione ſua exhibendis atque refutandis deſtinatum eſt.

§. CXXVIII.

Impingunt adhoc alii circa Religionis Principia, qui uſum ſacræ Scripturæ elevantes, aliud ſe Religionis Principium habere prætendunt, novas ſcilicet Revelationes, atque naturale quoddam Lumen internum, per quod omnia ad ſalutem ſcitu neceſſaria cognoſci poſſint.

§. CXXIX.

Hi generali nomine *FANATICI* appellantur, & *DECIMUM QUINTUM CAPUT* Syſtematis noſtri elenchtici occupabunt.

§. CXXX.

Sequuntur illi, qui & Religionis naturalis & revelatæ principium agnoſcunt, neque aliud præter hoc exigunt, ſed tamen in primariam atque maxime fundamentalem totius Religionis revelatæ veritatem impingunt, nempe *quod Jeſus Chriſtus ſit unica & perfectiſſima cauſſa ſalutis*, dum præci-

Digitized by Google

præcipuam negotii Salutis partem ex propriis hominis viribus derivant.

§. CXXXI.

Hæreſis hæc communiter PELAGIANA vocatur, unde quia contra primarium Religionis revelatæ articulum peccant & primam Principii revelati veritatem evertunt, poſt eos ſtatim locum ſuum habent, qui circa ipſa principia errant, unde *DECIMUM SEXTUM CAPUT de PELAGIANISMO* agit.

§. CXXXII.

Ad illorum claſſem etiam referendi ſunt ita dicti *REMONSTRANTES*, qui applicationem gratiæ Chriſtum non meruiſſe ajunt, ſed fidem conſiderant tanquam ipſius hominis opus, eoipſo Chriſtum non unicam atque perfectiſſimam ſalutis cauſſam agnoſcunt.

§. CXXXIII.

Statim propterea Pelagianos excipiunt, & tractatio errorum illorum *DECIMUM SEPTIMUM CAPUT* efficit.

§. CXXXIV.

Et cum viribus liberi Arbitrii etiam velificent illi, qui perfectum Eccleſiæ in hac terra ſtatum credunt, quos communi nomine *MENNONITARUM* & *ANABAPTISTARUM* appellare ſolemus, pari cenſu cum Pelagianis & Arminianis veniunt.

§. CXXXV.

Unde in eadem cum ipſis claſſe Hæreſis eorum pertractanda eſt: De quibus *CAPUT* ſequens ſive *DECIMUM OCTAVUM* agit.

§.CXXXVI.

§. CXXXVI.

Etſi magna Eccleſiæ Orientalis pars in multis fidei articulis, etiam quod fundamentum ſpectat, nobiscum conſentiat, nimis tamen etiam bonis operibus, cærimoniis externis, & propriis viribus tribuunt.

§. CXXXVII.

Inde in Theologia elenchtica errorum illorum pertractatio etiam locum obtinet: Quod *UNDEVICESIMUM CAPUT* eſt.

§. CXXXVIII.

Finis hic operi Polemico imponendus eſſet, cum ad hasce, quas recenſimus claſſes, omnes qui hodiernis temporibus contra fundamentum impingunt, referri poſſint, nec proprie in Theologia Polemicæ tractationi Doctrinæ Eccleſiæ, Auguſtanæ Confeſſioni addictæ, locus eſſe deberet.

§. CXXXIX.

Cum tamen Theologi *ECCLESIÆ* illius, quam *EVANGELICAM* nominamus, fundamentaliter Eccleſiam noſtram Reformatam errare arbitrentur, ultimo etiam de differentia, quæ inter illorum & noſtram Religionem intercedit, agendum, & ad illorum accuſationes reſpondendum erit: Quod *VIGESIMUM* conſtituit Theologiæ Polemicæ *CAPUT*.

§. CXL.

Ne tandem Syſtemati aliquid deſit, appendicis loco etiam vera ratio Hæreſium, quæ tribus primis Eccleſiæ Chriſtianæ ſeculis Civitatem Dei quam maxime turbarunt, indicari poteſt.

CAP.

Digitized by Google

* * * * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * *

CAPUT II.

De Cautelis in Theologia Elenchtica obſervandis.

§. CXLI.

PRudentiæ regulis in Syſtemate Theologiæ Polemicæ opus eſſe ſupra jam (§. XC.), demonſtravimus.

§. CXLII.

Et caute ſatis in illa re agi non poteſt, quæ divinam gloriam, veritatis ſalutaris defenſionem, æternam hominis ſalutem, & erroris, qui cum detrimento maximo conjunctus eſt, deſtructionem ſpectat.

§. CXLIII.

Omnia ergo in hac Scientia ita inſtituenda ſunt, ut nihil eorum, quæ faciunt ad finem in illa propoſitum conſequendum, qui tum veritatis ſalutaris demonſtratio (§. II.), tum errantis convictio (§. IV.) eſt, omittatur: Contra omnia ea evitentur, quæ fini huic conſequendo impedimento eſſe queant (§. LXXXIX.); optimis ergo mediis modo convenientiſſimo utendum, in quo vera Prudentia conſiſtit.

§. CXLIV.

Cautelæ autem illæ ſpectant vel eum qui Elenchum ſuſcipit, vel modum Elenchi.

Digitized by Google

§. CXLV.

Sapientis nimirum eſt, ut optimum ſibi ante omnia proponat finem (§. LXXXVIII.), alius autem in Theologia Elenchtica eſſe non poteſt, ſive veritas divina demonſtretur (§. II.), ſive error refutetur (§. III.), & errans convincatur (§. IV.), quam ipſe veritatis amor; omnia enim hæc quæ diximus ad veritatem tendunt, ut nempe Verbi divini puritas, quod ipſa veritas eſt, conſervetur & vindicetur.

§. CXLVI.

Prima ergo *Regula* hæc eſt:

Qui Elenchum inſtituere vult, exploret ſeipſum, quo fine & ſtudio id faciat, an ex ſincero veritatis amore, an vero ex ambitione potius, aut damnandi libidine, aut aliis paſſionibus pravis.

Si enim ſincerus erga veritatem amor, de quo loquimur, omnium illorum animos, qui ſacris operantur, occuparet, maxima cito controverſiarum pars ſponte ſua caderet; & exoptata in Eccleſia quies reſtitueretur: Si vero eruditio pietati antefertur, & ex Religione ars fit, nonniſi lites & diſcordia inde oriri poſſunt.

§. CXLVII.

Nemo autem alterum veritatis convincere poteſt, qui ipſe falſis opinionibus imbutus nullam veritatis certitudinem habet.

Qui

§. CXLVIII.

Qui enim aliquid demonſtrat, ipſe propter evidentiam demonſtrationis de hac re convictus eſt; ſi ipſe autem de veritate illius rei dubitat, hoc inde eſt, quod demonſtratio ipſi ſatis evidens non ſit, unde nec de alio ſperare, vel ab ipſo petere poteſt, ut per demonſtrationem illam veritatis certus reddatur ſive convincatur, quod eſt unum idemque (§. IV.).

§. CXLIX.

Secunda propterea Prudentiæ *Regula* hæc eſt:

Nemo de Articulis Religionis cum aliis litem incipiat, niſi qui ipſemet, ſepoſitis omnibus præjudicatis opinionibus, veritatis convictus per Demonſtrationem ejus certitudinem acquiſiverit.

§. CL.

Cum nimirum prudentis ſit omnia ea evitare, quæ in uſu mediorum fini conſequendo detrimento eſſe queunt (§. LXXXIX.), hinc is, qui elenchum inſtituit, ratione ſui ipſius ab omnibus illis rebus cavere debet, quæ fini obeſſe poſſunt, idque tum ratione *Intellectus*, tum reſpectu *Voluntatis* & *malorum affectuum*.

§. CLI.

Intellectus nempe humanus propter miram ejus imbecillitatem atque corruptionem falſis opinio-

nibus atque præjudiciis plurimum ita imbutus eſt, atque ab illis in transverſum agitur, ut à veritate aberret & errorem ſæpenumero ejus loco defendat.

§. CLII.

Ita enim apud multos vel ignaviæ, vel perverſæ educationis, vel præcipitantiæ, vel autoritatis præjudicia dominantur, ut illi etiam ſæpenumero, qui doctos ſe arbitrantur, veritati nullam aliam ob cauſſam aſſentiantur, quam quia autoritas humana illi ex mente eorum pondus addidit.

§. CLIII.

Nam quisquis veritatem non ex ipſis ſuis fontibus derivat & in certitudine acquirenda operam ponit, nonniſi autoritatis præjudiciis ducitur; & ideo propoſitionem aliquam pro vera habet, vel quia à Viro quodam magni nominis eam audivit, aut quia in ſcriptis Viri celebris extat, aut quia in Libris Symbolicis illa legitur.

§. CLIV.

Nec ex cœco aſſenſu niſi ſuperſtitio oriri poteſt. Nec qui nonniſi tali cœco aſſenſu rapitur ipſemet veritatis nexum, quo modo ex principiis ſuis fluat, perſpicere poteſt, neque ergo alterum per veritatis demonſtrationem convincere poterit: Neque ille veritatis defendendæ momentum novit, niſi ejus cum fundamento connexionem intime habeat perſpectam, unde ſæpe lis nullius momenti movetur, vel in meram tandem Logomachiam abit.

De hac ſecunda & duabus ſequentibus regulis legendus eſt ſumme Rever. atque Celeberrimus PFAFFIUS *in Primitiis Tubing. Diſſert. De Præjud. Theol. pag. 17. ſeq.*

§. CLV.

Digitized by Google

§. CLV.

Cum finis Theol. Polem. ſit conſervatio Veritatis puræ (§. CXLV.) hinc omnia deponenda ſunt, quæ veritati nocent.

§. CLVI.

Unde *tertia* hæc naſcitur *Regula:*

Cum pravi voluntatis affectus, præcipue ambitio, odium Theologicum, & ſectæ ſtudium, veritati tantopere noceant, inde deponendi prius antequam de Religione disputemus.

§. CLVII.

A parte nempe voluntatis veritati quam maxime nocent pravi affectus, quales ſunt ambitio, odium Theologicum & nimium ſectæ ſuæ ſtudium.

§. CLVIII.

Ambitione enim qui inflatus eſt veritatem non quærit, ſed laudes, hinc infelicia illa de Religione certamina (hæc Celeb. PFAFFII verba ſunt) ubi nemo alteri cedit ne erraſſe videatur, hinc tot logomachiæ & de vocibus lites: hinc novarum controverſiarum ſemina: hinc contradicendi ſtudium, in errore defendendo pertinacia: hinc nulla veritatis ratione habita, nonniſi nomen ſibi conciliandum quæritur.

§. CLIX.

Ita nonnulli à veritatis amore alieni nonniſi contentionis ſtudio aguntur, quod ex odio

Digitized by Google

Theologico naſcitur, quo qui imbutus eſt diſſentientes tolerare nequit, ſed quidquid dicunt ipſi ſuſpectum videtur, & errores exaggerando ex quovis conficitur hæreſis, etſi fundamentum non ſubruat, hinc novæ oriuntur rixæ; hoc quantopere veritati obſit dici vix poteſt, & hoc modo exacerbantur magis quam convincuntur animi.

§. CLX.

Sed inſuper hominum plurima pars Religionis, in qua naſcuntur, amore ita imbuti ſunt, ut opiniones in ea receptas defendant, quamvis veritatem illarum ipſimet nunquam perſpexerint, plus ergo humanæ quam divinæ in rebus fidei autoritati dant, unde nonniſi cœcus aliquis zelus & ſectarum ſtudium oriri poteſt, ut eos damnemus qui non easdem nobiscum de rebus controverſis ideas habent.

§. CLXI.

Potius autem veritas ita inquirenda eſt, quaſi illam nondum inveniſſemus; ita elenchus inſtituendus eſt, quaſi nulli ſectæ addicti eſſemus.

§. CLXII.

Hæ ſunt præcipuæ regulæ ſive cautelæ, quæ eum qui elenchum inſtituit reſpiciunt; ſed in ipſo etiam elencho, vel in modo illum inſtituendi, non minus prudentiæ regulis opus eſt (§. CXLIV.), ne à fine propoſito aberretur.

§. CLXIII.

Cum vero ad elenchum duo requirantur, veritatis ſcilicet demonſtratio & erroris refutatio (§. II. III.), hinc ambo ita inſtituenda ſunt, ut erran-

errantis convictio & veritatis conſervatio, quæ *ſcopus* hujus Theologiæ eſt (§. CXLV.), inde enaſci poſſit.

§. CLXIV.

Ad id ante omnia requiritur, ut non fallibilibus utantur principiis, unde *Quarta* hæc *Regula* naſcitur:

Cum in Theologia elenchtica Veritates demonſtrandæ ſunt, ut certæ evadant, hinc nec propriæ, nec alienæ autoritati, ut fallibili principio, aliquid fidendum eſt.

§. CLXV.

Etenim demonſtratio certis niti debet principiis (§. VI.), talia principia autem vel oportet ſint rationis vel revelationis; vel oportet ſit aliquis homo infallibilis in terra, cujus autoritas falli neſcia de quibusvis fidei articulis etiam absque demonſtratione decidere poteſt.

§. CLXVI.

Cum vero vel ſola experientia teſte, ſepoſito etiam ſacræ Scripturæ teſtimonio, talis homo, qui ſit αὐτοαλήθεια & falli & fallere neſcius nunquam extiterit, hinc autoritati humanæ nec propriæ nec alienæ, demonſtratione deſtitutæ, in Religione aliquid dandum, ſed ad ſola vel rationis vel revelationis principia, quæ ambo Deum autorem agnoſcunt, recurrendum eſt, ubi invenimus quo tuto pedem figere poſſumus.

§. CLXVII.

Ex eo, quod veritas demonſtranda ſit, alia obſervanda eſt *Regula*, quæ numero *Quinta* eſt, nempe hæc:

Si alteri veritas certa evadere debet, in illa tradenda talis ordo obſervandus eſt, ex quo convictio naſcitur, niſi data opera cœcutire velit Adverſarius.

§. CLXVIII.

Ubi enim alterum demonſtratione veritatis convincere volumus, ibi oportet adſit ordo in demonſtratione obſervandus: Qui hic eſt, ut principia certa præmittantur & ex his legitima connexione ſive ratiocinatione cætera deducantur, ut porro ea ſemper præmittantur, ex quibus ſequentia intelligi & demonſtrari poſſunt.

§. CLXIX.

Hinc in dogmatum fidei tractatione tali ordine utendum, ne coactæ methodo illa accommodetur, & talibus præmiſſis veritas ſuperſtruatur, de quibus Adverſarii adhuc dubitandi locum habent, quod convictioni quam maxime obeſt.

§. CLXX.

Talis ergo dogmatum fidei, quæ docentur, ſervanda eſt connexio, ut unum altero ſemper nitatur & poſterius ex priori ſemper lumen accipiat.

Si

Digitized by Google

§. CLXXI.

Si enim ea, quæ in Religione maxime ſunt fundamentalia, gratis aſſumuntur, & reliqua ipſis ſuperſtruuntur, omnia ex illis ſequentia hoſti veritatis non poſſunt non eſſe dubia; recte vero poſito fundamento totius ædificii ſtructura etiam erit firmiſſima.

§. CLXXII.

Illi nimirum, qui circa ipſum Religionis Chriſtianæ fundamentum peccat, omnia fidei dogmata erunt incerta, niſi ipſa prius tum Religionis naturalis tum revelatæ veritas, & Religionis peccatoris præcipuum fundamentum, nempe Chriſtum unicam & perfectiſſimam eſſe ſalutis viam, demonſtratum fuerit, cum his tanquam fundamentis cætera omnia ſint ſuperſtructa.

§. CLXXIII.

Neque ergo in tranſitu tantum tractari debent ea, quibus omnium reliquorum articulorum nititur certitudo, niſi omnia ex iis ſequentia incerta evadere debeant.

§. CLXXIV.

In demonſtratione, quæ pro fine habet convictionem alterius, etiam adſit oportet evidentia demonſtrationis;

§. CLXXV.

Unde *Sexta* hæc oritur *Regula*

In Theologia Elenchtica omnis evitanda eſt obſcuritas, ut alter per de-

monſtrationis evidentiam de propoſitione probanda certus evadat.

§. CLXXVI.

Ratio enim cur alter veritati aſſentiatur hæc eſt, quod demonſtrationis nexum perſpicit, ſive quod illa ipſi evidens ſit, quam diu vero ratiocinii nexum nondum penetrat, in aſſenſum trahi non poteſt, & absque hac perſpicuitate nonniſi cœcus foret aſſenſus.

§. CLXXVII.

Omnis propterea in ratiocinio obſcuritas evitanda & ſimplicitati quam maxime ſtudendum, ne dubium aliquod remanere poſſit.

§. CLXXVIII.

Huc *primo* pertinet ut ſimpliciſſima dictio adhibeatur, & nulli termino vago locus eſt: vocabula enim obſcura decipiunt magis quam perſuadent, & nonniſi ad lites & logomachias ſerendas apta ſunt, unde veritati plurimum nocent, præcipue cum ſub iisdem vocabulis plurimi ſæpe ſenſus lateant.

§. CLXXIX.

Nexus *deinde* in tradenda veritate ita inſtituendus, ut alter perſpiciat hoc prædicatum huic ſubjecto convenire, hoc enim ipſa demonſtrationis evidentia nititur, quæ ubi deeſt etiam certitudo ipſa abeſt, ratione nempe objecti quod convincendum eſt.

§. CLXXX.

Hæ ſunt præcipuæ regulæ, quæ in demonſtra-

ſtratione veritatis, ſi finem propoſitum aſſequi velimus, neceſſario obſervandæ ſunt: non-minus in erroris refutatione omnibus illis mediis utendum, quæ ad finem conducunt, & omnia illa evitanda quæ nocere poſſunt.

§. CLXXXI.

Ante omnia autem, niſi à ſcopo aberrare velimus, ſtatus controverſiæ ſive errores refutandi probe intelligendi ſunt, & quidem eo quem ſupra (§. LXV - - LXXVII.) indicavimus modo.

§. CLXXXII.

Unde *Septima* hæc obſervanda *Regula:*

Ad errores refellendos totum ſectæ ſyſtema in connexione ſua probe intelligendum eſt, ut ſtatus controverſiæ inde recte formari queat.

§. CLXXXIII.

Quævis nimirum ſecta peculiaria ſua habet præjudicia, proprias ſuas hypotheſes, quibus quam maxime favet, inter has vero hypotheſes dantur primaria quædam præjudicia (§. LV. LVI.), quæ cæteris fundamenti loco inſerviunt.

§. CLXXXIV.

Totum vero errorum ſyſtema ſimul conſiderandum eſt, ut ſciamus quomodo unus error alteri conjunctus ſit, & quomodo ad ſtabiliendam hypotheſin primariam, quisque reliquorum errorum ſuum conferat.

Hoc

Digitized by Google

§. CLXXXV.

Hoc enim demum modo mens errantium probe intelligi poteſt; Et ſubruto fundamento etiam totum ædificium ſponte cadit.

§. CLXXXVI.

Perperam ergo illi, qui controverſias tractant, faciunt, qui ſingulos errores in ſe conſideratos ſeparatim explicant atque refellunt, nullo ad totum ſyſtema & mutuam quam errores ad ſe invicem relationem habent, reſpectu habito: cum tamen errores plurimi nonniſi ex nexu ſuo cum aliis, ſi ſcopum eorum reſpicias, intelligi queant.

§. CLXXXVII.

Et cum aliorum errores ſint refellendi & errantes veritatis convincendi, requiritur, ut ipſum veritatis ſyſtema refutandi ſit notiſſimum, unde *Octava* hæc oritur *Regula:*

Nemo alterius errores refutare & ipſi veritatem demonſtrare poteſt, niſi ipſe omnia ea quæ ad veritatem ſtabiliendam pertinent, adeoque integrum veritatis ſyſtema noſcat.

§. CLXXXVIII.

Uti enim multum intereſt, ut vera adverſariorum mens nobis perſpecta ſit, ita non minus ipſa veritas, antequam alium refellimus, in toto ſuo nexu nota ſit oportet, eo quem ſupra (§. VI. VII. VIII. IX.) indicavimus modo.

Et

Digitized by Google

§. CLXXXIX.

Et 1.) quidem ipſa divina oracula, fons omnis ſalutaris veritatis, diligenter prius legenda atque meditanda, in his & ex his ſapiendum, quod ſi facimus, omnes in contrarium murmurationes, omnes falſi nominis ſcientiæ, objectiones, omnia factioſæ carnis ſophiſmata facile diſpaleſcent.

§. CXC.

Ita vero veritates inde addiſcendæ ſunt, ut ſciamus quomodo quævis cum primario fundamento ſuo conveniat, ita ut veritatem ſalutarem, quomodo ex primis ſuis principiis fluat, in omni ſuo nexu ſciamus (§. XCII. XCIII. XCIV.).

§. CXCI.

Cum 2.) etiam tales exiſtant in Theol. elencht. refutandi, qui revelatum Religionis principium negantes (§. CIX - CXVIII.) non aliter quam ex Philoſophiæ principiis debellari poſſunt, etiam ejus notitia maximi in Theologia Polemica uſus eſt.

§. CXCII.

Illa enim hominis mentem in veritatis inveſtigatione fortiter juvat, claras & diſtinctas notiones formare docet, mentem aſſuefacit ad cautius judicandum; ejus cognitio etiam juvat mentem tum in percipienda recte veritate, tum in deprehendendo facilius errore, eoque deſtruendo; qui uſus generales tanto magis Theologo quærendi ſunt, quo magis ſibi ab erroribus cavere tenetur & indubitatam acquirere certitudinem allaborat.

§. CXCIII.

Sed & Philoſophia tales docet veritates, quas Theo-

Theologia revelata ut demonſtrata præſupponit: Quo ſpectant Dei exiſtentia; ejusdem attributa; Juſtitia præſertim quæ totius Religionis fundamentum eſt; ejus Providentia & rerum omnium Gubernatio; animæ natura & libertas, ſubjecta tamen divino moderamini; animæ immortalitas & alia.

§. CXCIV.

Tanto autem magis Theologo in id incumbendum eſt, ut certam & indubiam de hac ſcientia acquirat cognitionem, quanto magis errores ex hisce natura notis refelli poſſunt.

§. CXCV.

Haud parum etiam ad ſalutaris veritatis claram cognitionem conferre poteſt, ſi etiam præcipuorum Theologorum Syſtemata, Libri non minus Symbolici cum attentione legantur.

§. CXCVI.

Theologia elench. non de omnibus erroribus ſollicita eſt (§. XXIII. XXIX.), hinc *Nonam* hancce formamus *Regulam*:

In ſelectu errorum ſumma prudentia opus eſt, ne aut tales refutemus, qui nullius momenti ſunt, aut in alterum extremum prolapſi iis parcamus, qui veritati ſalutari quam maxime nocent, aut tandem pro errore habeamus quæ ipſiſſimæ veritatis pars ſunt.

Etenim

Digitized by Google

§. CXCVII.

Etenim cum errores varii generis ſint, quorum alii cum Autorum ſuorum cineribus jam quaſi ſepulti jacent, & præterea omnes ejusdem momenti non ſint (§. XXIX.), & inſuper multa errores eſſe videantur, quæ tamen revera non ſunt, ſed potius pars veritatis (§. LIII. LIV.).

§. CXCVIII.

Hinc tum ratione ipſorum Autorum, tum ratione ſententiarum eorundem ſelectus inſtituendus, neque undiquaque corradendi quaſi errores, qui unquam propoſiti fuere, melius eſt aliquando eos ignorare, quam ex orco revocare.

Exempla hic poſſemus proferre, quæ probant errores ſæpe demum diſſeminari & à multitudine hominum recipi, quando ipſis obviam itur; inde etiam in refutatione erroris alicujus nuper naſcentis caute agendum, ne hoc modo anſam demus diſſeminationi ejus. Ita enim comparatum eſt hominum ingenium, ut, quamprimum aut prohibetur lectio mali alicujus libri, aut ſi interdicit ſummus Magiſtratus Bibliopolæ ejus venditione, aut ſi quis talem librum adgrediatur, quivis illum legere cupiat ſive intelligat ſive non intelligat, ſive prius veritatis convictus ſit, ſive non convictus, unde ignari facile ſeduci poſſunt. Optimum autem, meo quidem judicio, foret, ſi lectio talis libri quidem non prohiberetur, ne vulgus illum acquirendi & legendi cupidior fiat, quod vix ac ne vix quidem impediri poteſt; ſed ſi ſtatim Viri Eruditi & Pii aliam curarent editionem talibus inſtructam annotationibus, quæ errores in Libro contentos funditus evertunt. quo fieret, ut Lector Veritatem errori oppoſitam ſtatim ob oculos haberet, ejusque luce colluſtraretur.

§. CXCIX.

Illis autem præjudiciis, quæ Chriſtianæ Eccleſiæ tantum damnum non afferunt, aliquando parcen-

Digitized by Google

cendum, ne ea refutando aut graviora negligamus, aut ea refellendo majoribus erroribus anſam demus.

§. CC.

Non ita tamen hoc intelligendum, quod, ſi integrum ſectæ alicujus ſyſtema refutandum ſumimus, in eo quædam omitti poſſint, ne videamur ea tantum adgredi, quæ refutatu facillima videntur, quod malæ cauſſæ aut imperitiæ indicium foret.

§. CCI.

Illi vero in ſyſtemate errores præcipue adgrediendi ſunt, qui primarias ſectæ hypotheſes conſtituunt, ipſumque fidei fundamentum tangunt, à quibus maximum imminet detrimentum, quique cum ſapientia carnali optime conveniunt, hominesque vita ſpirituali atque ſalute excludunt, his maxime obviam eundum, hi radicitus evellendi ſunt.

§. CCII.

Uti vero ab una parte moderatione Theologica utendum, ita etiam ab altera parte articuli non nimis extenuandi ſunt, ne vitare volentes charybdim in ſcyllam incidamus & indifferentismi Religionum aut ſaltem Latitudinarismi, ſit venia verbo, nos reos faciamus, & hoc modo Religionum tolerantiam nimis extendamus.

§. CCIII.

Sed cavendum præterea, ne id pro errore habeamus, quod forſan pars veritatis eſt; quod in illis maxime articulis fieri poteſt, qui captum humanum ſuperant, qui ab una parte nimis ſublimes ſunt, quam ut acies oculorum mentis eo pertinge-

Digitized by Google

tingere valeat, ab altera parte nimis late patent, quam ut imbecillis intellectus noſtri capacitas ea omnia comprehendere poſſit.

§. CCIV.

Quod quo modo in dogmatibus ſublimibus, qualia, verbi gratia, decreta divina & prædeſtinatio ſunt, locum habere queat, quivis facile intelligere poteſt, ut nunc alia taceamus.

§. CCV.

Cum nobis ſtudendum ſit, ut alterum convincamus, *Decima* hæc *Regula* obſervanda eſt:

Si errantes non tantum vincere, ſed & convincere volumus, ita nos erga illos gerere oportet, ut nullo affectu, nullo ſectæ ſtudio, ſed ſolo veritatis amore nos duci intelligant.

§. CCVI.

Quia in Theologia elencht. non tantum id quærimus, ut veritas divina pura conſervetur, ſed etiam ut alii de ea convincantur (§. IV.), omnia hinc evitanda ſunt ea, quæ alterius convictioni obeſſe poſſunt.

§. CCVII.

Ante omnia ergo cavendum, ne ipſe Adverſarius malam de eo, qui elenchum inſtituit, concipiat ſuſpicionem, quaſi ille præjudiciis ita imbutus ſit, omnibus rationibus ſepoſitis arbi-

trum vel judicem agere & ſolus propria autoritate de rebus decidere velit:

§. CCVIII.

Sed ita potius in diſputatione cum aliis verſandum, ut propriis opinionibus & judiciis nihil tribuamus, ſed maximorum etiam Theologorum, imo ipſius Eccleſiæ fallibilis (§. CLXVI.) autoritatem ſeponamus, & ſectæ ſtudio plane nihil largiamur, ne vel alterius intellectui conſcientiæque leges præſcribere velle videmur:

§. CCIX.

Rationibus quoque adverſarii aliquid tribuendum, neque ſtatim, illæ contemnendæ, ſed ponderandæ potius & difficultates examinandæ ſunt. Quamprimum enim cum contemtu loquimur de alterius argumentis, quæ pro ſententia ſua affert, jam vel ipſius animi dotes contemnere videmur, vel ſaltem nos præjudiciis contra ipſius ſententiam eſſe imbutos, vel examini argumentorum ipſius non juſtum locum daturos eſſe.

§. CCX.

Unde talis in Theol. Elencht. inſtituenda eſt diſputatio, quaſi nulli antea Religioni fuiſſemus addicti, & ab omni partium ſtudio ſimus remotiſſimi; ad conciliandum enim nobis Adverſarium ſæpe multum confert, ſi vel ipſimet, ubi fieri licet, aliquantiſper, cuinam ſententiæ potius calculus addendus ſit, dubitare videamur.

§. CCXI.

Unde MINUTIUS FELIX *in Octavio* §. V. ait:

Digitized by Google

ait: Inpræſentiarum tamen ita informandus tibi eſt animus, ut libram teneas æquiſſimi judicis, nec in alteram partem propenſus incumbas, ne non tam ex noſtris diſputationibus nata ſententia, quam ex tuis ſenſibus prolata videatur.

Vide Celeb. & S. R. PFAFFII Primis. Tub. Diſſert. poſt. de præjud. Theol. §. IX. pag. 136.

§. CCXII.

Ex dictis porro hæc *Regula* naſcitur, quæ *Undecima* eſt.

Cum in Theol. Elencht. convictio errantis quærenda ſit (§. IV.), & convictio nonniſi per demonſtrationem obtineri queat, hinc ſi alterum convincere volumus, non vi in illum ſæviendum, ſed ſolis rationibus agendum eſt (§. V.).

§. CCXIII.

Siquidem cum in Theol. Elencht. per demonſtrationem veritatis ad conſcientiam agendum ſit, ut alter propoſitionem noſtram veram agnoſcat, omnis externa vis abeſſe debet.

§. CCIV.

Neque enim coactione id effici poteſt, quod cum ſumma animi libertate fieri debet, nempe ut alter præcedentes, quas de Dogmatibus habuit ideas, pedetentim exuat atque aliis plane imbuatur; vi enim intellectus adigi non poteſt,

Digitized by Google

ut ea quæ hactenus vera credidit, in poſterum pro falſis habeat, & ea quæ ut falſa ſibi repræſentavit, nunc vera credat.

§. CCXV.

Et cum nemo hominum dominium in alterius cogitationes habere poſſit, etiam alter nonniſi rationibus adduci poteſt, ut idem nobiscum ſentiat: & ſi alter minis & coactione adigeretur, ut idem nobiscum ore profiteretur, non fides ſed mera hypocriſis eſſet.

§. CCXVI.

Neque alia, quam voluntaria profeſſio, Deo grata eſſe poteſt, cum voluntarium ubique cultum in verbo ſuo poſtulet, etſi ergo alter vi, ferro, exilio aliisque ſuppliciis cogatur, ut idem nobiscum dicat, tamen cogi non poteſt, ut idem nobiscum credat.

§. CCXVII.

Si vero, quod quivis facile concedet, non ſolum externa oris profeſſio, ſed convictio & aſſenſus cordis Religionem conſtituat, inde ſequitur, quod etiam alter vi ad aliam Religionem amplectendam cogi non poſſit.

§. CCXVIII.

Et ſi tandem unius Religionis confeſſoribus jus quoddam eſſet, illos qui alii Religioni addicti ſunt perſequendi, bellum ubique in orbe perpetuo graſſaretur, qui in tot partes ſectasque diſciſſus eſt: Et hoc modo non de erroribus, ſed de errantibus debellandis ageretur.

Quousque autem Magiſtratus Politicus poteſtatem ſuam in coërcitione hæreſium exercere & in quibus caſibus vim externam adhibere poſſit infra Cap. V. de Hæreſi agentes dicendi anſam habebimus.

Et

§. CCXIX.

Et cum errantium mens recte intelligenda ſit (§. CLXXXII.), alterum confutaturus propoſitionem debet explicare ex mente affirmantis, unde *Duodecima* hæc conficitur *Regula:*

Nihil errantibus affingendum quod ipſi non ſtatuunt, abſtinendum ergo à periculoſis conſequentiis, quæ non animo convincendi, ſed nocendi formantur.

§. CCXX.

Etenim cum in hac Scientia maxime opera danda ſit ſtudio amoris veritatis & convictioni alterius (§. CXLV.), CXLVI.), hinc ab una parte ſincere cum adverſario agendum, ab altera vero parte non media convictioni contraria adhibenda, qualia ſunt alterius ad iram concitatio, & affectuum ejus turbatio.

§. CCXXI.

Falſas enim ſi verbis alterius affingimus conſequentias, non tam animum veritatis cupidum, quam cupiditatem exiſtimationi alterius nocendi oſtendimus.

§. CCXXII.

Sincere vero cum adverſario noſtro agimus, ſi ſenſum verborum ipſius ita proponimus, uti ſe revera habet; neque falſo quid ipſi attribuendo verba ipſius in deteriorem ſenſum detorquemus;

aut placita ipſius in connexione ſua neſcientes inutile & extra nexum aliquid allegamus.

§. CCXXIII.

Hoc autem fit, ſi libros illorum non totos perlegimus, ſed ex parte tantum de toto judicamus, aut ſi ad verba magis quam ad bonam interpretationem mentem advertimus & dictionis proprietatem premimus.

§. CCXXIV.

Illi qui fundamenta errorum intacta relinquunt & veritatis ſtudio neglecto ejusmodi conſequentias ex alterius doctrina formant, quibus vel alterius famam in diſcrimen vocare contendunt, aut quæ cum alterius doctrina non ſunt conformes, aut quas alter ex dogmatibus ſuis fluere pernegat, *Conſequentiarii* dicuntur. *

§. CCXXV.

Hi primum conſequentiam pro lubitu aſſumunt, ex illa deinde plures deducunt & verbis alterius multa periculoſa & veneni plena affingere ſtudent.

§. CCXXVI.

Omnes tamen conſequentiæ rejiciendæ non ſunt, ſi in iis formandis debitæ adhibeantur cautelæ.

* *Vide de hac Reverendiſſ PFAFFII Diſſert. de eo quod juſtum & æquum eſt circa imputationem conſequentiarum theologicarum, & Celeb. WALCHII Einleitung zu den Religions-Streitigkeiten, Part. II. Cap. II. §. VII. pag. 118. ſeq.*

§. CCXXVII.

Præcipuæ autem cautiones adhibendæ hæ ſunt: 1.) Conſequentiæ formentur non ex verbis nude

ſpectatis, ſed ex vero eorum ſenſu, neque extra ſed intra connexionem ſpectatis.

§. CCXXVIII.

Ad condemnandum, enim, *quemvis librum non eſt prætendenda duarum vel unius ſcrupuloſitas dictionis, ſed conſideranda totius ſeries lectionis. Nusquam enim ſimul omnia poſſunt dici; & ſunt nonnulla, quibus ſingularibus poteſt contradici, ſed cum omnia pariter attenduntur, quæ videbantur reſpuenda, plerumque ſtudio circumjacentium muniuntur.*

Sunt verba PHILIPPI ABBATIS BONÆ SPEI, Epiſt. V. citante Reverendiſſ. PFAFFIO in Primit. Tub. Diſſ. II. de præjud. Theol. pag. 138. nota e.

§. CCXXIX.

Et de intelligentia hæreſis eſt, non de ſcriptura, & ſenſus non ſermo fit crimen.

Hæc ſunt verba *HILARII Lib. II. de Trinit.* §. *III. citante Celeb. PFAFFIO.*

§. CCXXX.

2.) Neceſſum eſt, ut conſequentia non per multas ambages, ſed immediate ex alterius doctrina fluat, ut ex alterius principiis tam clare deduci poſſit, ut alter aut principia ſua abjicere, aut concluſionem admittere teneatur.

§. CCXXXI.

3.) Conſequentia, quæ ex adverſarii dogmatibus fluit, illi tamen propterea imputanda non eſt, cum forſan ipſe illam non introſpexerit,

§. CCXXXII.

Diſtinguendum nimirum hic inter illos, qui judicii acumine pollent & facultate rerum nexum

 obſer-

obſervandi gaudent, & illos, qui rationem minus philoſophicam poſſident, inter doctores & auditores, inter doctos & indoctos. Poſterioribus enim conſequentiæ, etſi ex illorum doctrina clare fluant ſtatim tribui nequeunt.

§. CCXXXIII.

4.) Ab illis vero conſequentiis abſtinendum plane, quæ ideo tantum formantur, ut alii noceamus, & eum aliorum riſui exponamus.

§. CCXXXIV.

Quo errantem convincere queamus, abſtinendum ab omnibus illis rebus, quæ affectus ipſius turbant & eum ad iram excitare poſſunt (§. CCXX.), quod fit, ſi talibus utimur rationibus, quibus & adverſarium & ipſius doctrinam aliis exoſam reddere quærimus.

§. CCXXXV.

Tales vero rationes appellantur *Argumenta ab invidia ducta*, unde *Decima Tertia* hæcj obſervanda eſt *Regula:*

Ab Argumentis ab invidia ductis abſtinendum eſt in Theologia Polemica, cum ita non concilientur animi, ſed in errore confirmentur.

De his legenda eſt *Celeb.* CLERICI *Diſſert. Philoſophica de Argumento Theologico ab invidia ducto*, quam operibus ſuis Philoſophicis adjunxit.

§. CCXXXVI.

Talia Argumenta ſunt, quando quis alterius

rius famam & fortunam perdere ſtudens α.) ſententiam alterius, quem refutare vult, livido rodit dente & malitioſe explicat:

§. CCXXXVII.

Et ita fit, ut ſubinde aliquid erroris loco habeatur, quod revera non eſt, Viriſque innocentibus hoc modo ſumma ſæpe fit injuria.

§. CCXXXVIII.

Quod, quum Regulis amore chriſtiani, & ſacræ Scripturæ, & rationis & tandem promotioni veritatis, honoris divini & convictionis proximi è diametro repugnet, maxime vitandum eſt.

§. CCXXXIX.

β.) Argumentum ab invidia ducitur, quando adverſarii dogmata cum placitis talium hominum conferuntur, qui jam atro carbone notati ſunt.

§. CCXL.

Hoc fit, quando exempli gratia, hæreſes antiquæ & dudum obſoletæ errantibus impinguntur, aut etiam innocentes illarum accuſantur.

Ita Proteſtantes à Pontificiis cum Simonianis, Novatianis, Sabellianis, Manichæis, Donatiſtis, Arianis, Pelagianis, Neſtorianis aliiſque conferuntur. *BELLARM. Tom. II. Controvers. Lib. IV. de Eccleſia c. 9.* ita Reformatis ſæpiſſime Manichæiſmi crimen impingitur, ut alia nunc exempla taceamus.

§. CCXLI.

Cum raro contingat ut recentiorum aliquis totum veteris ſectæ alicujus ſyſtema adoptet, ineptum foret, propter ſingularem quandam ſententiam. quam cum veteri aliquo hæretico communem habet, totam propterea hæreſin impingere.

Digitized by Google

§. CCXLII.

Subinde tamen ſi rectus adſit ſcopus & ratio ſufficiens, talis comparatio inſtitui poteſt, tum ad declaranda nova hæreſeos alicujus placita, tum ad alios ab illa præmuniendos.

Ita *Divus Petrus 2. Epiſt. cap. II.* 15. illos contra quos diſputat cum Balaamo comparat, quod etiam *Johannes* facit divina ſua *Patefactione Cap. II. 14.* Ita non male modernorum quorundam doctrina cum Veterum Pelagianorum placitis a Theologis noſtris confertur.

§. CCXLIII.

Omne etiam hic odium Theologicum evitandum eſt.

§. CCXLIV.

Alio modo γ.) Argumentum ab invidia deſumitur, quando momentum quæſtionis nimis exaggeratur, & illi, qui fundamentaliter non errant, pro hæreticis declarantur & anathematis fulmen contra illos vibratur,

§. CCXLV.

Id δ.) fit, ſi Adverſarii doctrina invidioſis nominibus infamatur: ita Reformatorum de Prædeſtinatione dogma apud nonnullos Blaſphemiæ, fati Stoici, Matris ſecuritatis & aliis nominibus inſignitur.

§. CCXLVI.

ε.) Si Adverſarii argumenta aut plane reticentur, aut ſaltem non in omni emphaſi ſua allegantur.

§. CCXLVI.

Vel ſi ς.) in controverſia non maximi momenti, commoda, quæ ex ſententia Adverſarii enaſci poſ-

poſſunt, tacentur, & incommoda tantum, quibus illa premitur.

§. CCXLVIII.

Cum quærenda ſit errantis convictio (§. IV.), neque propterea vis externa adhibenda (§. CCXII.), *Decima quarta* ideo hæc *Regula* obſervanda eſt:

Non errantium Perſonæ, ſed errores illorum ſolum adgrediendi ſunt.

§. CCXLIX.

Ut enim errantibus parcamus, errores autem interficiamus & Theologiæ Polemicæ finis (§. IV. V. CXLV.), & ipſa humanitatis officia ſuadent: quare ita AUGUSTINUS ſcribit. *Lib. IV. contra Donatiſtas*: *Diligite homines, interficite errores ſine ſævitia pro veritate certate, orate pro iis quos redarguitis atque convincitis.*

§. CCL.

Neque hic Chriſti & Apoſtolorum exempla alleganda ſunt, quando Chriſtus duris aliquando de Phariſæorum & Sadducæorum Perſonis expoſtulationibus uſus eſt, ipſos vocans *Generationem malam & adulteram* Matth. XVI. 4. *Ipſos à Patre Diabolo generatos eſſe* Joh. VIII. 44, & Johannes ipſos *Progenies viperarum* eſſe perhibens Matth. III. 7. quali etiam modo Paulus Apoſtolus Elymam tractavit Act. XIII. 10. ipſum *Diaboli filium* nominans.

§. CCLI.

Ut enim Chriſti & Apoſtolorum exempla nobis ad imitationem propoſita ſunt, ita dantur caſus

caſus, in quibus ipſos imitari non licet, cum Chriſtus ab immoderato zelo immunis, abſolutam præterea ſummamque habuerit poteſtatem, omniſcientia atque infallibilitate fuerit præditus, qua Apoſtolos etiam, virgâque inſuper Apoſtolica donavit.

§. CCLII.

Talia ergo Ipſi, Apoſtolisque contra Adverſarios ſuos exercere convenit, quæ nulli mortalium amplius facere competit.

§. CCLIII.

Neque porro Veterum cum hæreticis agendi ratio hic prætexenda eſt, qui nimis dure hæreticos ſubinde tractarunt; nec enim ipſorum agendi modus ſuprema noſtra Regula, nec zelus ipſorum, ſi nimius fuerit, laudandus eſt.

Theologus ſummus HERMANNUS WITSIUS *in Oratione ſua de Theologo modeſto quæ Tom. II. Miſcellaneorum extat de hac re ita fatur* „ Nunquam ab animo „ meo impetrare potui, ut absque exceptione lau- „ darem immoderatam illam ſive veterum ſive recen- „ tiorum Theologorum vehementiam, qua Adverſa- „ rios ſuos ſæpe exceperunt, vix aliter quam canum, „ porcorum, nebulonum, aliisque id genus elogiis eos „ proſequentes, & impetuoſi ſermonis nimbo ac „ grandine obruentes. Fecerint illud Athanaſii, Na- „ zianzeni, Baſilii, Hieronymi, alii, qui doctrinæ ſuæ „ oblocutores aculeatis orationibus ac ſteliteuticis, „ quamvis alioquin virtutibus abundantes, & impe- „ ratoria quandoque Majeſtate verendos, traduxe- „ runt palam, infamiæque objectarunt: fecerint illud „ Patrum noſtrorum ætate magni illi & immortalis „ memoriæ heroes, quorum opera ad pellendam craſ- „ ſiſſimam ignorantiæ ac ſuperſtitionis caliginem uti „ Deo libuit; ego etiam verborum duritiem ſeculi „ vitio, hominumque illorum ingenio (nam quan- „ tumvis ſancti, homines tamen fuerunt) imputare,

„ cæte-

„ cæteriſque maximis virtutibus ipſorum condonare;
„ quam Prophetarum & Apoſtolorum, ipſiusque adeo
„ Chriſti exemplo exculpare, & ad imitationem
„ commendare malo. *de hac materia porro legi me-*
„ *rentur Orationes Celeberrimi SPANHEMII de Doctore Theologo, de Diſſidiis Theologorum eorumque cauſſis & de Prudentia Theologi Tom. II. operum L. X.*

§. CCLIV.

Neque tandem, quæ *Decima quinta Regula eſt*, Satyrico utendum ſcribendi genere, fugienda omnia convicia aculeataque ſcommata, quibus alterum oblique pungimus.

§. CCLV.

Cum enim alterum convincere nitimur (§. IV.), affectus ejus non ſunt turbandi, neque ad iram vel triſtitiam Adverſarius provocandus eſt (§. CCXX.); Sarcaſtica autem dicendi ratione nunquam efficitur, ut alter, quem adgredimur, mutet ſententiam, ſed ad iram potius atque vindictæ cupidinem concitabitur, unde ſi alterum convincere cupimus, omnia ſcommata aculeataque dicteria evitanda ſunt.

§. CCLVI.

Satyricus nimirum hic, quo utimur, ſcribendi modus, ex alterius maligno contemtu naſcitur, quo illum aliis riſui exponere & contemtum reddere ſtudemus, quod cum alterum exacerbet, & in ſe malum ſit, à ſcripto Theologico abeſſe debet.

Neque

§. CCLVII.

Neque etiam tali ſtylo illi, qui pondera argumentorum & veritatem potius, quam fallacem hance methodum amant, facile in aſſenſum trahi poſſunt.

§. CCLVIII.

Iſta etiam refutandi ratione nec Chriſtus nec ipſius Apoſtoli uſi ſunt; gravitas enim materiæ, de qua agitur, poſtulat, ut etiam graviter tractetur & cum reverentia ſerioque agatur.

SALVIANUS *Lib. de Provid.* ait: Tanta eſt Sacræ Majeſtatis & tam tremenda reverentia, ut non ſolum ea, quæ ab impiis contra Religionem dicuntur, horrere, ſed etiam quæ pro Religione nos ipſi dicimus, cum gravi metu ac diſciplina facere debeamus:

§. CCLIX.

Nec etiam cum Theologiæ vel Philoſophiæ moralis Principiis convenit, ut affligatur is, qui aut indignatione, aut miſericordia dignus eſt.

§. CCLX.

Nec hic etiam Patrum exempla imitanda ſunt, qui hoc ſtylo aliquando uſi, cum & ipſi odio ſubinde Theologico capti, affectui ſæpe plus, quam veritati ſtuduerunt.

§. CCLXI.

Etſi tandem multi exiſtant adhucdum & extiterint Empectæ, qui ſcoptico dicendi genere, deficientibus ipſis rationibus, ipſa reverenda ſacræ Religionis myſteria riſui exponunt, ad illorum exemplum tamen refutatio non eſt inſtituenda ab iis, qui meliora edocti rem ſanctam etiam ſancte tractandam didicerunt.

Saty-

Digitized by Google

§. CCLXII.

Satyrico vero hoc Religionem debellandi modo cum ſæpiſſime homines maxime juvenes capiantur, oſtendendum eſt, quam ridicula illa ſint, quæ à talibus ſcopticis proferuntur, & nihil in toto mundo tam verum, tam ſacrum, tamque reverendum eſſe, quod non in ludibrium vocari aut riſui exponi poſſit; idque quod in medium affertur nihil novi eſſe, ſed ipſis jam olim gentilibus, ſapientia carnali faſcinatis, omnia Religionis Myſteria & Chriſti Crucem ſtultitiam & riſu dignam fuiſſe viſam. Quod *Apoſtolus Paulus* ipſe litteris etiam profanis exercitatiſſimus dicit. 1. Cor. I. 23.

Ita BÆLIUS de hoc Religionem impugnandi modo loquitur in *Diction. Hiſtor. & Critique Tom 1. fol. 602. in Articulo de Bione.* „ L'Imprudence qu'il avoit de „ tourner en ridicule la Religion devoit être reprimée; car une refutation ſerieuſe ne fait pas à beaucoup prés tant de mal que les railleries d'un homme d'eſprit. Les jeunes gens ſe laiſſent gâter par „ ces ſortes de moqueurs plus que l'on ne ſauroit „ dire. In genere autem de hac materia legenda ſunt quæ *Reverendiſſ. Cancellarius Tubing. PFAFFIUS* dicit *in Diſſert, Priore de Prajud. Theol* §. *XXV. p. 92. & Diſſert. Poſteriore p. 146.* §. *XII. & BÆLII Diſſert. de libellis famoſis.*

§. CCLXIII.

Neque tandem, *quæ ultima Cautela eſt*, perverſa illa infideles convincendi & refutandi methodo utendum, quæ, cum maximo Religionis Chriſtianæ

ſtianæ detrimento, ea ſeponit, quæ ipſam Religionis Chriſtianæ eſſentiam conſtituunt.

§. CCLXIV.

Illum nempe infideles convertendi modum intelligo, quo, in gratiam eorum, omnia Myſteria quæcunque intellectum humanum & Religionem naturalem ſuperant, ſecus habentur:

Principia autem nobis adhucdum deſunt, quibus demonſtremus hanc methodum locum habere non poſſe, & ad Religionem peccatoris myſteria abſolute neceſſaria eſſe, ſuo loco autem hac de re agemus, ubi ex principiis antea poſitis ratiocinari poterimus.

§. CCLXV.

Contra quod nunc hoc tantummodo monemus: hoc modo Pyrrhoniſmo Theologico, ſive dubitationi univerſali, qua quodvis Religionis Chriſtianæ dogma in dubium vocatur, imo ipſa illius veritas pervertitur, quam maxime viam ſterni & anſam dari.

Hac methodo inter alios utitur *Autor* quidam *Anonymus, in libello quodam Gallico Idiomate ſcripto, cui titulus eſt: Lettres ſur la Religion eſſentielle à l'Homme diſtinguée de ce qui n'en eſt que l' Acceſſoire, à Amſterdam chez Wetſtein & Smith. M D.CC XXXVIII.* Summa illius hæc eſt: Aliquid infidelibus concedendum & genio illorum in tractatione Religionis ſeſe attemperandum eſſe; quod ſi faciamus hunc effectum operam noſtram habituram, ut ipſi, ſi omiſſis Religionis noſtræ dogmatibus præcepta Evangelica tantum urgeamus, confiteantur Doctrinam Evangelii eſſe bonam & juſtam, imo etiam divinæ Originis, *Vide ſub finem introductionis ad Opus*; in ipſis deinde quadra-

quadraginta illis Litteris hoc maxime urgetur, ad infideles convertendos præceptis tantum & conſiliis evangelicis eſſe inſiſtendum, dogmata vero illa, quæ myſteria vocantur, eſſe reticenda; Myſteria inde cum ſint res plane obſcuræ, *des choſes entierement obſcures*, cognitu neceſſaria non eſſe, eorumque ideo nullam plane rationem eſſe habendam; optime autem Rei Chriſtianæ conſuli putat, ſi in ſimpliciſſimis veritatibus, per quas præcepta Religionis moralia intelligit, ſubſiſtatur, quippe quæ ſolæ Religionis eſſentiam conſtituant, & hoc ſi factum fuiſſet, non orituras fuiſſe tot de Religione lites, tot diſtinctiones, tot hæretificinas. Sed cum infra capite X. de hoc acturi ſumus & hic locus non ſit, plura adducere ſuperſedemus. Conſulendus autem eſt de hac materia Celeberrimus Vir JOH. JACOBUS ZIMMERMANNUS *Theologus apud Tigurinos conſummatus in Diſſertationibus de recentiorum quorundam eruditorum præpoſteris adverſus incredulos diſputandi methodis, ubi libellum huncce acriter perſtringit & falſam hancce methodum funditus evertit.* Pro more etiam ſolidiſſime & eruditiſſime de ſpuriis & falſis præjudiciorum Theologicorum remediis agit *ſumme Rev. & Magnificent. PFAFFIUS in Diſſ. priore de præjudiciis Theol. pag. 77. ſeq. §. XXIII.* inter quæ falſa remedia etiam Scepticiſmum ſive Pyrrhoniſmum Theologicum numerat.

* * * * * *
* * * * *
* * * *
* * *
* *

* * * * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * *

CAPUT III.

Exhibens

Demonſtrationem Veritatum Theologicarum.

§. CCLXVI.

VEritates Theologicæ in Syſtemate Theologiæ Polemicæ ſunt demonſtrandæ (§. 92.), ut Adverſarios noſtros hac ratione convincere poſſimus (§. 4.), & Religionis noſtræ tum veritas, tum ſingulorum ejus articulorum harmonia patefiat (§. 93.), & fundamentum habeamus, quo in errantium refutatione certo nitantur (§. 94.), nunc breve Veritatum Religionis noſtræ ſyſtema, ejus articulos in connexione exhibens, nobis tradendum eſt.

§. CCLXVII.

Quia autem Theologia Polemica non de omnibus, ſed momentoſiſſimis tantum veritatibus ſollicita eſt (§. 23.), & maxime de iis, quæ ab Adverſariis impugnantur: hinc omiſſis illis, quæ minoris momenti ſunt, veritatibus, illas tantummodo tractabimus, de quibus maxima lis eſt, & quæ absque æternæ ſalutis diſpendio ignorari nequeunt.

§. CCLXVIII.

Et quoniam etiam cum Infidelibus nobis res eſt, & Incredulis (§. 110 - - 119.), Principia quoque ex Theologia Naturali ſunt præſtruenda, ex

Digitized by Google

ex quibus illi, qui principia Religionis generalia negant, refutari poſſunt.

§. CCLXIX.

Tali vero hic utendum eſt methodo, qualem ſupra (§. 167 - - 181.) indicavimus.

Sectio I.

De Exiſtentia divina.

§. CCLXX.

Theologia revelata eſt ſcientia eorum, quæ lumine revelationis nobis de Deo ejusque operibus innoteſcunt.

Cum Theologia Revelata proprie verſetur circa Dei Triunius glorificationem in hominis peccatoris ſalvatione, & gubernationem Eccleſiæ, illa ſic etiam definiri potuiſſet; quod ſit *Syſtema veritatum revelatarum de Manifeſtatione Gloriæ Dei in Regimine Civitatis ſuæ ſive Reipublicæ ſpirituum.* Cum vero illi inſint termini figurati, priorem retinere malumus.

§. CCLXXI.

Per Deum intelligimus Ens à ſe, à mente noſtra & hoc Univerſo diverſum, in quo continetur ratio ſufficiens exiſtentiæ hujus mundi & animarum noſtrarum, ſive quod eſt abſolute neceſſarium & independens, à quo autem omnia reliqua dependent.

§. CCLXXII.

Priusquam exiſtentiam ejus demonſtramus principia quædam generalia ſunt præmittenda.

§. CCLXXIII.

Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe. Quod Principium indemonſtrabile eſt.

Digitized by Google

§. CCLXXIV.

Omnium rerum datur ratio ſufficiens; unde cognoſcitur, cur aliquid potius ſit, quam non ſit; cur ſit potius, hoc quam alio modo, & qua poſita nihil amplius ad rei exiſtentiam explicandam requiritur.

§. CCLXXV.

Non datur progreſſus cauſſarum vel rationum in infinitum: ſi enim in analyſi rationum & cauſſarum alicujus rei, quæſtio ſemper remaneat cur & unde res ſit? Semper adhuc aliquid requiritur, unde cognoſcatur, cur res potius ſit, quam non ſit, adeoque nondum eſt ratio ſufficiens (§. 274.): Atqui nihil datur ſine ratione ſufficiente, ergo ultima ſive prima in analyſi cauſſarum oportet adſit ratio, ex qua cognoſcitur unde res ſit, & in qua ſiſtitur quæſtio, unde res ſit?

§. CCLXXVI.

Ita in qualibet demonſtratione non datur progreſſus in infinitum; ſed in ſerie probationum tandem pervenitur ad commune aliquod Principium.

§. CCLXXVII.

Quicunque vult demonſtrare exiſtentiam divinam, is demonſtrare debet dari, Ens à ſe & abſolute neceſſarium, à quo & anima noſtra & totum hoc Univerſum tanquam à cauſſa ſua dependet (§. 271.).

§. CCLXXVIII.

Quæ demonſtratio hoc modo inſtituenda eſt; ut argumentemur vel à contingentia animæ noſtræ, vel totius Univerſi & nexus rerum.

Anima

Digitized by Google

§. CCLXXIX.

Anima noſtra, ſive nos exiſtimus, nam ejus conſcii ſumus: adeoque hoc aſſumitur per experientiam ſive ſenſum communem.

§. CCLXXX.

Cum vero nihil exiſtere poſſit ſine ratione ſufficiente, unde intelligitur, cur res potius ſit, quam non ſit (§. 274.): etiam oportet ſit ratio ſufficiens, cur nos potius exiſtamus, quam non exiſtamus.

§. CCLXXXI.

Hæc autem ratio invenienda eſt, aut in nobismet ipſis, aut in Ente alio à nobis diverſo. Si ponatur, nos exiſtentiæ noſtræ rationem habere in Ente, quod rationem exiſtentiæ ſuæ etiam in alio habet, non pervenitur ad rationem ſufficientem, niſi ſubſiſtamus in Ente aliquo, quod exiſtentiæ ſuæ ſufficientem rationem habet in ſe ipſo, quod in ſerie rationum cauſſarum omnium primum eſt, nam non datur progreſſus in infinitum (§. 275.).

§. CCLXXXII.

Aut ergo nos ipſi ſumus Ens neceſſarium, aut datur tale aliud extra nos, quod rationem exiſtentiæ ſuæ & noſtræ habet in ſeipſo.

§. CCLXXXIII.

Ens neceſſarium eſt, quod rationem ſufficientem exiſtentiæ ſuæ in ſe habet. Ens contingens autem dicitur, cujus oppoſitum eſt poſſibile, ſive quod aliter poteſt eſſe.

Omnium terminorum definitiones non dabimus, non tantum quia id inſtituti noſtri brevitas non permittit,

Digitized by Google

ſed quia terminis eo ſenſu utimur, quo à modernis Philoſophis accipiuntur, & cognitionem illorum præſupponimus.

§. CCLXXXIV.

Anima noſtra eſt contingens, quia poteſt aliter eſſe, continuis enim obnoxia eſt mutationibus & ſemper alias atque alias habet repræſentationes, neque ullam in nobis deprehendimus rationem ſufficientem, cur potius exiſtamus, quam non exiſtamus.

§. CCLXXXV.

Ergo anima noſtra non eſt Ens neceſſarium, hinc oportet ſit Ens aliquod neceſſarium extra illam (§. 282.).

§. CCLXXXVI.

Ex mundo porro exiſtentia Entis abſolute neceſſarii ſic demonſtratur: Hunc mundum & hanc rerum ſeriem exiſtere, Experientia teſtis eſt.

§. CCLXXXVII.

Mundus autem eſt Ens contingens, nullam enim involvit contradictionem, quin mundus quoad locum & tempus ſive totum rerum nexum aliter eſſe poſſit, imo nullam etiam involveret contradictionem, ipſum non exiſtere (§. 283.); Ergo eſt Ens contingens.

§. CCLXXXVIII.

Hic mundus & univerſus rerum nexus eſt Ens contingens (§. 287.); quamobrem oportet adſit ratio ſufficiens, cur potius ſit, quam non ſit, cur potius ſic, quam aliter ſit (§. 274.).

Ratio

Digitized by Google

§. CCLXXXIX.

Ratio illa ſufficiens eſt, aut in ipſo mundo & cauſſarum nexu, aut extra eum.

§. CCXC.

Non autem hæc ratio poteſt eſſe in ipſo mundo & cauſſarum ſerie, alias mundus & totus cauſſarum nexus eſſet abſolute neceſſarius: cum vero mundus & rerum nexus ſit Ens contingens (§. 287.); non eſt abſolute neceſſarius, & per conſequens rationem exiſtentiæ ſuæ & modi exiſtendi non habet in ſe (juxta §. 283.).

§. CCXCI.

Cum vero rationem illam ſufficientem non habeat in ſe, illa quærenda eſt in alio Ente extra mundum.

§. CCXCII.

Ergo oportet ſit aliud Ens extra mundum, quod ab hoc rerum nexu eſt diverſum, in quo ratio ſufficiens continetur, cur hic potius rerum nexus exiſtat & non alius.

§. CCXCIII.

Ens autem illud item eſt vel contingens, vel neceſſarium; ſi ſit contingens, iterum oportet habeat Ens aliud extra ſe, in quo ratio ſufficiens exiſtentiæ ſuæ continetur.

§. CCXCIV.

Non datur progreſſus ſeriei cauſſarum in infinitum à priori (§. 275.): Hinc oportet tandem perveniamus ad Ens aliquod Primum, quod rationem plene ſufficientem, tum exi-

Digitized by Google

ſtentiæ ſuæ, tum aliarum rerum extra ſe, in ſe continet.

§. CCXCV.

Ergo datur Ens neceſſarium, quod non poteſt non exiſtere, quod ab hoc mundo eſt diverſum, & quod rationem in ſe continet, cur hic mundus potius exiſtat, quam non exiſtat; cur potius ſic, quam aliter exiſtat.

§. CCXCVI.

Et cum detur Ens abſolute neceſſarium ab hoc Univerſo diverſum, quod rationem ſufficientem exiſtentiæ tum animæ noſtræ (§. 285.), tum totius Univerſi (§. 295.) in ſe continet: Ergo datur Deus, juxta definitionem (§. 271.).

Dantur adhuc alii exiſtentiam divinam demonſtrandi modi, argumentis deſumtis, vel à motu hujus Univerſi adſcendendo ad primum motorem. Vel à rerum agentium dependentia & cauſſarum ſubordinatione perveniendo ad Ens aliquod independens. Vel à ſapienti gubernatione totius Univerſi, quod ſui ne quidem conſcium eſt, unde ab alio Ente extra ſe oportet gubernetur. Vel ab admirabili & ſtupenda, tum totius Univerſi, tum corporis etiam humani ſtructura, tum univerſali rerum harmonia. Vel ab idea Entis perfectiſſimi. Vel ab infinito hominis deſiderio. Vel tandem à Conſcientia vel præmii vel pœnæ poſt bene vel male facta. Omnia autem hæc argumenta, ultimo excepto, ita comparata ſunt, ut tandem in illo, quod a rerum contingentia deſumitur, reſolvantur.

* * *
* *

Sectio

Digitized by Google

Sectio II.
De
Attributis ab Exiſtentia Dei pendentibus.

§. CCXCVII.

Primum quod de re cognoſcitur, & unde ratio reliquorum, quæ ei inſunt, vel ineſſe poſſunt, redditur, dicitur Entis Eſſentia. Quicquid autem rationem ſufficientem in ſola eſſentia habet & ex ejus eſſentia ſequitur, dicitur Attributum.

§. CCXCVIII.

Primum ergo quod de Deo cognoſcitur, & ex quo reliqua ſequuntur, quæ Deo competunt, eſt ipſius Eſſentia.

§. CCXCIX.

Primum autem quod de Deo cognoſcitur, juxta demonſtrata, eſt quod ſit Ens abſolute neceſſarium, reliqua autem omnia, quæ Deo competunt, inde fluere & rationem ſufficientem in hac abſoluta exiſtentiæ neceſſitate habere, videbimus in ſequentibus; unde ſequitur Eſſentiam Dei in hoc conſiſtere, quod ſit Ens abſolute neceſſarium.

Hoc exprimit nomen יהוה quod Deo tribuitur, & in ſe comprehendit complexum omnium Attributorum divinorum, adeoque ejus eſſentiam & abſolute neceſſariam exiſtentiam, quam radix hebræa exprimit.

§. CCC.

Deum à ſe exiſtere, ſive neceſſario etiam S. Scriptura teſtatur, dum omnia quæ præter

Deum ſunt, à Deo tanquam primo fonte derivat: Vide Eſaj. XLI: 4. Pſal. CXLVI: 6. Act. XVII: 25. Rom. IV: 17.

Divinitatem quidem ſacræ Scripturæ hic nondum probavimus, nihilominus tamen oſtendemus, ea quæ illa dicit cum principiis Rationis convenire, quod in demonſtratione divinitatis ipſius deinceps ſuum habebit uſum.

§. CCCI.

Quicquid autem ex Eſſentia Dei ſequitur, & ab ea ſeparari non poteſt, vocatur Attributum divinum.

Varia quidem numerantur Dei Attributa, quæ autem à ſe ipſis non differunt, ſed diſtinguuntur tantum pro noſtro concipiendi modo, nam quicquid in Deo eſt, eſt ipſe Deus.

§. CCCII.

Ens à ſe vocatur, quod non opus habet vi alterius ad exiſtendum; Deus autem eſt Ens neceſſarium, quod rationem ſufficientem exiſtentiæ ſuæ habet in ſeipſo, per conſequens non ab alio (§. 283. 295.): Hinc Deus eſt *Ens à ſe.*

§. CCCIII.

Quicquid nihil habet in ſe, quod rationem ſui habeat in Ente alio, dicitur independens; Ens autem à ſe rationem exiſtentiæ ſuæ non habet in alio & exiſtere poteſt, etſi nihil aliud exiſtat; unde cum Deus ſit Ens à ſe (§. 302.), etiam *Independens* eſt.

§. CCCIV.

Ens abſolute neceſſarium ita exiſtit, ut oppoſitum ejus, hoc eſt, τὸ non exiſtere involvat con-

Digitized by Google

contradictionem: Quicquid vero ita exiſtit, de eo nullum poteſt concipi tempus, quo exiſtere cœperit aut deſinat, adeoque nec initium nec finem habet; quicquid autem nec initium nec finem habet, illud eſt æternum; Deus ergo, qui eſt Ens abſolute neceſſarium (§. 296.), eſt *Æternus.*

BOETIUS æternitatem definit, quod ſit interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. Conſentit ſacra Scriptura Hebr. XIII: 8. Apoc. I: 8.

§. CCCV.

Quod nec initium nec finem habere poteſt, illud etiam nec oriri nec interire poteſt: Ens autem compoſitum per combinationem vel diſſolutionem partium oritur vel interit; cum vero Deus nec exiſtendi initium nec finem habeat (§. 304.): Adeoque nec oriri nec interire poteſt: E. non eſt Ens compoſitum.

§. CCCVI.

Quicquid non eſt compoſitum, adeoque nullas habet partes, illud eſt Ens ſimplex; Deus non eſt Ens compoſitum (§. 305.): E. eſt Ens ſimplex.

§. CCCVII.

Illud ergo quod oritur & interit, adeoque eſt compoſitum, Deus eſſe nequit, uti omnes Dii fictitii.

§. CCCVIII.

Neque Deus poteſt eſſe corporeus, cum omne corpus ſit compoſitum, adeoque etiam nec extenſus eſt.

§. CCCIX.

Neque etiam per imagines poteſt repræſentari, quic-

Digitized by Google

quicquid enim vel pingitur vel ſculpitur eſt repræſentatio Entis compoſiti; cum autem Deus non ſit Ens compoſitum (§. 306); etiam nec pingi nec ſculpi poteſt. Conſentit S. Script. Rom. I: 23.

Et ſi Deo in ſacra Script. tribuuntur membra corporis humani, ut oculi Pſal. XXXIII: 18. facies Gen. IV: 14. manus 1. Petr V: 6. pedes Jeſ. LX: 12. 14. nihil aliud indicatur quam ſimilitudo quædam, quæ inter uſum horum membrorum & Attributa quædam divina intercedit.

§. CCCX.

Deus rationem exiſtentiæ Univerſi in ſe continet (§. 296.), & præterea eſt Ens ſimplex (§. 306.), quibus Entibus vis activa tribuenda eſt (juxta principia Pſychologica): unde liquet illum etiam Vi activa præditum eſſe.

§. CCCXI.

Vis activa tamdiu ſeſe exerit, quamdiu ei non reſiſtitur, Deus eſt independens, ideo ipſi reſiſti nequit (§. 303.): E. ſemper actuoſus eſt. Quod etiam teſtatur S. Script. Joh. V: 17.

§. CCCXII.

Vivere dicitur, quod actuoſum eſt ex intrinſeco principio, cum vero Deus vi activa (§. 310.), & quidem continua (§. 311.), præditus ſit: Ipſi vitam competere dubitari nequit. Conſentit S. Script. Jer. X: 10.

§. CCCXIII.

Deus vi propria exiſtit (§. 302.), & independenter ab omni alio (§. 303.): Hinc etiam vitam habet in ſe & independenter ab omni alio: Quod etiam S. Script. Joh. V: 26. aſſerit.

Deus

Digitized by Google

§. CCCXIV.

Deus in ſe continet exiſtentiæ omnium rerum extra ſe rationem ſufficientem (§. 296.): Propterea etiam ratio ſufficiens omnis actuoſitatis intrinſecæ, hoc eſt Vitæ, in ipſo quærenda eſt; eſt ergo fons omnis vitæ extra ſe.

§. CCCXV.

Quia in Deo continetur ratio ſufficiens exiſtentiæ Univerſi & animarum noſtrarum (§. 296.): talia etiam ipſi tribuenda ſunt prædicata, ex quibus explicari poteſt, cur hic mundus & animæ noſtræ potius exiſtant, quam non exiſtant; cur hic potius quam alius exiſtat?

§. CCCXVI.

Nihil fit ſine ratione ſufficiente (§. 274.): Ideo etiam apud Deum oportet fuerit ratio ſufficiens, cur potius hunc mundum cum his animabus creaverit, quam non creaverit, & potius ſic quam aliter.

§. CCCXVII.

Ad rationem ſufficientem, cur aliquis quid producere ſtatuat, requiritur diſtincta repræſentatio illius rei; cum vero etiam Deus agat cum ratione ſufficiente (§. 316.); ſequitur Deum hunc mundum ſibi diſtincte repræſentaſſe.

§. CCCXVIII.

Facultas autem rem diſtincte ſibi repræſentandi vocatur Intellectus; cum autem Deus hanc facultatem poſſideat (§. 317.); Illi etiam competit *Intellectus.*

Si

Si hic vox facultatis de Deo uſurpata quenquam offendat, loco ejus ſubſtituat actum, & me ſibi habebit conſentientem.

§. CCCXIX.

Quum totum hoc Univerſum ſit à Deo (§. 296.), & non à ſe (§. 290.), requiritur in Deo determinatio ad illud producendum, & quidem tale quale exiſtit; talis autem determinatio præſupponit voluntatem; & cum mundus hic potuiſſet aliter eſſe (§. 287.), Deus maluit eum ſic eſſe (per Exper.), idque libere, cum à nulla alia re extra ſe dependeat (§. 303.); Illi ergo competit *Voluntas libera.*

§. CCCXX.

Ens intellectu & voluntate libera præditum eſt Spiritus: Deus autem habet intellectum (§. 318.), & voluntatem (§. 319.), E. eſt *Spiritus.*

Sectio III.

De Attributis ab Intellectu divino pendentibus.

§. CCCXXI.

Ens intelligens eoipſo quo intelligit ſui ipſius conſcium eſt, Deus autem eſt Ens intelligens (§. 318.); E. ſemetipſum cognoſcit.

§. CCCXXII.

Deus cognoſcendo ſemetipſum, etiam cognoſcit quicquid nullam involvit contradictionem, hoc

hoc eſt, quid per ſe ſit poſſibile; poſſibile enim id dicitur, quod nullam involvit contradictionem.

§. CCCXXIII.

Res igitur ideo poſſibiles ſunt, quia Deus in intellectu ſibi repræſentat illas nullam involvere contradictionem, per conſequens ideo quid poſſibile eſt, quia Deus id ſibi in intellectu ſuo repræſentat ut tale.

§. CCCXXIV.

Patet inde omnem rerum poſſibilitatem eſſe à Deo, & intellectum ejus eſſe fontem ſive radicem omnis poſſibilitatis.

§. CCCXXV.

Si ergo nullus eſſet Deus, etiam nihil eſſet poſſibile.

Vide hæc demonſtrata in Ill. WOLFII Theol. N. §. 192.

§. CCCXXVI.

Poſſibile eſt id, quod nullam involvit contradictionem (§. 322.); mundus autem hic eſt Ens contingens, cujus oppoſitum nullam involvit contradictionem (§. 287.): E. præter hunc mundum plura ſunt poſſibilia.

§. CCCXXVII.

Cum intellectus divinus ſit fons omnis poſſibilis (§. 324.), Deus omnia poſſibilia cognoſcit; quia autem plura ſunt poſſibilia, quam actu exiſtunt (§. 326.), (quicquid enim actu exiſtit vocabulo mundi hujus comprehendimus): E. Deus etiam plura cognoſcit quam actu exiſtunt.

Dantur

Digitized by Google

§. CCCXXVIII.

Dantur ergo poſſibilia, quæ nunquam exiſtunt, qui non comprehenduntur in hoc mundo; & talia quæ aut actu exiſtunt, aut in illo futura ſunt.

§. CCCXXIX.

Poſſibilia conſiderari poſſunt vel ut abſolute & in ſe ſpectata, & ſine relatione ad alia, vel ut in ſyſtemata redacta, hoc eſt, inter ſe connexa tum per coëxiſtentiam tum per ſucceſſionem.

§. CCCXXX.

Si Ens absque relatione ad alia ſpectatur in ſe, cognoſcuntur de eo omnia, quæ per ejus eſſentiam ſunt poſſibilia, nempe determinationes ejus eſſentiales & attributa, tum etiam modorum poſſibilitates & illorum variæ ſeries.

Vide WOLFII Theol. N. §. 143.

§. CCCXXXI.

Si vero poſſibile ſpectatur ut in ſyſtema redactum cum aliis, tum cognoſcuntur omnes relationes, quas ad alia poſſibilia habet, nempe totæ cauſſarum ſeries, per quas exiſtentia determinatur, modorum ſeries, qui ſucceſſive ei inexiſtunt, dependentia à coëxiſtentibus.

§. CCCXXXII.

Cognoſcuntur autem omnia de Ente, ſi cognoſcuntur ea quæ tum abſolute tum relate ad alia ei inſunt, cum non detur modus tertius illud conſiderandi.

§. CCCXXXIII.

Si poſſibilia, quæ in unum ſyſtema poſſunt redigi, conſiderantur tanquam in ſyſtema redacta,

tunc

tunc etiam conſpicitur uniuscujusque ordo ratione coëxiſtentium & ſucceſſivorum: Ergo locus & tempus.

§. CCCXXXIV.

Cognoſcuntur omnia genera & ſpecies, ut & ſubordinationes, cum omnibus prædicatis cuicunque generi & ſpeciei convenientibus, omnes rerum numeri, quæ ad unamquamque ſeriem pertinent.

§. CCCXXXV.

Non minus omnes magnitudines, quæ dari poſſunt, cum omnibus ad ſe invicem rationibus. Hæc enim omnia, quæ nunc enarravimus, ad conſtitutionem Syſtematis pertinent.

§. CCCXXXVI.

Tale autem Syſtema, ſive ſeries rerum finitarum coëxiſtentium & ſucceſſivarum inter ſe connexarum vocatur *Mundus.*

§. CCCXXXVII.

Deus cognoſcit omnia poſſibilia (§. 327.), præter hunc Mundum autem adhuc alia ſunt poſſibilia (§. 326.), poſſibilia autem poſſunt conſiderari non tantum abſolute, ſed & ut in ſyſtemata redacta (§. 329.), tale autem rerum poſſibilium ſyſtema vocatur Mundus (§. 336.); Hinc alii Mundi præter hunc ſunt poſſibiles, Deus autem omnia poſſibilia cognoſcens etiam omnes Mundos poſſibiles præter hunc, qui actu exiſtit, cognoſcit.

§. CCCXXXVIII.

Deus cognoſcit ſemetipſum (§. 321.), & omnes

nes Mundos poſſibiles (§. 337.): Ergo cognoſcit quæcunque cognoſcibilia ſunt.

§. CCCXXXIX.

Quum Deus Entia poſſibilia cognoſcat non abſolute tantum, ſed & in ſyſtemata redacta (§. 337.), hoc eſt, omnes illorum relationes & omnia diſtinguibilia: Ille etiam omnia cognoſcit diſtincte, & nihil confuſe.

§. CCCXL.

Qui omnia Entia poſſibilia cognoſcit & quidem in ſyſtemata redacta, hoc eſt, omnes Mundos poſſibiles, ille etiam novit differentiam omnem quæ inter illos intercedit; omnia autem diſtinguibilia in unoquoque mundo, & omnis differentia, quæ inter omnia ſyſtemata poſſibilia intercedit, perſpici non poteſt, niſi ſimul totum ſyſtema quoad coëxiſtentiam entium & quoad ſucceſſionem cognoſcatur, Deus autem habet talem cognitionem (§. 337. 339.): E. Deus ſibi ſimul conſcius eſt eorum omnium, quæ ſingulis Mundis poſſibilibus inſunt, adeoque ea ſimul cognoſcit.

§. CCCXLI.

Facultas nonniſi agendi poſſibilitatem denotat: Deus autem omnia cognoſcit ſimul (§. 340.), adeoque nulla cognitio ipſi poſſibilis eſt quæ non actu detur, & in Deo Intellectus non eſt nuda facultas, ſed actus.

§. CCCXLII.

Per antea demonſtrata nunc patet, Intellectum divinum eſſe, tum ſui ipſius, tum omnium poſſibilium, diſtinctam & ſimultaneam repræſentationem.

Intel-

Digitized by Google

§. CCCXLIII.

Intellectus illimitatus eſt, qui ad omnia poſſibilia ſimultanea & ſucceſſiva ſeſe extendit: Deo autem talis competit cognitio (§. 342.); E. Intellectus ejus illimitatus eſt.

§. CCCXLIV.

Major & perfectior Intellectus dari non poteſt, quam qui omnia poſſibilia, diſtinctiſſime, unico actu & ſimul ſibi repræſentat: Intellectus divinus talis eſt (§. 327. 339. 340.): E. Intellectus divinus eſt perfectiſſimus.

§. CCCXLV.

Incomprehenſibile eſt, cujus modum quo eſt & fieri poteſt, nobis non repræſentare valemus: Intellectus finitus habet tantum ideam ſucceſſivæ repræſentationis; Intellectus vero divinus omnia diſtincte ſimul ſibi repræſentat (§. 339. 340.): Unde intellectus finitus modum, quo id fieri poſſit, ſibi repræſentare non valet: Intellectus ergo divinus intellectui finito incomprehenſibilis eſt.

§. CCCXLVI.

Omniſcius dicitur, qui ſcit omnia, quæcunque cognitu poſſibilia ſunt, ſive ſint ſingularia ſive univerſalia; Deus autem cognoſcit ſeipſum (§. 321.), & omnia poſſibilia in ſe ſpectata & in ſyſtemata redacta (§. 337.); Adeoque evidens eſt Deum eſſe omniſcium.

§. CCCXLVII.

Magnitudo autem Intellectus divini inde patet, quod Deus cognoſcit non tantum vaſtiſſima mundi hujus corpora & ſpatia, ſed etiam omnes res minimas, quæ ope Microſcopii deteguntur,

Digitized by Google

maxima, minima, præſentia, præterita, futura, omnes rerum qualitates, modos, relationes, omnia genera & ſpecies, & quæ alia ſunt, imo etiam omnia poſſibilia nunquam futura & abſtruſiſſima quæque.

§. CCCXLVIII.

Eſſentia Entis conſiſtit in ejus poſſibilitate, ſi nempe tantummodo qua Ens conſideratur: Quia vero Intellectus divinus ſibi omnia poſſibilia repræſentat (§. 327.), id impoſſibile eſt, quod Intellectus ejus ſibi non repræſentat: E. ratio cur aliquid poſſibile ſit in Intellectu Dei eſt quærenda (§. 324.): Cum vero Entis qua Entis Eſſentia conſiſtat in ejus poſſibilitate: Hinc cum Intellectus divinus ſit fons poſſibilitatis (§. 324.), etiam eſt fons Eſſentiarum.

§. CCCXLIX.

Intellectus divinus non eſt nuda facultas, ſed actus (§. 341.), repræſentatio ergo poſſibilium ſive Entium Eſſentiæ ei conſtanter ineſt; quicquid autem Deo ſemper actu ineſt, id ipſi eſſentiale eſt; cum vero per demonſtrata repræſentatio poſſibilium Deo conſtanter inſit, eam ob rationem Ideæ Deo eſſentiales ſunt, noſcendo nimirum ſemetipſum ſimul noſcit quid ſit poſſibile. Uti ergo Deus non concipi poteſt ſine Intellectu, ita etiam non poteſt concipi ſine Ideis rerum.

§. CCCL.

Dantur plura poſſibilia quam actu exiſtunt (§. 326.): Hinc à mera rei poſſibilitate ad ejus exiſtentiam nondum concludi poteſt; etſi ergo Intellectus divinus ſit fons Eſſentiarum, hoc eſt

meræ

meræ poſſibilitatis rerum, propterea non eſt fons Exiſtentiæ, ſed radix Exiſtentiæ deinde in alio attributo divino quærenda eſt.

Hæc monenda fuerunt, ne inde concludatur, quod dicimus Ideas rerum Deo eſſentiales eſſe, etiam exiſtentiam rerum ipſi eſſe eſſentialem, adeoque neceſſariam; hæc enim toto cœlo a ſe invicem differunt, aliâs omnia poſſibilia etiam futura eſſent, quod contra §. 326., & Deus ad aliquid extra ſe producendum neceſſitaretur.

§. CCCLI.

Deus ſine Ideis rerum concipi non poteſt, ipſique eſſentiales ſunt (§. 349.): Hinc etiam ſunt neceſſariæ.

§. CCCLII.

Quia Ideæ rerum ſunt neceſſariæ (§. 351.), ideo etiam ſunt immutabiles.

§. CCCLIII.

Cum Ideæ rerum Deo ſint eſſentiales (§. 349.), etiam aliæ Ideæ ipſi ineſſe non poſſunt, ideo quoque non ſunt arbitrariæ.

§. CCCLIV.

Ideo res poſſibilis eſt, quia datur ejus Idea in Intellectu divino (§. 324.), Poſſibilitas autem Entium conſtituit illorum Eſſentiam (§. 348.): Cum vero rerum poſſibilitatis neceſſitas dependeat ab Intellectu divino (§. 351.): Etiam neceſſitas Eſſentiarum à Deo ſive Intellectu divino eſt.

Celeb. BULFINGERUS, qui prolixe probat, eſſentiarum originem ab Intellectu divino unice derivandam, neque in libera Dei voluntate & Decreto quærendam, in Dilucidationibus ſuis p. 17. ita loquitur: „Neceſ„ſarium dicitur, cujus oppoſitum involvit contradi„ctionem, (quicquid enim non involvit contradictio-

„nem illud eſt poſſibile) igitur poſſibilia ſunt neceſ-„ſaria. Quod neceſſarium eſt, illud ex neceſſario „fonte pullulat non arbitrario; Neque enim in prin-„cipiato plus eſſe debet, quam in principio: Hactenus Vir Celeb. Ratio autem cur Philoſophi in hoc adſtruendo prolixiores ſint præcipue hæc eſt, ut Manichæiſmum hoc modo optime debellare queant, & omnes difficultates ſolvere, quæ circa Originem mali moveri ſolent. Neque metuendum eſt, ſi neceſſitas eſſentiarum adſtruitur hoc modo aliquid Deo derogari, qui hac ratione non ſolus Ens neceſſarium maneat, de exiſtentia enim Dei intelligendum eſt, quando vocatur Ens neceſſarium; quando autem dicitur de eſſentia quod ſit neceſſaria, id nonniſi de poſſibilitate intelligitur, quæ fundatur in Intellectu divino; Ex eo tamen quod aliquid neceſſario poſſibile eſt, non ſequitur, illud neceſſario exiſtere. Vide Ill. W. Th. N. parag. 194.

§. CCCLV.

Ideæ rerum Intellectui divino ſemper actu inſunt (§. 349.), & propterea neceſſariæ (§. 351.), liquet illas etiam eſſe æternas. Ideas autem rerum, earum poſſibilitatem & Eſſentiam in Intellectu divino repræſentatam, eſſe unum idemque (§. 354.) demonſtravimus. Cum ergo Ideæ rerum ſint æternæ, etiam Eſſentiæ rerum ab æterno fuere in Intellectu divino; & quoniam Intellectus divinus æternus eſt, etiam Eſſentiæ rerum ſunt æternæ.

§. CCCLVI.

Cum Eſſentiæ rerum propterea æternæ ſunt, quia ab æterno in Intellectu divino fuere: etiam earum æternitas à Deo eſt.

Rerum Eſſentiæ ergo non ſunt aliquid extra Deum, quaſi Intellectus divinus ſibi aliquid extra ſe repræſentaret & in cognitione ſua inde penderet: ſed ſunt ipſe Intellectus divinus, qui ſibi repræſentat quid ſit poſſi-

bile

Digitized by Google

bile ſive non contradictorium; procul ergo abeſt, ut hoc modo aliquid ſtatuatur Deo coæternum, & nulla ideo Entia extra Deum exiſtentia, quæ Deus cognoſcat & ab iis in creando pendeat, finguntur; ſed ipſe Deus conſideratur ut fons omnis eſſentiæ non tantum exiſtentiæ; imo ſi nullus Deus exiſteret, etiam nullæ darentur eſſentiæ (§. 325.).

§. CCCLVII.

Cum Ratione etiam S. Script. conſpirat, perhibens Deum mundum ſibi repræſentaſſe ab æterno, Act. XV: 18. & Intellectus ejus nobis incomprehenſibilis, nam ſe extendit ad maxima, Pſalm. CXLVII: 4. & minima, Matth. X: 3. & eſt immenſus, Pſal. CXLVII: 5. eſt infinitus cum ad omnia ſe extendat, & ultra ejus cognitionem alia dari non poſſit, Act. XV: 18. Hebr. IV: 13. eſt etiam perfectiſſimus. Jeſ. XLVI: 9. 10. ex quo dicto etiam patet, Deum ſeipſum cognoſcere.

§. CCCLVIII.

Scientia ſimplicis Intelligentiæ eſt illa, qua Deus cognoſcit quid ſit poſſibile & quid actu exiſtere poſſit, non vero ſe extendit ad id quid actu extiturum ſit, hoc enim demum ex decreto noſcitur.

Antecedenter nimirum ad decretum divinum omnia mere poſſibilia ſunt, ut nulla adhuc ſit differentia inter ea quæ extitura & quæ non extitura ſunt.

§. CCCLIX.

Juxta definitionem Scientia ſimplicis Intelligentiæ ſe tantummodo extendit ad poſſibilia & quæ actu exiſtere poſſunt: Hinc per eam nondum intelligitur, quod aliquid futurum ſit.

Digitized by Google

§. CCCLX.

Per Scientiam Viſionis intelligitur illa, qua Deus ab æterno cognoſcit, quæ actu extitura ſint in ſyſtemate hujus mundi, tum coëxiſtentia, tum ſucceſſiva. Vocatur etiam Præſcientia.

§. CCCLXI.

Deus cognoſcit omnia poſſibilia, tum in ſe ſpectata, tum in ſyſtemata redacta (§. 337.); Hinc neceſſario etiam novit omnia, quæ per ſyſtema illud ſunt poſſibilia, noſcit ergo effectus rerum materialium omnes in nexu ſuo conſideratos.

§. CCCLXII.

Et cum Deus omnia in ſyſtemate mundi diſtincte cognoſcat (§. 339.), etiam præſcit quid per animas hominum ſit poſſibile, & integram ſeriem perceptionum & appetitionum earum, non minus decreta & cogitationes omnes novit. Hæc enim omnia ad nexum Univerſi pertinent.

§. CCCLXIII.

Et quia omnia ſimul & unico actu ſibi repræſentat (§. 340.), etiam præterita & futura ſimul cognoſcit, non tantum ergo omnia præſcit, ſed & omnia præterita recordatur.

§. CCCLXIV.

Syſtema mundi in ſe continet totum rerum nexum & quicquid per illum eſt poſſibile (§. 334.), ergo omnes etiam veritates univerſales: Quia autem Deus ſibi repræſentat Entia in ſyſtemata redacta (§. 327. 329.): Etiam cognoſcit omnes veritates univerſales.

§. CCCXLV.

Et quia Deus omnium rerum poſſibilium (§. 351.),

(§. 351.), & per conſequens omnium etiam eſſentiarum Autor eſt (§. 354.), ſub illis vero etiam veritates univerſales comprehendantur (§. 364.), Ille etiam Autor eſt omnium veritatum univerſalium, ſive omnis veritas à Deo eſt.

Hoc ideo hic probavimus, ut infra ſuo loco inde inferre poſſimus veritates revelatas & illas, quæ rationis lumine innoteſcunt, ſibi non contradicere, etſi priores humanam rationem tranſcendant, tamen non magis Deum habent Autorem quam poſteriores; unde Theologi ad veritates probandas argumenta æque ex principiis Rationis quam Revelationis deſumunt.

§. CCCLXVI.

Cum Ideæ & Eſſentiæ omnium rerum ſint æternæ (§. 355.), veritates autem univerſales in ſyſtemate rerum poſſibilium contineantur (§. 364.): Inde etiam veritates univerſales ſunt æternæ, ſive in Intellectu divino ſunt ab æterno.

§. CCCLXVII.

Et non dantur novæ veritates, ſed illæ, quæ exiſtunt, tantummodo ab inventoribus deteguntur.

§. CCCLXVIII.

Deus ſcit omnes veritates univerſales (§. 364.), ſub quibus neceſſario etiam comprehenduntur omnes particulares, & quidem ſimul (§. 340.): Ideo nullo modo fieri poteſt, ut Deus errare poſſit.

§. CCCLXIX.

Quia Deus cognoſcit omnia poſſibilia (§ 327.), etiam ſcit quæ ſint impoſſibilia, ſive quæ in Ideis ſuis non ut poſſibilia continentur.

Digitized by Google

§. CCCLXX.

Ideæ rerum Deo ſunt eſſentiales (§. 349.): Quicquid vero Deo eſſentiale eſt, illud abſolute neceſſarium eſt, quia Deus eſt Ens neceſſarium (§. 296.): Ideo etiam cognitio rerum illi neceſſaria eſt: Sive Deus omnia neceſſario cognoſcit.

Sectio IV.

De

Voluntate & Potentia Dei.

§. CCCLXXI.

Nihil fit ſine ratione ſufficiente (§. 274.): Ideo Deus etiam nihil agit ſine ratione ſufficiente: Ratio autem ſufficiens actionum vocatur Motivum; unde ſi Deus aliquid vult, motivum adeſſe debet: Deum autem ideo aliquid velle, quia bonum eſt, infra videbimus.

Ne quenquam offendat ſi dicamus, Deum non ſine motivis agere: ſæpe enim etiam in ſyſtematibus Theologicis fit quæſtio, quænam ſit cauſſa impulſiva creationis hujus mundi? Quænam redemtionis generis humani? inde tamen non ſequitur Deum ad agendum determinari à principio extrinſeco; contrarium enim ſtatim demonſtrabimus.

§. CCCLXXII.

Quando nos aliquid volumus, id ideo fit, quia putamus illud non impoſſibile eſſe: Deus autem ſcit omnia impoſſibilia (§. 369.), unde etiam non poteſt velle impoſſibile, E. viceverſa omne quod Deus vult, poſſibile eſt.

Plura

Digitized by Google

§. CCCLXXIII.

Plura adhuc mundi ſyſtemata, præter hoc quod actu exiſtit, ſunt poſſibilia (§. 326. 337.): Quia autem illa, etſi ſint poſſibilia, tamen non exiſtunt (§. 327.): Sequitur ſolam poſſibilitatem non ſufficere, ut Deus aliquid velit.

§. CCCLXXIV.

Deus omnia ſcit ab æterno (§. 355.), & quidem diſtincte (§. 339.), hinc etiam ſcit, an ratio ſufficiens adſit aliquid volendi; quicquid autem Deus vult, id vult propter rationem ſufficientem (§. 371.), quamprimum ergo Deus rationem ſufficientem ſcit cur aliquid velit, illud quoque vult, cum vero id cognoſcit ab æterno (per demonſtrata): E. quicquid vult ab æterno vult.

Quamprimum nempe aliquid vel appetibile vel averſabile cognoſcitur, illud quoque cognoſcens vel appetit vel averſatur. Ratio enim cur homines ſæpiſſime aliquid boni vel mali non appetunt vel averſantur, hæc eſt, quod illud non ut tale cognoſcunt.

§. CCCLXXV.

Cum ergo Deus omnia ab æterno diſtincte cognoſcat & propterea ea quæ vult etiam ab æterno velit; Sequitur Deum in tempore nihil novi velle, quod non ab æterno voluerit, & uti omnia unico actu cognoſcit (§. 340.); Etiam omnia unico actu vult.

Hæc ideo hic ſtabilimus, ut ſuo loco illis obviam ire poſſimus, qui decreta temporaria dari aſſerunt.

§. CCCLXXVI.

Deus eſt æternus (§. 304.), independens (§. 303.), & fons omnium rerum (§. 324. 354.): Inde

Inde eſt Ens omnium primum & independenter exiſtit; E. à nulla externa vi cogi poteſt, ut aliquid velit.

§. CCCLXXVII.

Cum vero à nulla externa vi adigi poſſit ad volendum (§. 376.), ſequitur illum ſemetipſum determinare ad volendum.

§. CCCLXXVIII.

Et ſine principio extrinſeco determinandi ſeſe determinat (§. 376.): Hinc quidquid vult, ſponte vult.

Quia eſſentiæ rerum non ſunt aliquid extra Deum (§. 356.); hinc metuendum non eſt, (cum demonſtravimus, Deus omnes rerum eſſentias ſibi ab æterno repræſentaſſe), illum propterea determinari à principio aliquo extrinſeco.

§. CCCLXXIX.

Ratio objectiva, cur aliquid appetatur, illa dicitur, quæ deſumitur ab objecto. Ita ratio objectiva exiſtentiæ hujus Mundi deſumitur ab ipſo Mundo.

§. CCCLXXX.

Ratio ſubjectiva vero illa dicitur, quæ deſumitur à ſubjecto agente, ita ratio ſubjectiva, cur Deus hunc Mundum creare decreverit, eſt ipſe Deus decernens.

§. CCCLXXXI.

Deus agit propter rationem ſufficientem, hoc eſt propter motiva (§. 371.): Unde liquet, ipſi perinde eſſe non potuiſſe, an hic Mundus exiſtat, an vero alius; unde ſapientiſſimæ ipſi oportet fuerint cauſſæ, cum hunc potius quam alium creare decreverit; ratio autem in objecto quærenda

renda eſt cur Deo magis hoc quam illud creare conveniat mundi ſyſtema, datur E. ratio objectiva Creationis mundi.

Nonnulli dicunt, rationem ſufficientem eſſe ſolam voluntatem Dei, adeoque ratione objectiva opus non eſſe: ſed ita Deus ageret ſine reſpectu objecti; & ſi rationem in ſola voluntate Dei quærimus, inde quidem intelligi poteſt, quod Deus aliquid extra ſe producere velit, ſed non intelligitur, cur potius hoc quam illud producere decreverit, quod absque ratione objectiva concipi nequit. A voluntate ergo Dei dependet, quod potius aliquid producere decreverit quam non decreverit; cur autem potius hoc quam aliud velit, ejus ratio in Intellectu, hoc eſt, in repræſentatione objecti quærenda eſt, quod vocamus rationem objectivam: Quæſtio ergo huc redit, an Deus res extra ſe producendas tantummodo volendo intelligat, an vero intelligendo velit? Hoc eſt, an Deus ideo hoc præ altero velit, quia Intellectus ſibi id repræſentat ut fini ſuo convenientius? Quando ergo dicimus, dari rationem objectivam, cur hic potius mundus exiſtat, quam vero alius, ſimpliciter hoc affirmamus, quia Deus, qui omnia poſſibilia ab æterno cognoſcit, eum ſibi in Intellectu ſuo repræſentavit ut fini ſuo convenientiſſimum, ideo eum magis voluit producere, quam vero alium, adeoque intelligendo vult; antecedenter tamen ad decretum eum nondum ſibi repræſentat ut certo futurum: Poſtquam autem propter rationem ſufficientem hunc præciſe Mundum producere decrevit, illum cognoſcit ut certo futurum & tunc dicitur volendo intelligere: Alia ergo ratio eſt, cur Deus potius aliquid producere velit, quam non velit; alia deinde cur Deus potius hoc quam aliud velit, potius ſic quam aliter: Prior quærenda eſt in Potentia; poſterior vero in objecto, quod Deus ſibi repræſentat ut fini convenientiſſimum. Prolixiores hic fuimus, ut ſententiam illorum, qui nonniſi rationem ſubjectivam ſtatuunt, cum illis combinemus, qui etiam objectivam requirunt, hoc eſt, tam in Intellectu quam Voluntate divina quærunt.

Cum

§. CCCLXXXII.

Cum detur ratio objectiva, cur hic potius Mundus, quam alius exiſtat (§. 381.), in hoc Mundi ſyſtemate aliquid ſit oportet, quod illud à reliquis poſſibilibus (§. 337.) diſtinguit; quæ ratio eſt cur Deus hoc potius producere decreverit, quam aliud: Hinc ratio objectiva in differentia Mundi hujus aſpectabilis à cæteris poſſibilibus conſiſtit.

§. CCCLXXXIII.

Inde eſt, quod Deus omnes mundos poſſibiles ſibi repræſentans (§. 337.) ſive Ideas illorum in Intellectu ſuo tanquam fonte perſpiciens, hunc præ cæteris producere decrevit.

§. CCCLXXXIV.

Perfectio mundi in eo conſiſtit, quod omnes rationes particulares rerum ſimultanearum & ſucceſſivarum tandem in aliquam generalem reſolvuntur.

§. CCCLXXXV.

Ratio generalis, propter quam omnia fiunt, vocatur finis ultimus: rationes autem particulares, quæ fini ultimo ſunt ſubordinatæ, vocantur fines ſubordinati, qui in finem ultimum debent reſolvi.

§. CCCLXXXVI.

Ratio generalis propter quam aliquid fit vocatur finis (§. 885.): Hinc cum ratione agere, eſt propter finem agere, quia autem Deus agit cum ratione (§. 371.), etiam propter finem agit.

§. CCCLXXXVII.

Perfectio mundi in eo conſiſtit, quod omnes ratio-

Digitized by Google

rationes ſive fines particulares tendant ad generalem (§. 384.): Hinc quo magis omnes particulares ad finem generalem tendunt, eo perfectior etiam Mundus eſt.

§. CCCLXXXVIII.

Quia Deus propter finem agit (§. 386.), & ille mundus perfectus eſt, ubi omnia in finem aliquem generalem reſolvuntur (§. 387.); Hauddubie Mundus ille eſt perfectiſſimus, qui fini divino eſt convenientiſſimus.

§. CCCLXXXIX.

Intellectus divinus ſibi omnia repræſentat diſtincte (§. 339.), & ſimul (§. 340.) propterea cognoſcit, quodnam ſit convenientiſſimum medium ad finem ſuum conſequendum; ab ignorantia enim eſt, quod ſpiritus finitus non ſemper optima eligat media. Cum vero Deus hunc Mundum præ cæteris poſſibilibus producere decrevit (per Exper.), etiam fini ſuo eſt convenientiſſimus (per demonſtrata), & propterea etiam perfectiſſimus (§. 388.).

Quando dicimus, Mundum hunc omnium poſſibilium eſſe perfectiſſimum, id non intelligitur niſi de perfectione quæ in mundum cadere poteſt: eſt perfectiſſimus in ſuo genere, & propterea non eſt Ens omnium perfectiſſimum.

§. CCCXC.

Ex principiis coſmologicis imperfectiones apparentes in parte non tollunt perfectionem in toto, ſed cum majore perfectione totius cohærent, ac ideo admittendæ, ut major in toto obtineatur perfectio (vide W. Coſmol. §. 547. 548.), & ad cognitionem totius Univerſi Intellectus infinitus requi-

requiritur (§. 345.), finitus autem omnes rationes particulares perſpicere nequit: Propterea adverſus Mundi hujus perfectionem ab apparentibus, quas in illo obſervamus, imperfectionibus argumentari non licet.

§. CCCXCI.

Maxime id placet quod perfectiſſimum eſt, nec etiam ab hominibus aliquid appetitur, niſi ſub ſpecie boni (per Exper.): Quia autem Deus Mundum hunc præ aliis poſſibilibus producere decrevit, propterea quia eſt perfectiſſimus (§. 389.), & omnia diſtincte ſibi repræſentat (§. 339.): Ideo etiam omnem rerum perfectionem intelligit, & omnem perfectionis gradum; Sequitur hunc mundum Deo placere.

§. CCCXCII.

Quicquid placet Enti rationali, id vult libenter, quia vero hic mundus Deo placet (§. 391.). Ideo Deus illum lubentiſſime vult.

§. CCCXCIII.

Cum Deus Mundum perfectiſſimum (§. 389.) produxerit, per ſe patet illius Potentiam etiam omnibus poſſibilibus producendis ſufficere. Si enim omnia poſſibilia ad potentiam Dei referuntur, nulla in iis deprehenditur differentia.

§. CCCXCIV.

Omnipotens eſt is, qui facere poteſt omnia poſſibilia, Deus producere poteſt omnia poſſibilia (§. 393.): E. Deus eſt *omnipotens.*

§. CCCXCV.

Miraculum eſt ejusmodi effectus, qui neque ex

Digitized by Google

ex eſſentia, neque ex vi creaturarum aut mundi ſecundum ſtatum antecedentem conſequitur.

SPINOZA Miraculum explicat per effectum, cujus cauſſas ignoramus, etſi ſint naturales; ſed mirabile cum Miraculo confundit. Eundem etiam errorem committit CLARCKIUS, qui ad miraculum requirit, ut rarum quid ſit & extraordinarium. LEIBNITIUS in Theodicæa (§. 249.) illa diſtinguit in majora & minora, per majora exprimit vera miracula, per minora vero id intelligit, quod alias mirabile vocatur, cujus cauſſa naturales nos latent.

§. CCCXCVI.

Miracula ſunt poſſibilia. Mundus enim eſt Ens contingens, quod per totum rerum nexum aliter eſſe poteſt (§. 287.), ideo etiam leges motus ſunt contingentes; quicquid autem eſt contingens, ejus oppoſitum non involvit contradictionem (§. 283.): Quicquid autem nullam involvit contradictionem eſt poſſibile (§. 322.); Hinc poſſibile eſt, à Cauſſa extramundana omnipotente in mundo tales effectus produci, qui effectibus hujus rerum nexus ſunt oppoſiti, & in eſſentia & vi Univerſi non fundati ſunt, cum propter contingentiam mundi eventus aliter eſſe poſſint: Tales autem effectus vocantur Miracula (§. 395.): E. Miracula ſunt poſſibilia.

Miracula autem ſunt poſſibilia, vel intrinſece, quia totus rerum nexus in Univerſo ut contingens immutari poteſt & leges naturales ſuſpendi. Extrinſece autem, quia datur talis Cauſſa extra mundum, quæ omnia infinita ſua omnipotentia efficere poteſt.

§. CCCXCVII.

Cum Miraculum talis ſit effectus, qui non fundatur in eſſentia aut vi creaturarum Univerſi (§. 395.),

(§. 395.), ſequitur Miracula produci à cauſſa, quæ eſt extra nexum rerum & à mundo plane diverſa.

§. CCCXCVIII.

Deus facere poteſt omnia poſſibilia (§. 393.), Miracula autem ſunt poſſibilia (§. 396.); Unde etiam facere poteſt Miracula.

§. CCCXCIX.

Deus poteſt Miracula facere (§. 398.), Miracula vim Univerſi ſuperant (§. 393.), E. facere poteſt, quæ vim Univerſi excedunt.

§. CD.

Deus omnia ab æterno vult, & quidem unico actu (§. 374. 375.), hinc non poteſt non velle, ſive nolle in poſterum, quod antea voluit; ſive velle quæ antea noluit, alias ille actus volendi non eſſet æternus, unde ſemper idem vult; & quia omnia vult unico voluntatis actu, hinc non poteſt idem ſimul velle & non velle: Unde Voluntas ejus immutabilis eſt.

Sive hoc modo etiam Immutabilitas Voluntatis ipſius patet: Quia Deus cognovit omnia diſtincte (§. 339.), & ſimul (§. 340.): Judicium ſuum de rebus mutare non poteſt; quod enim homines ſæpiſſime judicium ſuum mutent, inde eſt, quod objectum non cognoſcunt; hinc quia judicium Dei de rebus immutabile eſt; ideo id quod Deo ab æterno placuit, etiam nunc & in æternum placet, E. etiam Voluntas ipſius immutabilis eſt.

§. CDI.

Pœnitet eum alicujus rei, qui factum infectum fieri mallet, & qui non vult amplius quod antea vole-

volebat; Voluntas autem Dei nunquam mutatur (§. 400.): Unde Deum non pœnitere poteſt ejus quod fecit.

CDII.

Id Deum decet, quod cum ſummis ſuis perfectionibus convenit, ſed ſine dubio convenit perfectiſſimum facere præ minus perfecto; cum autem Mundus hic qui exiſtit omnium poſſibilium ſit perfectiſſimus (§. 389.), Deum etiam decet illum qua perfectiſſimum producere.

§. CDIII.

Voluntas illa eſt perfectiſſima, quæ non vult niſi perfectiſſimum, Deus autem vult quod perfectiſſimum eſt, dum voluit mundum perfectiſſimum exiſtere (§. 389.): Quamobrem ex hoc Mundo concludere poſſumus, Voluntatem Dei eſſe perfectiſſimam.

Ita hicce Mundus ſcala eſt, qua ad Creatorem aſcendere licet, & ex quo ſummas Creatoris perfectiones cognoſcere poſſumus.

§. CDIV.

Spiritus perfectiſſimus eſt, qui perfectiſſimo gaudet intellectu & perfectiſſima voluntate, Deus autem habet Intellectum perfectiſſimum (§. 344.), & Voluntatem perfectiſſimam (§. 403.): E. eſt Spiritus perfectiſſimus.

§. CDV.

Deus perfectionem mundi æſtimat ex convenientia ejus cum fine ultimo (§. 488.), perfectio autem mundi in hoc conſiſtit, ſi omnes rationes ſive fines ſpeciales tendunt ad generalem (§. 387.): Hinc perfectio rationum ſpecialium

 æſti-

æſtimanda eſt in relatione ad generalem ſive totum Univerſum.

Si ergo in rerum naturam quædam videmus, quæ imperfectæ nobis videntur, judicandum propterea non eſt, illa eſſe imperfecta, cum nonniſi ex relatione ad totum Univerſum æſtimari poſſint ejus partes; perfectiſſimum enim cenſendum eſt in ſuo genere, quod facit ad majorem perfectionem totius Univerſi: omnis enim pars habet relationem ad totum, qui ergo de perfectione partium vult judicare vel de earum imperfectione, illum totum noſcere oportet.

§. CDVI.

Bonum in ſe eſt, quod habet perfectionem tam eſſentialem quam accidentalem. Bonum vero in relatione ad aliud vocatur, vel quod ad ejus perfectionem aliquid tribuit, vel ejusdem ſignum eſt.

§. CDVII.

Independens dicitur, quicquid nihil habet in ſe quod rationem ſui habeat in Ente aſio, Deus autem eſt independens (§. 303.), hinc nihil in ſumma Dei perfectione concipi poteſt, cujus ratio in alio Ente extra Eum continetur, unde nullum Ens ab ipſo diverſum ad ſummam ejus perfectionem aliquid contribuere poteſt, & Bonum in relatione ad Deum nihil quicquam dici poteſt, niſi quatenus ſummæ ejus perfectionis ſignum eſt.

§. CDVIII.

Cum in relatione ad Deum aliquid bonum eſt, quatenus eſt ſignum ſummæ ipſius perfectionis (§. 407.), per ſummam autem Dei perfectionem non poteſt intelligi, niſi complexus omnium Attributorum divinorum, ſive tota Divinitatis plenitudo: E. in relatione ad Deum nihil Bo-

Bonum judicari poteſt, quam quod omnia ejus Attributa refert, ſive eorum ſignum eſt, ſive adumbratio.

Perfectio nimirum divina non tantum in uno Attributorum ſuorum conſiſtere poteſt, quaſi Deus aliquid facere poſſet tantum unico & non omnium reliquorum Attributorum reſpectu habito, cum tamen omnia divina Attributa unum ſunt, & tantum pro noſtro concipiendi modo à ſeinvicem diſtinguuntur. Hanc vero propoſitionem hic demonſtravimus, ut infra de pœna mali moralis agentes Juſtitiam Dei vindicare poſſimus, ut & ejus Sapientiam in permiſſione mali.

§. CDIX.

Perfectio aut imperfectio partium hujus Univerſi non poteſt æſtimari niſi ex perfectione totius, ſive in relatione ad totum, (§. 405.). Et in relatione ad Deum bonitas alicujus rei non poteſt æſtimari niſi referatur ad omnia Dei Attributa (§. 408.); Creaturæ finitæ autem nec totum Univerſum, nec omnes ſingularum ejus particularum ad totum relationes, nec infinitum Dei intellectum (§. 345.), nedum omnium ejus Attributa cognoſcere & comprehendere poſſunt. propter intellectus ſui limitationem: Quapropter nemo hominum de perfectione alicujus rei aut imperfectione judicare poteſt eo modo, quo Deus iis judicat.

Neminem hominum eſſe arbitror, qui tantis de ſe imbutus ſit præjudiciis, qui ſibi perſuadere audeat, ſe omnia & maxima & minima, totum rerum in hoc Univerſo nexum, omnia genera & ſpecies, omnes omnium rerum ad ſeinvicem relationes, totam rerum omnium coëxiſtentium & ſucceſſivorum ſeriem, nedum omnia ea, quæ in Dei Infinitudine comprehenduntur, habere perſpecta. Hoc vero hic demonſtravimus

vimus, ut infra ſingulares Providentiæ divinæ actus adverſus ejus adverſarios defendere poſſimus.

§. CDX.

Cum omnes omnium rerum rationes particulares & ad totum relatio nobis ſit incognita (§. 409.), etiam Deus aliquid velle poteſt, cujus rationes nobis ſunt incognitæ.

§. CDXI.

Iis quæ hactenus diximus & ex Rationis principiis demonſtravimus, etiam S. Script: aſſentit; dum aſſerit, Mundum hunc eſſe perfectiſſimum, ſive per hebraiſmum valde bonum, hoc eſt fini divino convenientiſſimum, Gen. I: 31. & omnia vult ab æterno 2. Tim. I: 9. 1. Cor. II: 7. eſt omnipotens Pſal. CXV: 3. Gen. XVII: 1. Jer. XXXII. 17. & plura poteſt facere quam homo intelligit Epheſ. III: 20. & poteſt facere Miracula Joſ. X: 12. 13. Exod. IVi ſeqq. & in N. Teſt. paſſim in Evangeliis & Actis.

§. CDXII.

Deus rationem Exiſtentiæ ſuæ non habet in Ente alio (§. 303.), adeoque nec Conſervationem quæ eſt continuata exiſtentia; eſt etiam Spiritus perfectiſſimus (§. 404.), & omnipotens (§. 394.), cujus ergo nec perfectio nec potentia augeri poteſt: Hinc Deus nulla re extra ſe indiget, nec ad ſui conſervationem, nec perfectionem: neque alieno indiget auxilio: Et cum ſit omniſcius (§. 346.), etiam Scientia ipſius augeri non poteſt.

§. CDXIII.

Deus cognoſcit ſemetipſum (§. 321.) & omnia poſſibilia etiam in ſyſtemata redacta (§. 337.), &

Digitized by Google

& quidem ab æterno (§. 355.), & ſcit ſe omnia ad actualitatem perducere poſſe (§. 394.), Quapropter ſi Deus aliquid emolumenti aut voluptatis ex intuitu rerum à ſe diverſarum percipere poſſet, eam æque perciperet ſive res actu exiſterent ſive non exiſterent, unde Deus nulla re extra ſe indiget voluptatis percipiendæ gratia.

§. CDXIV.

Sibi ſufficiens, qui nulla plane re, quocunque modo ſit, extra ſe indiget.

§. CDXV.

Cum vero Deus nulla re extra ſe indigeat neque ad exiſtentiam (§. 303.), nec ad conſervationem & perfectionem (§. 412.), neque ad cognitionem (§. 412.), neque ad voluptatem (§. 413.): Etiam ſibi ſoli ſufficiens eſt.

Theologus & Philoſophus ille Celeberrimus HERM. ALEX. ROELLIUS *in Oratione ſua de Religione rationali §. XVI.* Sufficientiam divinam egregiis hiſce deſcribit verbis. *Eam vero* (Mentem) *ſibi ſufficientem, & in ſe ſola beatam, & ſatis ſuis bonis divitem, & ſui in ſumma ſolitudine plenam, & nullius rei indigam, & gaudio, ſupra quam concipere animus, aut eloqui lingua queat, abundantiſſimam eſſe, facile agnoſcet, quisquis in mentis perfectiſſimæ contemplatione atque obtutu paulisper oculos fixerit.*

§. CDXVI.

Talis etiam deſcribitur Act. XVII: 25.

§. CDXVII.

Quia Deus ſibi ſufficientiſſimus eſt (§. 415.); & nulla re extra ſe indiget, hinc quoad ipſum indiffe-

Digitized by Google

indifferens eſt, ſive Mundus exiſtat, ſive non exiſtat, nulla ergo adfuit neceſſitas intrinſeca apud Deum, cur aliquem produceret; E. Mundum produxit absque coactione intrinſeca.

§. CDXVIII.

Voluntas illa liberrima eſt, quæ citra coactionem ſive externam ſive internam ſponte eligere poteſt, quod ipſe placet. Voluntas autem Dei agit ſine coactione externa (§. 376.), & interna (§. 417.) ſed ſponte (§. 392.): E. Voluntas ipſius liberrima eſt.

§. CDXIX.

Caſus purus eſt actualitas deſtituta ratione ſufficiente; Deus autem agit propter rationem ſufficientem (§. 371.): E. Actus voluntatis divinæ non eſt caſus purus.

§. CDXX.

Deus omnia vult unico voluntatis actu (§. 375.), & rerum particularium perfectionem æſtimat in relatione ad totum Univerſum (§. 405.). Mundum autem hunc ideo voluit, quia in ſuo genere eſt perfectiſſimus (§. 389.) perfectio autem in eo conſiſtit, quod omnes rationes particulares reſolvuntur in generalem (§. 387.): Ex quibus patet, Deum nihil in particulari velle, niſi in relatione ad totum Univerſum.

' Propoſitionis hujus uſum videbimus infra, ubi agendum de Providentia Dei circa malum: maximæ nimirum, quæ de Origine mali oriuntur ſive moventur difficultates inde ortum ſuum trahunt, quia homines ex rebus particularibus in ſe ſpectatis de toto judicare ſolent, vide §. 408.; & non omnium divinorum Attributorum ſimul ſumtorum rationem habent (408.).

Sectio

Digitized by Google

Sectio V.

De

Decretis Dei in genere.

§. CDXXI.

Expoſitis iis, quæ in Theologia de Voluntate divina ſcitu neceſſaria ſunt, ſequuntur & ex prioribus intelligi poſſunt ea, quæ Decreta divina attinent.

§. CDXXII.

Per Decretum divinum intelligimus, determinationem Voluntatis de hoc Univerſo ad actum producendo.

§. CDXXIII.

Decretum divinum Univerſale, quia totum Mundum reſpicit, omnia particularia quæ in Mundo comprehenduntur maxima & minima in ſe comprehendit, accipit nomen Decretorum particularium, quando ad hoc vel illud individuum abſtracte conſideratum refertur.

§. CDXXIV.

Cum Decretum ſit determinatio Voluntatis divinæ (§. 422.): Hinc omnia ea, quæ de Voluntate Dei dicta fuere, etiam de Decretis aſſeri poſſunt.

§. CDXXV.

Deus omnia ab æterno voluit (§. 374.), ideo etiam Deus omnia decrevit ab æterno.

§. CDXXVI.

Impoſſibile eſt, ut Deus in tempore aliquid velit; quod antea eo tempore fieri noluit, vel ut

nolit aliquid, quod antea fieri voluit (§. 400.), etiam impoſſibile eſt, ut Deus in tempore decernat: Nulla E. dantur Decreta temporaria.

§. CDXXVII.

Voluntas Dei eſt liberrima (§. 418.): E. etiam Decreta ſunt liberrima.

§. CDXXVIII.

Voluntas Dei non eſt caſus purus (§. 419.): Hinc etiam Decretum divinum non eſt caſus purus.

Etſi enim rationem ſufficientem, cur Deus hoc vel illud faciat, raro aſſequamur, id finito intellectui noſtro & ignorantiæ nexus rerum adſcribendum eſt, neque propterea ratio ſufficiens in actionibus divinis neganda, quia eam non perſpicimus: Propter id enim, quod clarum eſt.

§. CDXXIX.

Voluntas Dei eſt immutabilis (§. 400.): E. & Decretum eſt immutabile.

§. CDXXX.

Deus aliquid velle poteſt, cujus rationes nobis ſunt incognitæ (§. 410.), hinc etiam Deus decernere poteſt, quæ cur decernat, homo intelligere nequit.

§. CDXXXI.

Imperſcrutabile eſt, cujus rationes nobis non penitus ſunt perſpectæ; Decreti divini rationes nobis non penitus perſpectæ ſunt. (§. 430.); Unde & Decretum divinum nobis imperſcrutabile eſt.

§. CDXXXII.

Quando Deus aliquid vult, rationem habet tum

Digitized by Google

tum omnium ſuorum Attributorum ſimul ſumtorum (§. 389. coll. cum 408.), tum totius Univerſi (§. 420.): Liquet ipſum nihil decernere niſi in relatione ad omnia ſua Attributa & totum Univerſum.

§. CDXXXIII.

Hinc nonniſi per omnia Attributa divina ſimul ſumta & per conſiderationem totius Univerſi judicari poteſt, cur Deus aliquid decreverit.

§. CDXXXIV.

Incomprehenſibile eſt id, cujus modum, quo eſt vel fieri poteſt, nobis repræſentare non valemus (§. 345.): Cum autem intellectus finitus nec totam Divinitatis plenitudinem, nec totum hoc Univerſum ſibi repræſentare valeat (§. 409.), & Deus omnium horum ſimul ſumtorum in Decretis rationem habeat (§. 432.): Etiam illius Decreta homini ſunt incomprehenſibilia.

§. CDXXXV.

Deus omnia vult unico actu (§. 375.), & hunc Mundum tanquam Ens unicum conſiderat, dum omnia quæ vult, vult in relatione ad Univerſum (§. 420.): Hinc omnia unico actu decernit, & Decretum nonniſi numero unicum eſt.

§. CDXXXVI.

Decretum Dei eſt determinatio Voluntatis divinæ de Univerſo hoc ad actum producendo (§. 422.), Decretum autem hoc eſt immutabile (§. 429.): Inde id, quod Deus decrevit, certo futurum eſt.

Ex ſuperioribus nempe patet, res quatenus ad intellectum Dei referuntur eſſe tantum poſſibiles, quatenus autem

autem ad voluntatem referuntur fiunt futuræ, ſive ex ſtatu meræ poſſibilitatis per Decretum tranſeunt in ſtatum futuritionis.

§. CDXXXVIII.

Cum id quod Deus decrevit certo futurum ſit: Ille qui Decretum divinum novit, etiam ſcit, quid futurum ſit.

§. CDXXXVIII.

Deus noſcit ſemetipſum (§. 321.), ergo etiam Decretum ſuum; Decretum autem reſpicit totum Univerſum (§. 432.), Et cum Deus ſciat quid decreverit, etiam ſcit quid in toto Univerſo futurum ſit, E. etiam cogitationes & actiones noſtras liberas & quicquid in hoc Mundo fit & futurum eſt.

§. CDXXXIX.

Rerum poſſibilitas pendet ab Intellectu divino, quatenus Idea illarum in Intellectu divino continetur (§. 323.), Decretum autem nihil aliud eſt, quam Determinatio ad hoc Mundi ſyſtema ad actum producendum (§. 422.), adeoque Decretum rei nihil addit niſi certitudinem exiſtendi, ſive quod ex poſſibili, qualis antea in Intellectu Dei erat, fit futura: E. Decretum divinum in re decreta nihil mutat.

§. CDXL.

Cum per Decretum Dei in re decreta nihil mutetur (§. 439.), Eæ res, quæ in ſtatu poſſibilitatis ſpectari poſſunt ut contingentes, in ſtatu futuritionis manent contingentes, & quæ ſpectari poſſunt ut liberæ, manent liberæ: E. Decretum divinum nec rerum contingentiam, nec actionum rationalium libertatem tollit.

Hac

Digitized by Google

Hac propoſitione opus habebimus infra, quando nobis defendendum erit. Decretorum divinorum certitudinem & immutabilitatem libertatem actionum moralium minime tollere, & quando nobis explicandum erit, quo ſenſu reformati Decretum abſolutum ſtatuant, & quantum illud à fato ſtoico differat.

§. CDXLI.

Et cum Decretum in rebus nihil mutet (§. 440.), nec etiam Præſcientia Dei rerum ut futurarum in iis aliquid mutat.

§. CDXLII.

Neceſſitas hypothetica eſt, vi cujus omnia in Univerſo ita contingunt, ut poſita cauſſa etiam ponatur effectus, & ad finem conſequendum neceſſaria ſint media, ut totus rerum nexus contingens maneat, etſi à cauſſa aliqua prima dependeat.

§. CDXLIII.

Cum autem Decretum divinum nec rerum nexum (cum totum Mundum, hoc eſt, nexum rerum ſimultanearum & ſucceſſivarum comprehendat, qualis in intellectu divino antecedenter ad Decretum repræſentatus fuit) nec contingentiam actionum libertatem tollat (§. 440.): Patet, quod etſi Decretum ſit immutabile, nihilominus omnia nonniſi neceſſitate hypothetica in hoc Mundo fiant.

§. CDXLIV.

Fatum, quod vocatur, ſtoicum, talem rerum in hoc Mundo ſtatuit neceſſitatem, ut actiones hominum liberæ tollantur, ut & rerum contingentia: Decretum vero divinum hæc non tolli. (§. 440.): Sequitur illud cum veritate non conſiſtere.

Minus

§. CDXLV.

Minus adhuc Fatum Muhammedanum, ſi verum eſt, quod omnia motiva & media ita excludat, ut effectus ſequatur, ſive media & cauſſæ abſint, ſive adſint.

§. CDXLVI.

Nec ergo cum principiis Rationis conſiſtet Fatum SPINOZÆ, qui quideem media ſubordinabat fini, omnem tamen rerum contingentiam ex Univerſo excludebat.

§. CDXLVII.

Si vero per Fatum nihil aliud intelligatur, quam rerum futurarum certitudo, tunc tale certis nitens principiis (§. 436.) admittendum eſt.

Egregie de hac re diſſerit Celeberrimus ille Medicus HOFMANNUS *in diſſert. de Fato Phyſico & Medico.* §. 9. & 10. „Profitemur per fatum nihil aliud eſſe „intelligendum, quam neceſſitatem aut ſi mavis Cer„titudinem quandam eventuum & effectuum. qui fue„runt, ſunt & erunt in Univerſo, à certo rerum & „cauſſarum ordine, nexu ac ſerie pendentem, atque „adeo cum in rebus phyſicis & medicis. tum etiam „in moralibus, politicis, quinimo ipſa in Theologia „Fatum, ſano ſenſu acceptum, admitti poſſe exiſti„mamus.„.

§. CDXLVIII.

Deus cognoſcendo ſemetipſum etiam noſcit Decretum ſuum (§. 438.), Decretum autem Dei eſt æternum (§. 425.): E. etiam omnia præſcivit ab æterno.

§. CDXLIX.

Malum metaphyſicum eſt defectus ulterioris ſive majoris perfectionis in re, conſiſtit ergo in limitatione determinationum eſſentialium.

Termi-

Digitized by Google

Termino mali metaphyſici ideo uſi ſumus, quia modernis Philoſophis conſuetus & receptus eſt, unde lingua illa utimur, quæ hodie maxime in uſu eſt; ſi vero quis ſit, quem terminus hic offendere poſſit, lubentiſſime illum rejicimus, & illius loco, abſentiam ulterioris realitatis atque perfectionis in creaturis ſubſtituimus. Ratio cur Philoſophis termino hoc uti placet, præcipue hæc eſt, quod commodius oſtendi poſſe putant, quomodo malum morale oriri potuerit, & ut divina Attributa Providentiamque contra difficultates à malis tam phyſicis quam moralibus deſumtas defendere poſſint. Idem vero etiam ex ulterioris perfectionis ac realitatis in creaturis abſentiæ neceſſitate demonſtrari poteſt.

§. CDL.

Malum phyſicum vero id dicitur, quod ſtatum rerum, quoad effectus naturales, imperfectiorem reddere cenſetur quam forent, ſi alii eſſent.

§. CDLI.

Malum autem morale id eſt, ob quod actiones hominum liberæ dicuntur vitioſæ.

§. CDLII.

Quicquid infinitum eſt, illud aliter eſſe non poteſt, nam perfectiones non poſſunt eſſe majores, alias non eſſet infinitum; nec minores, nam tum non amplius eſſet infinitum; nec aliæ, nam hoc in caſu non omnes perfectiones actu poſſideret: Ens ergo contingens, quale hic Mundus, cum aliter eſſe poſſit (§. 283.) non poteſt eſſe Ens infinitum, ergo oportet ſit Ens finitum.

§. CDLIII.

Cum idem ſimul eſſe & non eſſe non poſſit (§. 273.), etiam Ens contingens, hoc eſt, finitum (§. 452.) non poteſt ſimul eſſe infinitum, ſive non finitum.

Cujus

§. CDLIV.

Cujus oppoſitum autem contradictionem infert, illud eſt abſolute neceſſarium, oppoſitum vero Entis contingentis ſive finiti (§. 452.), quod nempe poſſit eſſe infinitum, contradictionem involvet (§. 453.): Ens ergo contingens finitum eſſe & non infinitum: eſt abſolute neceſſarium.

§. CDLV.

Finitum eſt, cujus Eſſentia & natura ſive perfectiones limites habent, quod ergo limitatum eſt. Malum autem metaphyſicum conſiſtit in illa limitatione determinationum eſſentialium (§. 449.): Quicquid ergo contingens, per conſequens finitum eſt, illi malum metaphyſicum ineſt.

§. CDLVI.

Entia contingentia finita eſſe, abſolute neceſſarium eſt (§. 454.). cum vero malum metaphyſicum conſiſtat in illa finitudine ſive limitatione determinationum eſſentialium (§. 449.): E. Malum metaphyſicum in rebus contingentibus abſolute neceſſarium eſt.

§. CDLVII.

Cum Mundus etiam perfectiſſimus (§. 388.), ſit Ens contingens (§. 287.), conſiſtens ex Entibus finitis (§. 336.) adeoque limitatis, & in limitatione illa malum metaphyſicum conſiſtat (§. 449.); Hinc mundus etiam perfectiſſimus ſine malo metaphyſico eſſe non poteſt.

§. CDLVIII.

Omnipotentia divina ſeſe extendi ad omnia poſſibilia (§. 393.), Mundum vero etiam perfe-
ctiſſi-

Digitized by Google

ctiſſimum absque Malo metaphyſico eſſe, impoſſibile eſt (§. 457.): Hinc Deus nec per Omnipotentiam ſuam Mundum absque Malo metaphyſico producere poteſt.

Talem enim potentiam velle fingere, quæ etiam ad impoſſibilia ſeſe extenderet, eſſet talem potentiam fingere, quæ ipſa contradictoria eſſet, cum contradictoria efficere poſſet; quicquid vero contradictionem involvit, illud impoſſibile eſt: E. & talis imaginaria potentia impoſſibilis eſt.

§. CDLIX.

Quoniam Decretum divinum in rebus nihil mutat, ſed eas tales extituras determinat, quales Intellectus divinus ſibi repræſentat (§. 439.): E. nec per Decretum limitationes eſſentiales ſuperadduntur.

§. CDLX.

Deus nihil in particulari decernit, ſed rationem habet totius Univerſi (§. 432.): Mundum autem hunc ideo producere decrevit, quia fini ſuo eſt convenientiſſimus, hoc eſt, perfectiſſimus (§. 389.); unde Deus in particulari nihil decrevit, niſi quatenus pars eſt Mundi perfectiſſimi, E. illum non producere decrevit propter Malum metaphyſicum, quod à Mundo abeſſe non poteſt (§. 457.).

§. CDLXI.

Malum Phyſicum & Morale eſt imperfectio rerum particularium in ſe conſideratarum; Imperfectio autem partis in relatione ad totum apparens eſſe poteſt, & conferre ad perfectionem totius (§. 405.): Hinc cum Mala illa ſint tantum imperfectiones in hoc vel illo ſubjecto in ſe

ſpectato: E. propterea perfectionem totius Univerſi non tollunt.

§. CDLXII.

Malum phyſicum & morale nexui rerum in hoc Mundo implicitum eſt (per Exper.); Eſſentia autem Mundi conſiſtit in nexu illo rerum (§. 336.): unde, niſi nexus rerum turbetur, Malum illud ex Mundo tolli non poteſt.

§. CDLXIII.

Ad aliquid in Mundo efficiendum, quod non fluit ex nexu rerum (§. 395.), requiritur Miraculum: Cum vero Malum phyſicum implicatum ſit nexui rerum: Nonniſi per Miraculum ex Mundo auferri poteſt.

§. CDLXIV.

Malum phyſicum autem & morale ſunt imperfectiones rerum particularium (§. 461.): Hinc quot rebus ineſt, tot opus eſſet Miraculis ad illud tollendum.

§. CDLXV.

Malum phyſicum & morale eſt implicitum nexui rerum in Univerſo (§. 461.), nexus autem ille eſt contingens (§. 287.), per conſequens hypothetice neceſſarius (§. 442.): Unde etiam malum phyſicum & morale eſt tantum hypothetice neceſſarium.

Hac propoſitione opus eſt ad refutandos Manichæos.

§. CDLXVI.

Hic Mundus ſimul ſumtus, ſive hæc rerum ſeries eſt perfectiſſima (§. 389.): Cum malum phyſicum & morale huic rerum nexui ſive ſeriei

ſit

Digitized by Google

ſit implicitum (§. 461.), tolli omne ex Mundo non poteſt, niſi omnis illa ſeries, cui implicitum eſt, turbetur (§. 462.): Si autem non maneret hæc rerum ſeries qualis in hoc Univerſo eſt, ſimul etiam Bonum aufferretur, quod ex hoc rerum nexu fluit, & per conſequens Mundus non amplius eſſet idem qui nunc eſt, cum ipſius Eſſentia conſiſtat in nexu rerum (§. 336.): Adeoque nec eſſet perfectiſſimus.

Celeberrimus Philoſophus Halenſis hanc rem illuſtrat ex parabola illa Chriſti Matth. XIII: 26 -- 30. (§. 556. *Theologia Nat. in Scholio.*) Malum nempe Phyſicum & Morale ita implicari, dicit, rerum ſeriei, quemadmodum radices Zizaniorum radicibus tritici implicantur, ut evelli non poſſint, niſi ſimul evellatur triticum, quod cum eo connexum eſt: Eodem modo ſi malum phyſicum & morale è Mundo aufferretur, ſeries rerum quidem non fieret deterior, ſi malum tolleretur; ſed ſimul aufferretur bonum, quod ex illa rerum ſerie, cui malum implicitum eſt, fluit: Ita hic Mundus perfectus non dicitur propter malum phyſicum & morale in ſe ſpectatum, quod ipſi ineſt; ſed relatione ad totum, quia ſi Mundus careret hoc malo, ſimul careret bono, quod nexui illi rerum, cui malum implicitum eſt, inexiſtit: Unde, quod jam ſupra demonſtravimus, de partibus in Univerſo earumque vel perfectione, vel imperfectione non judicandum eſt niſi relate ad totum: Infra autem videbimus, quid boni ex mali moralis occaſione oriatur, ablato enim malo morali ex nexu rerum, nec Chriſto, nec omnibus Sapientiæ, Gratiæ & Miſericordiæ divinæ operibus in toto ſalutis negotio locus eſſe poſſet: Hoc autem modo regnum gratiæ conjungitur cum regno naturæ: Unde major etiam perfectio, ſi ad totum refertur, Univerſi hujus oritur.

§ CDLXVII.

Mala phyſica ſunt effectus naturales (§. 450.), adeoque ſecundum naturæ ordinem fiunt, & per eas-

easdem naturæ leges conſequuntur, quibus illa fiunt, quæ non pro malis, ſed pro bonis habentur: Neque ergo per mala phyſica naturæ ordo invertitur, ſed potius inverteretur, ſi effectus illi per miraculum tollerentur.

Si ex. gr. Grando ex effectibus ſive cauſſis naturalibus oriens integrum campum tritico refertum aut vineam vaſtat, pro malo phyſico habetur; ſi vero locis deſertis, lacubus, rupibus &c. incidat, pro tali non agnoſcitur; adeo ut grando in ſe malum non ſit, naſcitur enim ex cauſſis naturalibus in aëre concurrentibus, quæ etiam efficiunt, ut grando præciſe eo in loco in terram decidat & non in alio. Ita pluvia tempore æſtivo ut bonum æſtimatur; ſed ſi minus diu durat pro malo phyſico habetur: cum tamen ex iisdem cauſſis, ex quibus naſcitur, etiam continuatur.

§. CDLXVIII.

Quoniam mala phyſica pertinent ad nexum rerum in hoc Mundo (§. 462.), neque perfectionem totius Univerſi impediunt (§. 461. 466.): Propterea, ſi ad totius Univerſi ſyſtema referuntur, malum non ſunt.

Hæc & antecedens propoſitio infra uſum ſuum habebit, ſi nobis objectionibus vel Atheorum vel Deiſtarum contra Providentiam occurrendum erit.

§. CDLXIX.

Unde conſequitur, Mala phyſica non alio Senſu poſſe appellari Mala, niſi in relatione unius particulæ totius Mundi ad aliam particulam, quæ per effectum aliquem phyſicum damnum accipit.

Ita ratione totius ſyſtematis Mundi minima particula imo pulviſculus eſt, ſi ſpatium in terra aliquot milliarium, grandine ex effectis naturalibus orta, damnum accipit; Imo ſi integra urbs terræ motu evertitur, ratione Univerſi exigua particula eſt, neque dubitandum,

Digitized by Google

tandum, Enti ſupremo rationes eſſe ſufficientes, cur id miraculo non impediat.

§. CDLXX.

Mala phyſica ratione, ſive in relatione totius Univerſi non ſunt malum (§. 468.): Deus autem res particulares æſtimat in relatione ad totum (§. 405. 432.), propterea mala phyſica decrevit, non qua mala, ſed qua partes ſpeciales conferentes ad perfectionem totius.

§. CDLXXI.

Malum morale ineſt actionibus hominum internis vel externis, quæ conſiderantur vel phyſice vel moraliter.

§. CDLXXII.

Actiones animæ ſunt vel volitiones vel nolitiones: Volitiones quatenus appetit id quod ſibi bonum videtur: Nolitiones quatenus averſatur quod ipſi ſub ſpecie mali obverſatur. Actiones autem illæ, ſive bonæ ſint, ſive malæ, ſi phyſice ſpectentur, per legem vel appetitus vel averſationis ordine naturali oriuntur, adeoque ordinem perceptionum animæ proprie non interrumpunt, cum modo phyſico generentur, vere malæ non ſunt.

§. CDLXXIII.

Eodem etiam modo actiones malæ externæ, quæ ſunt motus corporis cum internis animæ actionibus conformes, phyſice ſpectatæ iisdem motus legibus, quibus bonæ, producuntur, nec etiam propterea illæ malæ ſunt.

§. CDLXXIV.

Malum reſpectu noſtri id dicitur, quod nos

Digitized by Google

ſtatumque noſtrum imperfectiorem reddit, vel ad imperfectionem ejus aliquid confert. Actiones autem malæ, quatenus moraliter ſpectantur, vere malæ ſunt; unde ſive ſint externæ, ſive ſint internæ, ſtatum noſtrum ſive animæ ſive corporis imperfectiorem reddunt, vel ad ejus imperfectionem aliquid conferunt.

§. CDLXXV.

Cum vero actiones humanæ ſive externæ ſive internæ, quatenus ab Eſſentia vel corporis vel animæ determinantur & mere phyſicæ ſunt, non revera malæ ſint (§. 472. 473.): Hinc id quod morale in illis eſt, accidentale eſt; Malum ergo morale eſt imperfectio accidentalis.

§. CDLXXVI.

Actiones animæ, hoc eſt, nolitiones & volitiones liberæ ſunt, ſiquidem nec per Decretum divinum libertas illarum tollatur (§. 440.): Hinc anima ſe poteſt determinare ad volendum vel ad nolendum; Illa vero abutitur libertate ſua, ſi eam per aliam rationem determinat, quam determinatur perfectio eſſentialis; cum vero imperfectio accidentalis perfectioni hominis contraria ſit, eodem modo determinari nequit, unde anima abutitur libertate ſua, ſi actiones ſuas per contrariam rationem determinat, quam per illam rationem, per quam determinari deberent. E. Malum morale ex abuſu libertatis oritur.

§. CDLXXVII.

Deus non vult niſi perfectiſſimum (§. 403.), ideo non poteſt velle quod imperfectum eſt; Malum morale autem eſt imperfectio (§. 475.): E. Deus Malum morale velle non poteſt.

Deus

§. CDLXXVIII.

Deus nihil poteſt velle quam quod bonum eſt, quia Voluntatem habet perfectiſſimam (§. 403.); Bonum autem eſt, quod ſummæ perfectionis ſuæ ſignum eſt (§. 408.): Unde etiam hunc Mundum ideo creavit, ut ſummæ ſuæ perfectionis ſignum exiſtat (§. 405. 408.), qua in re perfectio ipſius conſiſtit; Imperfectio autem non poteſt eſſe ſignum ſummæ ipſius perfectionis, cum ſint contraria; Malum morale vero eſt imperfectio (§. 475.): Hinc Deus Mundum hunc non propter Malum morale producere decrevit.

§. CDLXXIX.

Malum morale perfectionem hujus Mundi non tollit (§. 461.) & ex eo auferri non poteſt, niſi ſimul aufferratur perfectio cum eo connexa (§. 466.): Quam ob rationem illud Deum etiam non potuit avertere, ſive obſtare, quo minus creationem hujus Mundi decerneret.

§. CDLXXX.

Permiſſio vocatur, quando id quod ab alio fieri poteſt, ſive fiat, ſive non fiat, nobis perinde eſt, neque id impedire volumus: ſi id impedire poſſumus, dicitur permiſſio voluntaria; ſi autem non poſſumus, dicitur involuntaria.

§. CDLXXXI.

Deus non vult Malum morale (§. 477.), illud tamen non obſtitit, quominus Deus productionem hujus Mundi decerneret (§. 479.): dici propterea non poteſt, Deum velle ut malum non exiſtat; Deus ergo impedire noluit, quo minus malum morale fieret, unde Deus permittere decrevit malum.

§. CDLXXXII.

Deum decet quicquid cum perfectionibus ſuis convenit; cum vero Deus hunc Mundum decernens omnium ſuorum Attributorum rationem habuerit (§. 408.) neceſſario talis qualis eſt ipſum decet; Cum autem ſi malum morale ex toto Univerſo tolleretur, Mundus non amplius talis eſſet qualis nunc eſt, ſed ſimul id, quod ad ſummam ejus perfectionem confert, aufferetur (§. 466.): E. hic Mundus Deum decet, non obſtante Malo morali, & permiſſio ejus Deum non dedecet.

§. CDLXXXIII.

Deus malum morale velle non poteſt (§. 477.): Impoſſibile autem eſt, ut aliquid placeat, quod quis velle nequit: E. impoſſibile eſt, ut Malum morale Deo placere queat.

§. CDLXXXIV.

Si nunc etiam S. Script. conſenſum in hac re velimus, illa Deo etiam tribuit Decretum Pſalm. II: 7. & quidem æternum (§. 411.), & modulum noſtrum non poſſe perſcrutari Dei profunditates perhibet Rom. XI: 33. Et liberum, dum aſſerit Deum juxta conſilium ſuum facere quicquid ipſi placet, Jeſ. XLVI: 10. & immutabile, loco citato & Jeſ. XLV: 27. & certiſſime illud exequitur Num. XXII: 19. Et præſcit omnia, etiam hominis cogitationes & actiones liberas. Pſal. CXXXIX: 2. Eſaj. XLII: 9. Neque malum morale ipſi placet. Pſal. V: 5. Id tamen permittere decrevit. Act. IV: 28. Et ideo à Deo permittitur, quia ita implicitum eſt nexui rerum, ut ſi illud aufferretur, ſimul Bonum tolleretur. Matth. XIII: 24-30.

Sectio

Sectio VI.

De Sapientia, Bonitate, Sanctitate, Juſtitia, Omnipræſentia, reliquiſque ejus Perfectionibus.

§. CDLXXXV.

Deus propter finem agit (§. 386.), & Mundus, qui exiſtit, fini illi eſt convenientiſſimus (§. 389.); unde illum propter hunc finem producere decrevit.

§. CDLXXXVI.

Deus nihil in particulari decrevit niſi in relatione ad totum Univerſum (§. 432.), & totum Univerſum propter finem aliquem generalem producere decrevit (§. 385. 420.); Hinc nihil in hoc Mundo in particulari decrevit, niſi reſpectu finis, propter quem totum Univerſum condere decrevit.

§. CDLXXXVII.

Cum detur finis propter quem Deus hunc Mundum condere voluit (§. 485.), id autem, quod rationem in ſe continet, cur finis obtineatur, Medium vocatur. E. productio hujus Mundi medium eſt, quo Deus finem, quem intendit, conſequitur.

§. CDLXXXVIII.

Deus ſibi ſufficientiſſimus eſt, neque ulla re extra ſe ad ſui perfectionem indiget (§. 415.): Nihil ergo Deus extra ſe intendere aut quærere poteſt, (ſi enim Creaturæ extra ſe aliquid quæ-

runt, in eo perfectionem ſuam quærunt), in actionibus igitur ſuis quærit vel intendit ſemetipſum tanquam Ens omnium perfectiſſimum (§. 404.): id autem, quod in actionibus intenditur, eſt Finis, cum porro hic Mundus non ſit Finis, ſed Medium (§. 487.): E. Deus ipſe finis eſt.

§. CDLXXXIX.

Et quoniam Deus in actionibus ſuis extra ſe rationem habet omnium ſuorum Attributorum (§. 408.); Hinc finis hujus Mundi eſt Complexus omnium ſuorum Attributorum, qui Complexus, quatenus à creaturis cognoſcitur, vocatur Gloria Dei. E. finis, quem Deus intendit, eſt Gloria ſua.

§. CDXC.

Manifeſtat autem Deus Gloriam hanc, quando Attributa ſua creaturis rationalibus revelat; glorificari autem dicitur, quando creaturæ rationales verbis & factis oſtendunt, ſe agnoſcere Attributa divina.

§. CDXCI.

Gloria Dei eſt finis, quem Deus quærit in actionibus ſuis (§. 489.), quando autem Attributa ſua creaturis rationalibus revelat, illis Gloriam ſuam manifeſtat (§. 490.) E. finis exiſtentiæ hujus Mundi eſt manifeſtatio Gloriæ divinæ.

§. CDXCII.

Deus in hoc Mundo nihil in particulari decrevit, ſed omnia in relatione ad totum Univerſum (§. 432.), & reſpectu finis generalis (§. 486.). Malum autem morale huic Mundo implicitum eſt, & id Deus permittere decrevit (§. 481.):

E. Deus

Digitized by Google

E. Deus illud ob eundem finem permittere decrevit, propter quem hunc Mundum ſimul ſumtum producere decrevit: Finis autem ille eſt manifeſtatio Gloriæ ſuæ (§. 491.): E. etiam Malum morale permittere decrevit ad manifeſtationem Gloriæ ſuæ.

§. CDCXIII.

Finem creationis Univerſi eſſe manifeſtationem Gloriæ Dei etiam S. Script. aſſerit Rom. I: 19. 20. neç non ratione Mali moralis Prov. XVI: 4.

§. CDXCIV.

Perfectio hujus Mundi in eo conſiſtit, quod omnes rationes particulares tandem reſolvuntur in aliquam generalem (§. 384.), ratio autem illa generalis eſt finis à Deo intentus (§. 385.); Perfectio ergo Mundi conſiſtit in convenientia ejus cum illo fine (§. 388.); Malum autem phyſicum & morale perfectionem illam non tollunt, (§. 461.); E. Malum phyſicum & morale non obſtat, quo minus Deus per hunc Mundum finem ſuum conſequatur, ſed potius tanquam ratio particularis tandem concurrunt ad finem generalem (§. 482.).

§. CDXCV.

Cum Deus ipſe finis ſit hujus Univerſi (§. 488.), ſive manifeſtatio Gloriæ ſuæ (§. 491.), & Deus ſit Ens perfectiſſimum, cum ſit Spiritus perfectiſſimus (§. 404.): Finis Mundi haud dubie eſt optimus.

§. CDXCVI.

Deus in productione hujus Mundi rationem habuit omnium ſuorum Attributorum (§. 408.), & talem Mundum producere decrevit, qui fini

ſuo

Digitized by Google

ſuo convenientiſſimus eſt, (§. 389.): Ideo optimo utitur medio ad finem optimum conſequendum.

§. CDXCVII.

Finis ultimus eſt, in quem omnes fines ſubordinati reſolvuntur: Manifeſtatio autem Gloriæ divinæ eſt ille finis, in quem omnes particulares reſolvuntur (§. 486. 491.): E. Manifeſtatio Gloriæ divinæ eſt finis ultimus hujus Univerſi.

§. CDXCVIII.

Et cum nihil in particulari decernit (§. 486.): etiam omnes fines particulares ſubordinat univerſali: Atque eo ipſo etiam ex finibus particularibus unum ſubordinat alteri.

§. CDXCIX.

Sapiens eſt, qui optimum ſive naturæ ſuæ convenientiſſimum finem eligit, & optimis mediis ad illum conſequendum utitur; Deus autem omnium optimum ſibi propoſuit finem (§. 495.), & optimo ad illum conſequendum utitur medio (§. 496.): E. Deus Sapiens eſt: imo Sapientiſſimus, cum major ſapientia concipi nequeat.

§. D.

Cum ex fine & mediis, quibus Deus utitur, ſumma ejus Sapientia eluceſcit (§. 499.), & ille omnia ab æterno decrevit (§. 425.): Liquet, Illum omnia ſapientiſſime decreviſſe; cum vero etiam permiſſionem mali decrevit (§. 481.), etiam illam ſapientiſſime decrevit.

§. DI.

Fortuna eſt concurſus cauſſarum nobis minime prævíſus, reſpectu noſtri pro diverſo effectu vocatur vel adverſa, vel ſecunda.

Cum

§. DII.

Cum Deus omnia præſciat (§. 361. 362.), & omnia ab æterno ſapientiſſime decreverit (§. 500.), & Decretum non ſit caſus purus (§. 428.), & omnes fines particulares ſubordinaverit tum ſibi invicem, tum fini ultimo (§. 498.), & finis ultimus ſit manifeſtatio Gloriæ ſuæ (§. 491.): Hinc fortunam non tantum præſcivit, ſed & eam ab æterno ſapientiſſime decrevit, neque ratione ipſius caſus purus eſt, & etiam fortunam ſive ſecundam ſive adverſam finibus particularibus ſubordinavit, & non minus fini ultimo; ut etiam effectus fortunæ ſint medium manifeſtationis Gloriæ divinæ.

Hæc hic adſtruenda fuerunt, ut ſuo loco ſingulares Providentiæ divinæ partes contra ejus adverſarios vindicare queamus, nam etiam hic dicta ſunto, quæ ſupra (§. 409. demonſtravimus, ſi enim ex certo aliquo caſu de toto judicare volumus, immenſum quantum fallimur; Antequam ergo de ſpeciali aliquo fortunæ caſu ſive adverſæ ſive ſecundæ, ſive nobis accidat, ſive aliis, Providentiam accuſare vel taxare volumus, nobis prius ſciendum eſt, quomodo hic finis alii fini ſit ſubordinatus & alter iterum alteri per totam ſeriem, donec ad finem ultimum perveniamus, hoc autem cum intellectui finito impoſſibile ſit (§. 406.), etiam judicium noſtrum de ratione, cur hoc vel illud factum ſit, ſuſpendendum eſt, ne in Sapientiam divinam, quæ omnia ſcit facere ſuo tempore, injurii ſimus: Omnia nimirum, tum in vita noſtra, tum in omnibus aliis eventibus, ita ordinata ſunt, ut etiam caſu ſpecialiſſimo mutato tota ſequens ſeries mutetur: Rationis autem lumine perſpicere non valemus, qu d per integram ſeriem ſecuturum ſit, quod Intellectui ſoli infinito notum eſt; Unde fortuna etiam ſiniſtra, quæ nobis accidit, & ſecunda, quæ aliis, patienti animo perferenda, nec aliis invidenda eſt, ſed potius reverenter eventus, qui ex præſentibus futuri, expectandi ſunt,

à poſte-

Digitized by Google

à poſteriori enim demum judicare valemus, cui fini hoc vel illud inſerviat. Omnes nimirum eventus ſibi invicem ad ultimum usque ſubordinati ſeſe in ſerie rerum habent, ut ingens numerorum ſeries, quorum calculus ſub finem faciendus eſt, quantitas nimirum uniuscujusque numeri, & ordo, quo cum aliis connexus eſt, influit in totum & facit, ut præciſe hæc ſumma prodeat & non alia; ſi vero vel unicus numerus, qui non eandem quantitatem habet, loco alterius ſubſtituatur, ex. gr. nonarius loco ſeptenarii, vel ſi ordo tantum unius numeri mutetur, ut aliquis qui ſequitur in hujus, & hic in ſequentis locum ponatur, plane aliam ſub finem inveniemus Summam, quam inveniremus, ſi mutatio hæc non facta fuiſſet. Unde etiam de caſu aliquo ſingulari in vita noſtra judicandum non eſt, tum quia neſcimus, quid ex illo in poſterum ſequuturum ſit, tum quia nobis ignotum eſt, quid futurum fuiſſet, ſi ille nobis non accidiſſet.

§. DIII.

Deus hunc Mundum non propter Malum morale producere decrevit (§. 478.), Finis autem vocatur id propter quod cauſſa efficiens agit: E. Malum morale non inter fines reputandum eſt, quos Deus in hoc Univerſo intendit.

§. DIV.

Cum perfectio hujus Mundi in hoc conſiſtat, ſi rationes ſpeciales tandem reſolvuntur in rationem ſive finem aliquem generalem (§. 384. 385.), finis autem generalis eſt manifeſtatio Gloriæ Dei (§. 497.): E. perfectio hujus mundi in aptitudine manifeſtationis Gloriæ Dei conſiſtit.

§. DV.

Mala tam phyſica quam moralia rerum ſeriei ita implicata ſunt, ut ſi aufferantur, etiam tota ſeries cui inhærent mutaretur (§. 466.); E. illis ablatis

Digitized by Google

ablatis etiam non eadem rerum ad ultimum finem ſubordinatio manere poſſet, dum etiam bona, quæ illis connexa ſunt, auferantur. (§. cit.)

§. DVI.

Sapientia in hoc conſiſtit, ut media convenientiſſima ſubordinentur ad optimum finem (§. 498. 499.), Mala autem rerum ſeriei ita implicita ſunt, ut iis ablatis non amplius eadem rerum ad ultimum finem ſubordinatio maneat (§. 505.), & hæc rerum ſeries, qualis eſt, fini illi eſt convenientiſſima (§ 389.): Hinc mala rerum nexui ita implicata ſunt, ut ea etiam ſalva divina Sapientia tolli nequeant.

§. DVII.

Malum dirigitur in bonum finem, ſi illud, cum mutari non poſſit, adhibetur tanquam medium ad bonum finem conſequendum, quamobrem cum Malum ſalva Dei ſapientia ex Mundo tolli nequeat (§. 506.), & Deus omnes fines particulares ſubordinaverit fini ultimo (§. 498.), qui optimus eſt (§. 495.): Deus etiam Malum huic rerum nexui implicitum dirigit in bonum finem.

§. DVIII.

Et cum omnia tendunt ad manifeſtationem Gloriæ divinæ (§. 497.): Mala quoque eo diriguntur, ut per ea manifeſtetur Gloria divina.

§. DIX.

Et quia perfectio Univerſi conſiſtit in directione omnium rerum ad manifeſtationem Gloriæ Dei (§. 504.), mala autem dirigantur ad illum finem (§. 508.): Hinc omnia Mala phyſica & mora-

Digitized by Google

moralia, non quidem in ſe, ſed quatenus per Sapientiam divinam diriguntur ad optimum finem, aliquid ad perfectionem hujus Univerſi tribuunt: & eoipſo faciunt ad divinæ Gloriæ manifeſtationem.

§. DX.

Ea omnia vero, quæ de ſumma Dei Sapientia ex principiis Rationis aſſeruimus, Deo etiam S. Script. tribuit: Vocatur nimirum ſolus Sapiens κατ' ἐξοχὴν 1. Tim. I: 17. & manifeſtatio Gloriæ ipſius eſt finis ultimus omnium rerum Rom. XI: 36. & mala dirigit ad bonum finem, quod apparet ex exemplo Joſephi & fratrum, Gen. L: 20. Chriſti & Judæorum Act. IV. 10. 11. 12.

§. DXI.

Cum omnes omnium rerum particularium rationes & ad Univerſum relationes nobis incognitæ ſint, (§. 409.): omnem rerum ſubordinationem ad finem ultimum cognoſcere nequimus; quicquid autem non cognoſcimus reſpectu rationis cur fiat, nobis imperſcrutabile eſt, ideo etiam Sapientia divina nobis imperſcrutabilis eſt.

§. DXII.

Quod etiam Apoſtolus Paulus profitetur Rom. XI: 33.

§. DXIII.

Bonus erga alios dicitur, qui pronus eſt ad illorum perfectionem promovendam, & illis bona conferre ſtudet.

§. DXIV.

Mundus, quem Deus creavit, eſt perfectiſſimus (§. 389.), à tali enim opifice nonniſi opus perfectiſſi-

fectiſſimum prodire poteſt; adeoque omnis creaturarum perfectio à Deo eſt, & Deus, qui nullas creaturas poteſt producere abſque limitationibus determinationum eſſentialium (§. 457.), tantum perfectionis eſſentialis ipſis tribuit, quantum percipere valent, & creaturam in ſerie perfectiſſima collocavit (§. 389.), & ipſa mala ad bonum dirigit finem (§. 507.), quæ ſalva ſua Sapientia ex Mundo auferre non poteſt (§. 506.): E. Deus cuilibet creaturæ tantum perfectionis confert, quantum ſalva ſua ſumma Sapientia fieri poteſt, & propterea bonus eſt, & cum major bonitas concipi non poſſit, ſumme bonus eſt.

§. DXV.

Effectus amoris eſt ſtudium aliis bene faciendi, Deus erga creaturas ſumme bonus eſt (§. præced.): E. ipſi etiam Amor erga illas attribuendus eſt.

§. DXVI.

Quia autem Deus erga omnes creaturas bonus eſt, (§. 514.), etiam omnes creaturas, res inanimatas & animantia bruta, propriiſſimo vero ſenſu, ſolas creaturas rationales amat.

§. DXVII.

Qui alterum amat, ille vult ejus felicitatem, Deus autem amat creaturas ſuas, præcipue rationales (§. 516.): E. vult felicitatem illarum, & contra illarum infelicitatem non vult.

§. DXVIII.

Et cum Malum morale non vult (§. 477.), infelicitatem quoque inde ſequentem velle, dici

Digitized by Google

non poteſt, ſive ut phraſi S. Scripturæ loquar non חפצ habet.

§. DXIX.

Malum morale ab abuſu libertatis oritur (§. 476.), & cum ſit imperfectio (§. 475.), homines inde infelices fiunt, quia omnis imperfectio tædium creat: E. Infelicitas hominum ab abuſu libertatis oritur.

§. DXX.

Propterea Infelicitatis culpa in Deum, qui Malum morale, infelicitatis fontem vel cauſſam, non vult (§. 477.), conjicienda non eſt, neque dicendum, Deum erga creaturas bonum non eſſe.

§. DXXI.

Potentia abutendi libertate venit, ſive conſiſtit in limitatione determinationis eſſentialis; nam ſi homo tantum ad bonum ſe determinare poſſet, etiam libertate non abuteretur; à limitatione autem venit, quod homo à determinatione ad bonum aberrare poteſt: Limitationes vero determinationum eſſentialium ſunt Malum metaphyſicum (§. 449.), Malum autem metaphyſicum revera malum non eſt, cum à nullo Ente creato abeſſe poſſit (§. 457. 458.): E. Potentia abutendi libertate, quæ malum metaphyſicum eſt, proprie malum non eſt, ſed in ipſa Creaturæ natura fundatur.

Hæc iterum demonſtravimus, ut infra ſuo loco Providentiam divinam circa lapſum hominis vindicare queamus, ubi quæſtio movetur, cur Deus hominem ita creaverit, ut labi potuerit? Vel cur illi potentiam libertate abutendi dederit? Sed Deum ſalva Bonitate ſua, & ſapientiſſimas ob cauſſas, id facere potuiſſe, neque propterea mali culpam in Deum eſſe conjicien-

ciendam, neque Deum obligatum fuiſſe hominem aliter creare, ex principiis demonſtratis oſtendere poterimus.

§. DXXII.

Deus permiſſionem mali ſapientiſſime decrevit (§. 500.); Origo mali autem eſt ex abuſu libertatis (§. 476.): E. Deus etiam abuſum libertatis permittere ſapientiſſime decrevit.

§. DXXIII.

Potentia abutendi libertate nihil aliud eſt, quam poſſibilitas illa abutendi, id autem quod poſſibile eſt propterea nondum exiſtit; inde à potentia abuſus libertatis ad neceſſitatem ejus concludi non poteſt.

§. DXXIV.

Abſolute autem neceſſarium non eſt, cujus oppoſitum non eſt impoſſibile, ſed contingens (§. 283.); oppoſitum autem abuſus libertatis non eſt impoſſibile, cum homo per actiones liberas animæ ad alterutrum oppoſitorum ſe determinare potuiſſet, quod notio libertatis involvit, & inſuper Decretum divinum nec rerum contingentiam, nec animæ libertatem tollit (§. 440.): E. Abuſus libertatis non abſolute neceſſarius, ſed contingens eſt.

§. DXXV.

Bonitati Dei repugnaret, ſi homini non tantum perfectionis tribuiſſet, quantum per reliqua Attributa poteſt, ſed Deus in actionibus ſuis rationem habet ſummæ ſuæ Perfectionis (§. 408.); id eſt, omnium ſuorum Attributorum, unde nihil facere poteſt, quod cum aliquo Attributorum ſuorum conſiſtere nequit, licet nobis videatur alte-

Digitized by Google

ram Dei perfectionem id poſtulare; quoniam vero Deus permiſſionem abuſus libertatis ſapientiſſime decrevit (§. 522.), Sapientia ipſius obſtitit, quo minus illum libertatis abuſum non permitteret, E. cum Deus, rationem habens ſummæ ſuæ Perfectionis, ſive omnium ſuorum Attributorum ex æquo, per Sapientiam ſuam abuſum libertatis impedire non potuerit, potentia abuſus libertatis ejusdemque permiſſio Bonitati ejus non repugnat: Alias per unum Attributum aliquid feciſſet, quod alteri repugnaret.

Hoc ideo demonſtravimus, ut deinde objectio illorum ſolvi poſſit, qui arbitrantur, Deum pro ſumma ſua, quæ ipſi tribuitur, Bonitate homini plus perfectionis debuiſſe conferre, neque ipſum cum potentia abutendi libertate creare.

§. DXXVI.

Neque etiam divinæ Bonitati repugnat, ſi bona tum phyſica tum moralia in Mundo inæqualiter ſint diſpenſata, tantum enim Deus cuivis creaturæ tribuit, quantum recipere iſta poteſt, & quantum ipſius Sapientia, quæ omnia ad finem ultimum & perfectiſſimum ſubordinat, permittit.

§. DXXVII.

Et ut omnia ſummatim dicamus, antequam contra divinam Bonitatem murmuramus, perpendendum nobis, quid limitatio ſive finitudo rerum permittat, neque extra nexum cum rebus aliis nos noſtraque conſiderare debemus; & mala ex Malo morali orta creaturæ culpa accidere, & multa pro malis haberi, quæ revera talia non ſunt, cogitandum eſt.

Malum

Digitized by Google

§. DXXVIII.

Malum reſpectu noſtri id dicitur, quod nos ſtatumque noſtrum imperfectiorem reddit: cum vero Malum morale ſit vere malum, hinc ſtatum ſive corporis ſive animæ imperfectiorem reddit (§. 474.); Actiones ergo malæ liberæ hæ ſunt, quæ tendunt ad imperfectionem agentis, unde ex Malo morali oritur imperfectio vel interni vel externi ſtatus noſtri; imperfectio autem illa oritur ex affectu naturali actionis liberæ, quæ non ea ratione ſeſe determinat, qua determinatur perfectio eſſentialis; Malum autem illud, quod quoad effectus naturales ſtatum noſtrum imperfectiorem reddit, quam foret ſi abeſſet, vocatur Malum phyſicum (§. 450.). Cum ergo Malum phyſicum Malum morale ſequatur, & poſito uno etiam ponatur alterum, Malum phyſicum cum Malo morali neceſſario connexum eſt.

Quoad ſtatum internum noſtrum, quamprimum imperfectionis noſtræ, quam propria noſtra culpa contraximus, conſcii ſumus, oritur tædium, ex illo tædio autem oritur talis moleſtia quæ turbat tranquillitatem animi noſtri, quæ perturbatio inter Mala phyſica reputanda eſt. Ita ſi ſcimus, nos propria noſtra culpa bono noſmet ipſos privaſſe, quod potuiſſemus acquirere, ſi mediis ad illud ducentibus fuiſſemus uſi, non poteſt non inde oriri tædium, & ex tædio illo mœror animi, perturbatio interni gaudii & tranquillitatis ejus. Eodem modo ſi haberemus benefactorem aliquem magnum, cui omnia Bona noſtra accepta ferenda ſunt, & noſtra culpa ipſius inimicitiam incurreremus, & eoipſo nos bonis ante ab ipſo nobis collatis privaremus, ipſa illa inimicitia & privatio bonorum inde oriens Malum phyſicum eſt, quod Malum morale, nempe actionem illam, qua alterius inimicitiam nobis accerſivimus, neceſſario conſequitur. Unum deinde Malum phyſicum alterum trahit, ex pri-

privatione enim illorum bonorum & alterius inimicitia oritur dolor animi, cogitationum inter ſeinvicem accuſatio, indignatio ſui ipſius, angor & quæ alia. Ita ſi ex. gr. noxium aliquem cibum capimus, aut nimia quantitate, aut alia committimus, quæ ſanitati nocent, actio illa Malum morale eſt, cum tendat ad imperfectionem noſtram, mala autem illa, quæ per naturales effectus inde conſequuntur, nempe morbi, dolores corporis & moleſtiæ, quas etiam anima inde percipit, Malum phyſicum ſunt, quod per cauſſarum naturalium nexum ex Malo morali conſequitur.

§. DXXIX.

Malum phyſicum, quod ab eo, qui alterum obligandi jus habet, alteri propter Malum morale immittitur, vocatur Pœna.

§. DXXX.

Cum vero Malum phyſicum neceſſario ex Malo morali conſequatur (§. 528.): Etiam Pœna per neceſſarium nexum ex Malo morali conſequitur.

Hujus propoſitionis uſus demum patebit quando Juſtitiam Dei punitivam contra ejus Adverſarios ſuo loco defenſuri ſumus; vulgo nimirum homines immiſſionem pœnæ tanquam à Malo morali ſive peccato aliquid diverſum ſibi repræſentant, quod actu ſingulari Judicis ſupremi infligitur; ſed omnes difficultates evaneſcunt, ſi conſideramus pœnam neceſſario nexu ex culpa fluere & nonniſi effectum naturalem Mali moralis eſſe.

§. DXXXI.

Malum phyſicum, quod, quatenus Malum morale conſequitur, vocatur Pœna, nexu naturali ex ſtatu antecedente creaturæ conſequitur, ſive, quod idem eſt, eſt effectus naturalis Mali moralis (§. 528. 530.): Ad alium autem effectum pro-

producendum, quam ex antecedente naturaliter ſequitur, ſive ad effectum tollendum, qui ex prioribus conſequitur, opus eſt Miraculo (§. 395.): E. etiam Malum phyſicum ſive Pœna, ex Malo morali nexu neceſſario ſequens, nonniſi per Miraculum tolli poſſet, ſive ad pœnam à culpa avertendam opus eſſet Miraculo.

§. DXXXII.

Homo malis ſive phyſicis ſive moralibus obnoxius fit, quando talia facit, unde mala iſta neceſſario conſequuntur; Mala autem moralia oriuntur ex abuſu libertatis (§. 476.), & Mala phyſica ex moralibus (§. 528.); abuſum autem libertatis permittere Bonitati divinæ non repugnat (§. 525.): E. etiam Bonitati ejus non repugnat, ſi homini permittit, ut malis moralibus & phyſicis obnoxius fiat, ſive in illa ruat.

§. DXXXIII.

Et quoniam Deus etiam abuſum libertatis ſapientiſſime decrevit (§. 522.), etiam illius Sapientiæ non repugnat permittere, ut homo malis tum phyſicis tum moralibus obnoxius fiat, ſive in illa ruat.

§. DXXXIV.

Deus rerum perfectionem æſtimat in relatione ad totum Univerſum (§. 405.), & omnia ſua Attributa (§. 408.): Unde tantam perfectionem unicuique Enti tribuit, quantum id ratione habita totius Univerſi & omnium ſuorum Attributorum fieri poteſt, in hoc autem conſiſtit Bonitas divina (§ 514.): propterea illa æſtimari nequit, niſi in relatione ad totum Univerſum & omnia divina Attributa.

Digitized by Google

§. DXXXV.

Et cum homo de perfectione & imperfectione Entis, non eo, quo Deus, modo judicare poteſt (§. 409.): Etiam de Bonitate Dei eo modo, quo Deus, judicare non poteſt.

Inique ſubinde homines de divina Bonitate judicare ſolent, illi præcipue, quibus res anguſta domi, aut qui adverſa utuntur fortuna, & quibus non omnia ex voto cedunt, ſi alios meliori ſorte gaudere vident; ſed hi non animadvertunt, non eſſe judicandum, niſi totum rerum nexum & omnium eventuum, ad finem usque, ſeriem perſpiciamus: & non attendunt, quod, ſi in aliis circumſtantiis forent conſtituti, in majora forſan mala ruituri eſſent; & porro quod Deus, qui omnium perfectionum ſuarum rationem habet & totius generis humani ſimul ſumti, adeoque omnia ſapientiſſime dirigit, in bonum ſingularis alicujus hominis facere non poſſit, quod in detrimentum totius generis humani cedit; nam etiam ibi maxime ſumma adſit oportet harmonia, uti in ſtructura corporis humani, quæ monſtroſa foret, ſi omnia ejus membra caput eſſent, nam ſicuti in corpore hominis omnia ita ordinata ſunt, ut unum alteri miniſtrare poſſit, ita etiam in toto genere humano aliqua inter ejus membra, etiam in circumſtantiis externis, oportet ſit harmonia, ut unum alteri uſui eſſe queat, ut ſic omnia tandem ad finem generalem dirigantur.

§. DXXXVI.

Bonitas æſtimari nequit, niſi in relatione ad totum Univerſum & omnia Dei Attributa (§. 534.), id autem homo per finitum ſuum Intellectum facere nequit (§. 409.): Hinc Bonitatem Dei perſpicere non valemus, & non eo, quo Deus, modo de ea judicare poſſumus (§. 535.): Ideo nobis ſimul incomprehenſibilis & imperſcrutabilis eſt.

Quic-

Digitized by Google

§. DXXXVII.

Quicquid ad hominis perfectionem aut felicitatem tendit, illud Bonitati Dei acceptum ferendum eſt (§. 514.), Bonitatis ergo divinæ eſt, quod mala dirigit in bonum finem (§. 507.), adeoque quod mala diriguntur ad hominis perfectionem, Bonitati divinæ acceptum ferendum eſt.

§. DXXXVIII.

Non minus eandem ob cauſſam Bonitati divinæ adſcribendum eſt, quando Deus homini immittit Mala phyſica, ut iis commotus ad meliorem redeat mentem, atque à malis moralibus majoribus avertatur, ut & ſi Deus minus malum homini immittit, ne majus ipſum feriat.

§. DXXXIX.

Aut ſi homo in talibus ponitur circumſtantiis, in quibus mala evitare & viceverſa bonorum compos fieri poteſt, vel ſi alii etiam homines uſibus noſtris inſerviunt.

§. DXL.

Omnia ergo ita diriguntur, ut ſemper Bonitas cum Sapientia conjuncta ſit.

§. DXLI.

In his, quæ de Bonitate divina hactenus adſtruximus, etiam S. Script. conſentientem habemus, quæ Deum ut Bonum deſcribit Pſalm. CVI: 1. imo dicitur, quod ſit fons omnis Boni, Jac. I: 17. & optimus ſive ſolus Bonus, Matth. XIX: 17. & quidem erga omnia ſua opera Pſal. CXLV. neque vult illorum infelicitatem, Ezech. XVIII. *verſ. ult.* & Bonitati divinæ adſcribit, ſi homo in talibus ponitur circumſtantiis, in quibus Bono-

rum compos ſit, quod ex Joſephi exemplo apparet, Gen. XLV: 5 - 8.

§. DXLII.

Ens perfectiſſimum vocatur, quod habet omnes perfectiones compoſſibiles; compoſſibile dicitur, quod ſimul in eodem ſubjecto eſſe poteſt ſine contradictione. Ens ergo perfectiſſimum perfectiones ſuas ita poſſidet, ut α. nec novæ poſſint accedere, alias ipſi non ineſſet ſimul quod ipſi actu ineſſe poteſt, nec β. aliquid ipſis deſit, ſed ut ipſas poſſideat ſummo gradu, alias gradus perfectionis poſſent augeri, & ipſi iterum non ineſſet ſimul quicquid ei ineſſe poteſt.

§. DXLIII.

Cum vero Deus ſit Spiritus perfectiſſimus (§. 404.), cujus ergo Perfectio augeri non poteſt, qui ſibi ſoli ſufficiens (§. 415.), cujus nec Potentia nec Scientia augeri poteſt (§. 412.), Ens à ſe & independens (§. 303.), idque ab omni æternitate (§. 304.), quodque omnia cognoſcit ſimul (§. 340), & vult ſimul (§. 375.), dubitari amplius non poteſt, Deum eſſe Ens perfectiſſimum.

§. DXLIV.

Ens perfectiſſimum omnia poſſidet gradu abſolute ſummo (§. 542.), adeoque majus concipi nequit; Hinc Deus etiam Ens prorſus illimitatum eſt, nam quicquid limites habet, eo majus quid concipi poteſt.

§. DXLV.

Ens perfectiſſimum nullos habet limites (§. 544.), ubi autem in ente nulli dantur limites, ibi nec numerus perfectionum nec earum

gradus mutari poſſunt, ergo immutabile eſt; Cum autem Deus ſit tale Ens (§. 544.), etiam immutabilis eſt.

§. DXLVI.

Ens infinitum eſt, quod poſſidet omnes realitates in gradu abſolute ſummo & quidem ſimul: hoc autem competit Enti perfectiſſimo (§. 542.) Deus eſt Ens perfectiſſimum (§. 543.): E. etiam infinitum.

§. DXLVII.

Tempus non datur, niſi in Entibus, quæ Exiſtentiam & perfectiones ſuas ſucceſſive poſſident; DEUS autem eſt immutabilis (§. 545.), & in eo nulla variabilium ſucceſſio locum habere poteſt, dum omnia ſimul poſſidet, quæ eſt notio Entis perfectiſſimi (§. 542.): E. Deus non eſt in tempore, ſed ſine temporis progreſſu & ſucceſſione.

Videmus ex his differentiam eſſe inter Æternitatem Dei & tempus infinitum, illa enim denotat totam ſimul & perfectam poſſeſſionem eorum, quæ ipſi inſunt, tempus infinitum vero denotat ſucceſſivam durationem, quæ nullum habet finem, ſive quæ nunquam ceſſabit.

§. DXLVIII.

Deus eſt Ens perfectiſſimum (§. 543.), adeoque infinitum (§. 546.), ergo quicquid Perfectionis cogitari poteſt complectitur, & quidem perfectiones ſolas, nec diverſum aut contrarium quid, excluſa omni imperfectione, & hoc ſenſu Deus vocatur ſanctus.

Ill. BULFINGERUS in Dilucidat. §. 453. ait, per Sanctitatem intelligimus, quod ſola illa (ſcil. realia) poſſideat, non vero admixta eorum oppoſita.

Hoc

§. DXLIX.

Hoc per indirectum ita demonſtratur, nempe Sanctitatem Deo competere: Si fingamus, Deum non eſſe ſanctum, tunc quædam ipſi inerit imperfectio, imperfectio autem eſt abſentia perfectionis, & hoc modo Deus, qui eſt Ens infinitum, non omnes poſſideret perfectiones, hoc autem, cum contradictionem involvat, impoſſibile eſt; Ens E. infinitum non poteſt non eſſe ſanctum.

Vide Celeberr. CANZIUM in egregio *Tract. de uſu Philoſ. L. & W. in Theol. Sect. V. Cap. I. . 136.*

§. DL.

Per Sanctitatem divinam omnis imperfectio excluditur (§. 548.), & Deus omnes Perfectiones ſummo gradu poſſidet (§. 542.), hinc etiam ipſius Sanctitas tanta eſt, ut illa major concipi nequeat E. Deus eſt ſanctiſſimus.

Theologi vulgo Sanctitatem Dei definiunt per ſummum, quo Deus in ſemetipſum fertur, amorem, neque hæc definitio ab illa, quam dedimus, proprie differt, nam quatenus Deus ſummam ſuam Perfectionem ſive omnia ſua Attributa amat, illis etiam nullam imperfectionis maculam adſpergere, aut quidquam facere poteſt, quod vel uni Perfectionum ſuarum contrarium eſt. Ill. WOLFIUS in Theol. Nat. illam definit per conſtantem & perpetuam Voluntatem faciendi nonniſi quod rectum eſt: Per actionem vero liberam rectam intelligit talem, quæ rationem ſufficientem in Eſſentia & Attributis agentis habet, conſequenter nulli determinationi eſſentiali vel Attributo contradicit (§. 950 Tom. I.) etiam hæc definitio cum illa quam dedimus conſentit, quando diximus, per Sanctitatem Dei omne Perfectionibus ſuis oppoſitum ſive contrarium excludi, adeoque omne id, quod non in ſummis ſuis Perfectionibus fundatum eſt.

Cum

Digitized by Google

§. DLI.

Cum Sanctitas Dei verſetur in complexu omnium Perfectionum, excludatque omnem ab omnibus Perfectionibus imperfectionem, id eſt, diſſenſum inter Virtutes ſuas (§. 548.): Neceſſario illa per omnia ejus Attributa diffuſa eſt, ut omnes ejus Perfectiones ſanctæ dicendæ ſint.

§. DLII.

Perfectiones Deo per Eſſentiam inſunt (§. 301.), & ſunt immutabiles (§. 545.), ut illarum loco aliæ ſubſtitui nequeant, unde etiam Sanctitas ipſius eſt immutabilis, ut etiam per Voluntatem ipſam Dei immutari nequeat; quapropter Deus nonniſi ea vult, quæ Perfectionibus ſuis digna ſunt, qua in re ipſa illius Sanctitas conſiſtit (§. 551.): E. Sanctitas eſt Voluntatis norma, neque Voluntas Sanctitatis regula dici poteſt, hoc eſt, Deus aliquid ideo vult, quia cum ſummis ſuis Perfectionibus convenit. Quia enim Perfectiones ipſi per Eſſentiam inſunt, illæ non à voluntate dependent.

Hæc propoſitio ſumme neceſſaria eſt ad refutandos eos, qui putant, Bonitatem actionis moralis à mera Dei voluntate dependere, ut Deus potuiſſet talem legem moralem præſcribere, quæ illi, quam nobis dedit, plane contraria eſſet, ut adeo illæ actiones morales, quæ nunc bonæ ſunt, malæ eſſent & viceverſa. De hac re B. COCCEJUS *in Summa Theol.* cap. XXIV. §. 6. ita loquitur: „Τὸ δίκαιον εἶναι καὶ τὸ αἰσχρὸν ὀ φύσει „ἀλλὰ νόμῳ eſt vetus Archelai Paradoxum, cui ſuccinit Ariſtippus, & Theodorus ille Ἄθεος appellatus. Qua ſententia nihil poteſt excogitari peſtilentius, & ad omne fundamentum Religionis tollendum, ipſamque rationem Juſtitiæ Dei & neceſſitatem Servatoris interimendam & pietatem exſcindendam efficacius.

Sequi-

§. DLIII.

Sequitur nunc alia Perfectio divina conſideranda, quæ Juſtitia vulgo appellatur, in cujus explicatione & probatione prolixiores paullo nos eſſe oportet, cum Syſtematis Theologiæ Elenchticæ ratio id poſtulet.

§. DLIV.

Nulli nimirum Attributo divino tam infenſi ſunt Religionis Chriſtianæ hoſtes, quam huic, quod Juſtitiæ punitivæ ſeu vindicativæ nomine venit.

§. DLV.

Nec mirum eſt, cum ſapientiæ carnali & cupiditatibus carnis nihil tam ingratum atque exoſum ſit, quam quod peccatorem pœna manet, & quod Deus peccati vindex dicatur, neque absque Satisfactione, quicquid contra ſummam ipſius Majeſtatem committitur, condonare poſſit.

§. DLVI.

Juſtitia autem hacce ſublata omne ſanctiſſimæ Religionis noſtræ fundamentum periret, neque neceſſitati Satisfactionis ullus porro daretur locus, neque Chriſtus unica atque perfectiſſima ſalutis noſtræ maneret via, & peccatores in maxima quæque, ablata formidine pœnæ, ruerent ſcelera.

§. DLVII.

Unde tanto accuratius demonſtranda eſt hæc divina Perfectio, quanto majori cum periculo omnes Veritatis Chriſtianæ Adverſarii circa illam ſequiora ſentiant.

Vide Theologi Celeberr. JOH. van der WAEYEN, Summam Theologiæ Chriſt. cap. III. §. CCX. ſeqq. pag. 197.

Uti

§. DLVIII.

Uti enim veritas hujus Juſtitiæ, Religionis noſtræ fundamentum; ita illam non noviſſe, e contra omnis erroris fons eſt.

§. DLIX.

Unde quæſo eſt, quod Judæi ex propria Legis illius carnalis obſervatione juſtificationem quærunt, propriam adeoque erigunt juſtitiam, neque Salvatoris ſive Meſſiæ Satisfactionem pro peccatis agnoſcunt, unde hi, inquam, errores ortum ſuum trahunt? Quam quod Juſtitiam Dei ignorantes, & ſuam ſtatuere quærentes, Juſtitiæ Dei ſe non ſubjicere voluerunt; Rom. X: 3.

§. DLX.

Ita Pontificii propriæ juſtitiæ velificantes, & propriis meritis Juſtitiam divinam expiare quærentes à prioribus non multum differunt.

§. DLXI.

Huic tamen Attributo divino longe infenſiſſimi ſunt Sociniani, & omnes, qui in gratiam hominis carnalis Religionum Indifferentiam ſtabiliunt, & hanc divinam Perfectionem Deo non eſſe eſſentialem perhibent.

§. DLXII.

Explicandum autem nobis ante omnia, quid Juſtitia divina in genere, quid per Punitionem ſive Pœnam intelligendum, quid ſit Juſtitia punitiva, & deinde ipſius veritas demonſtranda eſt.

§. DLXIII.

Quæritur nempe, quando cum Juſtitiæ Dei punitivæ hoſtibus nobis res eſt, an commiſſo peccato per Decentiam, per Sanctitatem atque Juſti-

Juſtitiam Dei fieri non poſſit, ut pœna non ſequatur.

§. DLXIV.

Illi qui veritatem amant perhibent, pœnam ita ſequi peccatum, ut non poſſit non ſequi, Deumque illum, qui Malum morale committit, Malo phyſico ſive pœna afficere, non quia pro mero arbitrio voluit eſſe nexum inter peccatum & pœnam, ſed quoniam ipſa rei natura Deique Attributa poſtulant, ut peccatum non maneat impunitum.

§. DLXV.

Juſtitia vulgo definitur, quod ſit ſtudium ſuum cuique tribuendi.

§. DLXVI.

Aliter etiam definitur: eſſe Bonitatem, quæ adminiſtratur cum Sapientia, ſive Bonitatem Sapientiæ attemperatam.

Ratio hujus definitionis hæc eſt, Bonus eſt, qui alteri tantum perfectionis tribuit, quantum percipere capax eſt, & talis quidem ſumme Bonus eſt (§. 514.), ut Bonitas Dei ſoleat impertiri perfectiones, adeo ut juxta eam cuique creaturæ tribuat: Bonitate autem utitur cum Sapientia (§. 514.), quando cuique ſuum, non alienum, hoc eſt, quod unius cujusque ſtatui convenit, tribuit, adeoque ſuum cuique tribuit: Ut in pœna adſit abſentia perfectionis, quæ oritur ex abſentia benignitatis, ex quo defectu dein ſenſus dolorificus oritur: quando autem quis remunerationem accipit, etiam Bonitas cum Sapientia adminiſtratur, cum quisque accipit ſecundum opera ſua.

§. DLXVII.

Pœna autem eſt Malum phyſicum ab eo, qui alterum obligandi aliquod jus habet, ob Malum morale eidem immiſſum (§. 529.).

Pœna

§. DLXVIII.

Pœna illa ergo in omni eo conſiſtit, quod noſtra Voluntas averſatur; & quia illius Conſcientia moleſta eſt, vocatur Malum triſte.

§. DLXIX.

Quando autem dico, Pœnam in omni eo conſiſtere quod Voluntas noſtra averſatur, non intelligo de Voluntate recta & perfecta, quæ averſationem à Malo etiam morali ſive transgreſſione legis habet, nam illa Voluntas moleſtam Conſcientiam non habet, cum ſcit ſe eſſe innocentem.

§. DLXX.

Moleſta illa Conſcientia inde oritur, quando homo conſcius eſt, ſe ſua culpa illud ſibi attraxiſſe malum, & ſtatum perfectionis deſeruiſſe.

§. DLXXI.

Nam Pœna non eſt malum aliquod phyſicum reſpectu ejus, qui ſe illud meritum eſſe non conſcius eſt: Si ex. gr. Beſtia aut res aliqua ratione carens deſtruitur, aut aliud quid mali ei accidit, reſpectu ejus malum illud pœna non eſt, cum moleſta conſcientia meriti abſit.

§. DLXXII.

Malum ergo triſte tum demum Pœnæ rationem habet, quando Creatura rationalis ſibi conſcia eſt, ſe Malo turpi ſive morali illud promeruiſſe.

§. DLXXIII.

Ipſum etiam peccatum pœnæ rationem habet, quando deſideratur amiſſa perfectio, quæ in rectitudine ſive debita erga Deum relatione conſiſtebat,

Digitized by Google

ſtebat, quia adeſt moleſtus ſenſus demeriti & amiſſæ rectitudinis.

§. DLXXIV.

Pœna autem tangit vel ſtatum noſtrum internum, vel externum; interne in anima conſiſtit, in moleſta ſtatus rectitudinis amiſſi, & præſentis ſtatus imperfectionis Conſcientia; externe conſiſtit in malis corporis, quæ etiam moleſtas menti cogitationes cient.

§. DLXXV.

Eſtque vel præſens, vel futura, quæ metum cauſſatur: & ubi omnis illas evadendi ſpes abeſt, Deſperatio oritur.

§. DLXXVI.

Pœna autem ita comparata eſſe debet, ut cum natura peccati conveniat & Judice digna ſit.

Vide Celeberr. van der WAEYEN. *Sum. Theol.* Cap. III. §. CCXVIII-CCXXV.

§. DLXXVII.

Pœna vero peccato conveniens eſt, quando ex ipſa ejus natura fluit ut effectus naturalis, quales ſunt tædium, triſtitia, metus, moleſta conſcientia, deſperatio animi, miſeria corporis, dolor, morbi, mors & quæ alia.

§. DLXXVIII.

Judice autem digna eſt pœna illa, quæ ita comparata eſt, ut peccator ſentiat quantam jacturam fecerit, quod favorem ejus amiſit & indignationem ejus accerſiverit; & quo major, quo melior ille eſt, cujus indignationem incurrimus, tanto magis cum dolore ſentimus, quantum

Digitized by Google

tum ſit Bonum amiſſum & quantum malum ex amiſſione illa enaſcens.

§. DLXXIX.

Et cum ille ſit Optimus Maximus, qui peccatori indignatur; eoipſo quod quis peccati ſibi conſcius eſt, ſcit ſe Deum neglexiſſe, adeoque ſtultorum ſe maximum eſſe; ſcit ſe deſtitutum eſſe omni bono, quod in communione Dei fontis omni Boni poſſidere potuiſſet.

§. DLXXX.

Hæc peccator cogitare non poteſt, quin ipſi ut mala obverſentur, quæ ergo in pœnam degenerant:

§. DLXXXI.

Sed ſcit porro peccator, ſe renunciaſſe, & quidem propria ſua culpa, omni fruitione tam amabilis Creatoris & Benefactoris, ſentit quantum malum ſit Deo non frui & eoipſo miſerrimum evadere.

§. DLXXXII.

Scit, quod Deum fontem omnis lucis & vitæ non recte cognoſcere, neque amare, ipſiſſima mors ſit; ſentit, quod conſcientia mortis hujus ſit longe moleſtiſſima.

§. DLXXXIII.

Sentit, quod maximum malum, moleſtiſſimum, imo mortiferum ſit, quod ſe à Deo averterit, quod ipſum ut ſummum Bonum non quæſiverit, noluerit, recuſaverit.

§. DLXXXIV.

Et ſi cogitationes ejusmodi intenduntur ac

 multi-

multiplicantur abſque ceſſatione, quantam ægrimoniam, ſui indignationem atque horrorem, inde enaſcentem pudorem atque dolorem creent, dici vix poteſt, præcipue ſi tandem omni reſtitutionis ſpe ademta in deſperationem abeunt.

§. DLXXXV.

Hoc autem modo Pœna damni & Pœna ſenſus conjunctæ ſunt.

§. DLXXXVI.

Et ita expoſuimus, quo ſenſu Pœna Judice digna eſſe queat, cum oſtendimus, quomodo magnitudo ejus ex ipſa Judicis natura fluat, dum peccatoris dolor ex conſideratione immenſæ Majeſtatis atque Bonitatis deperditæ & mali inde orientis maxime augetur.

§. DLXXXVII.

Cum Pœna peccati ſive Mali moralis ſit effectus naturalis (§. 530. 577.), & neceſſario ex illo conſequitur; hinc Pœna incipit cum ipſo peccato, præcipue cum peccatum ipſum etiam pars pœnæ ſit (§. 573.).

§. DLXXXVIII.

Ratio autem, cur peccator eam non ſtatim in omni ſua intentione ſentiat, eſt, tum quia ejusmodi triſtes repræſentationes Voluptatibus carnalibus, quibus immerſus eſt, adhuc ſuffocantur: quia varia objecta per ſenſus repræſentata anxias ejusmodi cogitationes turbant: quia Conſcientia adhuc cauterio ſignata ſive omni mali ſenſu privata; & præcipue quia nondum omnis evadendi ſpes evanuit: aut quia peccator in corde ſuo dicit, non eſſe Deum mali execratorem: aut aliis cogi-

Digitized by Google

cogitationibus vanis ſibi blanditur: aut vana ſpe animum ſuum lactat incertitudinis alterius Vitæ; aut Clementiæ Judicis, abnegando ipſius Juſtitiam, aut non exiſtentiæ ſummi Numinis.

Ita *ſumme Reverendus atque Celeberrimus JOH. GUSTAV. REINBECK in Tractatu ſuo de Redemtione per lytron Parte* I. §. LXXXIV. pag. 155. „Et certe juſtum eſt, „damnatos non tantum carere felicitate illa, cui ſe„ipſos ſubtraxerunt: ſed etiam SENTIRE damnum „illud, quod propter peccata ſua perpetiuntur. Qui „ſenſus non poteſt non eſſe maximus & inenarrabi„lis; eo quod homo ſe deſtitutum ſentit bono æter„no, in quo ſolo acquieſcere poteſt. Quod enim „hoc in mundo homines impii damnum animæ non „æque ſentiunt, atque olim ſentient in Gehenna; „hoc quidem inde eſt, quod adhuc hoc in mundo „certa habent objecta, in quæ vagum ipſorum de„ſiderium ferri, & in quibus aliquo modo acqui„eſcere poſſunt: ſed quando Schema hujus Mundi, „unde caro delectationem capiebat, ſublatum erit; „& non alia, quam deteſtabilia objecta, oculis at„que ſenſibus damnatorum obverſabuntur; tunc ſane „pœna damni non poteſt non perpetuum comitem „habere pœnam ſenſus dolorum etiam horribilium.

§. DLXXXIX.

Pœna damni & Pœna ſenſus oriuntur ex privatione Benignitatis ſummi Numinis & illius privationis ſenſu (§. 577 - - 585.), ſive ex dolore oriente ob ſenſum ſufflaminationis per Sapientiam divinam exercitii ulterioris Benignitatis: Unde liquet, Pœnam conſiſtere in mera privatione, ſive perfectionis abſentia, & in fructu ſuſpenſæ per Sapientiam Judicis ſupremi Benignitatis, quæ reſpectu Judicis mera negatio eſt, licet reſpectu peccatoris ex privatione illa maximi deinde oriantur dolores.

Digitized by Google

Quando dicimus pœnam eſſe meram privationem, propterea pœnam ſenſus minime negamus, nam illam ex pœna damni neceſſario oriri, jam ſupra oſtendimus, & qui ex. gr. Judæ proditoris, vel alius cujusdam, furiis angentis conſcientiæ agitati, exemplum conſiderat, is facile videt, quanti dolores ex privatione Amoris divini & omnis illum recuperandi ſpei amiſſione oriri queant. Etiam Theologi ſummam peccati pœnam in remotione à facie Dei collocant.

§. DXC.

Quoniam ergo Pœna damni & Pœna ſenſus inde oriens in mera privatione conſiſtit (§. præced.): A parte Dei poſitivo actu opus non eſt, quo malignos excruciet; unde non opus eſt, ut affligat agendo, ſed ſufficit, ut non continuet Bonitatem ſuam, in cujus abſentia omne malum comprehenditur (§. 583.).

Hæc propoſitio mox in demonſtratione Juſtitiæ vindicativæ, de qua agitur, uſum ſuum habebit: Explicationis gratia adhuc exemplum addam: Si Sol nobis auſferretur, ut neque ejus luce neque calore amplius frui poſſemus, quanta miſeria inde naſceretur, quantæ querimoniæ, tenebræ, ſenſus frigoris, terror maximus & alia, ſi nulla amplius affulgeret ſpes nos porro grato ipſius calore atque luce fruituros eſſe: eſſet ergo merus actus negativus & privatio; attamen maxima mala, imo ſenſus magnæ miſeriæ hancce privationem comitarentur. Sed quanta eſt differentia inter Deum & Solem! Quantum ſuperat ſenſus privationis corporis illius cœleſtis! Tanto etiam major erit illorum miſeria, qui fruitione omnis Amoris atque Benignitatis divinæ privantur, tanquam fonte omnis veræ lucis atque vitæ, quanto Deus ipſe major ſole eſt, *Celeberrimus CANZIUS in Libro ſuo jam ſupra laudato de uſu Philoſ. Leib. & W. in Theol. Tom. I. Cap. VIII. §. 255. de hac re ita pronuntiat.* „Qui non in benignitate Dei manent Rom. XI: 21. „exciduntur, non culpa Benignitatis; ſed culpa ne-

„glectus

„glectus, quo illa poſthabita eſt. Manet Benignitas „Dei, quæ & quanta eſt; ſed non manent ſcelerati „in benignitate. Manet Deus amor; ſed illi non ma„nent in amore. Indignitas igitur peccatoris, per „Sapientiam detecta facit, ut ulteriori benignitatis „affluxu non fruatur. Hujus ſuſpenſionis autem repræ„ſentatio diſtincta, ſive quod idem ſonat, intelligen„tia, dolores parit incredibiles.

§. DXCI.

Ut etiam unum ex Theologis noſtris pro ſententia mea allegem teſtimonium, ne, perhibens Pœnam non in actu poſitivo ſed mere negativo conſiſtere, forſan etiam à noſtris accuſer, me hoc modo Pœnam ſenſus excludere & nonniſi Pœnam damni admittere, adhuc adducam Theologi Celeberr. HERMANNI WITSII in hanc rem verba, quæ extant in Oeconom. Fœderum Lib. I. Cap. V. §. XXVII. ita nempe fatur: „Sanctitas „Dei tam pura eſt, ut peccatum atque prævari„catorem intueri non poſſit - - hoc eſt, ante „oculos ſuos non ferat. Non poteſt ergo ſuper „eum attollere lumen faciei ſuæ, Pſal. IV: 7. in „quo ſalus hominum conſiſtit. Privatio autem „ſalutis ſumma Pœna eſt. Quando David filium „Abſalomum, quanquam ſibi fere reconciliatum, „nondum ad conſpectum ſui admittere dignaba„tur, Abſalomo id quavis morte intolerabilius „viſum fuit. 2. Sam. IV: 32. Adeo in natura „mali ſui intelligente Pœnam damni non poteſt „non comitari Pœna ſenſus.

Hoc vero obſervandum eſt, quod in actu illo Dei negativo, quo Peccatori ſubtrahit ulteriorem Clementiæ atque Benignitatis ſenſum, quam maxima ſit poſitio, nam eoipſo, quo Deus clementiſſimam ſuam faciem, omnis Lucis, Vitæ atque felicitatis fontem à Pecca-

tore avertit, illumque indignum judicat Gratia ac Miſericordia ſua, Deus ceu ſupremus Judex omnino aliquid facit, dum eoipſo Peccatorem infeliciſſimum reddit; adeo ut licet actus ille Dei Judicis ſit privativus, tamen aliquid ſimul ponat; Uti ſi Parens aliquis Filium ulteriori ſua clementia atque benignitate, nec non omni paterno amore indignum judicat, ipſumque ut in perpetuum à conſpectu ſuo abeat jubet, ſummaque Filio inde redundet miſeria, ut neſciat quo ſe vertat, neque ulla reconciliandi atque è miſeria emergendi ſpes ſuperſit, hic ipſe Patris actus privativus quam maximam poſitionem atque Pœnæ irrogationem involvit. Ita ſi Pater Cœleſtis, extra cujus communionem nil niſi ſumma miſeria eſt, Peccatorem indignum judicat, qui porro Gratia ac Bonitate ſua fruatur, ipſumque ut in æternum à Conſpectu ſuo à lumine faciei ſuæ diſcedat jubet, omnino ipſi ſententiam dicit, Pœnam graviſſimam diriſſimamque irrogat, ut peccator ſit Creaturarum miſerrima, adeoque actus ille Dei privativus ſimul quam maxime etiam poſitivus eſt, & Deus juſtiſſimum ſeſe judicem exhibet, juſtiſſimamque peccatori infligit Pœnam. Hæc de Pœnis æternis dicta ſunto: quod Pœnas temporales ac arbitrarias ſpectat, quibus Deus impios ſubinde in hac terra affligit, de iis hic agendi locus non eſt, cum ſolum principia hic ponam, quibus Adverſarios in ſequentibus Capitibus confutem: de Pœnis vero temporalibus, quæ plurimæ arbitrariæ ſunt, mihi cum nullo Adverſariorum lis eſt; tenendum tamen, plurimas etiam Pœnas temporales naturales eſſe, eas nempe omnes quæ ſunt immediatus Peccati effectus.

§. DXCII.

Et ita Pœnæ naturam, quantacunque potuimus claritate, expoſuimus, ut ſequentibus demonſtrationibus eo majorem lucem accendere poſſemus, neque Pœna conſideretur, ut aliquid à peccato longe diverſum, & ut actus Dei poſitivus, quo ira concitatus in peccatorem, cum voluptate quadam ipſum affligit, ſed in mera ſummæ

ſuæ

ſuæ Bonitatis privatione, qua peccator ſe ultro & pro lubitu ſpoliavit.

§. DXCIII.

Quando autem Deus ejusmodi Malum triſte ex peccato neceſſario ſequens creaturæ accidere ſinit, neque peccati effectus naturales Miraculo tollit (§. 531.), neque impedit, quominus talia creaturæ eveniant quæ ei ſunt triſtia, dicitur peccatorem punire, & hoc ſenſu ipſi tribuitur Juſtitia vindicativa.

§. DXCIV.

Hæc Juſtitia in duobus præcipue conſiſtit *α.* in averſione faciei divinæ à tali peccatore ſive creatura, & ſufflaminatione Benignitatis ulterioris erga peccatorem, qui eam ultro recuſavit: *β.* in permiſſione, ut effectus, ſive Mala phyſica, ex Malo morali naturali modo orientes in ſerie ſua continuentur.

§. DXCV.

Hiſce nunc præmiſſis ad ipſam Veritatis hujus demonſtrationem nos accingimus; gradatim autem procedemus.

§. DXCVI.

Patet ex dictis quod (§. 566.) aſſeruimus, in Juſtitia punitiva Bonitatem Dei cum Sapientia adminiſtrari: dum Sapientia divina poſtulat, ut ſuum cuique tribuatur, etiam non permittit, ut Bonitas illis conferatur, quia propria culpa illa ſe indignos fecerunt.

§. DXCVII.

Ipſa enim Pœna in hoc conſiſtit, ut peccator intime conſcius ſit, ſe ſumma fruſtratum eſſe Bonitate, neque ſummam Dei Sapientiam permit-

tere, ut creaturæ talis perfectio amplius confe-ratur, quæ ſe indignam fecit.

§. DXCVIII.

Juſtitia ergo divina ex cæteris divinis Attributis demonſtrari poteſt, cum notio Juſtitiæ reſolvatur in notionem Sapientiæ & Bonitatis.

§. DXCIX.

Deus ſemper rationem habet ſummæ ſuæ Perfectionis, hoc eſt, omnium ſuorum Attributorum (§. 408.), unde etiam in exercitio Bonitatis rationem habet reliquorum Attributorum (§. 534.), ideo etiam Bonitas ſemper cum Sapientia conjuncta ſit oportet (§. 540.): E. Deus Bonitatem non aliter quam cum Sapientia adminiſtrare poteſt.

§. DC.

In Juſtitia punitiva Bonitas cum Sapientia adminiſtratur (§. 566), & Juſtitia in ipſa illa adminiſtratione conſiſtit (§. 596), Deus autem Bonitatem non aliter quam cum Sapientia adminiſtrare poteſt (§. 599.): E. Deus etiam non poteſt non eſſe juſtus.

§. DCI.

Contradictionem involvit Deum idem velle & non velle, eandem Perfectionem poſſidere & non poſſidere: E. contradictionem involveret, ut Deus cum Sapientia agat & non cum Sapientia agat; quicquid autem contradictionem involvit illud eſt impoſſibile: E. impoſſibile eſt, Deum non cum Sapientia agere, ſive Bonitatem ſuam non cum Sapientia adminiſtrare.

Cujus

§. DCII.

Cujus oppoſitum impoſſibile; illud eſt abſolute neceſſarium (per def.); impoſſibile autem eſt, Deum Bonitatem ſuam non cum Sapientia adminiſtrare (§. 601.): E. poſtquam Deus ſemel creaturas extra ſe produxit, adminiſtratio Bonitatis ſuæ cum Sapientia abſolute neceſſaria eſt.

§. DCIII.

Cum autem Juſtitia Dei in ipſa illa Bonitatis cum Sapientia adminiſtratione conſiſtat (§. 596.), & adminiſtratio talis ſit abſolute neceſſaria (§. 602.): E. etiam Juſtitia eſt abſolute neceſſaria.

§. DCIV.

Deus eſt ſumme bonus, ut major Bonitas concipi nequeat (§. 514.); Bonus autem reſpectu creaturarum dicitur, quatenus ipſis Bona confert (§. 513.), cuivis autem creaturæ tantum tribuit Bonitatis, quantum ſalva ſua Sapientia fieri poteſt (§. 514.), Sapientia autem illius eſt maxima (§. 499.): E. cum Bonitas ſumma adminiſtretur cum Sapientia ſumma, quæ adminiſtratio Juſtitia eſt (§. 596.), etiam Juſtitia ſumma oritur, unde Deus eſt juſtiſſimus.

§. DCV.

Deus erga omnes creaturas in toto Univerſo Bonus dici poteſt (§. 514.), Deus autem in actionibus ſuis omnium ſuorum Attributorum rationem habet (§. 408.), & omnia ſapientiſſime facit (§. 499. 500.), propterea in omnibus, quæ fiunt, etiam Bonitatem cum ſumma Sapientia adminiſtrat: E. etiam omnia quæcunque fiunt in Univerſo juſte facit.

Boni-

Digitized by Google

§. DCVI.

Bonitati divinæ non repugnat, ſi homini permittit, ut ſua culpa Malis moralibus & phyſicis obnoxius fiat (§. 532.), etiam cum illius Sapientia permiſſio ejus convenit (§. 533.), adeoque etiam hac in re Bonitatem ſuam cum Sapientia adminiſtrat: E. per Juſtitiam ejus fit, ſi permittit, ut homo propria culpa Malis tum phyſicis tum moralibus obnoxius fiat.

§. DCVII.

Deus etiam permiſſionem Mali moralis ſapientiſſime decrevit (§. 500.), quia alias Mundus non tam perfectus eſſet ac nunc eſt (§. 466.), neque hæc permiſſio Bonitati ipſius repugnat, (§. 525.), Deus ergo etiam in permiſſione Mali Bonitatem cum Sapientia adminiſtrat, quod Juſtitiæ eſt (§. 566.): E. Juſtitiæ divinæ eſt, quando Malum morale permittit.

§. DCVIII.

Ut nunc Attributum hocce divinum contra omnes carnis murmurationes & falſæ Sapientiæ objectiones tueamur, demonſtrabimus ſequentia. α. Juſtitiam punitivam cum ipſo divino Intellectu & Voluntate connexam eſſe, ut illa Dei Attributa hoc involvant. β. Per Sapientiam ſummam Deum non poſſe non punire peccatum, adeoque impoſſibile eſſe, ut Deus peccatum non puniat. γ. Neque per ipſius Sanctitatem fieri poſſe, ut Pœna non ſequatur peccatum. δ. Id porro cum ipſius Decentia convenire, adeoque rationem illius Juſtitiæ contineri in iis, quæ Deo inſunt. ε. Juſtitiam illam non eſſe arbitrariam, adeoque nec

nec ad potentiſſimam & abſolutam Dei Voluntatem in ejus explicatione & demonſtratione recurrendum eſſe. 5. Neque tandem illam ceſſare poſſe, niſi Deus Miraculo interveniat. 6. Id autem ut Deus faciat, motivum aliquod adſit oportet. Hæc nunc ſi demonſtravimus, in ſalvo rem eſſe firmiter tenemus.

§. DCIX.

Ad hæc autem adſtruenda ſolis antecedentibus principiis Rationis utemur, cum divinitatem S. Scripturæ nondum demonſtravimus, adeoque illius ſubſidio nondum uti poſſumus.

§. DCX.

Primum ergo, quod nobis demonſtrandum eſt, in hac propoſitione conſiſtit: *Juſtitia punitiva cum ipſo Intellectu & Voluntate Dei connexa eſt, ut Attributa illa hoc involvant.*

§. DCXI.

Demonſtratur autem hoc modo: Intellectus divinus ſibi omnia diſtinctiſſime, unico actu & ſimul repræſentat (§. 344.), unde etiam ſcit, quid ex actionibus creaturarum liberis ſequuturum ſit (§. 362.), novit igitur etiam Libertatis abuſum à creatura rationali & inde ſequens Malum morale: Optime ergo judicare poteſt quid Bonum vel Malum ſit: Voluntas autem ipſius eſt perfectiſſima, unde non vult niſi perfectiſſimum (§. 403.), non poteſt propterea velle imperfectum, quale Malum morale eſt (§. 475.): Unde ipſi etiam non placet (§. 483.): E. illud nec approbare poteſt.

§. DCXII.

Major gradus nolitionis vocatur averſatio, quæ oritur

Digitized by Google

oritur ex magnitudine mali, quæ in objecto eſt: Unde Deus non poteſt non ea, quæ ſumme mala ſunt, infinite averſari. Malum autem morale contrariatur ſummæ Dei Perfectioni, unde Deus illud etiam non poteſt non averſari, quia reſpectu ipſius maximum Malum eſt, neque ſignum ſummæ ſuæ Perfectionis eſſe poteſt.

Certe majus Malum in oculis Dei eſſe non poteſt, quam ſi creatura ipſius ſe non tantum ab illo avertit, ſed & ipſum Benefactorem ſuum odio habet, & ab illa ſummus Creator μυκτηρίζεσθαι, & impotens creatura quævis Voluntati divinæ adverſa cum petulantia quadam patrat. *Reverendiſſ. REINBECK in Tractatu ſuo de Redemtione per Lytron Part. I. §. LXXXII. rem his verbis exprimit*: „Juſtitia ipſi eſt eſſentialis atque immu„tabilis, ut ſi eam negare vellet, negaret ſemet„ipſum, quod fieri nullo modo poteſt. Si enim nos, „quibus naturale eſt abhorrere à cadavere fœtulento, „impedire non poſſumus, quo minus illud nauſea„mus, & omnia cadavera, quorum fœtore adfici„mur, ſublata velimus; multo minus Deus, cui ſen„ſu propriiſſimo naturale, imo eſſentiale eſt, aver„ſari peccatum, poteſt non deteſtari peccatores, qui „oculis ipſius obverſantur, utpote qui ipſi ſunt tan„quam mortua ac putrida cadavera, cum quibus ipſi „nihil poteſt eſſe commercii.

§. DCXIII.

Quicquid autem averſatur Ens rationale, illud non poteſt amare, Deus autem Malum morale vi Intellectus ſui illud ſibi repræſentantis (§. 611.), & Voluntatis ſuæ illud nolentis (§. 611.), averſatur (§. 612.): E. illud amare non poteſt, ſed odio habet.

§. DCXIV.

Deus amat creaturas, quatenus erga illas Bonus eſt (§. 516.): E. Amor & Bonitas invicem ſunt connexa.

Cum

Digitized by Google

§. DCXV.

Cum Amor & Bonitas invicem ſint connexa (§. 614) ; Etiam ſublato uno auffertur quoque alterum, ſublato ergo Amore etiam exercitium Bonitatis ceſſat.

§. DCXVI.

Pœna Mali moralis conſiſtit in ipſa ceſſatione exercitii benignitatis divinæ (§. 594. 596.): E. Pœna peccati in ipſa Amoris divini ablatione conſiſtit.

§. DCXVII.

Cum ergo Pœna conſiſtat in ceſſatione Bonitatis divinæ ſive exercitii Benignitatis ejus erga creaturam (§. 616.), ceſſatio autem Bonitatis & Amoris ſint unum idemque (§. 614. 615.), Amor autem deſinat propter averſationem (§. 613.), averſatio autem ex nolitione Voluntatis (§. 612), nolitio autem Voluntatis ex repræſentatione mali in Intellectu (§. 611.): videmus Pœnam peccati cum ipſo Intellectu divino connexam eſſe.

§. DCXVIII.

Juſtitia vindicativa dicitur, quæ male facientibus Pœnam irrogat (§. 593), Pœna autem illa ſive neceſſitas irrogationis ejus cum ipſo Intellectu & Voluntate divina connexa eſt (§. 617.): E. etiam Juſtitia vindicativa ſive punitiva, & neceſſitas ejus cum ipſo Intellectu & Voluntate divina connexa eſt. Q. E. D.

§. DCXIX.

Secunda propoſitio demonſtranda hæc eſt: *Per Sapientiam ſuam ſummam Deus non poteſt non punire peccatum, adeoque Juſtitia punitiva Deo tam naturalis eſt ac ipſa Sapientia.*

Juſti-

Juſtitiam quidem Dei jam ſupra (§. 598. 599. 600.) ex Bonitatis per Sapientiam adminiſtratione demonſtravimus, nihil autem id impedit, quo minus id adhuc alio modo fiat, ut rei certitudo eo magis eluceſcat.

§. DCXX.

Nexus rerum in Univerſo eſt vel coëxiſtentium, vel ſucceſſivorum, & conſiſtit tum in dependentia finis à medio, tum cauſſati à cauſſa; Sapientiæ autem eſt, finem conſtituere & media ad illum ducentia ſibi invicem ſubordinare (§. 498. 499.); Deus præterea in hoc Univerſo omnia ſapientiſſime decrevit (§. 500.), nexus autem in illa ſubordinatione medii & finis, cauſſæ & cauſſati conſiſtit; E. Nexus rerum Sapientia divina conſtitutus eſt.

§. DCXXI.

Peccatum nexu naturali cum Pœna conjunctum eſt, ſive Mala Phyſica ſequuntur nexu naturali ex Malis moralibus, & Mala illa phyſica, quæ triſtia appellantur, vi nexus rerum, quatenus ratio ſufficiens ſequentium in antecedentibus continetur, conſequuntur, ut poſito uno etiam ponatur alterum (§. 528.), qua ratione oſtendimus (§. 577.): Cum vero nexus rerum à Sapientia Dei conſtitutus ſit, vi cujus effectu naturali unum fit propter alterum, & ex antecedentibus conſequentia ponuntur (§. 620.), E. etiam Nexus ille, quo effectu naturali Mala phyſica ex moralibus ſequuntur, à Sapientia divina conſtitutus eſt.

§. DCXXII.

Malum illud phyſicum (§. 529.), ſive triſte (§. 568.), quod nexu naturali ex Malo morali oritur,

Digitized by Google

oritur, vocatur Pœna (§. 567.) cujus modum expoſuimus (§. 577 - 587.), Cum vero Sapientia divina nexum inter Malum morale & phyſicum conſtituit (§. 621.): E. etiam inter peccatum & pœnam.

§. DCXXIII.

Actio illa, qua Deus vult, ut ille, qui Malum morale commiſit, etiam mali phyſici particeps fiat, ſive ut Malum phyſicum Malum morale ſequatur, vocatur Juſtitia punitiva (§. 593.); Nexus autem inter hæc Mala ſive inter peccatum & pœnam Sapientia divina conſtitutus eſt (§. 622.): E. irrogatio Pœnæ ex Sapientia divina ſequitur, ſive quod idem eſt, per Sapientiam ſuam ſummam Deus non poteſt non punire peccatum, adeoque Juſtitia punitiva Deo tam naturalis eſt, ac ipſa Sapientia. Q. E. D.

Hujus argumenti vim etiam adhibuit *Celeberr. van der WAEYEN in Summa Theol. Cap. III. § CCXXXIV.* quando dicit: „Peccatum concipi non poteſt, quod „Pœna non ultro ſequatur, imo quod ipſam Pœ„nam non in ſe contineat„: *Et Reverendiſſ. REINBECK in Libro de Redemtione per Lytron, Parte I. §. LXXXII.* „Pœna quædam divina datur, cui cum na„tura Culpæ intimus, neceſſarius & quaſi naturalis „nexus intercedit; quæ proinde erit neceſſaria & „indiſpenſabilis. Scilicet Ratio formalis peccati do„minantis ſita eſt in voluntaria *ἀνομίᾳ* ſeu ſpontanea „aberratione à lege, deſertione Dei atque apoſtaſia „à Deo vivo. Hebr. III: 12. Hæc omnia vero ha„bent ſuam *ἔνδικον μισθαποδοσίαν.* Dum enim homo „Deum deſerit, à Deo deſeritur; & dum à Deo „vivo recedit, in mortem incidit certiſſimam. Ita „valet illud SENECÆ Epiſt. 98. Nullum ſcelus „impunitum eſt, quoniam ſceleris in ſcelere ſuppli„cium eſt.

§. DCXXIV.

Propoſitio tertia demonſtranda hæc eſt. *Nec per Dei Sanctitatem fieri poteſt, ut Pœna non ſequatur peccatum.*

§. DCXXV.

Actio divina recta eſt, quæ rationem ſufficientem in Eſſentia & Attributis ejus habet, & per conſequens nulli ejus Perfectioni contradicit.

§. DCXXVI.

Cum Actionis divinæ rectæ illæ ſint, quæ nulli ejus Perfectioni contradicunt, ſed cum omnibus ejus Attributis conveniunt (§. 625.): Hinc æſtimandæ ſunt illæ ex relatione ad omnia ejus Attributa, ſive ad totam ejus Eſſentiam.

Fieri enim poteſt, ut aliquid per abſolutam Dei Omnipotentiam, aut ſummam ejus Bonitatem, Deum quidem facere non repugnaret, quod tamen, cum Sapientiæ aut alii Attributo contradicat, nequaquam fieri poteſt, propterea talis Actio recta dici minime poſſet.

§. DCXXVII.

Sanctitas divina excludit omne illud, quod alicui Attributorum ſuorum oppoſitum aut contrarium, adeoque imperfectum eſt (§. 548.), in relatione enim ad Deum nihil perfectum judicari poteſt, niſi reſpectu habito ad omnia ejus Attributa (§. 408.): Cum autem Actiones rectæ ſint, quæ nulli Attributo divino contradicunt (§. 625.), & Sanctitas divina idem faciat (per demonſtrata); conſtat in Sanctitate divina eſſe perpetuam & conſtantem Voluntatem nihil faciendi, niſi quod rectum eſt: E. Deus, qui ſanctiſſimus eſt (§. 550.) ſemper facit quod rectum eſt.

Deus

Digitized by Google

§. DCXXVIII.

Deus non poteſt non eſſe juſtus (§. 600.), unde ipſi neceſſario competit Juſtitia (§. 603.) Cum vero Deus per Sanctitatem ſuam ſemper facit quod rectum eſt (§. 627.), adeoque per Sanctitatem ſuam rationem habet omnium ſuorum Attributorum (§. 626. 627.) quia autem etiam Juſtitia Deo competit (§. 600.): Hinc Deus per Sanctitatem ſuam non poteſt non in Actionibus ſuis Juſtitiæ rationem habere.

Hæc propoſitio forſan inutilis videtur, quod in ea, cum jam ſupra probatum fuit Deum juſtum eſſe (§. 600.), nunc denuo probetur, Deum per Sanctitatem ſuam etiam Juſtitiæ debere rationem habere; ſed ſupra §. cit. proprie nihil probavimus, quam Juſtitiam Deo competere, neceſſitatem autem exercitii ejus nondum ibi probavimus; ſunt nimirum, qui quidem concedunt Deo Juſtitiam competere, ſed putant ejus exercitium propterea non abſolute neceſſarium eſſe, & Deum pro lubitu diſpenſare poſſe; faciunt ergo diſtinctionem inter ipſam juſtitiæ poſſeſſionem & ejus adminiſtrationem: priorem non negant; ſed poſterius, nempe exercitium ejus neceſſarium eſſe, inficiantur, hic autem demonſtramus, Deum non ſolum eſſe juſtum, ſed per Sanctitatem ſuam ipſum non poſſe non etiam exercere juſtitiam ſuam.

§. DCXXIX.

Juſtitia illa, de qua loquitur, quatenus Pœnas irrogat, vocatur punitiva, ut ergo tantum à modo exercitii ita vocetur (§. 593.), & illa Deo competit (§. 603.): Deus autem per Sanctitatem nonniſi quod rectum eſt facit (§. 627.), per conſequens in Actionibus ſuis ſemper rationem habet omnium Attributorum (§. 625.): E. cum Juſtitia punitiva ſit Attributum divinum (per demonſtrata), non poteſt non ejus in Actio-

Digitized by Google

nibus ſuis rationem habere, per Sanctitatem ſuam.

§. DCXXX.

Quando Deus malefacientes punit, id facit per Juſtitiam punitivam, quia vero per Sanctitatem ſuam hujus Attributi rationem habet (§. 630.); E. per Sanctitatem ſuam Deus peccatum punire debet; ſive quod idem eſt: Per Sanctitatem Dei non fieri poteſt, ut Pœna non ſequatur peccatum. Q. E. D.

Philoſophice hic ratiocinamur, cum, ut ſupra monuimus, principia Revelationis nobis adhucdum deſint, alias poſſemus oſtendere, quod ex Sanctitate Dei fluat internecinum peccati odium, Juſtitiam enim amat & odit iniquitatem, Pſal, XLV: 8. Et quod propterea non poſſit peccatori ſimili fieri, Pſal. L: 21., quod adeo debeat teſtari, ſe peccatori diſſimillimum eſſe peccatum puniendo: & quod Deus de ſe dicat, ſe ſanctificari, quum Pœnas expoſcit: Levit X: 3. & Deum ſanctum ſanctificari in juſtitia: Jeſ. V: 16. hoc eſt, exercendo Juſtitiam ſuam demonſtrare, quam Sanctus ſit.

§. DCXXXI.

Quartum, quod nobis demonſtrandum ſumſimus, hoc eſt: *Etiam ex Dei Decentia fluit Juſtitiæ vindicativæ exercitium.*

§. DCXXXII.

Deum aliquid decere dicitur, ſi convenit cum ejus Eſſentia & Attributis (§. 482.), ſive ſi in iis, quæ Deo inſunt, continetur ratio, cur hoc potius velle debeat, quam aliud.

§. DCXXXIII.

Impoſſibile eſt, ut Malum morale Deo placere queat (§. 483.), ſed ſumme diſplicet, ſiqui-

quidem Deus non poteſt velle niſi perfectum (§. 403.), Malum morale autem eſt imperfectio (§. 475.): E. in iis, quæ Deo inſunt, continetur ratio, cur Malum potius non velle, quam velle debeat.

§. DCXXXIV.

Cum vero Deus per Juſtitiam vindicativam malefacientibus Pœnas irrogat (§. 593.), illam averſationem Mali ſive diſplicentiam manifeſtat; hinc ex illis quæ Deo inſunt intelligitur, cur ipſi Juſtitia punitiva conveniat, ſive cur Malum punire velit.

§. DCXXXV.

Quoniam itaque Deum decet aliquid, ſi in iis quæ ipſi inſunt continetur ratio, cur id potius velle debeat, quam aliud (§. 632.), inde patet, Juſtitiam punitivam Deum decere. Q. E. D.

§. DCXXXVI.

Quinta propoſitio demonſtranda hæc eſt: *Juſtitia divina non eſt arbitraria, ſed abſolute neceſſaria, adeoque in ejus explicatione & demonſtratione ad potentiſſimam & abſolutam Dei Voluntatem recurrendum non eſt.*

§. DCXXXVII.

Arbitrarium apud homines id dicitur, ubi nihil adeſt, quod nos obligat ad potius ſic, quam aliter agendum; à parte Dei id dicitur Arbitrarium, ubi nec in divinis Attributis, nec in objecto aliquid adeſt, quod Deum determinet ad potius hoc quam alio modo agendum.

§. DCXXXVIII.

Neceſſarium eſt id, cujus oppoſitum eſt impoſſi-

Digitized by Google

poſſibile, ſeu contradictionem involvit, & non poteſt non eſſe.

§. DCXXXIX.

Per abſolutam autem Dei Voluntatem hic intelligimus talem decernendi & agendi modum, ubi ſtat pro ratione voluntas, ſive ubi agitur nullo reſpectu habito vel Attributorum reliquorum, vel objecti & nexus rerum.

Illi nimirum, qui Pœnam peccati ſive exercitium Juſtitiæ punitivæ arbitrarium faciunt, ſibi perſuadent, Deum pœnam irrogare vel non irrogare poſſe, nulla Attributorum ſuorum habita ratione: à mero adeoque ejus arbitrio dependere, utrum diſpenſare, vel non diſpenſare velit, ut adeo Deus non vi Eſſentiæ ſuæ agat, quando Juſtitiam illam exercet. Quam periculoſum autem ſi hoc dogma, inde patet, quia hoc modo abſoluta pro peccato Satisfactionis neceſſitas plane tollitur, propterea contrarium nunc nobis demonſtrandum eſt.

§. DCXL.

Ex variis autem id poteſt demonſtrari principiis, & primo quidem hoc modo: Deus non vult niſi perfectum (§ 403.), & ſemper facit, quod rectum eſt (§. 627.), Perfectio autem & rectitudo alicujus Actionis metienda eſt ex relatione ad omnia Dei Attributa ſive totam ejus Eſſentiam (§. 408. 626.): Deus E. nihil poteſt facere niſi reſpectu habito totius Eſſentiæ ſuæ.

§. DCXLI.

Deus nihil facere poteſt, niſi reſpiciat, an cum tota Eſſentia ſua conveniat (§. 640.); oportet igitur aliquid inſit Attributis divinis, cur potius id faciat, quam aliud faciat: quando autem Attributis divinis aliquid ineſt, reſpectu habito ad obje-

Digitized by Google

objectum, quod Deum determinat ad hoc & non alio modo agendum, Actio illius mere arbitraria dici non poteſt (§. 637.), ſed ratio Actionis in Eſſentia divina adſit oportet, cum autem ratio Juſtitiæ punitivæ inſit tum Intellectui & Voluntati divinæ (§. 618.), tum ipſius Sapientiæ (§. 623.), tum Sanctitati (§. 630.), & etiam Decentiæ (§. 635.): E. Arbitraria non eſt.

§. DCXLII.

Demonſtratur porro hoc modo: Quicquid ipſi notioni Juſtitiæ punitivæ contradicit, illud contradictionem involvit, adeoque impoſſibile eſt: aſſerere autem Juſtitiam Dei punitivam arbitrariam eſſe, ipſi notioni hujus Attributi contradicit, adeoque impoſſibile eſt.

§. DCXLIII.

Quod ita probatur. Notio Juſtitiæ hæc eſt, ut cuique ſuum tribuatur (§. 565.): Si vero Juſtitia arbitraria eſſet, à mero Voluntatis beneplacito dependeret, nullo reſpectu habito, nec quid per reliqua Attributa fieri poſſit, nec objecti, cui Pœna irroganda, vel non irroganda eſt (§. 637.): E. tribueret cuicunque quod vult, & non quod ſuum eſt, & propterea Notioni Juſtitiæ contradiceret.

Si enim nulla convenientia rei divinæ Voluntati ſubſtrata ſit, ſed Deus nulla habita ratione nexus objectorum agat, diſtribuit cuique quod abſolute vult, non quod nexui rerum convenit, adeoque non quod objecti eſt; quod notioni Juſtitiæ omnino contradicit. Q. E. D.

§. DCXLIV.

Etiam ſic demonſtratur: Deus ergo omnes

Creaturas ſuas Bonus eſt natura ſua (§. 514.),ut Benignitas ejus perfectiones, quoad fieri poteſt, omnibus tribuere cupiat (§. cit.); Sapientia vero ejus impedit, quo minus Bonitatem illam certis creaturis impertiri poſſit (§. 596. 597.), Sapientia enim omnes rerum convenientias, ſcheſes, nexus conſiderat (§. 620.) Unde etiam nexum inter Malum phyſicum & morale, inter Peccatum & Pœnam divina Sapientia conſtituit (§. 621.): Propterea in Juſtitiæ exercitio Bonitatem cum Sapientia adminiſtrat (§. 566.): Cum vero Deus nihil poſſit facere, niſi reſpective ad omnia ſua Attributa (§. 408.): E. ejus Voluntas per reliqua Attributa determinatur ad Pœnam inferendam, aut non inferendam, & præcipue per Sapientiam ex demonſtratis.

§. DCXLV.

Quoniam itaque Voluntas divina in Pœnæ irrogatione per reliqua Attributa determinatur (§. præced.), arbitraria non eſt (§. 637.)

Celeberr, CANZIUS *de Uſu Philoſ. in Theol. Cap. VIII.* §. CCLVI. *abſurditatem Sententiæ de Juſtitia arbitraria etiam hiſce oſtendit, dicens:* „Si „rerum convenientiæ omnes arbitrio Dei ſubjiciuntur - - „puniendus erit malignus, non quia eſt individuus „inter peccatum pœnamque deſtinatam nexus; ſed „quia Deus pro arbitrio hunc nexum eſſe voluit: „Præmio afficiendus pietati ſtudens, non ob nexum „remunerationis cum probitate, ſed quia Deus ſine „ratione ex objecto petita vult: *Stat pro ratione in „ſubjecto Voluntas.* Poſſet igitur etiam innocentiſſi„mum æternis torquere plagis: non enim Deus ne„xum meritorum & pœnarum invenit, ſed ex Volun„tatis beneplacito demum facit. Qua ſententia nihil „poteſt eſſe peſtilentius.

Et

§. DCXLVI.

Et quia Voluntas Dei non eſt arbitraria in Pœnæ irrogatione, hinc Juſtitia punitiva eſt abſolute neceſſaria, quod de Juſtitia Dei in genere, ſub qua punitiva comprehenditur, jam (§.604.) demonſtravimus.

§. DCXLVII.

Ut tamen Demonſtrationi noſtræ nihil deſit, de neceſſitate Juſtitiæ punitivæ adhuc hoc ratiocinium addimus: Sub cujus oppoſito Deum concipere contradictorium eſt, illud eſt abſolute neceſſarium; atqui contradictorium foret, Deum ſub oppoſito juſti concipere; nempe ut injuſtum: E. Juſtitia ejus punitiva eſt abſolute neceſſaria.

§. DCXLVIII.

Quicquid autem eſt abſolute neceſſarium, illud ad indifferentem & arbitrariam Dei Voluntatem referri nequit, ſed ad ipſam Dei Eſſentiam atque Attributa pertinet, adeoque Deo eſſentiale eſt: E. & Juſtitia, quia abſolute neceſſaria (§. 603. 647.), non ad indifferentem & abſolutam ſive arbitrariam Dei Voluntatem pertinet; ſed Deo eſſentialis eſt.

Addam Theologi Celeberr. HERMANNI WITSII verba, quæ extant Oecon. Fœd. Lib. I. Cap. V. §. XXXII. „Primus, inquit, Deitatis conceptus eſt, „perfecte & infinite bonum eſſe. Ad bonitatem hanc „facit Juſtitia ſuum cuique tribuens, per convenien„tem μισθαποδοσίαν, in Eo imprimis, qui uti crea„turarum rationalium Dominus eſt, ita non poteſt „non earum Judex eſſe. Qui ergo injuſtum, aut „non juſtum dicit, Deum negat eſſe, de quo hoc „dicit.

§. DCXLIX.

Sexta propoſitio probanda hæc eſt: *Exercitium Juſtitiæ punitivæ tam diu durat, ſive Pœna non ceſſare poteſt, niſi Deus Miraculo interveniat.*

§. DCL.

Quod Pœna tanquam Malum phyſicum ex Ma o morali tanquam effectus naturalis neceſſario nexu fluat, jam (§. 530. 577.) demonſtravimus, & propterea nonniſi Miraculo nexum hunc tolli & ſuccedentem Pœnæ ſeriem averti poſſe ex (§. 531.) patet: Unde nunc demonſtrationem illam non repetimus, ſed Lectorem eo ablegamus: Quædam tamen hic adhuc monenda cenſemus, Supra jam (§. 590. 591. 592.) diximus, irrogationem Pœna non concipiendam eſſe ut poſitivum Dei actum, quo Deus cum voluptate quaſi malignos excruciaret, ſed Pœnam conſiſtere in non continuatione Bonitatis ejus, quæ omnem triſtitiam, omnem miſeriam comprehendat. Cum vero Pœna non ita ſe habeat, hinc alius de illa conceptus formandus eſt, nempe cum creatura rationalis commiſſione Mali moralis propria culpa ſeſe Bonitate divina indeque fluentibus perfectionibus privavit, ejusque exercitium erga ſe ſufflaminavit, inde nexu neceſſario varia fluunt miſeriæ atque imperfectionis genera, quæ cum ſint Mala phyſica & triſtia ex Malo morali ſequentia, Pœnæ rationem habent; ex ſtatu autem hominis moraliter imperfecto naturaliter non poteſt ſequi perfectus; niſi Miraculum interveniat & ordinem immutet, ſed ex ſtatu moraliter imperfecto non poteſt ſequi niſi alius imperfectus, cum ſtatus ſequens fundatus

ſit

ſit in antecedente, ut poſito uno, neceſſario etiam ponatur alter; cum ergo, niſi Miraculo alius creetur ordo, ſtatus moraliter imperfectus ſemel inceperit, ceſſare non poteſt, quamdiu creatura rationalis exiſtit: Uti autem ſe habet reſpectu Mali moralis, etiam ſeſe habet, reſpectu phyſici; quia Malum phyſicum neceſſario cum Malo morali conjunctum eſt; hinc etiam tamdiu continuatur, quamdiu durat Malum morale; morale vero tamdiu durat, quamdiu creatura rationalis moraliter imperfecta durat: E. etiam Malum phyſicum, quod Pœnæ rationem habet, non ceſſat, quamdiu creatura illa moraliter imperfecta exiſtit, unde exiſtentia creaturæ moraliter imperfectæ cum continuata Pœnæ duratione conjuncta eſt, ut unum ab altero non aliter niſi Miraculo ſeparari poſſit, quo tum ordo imperfectionis moralis, tum Mali phyſici inde fluentis tollitur. Poſtquam ergo continuata creaturæ rationalis moraliter imperfectæ duratio demonſtrata eſt, & quod nullum amplius Miraculum poſſit intercedere, quod ſtatum illum immutet, etiam æternitas Pœnarum, utpote Mali phyſici ex Malo morali neceſſario fluentis, demonſtrata eſt. Id autem ut nunc faciamus, principia ſufficientia nobis adhucdum deſunt, & propterea in alium locum differimus: Quodnam vel quale autem miraculum eſſe poſſit, quo Deus à Creatura moraliter imperfecta tum Malum morale, tum phyſicum ſive Pœnam auſferre, adeoque ordinem ſtatus naturalis hominis peccatoris invertere poteſt, ex principiis Rationis non conſtat, adeoque ex alio dehinc principio demonſtrandum erit.

Septi-

Digitized by Google

§. DCLI.

Septima & ultima propoſitio demonſtranda hæc eſt: *Ut Deus Miraculo Malum phyſicum ſive Pœnam cum Malo morali connexam tollat, motivum adeſſe debet.*

§. DCLII.

Deus nihil agit ſine ratione ſufficiente (§. 371.), illa autem eſt vel ſubjectiva, vel objectiva (§. 379. 380.), Ratio autem ſufficiens Actionum vocatur motivum (§. 371.): E. Deus cum motivo agit.

§. DCLIII.

Cum ergo Deus nonniſi cum motivis agat (§. præced.), hinc etiam Ratio ſive motivum adſit oportet, cur Miraculo ſtatum hominis moraliter imperfecti mutet, & Malum phyſicum ſive Pœnam cum imperfectione morali connexam auferat.

§. DCLIV.

Quale autem motivum illud poſſit eſſe, ex principiis Rationis demonſtrari nequit. A creatura enim moraliter imperfecta deſumi nequit, quaſi illi aliquid inſit, quod Deum movere poſſit, ut in gratiam ejus Miraculum patret, & ordinem naturalem ſtatus ejus immutet; cum enim ſtatus imperfectionis moralis duret quamdiu exiſtit (§. 650.), hinc quo modo ſeſe reſpectu Dei habet hoc momento, ſeſe etiam in ſequentibus habet, cum ſtatus moraliter corruptus (per demonſtrata) ſemper idem ſit, & à ſe ex imperfecto perfectus oriri nequeat: Nulla ergo poteſt concipi ratio, ex ſtatu creaturæ rationalis depromta, cur Deus moveatur, ut per Miraculum,

lum, aliquando patrandum, ſtatum ipſius in melius vertat.

§. DCLV.

Neque etiam ex principiis Rationis ſcire poſſumus, quale motivum in Deo eſſe queat, cur ſtatum moraliter imperfectum, & Malum triſte ſive Pœnam cum illo connexum per Miraculum immutet. Nam motivum ſive finis, cur Deus facit quicquid facit, eſt manifeſtatio Gloriæ ſuæ (§. 497.); per Gloriam autem Dei intelligitur complexus omnium ejus Attributorum (§. 489.) per conſequens tota Divinitatis plenitudo (§. 408.); Cum vero nemo mortalium totam Dei Eſſentia ſive omnia ipſius Attributa noſcat (§. 409.); Etiam nemo hominum ſcire poteſt, quomodo aliquid in tota Divinitatis plenitudine eſſe poſſit, quod ipſum moveat, ad aliquid committendum, quod alicui Attributorum ſuorum nempe Juſtitiæ punitivæ, quam demonſtravimus, contrarium eſt, ſive, ut clarius loquar, nobis modus ex Ratione non patet, quomodo Deus ſalva ſua Juſtitia per Miraculum Malum morale & Pœnam cum eo connexam in creatura rationali tollere poſſit, & tamen glorificari, hoc eſt, omnium ſuorum Attributorum rationem habere.

Si integrum de Juſtitia Dei punitiva materiam nunc abſolvere vellemus, adhuc objectiones, quæ ab Adverſariis contra illam moventur, ſolvendæ eſſent; ſed cum in hoc capite tantum veritates in nexu ſuo tradamus, infra in Capite de Socinianis ad illas reſpondendi locus erit.

§. DCLVI.

Præſentia eſt ille ſtatus Entium, quo in ſe mutuo

mutuo agere poſſunt, aut pati, ſine aliorum interventu.

§. DCLVII.

Ad Omnipotentiam autem divinam requiruntur diſtinctiſſima omnium rerum repræſentatio, & omni - operatio: Eſt E. ſtatus omnia operandi in omnibus creatis.

Celeberr. CANZIUS *de Uſu Philoſ. in Theol. VII. de Chriſto & ejus nat. hum.* §. 234. *ita de hoc divino Attributo.* „ Omnipræſentia eſt ſtatus, quo Ens „ſupremum omnes omnino res repræſentat, easdem„que potentiſſimo concurſu animat, dirigit, modera„tur, gubernat. Quæ actio Dei in res omnes longe „conſummatiſſima eſt, nulla reactione creaturarum „limitata, nulla paſſione interpolata: quem exiſtendi „modum Scholaſtici vocant actum puriſſimum.

§. DCLVIII.

Intellectus divinus eſt perfectiſſimus, ſibi omnia diſtinctiſſime & ſimul repræſentans, ſive præſentia ſiſtens (§. 344.), & Mundus ab eo in exiſtentia ſua dependet (§. 295. 296.), & omnia unico actu vult (§. 435.) & omnia ſibi invicem ſubordinat ad finem ultimum (§. 498.), atque dubitari nequit, Deum omnia ſibi repræſentare & omnia operari: E. eſt Omnipræſens.

§. DCLIX.

Ens ſimplex omni prorſus caret parte; ſi ergo alteri Enti præſens eſt, non in parte tantum, ſed totum præſens eſt (Deus autem eſt Ens ſimplex (§. 306.); Ideo omni creaturæ totus præſens eſt.

§. DCLX.

Et cum ſit Ens ſimplex, etiam in loco eſſe nequit, juxta principia Ontologica.

Sum-

Digitized by Google

§. DCLXI.

Summa felicitas ſive beatitudo conſiſtit in ſemper duratura voluptate: ſive in non impedita fruitione Perfectionum abſolute ſummarum.

§. DCLXII.

Deus ſemetipſum (§. 321.), adeoque omnes ſuas Perfectiones, diſtinctiſſime cognoſcit, & ex iis non poteſt non Voluptatem percipere: Cum vero & omnia, quæ habet, poſſideat ſimul (§. 542.), ubique ſufficientiſſimus ſit (§. 415.), & ab omni alia re extra ſe independens (§. 303.), cujus ſumma felicitas turbari à nemine poteſt: E. Deus non poteſt non eſſe Beatiſſimus.

§. DCLXIII.

Ens infinitum eſt, quod omnes perfectiones compoſſibiles gradu abſolute ſummo poſſidet (§. 546.), ſi vero aliud adhuc Ens infinitum poneretur præter unum, aut differrent à ſeinvicem, aut non different: ſi differrent unum non poſſet eſſe infinitum, cum differret aut numero perfectionum, aut illarum gradibus; ſi non differrent, tum tantummodo unicum eſt ſub diverſo nomine, ſive unum tantum bis cogitaretur, & Ens infinitum, cum habeat omnes realitates & Perfectiones, nec hac carere poteſt, nempe *Unitate.*

Celeberr, CANZIUS Sect. IV. Cap. I. §. 134. de Uſu Philoſ. in Theol. de unitate Entis infiniti ſive Dei ita loquitur: „Intelligitur ex his, quare nonniſi unicus Deus ex„ſiſtere, præter Deum autem infinita rerum varietas „habere locum queat: Nimirum res omnes præter „Deum non ſunt perfectiſſimæ, poſſunt igitur dif„ferre perfectionum gradu, numero. Sed cum per „vocem Dei intelligamus eum, qui omnes omnino „Perfectiones complectitur, & eas quidem ſine „gradu

„gradu poſſeſſas: cognoſcitur ſane, plures ejus ge-
„neris eſſe non poſſe. Nam cum ſinguli omnibus,
„& ſine gradu quidem, Perfectionibus exornati fo-
„rent, nullum remaneret diſtinctionis fundamentum.
„Qui enim bis omnia cogitat, ſi differre tum ea
„ſtatuat, aut alterutro conceptu non comprehendit
„omnia, aut eadem omnia diverſo mentis actu con-
„cepit.

§. DCLXIV.

Deus eſt Ens abſolute perfectiſſimum (§. 543.), per conſequens etiam infinitum (§. 346.): E. non poteſt non eſſe *Unus.*

§. DCLXV:

Hiſce, quæ diximus, etiam conſentit Scriptura quæ aſſerit, Deum eſſe omnipræſentem, Actor. XVII: 27. 28. Pſalm. CXXXIX: 7. & Beatiſſimum, 1. Tim. VI: 17. & nonniſi unum, Jeſ. XLIV: 6. 8. XLV: 14. 21.

Sectio VII.
De
Creatione & Providentia.

§. DCLXVI.

Per Decretum divinum intelligitur determinatio Voluntatis de hoc Mundo ad actum producendo (§. 422.), Actus autem, quo Mundus ex nihilo fuit productus, vocatur *Creatio.*

§. DCLXVII.

Hoc Univerſum eſt Ens contingens (§. 287.), adeoque rationem ſufficientem exiſtentiæ ſuæ non in

in ſe habet (§. 290.), nec propria virtute exiſtit: Ergo Exiſtentiam ſuam habet ab alio & quidem à Deo (§. 296.)

§. DCLXVIII.

Alteri Exiſtentiam dare eſt alterum ad actum perducere; Mundus hic Exiſtentiam ſuam à Deo habet: E. ab ipſo ad actum perductus eſt.

§. DCLXIX.

Mundus materialis conſtat ex materia certo ordine, tum ratione coëxiſtentiæ, tum ſucceſſionis, diſpoſita; cum vero Mundus à Deo ad actum perductus fuit, ſive materia & elementa, ex quibus conſtat, in hunc ordinem & ſeriem redacta fuerunt; oportet illa materia & elementa, aut antea jam extiterint, aut non exitିterint.

§. DCLXX.

Si aſſumatur, materiam illam jam præextitiſſe, oportet illa certis circumſtantiis, hac aut illa figura, ſitu determinata fuerit; determinatio autem illius figuræ aut ſitus oportet ſit, aut neceſſaria, aut contingens.

§. DCLXXI.

Si neceſſaria eſt, etiam eſt immutabilis; nam quicquid neceſſarium eſt, aliter eſſe non poteſt; ſi autem eſt immutabilis, nec ipſe Deus aliquid in materia poteſt mutare, eam transformare, in hunc ordinem aut hoc Mundi Syſtema redigere.

§. DCLXXII.

Ergo determinatio illius figuræ, aut ſitus, oportet ſit contingens: Si vero contingens ſit, etiam

etiam rationem ſufficientem Exiſtentiæ hujus determinationis non poteſt habere in ſe (§. 290.) E. habet in alio Ente, quod eſt Deus (§. 296.).

§. DCLXXIII.

Si autem concedatur, determinationem talem hujus præexiſtentis materiæ quidem in Deo eſſe, ſed illum hanc Materiam ex præexiſtentibus elementis ad hunc exiſtendi modum formaſſe; quæſtio oritur: an rerum elementia ſint æterna?

§. DCLXXIV.

Omnis in compoſito diverſitas à diverſitate elementorum emanat, ſi nempe qualitatem intrinſecam ejus reſpicias: Si ergo alius Mundus & alius rerum ordo eſſe deberet, etiam alia exiſtere deberent Elementa. Cum vero hic Mundus ſit contingens, etiam Elementa, ex quibus compoſitus eſt, ſunt contingentia.

§. DCLXXV.

Quicquid autem contingenter exiſtit, illud non neceſſario exiſtit; ſi autem Elementa non neceſſario exiſtunt, rationem ſufficientem exiſtentiæ ſuæ non habent in ſe, ſed in alio (§. 290. 283.): Cum vero Deus rationem Exiſtentiæ hujus Mundi in ſe habet; etiam Elementa, ex quibus Mundus compoſitus eſt, rationem ſufficientem Exiſtentiæ ſuæ in illo habent, & per conſequens ab illo producta ſunt.

§. DCLXXVI.

Cum & hic Mundus aſpectabilis à Deo productus ſit (§. 667.), & materia, ex qua conſtat (§. 672.), & Elementa, ex quibus materia compoſita

poſita eſt (§. 675.): Sequitur illum hunc Mundum cum elementis, ex quibus componitur, ex nihilo produxiſſe.

§. DCLXXVII.

Productio ex nihilo eſt Creatio (§. 666.), Deus hunc Mundum ex nihilo produxit (§. 676.); E. illum creavit, per conſequens, eſt Creator Univerſi.

§. DCLXXVIII.

Vis activa corporum, unde actiones eorum pendent, vocatur Natura; ut adeo Natura Univerſi ſit aggregatum omnium virium motricium, quæ corporibus in Mundo exiſtentibus ſimul inſunt; cum vero Deus totum hoc Univerſum cum omnibus ejus elementis ex nihilo produxerit (§. 676.), etiam ſimul Naturæ ordo ab ipſo conſtitutus eſt: E. Deus eſt Autor Naturæ.

§. DCLXXIX.

Per vires motrices nihil aliud oriri poteſt, quam varius modus compoſitionis corporum, (per experientiam quotidianam); compoſita vero oriuntur ex materia & elementis præexiſtentibus, citra rei ex nihilo Ortum. Cum vero Creatio ſit productio rei ex nihilo (§ 666.), per vires autem motrices, quæ vocantur Natura (§. 678.) nihil creatur, per conſequens Naturæ Potentia Creatrix non competit, ſed Deo propria eſt.

§. DCLXXX.

Quoniam itaque potentia creandi vim Naturæ univerſæ excedit, neque ex Vi & Eſſentia creaturarum ſequitur, Creatio Miraculum eſt (§. 395.)

§. DCLXXXI.

Miracula requirunt cauſſam à Mundo diverſam (397.), Creatio vero eſt Miraculum (§. 680.), & ſoli Deo competit (§. 679.): E. Potentia Creatrix nulli Creaturæ communicari poteſt.

§. DCLXXXII.

Cum principiis Rationis etiam S. Scriptura idem dicit, nempe omnia à Deo ex nihilo fuiſſe creata, Gen. I: 5. Hebr. XI: 4. Rom. IV: 7. Deus Creator, Gen. I. & quidem ſolus eſt. Jeſ. XLIV: 24.

§. DCLXXXIII.

Cum ex hujus Mundi exiſtentia, Exiſtentia Dei & ejus Attributa cognoſcuntur. patet totum hoc Univerſum, & quicquid in illo exiſtit, Attributorum divinorum Speculum eſſe. Per Speculum nimirum hic intelligitur, quod per ea, quæ creaturæ inſunt, colligere poſſumus, quænam ſint divina Attributa.

§. DCLXXXIV.

Conſentit S. Script. Rom. I: 20.

§. DCLXXXV.

Deus tale Mundi Syſtema creavit, quod fini ſuo eſt convenientiſſimum (§. 388.), Finis autem ille eſt Manifeſtatio Gloriæ divinæ (§. 489.); Manifeſtat vero Deus Gloriam ſuam, quando creaturis rationalibus Attributa ſua revelat; & glorificatur à creaturis rationalibus, quando verbis & factis oſtendunt, ſe agnoſcere Attributa divina (§. 490.); E. Deus, quando finem ſuum voluit aſſequi, etiam creaturas rationales in hoc Mundo producere debuit.

Licet

Digitized by Google

Licet enim Deus totum hoc Univerſum, cujus extenſio nullis cogitationibus comprehendi poteſt, & corpora illa cœleſtia ſtupendæ magnitudinis & infinitæ Sapientiæ opera produxiſſet, & illa deſerta & inania manſiſſent, Deus finem ſuum non conſequutus fuiſſet, cum ab inanimatis illis corporibus Magnus Creator nec cognoſci nec celebrari, ſeu glorificari queat.

§. DCLXXXVI.

Creaturæ illæ rationales ſimul ſumtæ vocantur MUNDUS SPIRITUALIS, oppoſite ad Mundum aſpectabilem ſive corporeum, etiam RESPUBLICA SPIRITUUM & CIVITAS DEI.

Si hic ab inſtituto noſtro diſcedere & extra oleas vagari vellemus, fundamenta Theologiæ Emblematicæ oſtendere poſſemus, indicando nempe, non minimam Sapientiæ divinæ partem eſſe, quod tam admirabilem Harmoniam atque Conformitatem inter Mundum illum aſpectabilem & alterum illum, qui Mundus Spiritualis eſt, inſtituerit, ut ea, quæ in uno fiunt, etiam in altero, modo licet differente, fiant; & uti *Mundus* ille *viſibilis* Exiſtentiæ & Attributorum divinorum Speculum eſt, ita non minus illarum rerum, quæ in *Mundo Spirituali* eveniunt, Speculum eſſe: Ex ſapienti hac atque admirabili omnium divinorum operum Harmonia atque conformitate nullo deinde negotio totam illam de Emblematibus doctrinam deducere nobis liceret. Neque etiam inſtituti noſtri ratio nobis permittit, ut multa hic de præſtantia Civitatis illius Dei, ſive Reipublicæ Spirituum peroremus; non tamen à me impetrare poſſum, quin, breviſſima licet ſed elegantiſſima Ill. LEIBNITII verba de hac re adducam, quæ extant *in Cauſſa Dei adſerta per Juſtitiam ejus* §. 142. 143. 144. „Ipſum autem „Βάθος in divinæ Sapientiæ theſauris, vel in Deo abſcondito, & in univerſali rerum Harmonia latet -- „Theſaurum Mundi corporei magis magisque ipſo „naturæ lumine in hac vita elegantiam ſuam nobis „oſtendit, dum Syſtemata Macrocoſmi & Microcoſmi

„recentiorum inventis aperiri cœpere. Sed pars re„rum præſtantiſſima Civitas Dei Spectaculum eſt, „cujus ad pulchritudinem noſcendam aliquando de„mum illuſtrati divinæ Gloriæ lumine propius ad„mittemur &c.

§. DCLXXXVII.

Illi Incolæ rationales, qui hanc Terram inhabitant, vocantur Homines, qui ex anima & corpore conſtant.

De Angelis ex principiis philoſophicis nihil conſtat: An vero in aliis Corporibus cœleſtibus huic terræ ſimilibus, etiam genus aliquod creaturarum intelligentium habitet, demonſtrari quidem non poteſt, licet non improbabile fiat, ſi conſideremus, tum ſimilitudinem, quam illa corpora cum hac noſtra terra habent, quæ habitaculum talium creaturarum eſt; tum exiguum uſum, quem alias haberent, ſi nulli Incolæ ibi habitarent; tum etiam ſi reſpiciamus finem creationis Univerſi, qui eſt Manifeſtatio Gloriæ divinæ, quæ eo magis agnoſceretur & celebraretur. Ita de hac re *Celeberrimus olim apud Genevenſes Theologus JOH. ALPH. TURRETINUS diſſerit in Cogitationibus de variis Theolog. Capp §. 86.* „Magnitudinem ope„rum divinorum non ſatis perpendunt, qui in hoc „arenæ granulo, quod Tellurem dicimus, vellent „omnia perfectiſſima ac feliciſſima eſſe. Surſum im„menſa, ſive temporis ſive loci Spatia ſunt, in qui„bus innumeris modis, humanæ menti imperviis, „πολυποίκιλος Dei Sapientia ſeſe exerat, illaque per„fecte explicet, quæ nobis homuncionibus, in hac „caligine perplexa videntur.

§. DCLXXXVIII.

Cum Anima humana eſt Ens contingens, & non neceſſarium (§. 284 285.), illa etiam rationem ſufficientem exiſtentiæ ſuæ non habet in ſe (§. 83.): E. in alio, & quidem in Deo (§.296.) unde etiam à Deo creata eſt.

An

Digitized by Google

An ſtatim ab initio plures, an vero duo tantum homines fuerint formati, ex Ratione demonſtrari nequit, quamvis etiam ex ipſa Ratione non improbabile ſit, duo tantum fuiſſe Maſculum & Fœminam, ut hac rationis totum genus humanum per generationem ab uno derivaretur.

§. DCLXXXIX.

Anima hominis eſt immaterialis & immortalis.

Cum hac veritate nitatur veræ Religionis Syſtema, in ejus Demonſtratione paulo prolixiores erimus: Sunt nimirum qui putant, Animæ Immortalitatem ex ſola Revelatione ſolide probari poſſe, POMPONATIUS de immortalitate animæ Cap. ultimo pag. 126. SCALIGER adverſus CARDANUM Exercit. 307. c. 33. p. 990. citante *Celeberr. GANZIO de Uſu Phil. in Theol. Cap. IV. de homine* §. *196. Not. 336.* Cum vero Immortalitatis Animæ veritas demonſtranda ſit, etiam illis, qui Scripturæ Autoritatem nondum agnoſcunt argumenta ex ratione ſunt deſumenda, ut eo magis convincantur, ſi ita via præparetur ad fidem faciendam iis, quæ S. Script. aſſerit.

§. DCXC.

Demonſtranda eſt, tum Animæ Immaterialitas & Simplicitas; tum perpetua ejus Exiſtentia; & tandem etiam Immortalitas ſive continuatio repræſentationum diſtinctarum poſt mortem.

§. DCXCI.

Poſtremum demonſtrari poteſt, tum ex ipſa animæ natura, tum ex Natura Dei.

In pertractatione hujus materiæ utar ope Ill. LEIBNITII, ex ejus Monadol. tum Summe Rev. REINBECKII ex Libro quem inſcripſit: *Philoſophiſche Gedanken über die vernünftige Seele, und derſelben Unſterblichkeit*; ut & Ill. WOLFII Metaph. §. 738-742. & Celeb. CAN-

CANZII. Lib. cit. Cap. IV. nec non L. P. THUMMIGII Melet. pag. 150. de Immort. Animæ.

§. DCXCII.

Ex Experientia noſcimus, Animam rationalem ſui & aliarum rerum conſciam eſſe, vim habere diſtinctæ repræſentationis rerum, adperceptionis ſive reflexionis, ipſi competere facultatem obſervandi nexum rerum, & ex certis principiis per ratiociniorum connexionem veritatem demonſtrandi.

§. DCXCIII.

Materiæ autem hæc omnia competere non poſſunt; Quicquid nimirum materiæ competit, id demonſtrari poteſt, vel ex ejus extenſione & figura, vel ex ejus compoſitione & qualitatibus, vel ex ejus motu; atque Animæ talia competunt (§. 692.), quæ nec ex eſſentia, nec attributis materiæ demonſtrari poſſunt, ſed potius ipſis contrariantur: E. ea, quæ Animæ competunt, poſtulant naturam vel eſſentiam à materia diverſam.

§. DCXCIV.

Anima cogitat, dum ſui & aliarum rerum conſcia eſt. Hoc autem per rationes mechanicas explicari nequaquam poteſt, ſive per figuras & motus materiæ; etſi enim machina artificioſiſſima fabricaretur, nihil aliud in illa obſervaretur, quam motus continuus ſemper eodem modo ſeſe habens, nec quicquam adeſſet, ex quo Cogitatio explicari poſſet.

§. DCXCV.

Anima non ſemper idem cogitat: mox enim hoc, mox aliud ſibi repræſentat, mox dubitat,

mox

mox idem, de quo dubitavit, in momento temporis credit, mox cogitationes ſuas de aliqua re abrumpit, mox illas iterum pro arbitrio continuat, mox affirmat, mox negat, mox appetit, mox averſatur, mox ipſa producit cogitationes ſuas, mox ab alia re extra ſe cogitatio dependere videtur.

§. DCXCVI.

Si materia cogitaret, cogitationes nihil aliud eſſe poſſent, quam determinati motus certarum hac vel illa figura præditarum partium: ſi ergo eadem cogitatio continuatur per certum tempus; aut partes illæ materiæ motum ſiſterent, aut aliæ ſimiles in earum locum ſuccederent: Utrumque vero abſurdum eſt.

„Quæri poteſt, an omnes particulæ Animæ ſimul junctæ „& certo modo agitatæ cogitent? Vel quot partes „habeat cogitatio? An vero ſingulæ ſeorſim cogitent „& aliquid faciendum proponant? Sed quot tunc, „pro una, cogitationes in homine non exiſtent? „Quid illud eſt, quod has particulas ad talem vel „talem motum determinat, ut talis vel talis cogitatio „exiſtat? Quod eſt principium voluntatis, ut jam „hoc, jam illud pro lubitu cogitem„? Sunt verba „*Clar. LAUFFERI in Atheo amente pag. 88.*

§. DCXCVII.

Anima mox poteſt cogitare de Deo ut Summo Ente, mox iterum rem abjectiſſimam in hac terra ſibi repræſentare poteſt, mox ad abſtruſiſſimos conceptus metaphyſicos ſeſe vertit, mox ideas ſejungit, mox conjungit; etiam ſignificatum talium vocum intelligit, cum quibus proprie nullam ideam conjungere poteſt, quales ſunt Adverbia & Particulæ Conjunctivæ, uti ap-

 pellari

Digitized by Google

pellari ſolent, uti ſi dicimus, *ita*, *ſed*, *quare*, *licet* &c. notum autem eſt, nullam rem corporalem extra animam vocibus hiſce reſpondere. Quare impoſſibile eſt, ut per motum particularum certarum, vel variam figuram & ſitum illarum, ex quibus anima materialis compoſita eſſe deberet, tanta cogitationum varietas, tam abſtruſi conceptus explicari queant.

§. DCXCVIII.

Anima etiam tales producit cogitationes, ad quas omnia objecta externa, vel motus proprii corporis, vel ſenſus plane nihil contribuunt; uti dum ſui ipſius conſcia eſt, vel certarum notionum communem, oportet ergo agat ex principio intrinſeco. Si autem ſit materialis, oportet oriantur tales cogitationes ex intrinſeco particularum motu, figura, ſitu; quæritur autem, quodnam ſit principium illud motus intrinſecum? Undenam motus illius variatio ortum ducat? Quidnam illum hoc potius modo, quam alio determinet? Quidnam illum reproducat, ſi determinatus fuit ab extra, adeoque ordo motus ex intrinſeco principio fuerit interruptus?

§. DCXCIX.

Animæ cogitationes etiam determinantur à ſenſibus per res extra ſe; ſi vero Anima ſit materialis, & cogitationes ejus conſiſtant in certo motu, figura, ſitu particularum, ſequeretur, eandem cogitationem per eundem motum ſemper debere produci, & eundem motum etiam ſemper eandem efficere debere cogitationem: nam motus eodem modo determinatus non poteſt non idem exiſtere.

Si

§. DCC.

Si hoc eſt, qui tum fieri poteſt, ut per datum aliquod ſignum, aut per vocem articulate pronunciatam, aut litteris conſignatam, idem motus in anima materiali efficiatur, cum tamen motus, qui tribus hiſce modis in ſenſibus producitur, à ſe ſit diverſus? Qui fit, ut eadem vox non eandem in Anima hominum cogitationem excitet? Quare ex. gr. homo, qui legere neſcit, ſi vocem *Deus* in charta ſcriptam videt, non eundem in anima ſua motum ſentit, ac alius qui legere didicit, cum tamen litteras easdem, easdem adeoque figuras cum altero videat, quæ ergo eundem in anima ſua deberent excitate motum, eandem mutationem; qui fit, ut vox *Jehova* & *Deus* vel audita, vel in charta viſa eundem in Anima materiali motum producat, cum tamen non eundem nec in aëre, nec in oculis motum excitet. Si hoc ex legibus motus rei materialis explicari & demonſtrari poteſt, certe credam, etiam materiam cogitare poſſe. Sed qui fit porro, ut eadem vox cum aliis conſtructa plane alium producat cogitationem, quam ſi iterum alio nexu, alia conſtructione adhibeatur, non vox eadem eſt, nonne eundem in aere motum excitat, nonne eundem etiam in anima materiali effectum excitare deberet?

§. DCCI.

Si anima machina quædam eſſet, principio motus intrinſeco inſtructa, tunc motus per eandem determinationem ſemper continuaretur, ſed undenam tum infinita cogitationum varietas? Si vero varia Animæ inſint mutationis & variationis principia, undenam tum hoc in caſu eſt, quod mox

mox hoc intrinſecum actionis principium, mox illud agat? Quod unum actionis & motus principium hoc momento agat, ſed mox ſiſtetur; alterum vero incipiat agere, quod antea in totali inactione fuit? In illis nempe cogitationibus quæ non determinantur à rebus extra animam exiſtentibus.

§. DCCII.

Si Anima res materialis eſſet, alia corpora in ipſam agere, & motum particularum ejus varium producere in illa non poſſent, niſi vel immediate per contactum, vel mediantibus aliis corporibus; ſed res diſſitas à nobis non tantum ratione loci, ſed etiam temporis nobis repræſentare valemus, imo res, quæ non amplius exiſtunt; ſed qui tum fieri poteſt, ut illæ vel lætam vel triſtem cogitationem aut repræſentationem in Anima noſtra materiali efficere queant, cum impoſſibile ſit, ut illa vel mediate vel immediate in animam noſtram agant per contactum? Undenam fit, ut etiam tales res nobis repræſentare valeamus, quas nec oculus videt, nec auris audit, nec tactus, nec guſtus, nec olfactus ſentit, quæ ergo vel motum, vel figuram, vel ſitum particularum Animæ noſtræ modificare nequaquam poſſunt, quod fieri deberet, ſi illam materialem fingimus?

§. DCCIII.

Quidnam quæſo eſt, quod motum, vel figuram, vel ſitum particularum materialis Animæ noſtræ modificat, quando cogitationes per res, quæ plane nihil materiale habent, determinantur? Quid eſt, quod particulas illas movet, aut figuram, aut ſitum earum mutat, quando nobis repræ-

repræſentamus, aut vitium, aut virtutem aliquam abſtracte ſine individuo aliquo, cui inhæret, conſideratam? Si conſideramus in abſtracto, quid ſit poſſibilitas, quid actualitas, quid attributum, quid accidens alicujus rei: quid eſt, inquam, in hiſce omnibus, quod materiæ motum communicare, aut figuram, aut ſitum particularum illius mutare valeret?

§. DCCIV.

Quantæcunque tandem ſubtilitatis materia illa fingatur, imo ipſa aura aut vapore infinite ſubtilior, tamen Cogitationis conceptum non magis quam corpus quodvis vaſtiſſimæ molis ingrediuntur ejus particulæ.

§. DCCV.

Materia manet materia, & quidem extenſa, unde illi nihil competit, quod nec cum eſſentia, nec attributis ejus convenit: & Ratio Animæ tam eximios in rerum inventione, omniumque Scientiarum genere producit effectus, ut cauſſatum multo nobilius foret cauſſa, ſi materiæ illa omnia adſcribere vellemus; imo in effectu aliquid foret, quod rationem ſufficientem in cauſſa habere nequit; quod omnis rationis regulis plane contrarium eſt: unde concludimus, Animam, quæ tot tantosque producit effectus, qui cum materia combinari nullo modo, imo nulla ratione poſſunt, à Materia eſſe plane diverſam.

Vide Reverendiſſ. REINBECK Tract. de Anima & Immortalitate ejus. §. 39.

§. DCCVI.

Non ergo inde eſt, quod Materialitatem Animæ rejicimus, quia multa in ejus explicatione occur-

occurrunt, quæ comprehendere non poſſumus, ſed ideo id facimus, quia contradictoria ibi obveniunt.

§. DCCVII.

Omne ens, vel partes habet, vel nullas; quod partes habet vocatur Compoſitum; quod nullas habet vocatur Ens ſimplex; cum vero Anima non ſit corpus ſive materia, hoc eſt, Ens Compoſitum, oportet E. illa ſit Ens Simplex.

§. DCCVIII.

Omnis corporum interitus fit per diſſolutionem partium, Ens autem Simplex, quale Anima eſt, nullas habet partes (§. 707.); unde Anima nonniſi per annihilationem interire poteſt, & incorruptibilis eſt.

Ad Immortalitatem Animæ tuendam tria requiruntur, α. ut demonſtretur, ejus Eſſentiam poſt mortem adhuc exiſtere, β. & quidem in ſtatu diſtinctarum idearum γ. cum ſui ſtatusque præteriti conſcientia: & id tum ex ipſa Animæ Natura, tum ex Attributorum divinorum conſideratione demonſtrari ſolet.

§. DCCIX.

Anima eſt incorruptibilis (§. 708.): E. cum corpore mori non poteſt, ſed poſt ejus mortem in Eſſentia ſua perdurat.

§. DCCX.

Eſſentia Animæ conſiſtit in vi clararum & diſtinctarum Repræſentationum cum ſui conſcientia.

§. DCCXI.

Cum Anima in Exiſtentia ſua poſt mortem corporis perduret (§. 709.), etiam Eſſentiam ſuam

Digitized by Google

ſuam retinet, quia nullum Ens abſque Eſſentia exiſtere concipi poteſt: quoniam itaque Animæ Eſſentia conſiſtit in vi repræſentativa clararum & diſtinctarum Idearum; ſequitur Animam etiam poſt mortem perceptionum, quæ ad cogitandum & judicandum neceſſariæ ſunt, capacem eſſe.

§. DCCXII.

Anima etiam gaudet Intellectu puro, hoc eſt, tales habet cogitationes, quæ non à ſenſibus externis, neque imaginatione dependent (§ 698.): Quoniam itaque abſque organis ſenſoriis corporis cogitare poteſt; ſequitur, illi inſtrumento organorum ſenſoriorum corporis non abſolute opus eſſe.

§. DCCXIII.

Anima ad cogitandum ſive ad diſtinctas perceptiones corpore non indiget (§. 712.): Sequitur, illam etiam à corpore ſeparatam, hoc eſt poſt mortem diſtinctarum perceptionum capacem eſſe.

§. DCCXIV.

Et quia etiam poſt mortem diſtinctarum Perceptionum capax eſt (§. 713.), ſequitur, etiam poſt mortem corporis illam ſui conſciam eſſe; ubi enim ſunt diſtinctæ Perceptiones, ibi Anima ſe ab aliis rebus diſcernere poteſt, & dum ſui conſcia eſt, ſe eandem eſſe, quæ antea extitit, ſimul intelligit.

Celeberr. CANZIUS *de uſu Phil. in Theol. Cap. IV.* §. *197.* ita ratiocinatur. „ Præſto eſt ratio, ut Anima per„ſeveret: Status enim conſequens pendet ex ſtatu „antecedente: atqui in ſtatu antecedente erat di„ſtinctarum Idearum & Conſcientiæ fons uberrimus; „cur igitur protinus exareſceret? Sic Anima ſui con-

„ſcia

„ſcia poſt obitum exiſtit, ut etiam eandem ſe agni„tura ſit, quæ antehac fuerit in vita morali. Con„ſequentes enim fluunt ex antecedentibus - - - & „cum in Anima ſeparata plures oriantur Notiones ex „antecedentibus conſequutæ, quæ non poſſunt non „aliquid cum illis habere commune; ſentiet pro„fecto Anima ſe eandem eſſe, quæ fuit ante mor„tem.

§. DCCXV.

Omnis vis tranſit in actum, ſi nullum impedimentuum adſit; cum vero nullum adſit impedimentum, quod obſit, quo minus vis Animæ repræſentativa etiam poſt mortem in actum erumpat (§. 712.); ſequitur, animæ poſt ſeparationem a corpore non tantum vim, ſed & actum diſtinctarum Repræſentationum adhuc ſupereſſe.

§. DCCXVI.

Ad immortalitatem Animæ requiritur, ut poſt ſeparationem à corpore adhuc ſuperſtes ſit, ut habeat etiam tunc vim clararum & diſtinctarum Repræſentationum, ut tandem ſui ſtatusque præteriti & præſentis conſcia ſit (§. 708.), ipſi autem etiam poſt mortem competit primum requiſitum (§. 709.), & ſecundum (§. 711. 712. 713.), & tertium (§. 714.): E. Anima Immortalis eſt. Q. E. D.

§. DCCXVII.

Argumentum etiam deſumitur ad adſtruendam hancce veritatem ex Natura Dei (§. 708.), præcipue Juſtitia ejus: probata nimirum Animæ perennitate poſt mortem ex ejus natura, etiam ex ſtatu ejus morali argumenta deſumuntur ad demonſtrandum, qualis ipſius ſtatus vel conditio futura ſit, adeo ut ex divina Juſtitia non tam

ejus

ejus perſeverantia, quam ſtatus ejus moralis demonſtretur.

§. DCCXVIII.

Cum nimirum Anima poſt mortem permanet in eo ſtatu, qui naturaliter præſentem conſequitur (per demonſtrata); neceſſario etiam in eo permanet, qui ex præſenti ſequitur moraliter, cum ſtatus ex ſtatu morali ſequens nonniſi per Miraculum tolli queat (§. 531.), ea autem, quæ ex ſtatu morali præſenti conſequuntur, ſunt vel Pœnæ, vel Præmia, ad quæ requiritur Conſcientia ſui & ſtatus præteriti; cum vero Anima poſt mortem perſeveret quoad Exiſtentiam propter incorruptibilitatem ejus (§. 709.): E. ita perennabit, ut ſtatus ſequens conveniat cum antecedente, non tantum naturaliter, ſed & moraliter.

Vide Illuſtr. BULF. Dilucid. §. 362. *Celeb. CANZIUM de uſu Phil. in Theol. Cap. IV.* §. 202.

§. DCCXIX.

Vel ita argumentari etiam poſſumus: Juſtitia Dei cuique ſuum tribuit, hoc autem non ſemper fit in hac Vita, præſertim ratione illorum, qui propter confeſſionem Domini moriuntur, E. fiat oportet in altera Vita.

§. DCCXX.

Etiam hoc modo demonſtrari poteſt: Deus hoc Univerſum condidit ad manifeſtationem Gloriæ ſuæ (§. 489.); manifeſtatur autem illa creaturis rationalibus, & Deus ab illis glorificatur, quando ejus Attributa ſive Gloria ex conſideratione operum ejus agnoſcitur & colitur (§. 685.); hoc autem in hoc ævo propter imbecillitatem

Intellectus noſtri fieri nequit (§. 409.), nec enim modum ſcimus, quo omnia in hoc rerum Univerſo ad finem ultimum tendunt, nec rationem, qua Deus in operibus ſuis ſemper reſpicit ad omnia ſua Attributa ſimul ſumta (§. 410.): Cum ergo Deus per Creationem hujus Mundi ejusque Gubernationem manifeſtet ſummam ſuam Perfectionem ſive totam Gloriam ſuam, idque creaturis rationalibus; minima autem pars Gloriæ illius hiſce creaturis in hoc ævo pateſiat, adeoque Deus finem ſuum nondum obtineat, ut nempe ſummam ejus Perfectionem creaturæ rationales agnoſcant: Sequitur, alterum futurum eſſe ævum, in quo omnis modus Entibus intelligentibus revelatur, quo Deus finem ſuum per omnia ſua opera conſequitur. E. Anima poſt hanc vitam ſuperſtes eſſe debet.

Ut verum fatear, hoc argumentum illud eſt, quod, licet de Animæ meæ Immortalitate ne momentum quidem dubitaverim, mihi ſemper maximum viſum fuit, & quod me maxime de hac veritate convicit; illud me quidem in Theologia Naturali adhibitum legiſſe vel audiviſſe non memini: reliqua argumenta propterea non contemno, alteri enim unum, alteri alterum argumentum magis perſpicuum videtur: Ita nimirum ratiocinor; Deum propter ſemetipſum Mundum hunc condidiſſe, non eſt quod dubitem, Ens enim ſibi ſufficientiſſimum non poteſt aliquid quærere extra ſe; quid ergo intendit per omnia ſtupenda ſua opera? Hauddubie ſui manifeſtationem, ſui Glorificationem? Sed quibus manifeſtari debet illa Gloria, à quibus agnoſci? Hauddubie à creaturis intelligentibus; propterea Deus non tantum Univerſum plenum Corporum inanimatorum ſtupendæ magnitudinis condidit, à quibus nec agnoſci, nec celebrari poteſt; ſed etiam Creaturas multo nobiliores hiſce producit, quæ infinitam tum Potentiam, tum Scientiam, tum Sapien-

tiam, tum reliqua ſummi Creatoris Attributa cognoſcerent, glorificarentque. Quicquid ergo Deus condidit, ideo condidit, ut id Entibus ratione prædictis, quo modo divina Attributa illuſtret, patefieret; & ipſa illa Attributa hoc modo glorificarentur. Deum enim multa in hoc rerum Univerſo condidiſſe, quæ ſibi ſoli nota eſſe deberent, nec creaturis revelari, probabile minime eſt; ad quid enim illa ad actum produxiſſet, cum ipſi jam ab æterno notum fuerit, per Omnipotentiam ſuam omnia ſe poſſibi ia, ſi velit, actu ſiſtere poſſe: ad quid ergo res condidiſſet, niſi illæ creaturis rationalibus notæ eſſe deberent; multa enim hoc modo, abſit blasphemia dicto, fruſtra, multa inutilia condidiſſet, ſi non omnia ad manifeſtationem ſummæ ſuæ Gloriæ tenderent; ſed quomodo per illa manifeſtaretur ipſius Gloria, ſi creaturas rationales ſemper laterent. Aſt quantum eſt, quod nunc neſcimus! Quam pauca ſunt illa, quæ nobis in hoc vitæ noſtræ ævo perſpicere licet! Quot naturæ mirabilia, quot ſtupenda Creatoris ſapientiſſimi nos latent opera! Quam pauca ſunt, in quibus rerum nexum nobis penetrare licet! In plurimis ſapientiſſimi etiam mortalium cœcutiunt! Viæ Sapientis rerum Creatoris & Gubernatoris in plurimis nobis incognitæ ſunt! Et quis exiſtit, qui omnium rerum ad ultimum finem & ad omnia divina Attributa relationem penetrare valeat? Et licet ex Revelatione pateat, exiſtere alios, præter homines, Spiritus, quibus hæc omnia nota eſſe queant; tamen Mundus hic ſublunaris, terra hæc, eum in finem condita eſt, ut ex iis, quæ ibi occurrunt, Incolæ terræ homines Gloriam Dei agnoſcant atque Attributa ejus glorificent; terram enim hominis cauſſa conditam eſſe, quis dubitet? Et quis dubitet, Deum ab illo per ſua opera velle agnoſci & celebrari? Id autem cum in præſenti vita in pauciſſimis, imo modo admodum exiguo fiat, quid ſupereſt, quam ut, ſi Deus finem ſuum vult aſſequi, fiat in altera vita, ubi Intellectus humanus nullis amplius nebulis circumfuſus pleniſſima luce illuſtratus agnoſcat, quanta & quam ſapientia ſint opera divina, quam admirabilia ejus Attributa in iis patefacta, quam ſapienter omnia in ultimum

omnium rerum tendant finem; illa etiam quæ Intellectui noſtro imperſcrutabilia fuere, quamdiu in mortali hacce degebamus vita: tunc demum Creator in Creaturis ſuis ſumme glorioſus fiet. Ad hoc ergo requiritur, ut Anima poſt corporis diſſolutionem non tantum ſuperſtes, ſed & diſtinctas imo longe diſtinctiores, quam nunc, Perceptiones habeat, ut ſtatus præteriti & præſentis conſcia, ut E. immortalis ſit. Ipſi etiam Gentiles talem de hominis ſtatu poſt mortem habuerunt Conceptum, & in futuro ævo ſe cognituros credebant, quod in hoc perveſtigare non poterant. Ita *LUCANUS de POMPEJO in apotheoſi ipſius* ſtatum ejus deſcribit.

Illic, poſtquam ſe lumine vero
implevit, ſtellasque vagas miratus & aſtra
fixa polis, vidit quanta ſub nocte jaceret
noſtra dies, riſitque ſui ludibria trunci.

tunc enim juxta *Illuſtr. GROTIUM in Tragœdia HEINSII Poëm. pag. 200.*

Auguſtum jubar
diſpellet atræ nubilum caliginis,
centumque noctes luce perrumpet ſua.

Hæc quidem Immortalitatis Animæ demonſtratio, quam nunc explanavimus, præſupponit Exiſtentiam divinam; ſed quid juvaret Animæ perpetuam durationem illis demonſtrare, qui Deum eſſe nondum convicti ſunt: Et hæc de Immortalitate Mentis noſtræ dixiſſe ſufficit; uberius argumentum hoc exponemus infra Cap. VI. de Atheiſmo.

§. DCCXXI.

Quando Intellectus hominis ſibi aliquid ut bonum repræſentat, Appetitus oritur, qui ſi Intellectum ducem ſequitur & rationalis eſt, nominatur Voluntas.

Quo

Digitized by Google

§. DCCXXII.

Quo majus autem bonum Intellectus repræſentat, eo major etiam eſt Appetitus.

§. DCCXXIII.

Quoniam itaque Voluntas ſequitur repræſentationem Intellectus (§. 721.), & id tantum appetit, quod Intellectus ſub ſpecie boni cognoſcit, hinc cogi non poteſt.

§. DCCXXIV.

Et cum cogi nequeat (§. 723.), Anima vel ad volendum vel nolendum ſeipſa determinat. Illa autem Facultas vocatur Spontaneitas.

§. DCCXXV.

Quicquid coactioni oppoſitum eſt, dicimur ſponte agere, cum vero Voluntas cogi non poteſt (§. 723.): Sponte agit.

§. DCCXXVI.

Ad actionis Libertatem autem ex dictis tria præcipue requiruntur, *primum* eſt; ut rem in Intellectu nobis repræſentemus, ſive illam cognoſcamus: *Secundum*, ut Anima noſtra ſeipſam determinet re perſpecta, vel ad nolendum, vel ad volendum: *Tertium*, ut id, ad quod Anima ſeſe determinat, ita comparatum ſit, ut etiam poſſit omitti, hoc eſt, ut contingens ſit.

§. DCCXXVII.

Ubi ergo abeſt Intellectus, objectum ſibi diſtincte repræſentans, ibi etiam nulla locum habet Libertas.

§. DCCXXVIII.

Cum ideo Anima aliquid appetit, quia ipſi re-

Digitized by Google

præſentatur ut bonum (§. 721. 722.), motivum in objecto eſt, cur Anima aliquid velit, vel nolit; Cum vero ad Libertatem requiratur, ut Intellectus nobis aliquid repræſentet (§. 726.) ut appetibile, vel averſabile, (nam ignoti nulla cupido): Sequitur motiva Libertatem non tollere.

Cum libertate amico conſenſu copulatur determinatio actionum moralis, qua homo per certa motiva ad hoc, aut illud non rapitur, ſed inclinatur, quia meliora non videt, ſalva manente facultate aliter agendi. *Sunt verba Eruditiſſ. CANZII de uſu Phil. in Theol. Cap. IV. §. 191. p: 252.*

§. DCCXXIX.

Per Indifferentiam intelligitur, quando homo poſitis omnibus ad agendum circumſtantiis & motivis contrarium eligere poſſet: Cum vero ad Libertatem vel volendi vel nolendi requiratur, ut Intellectus ſibi rem diſtincte repræſentet (§. 726.), & per conſequens motiva adſint (§. 726.) adeoque ratio ſufficiens, cur Anima potius aliquid velit, quam non velit: Liquet Indifferentiam perfecti, ut vocant, æquilibrii ad notionem Libertatis non pertinere.

§. DCCXXX.

Qua in re Libertas conſiſtat, etiam ex ejus oppoſito nempe coactione conſtat; qui nempe cogitur, ille non libere agit; quo magis autem aliquis à coactione remotus eſt, eo major etiam ejus Libertas dicitur; quicquid autem non coacte agimus, id dicimur ſponte agere, quo magis autem à coactione abſumus tanto majore cum ſpontaneitate agimus; & ſi à coactione ſumus remotiſſimi, etiam ſumma cum Spontanei-

tate

tate agimus. Ratio hæc eſt, ſi coacte aliquid facimus, Intellectus nobis illud repræſentat ut non appetibile, ſive non bonum; ut ergo potius motiva adſint ad nolendum, quam vero ad volendum: Si vero non coacte ſed libere nos determinamus ad aliquid perficiendum, tunc adſunt motiva, quia Intellectus nobis illud ut bonum repræſentat, & tunc ſponte agimus: E. ex oppoſito Libertatis conſtat, illam in Spontaneitate conſiſtere.

§. DCCXXXI.

Cum Anima hominis ſeipſam determinat ad id, quod Intellectus ut bonum ſibi repræſentat, & id, ad quod ſeſe determinat, ſit contingens, quia oppoſitum ejus etiam eſt poſſibile, nec Libertas per Decretum divinum tollitur (§. 440.): Sequitur Animæ hominis competere Libertatem.

Reliqua de homine dicenda infra pertractantur, ubi de primo hominis ſtatu agitur.

§. DCCXXXII.

Ens neceſſarium exiſtit propria virtute (§.283.). Entia contingentia rationem Exiſtentiæ ſuæ non habent in ſe (§. 290.): Cum ergo hoc momento non propria virtute exiſtant, nec etiam ſecundo momento id fieri poteſt, cum ſemper ſint contingentia: Quapropter Exiſtentiam propria virtute continuare nequeunt.

§. DCCXXXIII.

Cum vero Creaturæ Exiſtentiam ſuam à Deo habent in primo momento, ab eodem illam etiam habere debent in ſecundo & omnibus ſequentibus, cum ſemper contingentes ſint.

Digitized by Google

§. DCCXXXIV.

Actio illa, qua Creaturis datur continuata Exiſtentia, vocatur *Conſervatio.*

§. DCCXXXV.

In Creatione Deus facit, ut Creatura exiſtat, in Conſervatione vero pergit dare Exiſtentiam, ut adeo Creatio & Conſervatio reſpectu Dei non differant: Eſt E. Conſervatio nihil aliud quam continuata Creatio.

§. DCCXXXVI.

Totus Mundus eſt Ens contingens (§. 287.), ut & ejus Elementa (§. 674.), & totus rerum nexus (§. 287.); Propterea Mundus à Deo conſervatur, quando omnibus, quæ ad illum pertinent, hoc eſt, ſubſtantiali ex quo conſtat ſive Elementis, & nexui rerum dat, ut porro exiſtant. (§. 732. 733.).

§. DCCXXXVII.

Malum metaphyſicum eſt tantummodo defectus ulterioris realitatis ſive perfectionis in re (§. 449.), adeoque nihil ſubſtantiale, nec Creatione, nec Conſervatione opus habet.

§. DCCXXXVIII.

Omnes Creaturæ rationem ſufficientem Exiſtentiæ ſuæ in Deo habent (§. 733.) per Creationem & Conſervationem actu exiſtunt & exiſtere pergunt, (§. 735.): Hinc Creatura annihilaretur, ſi Conſervatio divina ceſſaret; quicquid autem annihilatur, illud eo ipſo agere ceſſat: E. ſine divina Conſervatione nulla Creatura agere poteſt.

Quan-

§. DCCXXXIX.

Quando in Ente uno continetur aliqua ratio, cur alterum agat, illud ad actionem alterius dicitur *concurrere. Concurſus ergo eſt talis Actio, in qua continetur aliqua ratio, cur alterum agat.*

§. DCCXL.

Cum vero Deus omnia conſervat (§. 733. 734.), & absque illa Conſervatione Creatura nulla agere poteſt (§. 738.); Propterea in Conſervatione continetur aliqua ratio, cur creatura agat; itaque Concurſus tam late patet ac Conſervatio, hæc autem eſt generalis: E. etiam Concurſus divinus ad creaturarum Actiones eſt univerſalis.

§. DCCXLI.

Deus in Creaturis conſervat id, quod ſubſtantiale eſt (§. 736.), & vires agendi ab ejus Conſervatione pendent (§. 738): Cum vero ratio, cur aliquid agat, quæ in altero continetur, vocatur Concurſus (§. 739.): Patet Concurſum Dei conſiſtere in ſubſtantiæ & virium agendi conſervatione.

§. DCCXLII.

Deus ſubſtantiam & vires agendi creaturæ conſervat (§. 741.), adeoque ad actiones creaturæ concurrit; inde apparet Creaturam in agendo dependere à Deo.

§. DCCXLIII.

Creaturæ rationales autem ſunt liberæ, & illud, ad quod ſe determinant, eſt contingens, ut etiam oppoſitum ſit poſſibile (§. 731.), nec illarum libertas Decreto divino tollitur (§. 440.): Unde licet dependenter à Deo (§. 742.), ad

utrumque oppoſitorum ſeſe determinare poſſunt, prout Intellectus illis aliquid vel ut bonum, vel ut malum repræſentat. E. Actus ſpecificatio ſive determinatio ad alterutrum oppoſitorum à Libertate creaturæ eſt.

§. DCCXLIV.

Per divinum Concurſum Creaturæ ſubſtantia & vires agendi conſervantur (§. 741.): Deus ergo concurrit ad actiones, qua actiones; quod autem creatura rationalis actionem potius ad hoc, quam ad illud objectum determinat, hoc à Creaturæ Libertate eſt (§. 743.): quod autem Creatura actionem ſuam ad hoc, & non ad illud determinet, illud facit, ut Actio mala & non bona ſit; cum vero hoc ab agentis Libertate ſit, hinc patet, Deum quidem ad Actionem in genere, quatenus phyſica eſt, concurrere, non autem qua malam ſive moraliter imperfectam.

§. DCCXLV.

Cum Deus non concurrat ad Actionem, quatenus mala eſt (§. 744.); Malum autem morale conſiſtat in imperfectione accidentali (§. 475.): Imperfectio autem illa ab abuſu Libertatis (§ 476.) oriatur: Patet, hæc omnia non à Deo, ſed ab homine provenire, ipſe ergo ſemetipſum accidentaliter ſive moraliter imperfectum reddit.

§. DCCXLVI.

Deus non vult Malum morale (§. 477.): E. nec Imperfectionem hominis.

§. DCCXLVII.

Deus permittere decrevit Malum (§. 481.), & illa Permiſſio ipſum non dedecet (§. 482.):
E. nec

Digitized by Google

E. nec Permiſſio, ut homo ſtatum ſuum imperfectiorem reddat, ipſum dedecet.

§. DCCXLVIII.

Deus nullam Creaturam, ergo nec hominem, ſine limitatione producere poteſt (§. 458.), potentia autem abutendi Libertate oritur ex illa limitatione (§. 521.), per potentiam autem illam Libertate abutendi poſſibile eſt, ut homo ea abuti queat, adeoque Malum morale committere: E. Deus hominem talem potuit producere, qui potuit abuti Libertate ſua, & per illum abuſum Malum morale committere, adeoque *labilem.*

§. DCCXLIX.

Voluntas hominis libere ſeſe determinans ſequitur repræſentationem Intellectus (§. 726.), vult nempe creatura rationalis aliquid, quatenus Intellectus id ſibi repræſentat ſub ſpecie boni (§. 721.): Hinc quando homo abutitur Libertate ſua, & illa non eadem ratione determinatur, qua determinatur perfectio eſſentialis (§. 476.), id inde fit, quia Intellectus ſibi aliquid repræſentat ut bonum, (hoc eſt, tendens ad hominis perfectionem), quod malum eſt; primus itaque Error & cauſſa Mali moralis conſiſtit in Intellectu, ſive præcipitantia Judicii.

§. DCCL.

Gubernatio eſt directio Mediorum & Actionum ad certum aliquem finem.

§. DCCLI.

Deus eſt ſapientiſſimus, adeoque omnia dirigit ad certum aliquem finem (§. 499.), imo etiam ipſa mala ad bonum dirigit finem (§. 507.), in

in his autem conſiſtit Gubernatio (§. 750.): E. Deus omnia gubernat.

§. DCCLII.

Deus non vult, ut homo actionibus ſuis ſtatum ſuum reddat imperfectiorem (§. 746.): E. vult, homo actiones ſuas dirigat ad perfectionem ſui ſtatus.

§. DCCLIII.

Perfectio alicujus rei æſtimari debet ex relatione ſive convenientia cum fine generali (§. 405.), & Bonitas rei reſpectu Dei, quatenus ſummæ ejus perfectionis ſignum eſt (§. 407.), Finis autem generalis omnium rerum conſiſtit in manifeſtatione Gloriæ Dei (§. 489. 491.): E. Perfectio ſive Bonitas hominis conſiſtit in aptitudine manifeſtandi Gloriam Dei.

§. DCCLIV.

Deus non vult niſi perfectum (§. 403.), perfectio autem hominis conſiſtit in aptitudine manifeſtationis Gloriæ divinæ (§. 753.), & Deus vult, ut homo actiones ſuas dirigat ad perfectionem ſtatus ſui (§. 752.): E. Deus vult, ut homo actiones ſuas dirigat ad manifeſtationem Gloriæ divinæ.

§. DCCLV.

Homo manifeſtat Gloriam Dei, ſi verbis & factis oſtendit, ſe agnoſcere Attributa divina (§. 490.), quando ergo omnia facit in relatione ad divina Attributa, unde in divinis Attributis ratio continetur, cur aliquid faciat: Ratio autem ſufficiens cur aliquis agit, vocatur motivum: E. homo Gloriam Dei manifeſtat actionibus ſuis, quando Attributa divina illarum ſunt motiva.

Decre-

Digitized by Google

§. DCCLVI.

Decretum Dei de omnium rerum Conſervatione & Gubernatione atque Concurſu ad Creaturarum actiones vocatur *Providentia.*

§. DCCLVII.

Deus omnia conſervat (§. 734. 735.), ad omnes Creaturarum actiones concurrit (§. 740.), & omnia gubernat (§. 751.), & hæc omnia ab æterno decrevit (§. 425.), in his autem conſiſtit Providentia (§. 756.): E. datur Providentia.

§. DCCLVIII.

Et cum Conſervatio tam univerſalis ſit ac Creatio, ut & Gubernatio (§. 734. 751.); Hinc etiam Providentia divina ad omnia ſeſe extendit, ut nihil tam vile ſit, quod ei non ſubſit.

§. DCCLIX.

Deus nihil decrevit, niſi in relatione ad omnia ſua Attributa (§. 432.). E. etiam in Providentia rationem habet omnium ſuorum Attributorum, tum Potentiæ, Sapientiæ, Bonitatis ac Juſtitiæ.

§. DCCLX.

Cum Deus etiam Permiſſionem Mali decreverit (§. 481.), & illa nec Sapientiæ (§. 506.), nec Bonitati ejus repugnet (§. 525.), ſed dirigatur in bonum finem (§. 507.), adeoque gubernetur (§. 750.): Sequitur illam etiam Providentiæ divinæ ſubeſſe.

§. DCCLXI.

Omnia Providentiæ divinæ ſubſunt (§. 758.), etiam permiſſio Mali (§. 760.): Hinc nobis etiam

etiam nihil mali niſi Providente Deo accidere poteſt.

§. DCCLXII.

Deus omnibus providet per ſua Attributa præcipue Sapientiam & Bonitatem (§. 759.), per illa autem Attributa cuilibet creaturæ tantumdem confert Boni, quantum per illa licet (§. 514.): E. Deus per Providentiam ſuam cuilibet Creaturæ tantum confert boni, quantum hæc Attributa permittunt; contra etiam tantum avertit mali, quantum ſalvis illis Attributis poteſt.

§. DCCLXIII.

Nec divinæ Bonitati (§. 532.), nec ejus Sapientiæ (§. 533.) repugnat, ut homini permittat, ut in Mala tum phyſica tum moralia ruat, ſive propria culpa illis obnoxius fiat. E. & hoc nec Providentiæ ejus repugnat.

Ne de Providentia Dei circa Malum prolixiores ſimus, cum ſupra jam de Decretis divinis agentes illam vindicavimus, plura qui de hac materia ſcire cupit, legat, quæ habent Viri Illuſtres de Origine Mali & Dei circa illud Providentia, LEIBNITIUS & WOLFIUS; prior in tota ſua Theodicæa, poſterior in Theologia naturali, nec non ea, quæ de hac materia habet Vir Literatiſſ. atque Celeb. J. T. CANZIUS in tractatu jam ſæpius laudato *de uſu Phil. in Theol. Tom. I. Cap. VI.* qui ſumma cum eruditione indicat, quænam hucusque de hac materia ſcripta & diſputata fuerint, præcipue §. 217. in nota; deinde etiam conſenſum Patrum quorundam allegat, AUGUSTINI præſertim, qui difficultates in ardua hac quæſtione occurrentes eodem modo ſolvit, quando aſſerit, α. Omnipotentiam Dei Permiſſionem mali requiſiviſſe, cum magis pertineat ad omnipotentiſſimam ipſius Bonitatem de malis benefacere, quam Mala non eſſe ſinere, *de corrept. & Gr. Cap. X.* & β. Deum ad Mala permittenda

tenda Juſtitiam & Miſericordiam moviſſe, cum hominis lapſu ad Miſericordiam in Electis & Juſtitiam in reprobis declarandam ſe uti poſſe viderit. l. c. & γ. Univerſi pulchritudinem, cum aliquis ornatus Mundo decederet, ſi nulla eſſet anima, quæ peccando miſera fieret, Deum moviſſe ut Malum permitteret *Lib. III. de Lib. Arb. Cap. IX.* prætermiſſis aliorum Theologorum de hac re verbis, adducimus breviſſima Reverendiſſ. JÆGERI in Compend. *Loco de Prov. Dei pag. 122.* Fundamentum iſtius permiſſionis eſt, tum libertas Arbitrii, quam creaturæ rationali contulit Deus Creator, & cujus uſum creaturæ iſti adimi non patitur conſtantia Datoris: tum infinita ejus Potentia & Sapientia, qua poteſt ex malo bonum elicere: *Conſentit. Celeb. BUDDEUS* Theol. Dogm. L. III. Cap. 2. §. 10. Cæterum cum decreta divina nobis ſunt incomprehenſibilia (§. 439.), cum nonniſi per omnia Attributa divina ſimul ſumta & per conſiderationem totius Univerſi de operibus divinis judicari poteſt (§. 433.), mirandum non eſt, ſi etiam ſingulares Providentiæ actus nobis ſunt imperſcrutabiles. Et recte ait Celeb. STOLLE in Hiſt. ſua literaria pag. 489. Providentiam divinam eſſe Mare, in quo Rationi humanæ caute admodum navigandum ſit.

§. DCCLXIV.

Conſentientem in iis, quæ diximus, etiam habemus S. Script. quæ aſſerit, Deum omnia conſervare Act. XVII: 24. 25. & dum creaturæ in ipſo moventur, vivunt & ſunt, etiam ad illarum concurrit Actiones, & viliſſimæ etiam res Providentiæ divinæ ſubſunt, Matth. X: 29. 30.

* * * * *

* * * *

* * *

Sectio

Sectio VIII.

De Hominis Dependentia à Deo ut Religionis fundamento.

§. DCCLXV.

Cum Deus ſit Creator Univerſi (§. 677.), & totum Naturæ ordinem conſtituerit (§. 678.), & omnia conſervet (§. 733. 734.), adeoque nihil in Creaturis ſit, quod non habeant à Deo, & in agendo etiam ab ipſo dependeant (§. 742.): Hinc Deo competit jus Dominii in totum Univerſum & omnes Creaturas, etiam rationales.

§. DCCLXVI.

Et quia Deus eſt omnium Creaturarum Dominus, etiam rationalium (§. 765.): illæ omnes, E. etiam homines, ab ejus arbitrio dependent.

§. DCCLXVII.

Propter illam Dependentiam homo obligatus eſt ad actiones ſuas liberas, non pro arbitrio ſuo, ſed pro Voluntate Domini ſui determinandas.

§. DCCLXVIII.

Deus vult, ut homo actiones ſuas dirigat ad Gloriæ ſuæ manifeſtationem (§. 754.), homo autem obligatus eſt actiones ſuas dirigere ſecundum Voluntatem Dei (§. 767.): E. obligatus eſt ad illas dirigendas ad divinæ Gloriæ manifeſtationem.

Et

Digitized by Google

§. DCCLXIX.

Et cum obligatus ſit ad actiones ſuas non pro arbitrio ſuo, ſed pro Domini Voluntate dirigendas (§. 767.), etiam obligatus eſt ad actiones illas omittendas, quæ Voluntati Dei contrariantur.

§. DCCLXX.

Homo Gloriam Dei manifeſtat, quando Attributa divina actionum ſuarum ſunt motiva (§. 755.): Obligatus autem eſt ad actiones ſuas dirigendas ad manifeſtationem Gloriæ Dei (§. 768.), & ſecundum normam Voluntatis Dei ut Domini ſui (§. 767.): E. obligatus eſt ad Attributa divina, & ejus Voluntatem ſive Dominium in Creaturas, in determinatione actionum ſuarum conſideranda ut motiva.

§. DCCLXXI.

Obligatio autem illa Hominis ad actiones ſuas dirigendas ad manifeſtationem Gloriæ Dei, & ejus Attributa per opus Creationis & Conſervationis patefacta, & Dominium ut motivum actionum ſuarum conſiderandum, vocatur Religio NATURALIS.

§. DCCLXXII.

Cum dependentia Hominis à Deo & Dominium Dei in Creaturas ſit fundamentum hujus obligationis (§. 766. 767.), Religio autem in hac obligatione conſiſtat (§. 771.), videmus dependentiam Hominis à Deo & Dei Dominium ſupremum, Religionis fundamentum eſſe.

§. DCCLXXIII.

Qui ergo circa dependentiam illam Hominis à Deo ejusque in Creaturas Dominium peccant,

Digitized by Google

illi circa ipſum Religionis Naturalis fundamentum errant & illud evertunt.

§. DCCLXXIV.

Qui ita vivunt, ut actiones ſuas non faciant in relatione ad illam dependentiam & Dominium Dei ſupremum, neque Attributis divinis utuntur ut motivis actionum ſuarum, illi errant circa ipſum Religionis fundamentum *practice.*

§. DCCLXXV.

Qui talia fovent placita, quæ Dependentiæ illi hominum in actionibus ſuis à Deo, & Dei ſummo Dominio contrariantur, illi errant circa ipſum Religionis fundamentum *theoretice.*

§. DCCLXXVI.

Videmus hinc, quodnam generaliſſimum ſit πρῶτον ψεῦδος omnium circa Religionem Errorum, ſive theoreticorum, ſive practicorum, nempe negatio omnimodæ hominis in actionibus ſuis à Deo Dependentiæ ejusque Dominii ſupremi.

§. DCCLXXVII.

Qui ergo negant Deum exiſtere, eoipſo hominis ab illius Voluntate dependentiam & ſupremum illius Dominium evertunt, & ideo circa ipſum Religionis fundamentum errant.

§. DCCLXXVIII.

Qui Dei Providentiam inficiantur, illi Dependentiam hominis in actionibus ſuis à Voluntate Dei & Dominium Dei ſummum, adeoque ipſum Religionis fundamentum negant.

§. DCCLXXIX.

Qui Obligationem hominis negant ad alias actio-

Digitized by Google

actiones committendas, alias vero omittendas; eo ipſo abſolutam hominis in actionibus ſuis à Voluntate Dei dependentiam (§. 767. 769.), adeoque ipſum Religionis fundamentum evertunt (§. 772.).

§. DCCLXXX.

Qui verum Deum non agnoſcunt, illi etiam modum dependentiæ hominis à Voluntate veri Dei ignorant, ideoque circa veræ Religionis fundamentum errant.

§. DCCLXXXI.

Nec non illi, qui hominis alicujus Voluntatem loco regulæ actionum faciunt, ejusque ſupremum in Religione Dominium ſtabilire quærunt, in Dependentiam actionum humanarum à Voluntate Dei ſummumque ejus Dominium injurii ſunt, ipſaque ergo Religionis fundamenta quaſſant.

Adſtructa infra Religionis revelatæ certitudine, anſam habebimus de plurimis Hæreſibus indicandi, generaliſſimum πρῶτον ψεῦδος illarum eſſe, quod negatur in illis, directionem actionum hominis liberarum in ſolidum à regula Voluntatis divinæ dependere; ut ergo, ſicuti Dependentia illa Religionis fundamentum primarium eſt, ita Error dependentiæ illi directionis actionum liberarum oppoſitus etiam primarius ſit oportet.

§. DCCLXXXII.

Deo competit Dominium in omnes Creaturas rationales, & illæ ab ipſo dependent (§. 765.): adeoque obligatæ ſunt ad actiones ſuas ſecundum Voluntatem Dei dirigendas (§. 766. 767.), & Attributa divina ut motiva actionum conſideranda (§. 770.), in hoc autem Religio Naturalis

Digitized by Google

conſiſtit (§. 771.): Sequitur omnes homines & ſemper ad Religionem obligatos eſſe.

§. DCCLXXXIII.

Summum Dei in Creaturas rationales Dominium propter rationes (§. 765.) allegatas ſemper continuat, etiam hominis obligatio ad actiones ſuas ſecundum Voluntatem Dei dirigendas non ceſſat, & propterea Religionis Naturalis fundamentum ſemper idem manet (§. 771. 783.): Unde homo etſi abuſu Libertatis præcepta illius Religionis ſervare non amplius poſſet, tamen obligatio illa ad Religionem Naturalem ceſſare non poteſt.

Hujus propoſitionis Uſus ſuo loco patebit, quando jus Dei vindicandum eſt contra illos, qui etiam poſt lapſum Vires naturales ad bonas actiones edendas absque particulari auxilio Dei ſtatuunt, nobisque id negantibus objiciunt, Deum hoc modo erga hominem injuſte agere, cum ex ſententia noſtra aliquid ab homine poſtulet, quod per ſtatum ejus plane impoſſibile ſit? ſed ex ipſis Rationis principiis hancce difficultatem ſolvere poſſumus, poſtquam adſtruximus, relationem Creaturæ & Creatoris ſemper eandem eſſe, & propterea Creaturam, qua Creaturam, ad directionem actionum ſuarum ſecundum ſupremi Domini voluntatem ſemper obligatam eſſe.

§. DCCLXXXIV.

Videmus ex aſſertis, quænam Religionis Naturalis ſint criteria, *α*. Cum ejus neceſſitas atque fundamentum ex ipſis Rationis principiis adſtruatur, ita comparata ſit oportet, ut lumini naturæ non contrarietur, ſed cum Rationis principiis rite demonſtratis conſentiat.

β. Cum

§. DCCLXXXV.

β. Cum illa doceat, Attributa divina & ſummum Dei Dominium conſiderare ut actionum ſuarum motiva (§. 770. 771.), oportet Attributa divina miris modis colluſtret & cum illis conveniat, adeoque ſummo rerum Autore longe digniſſima ſit, ejusque Sapientiam, Bonitatem, Juſtitiam, Sanctitatem, Omnipotentiam quammaxime commendet.

§. DCCLXXXVI.

Cumque hominem obliget ad actiones ſuas dirigendas ad manifeſtationem Gloriæ Dei (§. 768.), oportet γ. ad amplificandam Gloriam Dei plurimum faciat.

§. DCCLXXXVII.

Cum tandem illius norma ſit Voluntas Dei (§. 767.), Deus autem velit, ut homo actiones ſuas dirigat ad perfectionem ſtatus ſui (§. 752.), ſequitur δ. Religionem Naturalem tales præſcribere regulas ſive præcepta, quæ tendunt ad promotionem perfectionis & felicitatis ſtatus hominis.

Sectio IX.

De
Primo Hominis ſtatu.

§. DCCLXXXVIII.

Deus non vult Malum morale (§. 746.), ſed vult, ut homo actiones dirigat ad perfectionem ſtatus ſui (§. 752.), vult porro, ut homo actiones ſuas ad manifeſtationem Gloriæ divinæ diri-

gat (§. 754.), & conformiter Attributis divinis agat (§. 755.): Hinc Deus non potuit aliter quam hominem ita creare, ut ad hoc aptus eſſet; in illa vero aptitudine conſiſtit hominis perfectio (§. 753.): E. Deus non potuit non hominem perfectum creare.

§. DCCLXXXIX.

Homo aptus creatus fuit manifeſtationi Gloriæ divinæ (§. 788.), adeoque conformiter agendo Attributis divinis (§. 755.), illæ autem actiones, quæ nulli Attributo divino contradicunt, vocantur rectæ (§. 625.): Hinc etiam habuit Voluntatem faciendi nonniſi quod rectum eſt.

§. DCCXC.

Studium illud, quo quis facit nonniſi quod rectum eſt, vocatur Sanctitas (§. 627.): Cum vero hominis Voluntas ita creata fuerit, ut facere potuerit quod rectum eſt (§. 789.): E. etiam Sancta fuit.

§. DCCXCI.

Idem etiam ſic demonſtratur: Homo obligatus eſt ad obſervationem Religionis Naturalis (§. 782): E. etiam creatus fuit ita, ut Religionem illam obſervare potuerit: ſi enim per ſtatum illum, in quo creatus fuit, illud abſolute impoſſibile fuiſſet, etiam ad id obligari non potuiſſet. Religio autem Naturalis poſtulat, ut homo agat ſecundum normam Voluntatis divinæ (§. 767. 770. 771.), hinc etiam potuit vivere conformiter cum Voluntate divina: cum vero Voluntas Dei, habens conſtans ſtudium faciendi quod rectum eſt, ſit ſancta (§. 627.): E. etiam hominis Voluntas fuit ſancta.

Volun-

Digitized by Google

§. DCCXCII.

Voluntas Dei eſt ſancta, nec non hominis, dum vivere potuit conformiter Voluntati divinæ (§. 791.), adeoque etiam idem voluit; hinc ſequitur, fuiſſe ſimilitudinem quandam inter Dei & hominis Voluntatem.

Perſpicimus hic Rationis & Principiorum ejus cum S. Script. conformitatem, idem enim illa de hac prima hominis conditione aſſerit, dicens illum ad ſimilitudinem Dei fuiſſe creatum, Gen I: 28. & explicat, quod ſimilitudo illa conſiſtat in ſanctiſſimo Veritatis ſtudio ἐν ὁσιότητι τῆς ἀληθείας, Eph. IV: 24. quid enim hoc aliud eſt, quam ſtudium faciendi quod rectum ſive Voluntati divinæ conforme eſt.

§. DCCXCIII.

Sapiens is dicitur, qui optimum in actionibus ſuis ſibi præponit finem, & optima ad illum conſequendum eligit media. Finis vero, quem Voluntas hominis intendit, fuit manifeſtatio Gloriæ Dei (§. 788. 789.), adeoque optimus (§. 495.), optimisque uſus eſt mediis vel potuit uti, nempe actiones ſuas dirigendo conformiter Attributis divinis (§. 789.), in quo Glorificatio Dei conſiſtit (§. 755.), E. dubitandum non eſt, etiam ejus Intellectum fuiſſe ſapientem.

§. DCCXCIV.

Et cum homo ad Gloriam Dei fuerit creatus, non potuerunt non in ipſo relucere virtutes, per quas Deus Glorioſus eſt.

§. DCCXCV.

Ubi autem naturalis hæc rectitudo ab homine abeſt, ibi illum naturalem ſuam conditionem non amplius habere, ſed illa orbatum eſſe, concludendum eſt.

Digitized by Google

§. DCCXCVI.

Deus hominem talem potuit producere, qui committeret Malum morale, abutendo Libertate ſua, adeoque labilis eſſet (§. 748.), idque non repugnat Bonitati ejus (§. 532.), neque id ipſum dedecet (§. 482.): Neque ipſius Providentiæ repugnat (§. 763.), & abuſum Libertatis ſapientiſſime decrevit permittere (§. 522.), & Deus ſalva ſua Sapientia id aliter facere non poteſt, cum ablatis malis ex Mundo etiam bona cum illis connexa aufferrentur (§. 506. 466.), & ipſa Mala à Deo diriguntur ad bonum finem (§. 508.), & eoipſo ad manifeſtationem Gloriæ Dei & hujus Univerſi perfectionem aliquid, propter bonum cum ſerie illorum connexum, tribuunt (§. 509.): Propterea Deus hominem talem condidit, cujus perfectio & eſſet limitata, & cum potentia abutendi Libertate conjuncta, quique E. labilis & cujus perfectio mutabilis eſſet, ſive uti Theologi dicere amant, mutabiliter bonus.

§. DCCXCVII.

Abuſus Libertatis non abſolute neceſſarius, ſed contingens eſt (§. 524.), & Animæ hominis competit Libertas (§. 731.), & actus determinatio ad alterutrum oppoſitorum à Libertate ejus dependet (§. 743.): Sequitur commiſſionem Mali moralis non fuiſſe abſolute neceſſariam.

Patet ergo hominem non inevitabili quodam fato peccaſſe, ſed libere feciſſe quidquid fecit; fuit ergo Neceſſitas tantum hypothetica, nam oppoſitum non involvit contradictionem, quod nempe actiones ſuas ita potuerit determinare, ut non peccaſſet.

Con-

Digitized by Google

§. DCCXCVIII.

Conſilium alteri dat, qui ipſi ſignificat, quid ſibi fieri debere videatur, ita ut tamen in alterius arbitrio relinquatur id facere, vel omittere.

§. DCCXCIX.

Jubere dicitur ille, qui alteri ſignificat, quid fieri velit, non relinquens in alterius Arbitrio, an id facturus ſit nec ne.

§. DCCC.

Præceptum dicitur Juſſus ejus, qui jus habet alterum obligandi.

§. DCCCI.

Lex vero vocatur Norma ab illo, qui nos obligandi jus habet, præcepta, ad quam obligamur componere actiones liberas.

§. DCCCII.

Et Vetatio eſt ſignificatio, quid alter, qui nos obligandi jus habet, à nobis fieri nolit, non relinquens in arbitrio noſtro, an id facturi ſimus nec ne.

§. DCCCIII.

Dominium eſt jus pro arbitrio diſponendi omni modo de eo quod eſt in Dominio; Deo autem competit Dominium in totum Univerſum & omnes creaturas rationales (§. 765.), & homo obligatus eſt ad actiones ſuas, non pro ſuo arbitrio, ſed ſecundum Voluntatem Dei determinandas (§. 767.): E. Deus jus habet hominem obligandi, ut actiones ſuas non pro arbitrio ſuo, ſed ſecundum Voluntatem Dei determinet.

Digitized by Google

§. DCCCIV.

Homo obligatus eſt ad actiones ſuas dirigendas ad manifeſtationem Gloriæ Dei (§. 768.), & ad promotionem perfectionis & felicitatis propriæ (§. 787.); & cum Deus hominem eum in finem condidit, ut per eum manifeſtaretur Gloria ſua (§. 685.): Dubitari nequit, quin homini Voluntatem ſuam de actionum directione & obligatione ad eandem ſignificaverit, qui autem jus habet alterum obligandi & Voluntatem ſuam ipſi ſignificat, is alterum dicitur jubere, & Juſſus ille dicitur præceptum (§. 799. 800.): E. Deus præcepit homini, quomodo actiones ſuas dirigere debeat.

§. DCCCV.

Præceptum illud, quod eſt norma actionum hominis liberarum, vocatur *Lex* (§. 801.), cum vero homo obligatus ſit ad actiones ſuas, non pro arbitrio ſuo, ſed juxta Voluntatem Dei dirigendas (§. 767.), & Deus ipſi normam Voluntatis ſuæ præceperit (§. 804.) adeoque Legem dederit: Etiam in primo ſuo ſtatu Lege obſtrictus fuit.

Loquimur hic de Religione ſive Lege naturali; An enim Deus homini etiam Legem poſitivam dederit, ex Rationis principiis non conſtat.

§. DCCCVI.

Lex illa tendit, tum ad manifeſtationem Gloriæ Dei, tum ad majorem hominis perfectionem (§. 787.), priorem Deum homini præcepiſſe demonſtravimus (§. 804.), poſterius vero, nempe quod homo actiones ſuas dirigere debeat ad majorem ſtatus ſui perfectionem, etiam Legis rationem habere, ita demonſtramus.

Ab

§. DCCCVII.

Ab æterno poſſibile fuit, hominis ſtatum per certas actiones fieri vel deteriorem, vel perfectiorem; Deus autem, qui vult perfectiſſimum & quod ad creaturarum ſuarum felicitatem & perfectionem tendit, voluit etiam, ut homo actiones ſuas ita dirigat, ut conditio ſtatus illorum non deterior ſed perfectior & melior fieret: Cum vero regula, qua aliquid facere jubemur ab eo, qui nos obligandi jus habet, ſit Lex (§. 801.), intelligitur, Deum voluiſſe, ut regula iſthæc obſervetur, id eſt, ut regula iſta fieret Lex ſtricto ſenſu dicta.

Vide præter propter ita ratiocinantem WOLFIUM Moral §. 29. 30. pag. 21. & Celeb. CANZIUM de uſu Phil. in Theol. Cap IX. §. 320. cujus verba nunc §. ſeq. demonſtrationis ulterioris loco adducimus.

§. DCCCVIII.

Aut Deus ſummus hominum Imperans voluit hanc regulam, nempe directionis actionum ſuarum ad majorem perfectionem ſtatus ſui, ab hominibus obſervatam, aut noluit: Si prius, tum regula Voluntate ſummi Imperantis Lex proprie dicta evadit: Si poſterius; Deus aut erit parum benignus & ſapiens, quia non optime conſultum cupit generi humano; aut non erit omniſcius, quippe qui forſan ignoravit, dari talem regulam naturæ, qua obſervata hominum conditio poſſet reddi melior; utrumque eſt abſurdum. Ergo prius affirmandum, Voluntatem Dei regulam naturæ à nobis obſervatam cupere, id eſt, Legis loco habendam velle.

§. DCCCIX.

Cum Deus præcipiat, ut homo actiones ſuas dirigat ad Gloriæ ſuæ manifeſtationem (§. 768. 804.) & promotionem perfectionis ſtatus ſui (§. 808. 809.): Sequitur, Deum homini contra vetare, ut aliquid faciat, quod nec ad Dei Gloriam, nec ad propriam perfectionem tendit.

§. DCCCX.

Perfici autem poteſt ſtatus creaturæ rationalis, vel ratione Intellectus, vel Voluntatis. Intellectus perficitur, ſi ea quæ pulcherrima & præſtantiſſima ſunt, clare & diſtincte ſibi repræſentat; quo autem res, quam ſibi repræſentat, pulchrior & præſtantior eſt, & quo clarius & diſtinctius Intellectus eam diſcernit; eo magis etiam ille perficitur: Quia autem Deus omnium rerum, quas homo cognoſcere poteſt, eſt nobiliſſima: E. Intellectus maxime perficitur, ſi ejus clariſſimam & diſtinctiſſimam acquirit cognitionem.

§. DCCCXI.

Voluntas vero perficitur, ſi ab omni errore in eligendo vel repudiando immunis id appetit & poſſidet, quod nobiliſſimum & optimum eſt, & quo melius & majus illud bonum eſt, quod vel deſiderat & appetit, vel poſſidet; eo perfectior etiam eſt Voluntas, eo ſolidiori etiam inde perfunditur gaudio. Cum autem Deus omnium bonorum ſummum ſit, Voluntas perfectior & conſummatior eſſe nequit, quam ſi ad Deum tendit, illum appetit & poſſidet.

§. DCCCXII.

Status ergo creaturæ rationalis perfectiſſimus eſt, ſi Deum cognoſcit, appetit & poſſidet.

Per-

Digitized by Google

§. DCCCXIII.

Perfectio hominis conſiſtit in aptitudine manifeſtandi Gloriam Dei (§. 753.), quo perfectior ergo homo eſt, eo etiam aptior eſt manifeſtationi Gloriæ divinæ; & quo magis Deum & ſummas ejus Perfectiones cognoſcit & vult, eo etiam perfectior eſt (§. 810. 811.): Quando ergo Deus homini præcipit, ut actiones ſuas dirigat ad manifeſtationem Gloriæ Dei & ad promotionem propriæ perfectionis, præcipit unum idemque.

Patet ergo, quam arcte hæc inter ſe ſint connexa, cum homo ſimul vivere poſſit ad Gloriam Dei & propriam Salutem; dum ergo Deum glorificat, ſimul promovet propriam perfectionem, & dum facit poſterius, ſimul Deum glorificat.

§. DCCCXIV.

A Bonitate Dei eſt, quod cuilibet creaturæ tantum perfectionis confert, quantum ſalva ſua Sapientia fieri poteſt, & quod pronus eſt ad illarum perfectionem promovendam (§. 513. 514.): Atqui per Legem, quam creaturæ rationali præſcribit, quærit promotionem perfectionis illius (§. 807. 808.): E. Lex divina ab ejus Bonitate proficiſcitur.

§. DCCCXV.

Per SANCTIONEM Legis intelligitur tale motivum, quod Legislator Legi adjungit, promittendo obſervanti Legem collationem Boni, illam autem non obſervanti irrogationem Mali ſive Pœnæ.

§. DCCCXVI.

Lex illa, quæ homini jam in primo ſuo ſtatu data eſt, fuit ſancita: quod per partes demonſtran-

ſtrandum eſt, & primo quidem ratione boni cum obſervatione Legis connexi.

§. DCCCXVII.

Cum nimirum obſervatio Legis eo tendat, ut ſtatus creaturæ rationalis perfectior evadat (§. 807. 808.), ſumma autem illius perfectio, quam conſequi poteſt, conſiſtat in Entis perfectiſſimi & optimi diſtinctiſſima cognitione (§. 810.), ejusdemque deſiderio & poſſeſſione (§. 811.), adeoque ſummi Boni, quo majus concipi nequit: Sequitur, maximum bonum cum Legis illius obſervatione inviolabili nexu eſſe conjunctum. Ut adeo ſummi Boni poſſeſſio ex ipſa Legis natura ejusdemque obſervatione ſequatur.

Obſervanda hic Legislatoris tum Sapientia, tum ſumma erga creaturas rationales Bonitas, qui talem ipſis Legem præſcripſit, quæ minime oneroſa, ſed ita comparata eſt, ut ejus obſervatio maximo cum emolumento conjuncta ſit, ad ſummam ſimul Legislatoris Gloriam & maximam creaturæ perfectionem tendens; quæ omnia ita ſemet involvunt, ut unum absque altero eſſe nequeat: Manifeſtatio Gloriæ Dei, obſervatio Legis, inde enaſcens ſumma hominis perfectio indivulſo nexu non poſſunt non inter ſe cohærere.

§. DCCCXVIII.

Uti Lex promiſſione Boni ex ejus obſervatione naſcentis fuit ſancita; ita contra, ſi non obſervatur, certiſſima Pœna exſpectanda eſt.

§. DCCCXIX.

Quod hoc modo demonſtratur: Legis transgreſſio, ſive non obſervatio eſt ἀνομία ſive peccatum; peccatum autem ſtatum hominis moralem imperfectiorem reddit, quam fuiſſet, ſi Legem

Digitized by Google

Legem obſervaſſet, quæ cum majori hominis perfectione conjuncta eſt (§. 807. 808. 817.); id autem, quod ſtatum hominis moraliter imperfectum reddit, vocatur Malum morale (§. 474. 475.), & cum Malum morale id ſit, per quod actiones hominum dicuntur vitioſæ (§. 451.): Hinc patet Legis transgreſſionem Peccatum, & Malum morale eſſe unum idemque. Quoniam vero Malum phyſicum indivulſo nexu cum Malo morali conjunctum eſt (§. 528.), & ejus effectus naturalis eſt (§. 577.), Malum autem illud phyſicum vocatur Pœna (§. 529.): Conſequitur, Legis transgreſſionem cum Pœna neceſſario nexu conjunctam eſſe, ut poſito uno etiam ponatur alterum.

Hæc omnia, quæ hactenus in nona hac ſectione inde à §. 803. diximus, Celeberrimus Philoſophus & Theologus HERM. ALEX. ROELLIUS in Diſſert. ſua eximia de Religione rationali §. CIX. hiſce comprehendit verbis: „Quis hominem ad ſanctum Dei cultum „& humile obſequium inviolabili Lege obligatum „eſſe dicat, ſi nulla illi cum Deo ſit communitas, „nullum Dei in ipſum jus, nullumque meritum, ſi „nec accipere, aut ſperare, ullum à Dei amore ac „benevolentia Bonum, nec ab ejus odio Malum metuere ullum queat, debeatve, & nec juvare illum „Deus, nec nocere illi poſſit, aut velit, & omnino „humana non curet aut animadvertat: verbo ſi Deo „homo non indigeat, neque à divino arbitrio ejus „vita & fortunæ pendeant.

§. DCCCXX.

Malum illud phyſicum ſive Pœna ex Malo morali neceſſario nexu & effectu naturali ſequens conſiſtit in ſenſu privationis Benignitatis ſummi Numinis (§. 577 -- 585.), Deus autem per illam Bonitatem ſe creaturæ ut ſummum Bonum com-

communicat, adeoque Communio cum Deo conſiſtit in intimo Bonitatis & Amoris illius (quod unum idemque eſt (§. 515.) ſenſu; cum ergo homo privatur Benignitate ſummi Numinis, ſimul Communione Dei privatur; E. Pœna peccati conſiſtit in privatione Communionis cum Deo.

Patet ex his, Pœnam peccato irrogatam nexu & ordine naturali ex ipſa ejus natura fluere, adeoque ſapientiſſime ordinatam eſſe, ut peccator non habeat, cur contra ſapientiſſimum Legiſlatorem querelas moveat, ſi Pœna peccatum excipiat.

§. DCCCXXI.

Deus ipſe vivit (§. 312.), & ratio ſufficiens omnis Vitæ in ipſo eſt, propterea etiam eſt fons omnis Vitæ extra ſe (§. 314.); quisquis ergo privatur Communione Dei, etiam privatur Communione cum fonte omnis Vitæ: E. abalienatur à Vita Dei.

§. DCCCXXII.

Mors Spiritualis eſt abalienatio à Vita Dei.

§. DCCCXXIII.

Cum ille, qui privatur Communione Dei, abalienatur etiam à Vita Dei (§. 821.), in abalienatione autem illa conſiſtit Mors ſpiritualis (§. 822.): E. qui Communione Dei privatur, etiam ſpiritualiter moritur.

§. DCCCXXIV.

Pœna peccati conſiſtit in privatione Benignitatis ſummi Numinis (§. 820.), quisquis autem privatur Benignitate illa, ſimul privatur Communione Dei, & excluditur à Communione cum Vita Dei

Dei (§. 821.), in quo conſiſtit Mors ſpiritualis (§. 822.): Inde eſt, quod Pœna peccati vocatur Mors.

§. DCCCXXV.

Apparet ex his, Mortem per effectum naturalem ex peccato ſequi, adeoque Pœnam peccato convenientiſſimam eſſe (§. 577.), & per Sapientiam Dei conſtitutam (§. 621.), ut Deus etiam ſalva ſua Sapientia non poſſit aliter punire peccatum (§. 623.).

§. DCCCXXVI.

Pœna illa ceſſare non poteſt, niſi Deus miraculo interveniat (§. 650.), adeoque ex ſua natura perpetuo durat, & per nexum neceſſarium ſemper continuari debet (§. cit.), ideo æterna eſt; atque Pœna illa vocatur Mors (§. 824.): E. illa eſt Mors æterna.

§. DCCCXXVII.

Pœna non poteſt aufferri ſine miraculo (§. 650.), miraculum non poteſt patrari, niſi motivum adſit, cur Deus ſtatum hominis moraliter imperfecti immutet, & Pœnam cum Malo morali connexam aufferat (§. 653.): Ubi ergo nullum amplius poteſt adeſſe motivum, cur Deus miraculum illud committat, ubi etiam Pœna ceſſare nequit.

§. DCCCXXVIII.

Deus creaturæ tantum Bonitatis tribuit, quantum ſalva ſua Sapientia poteſt, & propterea Bonus eſt (§. 514.); per Sapientiam autem ſuam Pœnam à peccato ſeparare & ejus continuationem aufferre non poteſt (§. 623.); per conſe-

quens, Sapientia ipſius poſtulat, ut creaturam moraliter imperfectam, & quidem propria culpa talem (§. 476. 797.), Bonitate ſua privet; cum vero in illa privatione Pœna conſiſtat (§. 577--585.), illaque natura ſua ſit æterna (§. 650. 826.); E. Pœnæ æternitatis Bonitati divinæ non contrariatur.

§. DCCCXXIX.

Cum vero divina Bonitas & ejus Amor à ſe non differant (§. 515.), Pœna æternitas nec Amori ejus contrariatur.

§. DCCCXXX.

Ex Malo morali ſequuntur etiam inordinatæ corporis actiones (§. 574.), inde corporis miſeria, dolor; morbi, imo tandem ipſa mors (§. 577.): Hinc cum Morte ſpirituali etiam Mors corporalis conjuncta eſt.

Poſſemus oſtendere, quomodo Mors corporalis ex ipſis inordinatis deſideriis atque intemperantibus actioninibus neceſſario fluat; ſed hæc per experientiam ita nota ſunt, ut probatione non indigeant. & licet ipſi etiam infantes moriantur, ſemen corruptionis jam ex parentibus in ſe habent, ut ipſum jam ſemen, ex quo naſcuntur, corruptione infectum ſit.

§. DCCCXXXI.

Homo obligatus eſt ad actiones ſuas liberas, non pro arbitrio ſuo, ſed juxta Voluntatem Dei dirigendas (§. 767.), & Præcepta (§. 799. 800.) æque ac Vetationes non in arbitrio noſtro relinquunt, an aliquid facturi ſimus, nec ne (§. 807.), adeoque nobis neceſſitatem agendi moralem imponunt: Conſilia vero in noſtra poteſtate relinquunt, aliquid facere, vel omittere (§. 798.): E.

Digitized by Google

E. Præcepta & Prohibitiones Dei non ſunt nuda conſilia.

Propoſitio hæc contra Pontificios notanda eſt, qui, ut ſuo loco videbimus, ex principiis ſuis & ad alios errores tuendos ſtatuunt, dari in Verbo Dei Conſilia Evangelica, ad quorum obſervationem homo obligatus non ſit, ſed obſervationem illorum ab hominis arbitrio dependere. Cæterum opus non eſt, ut hic prolixi ſimus in recenſione diſputationis, quæ olim inter Viros ſummos agitata fuit, numne ſcilicet Leges divinæ, præſertim naturales, conſiliorum loco habendæ ſint', nec ne? inter celeberrimum nempe Juris Conſultum CHRIST. THOMASIUM & ALBERTUM RIPERUM; qui autem de hac controverſia erudiri cupit, adeat Litterat. & Celeberr. CANZIUM de Uſu Phil. in Theol. Cap. XI. de Lege divina.

§. DCCCXXXII.

Homo obligatus eſt ad actiones ſuas dirigendas ad ſtatus ſui perfectionem (§. 787.): unde opus habet diſponere de illis rebus, quæ ad perfectionem ſtatus ſui aliquid contribuunt, hoc eſt Dominio in res illas, quæ felicitatem ſuam promovere poſſunt: Propterea Deus ipſi etiam conceſſit Dominium in res certas, quæ ad promovendam hominis perfectionem faciunt.

§. DCCCXXXIII.

Etiam juxta S. Script. Deo competit Jus & ſummum Dominium in creaturas ſuas Eſaj. XLV: 9. Rom. IX: 20. 21. & præcipit, ut homo actiones ſuas dirigat ad ſummam ſuam perfectionem Matth. V: 48. & ubique Legis divinæ obſervationem inculcat, ſervantibus illam Bonum, transgredientibus vero Mortem & Maledictionem, hoc eſt Benignitatis ſuæ privationem comminatur

tur Deut. XXVII: 26. hominibus etiam Dominium illarum rerum conceſſit, quæ commodis ipſorum inſervire poſſunt. Gen. I: 28.

Sectio X.

De

Peccato ejusque ſequelis.

§. DCCCXXXIV.

Homines peccato obnoxios eſſe, & in actionibus ſuis etiam à Lege divina, quæ ipſa Lex naturæ eſt, longiſſime aberrare, per experientiam ſatis ſuperque conſtat.

§. DCCCXXXV.

Neminem enim, ne peſſimum quidem mortalium, eſſe cenſeo, qui non obſervet, actiones hominum maxime inordinatas eſſe, neque eas dirigi in hunc finem, ut hominem ad veram felicitatem ſtatusque ſui perfectionem majorem ducant.

§. DCCCXXXVI.

Et quisquis Exiſtentiam ſummi Numinis, hominis ab illo dependentiam & inde naſcentem Religionem Naturalem agnoſcit, is facile videt, & ſuas & aliorum actiones cum manifeſtatione Gloriæ benigniſſimi Creatoris & Conſervatoris omnium rerum, & cum ipſius Naturalis Religionis præceptis maxime convenire: ſed optimum Numen à creaturis multoties contemni, ipſosque homines in propriam ruere perniciem, lubenter concedet.

In

Digitized by Google

In probatione corruptionis univerſalis ad Conſcientiam cujusvis hominis provocandum eſt: licet enim ad hoc vel illud exemplum talium hominum provocetur, qui Religionem naturalem ſive Jus Naturæ exacte ſervaverint; tamen eo minus inde ad ſufficientiam Religionis Naturalis concludi poteſt, quia multum abeſt, ut illorum hominum actiones internas, æque ac externas omnes cognoſcamus; adeoque de illarum totali cum Jure Naturæ conformitate judicari nequit; unde ſi cum Naturaliſta de hac re diſputandum eſt, nulla aliorum hominum, qui ante multa vixerunt ſecula, exempla accipi poſſunt, ſed ad conſcientiam ipſius appellandum eſt; & licet concedatur, obſervationem Legis Naturæ non abſolute eſſe impoſſibilem; nihil tamen Naturaliſta adhuc habet, quo Religionis revelatæ neceſſitatem impugnet; nam quæro ex ipſo, quodnam remedium ſperandum ſit illis, quorum maxima multitudo eſt, qui Legem Naturæ non ſervant? Et ſubtiliſſimus etiam Philoſophus fateri cogitur, Naturam aliud adverſus morſus Conſcientiæ ex transgreſſione Legis Naturæ ortos remedium ignorare, niſi *quod factum infectum fieri nequeat, atque ferendum ſit, quod mutari nequit*, unde Philoſophiæ hac in parte defectus manifeſtus eſt. Hinc ſufficit ad inſtitutum noſtrum, ut probemus, homines non ſervare Legem naturalem, nec neceſſum eſt, ut probetur, contra Adverſarios hoſce, ex Philoſophia impoſſibile eſſe, ut homo illam ſervare queat. Quo ergo confugiendum eſt, cum per experientiam homines Legem Naturæ non ſervare conſtet, niſi ad negationem Juſtitiæ vindicativæ; nam negata Juſtitia punitiva, etiam cadit neceſſitas Satisfactionis & per conſequens Revelationis; unde quæſtio cum Naturaliſta agitanda ad duo redit, *primum* eſt, an juſtitia punitiva ſit Attributum Dei abſolute neceſſarium & Pœna peccati indiſpenſabilis? *ſecundum* an per Philoſophiam medium aliquod conſtet, quo morſus Conſcientiæ tranquillari, & quo homo à Pœna liberatus in ſtatum perfectum poſſit reſtitui. Poſterioris negatio & prioris affirmatio ſi demonſtrata eſt, etiam Revelationis neceſſitas demonſtrari poteſt.

Digitized by Google

§. DCCCXXXVII.

Sed duo ſunt, quæ Peccatum ſpectant, quæ ex principiis Rationis non conſtant, ſed quæ maximi Philoſophi, qua tales, cum ignariſſimis etiam ignorant.

§. DCCCXXXVIII.

Primum ejus originem ſpectat, ipſi enim gentiles quidem Mala infinita & horrendam criminum multitudinem animadverterunt; ſed quando & quomodo peccatum ortum habuerit, hoc nulli unquam ex Ratione notum fuit.

§. DCCCXXXIX.

Secundum, etſi maximam calamitatem, quæ ex Malo morali oritur, ſentiant illi, qui Revelatione carent; nulla tamen humana Ratio quantumvis ſubacta agnoſcere poteſt, ſi ſibi relinquatur, quam ingens Malum ipſum peccatum ſit & quantam jacturam illud ſecum ferat.

§. DCCCXL.

Ex principiis tamen Philoſophicis demonſtrare poterimus Malum illud tantum eſſe, ut de omni creaturæ auxilio, ad ſe ex illo extricandum, plane deſperandum ſit: Et hominem propter excluſionem à Communione & Vita Dei ſpiritualiter mortuum eſſe: Et Malum illud neceſſario hæreditarium eſſe.

§. DCCCXLI.

Cum malum morale ſit imperfectio (§. 475.), adeoque defectus; E. non reale & poſitivum, ſed mere privativum eſt.

Ejusmodi notionem Mali ita comparatam eſſe ait Celeb. &

& Erud. CANZIUS Lib. ſæpiſſime laudato Cap. V §. 205., ut complures errores caveat, intricatiſſimisque quæſtionibus evolvendis inſerviat. Citat Vir Clariſſ. III. BULFINC. verba de Orig. Mali §. 244. *Si malum non eſt rei defectus, ſed res, non privatio, ſed aliquid, quod in rerum natura ponitur: aut erit à Deo, aut non? Si prius, Deus erit cauſſa Mali: Si poſterius; exiſtit res à Deo non pendens.* *Unde porro pergit Doct. Vir: Patet ex definitione Mali, non poſſe exiſtere principium Mali ſupremum, id eſt, Deum quendam perverſum, qualem finxerunt Manichai. Quid enim quaſo eſſet defectus ſummus? nihil in rerum natura ponens. Quod enim eſt aliquid, id Malum dicendum non eſt. An dari poteſt infinita privatio? id eſt, infinitum nihil? quod ſit, utpote principium, & non ſit, utpote Malum & defectus &c. Unde etiam AUGUSTINUS de Civit. Dei monet Lib. XII. cap. 7. mali cauſam non tam efficientem, quam deficientem quarendam eſſe.* Conſentiunt etiam Theologi & Philoſophi: duorum tantum breviſſima verba allegabimus. Celeberrimus MELCHIORIS in fundamentis Theol. Didaſc. Cap. II. §. 29. dicit: Sed deviationis tamen à lege, quæ vitioſas facit actiones, cauſſa non eſt Decretum Dei, eſt enim non effectus, ſed defectus, ut negatione cauſſalitatis tantum opus ſit. Et *Illuſt. LEIBNITIUS in Theodicaa* §. 20. aſſerit: Quanquam proprie loquendo ipſum formali Mali cauſſam efficientem non habet, eſt enim in privatione ſitum - - hoc eſt in eo, quod cauſſa efficiens non facit: Hinc Scholaſtici cauſſam Mali vocare ſolent deficientem.

§. DCCCXLII.

Si ergo Peccatum ſive Malum morale definire velimus, dicimus; *Illud eſſe Abſentiam relationis Actioni debita ineſſe.*

Supra nimirum oſtendimus, Bonitatem rei à Deo æſtimari tum in relatione ad ſummam ſuam Perfectionem ſive omnia ſua Attributa, & ad totum Univerſum; & Attributa divina debere eſſe motiva Actionum rationalium, & illas debere tendere ad manifeſtatio-

ſtationem Gloriæ divinæ, & ad propriam perfectionem; hæ ergo ſunt tot relationes noſtrarum actionum, quæ ubi abſunt, Actiones fiunt vitioſæ; illud enim, quod in actione phyſicum eſt, Malum non eſſe, jam demonſtravimus; Bona ergo actio eſt, quando illam facimus α. in relatione ad Attributa divina, ideo nempe quia Deus eſt Omniſciens, cui omnia nota ſunt; quia eſt Sanctus, quippe propterea ipſe non facit niſi quod rectum eſt, & omnem imperfectionem à ſe arcet; quia eſt Juſtus & Omnipotens, qui vult & poteſt ſalvare & perdere; quia eſt Optimus & propterea ſumme amandus &c. β. in relatione ad Finem, propter quem Deus hoc Univerſum condidit, nempe Gloriæ ſummæ ſuæ manifeſtationem; Unde actio ita comparata eſſe debet, ut Gloria Dei ex illa eluceat, & illam ideo debemus facere, quia Gloria divina per illam manifeſtatur, γ. in relatione ad propriam Perfectionem noſtram, quando noſtras Actiones ita dirigimus, ut propria felicitas per illas promoveatur, δr tandem etiam in relatione ad totum Univerſum, præcipue proximi noſtri, ſi actiones ita diriguntur, ut etiam aliorum hominum ſalus & perfectio promoveatur. Si rem exemplis declarare volumus, videmus duos eand m actionem peragentes, quorum unus bonam actionem edit, alter vero peccat; duo ex. gr. cibum capiunt, alter vero gratiarum actione & non plus quam ad ſuſtentationem & perfectionem corporis ſui opus habet, ut & ad finem aſſequendum, propter quem corpus ipſi datum eſt, ut nempe Deo & proximo eo ſervire & propriam ſalutem promovere queat; alter vero, qui illum capit tantum voluptatis gratia abſque reſpectu debiti finis, ille peccatum committit, quia actioni ſuæ debita relatio deeſt; Ita etiam duo ſacra peragunt, alter ut Deum actione ſua glorificet & propriam operetur ſalutem; alter vero hypocrita, id facit plane alio modo & aliam ob cauſſam, unde actio ipſius, phyſice non mala, fit vitioſa, quia actioni deeſt debita relalatio, videmus ergo definitionem quam dedimus bonam eſſe.

Quæ-

§. DCCCXLIII.

Quæritur autem, quomodo Peccatum, quod Originale dicitur, deſcribi poſſit ut efficaciſſimum, ſi mera privatio ſit atque defectus.

§. DCCCXLIV.

Sed cadit dubium, ſi conſideramus duo in privatione illa diſtinguenda eſſe, & quidem α. adeſt ſimplex juſtitiæ ſive perfectionis primitivæ abſentia & deſiderii in bonum tendentis defectus.

§. DCCCXLV.

Et β. adeſt virium concupiſcendi, quæ phyſice conſideratæ bonæ ſunt, & ad animæ ſubſtantiam pertinent, ad Malum directio: concurrunt ergo duo defectus, nempe abſentia deſiderii boni, & deſiderium mali, ſeu directio virium in partem contrariam; id eſt, homo non ſolum Bonum non deſiderat, ſed contra quammaxime fertur in Malum.

§. DCCCXLVI.

Non enim deficit ſolum ſummum animi decus, ſed naturales quoque mentis facultates, quæ in intelligendo & appetendo verſantur, prorſus corrumpuntur, id eſt Intellectus non ſolum Ignorantia laborat, ſed Erroribus etiam pervicaciſſime inhæret, ut Voluntas non ſolum circa Dei amorem aut odium neutra ſit, ſed ut graviſſime Deo obluctetur.

Vide Celeb. CANZIUM, cujus hæc verba ſunt L. c. Cap. V. §. 210. pag. 283. ſub finem.

§. DCCCXLVII.

Cum ergo habitus abſit actiones ſuas dirigendi in partem contrariam, hinc peccatum non poteſt non eſſe efficaciſſimum. Im-

§. DCCCXLVIII.

Imperfectio eſt, quando aut minus bonum antefertur majori, aut apparens bonum vere bono; at cum talis Actio ſit moralis, etiam imperfectio, quæ huic actioni ineſt, moralis eſt.

§. DCCCXLIX.

Per malam Concupiſcentiam aut bonum minus anteponitur majori, aut apparenter bonum vere bono; atqui hæc imperfectio moralis eſt, ſive voluntas ad illud patrandum conſentiat, ſive non conſentiat: E. Concupiſcentia Imperfectio moralis eſt.

§. DCCCL.

Concupiſcentia eſt imperfectio moralis (§. 849.); imperfectio autem moralis eſt Malum morale ſive peccatum (§. 475.); E. etiam Concupiſcentia peccatum eſt.

§. DCCCLI.

Status parentum eſt moraliter imperfectus, ex ſtatu autem moraliter imperfecto perfectus ſequi nequaquam poteſt, abſolute enim impoſſibile eſt, plus eſſe in cauſſato quam in cauſſa: Sequitur, quod ſi ſtatus parentum ſit moraliter imperfectus, etiam ſtatus poſterorum illorum talis eſſe debeat, alias infantes poſſiderent talem perfectionem, quæ nullam naturalem haberet cauſſam.

Dicimus quidem ſubinde Bonum ex Malo oriri, quando ex. gr. Malam cauſſam dat bonæ Legi, aut ſi dirigitur in bonum finem; ſed tunc perfectio Legis propterea in Malo non exiſtit, ut in cauſſa, ſed tantum ex ejus occaſione & remedii loco fertur, & plane aliam cauſſam habet; & ſi Malum dirigitur in finem bonum, finis autem ille ſit perfectio, illa tamen perfectio

fectio non oritur ex ipſo Malo qua Malo tanquam cauſſa. ſed ex Bono quod cum Malo connexum eſt & ejus ſeriei implicitum,

§. DCCCLII.

Hæreditarium hic vocamus, quod infantes à parentibus accipiunt: Atqui imperfectionem moralem, ſive pronitatem actiones ſuas dirigendi non cum debita relatione, infantes à parentibus habent (§. 851.): E. Malum morale ſive peccatum hæreditarium eſt.

Si enim fieret, ut perfecti infantes orirentur ab imperfectis parentibus, moraliter nempe, parentes aliquid darent, quod ipſi non habent, quod impoſſibile eſt.

§. DCCCLIII.

Cum ergo nexus ſit inter ſtatum moralem liberorum & parentum, ut inter cauſſam & cauſſatum; hinc imperfectio moralis per effectum naturalem propagatur.

§. DCCCLIV.

Si Infantes moraliter perfecti naſcerentur à Parentibus moraliter imperfectis, tunc ille talis foret effectus, qui neque ex vi cauſſæ, neque ex ſtatu antecedente explicari poſſet, adeoque non naturalis; ejusmodi autem effectus, qui nec ex eſſentia, neque ex vi creaturarum aut Mundi ſecundum ſtatum antecedentem conſequitur, vocatur Miraculum (§. 395.): E. ſi Infans moraliter perfectus naſceretur à Parentibus moraliter imperfectis, id non aliter fieri poſſet, niſi per Miraculum.

§. DCCCLV.

Id quod hactenus diximus S. Litteræ appellant

lant *Liberos generare ſecundum ſimilitudinem ſuam*; ſi nimirum primi Parentes in ſtatu integro manſiſſent, in quo erant creati, ſobolem etiam genuiſſent ſanctam, dum in ſemine non fuiſſent perverſi motus, qui in fœtum potuiſſent derivari, neque anima cum illo jungenda pravis corrupta fuiſſet affectibus. Poſtquam vero primi Parentes corrupti fuere, univerſa Poſteritas, nullo interveniente Miraculo, non potuit non corrupta naſci, juxta imaginem parentis, imagine divina prorſus extincta.

§. DCCCLVI.

Et cum omnes Poſteri ex primo Parente ceu ex Radice ortum ſuum trahunt, Generis humani Univerſitas cum ſtirpe non aliter, quam unicum aliquod totum, ſive unica maſſa conſiderari poteſt, ut non aliquid à ſtirpe diverſum, & non aliter ab ea differunt poſteri ac rami ab Arbore.

§. DCCCLVII.

Ex quibus facile patet, quomodo ſtirpe peccante omne illud quod ab ea deſcendit, & cum ea unicum aliquod totum efficit, etiam peccaſſe judicari poſſit, cum à ſtirpe non differat, ſed cum ea unum ſit.

Doctrina de Peccati primi Parentis imputatione immediata tam incredulos, quam alios offendit; ſi vero ea, quæ hactenus ex ipſis Rationis principiis deduximus, perpendantur, facile deprehenditur, S. Litteras nihil hic docere, niſi quod ipſa rei ratio poſtulat, & juſto Dei judicio fieri potuiſſe, ut primus Parens dignus non eſſet, qui ſuſciperet ſobolem ſanctam, ſed pravam & Pœnæ obnoxiam.

§. DCCCLVIII.

Conſiderata peccati Natura, ejusque per genera-

nerationem propagatione, nunc etiam triſtes ejus effectus exponendi & ex prioribus demonſtrandi ſunt.

§. DCCCLIX.

Deus in ſe continet rationem ſufficientem omnis Vitæ & propterea eſt fons omnis Vitæ extra ſe (§. 314.): quæcunque propterea creatura rationalis Communione ejus fruitur, etiam vivit ſpiritualiter.

§. DCCCLX.

Conſiſtit ergo Vita animæ ſpiritualis in hoc, quando per Communionem Entis actuoſiſſimi ipſa etiam in operibus bonis actuoſiſſima redditur, in ſumma Dei Sapientia ſe oblectat, & in fruitione ſenſus Communionis ejus lætatur.

§. DCCCLXI.

Per lumen Intellectus ſive Rationis intelligitur, *diſtinctiſſima Dei*, quantum per Animæ eſſentiam licet, *& rerum aliarum perceptio, facultasque rerum nexum introſpiciendi, præcipue veritatum.*

§. DCCCLXII.

Deus ut omnium rerum, ita quoque Autor eſt omnis Veritatis (§. [illegible]5.), omnis propterea Cognitionis atque Sapientiæ extra ſe: E. etiam fons omnis Lucis Intellectus creati eſt.

§. DCCCLXIII.

Et cum fons omnis Lucis in Intellectu creato ſit (§. 862.): Fruitio Lucis illius in ejus Communione quærenda eſt.

§. DCCCLXIV.

Qui peccat, ille neceſſario excluditur à Communio-

Digitized by Google

munione Dei (§. 820.), & abalienatur à Vita Dei (§. 821.), & propterea moritur ſpiritualiter (§. 823.): E. peccatum omnia ea Mala ſequuntur, quæ in Morte ſpirituali comprehenſa ſunt, & Vitæ ſpirituali opponuntur.

§. DCCCLXV.

Uti nimirum Anima, quæ ſpiritualiter vivit in Communione Fontis Vitæ, in Actionibus bonis actuoſiſſima eſt (§. 860.); ita contra Anima Communione cum Vita Dei excluſa & ſpiritualiter mortua in Bonis actuoſa eſſe nequit.

§. DCCCLXVI.

Mors conſiſtit in privatione actuoſitatis, nam vivere eſt actuoſum eſſe ex intrinſeco principio, Mors ſpiritualis ergo in privatione ſpiritualis actuoſitatis conſiſtit; Cum vero Anima ſit immortalis (§. 716.), adeoque ſuo ſenſu ſemper actuoſa maneat, hinc per Mortem ſpiritualem ſive privationem actuoſitatis ſpiritualis non intelligitur privatio facultatis agendi; ſed privatio Vitæ ſpiritualis, quæ ex Deo fonte Vitæ eſt, hoc eſt directionis actionum ſuarum ad Dei glorificationem propriamque ſalutem.

ISIDORUS PELUSIOTA dicit *θάνατος τῆς ἀθανάτȣ ψυχῆς, τȣ ἁγίȣ πνεύματος ἀποφοίτησις.* Mors immortalis Animæ eſt Spiritus ſancti ab ea ſeceſſus. Citante *Celeb. WITSIO Oecon: Fœd. Lib. I. Cap. V.* §. 7. Et idem Celeberrimus Theologus mortem hanc hiſce ponderoſiſſimis deſcribit verbis *l. c.* §. *8.* Anima mortua non ſentit, hoc eſt, non intelligit veritatem, non amat juſtitiam, volvitur & fatiſcit concupiſcentiarum putore. verminat cogitationibus, ratiocinationibus, & affectibus fœdis atque abominabilibus. Ergo homines alieni à Vita illa ſpirituali, quæ eſt in luce Sapien-

pientiæ, & activitate charitatis in bono ſuo eoque præſente deliciantis, ſunt viva cadavera.

§. DCCCLXVII.

Deus eſt fons omnis lucis (§. 862.), & propterea omnis vera Lux in Communione ejus quærenda eſt (§. 863.): E. extra illius Communionem nonniſi tenebræ ſunt.

§. DCCCLXVIII.

Quoniam itaque homo peccans à Communione Dei excluſus eſt (§. 820.), extra Communionem Dei vero ſunt meræ tenebræ (867.): E. ſtatus Hominis peccantis nil eſt niſi tenebræ.

§. DCCCLXIX.

Intellectus humanus perfectiſſimus eſt, ſi Deum ſit Ens præſtantiſſimum clariſſime & diſtinctiſſime ſibi repræſentat (810.), quicquid autem verſatur in tenebris objecta ſibi diſtincte repræſentare nequit, adeoque nec ea cognoſcere poteſt. Cum vero ſtatus hominis peccatoris ſit meræ tenebræ (§. 867.), propterea etiam Intellectus ejus in tenebris verſatur, extra Dei Communionem: E. nec Deum ſibi debita cum claritate & diſtinctione repræſentare & cognoſcere valet.

§. DCCCLXX.

Appetitus rationalis oritur, quando Intellectus ſibi aliquid ut Bonum repræſentat (§. 721.): Cum vero Intellectus peccatoris in tenebris verſans Deum debito modo ſibi repræſentare, adeoque recte cognoſcere nequeat (§. 869.): Hinc eum nec appetere poteſt.

Ex ſta-

Digitized by Google

§. DCCCLXXI.

Ex ſtatu moraliter imperfecto perfectus ſequi nullo modo poteſt (650.), adeoque poſtquam homo ſemel libertate ſua abuſus eſt, & actiones ſuas non determinat illis rationibus, quibus determinatur perfectio eſſentialis, & cum ſit ſpiritualiter mortuus (§. 865.), vita ſpirituali privatus (§. 866.), & Intellectus ejus obtenebratus, vere bonum ſibi repræſentare & cognoſcere nequit (§. 869.), adeoque nec illud appetere (§. 870.), & porro impoſſibile ſit, ut nexus rerum, quo ſtatus ſequens fundatus eſt in antecedente, immutari queat (§. 650.), adeoque miraculum intercedere debeat, ſi ordo actionum mutandus ſit: E. ſequitur impoſſibile eſſe, ut homo peccator, qua conſtitutus in ſtatu moraliter imperfecto, abſque miraculo actionem vere bonam, hoc eſt Attributis divinis & propriæ ſaluti conformem atque perfectam edere poſſit.

§. DCCCLXXII.

Homo ſpriritualiter mortuus (§. 823.), mente animoque corruptus, Sapientia & Vita Dei deſtitutus eſt, marceſcens cadaveris ad inſtar, hinc mors tale peccati naturale conſequens eſt, ut ſimul peccati Pœna ſit.

§. DCCCLXXIII.

Primo enim Creatura rationalis, quæ propter Voluntatis ſanctitatem & Intellectus ſapientiam primitus Deo ſimilis fuit (§. 792. 793.), propter peccatum, aut non facit quæ ſe digna ſunt, ſive quæ ad propriam perfectionem tendunt, ſed Deo fit diſſimilis, adeoque miſera, quod maxima peccati Pœna eſt.

Secundo

Digitized by Google

§. DCCCLXXIV.

Secundo cum Anima ex privatione ſummi Boni miſeram ſe eſſe intelligit, & miſeriam ſuam intelligens, carentiam iſtius Boni non poteſt non lugere.

§. DCCCLXXV.

Et *tertio* cum Anima ſentiat, ſe à viſione Dei beatifica, ſenſu Gratiæ & Gloriæ Dei, in quo ſolo gaudii ſatietas eſt, excluſam eſſe, & propterea omni conſolatione Dei orbam, illam hoc non poteſt non horrendum in modum torquere.

Quarto. Conſcienta indeſinenter exprobrat, ipſam Animam hujus peccati cauſſam eſſe, eamque ipſam omnem viam ad Communionem Dei intercluſiſſe & propterea adverſus ſeipſam exardeſcit.

§. DCCCLXXVII.

Et ubi *quinta* omnis felicis reſtitutionis ſpes decollat, etiam horrenda deſperatio Animam ſubeat oportet: quæ ſumma Pœna eſt.

§. DCCCLXXVIII.

Cum Sanctitas ſit conſtans Voluntas faciendi nonniſi quod rectum eſt; rectum autem illud eſt, quod nulli Attributo divino contradicit (§. 625.), homo autem peccans actiones ſuas non ita dirigit, ut divinis Attributis non contradicant, adeoque nec legi divinæ adverſentur, quæ hoc requirit (§. 770.): Unde etiam peccator ſanctus eſſe poteſt.

§. DCCCLXXIX.

Patet ex dictis, quænam peccati ſint ſequelæ,

α. Eſt excluſio à Communione Dei (§. 820.), β. Abalienatio à Vita Dei & mors ſpiritualis (§. 821. 823.), γ. Impotentia ad opus vere bonum operandum (§. 871.), δ. Intellectus obtenebratio (§. 869.). ε. Voluntatis perverſitas (§. 870.). ζ. Pœna peccatum excipiens & cum illo connexa (§. 872. - - 877.). ς. Sanctitatis carentia (878.).

Hæc omnia hic ſigillatim expoſuimus, ut ſuo loco neceſſitatem omnium bonorum Fœderis Gratiæ ex his demonſtrare poſſemus.

§. DCCCLXXX.

Cuncta hæc, quæ diximus, tam arcto cohærent nexu, ut ad quamvis conſcientiam, ſi modo attendere velit, ſe manifeſta faciant.

Sectio XI.

De Hominis Impotentia ad ſe ex infinito Malo extricandum & priſtino ſtatui reſtituendum.

§. DCCCLXXXI.

Deo nihil probatur, niſi in quo ratio habetur omnium ſuorum Attributorum (§. 408.), & totius Univerſi (§. 405.): E. ſi homo a Malo morali, cui intricatus eſt, liberari & priſtino ſtatui reſtitui, & iterum ad Communionem Dei perve-

pervenire debet, ex qua propter peccatum excluſus eſt (§. 820.), in modo, quo id fit, ratio haberi debet omnium divinorum Attributorum & totius Univerſi.

Cum nimirum rationes omnes ſpeciales in hoc Univerſo debeant tendere ad generalem, in quo Univerſi perfectio conſiſtit (§. 387. 405.) propterea etiam hic ratio habenda eſt modi, quomodo peccatoris reſtitutio non tantum cum omnibus divinis Attributis conveniat, ſed quomodo cum integro rerum nexu & relatione ad totum Mundum ejusque perfectione univerſali & fine ultimo; ad quem omnes fines ſubordinati tendere debent, convenire poſſit.

§. DCCCLXXXII.

Cum in modo, quo peccator à Communione Dei excluſus & moraliter imperfectus reſtitui debet in priorem ſtatum, ratio habenda ſit omnium Dei Attributorum & relationis ad perfectionem totius Univerſi (§. 881.), hinc ille, qui modum hunc invenire vult, quo peccator iterum ad Communionem Dei pervenire, & in ſtatum moraliter perfectum reſtitui, & à ſequelis peccati liberari debeat, ſciat oportet omnia Dei Attributa illorumque ad ſe invicem relationem, nec minus nexum totius Univerſi, & rationum particularium relationem ad univerſalem.

Aliud nimirum eſt, ſimpliciter ſcire aliquid in rerum Univerſo poſſibile eſſe, aliud autem modum ſcire, quo illud ſit poſſibile, & quomodo in actum deduci poſſit; multoties enim ex circumſtantiis quibusdam vel aliis argumentis rem non abſolute impoſſibilem eſſe conjicere poſſumus; ſed quis ſit ille modus, quo id fieri poſſit, hoc in maximis nos latet, in illis præcipue rebus, quæ in nexu rerum momentoſiſſimæ ſunt; & aliud eſt, rem à poſteriori ſcire vel credere; aliud vero à priori invenire, præcipue id quod totam divi-

nam Perfectionem ipſiusque Attributa reſpicit, & ad totum Univerſum ejusque perfectionem maximam relationem habet, uti modus, quo creatura rationalis Attributis divinis convenientiſſime, & modo decentiſſimo, & nexu cum Univerſo ſapientiſſimo, in Communionem Dei & perfectionem moralem amiſſam reſtitui queat; hic modus inquam à nemine inveniri poteſt, niſi qui totam Divinitatis plenitudinem, hoc eſt, omnia ejus Attributa ſingulorumque relationem, ut & totam rerum in hoc Univerſo ſeriem novit, nec a priori invenire & oſtendere poteſt, quomodo id ad totam Dei Gloriam & univerſam Mundi perfectionem illuſtrandum fieri queat, niſi ille cui hæc omnia comperta ſunt.

§. DCCCLXXXIII.

Cum Intellectus creaturæ finitæ totam Divinitatis plenitudinem & omnia divina Attributa comprehendere nequeat, nec totam hujus Univerſi connexionem & rationum ſingularium relationem ad univerſalem cognoſcere poſſit, adeoque de rerum perfectione non eo, quo Deus, modo judicare poteſt (§. 409.), & propter excluſionem à Communione Dei fontis omnis lucis & veræ cognitionis ita obtenebratus ſit, ut Deum in pulcritudine ſua non amplius cognoſcere valeat (§. 869.): E. impoſſibile eſt, ut Creatura peccatrix modum invenire queat, quo Peccator ſalvis omnibus Attributis divinis ad maximam Gloriæ Dei, hoc eſt univerſæ Deitatis manifeſtationem, & ſummam Mundi hujus perfectionem ad Communionem Dei admitti & priorem perfectionem recuperare valeat.

Modum enim hunc non ex rebus parvi, ſed maximi momenti eſſe, facile quisque mihi etiam ſine hæſitatione concederet, conſiderans creaturas rationales omnium nobiliſſimas eſſe, per quas Deus finem, propter

ter quem totum hoc Univerſum condidit, aſſequitur, nempe propriæ Gloriæ manifeſtationem & celebrationem, unde in univerſo rerum nexu actiones Creaturarum rationalium maximi momenti ſint oportet, & quæ ad Mundi hujus pulcritudinem & perfectionem maximum contribunt; propterea non poteſt non illarum, ad totum rerum nexum atque ordinem & tendentium ad finem & perfectionem univerſalem, maximus reſpectus & relatio eſſe; & cum, per demonſtrata, illæ creaturæ intelligentes, quæ terram hance incolunt, propter commiſſionem Mali moralis Benignitate divina privatæ & à Communione ejus excluſæ ſint, & propterea infelices; hinc nullum dubium eſt, quin in illarum reſtitutione in Communionem ſummi Numinis, etiam omnium ejus Attributorum ratio haberi debeat, ne uni vel alteri illorum adverſetur; alias aliquid fieret, quod ſummæ Dei perfectioni contradiceret, ſi unum vel alterum Attributum negligeretur; cum vero hæc omnia, quæ ad admirandam hujus Mundi perfectionem faciunt, & totus Attributorum divinorum complexus nos lateat, ecquis dubitet, etiam Modum illum reſtitutionis peccatoris relationem habere ad totam Divinitatem & Univerſitatem omnium rerum, prop82tereaque nobis Entibus intelligentibus finitis à priori imperſcrutabilem eſſe & nulla ratione inveniri poſſe. *Unde Theologus maxime Celebratus JOH. ALPHONSUS TURRETTINUS in Cogitationibus ſuis de variis Theologiæ Capp.* §. 35. de hac re ita pronunciat. „De divinis „multa quidem naturæ lumine innoteſcunt, ſed non „omnia. In his eſt Via Salutis, quæ cum à ſola „Dei Miſericordia & Beneplacito penderet, divi„nari ab humano ingenio vix ac ne vix quidem po„tuiſſet.„ *Hucusque Vir. Celeb.* Revelationis luce quidem illuſtrata Mens multa ex principiis philoſophicis detegere poteſt, quæ ſine illius ope nullo modo potuiſſet ratiocinando aſſequi, unde Revelatio ad inſtar microſcopii vel teleſcopii ſeſe habet, quæ enim illius ope videmus, ſæpe deinceps etiam oculo non armato obſervamus, quæ alias non vidiſſemus; Nullus tamen, etiam acutiſſimus philoſophus, licet Revelationis ope inſtructus, unquam ex principiis Ratio-

nis modum oſtendere potuit, quo Peccator ad ſummam Dei Gloriam, totius Mundi perfectionem & ſalutem propriam eſſe poſſit. Non opus eſt, ut rem præſentem porro probemus illorum exemplo, qui non tantum Revelationis, ſed etiam recto Rationis uſu deſtituti vani facti ſunt in ratiociniis ſuis, & obtenebrari corde ſibi ſapientes viſi ſtulti facti ſunt. Ratio autem, cur hic prolixior paulo ſim, hæc eſt, ut infra principia habeam, quibus Revelationis neceſſitatem adſtruere poſſim, quod in Theologia Elenchtica ſummæ neceſſitatis eſt, contra omnes Naturaliſtas, Indifferentiſtas, ipſosque etiam Socinianos; ut hac veritate non adſtructa arma fere nobis deſint, quibus illos feliciter debellare poſſimus; unde hæc materia in Syſtemate Theologiæ nunquam obiter & negligenter tractanda aut plane poſthabenda eſt: Saltem nunc demonſtravimus impoſſibilitatem inveniendi modi reſtitutionis peccatoris à parte Intellectus humani, nunc porro demonſtrabimus, quæ ad rem præſentem neceſſaria ſunt.

§. DCCCLXXXIV.

Cum impoſſibile ſit, ut homo modum invenire poſſit, quo in priſtinum felicem ſtatum reſtitui & à Malo morali liberari queat (§. 883.), hinc niſi ipſe Deus ſuccurrat & ipſi modum hunc oſtendat, neſcit quid ſibi faciendum, ſed uti in tenebris palpat, an Deum forſan invenire poſſit, ſed propter mentis imbecillitatem atque tenebras à vera via aberrat.

Exemplo ſunt omnes illi, qui Revelatione deſtituti abſurdiſſimos de Religione foverunt errores atque de cultu divino; neque unquam contra adverſa hujus vitæ, contra Conſcientiæ terrores & accuſationes ſolidum ſolatium invenire potuerunt: & quanquam divinæ Gratiæ atque Longanimitatis erga illos exercitium in animis illorum Miſericordiæ ſuſpicionem ſubinde excitare potuerit, nunquam tamen firmam potuerunt habere fiduciam, beatam Vitam ipſis certo ali-

Digitized by Google

aliquando redditum iri, ſed maxima etiam ſpes nullo nitens fundamento nil niſi dubitatio fuit.

§. DCCCLXXXV.

Cum modus, quo Peccator è miſeria ſua emergere & in Communionem Dei redire poteſt, ab homine ipſo inveniri nequeat (§. 883.), modus autem ille nihil aliud eſt, quam medium quo id fieri poteſt, adeoque cum medium homini ignotum ſit, eo etiam uti nequit: & propterea ſemper â Communione Dei excluſus maneret, niſi ipſi aliunde patefieret.

§. DCCCLXXXVI.

Nunc impotentiam hominis ſeſe ex Malo, cui obnoxius eſt per peccatum, liberandi & priſtino ſtatui reſtituendi vidimus ratione Intellectus: jam etiam idem à parte Voluntatis impoſſibile eſſe, demonſtrandum erit.

§. DCCCLXXXVII.

Demonſtratur autem hoc modo; Cum homo modum, quo ex Malo emergere & in ſtatum felicem reſtitui queat, ne quidem ſciat (§. 883.), & præterea Voluntas nec Deum adeoque nec Communionem ejus debito modo appetere poſſit (§. 870.), & homo à Deo fonte omnis Vitæ & actuoſitatis abalienatus & ſpiritualiter mortuus (§. 821. 823.), & ad opus vere bonum operandum impotens (§. 871.): E. etiam à parte Voluntatis impoſſibile eſt, ut id efficere poſſit, cujus ne modum quidem Intellectus ipſe novit, & ad quod efficiendum plane nullæ ſuperſunt vires.

Digitized by Google

§. DCCCLXXXVIII.

Vel cum Modus ille Intellectum lateat (§. 883.), Voluntas illum ne velle quidem ſive appetere poteſt: ignoti enim nulla cupido.

Etſi enim homo Revelatione deſtitutus ſubinde deſideret, ut ſub minori vel nullo malo fatiſceret, in ſtatum longe perfectiorem transponeretur; tamen deſiderium ipſius non recte ſe habet, cum velit vel finem ſine mediis, vel ſaltem ſine convenientibus mediis. Deſiderium autem recte comparatum eſt, quando homo etiam media vult propter finem & quidem ea, quæ ad finem ducunt, in re præſenti autem homo media ignorat, niſi ipſi manifeſtentur, adeoque etiam deſiderium ipſius falſum eſt.

§. DCCCLXXXIX.

Impoſſibilitas hæc, à parte hominis porro ex Juſtitia vindicativa, quæ Deo competit, & ex natura Pœnæ, qua Lex ſancita eſt, demonſtrari poteſt.

§. DCCCXC.

Deo competere Juſtitiam punitivam ſupra jam (§. 553. - - 653.) prolixe à nobis demonſtratum eſt; ſed ut nihil deſit hoc loco, aliis adhuc armis pugnamus, argumento invicto ex rerum convenientia deſumto.

§. DCCCXCI.

In rerum Univerſo hauddubie ſumma debet eſſe rerum Harmonia, ſumma congruitas, maxima convenientia, hoc enim eſt, quod ad Univerſi pulcritudinem maxime facit, quod creaturis intelligentibus maxime placet, quod ſummum rerum Opificem maximopere decet; Unde dubitandum non eſt, ordinem hunc atque harmo-

harmoniam conſervandum, vel ſi turbata fuerit, reſtituendam aut compenſandam eſſe, niſi integrum rerum Syſtema turbari & confundi debeat.

§. DCCCXCII.

Deo ſummam competere Sapientiam demonſtratum eſt (§. 499.), & cum major eſſe vel concipi nequeat, infinita eſt.

§. DCCCXCIII.

Sapientiæ autem eſt obſervare rerum Harmoniam, nexum, convenientiam atque pulcritudinem, præſtantiſſimum eligere finem, mediaque aptiſſima illi ſubordinare, quo ordine nihil poteſt excogitari præſtantius: ordo autem ille ſi turbetur, per Sapientiam aut reſtituendus aut compenſandus eſt.

§. DCCCXCIV.

Cum autem Deo competat ſapientia ſumma (§. 499.), & infinita (§. 892.): Unde non poteſt non maxime animadvertere omnium rerum Harmoniam, ordinem atque nexum, neque ullo modo à rerum convenientiis recedere, easque à Creaturis intelligentibus neglectas reſtituere. Si enim Deus inconvenientiæ vel præteritæ, vel præſenti, vel futuræ conniveret, eamque vel non reſtitueret, vel non compenſaret, Sapientiſſimus dici non poſſet.

Etiam Creaturæ rationales, quæ ſapientiores ſunt, rerum Harmoniam, ordinem atque concentum amant; Princeps ex. gr. aut alius quidam Magiſtratus, ſi Respublica à quodam turbata fuerit, ordinem reſtituit & compenſat, hoc eſt, ſi eadem rerum ſeries, quæ alias fuiſſet, locum amplius habere nequeat, illam

Digitized by Google

quantum poteſt reſarcit ſive æquivalenti reſtituit. Sed homo & ſæpiſſime in obſervanda rerum Harmonia aberrat, & cum non omnia ſibi invicem ſuccedentia ab initio ad finem usque perſpicere valeat, ordinem multoties turbat, atque labefactat: Sapientia vero, quæ infinito major, errare nunquam poteſt: ſed omnes rerum convenientias poſſibiles ſive præteritas, ſive præſentes, ſive futuras exactiſſime obſervat.

§. DCCCXCV.

Cum Sapientia Dei infinita rerum nexum obſervet, ut omnia ordine fiant, ne ex diverſis imo contrariis eadem oriantur nexu naturali, hoc eſt, ex bonis mala, aut ex malis bona.

§. DCCCXCVI.

Reſpectu actionum creaturarum rationalium convenientià in his præcipue conſiſtit, *α.* ſi fiant ſecundum Legem, & per conſequens convenienter Fini ultimo, nempe manifeſtationi Gloriæ Dei, & ſi tendant ad promovendam propriam perfectionem, tunc enim non poteſt non maxima in illis eſſe Harmonia, cum tota rationum ſeries ita comparata ſit & omnes ita ſibi invicem ſubordinentur, ut ſummæ perfectioni omnes conformes ſint.

§. DCCCXCVII.

β. Alterum autem ſpectat illud, quod Actiones liberas conſequitur, congruitas nempe rei poſtulat, ut Actiones malas etiam ſequantur mala, bonas vero bona.

§. DCCCXCVIII.

Per Legis ergo Violationem non poteſt non maximus in rerum ſerie oriri diſſenſus & rerum ordi-

Digitized by Google

ordiniſque perfectio diſturbari: convenientiæ ergo Actionum cum ultimo fine atque cum propria perfectione quam maxime obeſt Legis transgreſſio & Harmoniam turbat.

§. DCCCXCIX.

Poſt abuſum vero Libertatis & Legem transgreſſam etiam convenientiæ rerum repugnaret, non minus ſi actiones malas bona phyſica ſequerentur, quam ſi viceverſa Actiones bonas mala phyſica exciperent; ſupra enim demonſtravimus, mala phyſica effectu & nexu naturali ex malis moralibus conſequi, undo orde turbaretur, ſi id non fieret.

§. CM.

Compenſatur autem diſſenſus per Legis violationem introductus, aut ſi continua ſerie Mala phyſica ex moralibus ſequuntur, cum nexus naturalis. (§. 819.) & rerum convenientia (§. 897.) id poſtulet, & per conſequens Deus ſi id fieri ſinit, convenienter, hoc eſt, ſapienter agat: aut ſi loco hujus compenſationis alia æquivalens ſubſtituitur.

§. CMI.

Patet ex his, finem pœnarum eſſe compenſationem diſſenſus per Legis violationem introducti.

§. CMIII.

Compenſatio autem illa vocatur Satisfactio.

§. CMIII.

Quoniam itaque Deus eſt infinite ſapiens (§. 894.), adeoque nec errare poteſt, hinc nihil poteſt committere, quod infinitæ ejus Sapientiæ repu-

Digitized by Google

repugnaret; id autem faceret, ſi disconvenientiæ rerum conniveret, aut rerum diſſenſum non compenſaret (§. 894.): Unde non poteſt fieri, ut per peccatum exortum diſſenſum & harmoniam turbatam non compenſet, adeoque rerum ordini convenienter agat.

§. CMIV.

Sapientia ſumma ne minimæ diſconvenientiæ connivere poteſt, alias major poſſet concipi, cum vero ſeries conſequentiarum, quæ ex peccato conſequuntur, per integrum rerum ſibi invicem ſuccedentium ſyſtema ſeſe exporrigat, adeoque maxima orta ſit harmoniæ atque ordinis turbatio: Hinc Deus ut ſapientiſſimus non poteſt non illum diſſènſum compenſare, adeoque Compenſatio illa tam neceſſaria eſt, ac ipſa Dei Sapientia & per conſequens abſolute neceſſaria.

Hoc modo præſtantiſſimæ Dei Virtutes in fulgidiſſima luce collocantur, & per talem Compenſationem turbationis diſſenſus in rerum harmonia & ordine, nulli divinarum perfectionum quicquam derogatur. Sequentibus verbis ea, quæ paragraphis antecedentibus diximus, comprehendit *Ill. LEIBNITIUS in Theologie* §. 73. „Hæc Juſtitia fundatur in ſola convenientia, „certam aliquam Satisfactionem in expiationem actio„nis pravæ exigente. Sociniani, Hobbeſius, aliique „nonnulli, hanc Juſtitiæ punitivæ ſpeciem haud ad„mittunt, quæ proprie vindicativa eſt, quamque „Deus multis in caſibus ſibi (nempe ſoli) reſerva„vit; & quam tamen cum iis, qui alios gubernandi „Jus habent, ſubinde communicat, ac per ipſos exer„cet --- Sociniani juſtitiam iſtam fundamento care„re arbitrantur; verum fundata ſemper eſt in rela„tione quadam convenienitæ, quæ ſatisfacit non ſolum offenſo, ſed etiam ſapientibus eam cernenti-

„bus;

„bus; quemadmodum elegans concentus muſicus, „aut egregium opus architectonicum mentibus non „illiberalibus probatur. Et ubi ſapiens Legiſlator „minatus eſt, & ut ita loquar, pœnam promiſit, ad conſtantiam ejus pertinet, actionem non relinque- „re prorſus impunitam, etiamſi Fœna nemini ultra „corrigendo utilis foret. Sed & quamvis nihil pro- „miſiſſet, ſatis eſt CONVENIENTIAM adeſſe, quæ „ad faciendum iſtud promiſſum impellere potuerit, „cum ſapiens nihil, niſi quod conveniat, promittat. „Et dici quoque poteſt, certam quandam hic com- „penſationem præſtari menti, quam perturbatio or- „dinis offenderet, niſi punitio quid ad inſtauran- „dum ordinem conferret. „ *Hactenus Vir ſubtiliſſimus.* Cæterum omnino conſulenda & legenda ſunt, quæ circa hanc Doctrinam ſcripta ſunt *à Celeb.* CANZIO *Tract. de Civit. Dei* S. IV. C. IV. §. 805 - - 810. *&* *de Uſu Phil. in Theol.* Cap. VIII. §. 257. 258.

§. CMV.

Compenſatio ordinis à Deo inſtituti abſolute neceſſaria eſt, & ſi Deus in illa conniveret, contra Sapientiam ſuam ageret (§. 904.): E. Deus in illa diſpenſare nequit.

Duo ſunt, quæ hic lectorem offendere poſſent: primum eſt, quod abſolutam Compenſationis illius per Pœnam neceſſitatem tantum ex rei convenientia & ſumma Dei Sapientia demonſtrem, argumentis ab aliis Dei Attributis deſumtis omiſſis: ſed attendendum eſt, me ſupra Juſtitiam vindicativam jam aliter demonſtraſſe & cum principiis philoſophicis utar, non omnia in auxilium vocare poſſum, quæ ad Veritatem hanc adſtruendam dici poſſent; argumentis ex. gr. à Majeſtate divina deſumtis quæ infinita eſt, ut propterea rebelles non poſſit non etiam infinitis Pœnis plectere; vel ex magno Dei erga peccatum odio, &c. Sed magis animum illorum, qui hanc Doctrinam inficiantur, hoc modo convinci poſſe arbitramur, quando rei Veritatem potius ex ipſa convenientia & divina Sapientia probemus, quam ſi ex illis Attributis argu-

argumenta deducimus, quæ terrorem peccatori incutiunt, animum vero minus convincunt, & Deum ut deſpoticum aliquem Dominum deſcribunt, qui pro arbitrio agat & cui nemo reſiſtere queat; ſed ſi demonſtretur, ipſum ſapientiſſimum ſemper ex rei convenientia agere, omnes carnis murmurationes cedant oportet. Secundum quod offendiculo eſſe poſſet, hoc eſt, quod, cum dicam compenſationem illam eſſe indiſpenſabilem, hoc modo Omnipotentiam Dei limitem: Sed qui obſervat, quæ ſæpiſſime jam inculcavimus, quod nempe Deus nihil agere, & ipſi nihil bonum & perfectum videri poſſit, niſi reſpectu habito ad omnia ſua Attributa, is facile mihi concedet, quod hic quæſtio non ſit, an Deus per abſolutam ſuam Omnipotentiam peccata ſine ulla compenſatione remittere poſſit? Etenim non ex ſolo hoc Attributo divinæ Potentiæ, ſed & Sanctitatis, Juſtitiæ, Sapientiæ & ſimilium, controverſiæ hujus explicatio & determinatio arceſſenda eſt. Quidam, quando potentiam Dei ſolam ſpectant, (*verba Celeberr. WITSII ſunt Oecon. Fœd. Lib. II. Cap. VIII. §. I.*) omnia de eo dicunt, non conſiderantes Deum nihil poſſe agere, niſi juſte, ſancte, veraciter, ſapienter, conſtanter, & ita denique, ut omnibus ſuis Virtutibus dignum eſt.

§. CMVI.

Cum hæc Compenſatio diſſenſus per Legis violationem introducti ſit finis pœnarum (§. 901.), Compenſatio autem ſit indiſpenſabilis (§. 905.): Hinc etiam Pœna indiſpenſabilis eſt.

§. CMVII.

Compenſatio hæc idem eſt quod Satisfactio (§. 902.), cum vero Compenſatio illa ſit indiſpenſabilis (§. 905.), etiam Satisfactio indiſpenſabilis eſt.

§. CMVIII.

Compenſatio illa fit, aut per nexum Malorum

rum phyſicorum ſive Pœnæ cum Malo morali, quatenus continuo ut effectus naturalis ex peccato fluit; aut oportet fiat per æquivalentiam (§. 900.): Deus ergo poteſt, aut ordinem illum, quo ex malis Actionibus mala ſequuntur propter rei convenientiam imperturbatum ſinere, aut oportet æquivalentiam ſubſtituere poſſit.

§. CMIX.

Homo ſe ex malo infinito eripere & priſtino ſtatui reſtituere nequit; nam oportet compenſet diſſenſum per Legis Violationem à ſe introductum per paſſionem totius ſeriei malorum phyſicorum, quæ ex malis Actionibus per ordinem naturalem ſequuntur; aut oportet æquivalentiam ſubſtituat; ſed à parte hominis ambo impoſſibilia ſunt.

§. CMX.

Prius enim quod attinet, aut oportet homo in infinitum, ſive in æternum, pœnam perferat, quia Pœna eſt æterna (§. 826.); aut oportet miraculo pœnam aufferat (§. 650.); aut oportet infinitam pœnarum ſucceſſionem & durationem accelerare poſſit, ut brevi tempore id fiat, quod alias non ceſſatura rerum ſerie factum eſſet; aut tandem oportet faciat poſterius, ut æquivalentiam ſubſtituat.

§. CMXI.

Primum ſi fiat, ut homo pœnam in æternum perferat, tunc nec à malo liberatur, nec in priſtinum ſtatum reſtituitur.

§. CMXII.

Secundum facere nequit, quia Miracula non fieri

Digitized by Google

fieri poſſunt, niſi à Cauſſa ab hoc mundo plane diverſa (§. 397.), & nulla creaturarum Miraculum patrare poteſt, dum vim Univerſi excedunt (§. 395.).

§. CMXIII.

Non minus etiam *tertium* impoſſibile eſt, ut homo nexum perpetuum & ſeriem effectuum ſibi ſuccedentium acceleret, & brevi tempore omnia illa Mala phyſica, quæ per infinitam ſucceſſionem ex Actionibus moraliter malis ſequuntur, perſerre queat, & ita breviſſimo tempore fieri faciat, quod alias per perpetuam durationem factum fuiſſet.

§. CMXIV.

Ultimum ergo ſupereſt, nempe ut homo Compenſationem æquivalentem ſubſtituat, Sed æquivalentia illa ita comparata eſſe debet, ut cum Sapientia ejus conveniat, qui illam poſtulat; & per conſequens in illa ratio haberi debet, tum omnium divinorum Attributorum, alias ab illo approbari non poſſet (§. 408.); tum etiam totius Univerſi & univerſalis rerum nexus, ut tendat ad ejus pulcritudinem & perfectionem (§. 405.): Quoniam vero Intellectus humanus nec totam Divinitatis plenitudinem comprehendere, nec univerſalem omnium rerum in hoc Mundo nexum, totam rerum ſeriem, & Harmoniam univerſalem ſcire poteſt (§.409.); E. impoſſibile eſt, ut homo Compenſationem æquivalentem ſubſtituere poſſit.

§. CMXV.

Cum Compenſatio æquivalens unicum medium ſit, quo homo ab infinito malo liberari poſ-
ſit,

ſit, per demonſtrata; homini autem impoſſibilis ſit illa æquivalentiæ ſubſtitutio, cum ne ſcire quidem poſſit, quomodo illa comparata eſſe debeat (§. 914.), nedum eam præſtare; Sequitur per hominis impotentiam non licere, ut ipſe ſe à malo, quod ſibi per Libertatis abuſum accerſivit, liberet. Q. E. D.

Ergo ex Rationis principiis non conſtat, qua in re Compenſatio illa æquivalens conſiſtat, unde Gentiles ſolo Rationis lumine uſi in hac re toto cœlo aberrarunt; quæſiverunt quidem remedium contra peccata, & Pœnarum, propter Conſcientiæ reſiduam vim, inevitabilem metum, triſtia crimina, cædes, aliaque ſcelera, purificatione aquæ tolli putabant; aut hominum beſtiarumque fœdo ſanguine; ſed ſpe ſua decepti fuere; in his ergo vel ſubtiliſſima Ratio cœcutiat oportet, niſi Deus ipſe ſuccurrat.

§. CMXVI.

Sed ſi vel homo, quod tamen impoſſibile eſt, Compenſationis illius æquivalentiam ſubſtituere poſſet, per hoc tamen priſtino ſtatui nondum reſtitueretur, cum ipſius ſtatus adhuc maneret moraliter imperfectus; Nam ut homo in priſtinum felicem & perfectum ſtatum reſtituatur, illa æquivalens Compenſatio non ſufficit, cum per illam tantum turbatio ordinis compenſetur, & ſequelæ tollantur, quæ per effectum naturalem ex Malo morali ſequuntur; ſed porro requiritur, ut ſtatus moraliter imperfectus mutetur in ſtatum moraliter perfectum; cum vero per effectum naturalem & vi ſtatus antecedentis ex malo morali aut ſtatu moraliter imperfecto ſequi nequeat perfectio, ſed id nonniſi per miraculum præſtari queat (§. 650.), homo autem miraculum patrare nequeat (§. 912.): E. etiam homo ſtatum morali-

ter imperfectum mutare in perfectum, aut ſe priſtino ſtatui perfecto reſtituere nequit.

Sectio XII.

De Revelationis neceſſitate ejusque Criteriis.

§. CMXVII.

Cum à parte hominis impoſſibile ſit, ut Compenſationem æquivalentem diſſenſus per Legis violationem introducti præſtare (§. 914), ſeque à malo, quod per Libertatis abuſum ſibi accerſivit, liberare (§. 915.), atque priſtino ſtatui perfectionis ſe reſtituere poſſit (§. 916.); Illa autem Compenſatio ſive Satisfactio ſit abſolute neceſſaria (§. 904.), & indiſpenſabilis (§. 907.). Et id, quod ad hoc requiritur, vires Intellectus finiti & creaturæ excedat (§. 910 - - - 914.): Inde à parte Creaturarum omnis ſpes decollat.

§. CMXVIII.

Nec à parte hominis & Creaturarum finitarum ulla liberationis & compenſationis ſpes ſupereſt (§. 947.), unde nullum aliud in miſero hoc ſtatu datur refugium, niſi penes ſolum Deum.

Apponere hic lubet verba elegantiſſima Celeb. Philoſophi & Theologi HERM. ALEX. ROELL. in Diſſert. de Rel. Rat. §. CLVII. poſtquam nimirum Corruptionem generis humani univerſalem probaſſet, tum ex erroribus circa Dei Exiſtentiam, cum ſingularium hominum tum integrorum populorum, & circa Dei Eſſen-

Eſſentiam, circa illius Virtutem & Providentiam, circa futurum hominis felicem aut infelicem ſtatum, circa Religionem & cultum Dei rationalem, veram reconciliationem Peccatoris cum Deo: tandem §. cit. ex dictis hancce infert concluſionem. *Ex hiſce vero patet, nullam homini, niſi in Dei Bonitate, ſpem, nullam poſt naufragium illud prǽter Dei Miſericordiam ſuperfuiſſe tabulam. Ut autem ſecure illi inniteretur, & trepidantem ad quævis minitantis Cœli murmura tranquillaret conſcientiam, opus fuit, ut non dubiis de ea certior fieret argumentis. Ex inſitis menti Ideis illud tantum cognoſcere poterat, Deum qua eſt Sapientia & Potentia, gratiam ſi velit facere poſſe. At velle, nonniſi ex ſingulari Dei Revelatione conſtare poterat. Hærere ergo illum inter ſpem metumque anxium, neceſſe erat. Donec Deus, benignæ Voluntatis ſuæ ſolus idoneus interpres, certum illi ad felicitatem iter patefaceret & fluctibus è tantis hominem, tantisque tenebris, in tam tranquilla ac tam clara lucè locaret:* Hactenus Vir Celebris. Optandum eſſet, ut pro ſua in rebus Philoſophicis atque Theologicis ſoliditate atque perſpicacitate graviſſimam hancce Doctrinam uberius explicaſſet & demonſtraſſet.

§. CMXIX.

Præter Dei auxilium homini nulla amplius ſpes eſt è miſero ſuo ſtatu evadendi (§. 918.): Hinc quæritur α. an Deus id facere poſſit? β. an velit? γ. an ſi velit, neceſſe ſit, ut homini illud revelet?

§. CMXX.

α. An Deus id facere poſſit ſi velit? Nemo eſt, qui divinam Exiſtentiam & Providentiam admittit, qui id non facile & lubens concedat; Deus enim facere poteſt quicquid nullam involvit con-

tradictionem, adeoque poſſibile eſt (§. 394.), contrarium autem demonſtrari nequit, nempe quod impoſſibile ſit, ut Deus medium & compenſationem æquivalentem inveniat, qua ſalvis omnibus ſuis Attributis peccatorem à miſeria liberare & in Communionem Dei reſtituere queat; unde etiam negari nequit, illud poſſibile eſſe. Et cum ad hoc Miraculo opus ſit, Deus autem miracula facere poſſit (§. 398.), E. nec hoc impedit, quo minus Deus id efficere queat.

§. CMXXI.

β. Alia quæſtio eſt, an Deus id facere velit? Etiam de hoc quidem nemo propriæ felicitatis cupidus facile dubitat, præcipue cum ejus ſpem faciat hujus Mundi & Hominis in illo conſervatio, Dei erga Genus humanum Clementia atque Munificentia, qua omnibus benefacit, eoque ſe quæri velle haud obſcure indicat, & cum quæri velit, ſequitur etiam remedium adeſſe, ut quæri poſſit.

§. CMXXII.

Sed ſi magis philoſophice rem probare velimus, ſemper ad id, quod bonum & perfectum, cumque Sapientia divina conveniens eſt, & ad perfectionem totius Univerſi tendit, recurrendum eſt.

§. CMXXIII.

Deus non vult niſi quod perfectum eſt (§. 403.): perfectum autem eſt, quod convenit cum fine generali hujus Univerſi (§. 387.), & per conſequens æſtimari debet alicujus rei perfectio ex relatione ad Attributa divina omnia (§. 408.), & ad totum Univerſum (§. 405.), adeoque quod tendit ad finem hujus Univerſi nempe mani-

Digitized by Google

manifeſtationem Gloriæ Dei (§. 491.), bonum ſive perfectum eſt; cum vero Deus id, quod ad hujus Univerſi perfectionem facit, vult (§. 389.): Hinc etiam id, quod facit ad manifeſtationem Gloriæ ſuæ ſive Attributorum ſuorum velle dicendus eſt.

§. CMXXIV.

Quando autem Deus Bonum ex malo producit, hoc eſt, facit ut ſeries illa, ex qua nonniſi malum conſequutum fuiſſet, mutetur, ita ut Bonum inde conſequatur, adeoque malum dirigit ad bonum finem, id tendit ad manifeſtationem Gloriæ ſuæ (§. 466. 508. 509.), & per conſequens etiam ad perfectionem totius Univerſi (§. 387.); unde Deus velle dicendus eſt, ut ſeries illa, ex qua nonniſi malum per nexum naturalem ſequutum fuiſſet, mutetur in Bonum.

§. CMXXV.

Quoniam autem Deus per Compenſationem æquivalentem ordinem tollere poteſt, quo ex Malo morali ſive ex ſtatu moraliter imperfecto malum phyſicum nexu naturali continuo ſequitur (§. 920.), & hoc modo ex malo bonum producitur & malum dirigitur ad manifeſtationem Gloriæ Dei & perfectionem Univerſi, Deus autem id vult quod eo tendit (§. 923.), & propterea etiam vult, ut ſeries mali mutetur in ſeriem Boni (§. 924.), idque fit per compenſationem æquivalentem (§. 914.); Hinc dubitandum non eſt, Deum etiam velle talem compenſationis æquivalentiam, per quam homo ab infinito quo premebatur malo liberari poteſt, ad illuſtrandam Gloriam ſuam.

Vis argumenti noſtri & demonſtrationis in eo ſita eſt, quod maxime ad manifeſtationem Gloriæ divinæ, hoc eſt, Attributorum ſuorum faciat, & ad pulchritudinem & perfectionem tum totius Mundi, præcipue Civitatis Dei multum conferat, multa enim de Deo atque ſummis ejus Virtutibus laterent, ſi omnes & ſinguli homines per perpetuam ſeriem malo, cui immerſi ſunt, obruti manerent, nullusque ex incolis totius terrarum orbis ſalvaretur; quæ divinæ perfectiones notæ fiunt, quando Deus etiam tam admirabili opere ſeſe manifeſtat; ſi enim reſpectu omnium hominum ſtatus miſeriæ maneret, nonniſi unica Dei virtus hoc modo manifeſta fieret, Juſtitia nempe Vindicativa ejus; ſed neceſſario plures aliæ admirabiles Virtutes fulgidiſſima luce colluſtrentur oportet, quando Deus per homines liberationem, inexhauſtas ſuas tum Sapientiæ, tum Omnipotentiæ & Omniſufficientiæ, tum Gratiæ & Miſericordiæ aliarumque perfectionum divitias pandit: Cum ergo hominis liberatio ad Glorificationem Dei tendat, quæ finis operum ſuorum eſt, hinc nullum amplius dubium remanet, Deum illam etiam velle.

§. CMXXVI.

Cum diſſenſus per Legis violationem introductus neceſſario compenſandus ſit (§. 904.), & Deus compenſationem ordinis à ſe inſtituti diſpenſare nequaquam poſſit (§. 905.): Compenſatio autem illa fiat, aut per nexum malorum phyſicorum ſive Pœnæ, quæ perpetuo effectu naturali ex malis actionibus fluit (§. 900.); aut per ſubſtitutionem Compenſationis æquivalentis ſive Satisfactionis (§. 908.); Quoniam vero hominis liberatio priori modo non fit (§. 911.), oportet fiat poſteriori modo, quatenus loco illius Compenſationis alia æquivalens ſubſtituitur (§ 914.); quia vero Deus vult ejusmodi Compenſationis æquivalentiam, dubitandum non eſt, talem,

talem, quæ Medium Liberationis eſt, apud eum paratam eſſe.

§. CMXXVII.

Etſi ex principiis Rationis demonſtrari nequeat, quale illud Medium ſit, quo homo liberatur, ſive qua in re ſubſtitutio illa Compenſationis æquivalentis conſiſtat; tamen ex demonſtratis quædam ejus criteria etiam à priori indicari poſſunt.

§. CMXXVIII.

α. Oportet ſit Myſterium; Ita talem appellamus veritatem, quæ immediata Revelatione divina patefieri debet, & ex principiis Rationis cognoſci & demonſtrari nequit, ſed ſupra Rationem eſt: Quæque adeo in toto hoc Univerſo nil ſimile habet, ſed ab omnibus reliquis Veritatibus, quas in hoc Mundi Syſtemate deprehendimus, differt: Cum vero, per demonſtrata, Medium hoc ex Ratione non conſtet (§. 914.): E. oportet ſit Myſterium, & immediata Revelatione opus habet.

§. CMXXIX.

β. Cum ſit Myſterium, quod per conſequens Rationis ſphæram tranſcendit, talia in illo comprehendantur oportet, quæ Rationi ſunt imperſcrutabilia.

§. CMXXX.

γ. Ita comparatum eſſe oportet, ut compenſatio exacte ſit æquivalens illi, quæ fit per perpetuam ſucceſſionem malorum phyſicorum ex malis actionibus ſive malo morali ſequentium; compenſatio enim eſt abſolute neceſſaria (§. 904.), & Deus nihil diſpenſare poteſt (§. 905.).

Digitized by Google

§. CMXXXI.

δ. Cum per illud Pœna auffertur, adeoque ſit Miraculum (§. 650.), oportet vires Creaturarum & Univerſi opus hoc excedat.

§. CMXXXII.

ε. Illud nulli Attributorum divinorum contrarietur, ſed omnium illorum in illo ratio habeatur oportet, alias à Deo approbari non poteſt (§. 914.), & maxime illuſtrari debet per illud tota divina Gloria (§. 925.).

§. CMXXXIII.

ς. Multum tandem contribuat oportet ad perfectionem Univerſi (§. 914.), & præcipue ad pulcritudinem Civitatis Dei (§. 925. in Schol.)

§. CMXXXIV.

ζ. Cum Creaturarum rationalium Intellectum & vires excedat, ab ipſo Deo ordinatum & inſtitutum ſit oportet.

Plura ex Ratione non conſtant, ſed multa imo fere omnia indeterminata relinquenda ſunt; hæc tamen Criteria ex demonſtratis lubenter deduximus, ut ſuo loco illa applicare, & convenientiam Rationis & Revelationis etiam hac in re oſtendere, & multis præjudiciis carnis, quæ contra magnum illud Myſterium moventur, occurrere poſſimus. An vero Deus pluribus modis æquivalentem illam Compenſationem præſtare poſſit, illique multis modis ſatisfieri queat, hoc eſt de quo non lubenter diſputamus. Quis enim hic leges auſit figere Supremo & ἀνυπευθύνῳ Judici? quomodo placari velit, ipſius ſolius eſt decernere, ſtatuere ac patefacere.

§. CMXXXV.

Diximus quidem & demonſtravimus, id ad manifeſtationem Gloriæ Dei maxime facere, ſi Com-

Compenſationis æquivalentiam ſubſtituat; inde tamen non ſequitur, quod ſubſtitutio illa reſpectu omnium hominum locum habere debeat, quoniam Deus in operibus ſuis rationem habet omnium ſuorum Attributorum, per conſequens hic etiam Juſtitiæ Vindicativæ ipſi eſſentialis rationem habeat oportet, illamque erga nonnullos exerceat.

§. CMXXXVI.

Tertio quæritur, an, cum Deus velit per Compenſationem æquivalentem hominem liberare, neceſſarium ſit, ut id homini revelet, (§. 919.)? Et modum quo hoc fit ipſi patefaciat? Affirmativum ita probabimus, ut cum Revelationis utilitatem, tum ejus neceſſitatem demonſtremus.

§. CMXXXVII.

Cum modus Salvationis homini ignotus ſit (§. 910--914.), & propterea homo inter ſpem & metum anxius manere deberet, an modus aliquis ſuperſit, quo liberari & in priſtinum ſtatum perfectionis & Communionis cum Deo reſtitui queat? Hinc Modi hujus Revelatio, & quod penes Deum ſtatutum ſit Medium illud & modum liberationis hominis exequi, tam utilis eſt homini, ac ipſi utile eſt verum ſolatium accipere & firmam Liberationis ſpem complecti, & medium ſcire, quo apud Deum in gratiam redire poſſit.

§. CMXXXVIII.

Et cum homo ex ſtatu imperfecto, qui, ex demonſtratis, cum perpetua miſeria conjunctus eſt, per hoc medium iterum tranſeat in ſtatum

perfectum, hinc ipſius illud noſſe tantum intereſt, quantum alicujus intereſt ſcire, ſe ex ſtatu miſerrimo translatum iri in ſtatum perfectiſſimum.

§. CMXXXIX.

Quia Modus, quo peccator ſalvandus eſt, eſt Myſterium, propterea ſi homo illud ſcire debet Revelatione opus habet (§. 928.): E. Homo, niſi reveletur, illud ſcire non poteſt.

§. CMXL.

Quæſtio ergo de Neceſſitate Revelationis huc redit, an neceſſe ſit, ut homo Modum ſive Medium Salvationis ſuæ noſcat? Ut ſi demonſtratum ſit, opus eſſe, ut homo illud ſciat, aliter vero quam per Revelationem ſciri nequeat (§. 939.), etiam Revelationis neceſſitas demonſtrata ſit.

Hactenus nimirum nihil aliud demonſtravimus, quam Modum, quo Violatio Legis per æquivalentiam compenſationis compenſatur & illi ſatisfit, Intellectui finito eſſe natura incognitum; adeoque non aliter quam per Revelationem pateſieri poſſe; cum à priori nulla Creatura intelligens finita, qualis homo eſt, ſcire queat, quomodo illud comparatum eſſe debeat, cum in illo reſpectus habendus ſit omnium divinorum Attributorum & perfectionis totius Univerſi; ſed propterea Revelationis neceſſitas nondum ſatis demonſtrata eſt, nam etſi homo medium illud ſine Revelatione ſcire nequeat, tamen nondum conſtat, an ejus cognitio illi neceſſaria ſit, neque etiam ex utilitate cognitionis illius (§. 937. 938.) ad ejus neceſſitatem argumentari poſſumus.

§. CMXLI.

Duo autem præcipue ſunt fontes, ex quibus neceſſitas cognitionis illius, adeoque etiam Revelationis neceſſitas (§. 940.), demonſtrari poteſt: Nimi-

Nimirum vel ex Religionis neceſſitate ejusque natura, vel ex modo, quo Deus cum liberis Creaturis agit.

§. CMXLII.

Religionis fundamentum conſiſtit in genere in obligatione Creaturæ ad Deum, & hæc obligatio nititur dependentia Creaturarum rationalium à Deo (§. 767. 770.).

§. CMXLIII.

Religio naturalis in ſpecie eſt talis obligatio dirigendi actiones ſuas ad manifeſtationem Gloriæ Dei, & ejus Attributa ut motiva actionum ſuarum conſiderandi, quæ nititur dependentia à Deo ut Creatore & Conſervatore (§. 765. 772.).

§. CMXLIV.

Homo ad Religionem illam ſemper obligatus eſt (§. 782.); etſi illam ſervare amplius non poſſit (§. 783.).

§. CMXLV.

Homo poſtquam peccatum commiſit, Actiones ſuas non amplius poteſt dirigere ita, ut iis manifeſtetur Gloria Dei, & ut divinis Attributis non contrarientur (§. 871. 878.): Cum vero Religio naturalis hoc poſtulet (§. 771.); E. homo peccator Religionem illam amplius ſervare non poteſt.

§. CMXLVI.

Homo Religionem naturalem poſt peccatum commiſſum ſervare non poteſt (§. 945.). Ideo etiam nec promiſſiones ejus ſervationi annexas, nempe promotionem perfectionis ſtatus ſui (§. 817.) per illam obtinere poteſt.

Cum

Digitized by Google

§. CMXLVII.

Cum ergo homo per Religionem naturalem, licet ſemper ad ejus obſervationem obſtrictus ſit (§. 944.), ſalvari non poſſit, propterea alia opus eſt Religione, per quam homini ſalus conferatur, quæ Religio Peccatoris eſt.

§. CMXLVIII.

Liberatio hominis à ſolo Deo exſpectanda (§. 918.), & Deus hoc facere vult (§. 925.): Hinc homo liberandus in hoc negotio à Deo dependet.

§. CMXLIX.

Ex hac dependentia nova oritur obligatio ad Deum ceu Liberatorem ſuum agnoſcendum, & ad ea præſtanda, quæ ad reſtitutionem hominis factu opus ſunt, & à Deo præcipiuntur, tanquam Peccatoris reſtituendi Domino.

§. CML.

Per obligationem illam actiones ſuas non pro arbitrio ſuo, ſed ſecundum Voluntatem Liberatoris, à quo homo in recuperanda ſalute totus dependet, dirigendi, ſive faciendi ea, quæ Deus qua Liberator homini præcipit in negotio Salutis, ſive præſtandi officia, quæ homo Deo ut Liberatori ſuo debet, quæ ſimul ad propriam Salutem tendunt, vocamus Religionem Peccatoris.

Plura continentur in hac definitione, quam hactenus demonſtrata ſunt, cum nempe mentionem facimus Præceptorum Dei ceu Liberatoris, qualia extare nondum probatum eſt; ſed definitionem hanc recte ſe habere demum ex ſequentibus patebit, quando neceſſitatem demonſtrabimus, ut talia præcepta exiſtant.

Uti

§. CMLI.

Uti ergo Religionis naturalis fundamentum eſt dependentia à Deo ut Creatore & Conſervatore (§. 772.), ita Religionis Peccatoris fundamentum eſt dependentia hominis à Deo ceu Liberatore.

§. CMLII.

E. homo peccator duplicem Relationem ad Deum habet, nempe ut ad Creatorem & Conſervatorem ſuum, & propterea obligatus eſt ad Religionem naturalem; deinde ad Deum ut Liberatorem, & inde oritur obligatio ad Religionem, quam peccatoris appellamus.

§. CMLIII.

Cum dependentia Hominis à Deo ut Liberatore hominem Deo ut tali obliget, hoc eſt, faciat ut actiones ſuas, non pro ſuo arbitrio, ſed Liberatoris ſui dirigere obſtrictus ſit, hinc obligatio illa non poteſt eſſe ſine officiis: Omnis enim obligatio ſemper includit certa officia.

§. CMLIV.

Liquet hominem per Religionem Peccatori obligari ad certa officia præſtanda.

§. CMLV.

Cum homo ſalvandus à Deo ut Liberatore dependeat, & propterea Actiones ſuas ſecundum ejus arbitrium dirigere debeat, & ad certa officia obligatus ſit (§. 953. 954.), ſequitur, officia illa homini nota eſſe debere, alias ad illorum obſervationem obligari non poſſet.

Uti

Digitized by Google

§. CMLVI.

Uti ſecundum Religionem Naturalem Actiones dirigendæ ſunt ad manifeſtationem Gloriæ Dei Creatoris & Conſervatoris, & Attributa, quæ ut talis de ſe manifeſtat, tanquam actionum motiva conſideranda ſunt, & actiones ad propriam perfectionem tendere debent; Religio autem Peccatoris ſit alia ad Deum relatio ſive acceſſio novæ obligationis (§. 952.) nempe erga Deum ut Liberatorem: Sequitur officia, quæ Religio Peccatoris præſcribit, in genere in hoc conſiſtere, ut actiones dirigantur ad manifeſtationem Gloriæ Dei Liberatoris, & ut Attributa, quæ ut talis de ſe manifeſtat, actionum ſuarum motiva conſiderentur, & actiones tendant ad propriam perfectionem ſive ſalutem.

§. CMLVII.

Uti autem in Religione Naturali actiones ſuas ad manifeſtationem Gloriæ Dei, & ad propriam perfectionem dirigere unum idemque eſt (§. 813.); ita hauddubie in Religione Peccatoris directio actionum ad Glorificationem Liberatoris, & ad propriam Salutem unum idemque eſt.

§. CMLVIII.

Homo Peccator actiones ſuas ad promotionem propriæ Salutis dirigere nequit, niſi modum ſciat quo ſalvari, hoc eſt, propria ſalus recuperari poteſt; modus autem ille, quo id fiat, natura notus eſſe nequit (§. 883. 884.): Ergo etiam Peccatori notum non eſt, quomodo actionibus ſuis propriam Salutem promovere (§. 957.), adeoque officia Relationis ſuæ præſtare poſſit.

Cum

§. CMLIX.

Cum tamen ad illa officia præſtanda obligatus ſit (§. 954.), ad id autem, quod ignotum eſt, nemo obligatur (§. 955.), neque officia illa natura nota eſſe poſſunt (§. 939. 958.): Sequitur illa alio modo patefieri debere.

§. CMLX.

Quoniam itaque ex principiis Rationis officia illa, in Religione Peccatoris præſtanda, conſtare nequeunt, neceſſum eſt, ut illa revelentur.

§. CMLXI.

Quam neceſſarium ergo eſt, ut homo officia illa Religionis Peccatoris ſciat, ad quæ præſtanda obligatus eſt (§. 954. 955.), tam neceſſaria etiam Revelatio eſt.

§. CMLXII.

Quoniam itaque probatum eſt, neceſſum eſſe, ut homo Peccator modum ſciat, quo cum propria Salute ad Dei Liberatoris Glorificationem vivere queat, etiam Revelationis neceſſitas probata eſt (§. 940.).

Summa ergo argumentationis noſtræ huc redit, Homo ex ſtatu ſuo moraliter & phyſice imperfecto liberandus in hoc negotio totus à Deo dependet; ex hac autem dependentia oritur nova obligatio erga Deum, propterea etiam nova Religio. Illa obligatio ſeu Religio neceſſario comprehendit certa officia ab homine præſtanda; qualia autem illa ſunt, & quomodo præſtari queant, ex principiis Rationis non conſtat: neceſſum tamen eſt, ut homo illa ſciat, quia ad illa præſtanda obligatus eſt, neceſſarium itaque eſt, ut illa revelentur. Aut ergo Deus vult, ut homo Peccator in negotio reſtitutionis in priorem ſtatum perfectionis vivat à ſe independenter, adeoque ſine obliga-

gatio-

gatione ergo Deum Liberatorem & ſine illa Religione quæ peccatoris eſt; aut ipſi modum manifeſtat, quomodo cum propria Salute ad Liberatoris ſui Gloriam eſſe queat; prius eſt abſurdum, oportet ergo Deus Peccatori modum illum & novæ obligationis officia revelet.

§. CMLXIII.

Porro neceſſitas Revelationis demonſtrari poteſt ex modo, quo Deus cum Creaturis intelligentibus, & conſequenter liberis, agere ſolet: nempe ita:

§. CMLXIV.

Homini competit Libertas (§. 731.): E. Deus, qui ipſi Libertatem dedit, etiam Libertati illi convenienter cum illo agit.

§. CMLXV.

Cum Deus Libertati illi convenienter cum homine agat, ſequitur hominem in actionibus ſuis liberum eſſe; Cum vero Libertas conſiſtat in ſpontanea determinatione ad alterutrum oppoſitorum (§. 725. 730.): Hinc Deus ita cum homine agit, ut homo ſe in actionibus ſuis ſpontanee ad alterutrum oppoſitorum determinare poſſit.

§. CMLXVI.

Penes Deum Medium paratum eſt, quo homo ex ſtatu imperfecto iterum in ſtatum perfectum reſtitui poteſt; Deus vero ita cum homine agit, ut in actionibus ſuis ſpontanee ſe ad alterutrum oppoſitorum determinare poſſit (§. 965.): E. etiam hoc in caſu ita cum homine agit, ut ſpontanee ſe determinet ad Medium illud paratum vel amplectendum vel non amplectendum.

Digitized by Google

§. CMLXVII.

Ad Medium illud amplectendum autem homo ſe determinare non poteſt, niſi ipſi notum ſit, cum Voluntas ſequatur Intellectum (§. 721.), & id quod Intellectui ignotum eſt vel non ut bonum repræſentatur, etiam Voluntas appetere nequeat, & ſine Intellectu nulla Libertas locum habeat: conſequitur hominem Medium illud libere amplecti non poſſe, ſi ipſi ignotum eſt.

§. CMLVIII.

Quoniam autem Deus cum homine ita agit, ut Libertas ſpontaneæ determinationis in actionibus ejus locum habeat, (§. 966.), ſpontanea autem determinatio ſequatur Intellectum (§. 967.): Sequitur Medium illud redeundi in priſtinum ſtatum homini notum eſſe debere, ſive Intellectui ut bonum repræſentari.

§. CMLXIX.

Cum vero homo medium illud ſine Revelatione ſcire nequeat (§. 939.); illo autem ignoto ſpontanee ſe determinare non poſſit, adeoque nec libere agere, hinc Medium illud ipſi revelari debet.

§. CMLXX.

Quando ergo homo Medium illud non ut bonum amplectitur, id ex abuſu Libertatis oritur.

§. CMLXXI.

Unde ſi perit, propria culpa perit, quia Libertas ejus non fuit determinata iis rationibus, quibus determinari debuiſſet, & ſe ad alterum oppoſitorum Voluntas determinavit.

§. CMLXXII.

Ad Pœnam requiritur, ut Creatura rationalis conſcia ſit, ſe illam promeruiſſe (§. 572.), nec

minus ad Bonitatem actionis moralem aut ejus Vitioſitatem requiritur actionis Libertas: Si autem homini Medium illud Salutem recuperandi ignotum eſſet, etiam ſpontanee ſe ad illud amplectendum determinare non poſſet, neque etiam Pœna ſe dignum eſſe ſibi conſcius foret, ſi illud negligeret, adeoque nec puniri poſſet propterea: E. nec Pœna dignus eſſet, niſi illud ipſi reveletur.

§. CMLXXIII.

Summa autem demonſtrationis in hoc conſiſtit; Deus vult, ut homo qua creatura rationalis libere agat, & determinatio actionis ſit ſpontanea, ut actio fiat vel moraliter bona vel mala; id autem fieri non poteſt, niſi homini pateſiat ad quid ſe determinare debeat: Cum vero Medium ſalutis ipſi natura notum non ſit, hinc Revelatione opus eſt.

§. CMLXXIV.

Ex præcedentibus nunc demonſtrandum, quomodo Revelatio comparata eſſe debeat, vel quænam ſint ejus criteria.

§. CMLXXV.

Revelationis Criteria ſcire neceſſarium eſt, ut Revelationes ſpuriæ, quæ ab Impoſtoribus pro divis venditantur, à vere divina diſtingui queant.

§. CMLXXVI.

Ejus autem Characteres optime ex fine patent.

§. CMLXXVII.

Finis Revelationis, uti ex præcedentibus liquet, hic eſt, ut homini peccatori Medium ſive modum

Digitized by Google

modum oſtendat, quo cum propria ſalute iterum ad Dei Glorificationem eſſe queat:

§. CMLXXVIII.

Modus autem ille ita comparatus eſſe debet, ut in illa Ratio habeatur omnium divinorum Attributorum, & pulcritudinis ſive perfectionis totius Univerſi (§. 914.), præcipue Civitatis Dei (§. 925.), & ut exacte compenſet perpetuam Pœnæ ex malo morali ortæ durationem (§. 930.), & vim Univerſi ſive Creaturarum excedet. (§. 931.)

§. CMLXXIX.

Illa ergo Revelatio vere divina eſt, Quæ Homini tale Medium recuperandi Salutem oſtendit, quod facit ad illuſtrationem omnium divinorum Attributorum, & tendit ad perfectionem totius Univerſi, præcipue Civitatis Dei, quodque exacte compenſat omnem pœnam quæ continua duratione ex malo morali ſequuta eſſet, & propterea vim Univerſi ſive Creaturarum excedit.

Hoc unicum Criterium veræ Revelationis ſufficit, neque opus eſt ut plura adducamus; cum enim Revelatio in hunc finem neceſſaria ſit, ſatisfit ſi oſtendatur aliquam, quæ pro divina habetur, hoc præſtare, ejusque divinitas ex hoc ſatis apparet, neque ſi hoc præſtat plus ab illa requiritur.

§. CMLXXX.

Si Deus homini aliquid revelat, neceſſe eſt, ut Deus immediate in hominis anima producat ideas tales, quæ repræſentant res revelatas aut vocabulorum quibus ſignificantur, aut ut ſonum

Digitized by Google

articulatum in aëre producat, aut ut in organo auditus talem motum excitet, qui rebus revelandis reſpondet. Cum vero omnes hi Revelationis modi immediate à Deo proficiſcantur, neque ex ſtatu antecedente nexus cauſſarum ſecundarum ſequantur; talis autem effectus ſit miraculum (§. 395.); E. Revelatio non poteſt fieri niſi per Miraculum.

§. CMLXXXI.

Cum ea quæ revelanda ſunt ex principiis Rationis non conſtent (§ 939. 914.), & hominis ea ſcire maxime interſit (§. 938.), patet illam talia debere in ſe continere, quæ ex principiis Rationis non conſtat, & quæ hominis ſcitu ſunt neceſſaria.

Quando hoc dicimus de Revelatione in genere ſimul ſumta, non de qualibet ejus parte ſpeciali id intelligimus: & de præcipuo ejus ſcopo loquimur, fieri enim poteſt accidentaliter, ut multa in tota Revelationis ſerie ſive contextu contineantur, quæ aut ex principiis Rationis aut ex ipſa experientia nota ſunt, ſed ſæpius alius eſt illarum rerum reſpectus, ſi ex Revelatione, quam ſi tantum ex Ratione pateſiant. Et Deus ſæpiſſime ad ea quæ natura nota ſunt provocat, ut homines eo magis ipſi teſtanti fidem habeant & de Veritatibus revelatis convincantur.

§. CMLXXXII.

Revelatio talia in ſe continere debet, quæ ex principiis Rationis non conſtant (§. 981.), & ex illis ſunt indemonſtrabilia; Hinc etiam conſequitur illam talia debere in ſe continere, quæ ſunt ſupra Rationem.

§. CMLXXXIII.

Id autem quod eſt ſupra Rationem, & ex principiis ejus indemonſtrabile, vocatur Myſterium,

Digitized by Google

rium, cum vero Revelatio in ſe continere debeat quæ ſunt ſupra Rationem, ideo continere debet Myſteria.

§. CMLXXXIV.

Myſteria continent res quæ ſunt ſupra Rationem & ex ejus principiis indemonſtrabiles (§. 983.): Conſequitur ea quæ Myſteria ſunt ex principiis Rationis demonſtrari non poſſe.

Patet inde, peti non poſſe, ut Myſteria ex principiis Rationis demonſtrentur, nam tum non eſſent Myſteria, nec Revelatione opus haberent, eſſet ergo contradictio in adjecto, ſi venditaremus Myſterium ex Ratione demonſtratum.

§. CMLXXXV.

Contra Rationem dicitur, quod principiis Rationis contradicit.

§. CMLXXXVI.

Quicquid eſt contra Rationem, illud contradictionem involvit, & propterea eſt impoſſibile; Cum vero Myſteria ſint ſupra Rationem, non ſequitur eadem eſſe contra illam, adeoque impoſſibilia.

Confundenda ergo non ſunt ea quæ ſunt ſupra Rationem cum iis quæ contra eandem ſunt, uti faciunt illi qui omnia Myſteria impugnant.

§. CMLXXXVII.

Ea quæ ſunt contra Rationem ſunt impoſſibilia, Myſteria autem continent res quæ ſunt ſupra Rationem, ſed propterea non quæ ſunt contra eandem: Conſequitur Myſteria non debere in ſe continere impoſſibilia.

Apparet ex hac propoſitione, pro Myſterio id agnoſcendum non eſſe, quod impoſſibile eſſe mathematice demon-

monſtrari poteſt, nam etſi modus ejus ex Ratione demonſtrari nequeat, tamen non debet in ſe continere contradictoria: Dicimus autem mathematice demonſtrari debere, id quod pro Myſterio habetur impoſſibile in ſe continere, ne qualiscunque probari pro demonſtratione habeatur; neque ergo contradictio aliqua apparens ſtatim pro vera habenda eſt, uti fieri ſolet ab illis qui Myſteria & propterea omnem etiam Religionis Chriſtianæ Veritatem impugnant, dum contradictiones apparentes à veris non diſtinguunt. Duas autem Veritates, quarum altera revelata, altera vero natura nota, ſibi invicem contradicere non poſſe, ita probat Subtiliſſ. CANZIUS de Uſu Phil. in Theologia §. 8. cap. 1. *Quodſi ratio fidei adverſa foret: tum quædam Philoſophiæ Theſes invicta demonſtratione nixæ inimicis veluti cornibus confligerent cum Theologiæ capitibus: poſſent igitur duæ Theſes, ſibi mutuo contradicentes, eſſe ſimul veræ. Atqui hoc prima omnis humanæ divinæque cognitionis fundamenta penitus everteret. Fieri igitur non poteſt, ut veritas à ratione profecta contraria ſit ulli Revelationis articulo. Ex* LEIBNITII deinde *Theod. Diſc. Prælim. de Conformit. Fid. cum Rat. Noviſſ. Edit. Tom. I, pag.* 450. §. 3. argumentum hoc confecit Celeb. Vir. Aut ea quæ à Ratione poſſunt Revelationis dogmatibus obverti, invicta demonſtratione nituntur, aut non! Si prius: Veritas Veritati erit contraria: nam quicquid Demonſtratione fundatur certa, Veritas eſt æterna, nulli obnoxia diſpenſationi. Si potius autem eveniat; probabilis tantum eſt rationis revelationi oppoſita objectio. Atqui ejus generis argumenta nihil adverſus fidem proficiunt. Quis enim neſcit, revelationem omni Veriſimilitudine ſuperiorem eſſe? *Illuſtr. LEIBN. l. c.* §. 73. ubi contra BÆLIUM diſputat, etiam aſſerit, ſi Myſterium evidenti principio contrariari manifeſte deprehenderetur, non jam Myſterium obſcurum, ſed abſurditas manifeſta foret. Et paulo ſuperius etiam negat conſequentiam valere, quod, cum Myſteria comprehendere non valeamus, nul-

Digitized by Google

nullam propterea eorum Ideam nos nanciſci poſſimus, cum differentia ſit inter adæquatam rei comprehenſionem & aliqualem de re conceptum, poſſumus aliquam rei alicujus ideam habere, licet non habeamus omnes Ideas omnium quæ illius conſtitutionem ingrediuntur, quod ad rei comprehenſionem requiritur, & has Ideas præterea oportet eſſe claras, diſtinctas & adæquatas. Illuſtr. Autor rem illuſtrat exemplo à re ex Mundo materiali deſumta dicens: Sexcenta inveniuntur in natura objecta, quorum etſi aliquid intelligamus, non ideo comprehenſionem habemus. Ideas habemus aliquas radiorum Lucis, de iis condimus demonſtrationes ad certum usque terminum, ſed tamen ſemper remanet aliquid, quod nos fateri cogat, totam lucis naturam necdum, à nobis eſſe comprehenſam. Hactenus Philoſophus Subtiliſſ. Si ad materiam præſentem fiat applicatio, poſſumus aliquem de Myſteriis habere conceptum, quantum noſtri de illis ſcire intereſt; licet non omnia quæ ad illa pertinent adæquate concipiamus vel comprehendamus; unde uti in multis aliis rebus, ita etiam in his finito Intellectui noſtro multa manent obſcura, propter id tamen quod in re obſcurum manent non negandum id quod clarum eſt, neque putandum aliquid contradictionem involvere & impoſſibile eſſe, ſi multa in illo deprehendantur, quæ hebetes Rationis noſtræ oculos fugiunt, unde non facile aliquid pro contradictorio habendum, quod tantum propter ignorantiam noſtram tale videtur. Judicioſiſſime de hac uti de aliis rebus ſententiam ſuam profert *Celeb. Theologus JOH. ALPH. TURRETTINUS in Cogitationibus de variis Theol. Capp.* §. 6. 8. 9. 10. 11. 12. dicens: *Cum Deus, qui Revelationis Auctor eſt, ſit etiam Auctor Rationis, fieri nequit, ut Revelatio quicquam doceat, quod Rationi adverſetur .... Qui rationis uſum damnant, eos neceſſe eſt Sententiam ſuam rationibus adſtruere, itaque ut rationis uſus damnetur, oportet rationis uſum legitimum eſſe. Qui docent aliquid philoſophice verum Theologice vero falſum eſſe, perinde eſt ac*

idem ſimul eſſe & non eſſe. Quæ cum evidentiſſimis rationis principiis pugnant, non modo credi non debent, ſed credi non poſſunt. Dantur tamen myſteria, ad quæ rationis lumen nunquam aſſurgere valuiſſet, quæque proinde ſola Revelatione cognoſcuntur. Multa etiam ſunt, tum natura nota, tum Revelatione patefacta, quæ ut perfecte comprehendantur humani intellectus fines non ſinunt. Hoc Viri acutiſſimi de his Judicium eſt. Hujus autem propoſitionis probatio & uberior explicatio uſum ſuum habet infra in capitibus de Atheis, Deiſtis, Naturaliſtis, Socinianis, qui omnes Myſteria tanquam rationi contraria negant, non diſtinguentes inter id quod eſt ſupra & id quod eſt contra Rationem. *SPINOSA in Tract. Theol. Polit. COLLINUS de cogitandi Libertate*, omnia Myſteria volunt profligare, nec minus *TOLANDUS in Libro integro Chriſtianam Religionem omnis Myſterii expertem eſſe voluit*, quod etiam fit à Socinianis & nonnullis Arminianis, nec minus ab omnibus iis, qui indifferentiſmum aliquem Religionum ſtabilire tentant. Quibus accenſendus ſit acutiſſimus BÆLIUS ego judicare nolo, mox enim multa profert de fidei ſupra Rationem triumpho, mox vero in re ſeria cum omnibus ſuis triumphis ludere videtur; ea verba quæ ad rem præſentem maxime facere nobis videntur allegabimus; ad præcipua autem dubia ſuo loco reſpondebimus. In notis ad Articulum de Manichæis Diction. Edit. Baſ. Tom. IV. pag. 621. ita loquitur, *Ce qu'il faut conclure de cela eſt, que les Myſteres de l' Evangile etant d'un ordre ſurnaturel ne peuvent point, & ne doivent point etre aſſujettis aux regles de la lumiere naturelle. Ils ne ſont pas faits pour etre à l'épreuve des diſputes philoſophiques: Leur grandeur, leur ſublimité ne leur permet pas de la ſubir. Il ſeroit contre la nature des choſes qu'ils ſortiſſent victorieux d'un tel combat: leur charactere eſſentiel eſt d'être un objet de foi & non pas un objet de ſcience. Ils ne ſeroient plus des myſte-*

myſteres, ſi la raiſon en pouvoit reſoudre toutes les difficultés, & ainſi au lieu de trouver étrange que quelqu'un avoue que la philoſophie peut les attaquer, mais non pas repouſſer l'attaque, on devroit ſe ſcandaliſer ſi quelqu'un diſoit le contraire.

§. CMLXXXVIII.

Revelatio talia in ſe debet continere, quæ alio modo, ſive ex principiis Rationis non conſtant (§. 981.), quæque ergo ex principiis Rationis demonſtrari nequeunt, talia autem dicuntur eſſe ſupra rationem (§. 982.), & vocantur Myſteria (§. 983.), conſequitur ergo Revelationem in ſe continere debere Myſteria.

§. CMLXXXIX.

Cum Revelatio non poſſit eſſe ſine Myſteriis (§. 988.), neque ergo ſine iis concipi; patet Myſteria primum eſſe quod de Revelatione concipitur, adeoque ejus conſtituere eſſentiam.

Videmus ex his, quam abſurde faciant illi, qui ex Religione revelata omnia myſteria ut res non magni momenti ejicere volunt, uti ex. gr. facit Autor Libelli cujus ſub finem Cap. II. mentionem fecimus, de quo infra: Idem eſt ac ſi diceretur, Revelationem non eſſe revelatam; quando nimirum eſſentiam rei alicujus negamus, rem ipſam negamus; & qui Myſteria ex Revelatione eliminat, ipſum Revelationis eſſentiale negat, ipſam adeoque Revelationem. *Unde Illuſt. WOLFIUS Theol Nat. Tom. I. §. 463. in Scholio* annotat, probe notandum eſſe, quod inter Characteres Revelationis divinæ contineantur myſteria, ut adeo abſonum ſit, ob eadem illam in dubium vocare vel prorſus impugnare velle, quemadmodum faciunt Antiſcripturarli, Religionis Chriſtianæ ac Revelatæ omnis hoſtes.

§. CMXC.

Revelatio non debet in ſe continere quæ ſunt contra Rationem (§. 987.), unde nihil in illa debet contineri, quod propoſitionibus ex principiis demonſtratis ex Ratione & Experientia contradicit.

§. CMLXCI.

Et cum Deum habeat Auctorem, etiam in ipſo Revelationis contextu nulla contradictoria debent occurrere.

§. CMXCII.

Deus nihil poteſt velle, niſi quod cum omnibus ſuis Attributis convenit (§.403. 408.), conſequens eſt, ut etiam nihil poſſit revelare, quod perfectionibus ſuis contradicit.

§. CMXCIII.

Quicquid ergo pro divina Revelatione venditatur, & aut Dei Omniſcientiæ, aut Sapientiæ, ſive Sanctitati & Juſtitiæ, etiam punitivæ, aut alii cuidam divino Attributo contradicit, non Veritas, ſed Mendacium eſt.

§. CMXCIV.

Ex dictis etiam patet, quod, ſi Doctrina pro Immediata Revelatione venditata per naturalem animæ facultatum uſum cognoſci poteſt, non pro divinitus revelata agnoſcenda ſit.

Hæc ſunt, quæ cum Revelationis Criterio (§. *979.*) indicato conveniunt, quæ an quadrent in Librum, quem Biblia appellamus, nunc ſectione ſequente porro diſpiciendum eſt,

Digitized by Google

Sectio XIII.
De
Libro in quo Revelatio
DE
Medio humanæ Liberationis continetur.

§. CMXCV.

Probata Revelationis neceſſitate, & oſtenſo indubitato ejus Criterio, quæritur in quonam Librorum illorum, qui pro divinis venditantur, illa inveniatur?

§. CMXCVI.

Cum enim ſit res maximi momenti, dum de hominis Salute agatur, dubitandum non eſt, Librum hunc ita debere comparatum eſſe, ut ſeſe tanquam divinum hominis conſcientiæ, ſi attendere velit, certiſſimis notis commendet, ut rigidiſſimum etiam ſuſtinere examen, & poſt illud animum quietum reddere poſſit.

§. CMXCVII.

Et cum Deus in ſummum hominis bonum, benignam ſuam de ejus liberatione voluntatem manifeſtare voluerit, dubitandum non eſt, illum Librum in quo Revelatio hæc continetur, talibus diſtinxiſſe Characteribus, ut homo argumentis omni exceptione majoribus, firmiter perſuaſus eſſe queat, illius Divinitatem minime dubiam eſſe.

§. CMXCVIII.

Nec ipſe Deus Verbo ſuo aliam ob cauſſam fidem haberi vult, quam propter demonſtrationem ac manifeſtationem Veritatis ad omnem hominum conſcientiam coram Deo.

Et

Digitized by Google

§. CMXCIX.

Et poſtulat, ut omnia exploremus, neque inconſulto & temere aliquid credamus.

§. M.

Neque etiam ullus mortalium obligari poſſet, ut tantum Verbo Dei exhiberet reverentiam atque obedientiam, ut totam Vitam ſuam Religionem ſecundum illud inſtitueret, niſi notis inſitis ſeſe ut divinum commendaret.

§. MI.

Et cum Deus homini Intellectum dederit, hauddubie etiam vult ut naturæ ſuæ conformiter agat, neque ergo rei incognitæ cœco quodam impetu adſentiatur, ut nihil reſpondere poſſit, niſi hoc ipſi perſuaſum eſſe, quia perſuaſum eſt.

§. MII.

Tandem etiam res omnium diviniſſima omni deſtitueretur certitudine, ſi nullis aliis argumentis tueri dignitatem ſuam poſſet, quam quibus quævis vani Impoſtoris aut Pſeudoprophetæ opinio ſeſe defendere poteſt, neque ullis à mendaciis diſtingui poſſet notis.

§. MIII.

Libro autem illi, quem S. Scripturæ nomine inſignibus, infallibile Revelationis divinæ Criterium optime convenire nunc nobis demonſtrandum erit: illud autem extat (§. 979.).

Si prolixis nobis eſſe inſtituti noſtri ratio permitteret, κατ' ἀρσιν primo nobis inquirendum eſſet quinam ex illis libris, qui pro divinis venditantur, Criterium divinæ Revelationis non habeant? Et demum hoc præſtito ad illum perveniendum eſſet, quem nos pro tali habemus, & hoc modo excellentia ejus præ omnibus cæteris maxime eluceret; ſed ad inſtitutum noſtrum ſufficit ut in poſteriori ſubſiſtamus.

Sum-

§. MIV.

Summa totius S. Scripturæ à verſu ejus primo ad ultimum usque in hoc conſiſtit, & huc omnia tendunt, ut homini miſero revelet eumque convincat, Jeſum Chriſtum Dei Filium per paſſiones ſuas atque perfectam obedientiam loco Peccatoris præſtitam eſſe unicam atque perfectiſſimam cauſſam Salutis, vera fide amplectendam.

Hanc totius S. Scriptura ſummam eſſe dicimus, nam quæcunque in illa ſcripta ſunt, faciunt ad hujus Doctrinæ tum explicationem tum probationem; hoc eſt Centrum omnis Revelationis, & nihil in illa continetur quod non huc ſpectet; Unde BISTERFELDIUM dixiſſe ferunt, ſe non amplius lectorum S. Script. niſi in omnibus & ſingulis ejus verſiculis inveniret Jeſum. Ut autem hæc monſtremus, nemo à nobis poſtulabit, qui Librum illum ſacrum cum debitâ attentione & bono fine perlegit, permagnam enim Dictorum copiam allegare deberemus, de hoc enim teſtatus eſt Moſes, Joh. V. 46. & *omnes Propheta*, Luc. XXIV. 27. Apoc. XIX. 10. *Et Jeſus eſt α* & *ω* omnis revelatæ Sapientiæ. Apoc. XXII. 13. *& totum V. T. teſtatur de ipſo* Joh. V. 39. Totum autem N. T. ea quæ prædicta fuere in implemento exhibet.

§. MV.

Qui ergo hanc veritatem negat, ſimul totam Revelationem ejusque neceſſitatem inficiatur, cum Revelatio propter illam facta ſit, & ſine hac Doctrina ne quidem neceſſaria eſſet.

§. MVI.

Cum unico tantum Revelationis Criterio opus ſit (§. 979.), unicum etiam ad S. Script. divinitatem aſſerendam ſufficit, ut nempe Medium Liberationis in illa oſtenſum exacte conveniat

veniat cum requiſitis ad illud abſolute neceſſariis (§. 977. 978.)

Reliquos divinitatis characteres, qui à Theologis afferri ſolent, propterea non rejicio, ſed ſufficere dico, ut oſtendatur, id quod Revelationis neceſſitatem poſtulat, ſive id quod Revelationem neceſſariam facit, ita uti comparatum eſſe debet, exactiſſime in S. Script. contineri; neque plura poſtulari poſſunt quam ut fini ſatisfaciat, propter quem data eſt; Et argumentis ex fide hiſtorica depromtis vix Naturaliſta vel alius qui de S. Script. divinitate non admodum certus eſt, fidem habebit, niſi de Revelationis tum neceſſitate tum indole perſuaſus & convictus ſit.

§. MVII.

Criterium autem illud, quod Revelationis eſſe aſſeruimus, S. Scripturæ convenire patet ex ſequentibus: *α.* Ea quæ revelantur ex principiis Rationis non conſtant (§. 939. 914.), & ea quæ S. Script. de Medio Salutis continet (§. 1004.) ingenium humanum ſuperant, & illa Ratio nunquam ſuis viribus aſſequi & per ſe intelligere potuiſſet. Matth. XVI. 17. 1. Cor. II. 4-10.

§. MVIII.

β. Revelatio continere debet, quæ homini ſcitu maxime neceſſaria ſunt (§. 981.): Scitu autem maxime neceſſarium eſt, quod facit S. Scripturæ ſummam, *Jeſum nempe unicam & perfectiſſimam Salutis cauſſam eſſe*, unde Apoſtolus præter hoc nihil ſcire deſiderat. 1. Cor. II. 2.

§. MIX.

γ. Revelatio continere debet Myſteria (§. 928. 988.), talia autem etiam S. Script. continet, dum illius ſumma (§. 1004.) ſit Myſterium manifeſte magnum, & ſimul columna & firmamentum veritatis revelatæ. 1. Tim. III. 15. 16.

Iterum

Iterum ex hiſce patet, nugari illos, qui quidem Revelationem ejusque neceſſitatem negare nolunt, ſed tamen Myſteria ex Religione revelata eliminanda eſſe putant; cum Revelatio & ſumma totius S. Script. nihil aliud quam Myſterium eſt, & ſi nullis opus eſſet Myſteriis, ne quidem Revelatione opus eſſet.

§. MX.

δ. Revelationis finis eſt homini Medium Liberationis oſtendere (§. 977.): Omnia autem quæ in S. Script. continentur huc tendunt (§. 1004.).

§. MXI.

ε. Medium illud ita comparatum eſſe debet, ut in illo reſpectus habeatur omnium Attributorum divinorum, neque cuiquam illorum contrarietur oportet, ſed oportet illa quam maxime illuſtret (§. 932. 979.): Sed mirum quantum Medium illud Salutis nobis in S. Script. traditum (§. 1004.) illuſtrat tum infinitam Dei *Sapientiam* 1. Cor. II. 7. quæ rerum ſeriem ratione ſtatus & actionum humanarum ita dirigere & immutare ſcivit, ut cum ſtatus hominis ſemper moraliter imperfectus & cum ſumma miſeria junctus manſiſſet (§. 826.) iterum reſtituatur, & ad finem generalem omnium rerum, hoc eſt, glorificationem Dei homo idoneus reddatur. Etiam in Eccleſiæ gubernatione illa multis modis ſeſe exhibuit. Eph. I. 10.

§. MXII.

Tum illius *Omniſcientiam*, qua omnia prædicere potuit, quæ circa hanc rem futura forent, tam in Libris Moſis ac omnibus Prophetis.

§. MXIII.

Nec minus *Omnipotentiam*, qua opus hoc perfecit

fecit quod miraculum poſcebat & vires Univerſi excedebat (§. 931.): Unde ſæpius vocatur in S. Codice Deus Omniſufficiens.

§. MXIV.

Et ejus *Sanctitatem:* in hoc enim negotio & Liberationis modo ter Sanctum ſeſe exhibet: Eſ. VI. 3. & ſanctificavit ſe in Juſtitia Jeſ. V. 16. neque illius Sanctitas alio modo magis quam hoc manifeſtari potuiſſet.

§. MXV.

Et ſummam atque immutabilem ipſius *Juſtitiam*: quæ firma ſtat ſicut Montes Dei & Jus ipſius ut profunda Abyſſus. Pſ. XXXVI. 7. neque alius poteſt oſtendi modus, quo Deus ratione magis illuſtri hancce perfectionem demonſtrare potuiſſet, quam hoc, quod in S. Script. patefit, hominem peccatorem liberandi Medio.

§. MXVI.

Non minus *Veracitatem* ejus, qua in Salvatore ut legis fine omnia impleta & omnes promiſſiones factæ ſunt in ipſo ναι καὶ Ἀμήν.

§. MXVII.

Sed quam ſtupendo modo illuſtratur abyſſus *Miſericordiæ* ejus, qua dives propterea dicitur, Eph. II. 4. ut & *Charitas* erga Creaturas ſuas. Eph. II. 4. Joh. III. 16.

§. MXVIII.

Et *Gratia*, quam in Chriſto Jeſu ſuperemi nenti modo exhibuit. Eph. II. 7.

§. MXIX.

Et quid magis Deo *Honori* eſſe poteſt, quam quod

Digitized by Google

quod in hoc ſalutis negotio, quale S. Script. illud deſcribit, Deo OMNIA & homini NIHIL tribuitur.

§. MXX.

Et quanta hoc modo eſt ipſius *Gloria*, qua propter hoc opus tota terra plena dicitur. Jeſ. VI. 3. Inde tot acclamationes Redemtorum quibus Cœlum terraque increbeſcere dicuntur: Et ipſi propterea Laus, Honos & Gloria debetur.

Sed dies & verba me deficerent, ſi oſtendere vellem, quam eximio modo tota Dei Gloria & omnes ejus Perfectiones hac hominum ſalvandi ratione illuſtrentur, ſed hæc quæ diximus ſufficiant, donec quis veniat, qui nobis demonſtret, alium Peccatorem Salvandi modum eſſe poſſe, quo omnia Dei Attributa adhuc in majori luce ponerentur; ſed hoc nullam humanam rationem præſtituram plane ſecuri eſſe poſſumus, proptereaque prolixior de hac re non ero.

§. MXXI.

5. Medium Liberationis revelatum multum contribuat oportet ad perfectionem totius Univerſi (§. 914.); Perfectio autem Mundi conſiſtit in hoc, quando omnes fines ſpeciales tendunt ad finem aliquem generalem (§. 384. 385.); Finis autem Mundi generalis eſt manifeſtatio Gloriæ Dei (§. 497.); Cum vero, per demonſtrata, Medio Liberationis in S. Script. contento Gloria Dei & omnia ejus Attributa quam maxime illuſtrentur, hinc dubitandum non eſt, Medium illud ſalutis noſtræ in S. Codice revelatum quam plurimum ad totius Univerſi perfectionem conferre.

De modo autem, quomodo Medium hocce Salutis toti hujus Univerſi nexui implicitum ſit, & omnes effectus inde pendentes, nulla humana ratio oſtendere

valet; in genere quidem poſſumus demonſtrare, omnia quæ nobis de hoc nota ſunt ad Mundi finem Univerſalem tendere; ſed quomodo in omnibus & ſingulis partibus, imo in omnibus caſibus & effectibus ſpecialibus eo tendant, hoc eſt quod captum noſtrum ſuperat; ſed Adverſariorum eſt, nobis oſtendere contrarium. Quantum autem hoc ad pulchritudinem Civitatis Dei contribuat, hoc ſatis eloqui non poſſum; qui enim integrum S. Codicem attente legit & intelligit, ille cum admiratione id deprehendet, & innoteſcet ipſi multiformis Dei Sapientia in Eccleſia ſua, ſecundum propoſitum ſeculorum, quod fecit in Chriſto Jeſu Domino noſtro. Eph. III. 10. 11. Inde eſt quod magna & egregia paſſim prædicantur de Civitate Dei.

§. MXXII.

Cum Deus per Medium illud Liberationis, quod nobis S. Script. tradit, optimum conſequatur finem, iterum patet illud Sapientiæ divinæ longe convenientiſſimum eſſe, eandemque adeo maxime illuſtrare.

Procul nunc hic abſunto omnes Impoſtorum Revelationes fictitiæ; luce enim Mentis plane privatus ſit oportet, qui non ſtupendam in hac re inter Codicem, quem Sacrum appellamus, & Modum hominem ſalvandi in illo revelatum, & Pſeudoprophetarum placita deprehendit differentiam; quam mira enim Medii Liberationis in S. Script. revelati cum omnibus Attributis divinis eſt Harmonia! Quam mire Deus per illud glorificatur & omnis honos inde reſultans ad ipſum redundat, & uti omnia ex Mari hoc ortum ſuum habent, ita omnia in toto hoc Negotio juxta divinum Codicem eo tendunt! Quam artificioſe in ipſa hujus Medii executione, præſtatione & applicatione omnia inter ſe conſpirant & ſibi invicem ſubordinata ſunt, quam multis & ſapientiſſimis modis hæc omnia prædicta prius & præfigurata fuerunt! Et quanta etiam in ipſa Eccleſiæ liberatæ Gubernatione elucet divina Sapientia! Sed quantæ viceverſa in Pſeudopropheta-

pheta-

Digitized by Google

phetarum Libris inveniuntur tenebræ, quam parum ad ſummi Numinis Gloriam ibi omnia tendunt, quam parum ea quæ ibi traduntur ſummo Numine digna, ut ſumma Dei Sapientia potius iis obfuſcetur quam illuſtretur.

§. MXXIII.

ζ. Medium Liberationis exacte compenſare debet diſſenſum per Legis violationem ortum; & exactiſſime compenſationi illi debet eſſe æquivalens, quæ fit per perpetuum malorum phyſicorum ſive Pœnæ ex Malo morali ſequentis durationem (§. 930.); Medium autem illud quod S. Script. nobis tradit (§. 1004.) hæc præſtare poteſt: Cum Perſona illa tantæ ſit dignitatis, ut Pœnam infinitam & redemtionem pretii infiniti exſolvere queat.

§. MXXIV.

υ. Opus illud Vires Univerſi & omnium Creaturarum excedit (§. 931.) Eodem etiam ſeſe modo habet ratione operis Redemtionis in S. S. revelati, Pſal. XLIX. 8. 9. Jer. XXX. 21.

§. MXXV.

θ. Medium hoc ab ipſo Deo ordinatum ſit oportet (§. 934.), ut illud, quod S. Script. revelat, ab ipſo Deo inſtitutum eſt. 1. Cor. I. 30.

§. MXXVI.

ι. Cum ea, quæ revelanda ſunt, ſint ſupra rationem, talia in illis comprehenduntur, quæ rationi ſunt imperſcrutabilia (§. 929.), ita ſeſe etiam habet ratione Medii quod ſacræ paginæ tradunt: Unde Rationi ſibi relictæ ſtultitia eſt, 1. Cor. I. 21-23. neque ea homo percipit, quæ Spiritus Dei revelat. 1. Cor. II. 14.

Digitized by Google

§. MXXVII.

2. Medium illud ita comparatum eſſe oportet, ut Voluntas hominis ſponte ad illud amplectendum determinari poſſit, adeoque circa illud libere agat (§. 966.) proptereaque, ſi hoc non faciat, pœnam mereatur (§. 972.); Etiam in eo, quod S. Script. præſcribit, homini Libertas relinquitur illud vel amplectendi vel non amplectendi, & propterea Pœna ipſum manet ſeveriſſima ſi illud negligat. Joh. III. 36.

§. MXXVIII.

Character ergo Divinitatis Sacræ Scripturæ hic eſt: Illa homini Peccatori tale oſtendit Salutis Medium, quod nulla unquam Ratio humana viribus ſuis aſſequi aut per ſe intelligere potuiſſet (§. 1007.); Quod tamen homini ſcitu maxime neceſſarium eſt (§. 1008.), & maximum Myſterium (§. 1009.); Quod omnia divina Attributa quammaxime illuſtrat (§. 1011 - - 1020.), & ad perfectionem totius Univerſi & pulchritudinem Civitatis Dei tendit (§. 1021.), & Sapientiæ divinæ longe convenientiſſimum eſt (§. 1022.), & diſſenſum per legis violationem ortum, pœnamque infinitam ex malo morali orientem exacte compenſat (§. 1023.), & Vires Univerſi & omnium Creaturarum excedit (§. 1024.), ab ipſo Deo inſtitutum (§. 1025.), ad quod amplectendum homo ſponte determinari debet

bet (§. 1027.), in quo tamen homini multa ſunt imperſcrutabilia (§. 1026.); Atqui talis Revelatio, quæ tale Medium patefacit, pro divina habenda eſt (§. 978. 979.): E. Sacra Scriptura divinam Revelationem continet. Q. E. D.

Hoc autem eſt illud Criterium, quod Sacrum Codicem ut divinum ab omnibus ſpuriis Revelationibus diſtinguit, adeoque ſufficit.

§. MXXIX.

Revelatio nihil debet in ſe continere, quod propoſitionibus ex principiis Rationis demonſtratis contradicit (§. 990.): E. nec S. Scriptura.

Hic etiam Modus homini ſeſe manifeſtandi illumque docendi Deo homineque eſt digniſſimus, quando ea quæ revelantur ita comparata ſunt, ut in hominis conſcientia teſtimonium inveniant, vel Rationi ſaltem eousque ſeſe approbent, ut credi ſine ullius certæ veritatis abnegatione queant. Veritates tamen illæ, quibus S. Script. non contradicere debet, ſunt ex neceſſariis, non contingentibus, de poſterioribus enim aliter tenendum eſt; nihil enim obſtat quominus Deus Legem rerum contingentium, quarum ipſemet Autor eſt, quæ adeo ab ejus pendent arbitrio, ſuſpendere & miracula patrare potuerit, qualia in S. Codice narrantur plurima. Si vero S. Script. neceſſariis veritatibus adverſaretur, nemo ad illi fidem tribuendam obligari poſſet. *Id enim*, inquit Subtiliſſ. CANZIUS *de uſu Philoſophiæ in Theol. Cap. II. §. 36. intereſt maxime inter genuinam ſpuriamque Revelationem, quod altera abſurdorum alienorumque à Ratione dogmatum coargui poſſit: altera non item. Quod ni conceſſeris: Paululum admodum ipſa Muhammedanorum fides à Chriſtianorum diſciplina differet aut prorſus nihil:* Illuſtr. autem LEIBNITIUS

Diſſert. de conformitate fidei cum ratione §. 28. Optime monet: Objectiones ex Ratione depromtas ſola veriſimilitudine contentas nihil curandas eſſe, cum nemo ſit qui neſciat, Myſteria repugnare adparentibus: Revelationem autem noſtram §. ſeq. ita comparatam eſſe aſſerit, ut coram ipſo Rationis tribunali auctoritas ejus comprobari poſſit: Quo tendunt complures boni Libri de veritate Religionis evulgati, ut ſunt AUGUSTINI STEUCHI, PLESSIACI MORNÆI, vel GROTII; nam eam characteribus quibusdam debere eſſe inſignitam, quibus falſæ Religiones carent: alias Zoroaſter, Brama, Somonacodom & Mahomet parem cum Moſe & Jeſu Chriſto fidem mereri. Et §. 22. l. c. aſſerit: In univerſum igitur pronuntiari debet, cavendum nobis eſſe, ne Veritates neceſſarias atque æternas ad tuenda Myſteria deſerentes, hoſtibus Religionis anſam exhibeamus, Religionem ac Myſteria ipſa explodendi.

§. MXXX.

Juxta (§. 991.) etiam in ipſo S. Scripturæ contextu nulla contradictio occurrat oportet: Quicquid enim à Deo proficiſcitur, ibi ſummam adeſſe oportet harmoniam.

Nollem vero hoc ut divinitatis characterem allegare; cum hoc in quovis libro bene ſcripto locum habere poſſit: & etiam in rebus humanis teſtes fide digni in omnibus conſpirant.

§. MXXXI.

Cum S. Scripturæ ſcopus ſit homini revelare Liberationis medium, in Libris autem V. & N. T. omnia ea contenta ſint, quæ ad cognitionem Medii Liberationis pertinent, & cum ex his Libris plene perfecteque ad Salutem erudiri poſſimus. 2. Tim. III. 16. neque aliquid illis deſit, quod ad inveniendam Salutem adhuc neceſſarium eſt; Sequitur novis additamentis opus non eſſe.

Finis

§. MXXXII.

Finis Dei eſt per Verbum revelatum hominem de Medio Salutis erudire, oportet ea, quæ Liberationis medium Peccatori oſtendunt, tam clara ſint atque perſpicua, ut à quovis attento & Salutis ſuæ cupido intelligi queant, eaque quæ ad fundamentum rei pertinent minime ſint obſcura.

§. MXXXIII.

Quoniam ea quæ revelata ſunt homini ſcitu maxime ſunt neceſſaria, (alias Revelatione non opus fuiſſet:) (§. 981.). Summa vero totius Revelationis eſt Myſterium (§. 1004. 1009.), imo ejus eſſentia in Myſteriis conſiſtit (§. 989.); Patet iterum, nugari illos qui dicunt Myſteria, ut res obſcuras, ſcitu non neceſſaria eſſe, ſed illa inter ea reputant, quæ non ad ipſam S. Scripturæ eſſentiam pertinent.

§. MXXXIV.

Et Deus fine ſuo excideret, ſi abrogarentur ea quæ Revelationis eſſentiam conſtituunt; unde non pro lubitu hominum ea, quæ de Liberationis Medio in S. Codice continentur, in eſſentialia & non neceſſaria diſtinguenda ſunt.

§. MXXXV.

Deus eum in finem revelavit Verbum ſuum, ut homines de Medio conſequendæ Salutis doceret, eo minus dubitandum eſt, Providentiam divinam caviſſe, ne vel minima pars doctrinæ de Liberationis medio corrumperetur, quoniam adhuc hodiedum omnes Divinitatis characteres adſunt.

Digitized by Google

§. MXXXVI.

Et ſi hominum incuria in nonnullis exemplaribus variantes irrepſerunt lectiones, quæ non in Doctrina de Medio humanæ liberationis occurrunt, & non magni ſunt momenti, etiam pro eſſentialibus Verbi divini corruptelis haberi nequeunt, ut juxta Regulam Criticorum variantes lectiones non probent corruptionem Textus, ſed tantummodo innuant exemplarium diverſitatem.

§. MXXXVII.

Sacra Scriptura ideo pro Libro divino habenda eſt, quia eximias Dei & ejus Attributorum tradit ideas, Deum ubique ſpirat, ad Dei Gloriam omnia refert, & omnes alios libros, quod ad res divinas attinet, longiſſimo intervallo poſt ſe relinquit; Hinc Libri illi, qui Apocryphi dicuntur, pro divinis agnoſcendi non ſunt, cum multi errores ibi occurrant, qui cum divina de Liberationis medio doctrina pugnant, & qui Verbi divini Majeſtati dedecori ſunt, taliaque dicta quæ & Veritati hiſtoricæ & revelatæ contradicunt & plane abſurda ſunt.

Quantum enim Majeſtatis? Quantum Lucis? Quantum ponderis in S. Scriptura mira ſimplicitate conjunctum occurrit?

§. MXXXVIII.

Et litteris conſignanda Revelatio fuit, ne injuria temporum unquam ex hominum memoria oblitteraretur, aut ſaltem corrumperetur per ſucceſſivas traditiones, & ut eo melius conferri & intelligi poſſet, & diſſitis etiam populis eo faciliori modo communicaretur.

Quo-

Digitized by Google

§. MXXXIX.

Quoniam Deus eam ad homini viam ad ſalutem patefaciendam dedit, & in illa contenta homini ſcitu maxime neceſſaria ſunt (§. 981.), & ea quæ ad Liberationis Medium pertinent facile à quovis intelligi poſſunt (§. 1032.); Hinc nullum remanet dubium, Deum illam à quovis legi & quæ ad conſequendam Salutem pertinent, intelligi velle.

§. MXL.

Unde res ſcitu abſolute neceſſariæ in ea planæ ſunt & faciles, omniumque captui accommodatæ. In libro autem antiquo partim hebraicis partim Græcis litteris ſcripto, non mirum eſt, ſi multa tunc clara, nunc vero nobis obſcuriora, & à moribus noſtris aliena reperiantur.

Hæc ſunt verba Celeb. TURRETINI *in Cogit. de variis Theol. Capp.* §. 47.

§. MXLI.

Revelatio nihil debet in ſe continere quod eſt contra Rationis principia (§. 990.), neque aliam ob cauſſam illi fides habenda, quam propter manifeſtationem Veritatis ad conſcientiam (§. 998.), & niſi Rationi ſe ut divinam commendaret, homo ne quidem obligari poſſet ad illam pro tali agnoſcendam (§. 1000.), neque cœco impetu illi adſentiendum eſt (§. 1001.), & illa quæ revelantur ita comparata eſſe debent, ut Rationi ſeſe approbent (§. 1029. in Schol.): Patet Rationis non parvum circa Revelationem uſum eſſe.

§. MXLII.

Illa nimirum *α*. Veritates juxta notiones communes ſive univerſales examinat, neque quid-

T 5 quam

quam pro vero agnoſcit, niſi vel oſtendatur illud ex principiis ſuis demonſtrari poſſe, vel ſaltem ut illis non contrarium ſeſe approbare; Unde etiam convinci nequit, Veritates revelatas divinas eſſe, niſi illud externum veritatis principium ſeſe illi certis argumentis & characteribus inſitis adprobet. Primus ergo ejus uſus verſatur circa Revelationis acceptionem.

§. MXLIII.

Et quoniam Revelatio ſtylo humano eſt expreſſa, illa β. ſenſum ejus ex Regulis hermeneuticis disquirit, illumque non ex ſuis principiis infert, ſed ex Verbo revelato deducit & illum ſcrutatur & illuſtrat, ad dicentis porro ſcopum attendit.

§. MXLIV.

γ. Et cum illius ſit ratiocinari, etiam Veritatem cum Veritate confert, antecedentia cum conſequentibus, legitimas inde deducit conſequentias, Veritates etiam in Verbo revelato detectas in Syſtema redigit, & errores veritati revelatæ oppoſitos ex veritate refutat, illamque ad conſcientiam hominum demonſtrat.

§. MXLV.

δ. Tandem quia Ratio novit, Deum infinite plura revelare poſſe quam per Rationem nota ſunt, Myſteria eam ob cauſſam, quod ex Rationis principiis demonſtrari nequeant, neque ſecundum Rationis principia ut normam examinari poſſint, non rejicit, ſed ipſi ſufficit, illa principiis ſuis non contrariari, & propterea de Revelationis neceſſitate convicta etiam de Myſteriorum neceſſitate facile convincitur.

Vide

Digitized by Google

Vide de hoc LEIBNITII *Diſcurſum Præliminarem Théod.* Ut & ſumme Rev. atque Celeb. J. C. KIRCHMEJERI *Diſſert.* quæ in faſcic. Diſſ. XIX. eſt. Ut & Celeb. CANZII *de uſu Phil. Cap. I. & II.*

§. MXLVI.

Veritates ex S. Scriptura demonſtratæ, & in ordinem Syſtematicum diſpoſitæ vocantur Theologia revelata: Illa ergo, cum ex S. Script. deprompta ſit, nititur hoc principio: Quicquid S. Script. aſſerit de Deo rebusque divinis, illud verum eſt; licet illius rationem aſſequi non ſemper valeamus.

Sectio XIV.

De Religione Peccatoris in Genere.

§. MXLVII.

Fundamentum Religionis eſt illa hominis ad Deum relatio, qua homo totus à Deo dependet, & propterea obligatus eſt ad actiones ſuas non pro arbitrio ſuo, ſed ſecundum Voluntatem Dei ad ejus Gloriam & propriam Salutem dirigendas.

§. MXLVIII.

Ex hactenus demonſtratis autem patet, alium modum eſſe ſalvandi Peccatorem, quam vero Hominem integrum, aliud propterea eſt fundamentum Religionis hominis peccatoris, quam hominis integri. Prior *Revelata* vocatur, altera *Naturalis*.

Cum

Digitized by Google

§. MXLIX.

Cum vero homo qua Creatura Dei ad Religionem naturalem ſemper obligatus ſit (§. 783.), poſtquam autem peccavit alia Religione opus ſit: Hinc patet, ambas has Religiones in homine qua Creatura Dei & ſimul Peccatore concurrere.

§. ML.

Unde Religio revelata ſive Peccatoris acceſſorium quaſi eſt ad Religionem naturalem.

§. MLI.

Religionis Naturalis fundamentum eſt Creatio & Conſervatio cum Gubernatione hominis ab hoc divino actu pendentis & inde naſcens ſumma ὑπεροχή: adeo ut Veritas illius primaria & quaſi fundamentaliſſima ſit, *à Deo Creatore & Conſervatore omnia dependent, ergo etiam omnia debent eſſe ad Eum, nempe Gloriam ipſius tanquam finem ultimum* (§. 768.).

§. MLII.

Fundamentum autem Religionis Peccatoris eſt dependentia ejus à Deo Salvatore.

§. MLIII.

Nova ergo inter Deum & hominem intercedit Relatio.

§. MLIV.

Et præcipua atque capitalis Veritas, quam peccator credere tenetur, hæc eſt: Se à Salvatore Jeſu Chriſto tanquam unica atque perfectiſſima cauſſa ſalutis in hoc Negotio totum dependere.

§. MLV.

Ad hanc enim Veritatem revelandam, explican-

Digitized by Google

candam & Peccatori inculcandam revelatione opus fuit (§. 979. 1004. 1005.), & hæc ipſius ſcopus eſt; unde etiam omnia S. Scripturæ dogmata ad hanc Veritatem patefaciendam vel confirmandam vel illuſtrandam concurrunt.

§. MLVI.

Omnia etiam ab Homine Peccatore cognoſcenda, credenda & facienda ex hac Veritate deduci poſſunt.

§. MLVII.

Cum Peccator in negotio Salutis totus à Deo Salvatore dependeat (§. 1052.), ſequitur hominem obligatum eſſe ad actiones ſuas propter dependentiam illam non pro arbitrio ſuo, ſed ſecundum Voluntatem Dei Salvatoris ſui dirigendas.

§. MLVIII.

Hinc ex Redemtione illa per Chriſtum facta nova hominis erga Deum naſcitur Obligatio.

§. MLIX.

Ex hac Obligatione officia quædam à Peccatore obſervanda fluunt, eodem modo ac illa quæ ex Obligatione hominis qua Creaturæ erga Deum in Religione naturali fluunt.

§. MLX.

Quæ officia ſummatim hæc ſunt, ut actiones ſuas dirigat ad manifeſtationem Gloriæ Dei Salvatoris ſui; ut Attributa, quæ Deus in toto ſalutis negotio manifeſtat, conſideret tanquam actionum ſuarum motiva; ut tandem in his quærat propriam perfectionem ſive Salutem.

Patet

Digitized by Google

§. MLXI.

Patet α. ex his, quænam ſit differentia inter officia Religionis naturalis & revelatæ; in priori nempe actionum motiva deſumuntur ab Attributis divinis in Creatione & Conſervatione manifeſtatis: in poſteriori vero motiva ex Redemtionis opere & Attributis Dei ibi revelatis depromuntur.

§. MLXII.

Id facimus, quando in eo, qui eſt unica atque perfectiſſima Salutis noſtræ cauſſa, nempe Filio Dei in carne manifeſtato, totam divinam Gloriam in ipſo elucentem admiramur, ipſum propterea adoramus, & propter immenſam ejus Bonitatem nobis exhibitam amamus, atque in omnibus actionibus noſtris à nutu benigniſſimi Salvatoris noſtri nos dependere oſtendimus.

§. MLXIII.

β. Apparet quænam ſit vera Religionis Peccatoris ratio: Illa nempe conſiſtit in obligatione hominis peccatoris, qua tenetur ex pio aſſenſu in teſtimonium Dei de Salute olim per Chriſtum paranda, nunc vero parata, cum abnegatione proprii arbitrii ſive voluntatis, ſeſe ei ſalvandum committere, actionesque ſuas ad ejus Gloriam dirigere & in hoc propriam Salutem quærere.

§. MLXIV.

Cum in hoc, uti ſuo loco videbimus, vera Fides conſiſtat, hinc patet: Religionem peccatoris & fidem ſalvificam nonniſi modo differre, quatenus nempe Fides ſtudium eſt faciendi ea quæ Religio Peccatoris præſcribit & ad quæ Peccator obli-

obligatus eſt: Religio nempe dicit Jeſum Chriſtum eſſe unicum ac perfectiſſimum Liberatorem; Fides vero ejus communionem quærit, ſive ſtudet in illo inveniri.

§. MLXV.

Fides ergo conſiſtit in ſtudio ſincere faciendi ea, ad quæ Peccator per Religionem revelatam obligatus eſt. *Religio* autem conſiſtit in obligatione ad illa officia præſtanda. *Theologia* tandem eſt Doctrina de Religione illa: Unde eſt quod tria hæc vocabula ſæpe confunduntur & unum alterius loco uſurpatur. Religio vero illa vocatur Chriſtiana, cum Doctrina de Salute per Chriſtum parata, adeoque ipſe Chriſtus, ſit ejus fundamentum.

§. MLXVI.

Ex his nunc ſequentia hujus Religionis deducimus Criteria, quæ ex dictis immediate fluunt. *α*. Cum hæc Religio, ſive objectum Religionis ſit revelatum, Revelatio autem illa tota in S. S. contineatur (§. 1031.), illa ergo Religionis hujus unicum ſit principium; Hinc Religio exacte cum illis quæ in S. S. traduntur convenire debet, neque quidquam illis addendum vel detrahendum vel mutandum.

§. MLXVII.

β. Oportet fini ſuo ſatisfaciat, ut nempe peccatori veram rectamque & Sapientia Dei digniſſimam viam oſtendat, qua ex calamitatibus ſuis evadere & veram felicitatem conſequi poteſt, hoc eſt, cum propria Salute eſſe ad Dei glorificationem.

§. MLXVIII.

γ. Cum primaria Revelationis Veritas ſit: Jeſum

Digitized by Google

Jeſum Chriſtum eſſe unicam atque perfectiſſimam Salutis Peccatoris cauſſam (§. 1004.), quod ipſum etiam Revelationis finis & neceſſitas probat; hæc adeo ſit veritas maxime fundamentalis (§. 1054. 1055.): Hinc porro patet in vera Religione Veritatem hanc manere inconcuſſam atque intactam, hæc enim quando evertitur, ſimul omnis revelata Religio perit.

§. MLXVIII.

δ. Cum homo in hoc negotio totus à Deo Salvatore ſuo dependeat, nam ſi homo ipſemet ſe ſalvare poſſet, Revelatione non opus fuiſſet; Hinc Religio Chriſtiana homini *nihil*, Deo *omnia* tribuit, ſive hominem maxime deprimit, Deum exaltat.

§. MLXIX.

ε. Oportet omnia Dei Attributa miris modis illuſtret, & ad amplificandam Gloriam Dei faciat (§. 1060. 1062.).

§. MLXX.

ς. Oportet homini officia, ad quæ per Religionem ipſam obligatus eſt (§. 1059. 1060.), quam maxime inculcet, ut ſit Doctrina Veritatis quæ ſecundum Pietatem eſt.

§. MLXXI.

In ſumma talem illa nobis debet de Deo formare conceptum, qui ſummo rerum Autore & benigniſſimo Salvatore longe digniſſimus eſt, & commendat infinitam Dei Sapientiam, Bonitatem, Gratiam, Miſericordiam atque Juſtitiam, puriſſimam etiam Sanctitatem ejus.

Ideo

Digitized by Google

§. MLXXII.

Ideo ſecure affirmare poſſum, aut nullam dari Religionem veram, quæ tamen aſſertio non minus divinæ Bonitati ac ejus Sapientiæ contraria eſſet, aut Religionem Chriſtianam Deum maxime docentem veram eſſe.

§. MLXXIII.

Si vero magnæ difficultates in ipſa ſuperſint, cogitandum eſt α. nullam eſſe Scientiam in rerum Univerſo, quæ non maximis prematur difficultatibus, quas propter Intellectus imbecillitatem etiam ſapientiſſimi mortalium ſolvere neſciunt; Quis ergo miratur, ſi id fiat in Myſteriisi quæ rationem ſuperant? & ſufficit tantum de illis ſcire, quantum ad Salutem propriam & De, Gloriam promovendam ſatis eſt.

§. MLXXIV.

β. Omnia Religionis Incredulorum ſyſtemata, qui aliquam agnoſcunt, & ipſe Scepticiſmus infinite pluribus difficultatibus premitur, quotcunque ratio ſive ſapientia carnalis ſubterfugia quærat, quam Chriſtiana Religio; & quantum ipſos manet periculum ſi fallantur! quod illi qui per veram Religionem ſalvari quærunt, non habent cur metuant, licet fallerentur.

§. MLXXV.

Patet ex indubitatis veræ Religionis Criteriis, ſolam illam Religionem veram eſſe, quæ communi nomine Proteſtans appellatur: Illa enim 1.), dum modus peccatorem ſalvandi ſit Myſterium, adeoque Rationem ſuperet, & ex ſola Dei Voluntate ſapientiſſima pateat, dogmata ex ſolo Dei

Verbo, quod veram Revelationem in ſe comprehendere certiſſimis conſtat argumentis, deſumit. prætermiſſis omnibus figmentis, quæ aut Sapientia carnalis aut dominandi libido pro Revelatione divina hominibus obtrudere vult (Crit. *α*. §. 1066.)

§. MLXXVI.

2.) Religio illa etiam tale homini Salutis medium oſtendit, in quo conſcientia acquieſcere poteſt & verum in miſeria ſua ſolatium accipit (§. 1067.)

§. MLXXVII.

3.) Neque etiam apud quenquam alium perfectiſſimam Salutis cauſſam quam apud Dominum Jeſum Mundi Salvatorem quærit, poſthabitis omnibus Creaturis in cœlo & in terra (§. 1068.)

§. MLXXVIII.

4.) Hominem etiam maxime deprimit & impotentiæ convincit, Dei contra Gratiæ omnia adſcribit, omnia ad illum tanquam Salutis fontem refert, & illi ſoli Gloriam dat, rejecta opinione de propria aliorumque juſtitia & meritis, adeoque homini omnem gloriandi materiam adimit.

§. MLXXIX.

5.) Et dum omnia Deo tribuit, ipſique ſoli pro immenſis beneficiis Gloriam dat, neque illam inventis & figmentis humanis obfuſcat, ejus Gloriam etiam maxime amplificat, & Attributa Dei illuſtrat ipſis omnia accepta referens.

§. MLXXX.

6. Etiam officia Religionis revelatæ ſecundum

dum normam exactiſſimam, ſanctitatemque hominis & gratitudinem erga Deum urget quammaxime: Ut Deo Autore benigniſſimo Salvatore digniſſima ſit.

§. MLXXXI.

Ex dicto porro patet: α. Non veram eſſe *Religionem*, quæ fingitur, *illam Communem*, in qua omnes omnium Religionum articuli manent ſalvi: Talis Religio locum habuiſſet, ſi præter naturalem nulla opus fuiſſet; demonſtrata autem neceſſitate Religionis revelatæ ſive peccatoris, ſimul etiam Religionum indifferentiſmus excluditur, Religionem enim revelatam agnoſcere & ſimul ejus neceſſitatem inficiari, eſt ſtatuere contradictoria.

§. MLXXXII.

Neque β. illa Religio vera eſſe poteſt, in qua aliud præter Verbum divinum agnoſcitur principium & in rebus fidei homines dependent ab ore Hominis, qui talem ſibi attribuit Autoritatem, quæ ſoli Deo competit, & propterea in ſummam Dei Dominium & Peccatoris ab illo dependentiam injurius eſt.

§. MLXXXIII.

γ. Nec etiam illa Religio, in qua negatur Chriſtum eſſe unicam atque perfectiſſimam cauſſam ſalutis, vera eſſe poteſt, tantum enim Gloriæ ſummi Salvatoris derogatur, quantum homini tribuitur.

Digitized by Google

Sectio XV.

De Perſona Liberatoris ejusque Proprietatibus.

§. MLXXXIV.

Cum Sacræ Scripturæ finis ſit homini miſero medium Liberationis patefacere, hinc prima, media & ultima in illa eo tendunt, ut fine huic ſatisfiat, & Doctrina hæc totum illum Librum conficit.

§. MLXXXV.

Illa propterea talem nobis oſtendit Perſonam, quæ omnia ea præſtare potuit, quæ ad reſtitutionem Peccatoris factu opus erant & æquivalentem illam Compenſationem diſſenſus per Legis violationem introducti exactiſſime exhibere potuit.

§. MLXXXVI.

Et id maxime agit, ut Peccatorem convincat, tum propter magnitudinem miſeriæ, cui homo immerſus eſt, Medium Salutis per Liberatorem hunc paratæ abſolute neceſſarium eſſe; tum Perſonam illam unicum Salutis Autorem eſſe.

§. MLXXXVII.

Cum vero opus hoc ſit Myſterium & vim Univerſi excedat, Scriptura divina nobis talem deſcribit Liberatoris Perſonam, qualis ad tantum opus perficiendum requiritur, & cui ſimilis in toto Univerſo non reperitur.

§. MLXXXVIII.

Talia ipſi tribuit nomina, quæ muneri & operi ejus

Digitized by Google

ejus conveniunt, ipſum mox appellans Liberatorem. Job. XIX. 25. Gen. XLVIII. 16. mox Servatorem 2. Pet. I. 11. & Salvatorem Matth. I. 21. & Chriſtum Luc. II. 11.

§. MLXXXIX.

De illo aſſerit. *α.* quod ſit verus Deus. Joh. V. 20. & Filius Dei Pſal. II. 7. Matth. XVII. 5. 1. Joh. V. 10.

§. MXC.

Is autem debuit eſſe Hominum Liberator: 1.) Ut potens eſſet compenſationem exacte æquivalentem ſubſtituere illi, quæ ſit per perpetuam ſucceſſionem pœnarum ex malo morali fluentium (§. 930.).

§. MXCI.

2.) Deus eſſe debuit, ut opus perficere poſſet quod miraculum requirebat (§. 931.), & propterea vim Creaturarum excedebat.

§. MXCII.

3.) Ut Creaturis ſpiritualiter mortuis (§. 823.) vitam reddere poſſet, quod ſolius Dei Autoris vitæ opus eſt.

§. MXCIII.

Sacra Scriptura *β.* de eo dicit, quod ſit *Homo*: 1. Tim. II. 5. Heb. II. 10-12. Cum enim Compenſatio requiratur exacte æquivalens illi, quam homo per perpetuam Pœnæ durationem perpeti debuiſſet (§. 930.), æquivalens autem dici non poſſet, ſi alius quam homo æquivalentiam compenſationis diſſenſus per legis violationem introducti præſtare vellet: In æquivalentia enim requiritur, ut loco æqualis aliud æquale ſubſtituatur.

§. MXCIV.

γ. Illum hominem ſanctum eſſe Heb. VII. 26. Si enim peccator fuiſſet, pro aliis ſolvere non potuiſſet.

§. MXCV.

δ. Juxta S. Scripruram Deitas cum humana natura tam arcte uniri debuit, ut unica tantum Mediatoris Perſona eſſet 1. Tim. II. 5. Ut nempe Pœna, quam humana ejus natura perferre debuit, infiniti pretii eſſet, & compenſaret multorum hominum ſupplicia, quod fieri non potuiſſet, niſi conditionis infinitæ excellentiæ Salvatoris perſona fuiſſet, quæ æquaret dignitate omnes, pro quibus Pœnam ſuſtulit, ſimul ſumtos.

Sectio XVI.

De Myſterio S. S. Trinitatis.

§. MXCVI.

Cum Liberator debeat eſſe Deus (§. 1089.), hinc paradoxum videtur humanæ Rationi, quod Deus ipſe, qui unus eſt (§. 664.), illam compenſationis æquivalentiam præſtiterit, & Pœnam malo morali debitam ſuſtulerit, adeoque Pœnam ſimul poſtulaverit & luerit, ſimul Liberatorem ordinans & ordinatus fuerit, ſimul Pœnam irrogans & illa affectus.

§. MXCVII.

Inde neceſſum fuit, ut aliud revelaretur Myſterium, quod hiſce lucem afferret, & ex quo modus

dus intelligi poſſet, quo Deus Peccatoris Deus fieri poſſet, quod Magnum S. Sanctæ Trinitatis Myſterium eſt, quod viam pandit ad Myſterium Liberationis recte intelligendum & cognoſcendum.

§. MXCVIII.

Patet inde, modum Liberationis cognoſci non poſſe absque cognitione Myſterii Trinitatis: Cum vero Revelatio modi liberationis & per conſequens ejus cognitio ſit neceſſaria (§. 961.): Hinc etiam cognitio Myſterii Trinitatis eſt neceſſaria.

§. MXCIX.

Illud autem in hoc conſiſtit: Quod in una Dei Eſſentia ſint tres perſonæ, ſive ſubſiſtendi modi, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, qui omnes tres æque de divinitate participent, ſi ita loqui fas eſt, ſive eandem Eſſentiam divinam communem habeant.

§. MC.

Quæ tres Perſonæ in Negotio ſalutis ita operentur, ut Pater Perſonam ſummi Judicis repræſentans Satisfactionem Legis violatæ petat; Filius eam præſtare ſuſcipiat, & à Patre ad Munus iſtud obeundum ordinetur; Spiritus Sanctus autem ſatisfactionem à Patre poſtulatam, à Filio præſtitam, redemtis applicet: Id autem fit propter Amorem Perſonarum erga ſeinvicem, quo una alterius Gloriam manifeſtat atque illuſtrat.

§. MCI.

Patet ex his, Myſterium hoc Medio Liberationis proxime conjunctum eſſe, & unum ſine altero intelligi non poſſe: Cum vero cognitio

Digitized by Google

Medii Liberationis, nempe quod Jeſus Chriſtus Filius Dei ſit unica & perfectiſſima cauſſa Salutis,, ſit maxime fundamentalis (§. 1054.); Conſequitur, Doctrinam de ſancto hoc Trinitatis Myſterio fundamento proximam & immediate connexam eſſe, adeoque ad Articulos fundamentales primi ordinis pertinere, dum prior veritas ſine hac ſubſiſtere nequeat.

§. MCII.

Cum hæc Doctrina maximi ſit momenti (§. præced.) à Religionis Chriſti inimicis propterea maxime impugnetur, uberius paulo in Theologia Polemica ex S. Scriptura exponenda & demonſtranda eſt.

§. MCIII.

Licet Deus unicus ſit, qualis ex principiis Rationis cognoſcitur, tamen S. Scriptura nos docet, tres eſſe qui ſint verus Deus, quorum unus dicitur Pater Matth. XXVIII. 19. alter Filius Matth. III. 17. 1. Joh. V. 20. tertius Spiritus S. Matth. III. 16. 17.

In Divinitate plures quam unam Perſonam exiſtere, etiam ex Rationis Principiis haud improbabile fieri nonnulli exiſtimant, propter ſummam Dei Beatitudinem, quæ hanc Perſonarum pluralitatem requirat; Quot vero exiſtant, & quænam illarum ad ſeinvicem ſit relatio atque negotium, nonniſi Revelationem conſtare poſſe.

§. MCIV.

Ut Patris Deitatem adſtruamus neceſſum non eſt, quisquis enim Dei exiſtentiam non impugnat, quam ab initio hujus capitis demonſtravimus, etiam nec Patris divinitatem negat. In S. Script.

Script. ipſe Chriſtus illum verum Deum appellat Joh. XVII. 3.

§. MCV.

Cui competit Eſſentia & Attributa divina ſive ſoli Deo propria, ille hauddubie Deus eſt.

§. MCVI.

Eſſentia Dei in hoc conſiſtit, quod ſit Ens abſolute neceſſarium & à ſe (§. 299. 302.), Chriſto autem Dei Filio competit Aſeitas, eodem enim modo vitam habet in ſeipſo ac Pater illam habet Joh. V. 26. E. eſt a ſe & ipſi competit Eſſentia divina & propterea Deus eſt.

Licet dicatur, Patrem Filio vitam hanc dediſſe, inde non ſequitur, Chriſtum non Vitam habere quæ eſt à ſeipſa, ſed modus tantum indicatur, quo Chriſtus vitam illam habet quæ eſt à ſeipſa.

§. MCVII.

Sed Chriſto porro competunt Attributa divina, & quidem *α*. *Æternitas* ut Jeſ. IX. 6. 7. Mich. V. 1. Et jam ante Creationem omnium rerum Verbum quod ipſe Deus eſt, exiſtebat. Joh. 1. 2.

Aperta autem verborum perverſio eſt, quando poſterioris dicti verba improprie intelligenda eſſe Sociniani aſſerunt; neque enim ulla proprietatem verbo relinquendi neceſſitas demonſtrari poteſt, quod πάντα vel κόσμος ſignificet regenitos, ἐγένετο vero idem ſit quod *regenerati ſive renovati ſunt*, ut ergo nonniſi propter hypotheſin ſuam falſam verba hæc contorquere cogantur; & cum verſibus ſequentibus demum de regeneratione & renovatione ſpirituali mentio fiat, verba hæc non eodem ſenſu accipienda ſunt, niſi ſtatuere velimus, Evangeliſtam tautologum eſſe.

§. MCVIII.

β. Ipſi etiam competit *Omniſcientia*, novit enim cogitationes cordium abſconditas Joh. XVI. 30. Matth. IX. 4. & renes & corda ſcrutatur Apoc. II. 23. Et in ipſo theſauri omnis cognitionis divinæ habitant Col. II. 2. 3. & teſtante Apoſtolo Petro omnia ſcit Joh. XXI. 17. Neque id ex Revelatione tantum, qui enim omnia ſcit, oportet Intellectum infinitum habeat, qui nulli creaturæ competit.

§. MCIX.

Nec minus γ. *Omnipotens* dicitur. Apoc. I. 8. & opera facit, quæ Omnipotentiam requirunt, dum ſunt miracula. Joh. V. 21. 28. Phil. III. 20. 21. δ. Et etiam *Immutabilis* Heb. I. 11. 12.

§. MCX.

Illi ergo competit Eſſentia (§. 1106.), & Attributa divina (§. 1107. 1109.): E. Deus eſt (§. 1105.).

§. MCXI.

Unde etiam S. Scriptura ipſum paſſim Deum nominat, vocans illum nomine ſoli Deo proprio Jehovam Jer. XXIII. 5. 6. Nomen autem hoc Deo eſſentiale eſſe, ex ipſa ejus ſignificatione fluit; quatenus vox hæc denotat Ens abſolute neceſſarium, quod eſt à ſe (§.299.), adeoque divinam Eſſentiam exprimit.

§. MCXII.

Etiam in multis Vet. Teſtamenti locis de Deo affirmatur, quod in Novo Chriſto tribuitur; Uti quando paſſim de populo Iſraelitico dicitur, quod contra Deum deſerto murmuraverint vel ipſum

Digitized by Google

ipſum tentaverint, id de Chriſto explicatur 1. Cor. X. 9. & Chriſto applicatur Joh. XII. 41. Quod Jeſajas de Gloria Jehovæ Zebaoth aſſerit Eſaj. VI. 1. 3. in N. Teſt. vocatur non tantum ſimpliciter Deus Joh. I. 1. 1. Tim. III. 16. ſed etiam verus Deus 1. Joh. V. 20. Ut adeo Chriſtus proprio ſenſu vocetur Deus, non fictitio tantum, uti ii qui magna potentia & imperio à Deo inſtructi ſunt.

§. MCXIII.

Chriſto porro tribuuntur omnia opera vere divina, ut *Creatio* Joh. I. 3. Heb. I. 10. & *Conſervatio* rerum omnium Heb. I. 3. Col. I. 16. 17. *Miracula* quæ ſunt opera divina Joh. V. 21. 28. 29. Matth. XI. 5. & executio Medii Liberationis per totam S. Script.

§. MCXIV.

Cum vero & Miraculorum patratio (§. 399.) & Creatio (§. 681. , & propterea etiam Conſervatio (§. 735.), & Liberatio (§. 918.), ſint opera divina, quæ nulli Creaturæ competunt, Chriſto autem tribuuntur; Conſequitur ipſum Deum eſſe.

§. MCXV.

Neque Deitatis Filii hoſtes quicquam juvaret, etſi dicta, quæ de Creatione prima agunt, de rerum inſtauratione ſive Creatione ſecunda myſtica explicarentur, cum per demonſtrata illa ſit opus vere divinum, adeoque miraculum, quod vires Univerſi & omnium creaturarum excedit (§. 918.).

Ut adeo CLERICUS ſub ficto LIBERII de S. AMORE latens nomine, in *Ep. Theol.* p. 64. male operam ſuam

am collocaverit, quando dictum Col. I. 16. ideo de nova rerum inſtauratione explicat, ut argumentum pro Deitate Filii inde deſumtum eludi poſſet.

§. MCXVI.

Etiam de Spiritu S. Scriptura Sacra nobis patefacit, quod ſit illud ipſum Ens perfectiſſimum, quod eſt Pater & Filius, ſed tamen alium eſſe à Patre & Filio aſſerit Joh. XIV. 16.

§. MCXVII.

Illum autem idem Ens perfectiſſimum eſſe cum Patre & Filio, ex eo demonſtratur, quod habet Eſſentiam Dei.

§. MCXVIII.

Ipſi enim competit Intellectus infinitus, dum non tantum novit quæ hominis ſunt, ſed & quæ Dei ſunt: Adeoque omnia cognoſcibilia 1. Cor. II. 10 11. Et habet Voluntatem operandi liberrimam & potentiſſimam: Adeoque divinam. 1. Cor. XII. 11. Joh. III. 8.

§. MXCIX.

Nec minus Attributa poſſidet vere divina, cum etiam habeat Intellectum infinitum etiam *omniſcius* eſt, dum omnia ſine reſtrictione ſcrutatur, ipſa etiam profunda Dei: quæ Scientia nulli Creaturæ juxta idem effatum, ſed *ſoli* Spiritui Dei competit.

§. MCXX.

Eſt etiam *Sapientiſſimus* Eſaj. XL. 13. 14. Eſaj. XI. 2. & *Omnipræſens* Pſal. CXXXIX. 7. dum autem ipſi competant Attributa divina, oportet ſit verus Deus.

Illi

§. MCXXI.

Illi etiam non minus ac Filio adſcribuntur Opera ſoli Deo propria, & quidem *Creatio* Job. XXXIII. 4. Pſal. XXX. 6. & *Miraculorum productio* 1. Cor. XII. 10. Unde etiam vera ejus patet Divinitas.

§. MCXXII.

Hanc ob cauſſam in S. Script. etiam appellatur Deus, ut Act. XXVIII. 25. coll. cum Eſaj. XVII. 3 - 9. Heb. III. 7 - 10. coll. cum. Pſalm XCV. 7 - 11. Act. V. 3. 4.

Ad probationem ulteriorum adhuc addi poteſt honos divinus ipſi exhibitus & exhibendus.

§. MCXXIII.

Deus tantum unicus eſt (§. 664.): Pater autem eſt verus Deus (§. 1104.): ut & Filius (§. 1106. 1114.): Et Spiritus S. (§. 1118 - 1122.): E. ipſis omnibus tribus competit eadem numero Eſſentia divina.

§, MCXXIV.

Talis autem eſt relatio trium harum Perſonarum ad ſeinvicem, ut eſſentia, quam communem habent, certas habeat proprietates, quas eadem eſſentia, ſi aliter conſideretur, non habet, ſed alias & diſtinctas.

Vide conſentientem Celeb. MELCHIORIS שרש דבר Lib. II. Cap. I. §. 17.

§. MCXXV.

De Patre nimirum dicitur, quod Filio per Generationem Pſal. II. 7. dederit vitam divinam; adeoque Eſſentiam, quæ eſt Ens actuoſiſſimum, habere in ſeipſo, quemadmodum illam Pater habet

bet in ſeipſo : Joh. V. 26. Unde oritur relatio Patris & Filii.

§. MCXXVI.

Cum Pater Filio Eſſentiam ſuam dederit (§. 1125.): Hinc ambo eſſentiam illam habent communem, & ideo Pater Filio eſſentiam ſuam communicaviſſe dici poteſt.

§. MCXXVII.

Hinc recte dicitur, Generationem illam in communicatione Eſſentiæ divinæ conſiſtere.

§. MCXXVIII.

Cum aliud ſit generare, aliud generari, & prius competat Patri, poſterius autem Filio (§. 1125.): Hinc patet, Patrem proprietatem habere quam Filius non habet, adeoque quoad illam à ſe invicem differre.

§. MCXXIX.

Qui Filius eſt verus Deus (§. 1110. 1114.), & ipſi competit eſſentia divina, quæ eſt à ſe (§. 1106.): Hinc neceſſario exſiſtit, nec contingenter: Unde conſequitur, Filium Dei non poſſe eſſe & non eſſe; ſed Generationem ejus eſſe abſolute neceſſariam.

§. MCXXX.

Deus eſt Independens (§. 303.), adeoque nec nolens, nec coacte, ſed volens agit, unde etiam Generatio fuit voluntaria, cum autem Generatio ſit abſolute neceſſaria (§. 1129.): Sequitur hanc generandi voluntatem fuiſſe abſolute neceſſariam.

§. MCXXXI.

Quicquid abſolute neceſſarium eſt, illud eſt æter-

Digitized by Google

æternum (§. 304.): Cum vero Generatio Filii ſit abſolute neceſſaria (§. 1129.): Hinc etiam æterna eſt. Aſſentiente Scriptura S. Mich. V. 1.

§. MCXXXII.

Ex præcedentibus liquet, quod etſi Chriſtus Eſſentiam habeat quæ eſt à ſe (§. 1106): adeoque ſit αὐτόθεος, tamen quoad modum habendi illam Eſſentiam eſt à Patre Joh. VII. 29.

§. MCXXXIII.

Pater autem non tantum habet Eſſentiam quæ eſt à ſeipſa, ſed etiam quoad modum habendi illam habet à ſeipſo.

§. MCXXXIV.

Unde Pater ſemper etiam à ſeipſo agere legitur, Filius vero à Patre operari dicitur Joh. V. 19. 30. XIV. 10.

§. MCXXXV.

Cum Spiritus S. procedat à Patre Joh. XV. 26. Hinc licet Eſſentiam habeat, quæ eſt à ſeipſa (§. 1123.), tamen quoad modum habendi eam non habet à ſeipſo.

§. MCXXXVI.

Nec à Patre ſolo, ſed etiam à Filio illam communicatam habet, à Filio enim accipit Veritatis cognitionem Joh. XVI. 13. 14. adeoque Intellectum infinitum & propterea Eſſentiam ſuam: & vocatur Spiritus Filii Gal. IV. 6. Phil. I. 19. & ab ipſo mittitur Joh. XVI. 7.

§. MCXXXVII.

Modus autem ille, quo Spiritus S. Eſſentiam ſuam

Digitized by Google

ſuam habet à Patre & Filio, vocatur *Spiratio* Pſal. XXXIII. 6, Job. XXXIII. 4. 2. Theſſ. II. 8.

§. MCXXXVIII.

Cum etiam ipſe habeat Eſſentiam abſolute neceſſariam (§. 1123), etiam abſolute neceſſario exiſtit, ſequitur etiam ejus Spirationem eſſe abſolute neceſſariam, alias Spiritus S. poſſet eſſe & non eſſe, adeoque eſſet contingens.

§. MCXXXIX.

Et quia ejus Spiratio eſt abſolute neceſſaria, hinc etiam eſt æterna.

§. MCXL.

Ex hoc Eſſentiam habendi modo oritur ordo Perſonarum, ratione nempe ſubſiſtendi & operandi, non autem ratione perfectionis, dum omnes tres eandem numero habeant eſſentiam (§. 1123.), nec temporis, cum etiam Filius (§. 1131.) & Spiritus (§. 1139.) ſit æternus, nec dignitatis, cum pari gaudeant eſſentia & etiam pari cultu afficiendi ſunt: Unde non ſemper eodem ordine in S Script. nominantur 2. Cor. XIII. 13. Apoc. I. 4. 5.

§. MCXLI.

Cum Pater & Filius à ſeinvicem differant (§. 1128.), Spiritus S. autem à Patre & Filio ſpiretur & Eſſentiam ſuam ab ipſis habeat (§. 1135. 1136.); Hinc in hac proprietate etiam ab illis differt: Sequitur ergo, Patrem, Filium & Spiritum S. à ſeinvicem eſſe diſtinctos.

§. MCXLII.

Qualis vero illa diſtinctio ſit, ex ſimilitudini-

bus

bus ex hoc Mundo deſumtis illuſtrari nequit, alias non eſſet Myſterium (§. 928.)

§. MCXLIII.

Licet negari nequeat, Myſterium hoc in Libris N. Teſt. clarius quam in V. Teſt. eſſe revelatum; illud tamen etiam fidelibus illius temporis notum fuiſſe, patet non tantum ex frequenti ejus in V. Teſt. mentione uti Pſalm. II. 7. Gen. I. 2. Pſal. XXXIII. 6. Jeſ. XLVIII. 16. ſed etiam ex eo, quod eodem quo nos ſalvati ſunt modo, unde ipſius Liberationis medium non potuit eſſe ignotum, per conſequens nec etiam hocce Myſterium (§. 1097. 1098,).

§. MCXLIV.

Ex dictis nunc iterum patet, quod myſterium hoc clavis ſit ad verum noſtræ Liberationis modum recte intelligendum, quæ cognitionem S. S. Trinitatis ſupponit, dum demum ex hoc Myſterio intelligi poteſt, quænam Salutis noſtræ ſit Oeconomia, quomodo Redemtor Filius Dei ipſe Deus (§. 1089. 1090.) à Deo potuerit ordinari, ut ſatisfactionem ſive compenſationem præſtaret, & quomodo Liberatio parata per Spiritum S. applicetur.

§. MCXLV.

Et inde etiam apparet vera Religionis peccatoris ratio, quæ obligat ad Deum non tantum ut unum, ſed etiam ut Trinum colendum.

Sectio XVII.

De

Conſilio S. S. Trinitatis

circa

Salutem Hominis.

§. MCXLVI.

Cum omnes tres Divinitatis Perſonæ in negotio ſalutis ſuum conferant (§. 1100.): Hinc non poteſt non maximus in hac re illatum eſſe conſenſus.

§. MCXLVII.

Unde ipſis de hac re conſilium adſcribitur, quo quælibet Perſonarum partes ſuas in hac re implere ſuſceperit. Zach. VI. 13. Eph. I. 11.

§. MCXLVIII.

Et ita quidem, ut Pater à Filio petierit, ut ſalvandis Salutem promereretur Pſal. XL. 7 9. cum promiſſione peculii eorum quos redimeret Pſal. II. 8. Eſaj. LIII. 11.

§. MCXLIX.

Quod Filius immenſo erga Patris Gloriam ductus amore Joh. XIII. 1. XVII. 4. præſtare promiſit Pſal. XL. 8. 9. noſtramque ſpoſpondit Liberationem Job. XXXIII. 23. 24.

§. MCL.

Pater enim, qua Legislator & Judex has partes implere & Rei perſonam ſubire non potuit.

§. MCLI.

Si ergo Pater Filium non habuiſſet, nobis poſt com-

commiſſum peccatum Salutem iterum conferre non potuiſſet, eo modo quo hujus Mundi perfectio & per illam manifeſtata Dei Gloria id requirunt. (§. 914. 1028.).

§. MCLII.

Conſilium Patris & Filii de modo miſeros ſalvandi vocatur *Electio.*

§. MCLIII.

Cum vero absque Filio ſalvari non potuiſſemus (§. 1151.): Hinc Pater absque reſpectu Filii ejusque conſenſus ad nos redimendos nos eligere non potuiſſet; Unde Filius eſt fundamentum Electionis, & propterea in ipſo electi dicimur. Eph. I. 4.

Quando Chriſtum dico Electionis fundamentum, id non intelligo ſenſu Remonſtrantium, quatenus ab eligendis fide apprehenditur. Vide GURTLERI Inſtitutiones Theolog. Cap. XIII. §. 18.

§. MCLIV.

Spiritus S. in illis, quos Pater Filio redimendos dedit, & Filius à ſe liberandos promiſit, Fidem & Sanctitatem operari ſuſcepit 1. Pet. I. 2. 2. Theſſ. II. 13.

§. MCLV.

Hoc Conſilium reſpectu infallibilis executionis vocatur *Decretum.*

§. MCLVI.

Decretum Dei diſtinguitur à Theologis in Univerſale & Particulare, per Univerſale intelligunt immutabilem divinæ Volnntatis determinationem de Creatione, Conſervatione & Gubernatione

tione totius Univerſi, ſive res in illo comprehenſæ ſint coëxiſtentes ſive ſucceſſivæ.

§. MCLVII.

Per particulare autem illud intelligunt, quod reſpicit Liberationis medium & Salutem hominum.

§. MCLVIII.

De poſteriori nunc nobis agendum, & veritas quantumpote in lucem ponenda, cum nullum Dogma ſit, præter illud de S. S. Trinitate, quod magis oppugnatum fuit, ab illis etiam, qui de fundamento ſalutis recte ſentiunt.

§. MCLIX.

Cum Deus aliquid decernit, rationem habet tum totius Univerſi, tum omnium ſuorum Attributorum (§. 432.); Hinc ad hanc Decreti partem intelligendam & comprehendendam opus eſſet, ut ſciremus, quam quodlibet particulare Decretum relationem habeat, tum ad perfectionem totius Univerſi, tum ad omnia Dei Attributa.

§. MCLX.

Hoc vero Intellectum finitum ſuperat(§.409.), hinc etiam ratio cujuslibet Decreti particulares ab Intellectu finito perfecte intelligi nequit.

§. MCLXI.

Unde uti Decretum Dei in genere nobis imperſcrutabile (§. 431.), & incomprehenſibile eſt (§. 434.); ita non minus quælibet ejus pars ſive Decretum particulare nobis incomprehenſibile eſt.

De

Digitized by Google

§. MCLXII.

De eo, nobis incomprehenſibile eſt, tantum partem cognoſcimus: Cum vero etiam Decretum particulare nobis incomprehenſibile ſit, hinc etiam partem tantum Veritatis illius cognoſcimus.

§. MCLXIII.

Hinc propter Doctrinæ ſublimitatem & latitudinem, dum cum toto Univerſo & omnibus Dei Attributis connexa eſt, fieri poteſt, ut unus hanc, alter vero aliam Veritatis partem cognoſcant; quæ diverſæ ſententiæ propterea, niſi aperte contradictionem involvant, ſtatim pro contradictoriis habendæ non ſunt.

§. MCLXIV.

Deus omnia unico actu decernit & Decretum nonniſi unicum numero eſt (§. 436.): E. omnis Decretorum excluditur ordo.

Quando omnem Decretorum divinorum excludo ordinem, id reſpectu actus divini intelligo, non vero reſpectu rerum decretarum, in quibus elegantiſſimus & fini ultimo conſequendo convenientiſſimus deprehenditur ordo, qui ad Mundi perfectionem pertinet, ut unum alteri ſemper ſubordinatum ſit.

§. MCLXV.

Et Deus ſimul finem & omnia Media ad illum tendentia unico actu ordinavit decrevitque.

Quando ſæpiſſime de pluribus Decretis ſermo fit, id non intelligendum eſt de actu decernendi, qui per demonſtrata nonniſi unicus eſſe poteſt & aliter per Attributa divina fieri nequit; ſed indicatur, quod in Mundo, qui nonniſi Ens unicum eſt, dentur variæ partes ſibi invicem coordinatæ & ſubordinatæ, variæ rationis & fines ſpeciales, qui debent reſolvi in

finem aliquem ultimum; ratione variorum illorum objectorum, quæ in Mundo occurrunt, pro noſtro concipiendi modo etiam varia diſtinguimus Decreta, quo nihil aliud exprimitur, quam unicum Decretum varias res ſpeciales comprehendere.

§. MCLXVI.

Deus nihil decernit niſi in relatione ad totum Univerſum (§. 432.): E. etiam Decretum de hominis Salute factum eſt in relatione ad totum Univerſum.

§. MCLXVII.

Finis Generalis exiſtentiæ hujus Mundi, in quem omnes rationes ſpeciales reſolvuntur (§. 405.) eſt manifeſtatio Gloriæ Dei, ſive omnium ſuorum Attributorum (§. 491.): Cum vero Decretum de Salute hominum factum ſit in relatione ad totum Univerſum (§. 1166.); E. etiam idem ejus finis eſt.

§. MCLXVIII.

Cum Deus nihil in particulari decernat (§. 420. 424.): Sequitur in toto Univerſi hujus Syſtemate nihil à ſe invicem ſejungendum, nec abſtracte finem à mediis aut media à fine conſideranda eſſe, ſed finem ultimum cum finibus ſpecialibus eo tendentibus, cum omnibus Mediis & conditionibus, ſub quibus omnia fiunt, ſimul ſumtis & totum rerum nexum ad finem ultimum ducentem ſimul perpendere oportet: Cum Deus omnia voluerit ſimul & non unum ſine altero.

§. MCLXIX.

Et cum Deus in Decreto de hominum Salute omnia ſimul ordinaverit (§. 1165.): Hinc tota ſeries rerum, quæ ratione hominis fiunt, etiam ſimul

mul conſideranda eſt, nec in nexu Mediorum ad finem ducentium quicquam ab altero ſejungendum eſt.

§. MCLXX.

Inutilis propterea Quæſtio eſt, an homo in Decreto conferendæ Salutis obverſatus fuerit ut creabilis & labilis? an vero ut creatus & lapſus? Tota enim rerum omnium ſeries Deo in infinito ſuo Intellectu ſimul repræſentatur, & de omnibus etiam ſimul decernit; E. etiam unum non poteſt conſiderare ſine altero.

Unde *Illuſt*, *WOLFIUS in Theol. Nat. Tom. I. ad* §. 712. qui agit de Potentia abutendi Libertate, in Scholio obſervat. „Propter potentiam abutendi Libertate „Theologi dicunt labilem: Unde patet, hominem „non factum eſſe labilem per Decretum divinum, ſed „Deum eundem ſpectaſſe ut labilem, antequam „ejus exiſtentiam decerneret, ſeu antecedenter ad „Decretum ſuum, neque ejus exiſtentiam decreviſſe „propterea quod labilis erat. Aliæ igitur fuere ipſi „rationes, cur decerneret exiſtere, debere hominem, „& cur Decretum mutaret, etſi perpenderet eum „poſſe labi.

§. MCLXXI.

Et hanc ob cauſſam inanis eſt totalis ita dictorum Supralapſariorum, & Suplapſariorum, an Deus prius de fine quam de Mediis ſtatueret? & quæ de Decreti hujus objecto ab illis diſputantur: Deus enim omnia unico actu intelligit & unico actu vult.

Legenda ſunt, quæ Ven. atque Celeberr. JOH. ROD. SALCHLINUS Prof. Theol. Catech. & Vet. Teſt. in Acad. Bern. habet de ita dictis infralapſariis & Supralapſariis, in ſtricturis ſuis erudit. & ſolid. contra Reverendiſſ. PFAFFII Diſſ. de Formula Conſenſus Helv. ubi Celeb. SALCHLINUS oſtendit, nullam plane inter ſupra- & ſub-lapſarios eſſe differentiam.

Digitized by Google

§. MCLXXII.

Ratio Generalis, cur Deus hanc rerum ſeriem atque nexum & Mundum cum omnibus ejus partibus potius ſic quam aliter producere decreverit, hæc eſt, quod illum Fini ſuo convenientiſſimum judicavit (§. 389.): Cum vero omnes rationes ſpeciales reſolvantur in generalem (§. 387); Hinc etiam in ſingulis Mundi partibus eædem rationes ſingulares obtinet, nempe major cum fine ultimo convenientia.

§. MCLXXIII.

Hinc ſi quæratur de hoc vel illo Individuo, de Petro, Paulo vel alio, cur Deus illos potius ad Gloriam, quam vero alios, deſtinaverit? non aliter ac de univerſo Syſtemate reſponderi poteſt, nempe quia Fini divino convenientius fuit hoc vel illud Individuum eligi, quam reprobari.

§. MCLXXIV.

Ratio ergo objectiva Decreti eſt convenientia rei cum fine.

§. MCLXXV.

Cum teſtante S. Scriptura nihil, ratione bonorum ſpiritualium, hominem unum ab altero diſcernat, & nihil habeant quod non acceperint, neque propterea gloriandi cauſſam quisquam habet 1. Cor. IV. 7. neque quisquam præcellit, ſed omnes æque ſub peccato ſunt, & in eodem corruptionis luto hærent Rom. III. 9. 23. XI. 32. Hinc nulla ratio particularis indicari poteſt, cur Deus hunc potius hominem ſalvare decreverit, quam vero alium: ſed in ratione generali (§. 1173. 1174.) ſubſiſtendum eſt.

Quo-

Digitized by Google

§. MCLXXVI.

Quoniam porro ipſa Fides & tota Sanctificatio Dei donum eſt, & ex ipſo Decreto divino fluit, neque Salus tantum conſummata, ſed omnia in Filio donata ſunt, tam bonorum impetratio, quam applicatio. Act. XIII. 48. Eph. I. 4. Eph. II. 8. Phil. I. 29. Rom. VIII. 32. Hinc Deus prævidere non potuit peccatorem crediturum & bona operaturum, antequam hæc ipſi largiri decrevit.

§. MCLXXVII.

Et cum Deus omnia decernit ſimul (§. 1165.), etiam ſimul decrevit homini Gloriam & Media, nempe Fidem & Sanctimoniam vitæ, donare: Ut unum ab altero ſeparari nequeat; ſed unum involvat alterum.

§. MCLXXVIII.

Neque ergo dici poteſt, Deus decreviſſe homini huic vel illi Salutem conſummatam conferre, quia præviderit vel hunc hominem in his vel illis circumſtantiis crediturum, vel propter prævisa bona opera. Idem enim eſt ac ſi diceretur, Deum homini Salutem dare ideo decreviſſe, quia præviderit, ſe illi Fidem & reliqua dona ſpiritualia daturum.

§. MCLXXIX.

Et cum Fides ipſa ſit inchoatio æternæ Salutis Jeſ. LIII. 11. *coll. cum* Joh. XVII. 3. adeoque non aliquid ab illa diſtinctum, propterea etiam dici nequit, Deum homini conſummatam Salutem decreviſſe, quia decreverit ipſi conferre initium ejus; ſive Deum homini ideo conſummatam Salutem decreviſſe; quia decreverit ipſi conferre initium ejus; ſive Deum homini ideo conſum-

matam Vitam dare decreviſſe, *quia* prævidit ſe illi daturum Vitæ illius initium, hoc eſt, Fidem.

§. MCLXXX.

Conſummata ſalus ſine fide non obtinetur Joh. III. 16. 18. 36. per illam autem obtinetur (l. c.): Sequitur Fidem Medium eſſe perveniendi ad conſummatam Salutem.

§. MCLXXXI.

Conditio dicitur actio aliqua, quam quis præſtare tenetur, ſi boni ab alio promiſſi vult compos fieri.

§. MCLXXXII.

Fides eſt talis actio, quam homo præſtare tenetur, ſi æternæ Salutis vult compos fieri Actor. XVI. 31. E. Fides eſt conditio ſub qua homini æterna Salus promittitur, & ſine qua illam obtinere nequit.

§. MCLXXXIII.

Ipſa Fides eſt Dei donum (§. 1176.), reſpectu hominis vero conditio: Sequitur hominem conditionem illam non proprii præſtare viribus.

§. MCLXXXIV.

Cum Deus decernat omnia unico actu (§. 436. 1165.), quicquid in tota rerum ſerie fit, Finem & omnia Media ſimul; Sequitur Decretum divinum à nulla pendere poſſe conditione extra Deum: Si enim res decreta à conditione ſuſpenſa eſt, conditio ſimul decreta eſt.

§. MCLXXXV.

Neque propterea illud diſtingui poſſe in antecedens & conſequens.

Fruſtra

Digitized by Google

§. MCLXXXVI.

Fruſtra quod fieri dicimus, quando nullo fine fit, aut quando Media ad finem, quem intendimus, non ducunt.

§. MCLXXXVII.

Quamobrem cum ſapiens agat propter finem, & Media eligat ad illum ducentia, Deus vero ſit ſapientiſſimus (§. 499.): Etiam nihil facit fruſtra.

§. MCLXXXVIII.

Cum Deus nihil faciat fruſtra, hinc etiam nulla in Decreto de hominis Salute poteſt ordinare Media, quæ non ducunt ad Finem illum quem intendit, nempe hominis Salutem.

§. MCLXXXIX.

Si vero Deus intenderet omnium & ſingulorum hominum Salutem, & propterea Media, nempe largitionem Gratiæ Univerſalis, ad finem illum obtinendum ordinaret, & tamen Finem ratione magnæ hominum partis non aſſequeretur, quem tamen univerſaliter intendit, ſequeretur Deum agere fruſtra: Quoniam talia ordinaret Media, quibus finem non obtinet: Cum vero prius falſum eſt, etiam poſterius falſum eſt.

§. MCXC.

Hinc etiam Medium Liberationis non latius patere poteſt, quam Salus hominum per illud parata & intenta.

§. MCXCI.

Hiſce nunc præmiſſis nobis veram præcipuorum Reformatæ Eccleſiæ Theologorum mentem circa Decretum particulare, reſpiciens hominis Salu-

Salutem, exponere licet, æque maxima, quantum fieri poteſt, claritate.

§. MCXCII.

Deus pro infinito ſuo Intellectu, Omniſapientia & Omnipotentia tale producere decrevit Mundi ſyſtema, quod Fini ſuo eſt convenientiſſimum;

§. MCXCIII.

Illud autem à Deo ut Ens unicum conſideratur, & omnia quæ in eo continentur Intellectui divino infinito ſimul repræſentantur:

§. MCXCIV.

Et ita comparatum eſt, ut omnes rationes particulares reſolvantur in Univerſalem; Nec quidquam in illo continetur, quod non fiat in relatione ad totum Univerſum & ad totam Dei Perfectionem, cujus manifeſtatio Finis productionis illius eſt.

§. MCXCV.

Et Deus nihil in particulari decernit, ſed in relatione ad totum Univerſum & omnia ſua Attributa; Unde non potuit non omnia ſimul decernere.

§. MCXCVI.

Cum non decrevit unum ſine altero, etiam non decernit finem ſine mediis, omnem ergo rerum ordinem, conditionem, nexum, ſeriem rerum coëxiſtentium & ſucceſſivarum, talem qualis exiſtit, ſimul ordinavit atque conſtituit.

§. MCXCVII.

Et cum omnia ſapientiſſimo modo ordinata ſunt, omnia Media etiam aſſequuntur Finem ſuum.

In

Digitized by Google

§. MCXCVIII.

In univerſo autem hoc omnium rerum Syſtemate, quod Intellectus divinus unico intuitu ſibi repræſentat, & unico actu decernit, etiam continetur ſeries eventuum omnium, qui hominem reſpiciunt.

§. MCXCIX.

Unde Deus etiam unico intuitu ſibi repræſentavit ſimul cum toto Univerſo & omni nexu, homines in hoc terrarum orbe creabiles & labiles, creatos & lapſos; Ex his quosdam redemtos, efficaciter vocatos, in Chriſtum credentes, regeneratos, juſtificatos, ſanctificatos, ad finem perſeverantes & obſignatos & tandem glorificatos: Alios vero ex creabilibus illis & labilibus, creatis deinde & lapſis non redemtos, non in Chriſtum credentes, non efficaciter vocatos, non regeneratos, non per fidem juſtificatos, non ſanctificatos, non obſignatos, non glorificatos: Et uti totam hanc ſeriem unico intuitu ſibi repræſentavit, ſic etiam unico actu ſimul cum toto Univerſo eam producere decrevit.

§. MCC.

Unde ſimul diſpoſuit de omnibus conditionibus, mediis & fine.

§. MCCI.

Cum Decretum divinum nec rerum contingentiam, nec actionum creaturarum rationalium Libertatem tollat (§. 440.): Hinc quales Deus in hoc Mundi Syſtemate actiones creaturarum rationalium liberas ſibi in infinito ſuo Intellectu repræſentavit, qui fons omnium Idearum eſt, tales nempe liberas, etiam producere decrevit.

Unde

§. MCCII.

Unde homines nihilomines lubentes promtique faciunt quidquid faciunt, qua in re vera Libertatis notio conſiſtit (§. 730.) : Neque in indifferentia vel ſtatu medio inter utrumque oppoſitorum (§. 730.), qualis revera cum immutabili Decreto conciliari non poſſet.

Falſus nimirum hic de Libertate conceptus magnis in materia de Prædeſtinatione erroribus anſam dedit, uti ſuo loco de Remonſtrantibus videbimus, ſi enim ſummus Libertatis gradus in ſtatu illo perfecti æquilibrii conſiſtere, tunc omnino poſt immutabile Decretum nullus amplius Libertati locus foret, id enim ſpontaneitatem ad agendum requirit.

§. MCCIII.

Neceſſitas hypothetica talis eſt, vi cujus in Univerſo omnia ita contingunt, ut poſita cauſſa etiam ponatur effectus, & ad finem Conſequendum neceſſaria ſunt media (§. 432.); Cum vero in ſerie negotii Salutis finis & media ex mente Reformatorum ſibi invicem ita ſint ſubordinata, ut unum non poſſit eſſe ſine altero, & per conſequens ad effectum producendum requiratur cauſſa (§. 1196 -- 1200.), & per Decretum non tollatur contingentia rerum & actionum libertas (§. 1201.): Hinc ſequitur ex mente Reformatorum, per Decretum non introduci neceſſitatem abſolutam & fatum ſtoicum, ſed omnia fieri neceſſitate hypothetica.

§. MCCIV.

Decretum Dei univerſale eſt immutabile (§. 429.), & quicquid decrevit certo futurum eſt (§. 436.), idem propterea etiam competit particulari

culari ſub univerſali comprehenſo: Firmum enim ſtat Dei fundamentum: 2. Tim. II. 19. Eſaj. XLIX. 15. 16. Rom. IX. 11.

Cum nimirum Dei Intellectus & Sapientia infinita ſit, ab æterno jam novit, quid de actionibus ſingulorum hominum futurum ſit, neque opus eſt, ut expectet quid in tempore acturi ſint.

§. MCCV.

Deus omnia ab æterno decrevit & nulla eſſe poſſunt Decreta temporaria (§. 425. 426.); unde male à nonnullis ſtatuitur, Deum in tempore hominem eligere, quando credit.

§. MCCVI.

Abſolutum eſt quicquid à nulla conditione pendet; Cum vero Decretum divinum à nulla pendere poſſit conditione (§. 1184.): Hinc abſolutum dicitur.

Quod tamen non ita intelligendum eſt, ac ſi in Decreto omnes conditiones excluderentur, contrarium enim (§. 1182) & alibi probavimus; Aliud enim eſt à conditione pendere, aliud conditiones & Media ſubordinare Fini; prius Reformati in Decretis locum habere negant, poſterius vero de iis aſſerunt: Unde male Eccleſiæ Reformatæ imputatur, illam tam abſolutum credere Decretum, quod excluderet omnes conditiones & media, imo ipſam etiam contingentiam & creaturarum rationalium Libertatem, ſed id ſolum ſtatuunt, nihil fuiſſe extra Deum, à quo ceu conditione Decretum illius pendere potuerit.

§. MCCVII.

Cum Deus in Decreto rationem habere debeat omnium ſuorum Attributorum (§. 432.): Hinc etiam Juſtitiæ ejus vindicativæ demonſtrandæ locus eſſe debuit: Unde Salutem non omnibus

bus conferre decrevit, ſed illos ſtatui moraliter imperfecto permittit, omnibusque inde fluentibus malis phyſicis, quibus homo propria culpa per libertatis abuſum immergitur: quæ Decreti divini pars Reprobatio appellatur.

Deum autem Malum potuiſſe permittere & permiſſionem ejus decernere, neque per Sapientiam id impedire debuiſſe, ſupra jam demonſtravimus, ut & neceſſitatem abſolutam Juſtitiæ vindicativæ. Quæ omnia ad difficultates circa hanc decreti divini partem orientes tollendas in animum revocanda ſunt, neque putandum, Deum debuiſſe hominem talem creare, ut labi non potuiſſet: Egregie etiam verbis quidem breviſſimis ſed prudentiſſimis pronuntiat Vir Celeb JOH. ALPH. TURRET. *in Diſſert. de Variis Theol. capitibus* §. 80. 81. dicens: non magis tenebatur Deus homines impeccabiles efficere, quam lapides omnes in animantia bruta, animantia bruta in homines, homines in angelos mutare. Bonitas Dei ſejungenda non eſt ab ejus Sapientia cæterisque Virtutibus: Bonitas, inquis, non patiebatur hominem labilem creari; at ego regero, id voluit Sapientia. Quis ignorat vel optimum virum, ſi Sapientia poſtulet, certos bonitatis actus omittere.

§. MCCVIII.

Deus aliquid velle poteſt, cujus rationes nobis ſunt incognitæ (§. 410.); Hinc mirum non eſt, ſi rationes particulares, cur Deus hoc vel illud decreverit, plurimum nos latent: Ad hoc enim ſciendum opus eſt cognitione relationis cujuslibet rei ad totum Univerſum & omnia divina Attributa.

Digitized by Google

Sectio XVIII.

De Executione Decreti de Medio Salutis per Chriſtum parando.

§. MCCIX.

Cum ab æterno à Deo Triuno conſtitutum fuerit, ut Chriſtus ipſe Deus & Dei Filius hominibus miſeris Medium Liberationis, adeoque Salutem & Media eo ducentia compararet, compenſationem Legis violatæ præſtaret, & ita unica atque perfectiſſima Salutis cauſſa fieret; qui ſcopus totius Revelationis eſt: neceſſum fuit, tum ut ea poſſideat requiſita, quæ Salvator Hominis habere debet, tum ut vice peccatoris ea præſtaret, quæ Legis violatæ rigor ab ipſo poſtulabat.

§. MCCX.

Homo eſſe debuit (§. 1093.), & humana ejus Natura cum divina arctiſſimo nexu conjuncta (§. 1095.); Hinc neceſſum fuit, ut humanam aſſumeret Naturam, quod magnum illud Pietatis & totius Religionis revelatæ Myſterium eſt: Deum nempe manifeſtatum eſſe in carne. 1. Tim. III. 16.

§. MCCXI.

Id tamen Scriptura non ſtatim poſt lapſum factum fuiſſe aſſerit, ſed demum ſub finem quarti poſt Mundum conditum Millenarii.

Digitized by Google

§. MCCXII.

Neque dubitandum eſt, ſapientiſſimas ob cauſſas peractionem operis Redemtionis & adventum Filii Dei in Carnem à Deo fuiſſe dilatum.

§. MCCXIII.

Non tantum enim decurſu tam multi temporis neceſſitas ejus multo manifeſtior facta eſt, ſed & fides ultimorum, hoc eſt noſtrorum, temporum multo poteſt eſſe firmior.

Hæc quando aſſero, nolo dicere, veritatem revelatam ſucceſſu temporis certitudinem ſuam pedetentim amittere, quemadmodum voluit *JOH. CRAIGIUS in Theologiæ Chriſtianæ principiis Mathematicis*, dicens: *Ea quæ propter teſtimonium credimus, ſive illud ſit divinum per revelationem, ſive humanum, ſaltem eſſe probabilia; probabilitatem autem illam ſemper decreſcere pro ratione temporis, quod effluxit inde ab ea ætate, qua vixerunt teſtes, quorum authoritate fides noſtra nititur. Unde Religionis Chriſtianæ probabilitas non diutius duratura ſit, quam ab initio ſeculi hujus adhuc per* 1454. *annos, poſtea nullam amplius fore, niſi Chriſtus adventu ſuo interveniret.* Sed hoc dicere volo, quod mihi quivis facile concedet, non tot nunc Irreligionariis tantaque poſſe eſſe dubia, quando non tantum memorabilis hic eventus multis modis fuit prædictus, & tot fuere teſtes fide digniſſimi, & tota Benigniſſimi Salvatoris hiſtoria in clariſſima luce fuit poſita, quam ſi jam Caini tempore natus fuiſſet, quo tempore homines extiterunt pauciſſimi, neque etiam tunc temporis per miracula & Doctrinam occaſionem habuiſſet totam Divinitatis ſuæ Majeſtatem revelandi, qualem poſtea habuit.

§ MCCXIV.

Et Deus hoc modo etiam multifariam ſuam in Eccleſiæ Gubernatione Sapientiam manifeſtare potuit. Eph. III. 10.

Et

§. MCCXV.

Et quoniam Chriſtus Centrum eſt, ad quod tota Revelationis & Religionis Peccatoris peripheria tendit, ad quod omnia in Mundo ſpirituali ſive Civitate Dei referuntur, & fons omnis in Mundo illo actuoſitatis eſt, & eundem quem Sol in hoc vortice noſtro uſum præſtat, tum ratione lucis, tum ratione motus & activitatis reliquarum rerum ad illum pertinentium, & omnia in toto hoc Mundo ſpirituali ad illum tanquam communem Benefactorem & Fontem omnis Lucis & actuoſitatis, per conſequens etiam Vitæ, reſpiciunt; Hinc etiam concinnum maxime fuit, ut etiam ratione temporis in Centro Mundi illius ſpiritualis appareret, ad quem omnes Civitatis illius conſortes, alteri tantum debent retroſpicere, quantum alteri proſpiciunt. Quod etiam ad admirabilem Mundi Spiritualis ſive Civitatis Dei Conformitatem, Harmoniam & Pulchritudinem mirum quantum confert.

Supra (§. *686.*) indicavimus, Mundum univerſum in duas præcipue diſtinguendum eſſe partes, nempe in *aſpectabilem* & *ſpiritualem*, qui etiam *Civitas Dei* appellatur. Inter hos duos Mundos autem ſapientiſſima intercedit harmonia atque operum præcipuorum eventuumque conformitas; ut ea quæ in uno exiſtunt, Phyſice, in altero contingant Spiritualiter & Myſtice; uti vero reſpectu noſtri Sol corpus in Mundo maxime utile atque egregium, ad quod omnia reliqua vorticis noſtri corpora ſpecialem relationem habent, ab illo motum, lucem, calorem accipiunt; ita Chriſtus in Mundo ſpirituali Solis vicem præſtat, quoad omnem uſum & neceſſitatem ejus: Et ſicuti Sol Centrum Mundi hujus particularis ſive vorticis noſtri eſt; ita etiam Chriſtus conſiderandus eſt ut Centrum Mundi ſpiritualis vel Civitatis Dei, præcipue in terra hac; Ideo dixi concinnum fuiſſe ut etiam in Centro quaſi

Digitized by Google

Mundi ſpiritualis in hac terra appareret; probabile nimirum eſt, Civitatem Dei in hac terra tamdiu præter propter poſt Chriſti adventum duraturam ac ante illum duravit, ut adeo Chriſtus in Centro illius Civitatis ſive Mundi Myſtici advenerit, ad quod Fideles ante ipſum viventes proſpexerunt, illi vero qui poſt illum vivunt quaſi retroſpiciunt, quoties ea quæ olim in hac terra in Peccatoris bonum geſſit animo volvunt; ut adeo oculi omnium fidelium omnium Temporum in Chriſtum tanquam Centrum figantur, ita ut oculos (mentis ſcilicet) ſibi invicem quaſi obvertant, cum æque illorum oculi, qui ultra ſive ante tempus apparitionis ejus vixerunt, ac illorum qui citra vel poſt illud vivunt eo reſpiciant & defixi ſint: Maximam dicimus inde in Mundo ſpirituali oriri Harmoniam atque Conformitatem; uti nimirum in Mundo Corporali ſive viſibili ſapientiſſima obſervatur, tum diſpoſitionis corporum, tum eventuum harmonia atque conformitas; ita etiam inter Opera Mundi illius Phyſici & Mundi ſpiritualis ſumma reperitur harmonia, unde Theologiæ Emblematicæ fundamenta petenda ſunt (§. 686.); ſed eodem etiam modo Sapientia omnium rerum Conditoris requirit, ut etiam in ipſo Mundo ſpirituali ſeorſim ſpectato maxima omnium operum atque eventuum perſpiciatur conformitas: illa autem maxime in hoc conſiſtit, quod Chriſtus Centrum Mundi illius ſit etiam ratione temporis adparitionis ejus; Hinc Mundus ſpiritualis in duas quaſi dividitur partes, quarum una ultra, altera vero citra hoc centrum exiſtit; Hinc ſi adeſſe debet Harmonia, oportet ſimilitudo inter partes has intercedat, ut ſicuti in Mundo corporali ſymmetria quaſi deprehenditur atque conformitas, ita etiam in Mundo ſpirituali ſeſe habeat oportet: quæ conformitas, ſimilitudo ſeu ſymmetria quaſi, vel quocunque tandem nomine veniat, in hoc conſiſtit, ut ea quæ ante Chriſtum natum in Civitate Dei ſive Mundo Creaturarum intelligentium contigerunt, ſimilia ſint illis quæ poſt ipſum accidunt; adeo ut præcipua Eccleſiæ Dei fata, hiſtoriæ atque eventus ſimilitudinem habuerint cum illis quæ poſt ipſum eveniunt, in Chriſto vero ut centro omnia quaſi concurrant oportet: in iſta operum

rum & eventuum Mundi ſpiritualis ſapientiſſima conformitate quærendum eſt fundamentum totius Theologiæ typicæ, & ex Harmonia hac & ſimilitudine tanquam fonte tota illa Doctrina derivanda eſt; quantum autem conformitas illa & admirabilis operum divinorum Harmonia in Mundo naturali ſummam Conditoris ſapientiam prodit; ita non minus conformitas illa Mundi Myſtici eandem quammaxime illuſtrat; Ex his nunc oritur diviſio illa inter *Mundum Phyſicum* & *Myſticum*, Myſticus vero diſtinguitur in *Typicum* & *Antitypicum*: Si autem totum Mundum illum Myſticum in hac terra, ſive totum ejus Syſtema & ſeriem unico quaſi intuitu perſpicere liceret propter conformitatem & Harmoniam ejus, indeque orientem admirabilem pulchritudinem, in admirationem ſtupendæ omnium rerum Conditoris Sapientiæ raperemur. Præjudiciis ergo imbuti ſint oportet illi, qui aut totam de Typis ſive de Mundi Typici & Antitypici conformitate Doctrinam rident, aut ſaltem tantum hanc vel illam Mundi Typici particulam Typum rerum in Mundo Antitypico gerendarum geſſiſſe arbitrantur; ſed hi nec intelligunt admirabilem totius Mundi ſpiritualis ad ſe invicem relationem, Harmoniam atque inde orientem pulchritudinem, nec divinam Sapientiam, nec quid ſit rerum Nexus atque Syſtema! *Prius* cum plane nullam de ſtructura atque conſtitutione Mundi ſpiritualis notionem habent, omniumque ejus partium, tum ad Centrum ejus, tum ad ſeinvicem harmonica relatione, alias facile deprehenderent pulchritudinem ejus ſine hac conſiſtere non poſſe: Si enim Civitas Dei bene ordinata harmonice eſt, ſi ſic dicere fas eſt, regulariter conſtructa eſſe debet, requiritur ut non tantum Rex & Palatium ejus in Medio ſit, Apoc. XXII. 1. 2. ſed ut etiam reliqua Urbis illius ſtructura circumquaque ab hac & ab altera Palatii Regis parte Harmonica ſit, ut maximus in Varietate ſit conſenſus, ut mutua tum ad meditullium, tum ad ſeinvicem utriusque partis ſit relatio, tum demum urbis pulcherrima prodit conformitas, quæ tamen cum grata Varietate debet eſſe conjuncta. Nec inquam tales *ſecundo* operum divinorum ſapientiſſimam agnoſcunt ordinationem & diſpoſitionem, adeoque nec ex

illa ipſam Conditoris Sapientiam. Sed *tertio* malum illud præcipue inde eſt, quod ejusmodi homines non aſſueti ſunt, ut integrum ſyſtema & partium ejus nexum ſibi repræſentent, ſed omnia abſtracte tantum conſiderant, uti illi qui minutiis ſemper intenti relationem & nexum ad totum negligunt: Hinc nonnulli, cum apertis Scriptorum N. Teſt. verbis contradicere nolunt, quidem unius vel alterius rei in Veteri Oeconomia geſtæ rationem typicam admittunt, ſed connexa mutilantes totum Mundi illius typici Syſtema tale fuiſſe inficiantur. Sed utrum Sapientia divina dignius ſit, ut in univerſo Syſtemate admiranda ſit conformitas, atque totus ille Mundus ſpiritualis vel illa Mundi hujus myſtici pars quæ fuit ante Chriſti adventum tota fuerit typica: An vero ſi ſtatuatur tantum unam vel alterum univerſi ſyſtematis illius Mundi typici particulam typum geſſiſſe, quivis nullis præjudiciis imbutus Lector judicet; poſteriori enim modo totus nexus atque Harmonia operum Mundi ſpiritualis interrumpitur, quod Sapientiæ divinæ minime conveniens eſt. Sed plura hic addere inſtituti noſtri ratio non permittit.

§. MCCXVI.

Ita per Chriſti adventum totus ille Mundus ſpiritualis in duas quaſi dividitur partes, quæ licet inter ſe conveniant in multis, varie tamen differunt. Hujus autem differentiæ conjunctæ tamen cum eleganti conformitate conſideratio ad Glorificationem Dei & multifariæ ejus Sapientiæ pertinet.

§. MCCXVII.

De ipſa autem Filii Dei in carne manifeſtatione ita loquitur tota S. Scriptura, ut de Veritate ejus pleniſſime certi eſſe poſſimus, & in certitudine illa animus noſter conquieſcere queat.

§. MCCXVIII.

Non tantum enim tota Scripturæ harmonia, ſed

ſed univerſus etiam Mundi ſpiritualis ordo id teſtatur.

§. MCCXIX.

Omnia enim quæ Chriſtus, poſtquam in carne manifeſtatus eſt, dixit & fecit & paſſus eſt, per integrum ſeculorum antecedentium decurſum cum ipſo adventus illius modo, prædicta fuere atque hominum oculis ſubjecta, ut clariori modo id fieri vix potuiſſet.

§. MCCXX.

Primum fœcundiſſimumque Vaticinium continetur in promiſſione de Semine Mulieris Protoplaſtis ſtatim poſt lapſum data, quæ extat Gen. III. 15.

§. MCCXXI.

Sæpiſſime poſtea humana ſpecie indutus in Præludium futuræ Incarnationis Patriarchis apparuit Filius Dei, cumque ipſis collocutus eſt.

§. MCCXXII.

Quod tum temporis neceſſum fuit, ut illorum temporum Spes & ſequentium Fides confirmaretur.

§. MCCXXIII.

Totum deinde populum Iſraeliticum, modo maxime conſpicuo, ex Ægypto eduxit in Terram Cananæam, per deſertum Arabicum, cujus rei tam certa extant argumenta, ut dubitationi nullus locus ſupereſſe queat.

§. MCCXXIV.

Illi talem præſcripſit Cultum, qui imago fuit ejus quod poſtea futurum erat; Quisquis enim Chriſtum intuetur, is dubitare nequit, totum

 illum

illum Moſaicum cultum & rituum illorum apparatum Eum adumbraſſe, & ſapientiſſimam adeo rationem habuiſſe.

Vix quidquam in omnibus V. Teſt. Libris occurrit, quod Irreligionariis tam offendiculo eſt, & quod magis rident, quam quod varia illa præcepta Legis Moſaicæ inſtitutionis divinæ eſſe perhibeantur; ſed mirum non eſt, abſurdum illis id videri, qui nec finem omnium harum rerum, nec ergo veram illarum rationem cognoſcunt, nec totum illud Syſtema perſpectum habent, & omnium partium ad totum relationem ignorant, ſed partes tantum à reliquis ad totum Syſtema pertinentibus & ad communem finem tendentibus abſtractas conſiderant; mirum, inquam, inde non eſt, ſi in judiciis ſuis quammaxime errent & fallantur; idem nimirum ipſis accidit, quod illis, qui in hoc Univerſo caſus & res extra nexum cum reliquis & abſtracte à fine ad quem tendunt conſiderant, quæ propterea inutiles imo noxiæ ipſis videntur, quales ipſis non apparerent, ſi totum rerum ordinem atque nexum & ad finem relationem noſcerent; Ita Sapientiæ carnali multa in Lege illa videntur à ratione aliena atque abſurda ſi extra nexum ſuum conſiderentur, & ad totum Syſtema atque finem non referantur.

§. MCCXXV.

Poſtquam omnia ea, quæ ad Salvatoris Perſonam, ſtatus & officia pertinent, per os omnium Prophetarum prædicta atque multis modis præfigurata fuerunt, ut non melius in tabula omnia ea pingi potuiſſent, tandem Jeſus advenit & ſupra naturalis generationis ordinem, ne etiam peccato corrumperetur, à quo immunis eſſe debuit, natus eſt.

§. MCCXXVI.

Et ſimul, quod ad opus perfecti Liberatoris perficiendum maxime neceſſarium erat (§. 1095.) duæ

duæ naturæ divina & humana arctiſſime conjunctæ fuere, unde Sermo Deus caro factus dicitur Joh. I. 14. & Filius Dei factus ex Muliere. Gal. IV. 4. Rom. IX. 5.

§. MCCXXVII.

Et propter Unionem illam non ſunt duo, ſed unus Salvator, unica Perſona, cui Attributa & opera utriusque naturæ adſcribuntur.

§. MCCXXVIII.

Quæ Unio conſiſtit in arctiſſima & conſtantiſſima relatione naturarum ad ſeinvicem.

§. MCCXXIX.

Qua fit, ut proprietates & operationes utriusque naturæ toti ſuppoſito, ab alterutra natura denominato, tribuantur, quod Communicatio Idiomatum appellatur.

§. MCCXXX.

Qua unione opus erat ad ea opera perficienda, in quibus ſimul divini quid & humani eſſe debebat.

§. MCCXXXI.

Se autem promiſſum Salvatorem eſſe Chriſtus exhibuit, tum tempore ſui adventus, tum genere, & loco, & modo nativitatis, & totius Vitæ curriculo, mortis, ſepulturæ & reſurrectionis circumſtantiis, & omnibus deinceps ſequentibus eventibus.

§. MCCXXXII.

Nec minus Doctrinæ ſuæ Sapientia atque Sanctitate divina, morum innocentia Regno per Doctrinam, quæ à ſapientibus hujus Mundi ſtulta

habebatur, erecto, & mirum in modum conſervato; judiciis in hoſtes ſuos exercitis, quorum ipſi infenſiſſimi Judæi ut tot veritatis hujus argumenta & monumenta hodie adhuc non interrupta ſerie ſuperſunt, populus plane ſingularis, cui anathema quaſi fronti inſcriptum eſt.

§. MCCXXXIII.

Ea autem, quæ Chriſtus docuit de Deo ejusque virtutibus, de homine ejusque ſtatu, & officiis erga Deum, homines, resque omnes alias, ita comparata ſunt, ut conſcientiæ homines mirum in modum ſeſe approbent; Et ſermo ejus ex. gr. Joh. XIV - - - XVII. divinam plane præ ſe fert Majeſtatem, admirandam tamen ſimplicitatem.

§. MCCXXXIV.

Per ea autem, quæ fecit & paſſus eſt, tale Liberationis Medium præſtitit, & talem compenſationem diſſenſus per Legis violationem introducti, qualem à Peccatore requiri à priori demonſtravimus (§. 1028.). Unde eum Servatorem illum divinum eſſe dubitari nequit.

§. MCCXXXV.

Verborum factorumque ſuorum innumeris etiam Miraculis Veritatem & Divinitatem probavit. Matth. XI. 5. Joh. XXI. 25.

§. MCCXXXVI.

Et poſtquam Doctrina Evangelica ſemel miraculis confirmata eſt, opus non eſt, ut ea ad finem ſeculorum usque ſemper repetantur.

Dicere nimirum ſolent illi, qui de Scepticismo Theologico profeſſionem faciunt, quare Deus nullum amplius miraculum patret? Cum tamen hoc modo hominum

Digitized by Google

minum incredulitas modo multo faciliori debellaretur, quam ſi centum Eruditiſſimi Viri tot de Religionis Chriſtianæ Veritate Libros conſcribant. Sed hi non reputant α. falſum eſſe, quod hominum animi miraculorum patratione, niſi ſingularis gratia divina hominem convincat, ad fidem adducantur, quod etiam ex Miraculorum à Moſe Chriſtoque patratorum exemplo palam eſt; mille enim ab homine incredulo inveniuntur prætextus, quibus miraculi patrati falſitatem ſibi ipſi perſuadere poteſt; rem ipſe Benigniſſimus Salvator in Parabola, Luc. XVI. 31. ita explicat: deſcribit nimirum ibi hominem, qui variis Voluptatibus deditus omnes, uti ejusmodi hominibus accidere ſolet, Fidei, Pietatis, Conſcientiæque ſcintillas ſuffocaverat, qui inordinati vivendi generis communis fructus eſt: Sed fit, ut homo ille moriens pœnam Vitæ ſuæ debitam acceperit, recordatus Fratrum ſuorum, qui pari modo Vitam degebant & quibus ea quæ revelata extant parum certa videbantur; Unde Frater ipſorum optans, ne illis eadem quæ ſibi ſors contingeret, rogat Abrahamum, ut Miraculum fieret, ut nempe mortuus ſurgeret, ipſisque de fide revelata fidem faceret; ſcit nempe homo ille, quod Miraculo opus fuiſſet, ſi in vita ſua converti debuiſſet, unde ad converſionem fratrum eodem opus eſſe medio concludit; ſed Abrahamus ipſi demonſtrat, id ut fiat impoſſibile ſimul & inutile eſſe: & ipſi aſſerit, quod illi qui nec Prophetis fidem habeant, adeoque quibus ordinaria Media non ſufficientia ſint, nec Miraculorum ope converti poſſint: Ita Chriſtus, hominum profanorum animum intime perſpiciens, hanc objectionem ſatis ſolvit. β. Si porro Miracula toties repeterentur ac hominis increduli convictio id requireret, illa tam communia forent, ut non tantum homines ad illa non amplius attenderent, ſed tandem pro effectibus naturalibus haberent. γ. Omnis deinde fides hiſtorica evertenda eſt, ſi vetera Miracula fide digniſſima & certiſſima inficiari volumus. δ. Neque etiam fidei pretium ſuum conſtaret, Hebr. XI. 1. ſi Miraculis omnia quæ credi debent confirmanda eſſent.

Et

§. MCCXXXVII.

Et omnium, quæ Chriſtus fecit, teſtimonia adſunt fide digniſſima.

Illi, qui Veritatem Revelationis & Factorum Chriſti certitudinem à poſteriori probare ſolent, utuntur argumentis à fide hiſtorica deſumtis, dum argumentantur ex eo, quod multa ad rei Veritatem pertinentia ab ipſis etiam juratiſſimis Chriſti hoſtibus, Judæis, Gentilibus, Muhammedanis admittantur; Quod Teſtium ingens ſit numerus, rebus de quibus teſtantur præſentium, & eodem loco ubi omnia patrata fuere de eis teſtati ſunt, & eodem fere tempore quo omnia facta ſunt; & teſtimonium ſuum dicere veriti non ſunt, præſentibus etiam Veritatis hoſtibus & integris Synedriis. Ex teſtimoniis ſuis autem ne minimum temporale commodum percipere poterant, ſed maximis malis propterea ipſi affligebantur; unde dubitandum non eſt, conſcientiam ipſorum de Veritate rei fuiſſe convictiſſimam. Ex eo porro, quod ipſimet Judæi de reſurrectione Chriſti certi erant; nec minus ex admirabili prædicationis Evangelii effectu &c. Sed omnibus his argumentis ego uti nolo, illud enim, quod ad divinitatem Revelationis & S. Scripturæ demonſtrandam attuli, ſolum ſufficere certiſſimus ſum. Nolo tamen negare, argumentum illud, quod à Populo Judaico ad hunc usque diem ſuperſtite deſumitur, omni probationis vi deſtitutum non eſſe, quot enim Judæos video, tot monumenta Veritatis Hiſtoriæ Jeſu Chriſti mihi videre videor; Populus enim eſt, qui ſui parem in Univerſo terrarum orbe nec habet nec habuit unquam, Populus inter omnes gentes diſperſus, nec tamen unquam cum illis mixtus; Qui Patria ſua absque ulla illam recuperandi ſpe expulſus; Qui propterea nec in Regnum nec Rempublicam coaleſcere poteſt; Qui propriam Religionem habet, nec tamen illam ſecundum veram ejus rationem exercere & ſecundum ejus præcepta Deum colere poteſt; Cujus cultus ita comparatus eſt, qualem futurum in ipſis V. Teſt. Libris, quos divinos agnoſcunt, prædictum eſt; & ipſa quoque judicia in illos talia futura, qualia erant & nunc adhucdum ſunt, divina Oracula dudum

dudum indicarunt; de modo autem, quo ſtupendum hoc in ipſos judicium exercitum eſt, dubitari nequit, cum certiſſima ejus extent documenta: ex illo autem modo, quo natio hæc exterminata quaſi fuit, collatis iis quæ in S. Script. de memorabili hoc eventu narrantur, colligere licet, non tantum graviſſimam tremendi hujus judicii fuiſſe rationem, ſed etiam fidem facit iis, quæ S. Paginæ de exterminatione populis hujus prædixere. Unicum adhuc addendum nobis eſt, homini nempe carnali nihil tam abſonum videri quam ipſam Chriſti crucem, quod nempe hoc liberationis medium ſit, quod Filius Dei Carne veſtitus ab hominibus ludibrio habitus & crucifixus ſit; Stulta hæc &, abſit blaſphemia dicto, Sapientia Dei parum digna ſapientibus hujus Mundi videntur; Chriſtus ipſe hæc bene prævidit, unde beatos illos prædicat, qui non ſcandalizentur in ipſo, Matth. XI 6. & ipſe Apoſtolus Paulus paſſim hæc valide inculcat, unde Chriſtum ex Libro prophetico appellans lapidem offenſionis & petram ſcandali, Rom. IX. 32. 33. Et aſſerit Verbum Crucis Chriſti pereuntibus ſtultitiam eſſe, & per illam reprobari Sapientiam Sapientum, nec per Sapientiam Mundum Deum cognoſcere, & placuiſſe Deo per ſtultitiam prædicationis ſervare credentes, Chriſtum Crucifixum Judæis ſcandalum, græcis vero, ſapientiam quærentibus, ſtultitiam eſſe; neque etiam vult, ut Chriſtus evangelizetur in Sapientia verbi, ne evacuetur crux ejus, 1. Cor. I 17. 18. 19. 21. 24. Et hominem animalem non percipere ea quæ Spiritus Dei ſunt, ſtultitiam enim illi eſſe, 1. Cor. II. 14. Mirum ergo non eſt, ſi hæc contingant, quæ ipſemet Chriſtus & Apoſtolus ipſe, litteris omnis generis Sapientiæ & Scientiæ verſatiſſimus, prædixit: Sed ad ejusmodi ſcrupulos animo eximendos reputanda ſunt, quæ ſupra jam ſæpius inculcavimus, nempe α. hoc eſſe Myſterium β. propterea in eo multa nobis eſſe incomprehenſibilia γ. in relatione ad omnia Dei Attributa & totum Univerſum conſiderandum eſſe δ. nec in toto Syſtemate unum ab altero eſſe ſeparandum: tandem etiam obſervandum eſt, hoc ipſum indicare, Doctrinam illam non humana Sapientia fuiſſe excogitatam, alias magis illi accommodata foret, neque

tanta

tanta ſimplicitate absque ullis phaleris atque ornatu conſcripta eſſet.

§. MCCXXXVIII.

Cum Pœna peccati ſit Mors per naturalem effectum (§. 824.), & Deus etiam Legis poſitivæ transgreſſoribus mortem omnis generis comminatus ſit, Gen. II. 17., & Compenſatio exacte æquivalens abſolute neceſſaria ſit (§. 904. 908.): Hinc Chriſto etiam moriendum fuit, ut eſſet Salvator conſummatiſſimus. Heb. II. 10.

§. MCCXXXIX.

Se autem talem eſſe demonſtrare debuit Exaltatione, Rom. I. 4. qua manifeſtavit, ſe Juſtitiæ divinæ ſatisfeciſſe & compenſationem Pœnæ æquivalentem exacte præſtitiſſe, & ſibi ut perfectiſſimo Salvatori regni Gratiæ & Gloriæ adminiſtrationem competere, & in hoc exaltationis ſtatu etiam parta Beneficia applicare, Eph. IV. 8. 10. 11. 12. & ad dilatationem & multiplicationem Regni ſui Spiritum S. mittere poteſt. Joh. XVI. 7. 13. 14.

§. MCCXL.

Officium Salvatoris in hoc conſiſtit, ut omnia ea faciat, quæ ad Peccatoris Liberationem & reſtitutionem in ſtatum perfectionis neceſſaria ſunt, ſive ut Peccator cum propria Salute poſſit eſſe ad Dei Glorificationem.

§. MCCXLI.

Ad id requiritur α. ut homini Peccatoris Medium Liberationis natura incognitum (§. 914.), unde vera Religionis Peccatoris ratio conſtat, patefaciat β. ut illud comparet, & γ. applicet.

Triplex

§. MCCXLII.

Triplex inde enaſcitur Munus, quatenus enim Chriſtus Medium Liberationis revelat, vocatur PROPHETA; quatenus illud opere plenariæ Satisfactionis comparat, vocatur SACERDOS; quatenus vero illud Peccatori applicat & facit, ut ipſe ad Gloriam ſuam vivat, REX vocatur.

§. MCCXLIII.

Apparet ex his, Sacerdotale reliquorum quaſi fundamentum eſſe: Illo enim ſi nihil partum eſſet, per propheticum nihil potuiſſet annuntiari, & per regium non donari & conſummari.

§. MCCXLIV.

Fundamentum Religionis peccatoris eſt omnimoda dependentia à Chriſto tanquam unica atque perfectiſſima cauſſa Salutis (§. 1052. 1054.), talis autem eſt per Trinum quod peragit officium (§. 1242.), hinc patet Peccatorem à Chriſto pendere tanquam à perfectiſſimo Propheta, conſummatiſſimo Sacerdote, & Regeglorioſiſſimo.

§. MCCXLV.

Cum vero, per demonſtrata, Revelatio unice propter Myſterium hocce neceſſaria fuerit, conſequitur etiam Medium illud Salutis, quod revelatum eſt, unicum eſſe; cum vero Medium illud ſit Chriſtus per trinum munus ſuum (§. 1242.): Hinc etiam peccator à Chriſto unice tanquam à Propheta, Sacerdote & Rege dependet.

§. MCCXLVI.

Et quoniam dependentia eſt fundamentum Religionis revelatæ (§. 1052. 1054.): Hinc illi funda-

Digitized by Google

fundamentaliter errant, qui perhibent hominem ab alio præter Chriſtum in Negotio Salutis tanquam infallibili Propheta, ſummo Sacerdote, & in Eccleſia Rege atque Domino dependere.

Sectio XIX.

De
Medii Liberationis Applicatione.

§. MCCXLVII.

Homini competit Libertas, quæ fluit ex ipſa animæ Eſſentia (§. 731.), imo illa ipſi adeo eſſentialis eſt, ut niſi homo liberam haberet Voluntatem humanam naturam exuiſſet; quæ Libertas etiam requiritur ad fundamentum omnis Religionis: Religio enim cum tota doctrina morali ſine Libertate tota concideret, tam ratione cultus, quam præmiorum & pœnarum (§.966.972.); Cum vero Peccatum oriatur ex abuſu Libertatis illius (§. 476.), ſequitur per peccatum Libertatem non tolli, ſed hominem illa abuti.

§. MCCXLVIII.

Per liberum Arbitrium intelligitur Vis actiones liberas ſuas determinandi conformiter Religioni Revelatæ & Naturali.

Liberum arbitrium proprie involvit duas Notiones, ſignificat nempe α. facultatem illam liberam, qua anima ſemper ſponte determinatur ad actiones ſuas β. Vires ad actiones ſpirituales ſive cum Religione revelata conformes faciendas; ſive habitum actiones ſuas dirigendi ſecundum Legem Evangelicam.

Cum

§. MCCXLIX.

Cum homo conſtitutus in ſtatu moraliter imperfecto opus cum Attributis divinis & propria Salute conforme, adeoque vere bonum, edere non poſſit (§. 871.): Sequitur, quod, etſi homo poſt peccatum commiſſum retineat facultatem liberam; ipſi tamen deſint vires liberi Arbitrii ad actionem Legi Evangelicæ conformem ſeſe determinandi.

§. MCCL.

Hoc à priori ex ipſa rei natura demonſtravimus, nunc demum autem S. Scripturam idem dicere oſtendemus, ut nimirum pateſiat, illam de hominis corruptione nihil dicere, quod non ex Principiis Rationis demonſtrari poteſt, adeoque arbitrandum non eſſe, corruptionem hominis in S. Script. nimis exaggerari.

§. MCCLI.

Deſcribit enim hominem ut Intellectu obtenebratum Eph. IV. 18. V. 8. qui ergo, dum Bonum non cognoſcit, illud etiam appetere nequit: nec intelligit ea quæ ſunt Spiritus Dei, ſive quæ ille revelavit, 1. Cor. II. 14.

§. MCCLII.

Nec porro homo, quatenus ſub peccato eſt, Attributa divina ut motiva actionum ſuarum conſiderare poteſt, quod tamen etiam ad Religionem Naturalem requiritur (§. 771.), nam Apoſtolus dicit τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ſive ſapientiam Carnis, eſſe inimicam in Deum & Legi Dei non ſubjici, cum ne quidem poſſit, Rom. VIII. 7.

§. MCCLIII.

Apparet ex hoc, hominem Religionem Natura-

turalem, quamdiu in ſtatu peccati verſatur, ſervare non poſſe.

§. MCCLIV.

Homo etiam dicitur Servus peccati, Joh. VIII. 24. Rom. VI. 16. 17. 20. imo mortuus eſt, hoc eſt, omni activitate ad opus ſpiritualiter bonum producendum privatus. Eph. II. 1 - 3.

§. MCCLV.

Cum ergo Peccator nec intelligit quæ Spiritus Dei revelat (§. 1251.), nec ea facere poteſt (§. 1254.): Sequitur illum etiam officia Religionis revelatæ ſervare non poſſe.

§. MCCLVI.

Hic nunc oſtendere licet, quænam ſit differentia inter Naturam & Gratiam; quæ patet ex differentia inter Virtutem Naturalem, Pietatem & Virtutem Chriſtianam.

§. MCCLVII.

Virtus Naturalis conſiſtit in actionis moralitate intrinſeca, quatenus noſtram aliorumque perfectionem, quoad Vitam temporalem, promovet & inde motiva deſumuntur.

§. MCCLVIII.

Syſtema, quod officia hæc complectitur, vocatur *Jus Naturæ.*

§. MCCLIX.

Cum in Virtute naturali, adeoque Jure Naturæ, nulla actionum motiva ab Attributis divinis deſumantur (§. 1257.); Hinc eſt quod JCti & Philoſophi dicant, Jus Naturæ etiam locum habere poſſe, etſi, abſit blaſphemia dicto, nullus exiſteret Deus.

Jus

Digitized by Google

Jus Naturæ nimirum reſpicit ſolummodo ea officia, quæ homo vel ſibi in ſtatu temporali ſive Vita corporali, aliisque in Societate Civili debet; ut illud Atheum etiam obliget, licet exiſtentiam divinam neget, adeoque actionum ſuarum motiva à Dei Attributis deſumere nequeat & irreligionarius ſit.

§. MCCLX.

Ad Jus Naturæ obſervandum viribus nonniſi naturalibus opus eſt, unde à Philoſophis demonſtratur, ejus obſervationem cuivis homini poſſibilem eſſe.

§. MCCLXI.

Hinc etiam Apoſtolus de Gentilibus dicit, illos facere ea quæ legis ſunt Rom. II. 14. hoc eſt ea quæ ipſum Jus Naturæ præſcribit, dum Virtutes naturales ſæpiſſime erga ſemetipſos & proximum exercebant, facientes ea quæ ad ſtatus temporalis ſui & proximi perfectionem contribuebant.

§. MCCLXII.

In Pietate autem actionum motiva deſumuntur non tantum à proprii Proximique ſtatus temporalis perfectione, ſed etiam ab Attributis divinis ex lumine Naturæ notis, & in S. S. clarius revelatis.

§. MCCLXIII.

Officia autem hæc, ſive hunc actiones ſuas dirigendi modum præſcribit *Religio Naturalis,* (§. 771.).

§. MCCLXIV.

Patet ex his, quænam ſit differentia inter Jus Naturæ & Religionem naturalem, illud ſcilicet reſpicit tantum ſtatum perfectionis temporalis tum propriæ, tum Proximi & inde motiva deſu-

mit; Religio autem naturalis etiam Deum reſpicit, & ab Attributis ejus motiva deſumit.

§. MCCLXV.

In *Virtute* autem *Chriſtiana* motiva actionum deſumuntur ab opere Redemtionis & præcipue ab Attributis divinis per illud à Deo revelatis, (§. 1060.).

S. Scriptura Pietatem, hoc eſt, obſervationem Religionis Naturalis & Virtutem Chriſtianam communi Pietatis nomine comprehendit.

§. MCCLXVI.

Patet ex his, cum differentia ſit inter Jus Naturæ & Religionem Naturalem, quod, etſi demonſtratur cuivis homini Juris Naturæ obſervationem poſſibilem eſſe, propterea poſſibilitas obſervandi Religionem Naturalem demonſtrata non ſit.

Diſtinctius hæc fuerunt evolvenda, ut illis, qui Religionis revelatæ neceſſitatem negant, eo melius obviam ire queamus; quod ex eo etiam tueri conantur, quod homini non impoſſibile ſit actiones ſuas ſecundum præcepta Juris Naturæ dirigere, & inde concludunt, confundentes Religionem Naturalem cum Jure Naturæ, obſervationem Religionis Naturalis poſt peccatum non eſſe impoſſibilem, adeoque Revelatam non eſſe neceſſariam.

§. MCCLXVII.

Apparet porro, id quod in Theologia & Philoſophia morali ad exercitium Virtutis & evitationem Vitii pertinet, & internas animæ actiones reſpicit, multum à ſe differre.

§. MCCLXVIII.

Etſi ergo obſervatio Juris Naturæ ſive Virtutum

tum naturalium non impoſſibilis ſit (§. 1259.), tamen ad obſervandam Religionem Naturalem & Revelatam Vires naturales non ſufficiunt (§. 1253. 1255.), unde Viribus ſupernaturalibus opus eſt.

Ad hæc quæ §§. præcedentibus dicta ſunt qui attendit, facile percipere poteſt, ſtatum internum Chriſtiani plane aliter comparatum eſſe quam alius hominis, cui præter Vires naturales poſt lapſum ſuperſtites nihil ſupereſt ad exercitium Virtutis moralis ſive civilis. Et quod Sola Pietas atque Virtus Chriſtiana Deo placere poteſt, quam ipſe in homine operatur. *Vide WOLFII Philoſoph. moralem §. 676. 677. & Nachrichten von ſeinen eigenen Schriften. Cap. IX. §. 148.*

§. MCCLXIX.

Cum Viribus ſupernaturalibus opus ſit ad officia Religionis Peccatoris præſtanda (§. 1268.): Hinc Miraculo opus eſt, quo homo è ſtatu moraliter imperfecto reſtituitur in ſtatum moraliter perfectum (§. 650.): Miracula autem nemo niſi Deus poteſt patrare: E. Solus Deus Vires illas ſupernaturales homini conferre poteſt, quibus officia Religionis revelatæ implere & à ſtatu imperfecto liberari poteſt.

§. MCCLXX.

Illa Virium Supernaturalium collatio vocatur Medii Salutis applicatio.

§. MCCLXXI.

Religio revelata ad certa obligat officia (§. 1063.), ad illa præſtanda autem Libertate opus eſt (§. 966. 972.); Hinc ſequitur, Gratiam divinam in collatione Virium Supernaturalium ita agere, ut tamen homo libere agat.

Hic divinus operandi modus cum hominis Libertate optime conciliari poteſt, cum eſſentia & ſummus Libertatis gradus in ſpontanea actionum determinatione conſiſtat (§ 730.); hinc Deus ita agit, ut in homine ſpontaneitatem actionis producat. Cum vero Remonſtrantes ſummam Libertatem in indifferentia perfecti æquilibrii, contra principia philoſophica & experientiam, conſiſtere exiſtiment, mirum non eſt, ſi illam cum Gratiæ divinæ efficacia conciliare nequeant.

§. MCCLXXII.

Imperfectionem moralem Peccatoris variæ comitantur ſequelæ (§. 879.); Hinc ſi homo à morali illa imperfectione & illius ſequelis liberari debet, etiam talia adhibenda ſunt remedia, quæ omnibus illis ſequelis tollendis apta ſunt.

§. MCCLXXIII.

Quoniam enim homo excluſus eſt per peccatum à Communione Dei (§. 820.), & Liberationis medium ipſi natura ignotum ſit (§. 914.); Hinc opus eſt, ut homo Peccator iterum ad Communionem Dei invitetur & ipſi Salutis medium notificetur, quæ beneficia vocantur VOCATIO.

§. MCCLXXIV.

Et cum abalienatus ſit à Vita Dei & ſpiritualiter mortuus, (§. 821--823.), neceſſe eſt, ut ipſi reddatur actuoſitas ſpiritualis & communio cum Vita Dei, quod Beneficium REGENERATIONIS nomine venit.

§. MCCLXXV.

Cum porro homo ſalvandus obligatus ſit ad officia illa præſtanda, ad quæ per Religionem revelatam obſtrictus eſt (§. 1063.), ut nempe aſſentiat teſtimonio Dei de Medio ſalutis parato & opti-

Digitized by Google

optimo atque perfectiſſimo unicoque Salvatori ſe ſalvandum cum abnegatione ſui ipſius ex animo committat, Peccator vero ad hæc impotens ſit (§. 871. 1255.), & Intellectu obtenebratus (§. 869.), & Voluntate perverſus (§. 870.); Hinc alio opus eſt beneficio, quod appellatur FIDES.

§. MCCLXXVI.

Et quia Pœna cum peccato effectu naturali connexa eſt (§. 872 - - 877.), & homo transgreſſione Legis cui obſtrictus eſt, Jus ad ſummi Boni poſſeſſionem amiſit (§. 817. 819.): Sequitur neceſſum eſſe, ut à Pœna liberetur & ipſi Jus ad poſſeſſionem ſummi Boni iterum adjudicetur, quæ applicationis medii liberationis pars JUSTIFICATIO appellatur.

§. MCCLXXVII.

Et cum careat ſanctitate per peccatum amiſſa (§. 878.), Voluntas autem ejus primitus ſancta fuerit creata (§. 791. 792.): E. ſi priſtino ſtatui perfectionis reſtitui debet, etiam SANCTIFICATIONE opus habet.

§. MCCLXXVIII.

Modus liberationis homini ignotus eſt (§. 883.), Hinc opus eſt, ut ipſi notificetur, & ut per peccatum remotus à Communione Dei iterum ad illam invitetur (§. 1273.).

§. MCCLXXIX.

Hoc Beneficium vocatur VOCATIO, quæ conſiſtit in notificatione Voluntatis divinæ de Medio Liberationis parato & imperio divino de illo amplectendo.

Digitized by Google

§. MCCLXXX.

Medium illud Liberationis, ad quod homo invitatur mandato divino, unicum tantum eſt; Hinc etiam *Vocatio* nonniſi unica eſt.

§. MCCLXXXI.

Quoniam homo ita reducendus eſt ad Deum ut tamen libere agat (§. 1271.); Hinc ita vocatur, ut ſuum ipſi maneat officium & ut ſponte determinari poſſit.

§. MCCLXXXII.

Ubi autem certa præſtanda ſunt officia & Libertas inconcuſſa in actionibus illis manere debet, ibi omnia unico momento fieri nequeunt, unde certis *Vocationis* illius opus eſt gradibus, quæ ſi ſummum attingit gradum vocatur *efficax*, ſi vero in inferioribus ſubſiſtit appellatur *communis*.

§. MCCLXXXIII.

Et cum gradus inferiores illius in Mediis tantum externis conſiſtant, inde gradus illi Vocationis huic beneficio nomen *externæ* dant; ſi vero ſummum attingit gradum, modo ſupernaturali ipſe facultatum Animæ uſus, Intellectus æque ac Voluntatis, mutatur, unde tunc vocatur *interna*.

§. MCCLXXXIV.

Terminus à quo homo vocatur eſt ſtatus miſeriæ & peccati & abalienationis à Communione Dei (§. 820. 1273.), Eph. II. 12.

§. MCCLXXXV.

Terminus vero, ad quem vocatur, eſt Chriſtus tanquam unicum atque perfectiſſimum Medium Salutis, Jeſ. XLV. 22.

Ita

Digitized by Google

§. MCCLXXXVI.

Ita autem negotium hoc conſiderandum eſt, ut attendatur quid homo & quid Spiritus S. in illo agat? Ut limites inter Naturam & Gratiam conſtituantur.

§. MCCLXXXVII.

Nunquam enim Gratiæ operatio vires naturæ ſive uſum virium naturalium tollit, ſed potius emendat & ſupernaturales vires addit.

§. MCCLXXXVIII.

Per Vires autem ſupernaturales intelligo eas, quibus homo immediate à Spiritu S. inſtruitur, ut talia agere poſſit, quæ neque ex vi animæ naturali, neque ergo ex ſtatu ejus antecedente fluunt.

§. MCCLXXXIX.

Deficit autem *primo* hominis Intellectus & ipſius Ratio, ut licet natura Revelationis Medii Liberationis poſſibilitatem noſcere vel conjicere poſſit (§. 920 - - 925.); attamen veritatum revelatarum actualitatem ſive exiſtentiam ignorat Intellectus ſibi relictus, cum modum neſciat quo id fieri poteſt (§. 910 - - 914.); Et licet Ratio Veritatis naturalis nexum perſpicit, tamen veritatum revelatarum nexum perſpicere propriis viribus non valet.

§. MCCXC.

Unde per divinam Gratiam fit, ut defectus hic ſuppleatur, qui primus Vocationis gradus eſt, dum Deus peccatori Voluntatem ſuam de Medio Liberationis parato à peccatore amplectendo patefacit: & eoipſo ad Communionem ſui invitat.

Digitized by Google

§. MCCXCI.

Idque fit, dum ſingularis Dei circa ſalvandos cura rerum ordinem ita diſpoſuit, ut Liber ille, in quo Evangelium hoc continetur, ad illorum manus perveniat, qui ad Salutem perducendi ſunt.

§. MCCXCII.

Aut dum per Evangelii præcones Voluntas illa divina omni cum eloquentia, auctoritate & diligentia proponitur & inculcatur.

§. MCCXCIII.

Cum hoc Beneficio non omnes omnino homines fruantur, uti experientia conſtat, cum jam olim ſub Oeconomia Veteri Evangelium pauciſſimis patefactum fuerit, & hodie adhucdum multi exiſtant Populi, qui illud nunquam audiverunt; Hinc patet *Vocationem non eſſe Univerſalem.*

§. MCCXCIV.

Hominis autem officium eſt ut audiat Jeſ. LV. 3. Luc. VIII. 8. hoc eſt, ut debitam adferat attentionem tanquam rei ponderoſiſſimæ, de qua propria Salus pendet.

§. MCCXCV.

Tenetur ergo facultatibus naturalibus ita uti, ut Veritates revelatas attente legat, audiat, atque conſideret & in illis tum Dei Soſpitatoris Gloriam, tum propriam Salutem quærat.

§. MCCXCVI.

Neque dici poteſt, hominem Veritatum revelatarum plane nihil intelligere, ſi ipſi proponantur, etiam impii cognoſcere poſſunt quid ſibi velit illa propoſitio: Jeſus Chriſtus eſt unica atque per-

Digitized by Google

perfectiſſima cauſſa Salutis; noſcunt etiam ex hac Veritate alteram fluere, nempe: Ipſum ut talem quærendum atque adorandum eſſe.

§. MCCXCVII.

Ipſa tamen illa attentio etiam donis Spiritus Sancti generalibus excitari, augeri & conſervari poteſt. Act. XVI. 14. quod ſi fit, ſecundus Vocationis gradus eſt.

§. MCCXCVIII.

Si homo, quantum per vires naturales ipſi licet, debitam adhibet diligentiam, etiam interna conſcientiæ tum de magnitudine miſeriæ, tum de veritate teſtimonii divini oritur convictio; quæ excitari poteſt tum ex omnium operum manuum Creatoris contemplatione, quæ hominem ad Communionem Dei ſummi rerum Moderatoris quærendam quaſi invitant, dum ipſi Cœli Gloriam Dei enarrant. Pſal. XIX. 2-5.

§. MCCXCIX.

Tum per conſiderationem maximæ divinæ Benignitatis erga genus humanum, dum oſtendit ſe bonorum omnium fontem, maximum ſimul atque optimum eſſe, dum non patitur ſe expertem eſſe teſtimonii bona tribuendo. Actor. XIV. 17.

§. MCCC.

Et per ipſam Dei longanimitatem, quæ homini non tantum Salutis ſpem ſuppeditat, ſed quemvis ad reſipiſcentiam ducere debet Rom. II. 4.

§. MCCCI.

Plurimum etiam ad Peccatoris conſcientiam con-

convincendam conferunt gravia Dei, tum in ipſum, tum in alios Judicia; quibus fit, ut homo tum ad ſtatum ſuum in præſenti vita, tum ſequentem exitum & ſtatum poſt hanc vitam attendat & ſolicitus fiat; Unde non poſſunt non conſcientiæ morſus oriri, præcipue ſi judiciorum divinorum gravis accedat inculcatio, illorumque meditatio, Act. XXIV. 25.

§. MCCCII.

Magnum vero ad hoc efficiendum confert ipſa diligens Verbi divini lectio atque conſideratio, mallei enim inſtar illud ſeſe habet, Jer. XXIII. 29.

§. MCCCIII.

Ea quæ hactenus diximus inde à §. 1294. ipſis etiam naturæ viribus præſtari poſſunt.

§. MCCCIV.

Et ſi Spiritus Dei ipſe quaſi ad oſtium cordis peccatoris ſtat, & reiterata conſcientiæ excitatione pulſat, & motus illos conſervat, tertius Vocationis gradus oritur.

§. MCCCV.

Cum homo Natura in ſtatu tenebrarum verſetur ratione cognitionis circa Medium Liberationis & res divinas (§. 869.); hinc ut malo huic remedium adhibeatur, Intellectus illuminatione opus eſt.

§. MCCCVI.

Per *Illuminationem* autem intelligimus convictionem ſupernaturalem veritatum revelatarum, & nexus illarum diſtinctam in mente repræſentationem.

Ex

§. MCCCVII.

Ex ſtatu tenebrarum & moraliter imperfecto per effectum naturalem illuminatio ſequi nequaquam poteſt, nulla enim illius indicari poteſt ratio ſufficiens, propterea miraculum, & immediatum Spiritus S. opus eſt: Et quartum Vocationis gradum conſtituit. 2. Cor. IV. 6.

§. MCCCVIII.

Quoniam operatio hæc fit per Miraculum, ab homine non dependet, an illam admittere, an non admittere velit. Nec magis illam avertere poteſt, quam olim Chaos Mandatum divinum avertere potuit, dicens fiat Lux. Gen. I. 3.

§. MCCCIX.

Neque poſt eclypſin ſolarem factam homo impedire poteſt, quo minus obſtaculo ablato Lux ſolis redeat & objecta diſtincte repræſentet: ita etiam homo impedire nequit, ut in tenebris Intellectus Lux iterum ſplendeſcat.

§. MCCCX.

Nec etiam tali convictioni magis quam per demonſtrationem Geometricam factæ reſiſtit.

§. MCCCXI.

Ideo Gratia hæc efficax vocatur, & non poteſt non hominis mentem in aſſenſum trahere.

§. MCCCXII.

Neque magis hominis libertati obeſſe poteſt; ac illi aliquid derogatur, ſi ſole poſt tenebras redeunte objecta circumjacentia ipſi clare repræſentantur, aut ſi de Veritate Geometrica per illius

Digitized by Google

illius demonſtrationem & nexus veritatum in illa propoſitione contentarum diſtinctam repræſentationem convincitur.

§. MCCCXIII.

Cum illuminatio non poſſit non eſſe efficax (§. 1308 - - 1311.), & ſit pars Vocationis (§. 1307.), per experientiam tamen uon ſit univerſalis, cum tot homines in tenebris permaneant, neque unquam aut de Veritatibus revelatis convincantur, aut eas in admirabili ſuo nexu diſtincte percipiant; Sequitur Vocationem etiam quoad hanc partem non eſſe univerſalem.

§. MCCCXIV.

Cognitio viva vocatur, quæ motivum actiones ſuas ſecundum præcepta Religionis revelatæ dirigendi præbet.

§. MCCCXV.

Licet homo natura etiam multas veritates revelatas intelligere poſſit (§. 1296.); at cognitio illa tamen ſterilis manet, deſtituta Virtutis fructu, quæ inde oriri debet.

§. MCCCXVI.

Unde, cum ex ſtatu Voluntatis moraliter imperfecto, perfectus ſequi nequeat, Spiritus S. Gratia defectus hic etiam ſupplendus eſt.

§. MCCCXVII.

Qui Intellectui Veritatem cœleſtem cum animi convictione non tantum repræſentat, ſed cognitionem illam vivam facit, ut Voluntas moveatur ad mentem ſuam totam propter Doctrinæ illius cœleſtis evidentiam atque præſtantiam ad ſtudium pietatis componendam.

Stu-

§. MCCCXVIII.

Studium hoc vocatur: Propoſitum conſilia ſua & actiones mutandi & in illo ſummus Vocationis gradus conſiſtit.

§. MCCCXIX.

Ita vero Spiritus S. in hoc negotio operatur, ut homo non in ancipitis deliberationis bivio conſiſtat, & in æquilibrio tantum ſtatuatur: indignum enim foret ejus tum Sapientia tum Bonitate, ſi creaturam rationalem libertate præditam in deliberationis bivio conſiſtentem Gratia ſua ulteriori deſtitueret, ut homo in re maximi momenti, tamen imprudens aut invitus agere deberet & fatali quodam inſtinctu.

§. MCCCXX.

Porro ita agit, ut homo in determinatione ſua liber maneat, neque obtorto quaſi collo & invitus trahatur; facit ut homo volens agat, Phil. II. 13. Veritates tam clare mentibus ingerit, ut non poſſint non aſſentiri, & tanta motiva voluntati ſuggerit, ut non poſſit nolle: ſed fateatur: *Pellexiſti me Jehova, & pellectus ſum, fortior fuiſti me & prævaluiſti.* Jer. XX. 7.

§. MCCCXXI.

Licet autem Peccator ab initio reſiſtat, cum totus quantus eſt in partem contrariam ruat, tamen Gratia peccati tenebras diſpellente non poteſt amplius reſiſtere, dum agnoſcit ſe, ſi hoc faceret, creaturam eſſe infeliciſſimam.

§. MCCCXXII.

Ex ſtatu hominis moraliter imperfecto perfectus ſequi nequit niſi per miraculum (§. 650.), quan-

quando autem Intellectus hominis modo ſupernaturali illuminatur & Voluntas flectitur ad actiones ſuas ſecundum Religionem revelatam inſtituendas, ex ſtatu imperfecto tranſit in perfectum, in quo ſummus Vocationis Gradus conſiſtit (§. 1307. 1318.); E. Vocatio illa, quæ ſummum attingit gradum, non poteſt fieri niſi per Miraculum & propterea Creaturæ vires excedit.

§. MCCCXXIII.

Sed hominis per peccatum à Dei commercio remoti Vocatio conſiliique priſtini mutatio (§. 1318.) ad ſtatum ipſius miſerum reformandum non ſufficit, ſpiritualiter enim mortuus opus habet, ut ex morte illa ſuſcitetur atque amiſſam cum vita Dei communionem recuperet.

§. MCCCXXIV.

Regenerationis nomine hoc beneficium venit, ſignificatque operationem Dei hyperphyſicam, qua homini ſpiritualiter mortuo divina Vita redditur, ope ſeminis incorruptibilis Verbi Dei virtute Spiritus S. fœcundati.

§. MCCCXXV.

In Adamo omnes mortui ſumus, 1. Cor. XV. 22. quæ mors in hoc conſiſtit & præcipue modo ſequenti ſeſe exſerit α. quod à Deo ejusque Spiritu, qui animæ noſtræ anima & vitæ noſtræ vita eſt, immenſum quantum remoti ſumus. Eph. IV. 18.

§. MCCCXXVI.

β. A luce Dei remotiſſimi, Intellectus atra caligine cingitur, ut non poſſit comprehendere quæ Spiritus Dei ſunt, 1. Cor. II. 14. unde nec pec-

peccatorum veram rationem, neque miſeriæ atque periculi magnitudinem diſtincte agnoſcere poteſt.

§. MCCCXXVII.

Eandem ob cauſſam divinæ Gratiæ nullum habere poteſt Voluntas deſiderium, cum non poſſit ferri in incognita, & ipſi omnia quæ Dei ſunt plane ſordent, & Sapientiam Dei pro ſtultitia habet 1. Cor. II. 14. Unde licet ſubinde actiones vitalibus ſimiles prodat, ex intrinſeco tamen Vitæ Principio illæ non procedunt.

§. MCCCXXVIII.

Regeneratione autem per Unionem cum Spiritu Dei homo vitam illam recipit, qua Vitam non animalem ſed divinam vivit, & Anima ejus apta fit ad actiones ſpirituales Deo gratas exſerendas, præceptis divinis & exemplo Chriſti convenientes.

§. MCCCXXIX.

Adeoque renovatio illa conſiderari poteſt, tum ut facultas quæ homini inditur, tum ut actio vel operatio facultatis illius.

§. MCCCXXX.

Facultatem dico Regenerationem, ſive effectum illius in homine, dum per illam producitur Vita ſpiritualis, hoc eſt, actuoſitas ex intrinſeco Vitæ Principio, ut ſit intrinſeca Animæ conſtitutio, dum recipit novam facultatem, quæ ipſi antea defuit, nempe vivendi vitam Dei, antea enim vivens mortua fuit. 1. Tim. V. 7.

§. MCCCXXXI.

Dum homo Spiritualem hanc actuoſitatem accepit,

cepit, aut illa ſtatim per operationes bonas ſeſe exſerit, aut illæ aliquamdiu uti fructus in ſemine latent.

§. MCCCXXXII.

Priori ſenſu ſi Regeneratio ſumatur, nullos habere poteſt gradus, aut enim homo, qui antea nil niſi mors fuit, vivere incepit, aut adhuc in offenſis mortuus eſt. Epheſ. II. 5. Inter vitam enim & mortem non dari poteſt ſtatus intermedius.

§. MCCCXXXIII.

Unde Beneficium hoc non tantum nomine Vivificationis venit in S. Sc. l. c., ſed etiam ut Creatio rei non præexiſtentis conſideratur Epheſ. II. 10. qua nova plane Creatura ſpiritualis ex nihilo peccati producitur.

§. MCCCXXXIV.

In mortuo ad Vitam, in nihilo ad Creationem, nulla poteſt præexiſtere Præparatio: Ita nec in homine ad ſpiritualem Creationem aut ex morte peccati reſuſcitationem.

§. MCCCXXXV.

Uti nec actuoſitas aliqua Creaturæ Creationem, aut operatio boni Vivificationem præcedere poteſt, ita nec in homine nondum regenerato aliquid ſpiritualiter Boni aut occaſio exiſtere poteſt, quæ Deum moveat, ad majorem Gratiam homini conferendam, unde *FULGENTIUS Lib. I. de Verit. Prædeſt. pag.* 62. non utique quia volumus Gratiam accepimus, ſed necdum volentibus nobis Gratia data eſt, & Eſaj. LXV. 1. Deus dicitur inveniri ab iis, qui ipſum non quæſiverunt & de ipſo non interrogant.

Ex

§. MCCCXXXVI.

Ex quibus apparet, fractionem naturalis contumaciæ atque malitioſæ reſiſtentiæ, Voluntatis flexibilitatem, mortis ſuæ agnitionem, ſeriam Legis divinæ conſiderationem atque miſeriæ deplorationem non conſideranda eſſe ut præparationem ad animæ vivificationem, ſed potius ut ipſa regenerationis prima effecta atque fructus.

§. MCCCXXXVII.

Et quanquam mors ſpiritualis ſuos habet gradus, dum nonnulli crebris peccandi actibus habitum acquiſiverint, id tamen quod in morte privativum eſt, nempe abalienatio à Vita Dei, in omnibus æquale eſt: Ut omnes verſentur in ſtatu mortis, actuoſitate illa ex intrinſeco Vitæ Dei principio orta deſtituti, propter eaque ad opus ullum ſpiritualiter bonum edendum plane inepti.

§. MCCCXXXVIII.

Cum tamen homo etiam in ſtatu peccati Libertatem retineat, omnesque ejus actiones cum lubentia conjunctæ ſint; Hinc ſtatus ipſius non ita concipiendus eſt, ut lapidis aut ſtipitis, quaſi invidus rapiendus & trudendus ſit; ſed tranſitus ipſius ex ſtatu mortis in ſtatum vitæ ſumma cum Lubentia conjunctus eſt, propter graviſſimas quæ iis in primo momento à Spiritu vivificante ſuggeruntur rationes.

§. MCCCXXXIX.

Et ſi quidam ſint qui regenerandi etiam ante Regenerationis actum, præ illis qui nunquam regenerantur, habent dona aut externa privilegia, ut majorem Veritatis ſalutaris cognitionem

Digitized by Google

à nefandis ſceleribus præſervationem aliasque temporis, loci, affectuum, aliorumque ſimilium circumſtantias; hæc tamen omnia hominem ad Regenerationem non aptum reddunt, niſi quantum in ipſa Providentia atque Conſilio divino ita ordinata ſunt atque diſpoſita, ut Regenerationi certo ſecuturæ ſuo tempore inſerviant; ut ergo ejusmodi Privilegia ipſius benigni Numinis dona ſint atque beneficia, aliquando regenerandis conceſſa: neque hominis merito aut naturali præ aliis Bonitati adſcribenda.

§. MCCCXL.

Cui rei illuſtrandæ inſervit viſio Ezechielis XXXVII. 7. 8. ubi primo oſſa fuere collecta, carne deinde & venis tecta, nec non cute veſtita fuerunt; ut tamen hactenus deeſſet habitus, quem Spiritus veniens ab omnibus quatuor Mundi plagis inſpiravit, ut vivere inciperent.

§. MCCCXLI.

Internum hoc Vitæ Spiritualis Principium cum homini inditum fuit, aut ſtatim per exercitium bonorum operum actuoſum ſeſe oſtendit, aut ſubinde ad inſtar hominis dormientis ſeſe habet, qui quidem vivit, ſed per tempus non actuoſus eſt: ut opus Regenerationis diſtingui poſſit in actum primum & ſecundum (§. 1329.).

§. MCCCXLII.

Cum homo Natura ad actus vitales edendos non tantum plane iners ſit (§. 1325.), ſed ſæpe repetitis malis actionibus peccandi habitum acquiſiverit (§. 1337.): Inde eſt quod in partem regenerationi plane oppoſitam malitioſe ruat, propterea-

que

que operationibus Spiritus vivificantis reſiſtat, ut adeo Gratia convertens ſive regenerans certo ſenſu reſiſtibilis dici poſſit. Act. VII. 51.

Male Reformatis imputatur, quod ſtatuant hominem operationibus Spiritus Sancti non reſiſtere; Sed hoc ſtatuunt: In regenerandis Omnipotentem Spiritus creantis & vivificantis vim, quæ vocat ea quæ non ſunt ut ſint, tam fortiter operari, ut homo reſiſtere deſinat, & Intellectus illius cœcitas cordisque durities ſuperetur; Uti enim in prima Creatione ad tenebras diſcutiendas & lucem producendam ſufficiebat vox Omnipotentis Fiat lux, ita in homine quantumcunque malitioſe reſiſtente & propter Intellectus tenebras in proprium exitium ruente ſufficit Vox Imperans Fiat lux, & Fiet lux.

§. MCCCXLIII.

Regeneratio ex ſtatu hominis antecedente (§. 1325 - - 1327.) per effectum naturalem ſequi non poteſt, ei enim plane oppoſitus eſt: Inde vires animæ excedit; cum porro ſit creatio & ex mortuis ſuſcitatio (§. 1333.), adeoque etiam vires Univerſi excedit, talis autem effectus Miraculum dicitur: E. etiam Regeneratio Miraculum eſt.

§. MCCCXLIV.

Neque dici poteſt inter effectus in Regno Naturæ & in Regno Gratiæ diſtinguendum eſſe; Quicquid enim in Anima contingit, quod vires ejus excedit & in re creata oriri non potuit, id Miraculum eſt, cum vero regeneratio ſit talis in anima effectus (§. 1343.): E. in illa Miraculum patratur, ſive Animam conſideres ut partem Regni Naturæ ſive Gratiæ, effectus erit idem.

§. MCCCXLV.

Regeneratio eſt Miraculum; ſequitur tantum

 abeſſe

Digitized by Google

abeſſe, ut homo quicquam ad ejus vel initium vel finem conferre poſſit, quantum abeſt, ut v. g. quem Natura cœcum protruſerat, ad viſus ſui reſtitutionem facere nonnihil potuerit; conſideramus nimirum hic Regenerationem in primo actu.

Vide Judicioſiſſimi *CANZII Tractatum de Uſu Philoſ. Leibn. & Wolf. in Theol. cap. XIII.* §. 364.

§. MCCCXLVI.

Fidei neceſſitas patet ex §. 1275. Conſentiente S. Script. paſſim, abſolutam illius neceſſitatem ubique inculcans.

§. MCCCXLVII.

Finis Revelationis hic eſt, ut homini Peccatori modus oſtendatur, quo ex infinito malo emergere & cum propria Salute ad Dei Gloriam eſſe queat (§. 977.), & ſumma totius S. Scripturæ eſt, Jeſum Chriſtum eſſe unicam atque perfectiſſimam cauſſam Salutis (§. 1004.), ejusque cognitione ſola Peccator ſalvari poteſt, & obligatus eſt ad officia in Religione revelata præſcripta obſervanda (§. 1057 - - 1063.), quæ unice ad Gloriam Salvatoris cum propria Salute conjunctam tendunt: Sequitur Fidem etiam unice verſari circa Salvatoris cognitionem atque modum quo Peccator medii parati particeps fit.

§. MCCCXLVIII.

Unde Fides recte definitur: Quod ſit ille hominis regeniti actus, quo homo ex pio aſſenſu in teſtimonium Dei de Salute per Chriſtum parata ſeipſum abnegat, atque ei ſe ſalvandum ex animo committit.

Vide *MELCH. Fund. Theol. cap. II.* §. 39.

Crede-

§. MCCCXLIX.

Credere dicimur aliquid, quando teſtanti vel ore vel ſcripto aſſentimur, neque de Veritate teſtimonii illius ullo modo dubitamus, quo major autem & fide dignior teſtis aliquis eſt, eo certius etiam ipſi Fidem habere poſſumus.

§. MCCCL.

Ex definitione apparet, in Fide duo à ſeinvicem eſſe diſtinguenda, nempe objectum ſive teſtimonium quod creditur, & actionem mentis noſtræ, qua teſtimonio illi aſſentimur; prior dicitur Fides *quæ* creditur, poſterior vero *qua* creditur: Unde vel objective vel ſubjective ſumitur.

§. MCCCLI.

Ratione objecti ſive Fidei quæ creditur, illa reſpicit breviſſimis verbis modum liberationis hominisque erga Salvatorem officium (§. 1347.): Cum vero hic articulus plures alios in ſe contineat, omnes nempe qui cum Fundamento hoc Religionis revelatæ ſunt connexi & ad ipſum Fundamentum pertinent, hic nondum nobis definire licet quam late articuli illi pateant, dum principia ad hæc oſtendenda nobis adhucdum deſint, capite ſequente de hac re acturi.

§. MCCCLII.

Requiritur autem veritatum illarum, tum cognitio, tum convictio, tum ſtudium Bona ibi promiſſa acquirendi.

§. MCCCLIII.

Cognitionem illam Peccatori abſolute neceſſariam eſſe jam ſupra à priori demonſtratum de-

 dimus,

dimus, ex Natura Religionis qua homo obſtringitur ad quædam officia præſtanda, quæ faciunt ad promotionem propriæ perfectionis & Glorificationem Creatoris & Salvatoris (§. 958. 959. 981. &c.); Sed & ipſum Fidei vocabulum id requirit, dum ignoto nemo fidem habere poteſt, dum enim ſit aſſenſus veritati à Deo revelatæ præſtitus, cognitionem rei revelatæ neceſſario præſupponit. (§. 1349.)

§. MCCCLIV.

Sed & ipſa S. Script. id variis in locis & multis modis teſtatur; Fidem enim in Electis produci dicit externe per Verbum Dei & præconium Evangelii Rom. X. 17. Præconium autem illud fieri debet cum demonſtratione Veritatis ad omnem conſcientiam 2. Cor. IV. 2. & nemo venit ad Chriſtum niſi qui interne à Patre edoctus fuit: Scriptum enim in Prophetis: omnes erunt docti à Deo; omnis igitur audiens à Patre & diſcens venit ad me, inquit Salvator Joh. VI. 45. Cognitio etiam expreſſis verbis requiritur Eſaj. LIII. 11. Joh. XVII. 3. Imo tandem ipſa Fidei ſuæ confeſſio, quæ requiritur, cognitionem præſupponit, Rom. X. 9. 10. 1. Pet. III. 15.

§. MCCCLV.

Sed ut Veritatem aliquam credamus mera ejus cognitio non ſufficit, multa enim tantum ut poſſibilia cognoſcimus, de quorum actualitate tamen dubitamus, unde porro in Fide etiam convictio adſit oportet.

§. MCCCLVI.

In nullis rebus homines minus extra dubitationis

tionis aleam poſiti ſunt, quam in iis quæ ope ſenſationis non percipiuntur, ſed plane inviſibiles ſunt, imo omnem humanam Sapientiam ſuperant, ut modum quo id fieri potuit non plane perſpiciant.

§. MCCCLVII.

Unde in ejusmodi rebus τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς multa habet quæ objiciat, multa contra hæc ſunt Pſeudo - Philoſophorum & contentioſæ falſi nominis Sapientiæ murmura; præcipue ſi omnibus objectionibus ſolvendis humana Ratio impar ſit, unde omnem Fidem è Religione eliminatam volunt, ſoli Scientiæ in illa locum dandum eſſe putantes.

§. MCCCLVIII.

Sed hac ratione Fidei non tantum nullus amplius in Religione eſſet locus, nullum prærogativum, ſed ſoli Philoſophi methodi ſcientificæ gnari de Religionis dogmatibus certi eſſent, miſero vulgo, imo maxima hominum parte à vera cognitione plane excluſa.

§. MCCCLIX.

Vel certitudo cognitionis, quam Plebs haberet, tandem reſolveretur in Autoritatem Philoſophorum, dum enim Vulgus evidentiam demonſtrationis perſpicere capax non ſit, ideo aliquid crederet in Religione, quia Philoſophi dicerent id ita ſe habere; nunc vero certitudo cognitionis non dependet ab hominum ſed fallere neſcientis Dei teſtimonio atque Autoritate.

§. MCCCLX.

Cum autem Fides ſit ὑπόστασις rerum ſperandarum & ἔλεγχος non conſpectarum Heb. XI. 1.

ad tantam rerum illarum certitudinem atque convictionem anniti debemus, quaſi illas oculis noſtris videremus, atque immediate à Deo audiremus, ut nullis unquam ſophismatibus vel objectionibus à veritate nos abduci patiamur.

§. MCCCLXI.

Ὑπόςασις nimirum ſignificat certam rei exſiſtentiam, dum res nondum exſiſtentes, vel quidem exſiſtentes ſed non præſentes, nobis per fidem ut præſentes ſiſtuntur. Vox hæc etiam notat firmitatem atque conſtantiam, dum credens nullis objectionibus aut tentationibus ab aſſenſu cognitæ ſemel veritatis dimoveri poteſt.

§. MCCCLXII.

Ἔλεγχος autem denotat tum certam demonſtrationem, tum animi convictionem per Veritatis demonſtrationem (cap. 1. §. 2. 4.), dum animus non tantum perſuaſus eſt veritatem niti teſtimonio fallere neſcientis Dei, qui ipſe Veritas eſt, licet illam nec oculis videat, nec mente eam plane aſſequi poſſit; ſed & ipſam Veritatum illarum egregiam θεοπρέπειαν atque ſapientiſſimum nexum perſpicit.

§. MCCCLXIII.

Qua autem certitudine vel quo fundamento Religio revelata & veritates, quas illa comprehendit, nitantur, ſupra ex inſtituto demonſtravimus.

§. MCCCLXIV.

Sed pauciſſimi ſunt ex illis, qui Scepticiſmo laborant Theologico, qui artificioſa demonſtratione eo adduci poſſunt, ut nullum amplius de neceſ-

neceſſitate ac Veritate Religionis revelatæ ipſius remaneat dubium, ſed ut plane convicti ſint, niſi in ipſis naſcatur deſiderium Veritatum cœleſtium.

§. MCCCLXV.

Quod fit quando ſentiunt conſcientiæ morſus, atque perpendunt ſe & omnes homines eſſe Peccatores, & ſtatum ſuum nullum aliud ipſis præbere ſolatium, quam factum infectum fieri non poſſe, neque in Religione Naturali ullum ſolidum inveniri ſolamen atque medicinam, qua morſus illi Conſcientiæ ſanari imo plane tolli poſſint.

§. MCCCLXVI.

Quando autem conſiderant in Libro illo, qui à potiſſima generis humani parte pro divina Revelatione habitus fuit, atque adhucdum habetur, tale inveniri remedium, quo conſcientiæ morſibus obviam ire, quodque Deum admodum decens, atque in quo ſolo vera mentis tranquillitas obtineri poſſit, tum fit ut ejusmodi homines certitudinis veritatum illarum deſiderium in ſe ſentire incipiant, remque ipſimet perſcrutari inchoent, num inveniant quo tuto pedem figere poſſint.

§. MCCCLXVII.

Unde optima hauddubie methodus eſt, ſi ejusmodi homines nobis convincendi ſunt, ut ſi poſſibile tale prius in ipſis excitemus deſiderium antequam ad ipſam Veritatis Revelationis demonſtrationem progredimur, antequam enim quisquam de ejus neceſſitate abſoluta intime convictus eſt, de ejus Veritate difficile convinci poterit.

Qui

§. MCCCLXVIII.

Qui vero morſus Conſcientiæ ſentit, qui veram animi tranquillitatem amat, qui illam nullibi niſi in Religione revelata vere inveniri perpendit, is ſimul illam veram eſſe deſiderabit, & eam talem eſſe eo facilius convinci poterit.

§. MCCCLXIX.

Solus autem Spiritus S. Gratia ſua illuminante atque convincente omnes Intellectus nebulas diſpellere, omnes objectiones fugare poteſt, ut homo Veritates illas clariſſime & diſtinctiſſime videat in admirabili nexu ſuo atque θεοπρεπεία, ut eas certiſſimas eſſe atque divinas non amplius dubitet.

§. MCCCLXX.

Poſtquam mens tam diſtincte præcipuam illam revelatam Veritatem, Jeſum Chriſtum eſſe unicam atque perfectiſſimam cauſſam ſalutis, ope Spiritus Sancti cognovit, non poteſt non illius Amor atque deſiderium, operante Spiritu Sancto, totum occupare animum.

§. MCCCLXXI.

Non enim poteſt non optare anima, ut ea, quæ vera eſſe certiſſime novit, etiam in bonum ſuum vera ſint, & juxta & per veritates illas ſalvetur, ſanctificetur & beetur, quo per gratioſam in Chriſto Juſtificationem atque Sanctificationem iterum ad Gloriam Dei Creatoris & Salvatoris ſui vivere, & in amiſſam communionem ejus recipi poſſit.

§. MCCCLXXII.

Actus hic, qui veræ fidei eſſentiam efficit, in S.

Digitized by Google

Sc. Famis & Sitis nomine venit, Matth. V. 6. alibique, ex ſenſu indigentiæ ſuæ ortæ; quando peccator perſuaſiſſimus eſt, ſe longe miſerrimum eſſe, neque quenquam aut in cœlo aut in terra exiſtere, qui miſero ſibi ſuccurrere poſſet, in Chriſto autem omnis Salutis maximam plenitudinem eſſe.

§. MCCCLXXIII.

Cum autem S. Script. ipſiſſimis Chriſti verbis omnibus profundam miſeriam ſuam agnoſcentibus, onere peccatorum ſuorum defatigatis, meritum Chriſti deſiderantibus, pio deſiderio eſurientibus, perfectam in Chriſto Salutem promittat, Chriſtusque omnibus hiſce plena Gratia ſeſe offerat, Peccator hunc Syllogismum facere poteſt: Jeſus Chriſtus meritum cum Gratia ſua offert omnibus miſeriam ſuam agnoſcentibus, ſummo deſiderio ipſum quærentibus, cum ſui abnegatione & totius creaturæ ad ipſum ſolum confugientibus; Atqui ego ex his ſum, E. Chriſtus etiam meus eſt, E. etiam pro me ſatisfecit.

§. MCCCLXXIV.

Sequitur deinde animi tranquillitas, acquieſcentia atque Pax interna, cum plena in Chriſto Fiducia conjuncta, atque ſincerus erga Chriſtum Amor cum magno ad Gloriam ejus vivendi ſtudio.

§. MCCCLXXV.

Peccator Pœnæ ſubjectus atque Jure poſſeſſionis ſummi Boni per peccatum privatus eſt (§. 1276.); Hinc opus habet beneficio Gratiæ, quo tum à Pœna abſolvatur, tum ipſi Jus ad Vitam Dei iterum adjudicetur, quod JUSTIFICATIO appellatur.

Quo-

§. MCCCLXXVI.

Quoniam homo juſtificatur per Fidem in Chriſtum, adeo ut Juſtificatio fidei effectus ſit Rom. III. 28. illa Fidem immediate ſequitur.

§. MCCCLXXVII.

Doctrina autem de Juſtificatione Peccatoris per ſolam Fidem in Jeſum Chriſtum unicam Salutis cauſſam præclariſſimum Veræ Religionis Palladium eſt, quod ſi ſartum tectumque manet, etiam de Religione bene agitur, & articulo hoc ſtante etiam ſtat Eccleſia.

§. MCCCLXXVIII.

Diffundit enim ſe, inquit HERMANNUS WITSIUS, Juſtificationis Doctrina per totum Theologiæ Corpus, & prout Fundamenta hic vel bene, vel male jacta ſunt, eo univerſum ædificium vel ſolidius auguſtiusque aſcendit, vel male ſtatuminatum fœdam minitatur ruinam.

§. MCCCLXXIX.

Vox Juſtificationis condemnationi oppoſita in S. Script. ſumitur de actu forenſi, quo homo accuſatus à Judice non quidem Juſtus fit, ſed talis declaratur atque probatur Deut. XXV. 1. Prov. XVII. 15.

§. MCCCLXXX.

Unde definitur: Quod ſit Actio Dei Judicis, qua homo reus propter ſolam Redemtionem Jeſu Chriſti per veram Fidem apprehenſam, excluſo omni operum merito, Juſtus declaratur, hoc eſt, ab omni culpa & Pœna liberatur & illi amiſſum Jus Vitæ æternæ adjudicatur. Rom. III. 24. 25.

Omnis

Digitized by Google

§. MCCCLXXXI.

Omnis ergo hujus Doctrinæ cardo in hoc verſatur: An, excluſo omni operum merito atque dignitate, Jeſus Chriſtus & Satisfactio ejus per Fidem apprehenſa ſit unica atque perfectiſſima remiſſionis peccatorum atque totius Salutis cauſſa?

§. MCCCLXXXII.

Id quod lex Jure ab homine poſtulat, & ſi id præſtiterit ipſi vitam addicit, & ipſum illud Jus ſive juſta prætenſio vocatur Juſtitia, illiusque adjudicatio Juſtificatio.

§. MCCCLXXXIII.

Juſtitia autem illa aut proprio merito acquiritur, aut alieno: in negotio autem gratioſæ Juſtificationis peccatoris nullum hominis meritum atque Juſtitiam locum habere poſſe, ſed ſolum Jus illud quod Chriſtus nobis acquiſivit, nunc tum ex ipſa rei Natura & ſtatu hominis, tum ex S. Script. nobis demonſtrandum eſt.

§. MCCCLXXXIV.

Mereri is dicitur, qui id quod non perfecte debet in alios confert, ita ut vires ſuas in alium potuiſſet convertere uſum.

§. MCCCLXXXV.

Jus autem illud, quod homo opere ſuo acquiſivit, ex lege compenſationem poſtulandi, vocatur *Meritum.*

§. MCCCLXXXVI.

Merces vero eſt compenſatio illa, quæ debetur operi, quo meremur.

Vide

Vide Celeb. *CANZIUM de Uſu Philoſ. Leibn. & Wolf. in Theol. cap. X. §. 309.*

§. MCCCLXXXVII.

Unde vulgari hominum uſu duo in Merito requiſita adſint oportet 1.) Ut præſtentur ea ab homine, quæ non antea perfecte debebat. 2.) Ut vires agendi habeat non illi debitas, à quo remunerationem exſpectat.

Vide *BILF. Dilucid. §. 446.*

§. MCCCLXXXVIII.

Ex hiſce nunc apparet Meritum ſumi 1.) ſenſu ſtrictiſſimo, quando alteri boni quid facimus remuneratione dignum, ipſa lege compenſationem poſtulante, uti mercenario merces debetur.

§. MCCCLXXXIX.

Sed cum homo vi dependentiæ ſuæ à Deo Creatore & Conſervatore obſtrictus ſit ad actiones ſuas ſecundum Voluntatem ad Gloriam ejus dirigendas, neque ergo vires ſuas alio convertere poſſit, ſed propter Beneficia jam accepta omnia debeat: ſequitur, quod homo, qui omnes vires ſuas jam perfecte debet, hoc ſenſu Bona futura à Deo nequaquam mereri poſſit.

§. MCCCXC.

2.) Alio ſenſu meritum dicitur, quando beneficia in alios conferimus, & officia illis præſtamus, quæ non ex lege, ſed propter convenientiam quandam compenſantur; quia operam noſtram alii rei potuiſſemus impendere: ita quis de Patria, de Amicis bene meritus dicitur, quando egregia illis præſtitit officia; ex lege autem nullam exſpectare poteſt remunerationem, ſed conveniens

veniens tamen eſt, ut compenſatio aliqua ſequatur.

§. MCCCXCI.

Sed quis quæſo Deo officium aut beneficium tale præſtare poteſt; quod non perfecte ipſi debeat: Ἤ τι προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ. Rom. XI. 35.

§. MCCCXCII.

3.) Senſu tandem improprio Meritum appellatur, quando quis talia præſtat officia quæ alteri perfecte debet, adeoque non in ipſius poteſtate eſt illa facere vel omittere, quæ remunerantur non quidem ex lege, ſed per munificentiam remunerantis.

§. MCCCXCIII.

Ita ſi Deus Legem perfecte ſervantibus majorem felicitatem id eſt Vitam æternam promittit; illa compenſatio non eſt ex lege, ſed ſolum ex ſingulari favore divino.

§. MCCCXCIV.

Ex lege enim non eſt; cum non ſit Meritum proprie ſic dictum; cum homo officium illud perfecte debebat, nec vires ſuas alio convertere poterat. (§. 1389.)

§. MCCCXCV.

Sed hac ratione Deus approbare vult opus clementia ſua, non æquare vult, nulla enim inter opus finitum & præmium infinitum datur proportio.

§. MCCCXCVI.

Hoc quidem ſenſu Adamus in ſtatu integritatis majorem & perennem felicitatem mereri po-

Digitized by Google

tuerat; ſed in ſtatu peccati id fieri nequaquam poteſt, cum opera noſtra multa infecta labe ea quam lex poſtulat rectitudine deſtituta ſint. Jeſ. LXIV. 6. 1. Joh. I. 8. 9.

§. MCCCXCVII.

Hinc facile patet hominem, quocunque ſenſu vox Meriti accipiatur, in ſtatu peccati Deum demereri non poſſe, adeoque nec Juſtificationem ex proprio fieri merito.

§. MCCCXCVIII.

Id quod S. Script. tam ſæpe & tam valide inculcat; omnes enim homines juſtitiæ, quæ ex lege eſt, natura carere, aſſerit Apoſtolus, Rom. III. 20. 23. & quisquis eam perſequitur non aſſequitur, Rom. IX. 31. 32. X. 3. & homo juſtificatur absque merito Rom. III. 24. ſine legis opere III. 28. imo non juſtum, ſcil. propria juſtitia, ſed improbum juſtificat. Rom. IV. 5.

§. MCCCXCIX.

Neque hic Patrum Eccleſiæ primitivæ dictæ in præſidium vocari poſſunt, qui vocibus merere & merito ſæpius utuntur; cum non uno ſignificatu veniant, vide *Diſſert. Hiſtorico - Theol. JOCHII Tremoniæ editam* 1716. *& DALLÆUM de Uſu Patrum L. I. Cap.* 5. *p.* 149. ubi aſſerit, Patres certis in ſtilo ſuo idiotiſmis uti, vide in ſpecie de vocibus merere & mercedem reportare *CASAUBONUM in Notis ad ÆLII SPARTIANI Adrianum Cæſarem pag.* 40. Ad illuſtrandam hanc rem præcipue etiam loca quædam ex TACITI Annalibus faciunt, ubi merere milites dicuntur, cum ſtipendia faciunt, wann ſie Kriegs-Dienſte thun.

Ita

Ita merere equo, zu Pferde dienen, & *Annal. II.* 10. 4. dicit, *qui in caſtris ductor meruit*, er hat als Officier gedienet, & *Annal. I.* 36. 4. Stipendia meritos dixit milites. Merere ergo ſimpliciter factum notat, non jus, obſervante *GROTIO ad Matth.* VI. 1. Adeo ut merere operibus ſignificet opera facere, operibus alicui ſervire; alias ſignificationes nunc prætereo.

§. MCD.

Dici autem nequit, Deum non velle nobiscum ſummo Jure agere, dum aliquas actiones noſtro dominio atque arbitrio ſubjiciat, quas cum fecerimus nos aliquid mereri, ut congruum ſit, Deum illas remunerari; infuſo etiam per Baptiſmum habitu novo, hominem habitu iſto bene utentem per liberum arbitrium bona opera præſtare poſſe & per illa acquirere Jus Vitæ æternæ, adeoque juſtificari.

§. MCDI.

Hoc enim modo Deus committeret actiones ſeinvicem tollentes, ſive ſibi invicem repugnantes, quod ſummæ Dei Sapientiæ maxime contrarium, imo, abſit Blasphemia dicto, indignum foret.

§. MCDII.

Hominem nimirum ita creavit, ut obligatus ſit ad actiones ſuas non ſecundum proprium arbitrium, ſed ſecundum Voluntatem Creatoris & Conſervatoris dirigendas (§. 767.), ut obtemperandi neceſſitas ab ipſa hominis Natura proficiſcatur (§. 766.); Et Jus Deo competit id poſtulare ab omnibus creaturis (§. 765.), & Deus vult, ut homo actiones ſuas dirigat ad manifeſtationem

Digitized by Google

tionem Gloriæ ſuæ (§. 754.), propterea que homo ad id obligatus eſt (§. 768.); Si autem Deus certas actiones arbitrio & dominio noſtro permitteret, non tantum jure cederet exigendi obedientiam Natura debitam, ſed ab una parte hominem obligaret, ut omnes actiones ſuas ſecundum ipſius voluntatem ad manifeſtationemGloriæ ejus dirigeret; ab altera vero parte actiones illas hominis arbitrio permitteret, ut aliquid vel facere vel omittere in ipſius poteſtate poſitum eſſet, quæ ſunt contraria rerum convenientiæ, adeoque Deo indigna.

§. MCDIII.

Eodem modo hæc Dei actio ſeſe haberet, ac ſi Pater infanti concederet, ut in poſterum obedientiam Patri natura debitam in ſua haberet poteſtate, actionesque ſuas non ſecundum Patris ſed propriam Voluntatem dirigeret, hac cum promiſſione, ut aliquid mereretur, ſi actiones illius cum Patris Voluntate convenirent.

§. MCDIV.

Neque ſi homo poſt converſionem ſuam bona edit opera, illa talia poſſunt habere requiſita, quæ merita habeant oportet (§. 1387.): Unde etiam nullum ex ipſis jus ad Vitam æternam conſequendam enaſci poteſt (§. 1388. 1394.)

§. MCDV.

Etſi autem concederem, hominis opera poſt converſionem ope Spiritus S. edita, ſenſu (§. 1392.) allato mereri; nequaquam tamen inde ſequeretur, Juſtificationem per hominis opera fieri poſſe; In illa enim reſpectus habetur non tantum præſentium, ſed omnium etiam præteritorum peccatorum.

Si

§. MCDVI.

Si nunc juſto largior eſſem & concederem, hominem Gratia Spiritus vivificantis converſum opera non tantum vere bona, ſed etiam in omnibus legi conformia, ut ne minimus adſit defectus, edere poſſe, per illa tamen homo in juſto Dei judicio abſolvi non poſſet, cum fieri poſſint tantum pro tempore præſente, non autem pro præterito.

§. MCDVII.

Cum enim homo ſemper obligatus ſit ad actiones ſuas ſecundum Voluntatem Dei dirigendas (§. 782. 783.), ille, quamcunque exacte Legem obſervet, pro tempore præterito illam nunquam ſervare poteſt. Quia autem omni tempore præterito peccavit, in Juſtificatione remedium adſit oportet, quo peccata etiam præterita tolli & ſalvis Dei Attributis condonari queant.

§. MCDVIII.

Aut ergo oportet peccata illa actu phyſico tollantur; aut Deus illa impunita dimittat; aut oportet homo pro iis ſatisfaciat; aut oportet alia interveniat ſatisfactio, propter quam Juſtus Deus Judex hominem abſolvere & ipſi Jus ad Vitam æternam addicere poteſt.

§. MCDIX.

Actu phyſico tolli nequeunt, cum factum infectum fieri nequeat.

§. MCDX.

Neque peccata à Deo impunita dimitti aut non commiſſa cenſeri poſſunt, Deus enim id per Juſtitiam ſuam & reliqua Attributa facere nequit

 (§. 553.

Digitized by Google

(§. 553. ſeqq.), & ſatisfactio indiſpenſabilis eſt (§. 907.), nec Deus ullo modo per Attributa ſua connivere poteſt (§. 893 - - 904.).

§. MCDXI.

Homo ipſe pro iis ſatisfacere nequit, cum ipſi impoſſibile ſit, ut ad ſatisfaciendum divinæ Juſtitiæ compenſationem æquivalentem ſubſtituat (§. 914. 915.).

§. MCDXII.

Ad alienam ergo Juſtitiam, quæ Chriſti eſt, confugiendum, quod S. Script. paſſim verbis clariſſimis aſſerit dicens, id quod Legi per carnem infirmatæ impoſſibile fuerit, id Deum feciſſe, mittendo Filium in ſimilitudine carnis peccati, & condemnaſſe peccatum in carne per ſacrificium pro peccato, ut τὸ δικαίωμα ſive juſtum legis poſtulatum in nobis impleretur. Rom. VIII. 3. 4.

§. MCDXIII.

Unde Chriſtus ſua unius obedientia multos juſtos conſtituere poteſt, Rom. V. 18. 19. Et per Redemtionem ipſius juſtificamur, Rom. III. 24. Deus enim non cognoſcentem peccatum pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo. 2. Cor. V. 21.

§. MCDXIV.

Propterea Deus ipſum propoſuit propitiationem per fidem in ipſius ſanguine, ad oſtenſionem Juſtitiæ ſuæ, per remiſſionem præfactorum delictorum. Rom. III. 25.

§. MCDXV.

Modus, quo homo hujus alienæ Juſtitiæ particeps

Digitized by Google

ceps fit, vocatur Imputatio per fidem, cum id quod Chriſtus loco electorum fidelium fecit & perpeſſus eſt in ipſorum rationes refertur, quemadmodum in ſolutum refertur creditori, quod ejus loco ſolvit vel Expromiſſor vel Fidejuſſor.

§. MCDXVI.

In communionem hujus Juſtitiæ Chriſti venitur per fidem. Unde illi ſoli, diſtincte à reliquis hominis actibus, Juſtificatio attribui ſolet. Rom. III. 25. 28. V. 1. Gal. II. 16. Unde non amplius pro injuſto poteſt haberi, qui eſt in Chriſto Jeſu, cui fides nos inſerit. Rom. III. 1. Eph. III. 17.

§. MCDXVII.

Si ergo ipſi electi id in propria Perſona feciſſent, quod Chriſtus pro iis fecit, dubitandum non eſt quin id haberent, propter quod à Deo juſtificari poſſent, vel ſaltem ex pacto deberent.

§. MCDXVIII.

Pie autem, ſobrie & recte tota hæc de Chriſti Merito, Redemtionis pretio, Satisfactione, pro fidelibus ſubſtitutione atque paſſione, nec non Juſtitiæ ejus Imputatione Doctrina explicanda & intelligenda eſt, ne ridiculis comparationibus verum hujus Dogmatis ſenſum contorqueamus & profanis hominibus inviſum reddamus.

Hoc non obſervavit Autor Epiſtolarum *ſur la Religion Eſſentielle*, quando Parte I. Epiſt. XIX. Doctrinam hanc inter alia ſequentibus proponit verbis: „Encore un coup, de quoi ſe payera le Souverain Etre? „Entendons la deſſus nos Theologiens. Ils nous diſent, que l'Etre infini n'a pu ſe payer que par des „ſouffrances d'un prix infini. Arrêtons-nous ici un „moment. Le payer par des ſouffrances! c'eſt ce

„que l'on a peine à concevoir. Les hommes eux-„mêmes ne ſe payent gueres de telle monnoie, ex-„cepté ceux qu'un eſprit de cruauté ou de venge-„ance anime. Hors de là les Hommes mediocrement „humains n'infligent des peines à d'autres, qu'en „vue d'en retirer quelqu' avantage, ſoit pour eux „mêmes, ſoit pour le public. De quelque façon „que je l'enviſage, je ne puis concevoir comment „la divinité peut être payée, ſatisfaite par des ſouf-„frances; je ne puis aſſés m'etonner, que durant „tant de Siècles on ait admis cette ſuppoſition. Sup-„poſition qui ſeroit même injurieuſe à un homme, „& qui detruit neceſſairement l'Idée de la ſouve-„raine Perfection, *& paucis paginis intermiſſis 174.* „*addit*: Mais j'oubliois un point qui fait partie de „ce Syſteme, & qui ne doit pas être ſupprimé. Ce „n'eſt pas uniquement par des ſouffrances que Jeſus „Chriſt à ſatisfait la divinité. C'eſt, dit on encore, „par une Vie toute remplie de bonnes Oeuvres, ceci „fait partie de la juſtice imputée. Les hommes qui „ſe l'apliquent par la Foi, ſont reputés, non ſeule-„ment avoir ſouffert, ce que J. C. a ſouffert, mais „encore avoir fait tout ce qu'il a fait.

„Oſerons nous encore examiner de près ce qu'em-„porte cette ſuppoſition? On a de la peine à s'y re-„ſoudre: On eſt obligé pour celà d'entrer dans des „preciſions qui repugnent, à tout eſprit qui reſpe-„cte la divinité, qui la connoit ſous l'idée de l'Etre „ſimple, cela eſt evident: il faudroit ſuppoſer la „Divinité capable d'imaginer ce qui n'eſt pas, & de „ſe ſatisfaire par cet Acte imaginaire.

§. MCDXIX.

Res nimirum ita concipienda eſt, quod finis pœnarum ſit compenſatio diſſenſus per legis violationem introducti (§. 901.); compenſationem autem illam vocari Satisfactionem (§. 902.): Neque per infinitam Dei Sapientiam reliquaque Attributa fieri poſſe, ut per peccatum exortus diſ-

ſenſus

ſenſus & harmonia turbata non compenſetur, adeoque Deus rerum ordini à ſe ſtabilito non convenienter agat (§. 903. 904.); Homini vero ipſi impoſſibile eſſe, ut ordinem & harmoniam illam turbatam reſtituat (§. 909.), & impoſſibile eſſe, ut homo compenſationem æquivalentem ſubſtituat (§. 914.); Unde ſi homo ab infinito malo liberandus eſt, alius ipſius loco compenſationem illam æquivalentem Sapientiæ divinæ conformem præſtet oportet; Per miſericordiam autem Dei ipſi perinde eſt, an compenſatio illa per ipſum hominem, ſi poſſibile eſſet; an vero per alium à Deo ad hoc munus peragendum ordinatum fiat, modo fiat!

§. MCDXX.

Ex quibus patet, Deum nec vendere æternam felicitatem, nec hominem illam emere; ut Deus neque tanquam mercator, nec Chriſtus tanquam emtor conſiderandus ſit: Ut autor Epiſtolarum illarum Gallicarum impie ridet.

§. MCDXXI.

Apparet etiam Juſtitiæ divinæ paſſionibus non aliter ſatisfieri, quam quatenus illis ordo per peccatum turbatus compenſatur, quod maxime divina Sapientia requirit.

§. MCDXXII.

Sed ex aſſertis etiam voces Subſtitutionis & Imputationis intelligi poſſunt, quæ nihil aliud ſignificant, quam per Miſericordiam Dei licuiſſe, ut æquivalens illa compenſatio per alium præſtetur, eandemque eodem loco à Deo haberi, ac ſi ab ipſo homine præſtita fuiſſet.

Hinc non video quid opus ſit, uti Autor Epiſtolarum citatarum cenſet, ut Divinitas id ſibi imaginetur quod non eſt, & quod ipſi hoc modo ſatisfiat per actum aliquem imaginarium; Non enim opus eſt, ut Deus aliud ſibi repræſentet, quam Compenſationem illam æquivalentem loco hominis præſtitam eſſe; Neque opus eſt, ut Deus ſibi imaginetur ipſum hominem id præſtitiſſe. Nihil magis inſulſum eſt, quam ſi illi, qui forſan nullum Theologiæ revelatæ caput recte intelligunt, & de terminis ſive phraſibus Biblicis atque Theologicis nihil minus quam diſtinctas notiones habent, ſed propterea neſcio quas Chimæras ſibi imaginantur, ex falſo ſuo conceptu ſanctiſſima Dogmata profanorum hominum riſui exponere volunt, atque ibi difficultates quærunt ubi res, ſi modo recte intelligatur, planiſſima eſt.

§. MCDXXIII.

Homo per peccatum non tantum Reatum ſed & maculam ſibi contraxit, ſanctitatemque originariam amiſit (§. 878.): Cum vero abſque ſanctificatione nemo Dominum videre atque cum illo commercium habere poſſit Heb. XII. 14. Deus enim ipſe ſanctiſſimus eſt (§. 550.), & homo per opus liberationis priſtino felici ſtatui reſtituendus ſit; Sequitur hominem etiam *Sanctificatione* opus habere, ut macula & impuritas peccato contracta ab ipſo auferatur.

§. MCDXXIV.

Ex quibus patet, pro duplici malo etiam duplici remedio opus eſſe, uno, quo peccati culpa atque pœna, altero, quo ejus impuritas auferatur; Neque ergo Juſtificationem & Sanctificationem diverſa Gratiæ divinæ beneficia confundenda eſſe, alias in opere reſtitutionis hominis committeretur ſaltus.

Sancti-

Digitized by Google

§. MCDXXV.

Sanctitas eſt habitus faciendi nonniſi quod rectum eſt.

§. MCDXXVI.

Etſi homo ſanctus creatus fuit (§. 791.), tamen per peccatum non tantum ſanctitatem originariam amiſit (§. 878.), ſed & habitum contraxit actiones ſuas in contrarium dirigendi (§. 847.); Quia autem homo per Negotium Gratiæ in ſtatum perfectum, in quo conditus erat, reducendus, qui Liberationis finis eſt; Hinc per influxum hyperphyſicum hominis ſtatus quoad qualitatem tam habituum quam actionum mutandus eſt.

§. MCDXXVII.

Mutatio hæc *Sanctificatio* appellatur: Quæ eſt actio Spiritus Sancti realis, qua interne vocati, credentes, regeniti & juſtificati quoad actiones ſuas & habitus ita mutantur, ut in ipſis perpetuum ſtudium oriatur faciendi nonniſi quod rectum eſt; hujus mutationis initium Regeneratio vocatur.

§. MCDXXVIII.

Cum Sanctificatio Peccatoris aliquando univerſum opus Gratiæ Dei denotet, quod in hac vita in ipſo peragitur & omnia Gratiæ beneficia Ezech. XX. 12. Eph. V. 26. aliquando vero tantum illud à Juſtificatione diſtinctum opus, quo homo ad imaginem Dei amiſſam renovatur, atque ad ſanctum Veritatis amorem reducitur. 1. Cor. I. 30. VI. 11. Eph. IV. 24. Hinc ad hujus locutionis diſtinctionem probe attendendum eſt.

§. MCDXXIX.

Quoniam in locis illis citatis, *ad Corinthios*, Sancti-

Sanctificatio aperte à reliquis Gratiæ beneficiis & in ſpecie à Juſtificatione diſtinguitur, hinc iterum patet veritas ejus quod jam (§. 1424.) à priori eruimus, nempe Juſtificationem & Sanctificationem eſſe duo beneficia à ſeinvicem diſtincta.

§. MCDXXX.

Ad actiones bonas edendas requiritur Vita ſive actuoſitas ſpiritualis, illa autem homini per Regenerationem inditur (§. 1330.); Sequitur E. Regenerationem Sanctificationis initium eſſe.

§. MCDXXXI.

Cum Regeneratio ſit actio ſupernaturalis adeoque miraculum (§. 1343.), & Sanctificatio etiam immediate proficiſcatur ab ipſo Deo, 1. Theſſ. V. 23. Patet negotium hoc tam quoad initium, quam quoad progreſſum, eſſe actionem hyperphyſicam.

§. MCDXXXII.

Sanctificatio eſt mutatio ſtatus hominis (§. 1426.); Hinc duabus illa abſolvitur partibus, nempe *Averſione* à ſtatu peccati, quæ phraſi Biblica vocatur Crucifixio veteris hominis, Rom. VI. 6. ut non amplius ſerviatur peccato, ſed dominium ejus tollitur; & *Progreſſu* in vitæ ſanctimonia, quando homo non tantum ſanctiora de Salute ſua conſilia ſuſcipit, ſed magis ac magis ad imaginem Dei, ad quam creatus fuit, formatur, ut in ſtudio Sanctitatis atque ſincero Veritatis amore ſemper proficiat.

§. MCDXXXIII.

Sanctitas illa, ad quam homo reformatur, eſt habitus (§. 1425.), ad habitum vero conſequendum

dum opus eſt ſæpe iteratis actionibus: Unde nec Sanctificatio uno actu perficitur, ſed Gratia divina ſapientiſſime opus hoc diſpenſante ſucceſſive & paulatim abſolvitur. 2. Cor. VII. 1.

§. MCDXXXIV.

Deus agit cum homine tanquam cum Creatura libera (§. 964.), unde Spiritus S. operationes ſuas ita connectit, ut cum liberis hominis actionibus conjunctæ ſint, propterea in homine ſtudium adſit opportet (§. 1427.): E. ab homine otioſe exſpectandum non eſt, ut à ſpiritu agatur, ſed donum quod in ipſo excitandum eſt.

§. MCDXXXV.

In Sanctificatione producitur ſtudium faciendi nonniſi quod rectum eſt (§. 1427.); Rectum autem eſt illud quod nulli Attributorum divinorum contrariatur (§. 625.); Unde in omnibus actionibus tam in Religione Naturali (§. 771.), quam Revelata (§. 1061.) motiva ab Attributis divinis ſunt deſumenda, & per Religionem homo obligatus eſt ad ea officia præſtanda, quæ à Deo præcipiuntur (§. 949.); E. norma Sanctificationis ſunt Attributa & Lex divina.

§. MCDXXXVI.

Attributa divina ſunt immutabilia, cum vero actionis rectitudo in hoc conſiſtat, ut nulli Attributorum divinorum contrarietur (§. 625.); Hinc etiam rectitudo actionum noſtrarum immutabilis eſt, & ſemper eodem modo ſeſe habet, & per conſequens etiam Lex divina ceu norma Sanctificationis immutabilis eſt, quæ nec augeri nec minui poteſt, nempe Manifeſtatio Gloriæ Dei Creatoris & Salvatoris.

Quo-

§. MCDXXXVII.

Quoniam Peccatoris officia ſemper ſunt eadem (§. 1436.): Hinc patet, Chriſtum non novam attuliſſe Legem, ſed novo motivo tantum arctius illam adſtrinxiſſe; quod motivum inde deſumtum eſt, ut fideles juxta exemplum Chriſti ceu perfectiſſimam regulam ſeinvicem diligant, eo modo quo Chriſtus illos dilexit.

§. MCDXXXVIII.

Neque etiam Legi accedere potuerunt nova Conſilia, cum Præcepta divina non poſſint eſſe nuda Conſilia (§. 831.), & contradicat Sapientiæ divinæ, ut actionem aliquam mero hominis arbitrio atque beneplacito committat (§. 1402.).

§. MCDXXXIX.

De hoc Gratiæ divinæ beneficio plura non addimus, ſed Sapientiam divinam admiramur, quæ paratæ Salutis applicationem ita diſpoſuit, ut variis miſeriæ partibus per peccatum contractis (§. 879.) modo convenientiſſimo medela afferretur, ut nullum ex malis illis in homine reſiduum manere poſſit, quod non radicitus eruatur & tollatur.

§. MCDXL.

Quod ita fit, ut licet fidelibus in hac terra multum corruptionis ad finem vitæ usque adhæreat, certiſſime tamen ad conſummationem perventuri ſint; alias totum Salutis negotium fuiſſet fruſtraneum, quod Sapientiam divinam minime deceret, omnia in rerum nexu ita ſubordinat, ut unus Finis ſemper ſit medium alterius, & ut omnia media & Fines particulares tandem tendant ad obtinendum Finem univerſalem, nempe Gloriæ ſuæ manifeſtationem.

Deus

Digitized by Google

§. MCDXLI.

Deus Finem, propter quem totum hoc Univerſum condidit, aſſequi non potuiſſet, niſi in illo etiam creaturas rationales conſtituiſſet (§. 685.), per illas ergo in genere & per hominem in ſpecie Finem ſuum obtinere debet; manifeſtatio autem Gloriæ divinæ totum omnium Attributorum divinorum complexum comprehendit. Unde ad finem hunc conſequendum homo Salvatus in talem ſtatum perveniat oportet, in quo aptus ſit ad omnia divina Attributa illuſtranda & celebranda, qui ſtatus conſummationis eſt; E. neceſſe eſt, ut homo ad ſtatum conſummationis certiſſime perveniat.

§. MCDXLII.

Hoc enim ſi non fieret, Deus non tantum finem ſuum non obtineret, ſed totum Salutis Negotium nil niſi conatus irritus & fruſtaneus eſſet, quod de Deo cogitare illius tum Sapientiæ tum Omnipotentiæ quammaxime contradicit, quæ nil fruſtra nec velle nec efficere poteſt.

§. MCDXLIII.

Cui rei S. Script. aſſenſum præbet, dum dicit, omnes Gratiæ ſalutiferæ partes ita inter ſe eſſe connexas, ut ad conſummationem tandem tendant. Rom. VIII. 29. 30.

§. MCDXLIV.

Unde homines, qui ſemel per Vocationem efficacem ſanctiora de Salute ſua inierunt conſilia, & vias ſuas mutare firmiter atque conſtanter ſibi propoſuerunt, ad novam porro vitam fuere regeniti & ex morte ſpirituali reſuſcitati, qui vivæ fidei

Digitized by Google

fidei deſiderio Chriſtum ceu unicam atque perfectiſſimam ſalutis cauſſam aſſumſerunt; qui propterea à Deo Judice propter Chriſti Juſtitiam fuere juſtificati, & per Sanctificationem veræ fidei fructus exhibent, non poſſunt non ad ultimum horum beneficiorum finem tandem pervenire.

§. MCDXLV.

Ipſa etiam Electio Dei ab initio fuit ad Salutem in Sanctificatione Spiritus & Fide veritatis, 2. Theſſ. II. 13. & Deum Vocationis cum omnibus donis nunquam pœnitet, ut conſilium ſuum mutet, Rom. XI. 29. & qui in Chriſtum credit perire non poteſt, Joh. III. 16. ſed jam habet vitam æternam. Joh. VI. 47. Et nulla amplius condemnatio poteſt eſſe in illis, qui ſunt in Chriſto Jeſu, ut jus quod Juſtificatio addicit ſit irrevocabile, Rom. VIII. 1. & præſidium Gratiæ, quod in Omnipotente Dei Virtute conſiſtit, inſuperabile eſt. 1. Pet. I. 5.

§. MCDXLVI.

Perducitur autem homo ad conſummatam Salutem ſuam demum per mortem corporis, bono enim certamine certato & curſu conſummato in illa die juſtus Judex perfectæ juſtitiæ coronam dabit. 2. Tim. IV. 7. 8.

§. MCDXLVII.

Morti ut homo ſuccumbat fit ſapientiſſimo Dei conſilio, propter peccati inhabitantis reliquias plane extinguendas. Rom. VIII. 10.

§. MCDXLVIII.

Neque illa amplius Pœnæ rationem habet, ſed bene-

beneficii potius. 1. Cor. XV. 55. Unde Fideles, niſi aliquid aliud obſtiterit, illam tanquam liberationem anhelant. Luc. II. 29. Phil. I. 23.

Mors etiam inſervit depoſitioni certarum qualitatum naturalium corporis, præprimis illarum quæ illud corruptibile faciunt, quod Apoſtolus Paulus prolixe explicat, inculcat atque probat. 1. Cor. XV. Sed aliæ adhuc poſſunt eſſe rationes mortis Corporis, multa nimirum Deus hominibus in hoc ſeculo ſapientiſſime voluit eſſe occulta, ut Fidei hoc modo ſemper aliquid reſervaretur, & ipſi dignitas ſua maneret; ſi enim ſenſibus perciperemus homines vivos à nobis in alium transferri locum, Fides non amplius eſſet *ἐλπιζομένων ὑπόστασις* & firma perſuaſio rerum non conſpectarum, Hebr. XI. 1. neque quidquam eſſet, quo Sapientes hujus Mundi in Sapientia ſua vani fierent; nec ſtulti & contemti ſecundum carnem ullam prærogativam haberent, magnum enim myſterium eſt Corporis Reſuſcitatio & nova cum anima poſt mortem ſuperſtite communio atque unio, non Sapientiæ carnalis ſed Fidei objectum. Et tandem quia Deus ſolenni aliquo die omnes vias ſuas juſtificaturus eſt, modo Majeſtati atque Omnipotentiæ ſuæ convenientiſſimo, univerſalis illa per vocem Omnipotentis, *redite Filii hominum*! renovatio maxime huic rei congrua eſt.

§. MCDXLIX.

Animæ autem poſt hanc vitam felicitas maxima in hoc præcipue conſiſtet, quod ad finem manifeſtationis Gloriæ Dei, ad quem non illa tantum, ſed totum Univerſum creatum eſt, aptiſſima fiet, alias Deus ſcopum ſuum non obtineret propter quem omnia condidit.

§. MCDL.

Ad hoc requiritur, Fini divino convenienter, ut omnes ignorantiæ tenebræ atque corruptionis maculæ penitus diſpellantur & abſtergantur:

Hoc enim maximum malum eſt peccato contractum, quod impedit quo minus anima in hac vita officio ſuo perfungi, Deumque ex operibus ſuis debito modo agnoſcere atque celebrare poſſit.

§. MCDLI.

Et ita omnia Dei opera tam Naturæ quam Gratiæ in omni admirabili ſuo nexu intime atque perfectiſſime cognoſcet cum omnibus Dei viis. Hic tantum particulas quasdam ſtupendi divini operis cognoſcimus, & plerumque extra rerum nexum, ut in plurimis plane cœcutiamus; tunc autem elegantem omnium operum ſapientiſſimi Creatoris atque Salvatoris Harmoniam atque mirandam conformitatem pleniſſime cognoſcemus, ad id enim anima creatura rationalis condita eſt. (§. 685.)

§. MCDLII.

Et cum totum Univerſum, cum omni quod illud complectitur, ſive in Regno Naturæ ſive Gratiæ, ſit Speculum Attributorum divinorum & Deus per opera ſua hominibus cognoſcendum ſeſe præbet, ut ex creaturarum conſideratione tanquam per ſcalam ad Deum aſcendamus, quod ſupra de Attributis divinis in hoc Mundo manifeſtatis agentes probatum dedimus; Hinc ex diſtincta & perfecta Univerſi cognitione etiam fluit diſtincta atque perfecta, (non quidem adæquata, cujus creatura finita capax non eſt) ipſius benigniſſimi Creatoris, Conſervatoris atque Salvatoris cognitio; ut anima agnoſcat totam Dei Gloriam ſive complexum omnium divinorum Attributorum in variis generis operibus manifeſtatorum; ut ergo tum demum univerſalem Finem

crea-

creatione Univerſi intentum, nempe Gloriæ ſuæ manifeſtationem Deus obtineat, quando Anima luce illa cœleſti perfuſa erit.

§. MCDLIII.

Ita Anima ipſum perfecte cognoſcet, ſive videbit uti revera eſt, & cognoſcemus ſicuti nos cogniti ſumus. 1. Joh. III. 1. Cor. XIII. 12.

§. MCDLIV.

Et non poteſt non Deum ita cognitum, ut Ens intenſiſſimo Amore dignum, etiam intenſiſſime & conſtantiſſime amare, unde ſolidiſſima reſultabit Lætitia.

§. MCDLV.

Eumque profundiſſima Adoratione atque Veneratione digniſſimum, maxima cum voluptate ſummis prædicabit laudibus, in quarum materiam adhibebit, non tantum quæ in hac vita Anima experta eſt, ſed ea etiam quæ unquam in toto hoc Univerſo contigerunt.

§. MCDLVI.

Et hoc modo futuræ vitæ Beatitudinem ſummamque Animæ poſt mortem felicitatem, ex ipſo, propter quem condita eſt, fine deduximus atque expoſuimus, quod etiam nexui atque relationi, quam Anima ad totius Univerſi Syſtema habet, in quo omnes rationes particulares tendunt ad univerſalem, quam maxime conſentaneum eſt. Æternum fore ſtatum huncce S. Sc. aſſerit. 2. Cor. V. 1. Matth. XXV. 46.

§. MCDLVII.

Ubi locus Beatitudinis tum corporis cum ani-

Digitized by Google

mæ futurus ſit, incertum eſt: Chriſtus dicit, in Domo Patris ſui multas eſſe habitationes, ut multa in toto rerum Univerſo poſſint eſſe loca, quæ Paradiſum illum cœleſtem conſtituunt, ubi creaturæ rationales ab omni peccato ejusque ſequelis liberatæ, maxima rerum & propterea ipſius Dei cognitione præditæ, maxima lætitia perfrui & in ſumma felicitate degere poſſunt.

§. MCDLVIII.

Bene de hac re diſſerit Illuſtris ille Philoſophus LEIBNITIUS in cauſſa Dei §. 58. Nempe, inquit, Tellus noſtra non eſt, niſi ſatelles unius ſolis, & tot ſunt ſoles, quot ſtellæ fixæ, & credibile eſt, maximum eſſe ſpatium trans omnes fixas. Itaque nihil prohibet, vel maxime Regionem trans ſoles, habitari felicibus Creaturis. Quanquam & Planetæ eſſe poſſint, aut fieri, ad inſtar Paradiſi felices. In domo Patris noſtri multas eſſe manſiones, de cœlo beatorum proprie dixit Chriſtus, quod Empyreum vocant Theologi quidam, & trans ſidera, ſeu ſoles, collocant; etſi nihil certi de loco beatorum adfirmari poſſit: interim & in ſpectabili Mundo multas creaturarum rationalium habitationes eſſe, veriſimile judicari poteſt, alias aliis feliciores.

§. MCDLIX.

Hæc omnia fabulas, lenes cantiones atque præjudicia plebis eſſe arbitrantur homines profani, quæ ne probabili quidem nitantur certitudine.

§. MCDLX.

Ad has autem criminationes retundendas omnia faciunt argumenta, quæ ad Juſtitiam Dei demon-

monſtrandam, ad Animæ immortalitatem probandam, ad Revelationis neceſſitatem & veritatem evincendam, omnia denique quæ de fine hujus Univerſi atque Creationis animæ attulimus.

§. MCDLI.

Si Cœlum fingeremus Turcium variis voluptatibus corporalibus refectum; ſi ea quæ carnem titillant, aut ſenſus ſolum delectant pro futura animæ felicitate venditaremus; ſi talia aſſereremus, quæ nullum nec cum hac vita nec cum animæ naturæ atque fine, propter quem condita eſt, nexum haberent; tunc omnino Juvenilia, tunc Fabuloſa forent, quæ de Animæ poſt hanc vitam ſtatu adſtruximus.

§. MCDLXII.

Sed ex animæ Natura atque tum ipſius tum totius Univerſi Fine ipſam beatæ Vitæ naturam atque veritatem derivavimus, ut nihil naturæ Animæ atque Attributis divinis convenientius, nihil dignius, eſſe poſſit.

§. MCDLXIII.

Creatura nimirum rationalis, quamprimum ad ſemetipſam attendit, ſtatim deprehendet, ſe *ad cognoſcendum* in hoc mundo poſitam eſſe, absque hoc enim tota immenſi Univerſi moles fruſtra foret, neque alio, quam ſemetipſa, indiget teſte Anima, ſe non aliam ob cauſſam cognitione ſive facultate cognoſcitiva præditam eſſe, quam ut ex conſideratione hujus Mundi intelligat inviſibilia Dei, ipſamque ſempiternam ejus Virtutem Divinitatemque, & hoc modo Potentiſſimum & Sapientiſſimum non minus ac Benigniſſimum hujus Mundi artificem atque Conditorem magni faciat

§. MCDLXIV.

Animadvertit autem porro, ſe in hac vita tantis ſub tenebris jacere ſepultam, ut fini huic ſatisfacere minime poſſit, dum nec ſtupendam hujus Univerſi magnitudinem, ut inde Dei Omnipotentiam atque Infinitatem, nec ingentem creaturarum viventium numerum, ut inde Creatoris Bonitatem, nec admirabilem ejus ſtructuram, univerſalem omnium rerum nexum atque harmoniam, ut inde ejus Sapientiam, neque in Regno Gratiæ admiranda illius opera, ut inde ejus Clementiam, Omniſufficientiam, Sapientiam, Juſtitiam, debito modo cognoſcere atque celebrare queat.

§. MCDLXV.

Propterea æterna anhelat, officio & fini ſuo ſatisfacere cupit, ut Deum ex Operibus ſuis cognoſcere, ut illum propterea amare, ut adorare, ut Gloriam ejus laudare & celebrare poſſit.

§. MCDLXVI.

Dum enim, ſunt verba Philoſophi illuſtris, in hoc Mundo verſamur, non ſumus in vero Centro. Conſideramus miranda Dei opera & creaturas non aliter ac ſi inter Scenas Theatri cujusdam ſecundum regulas optices pictas conſtituti eſſemus, ubi nihil niſi rudera, figuras inconditas & male cohærentes reperimus, & artem Magiſtri admiramur quidem, ſed pulcherrimo proſpectu Univerſi frui non poſſumus. Si quando ad πȣ̃ beatorum perveniemus, totum univerſum tanquam in vero Centro nobis erit aſpectabile, miraculum voluptate intuentium.

Ipſa

§. MCDLXVII.

Ipſa porro Animis ſibi conſcia eſt, ſe ita conditam eſſe, ut actuſa ſit, & quidem ita ut principiis Rationis atque Religionis conformiter agat, hoc eſt, ut omnes actiones ita ſint connexæ, ut una alteri non contradicat, ſed ad communem aliquem finem tendant, adeoque propriam perfectionem Deique Gloriam ſemper reſpiciant, quod ſi fit inter omnes actiones ſapientiſſima Harmonia reperitur.

§. MCDLXVIII.

Sed facile deprehendimus, actiones noſtras maxime eſſe inordinatas, ut ad propriam potius deſtructionem quam perfectionem tendant, & ab univerſali Gloriæ Dei fine multum declinent; & ſic Nexus harmonicus, quem divina Sapientia conſtituit, deſtruitur.

§. MCDLXIX.

Et licet munificentiſſimus Deus pro inexhauſta libertate ſua revelaverit, quomodo huic malo medela adhiberi poſſit, pauciſſimi tamen ſunt qui hoc remedio utuntur, & qui utuntur, ordinem per peccatum vaſtatum in hac vita perfecte reſtituere nequeunt, ſed actiones adhuc quammaxime inordinatæ ſunt, ut fini in quem conditi ſunt hi homines nondum perfecte inſervire poſſint.

§. MCDLXX.

Unde vel ipſa Ratio ex propriis principiis certiſſime concludit, dari alteram Vitam, ubi in omnibus actionibus ſapientiſſima erit harmonia atque perpetuus ordo ad debitum finem ſerie non interrupta tendens, Sapientiæ Creatoris atque illius Fini maxime congruus.

Digitized by Google

§. MCDLXXI.

Ita Sapientia divina tum perturbationi huic ſcite remedium afferet, atque corriget, quæ in hac vita moraliter inordinata fuere.

§. MCDLXXII.

Et cum hiſce omnibus, quæ hactenus ex Rationis principiis de futuro Animæ fidelium felice ſtatu adſtruximus, ipſa Revelatio, qui indubitatis divinis characteribus ſeſe cujusvis conſcientiæ commendat, ubique conſpirat, ut dubitationi nullus amplius locus ſupereſſe poſſit.

§. MCDLXXIII.

Imo ſi nulla poſt hanc Vita ſupereſſet, nihil optabilius foret, quam talem futuram.

Sectio XX.

De

Civitate Dei.

§. MCDLXXIV.

Societas eſt certus Perſonarum numerus, quæ pacto unitæ ſunt ad commune bonum unitis viribus promovendum.

§. MCDLXXV.

Civitatis Dei eſt Societas vocatorum fidelium ſub Rectore Deo ſacram communionem inter ſe colentium, ad promotionem propriæ Salutis atque Gloriæ divinæ, publicæ omnium pacis atque tranquillitatis ut & harmoniæ, decoris, pulchritudinis impetrabilis cujuslibet.

Cum

§. MCDLXXVI.

Cum Civitas hæc conſtet ex evocatis Fidelibus, etiam vocatur Eccleſia. Matth. XVI. 18. Eph. V. 25. Sæpius tamen in S. Litteris Vox Civitatis Dei adhibetur, quæ ab AUGUSTINO etiam retenta fuit, & nobis voce Eccleſiæ hic commodior viſa ad ſequentis demonſtranda, unde cum AUGUSTINO ex S. Litteris eam retinemus.

§. MCDLXXVII.

Quodlibet hujus Civitatis Membrum vel ſeorſim poteſt conſiderari, quidque ejus officium ſit, ut Gratiæ divinæ particeps fieri, propriamque Salutem cum Glorificatione Dei promovere poſſit; vel omnes Civitatis conſortes conſiderantur, quatenus unam conſtituunt Societatem, ſub Rectore aliquo conſtitutam, quodque tum univerſorum in Societate hac conjunctorum, tum ſingulorum cum reſpectu ad Societatem illam officium ſit.

§. MCDLXXVIII.

Prius in præcedentibus ex principiis ſuis evolvimus, nunc de tota hac Societate ſimul ſpectata pauca addenda ſunt.

§. MCDLXXIX.

Cum in Societate id intendatur, ut commune bonum promoveatur (§. 1474.), neceſſum eſt, ut cura illa, qua finis initiæ Societatis quæritur & obtinetur, Perſonis vel uni vel pluribus deferatur, vel propter relationem quandam per ſe competat.

§. MCDLXXX.

Illa Perſona, cui cura hæc vel demandata eſt,

 vel

Digitized by Google

vel natura competit, vocatur Princeps, Rector vel Caput.

§. MCDLXXXI.

Illi qui ſe obligarunt, vel natura obligati ſunt, propter commune bonum ſecundum Principis Voluntatem actiones ſuas dirigere, vocantur Subditi.

§. MCDLXXXII.

Unde inter Principem & Subditos oritur obligatio mutua, quæ habet rationem Fœderis.

§. MCDLXXXIII.

Ad finem per Societatem quæſitum obtinendum, Perſona illa, quæ Boni communis curam gerit, ita comparata ſit oportet, ut omnia ſapienter ad propoſitum finem dirigere ſciat & poſſit, ſive ipſa id exſequatur, ſive per alios tanquam Media id fiat, alias finis obtineri non poſſet, atque Societas irrita foret.

§. MCDLXXXIV.

Cum Civitas Dei ſive Eccleſia ſit talis Societas (§. 1475.) quæ certa bona quærit, nempe propriam atquæ æternam Salutem, promotionem Glorificationis divinæ, tranquillitatem, Harmoniam atque pulchritudinem univerſalem (§. cit.); hinc etiam ejus Rector vel Princeps ita comparatus ſit oportet, ut omnia ad finem hunc dirigere ſciat & poſſit, cuique Jus hoc vel demandatum eſt à ſubdito, vel naturali erga ſubditos relatione competit.

§. MCDLXXXV.

Unde nullum inter Chriſtianos dubium eſt, Chriſtum eſſe hunc Principem, ſupremum Dominum

num ac Regem, cui in Civitate Dei regimen hoc competat; unde Petrus ipſum appellat Principem & Salvatorem, quem Deus ad dextram ſuam exaltavit, Act. V. 31. & vocatur Rex Regum & Dominus Dominantium, Apoc. XIX. 16. & Caput Eccleſiæ, Eph. I. 21. 22.

§. MCDLXXXVI.

Omnia enim ipſi competunt Attributa, quæ ad Regimen hoc adminiſtrandum neceſſaria ſunt. α. Ipſi hæc poteſtas delegata eſt à Patre omnium rerum ſummo Domino, qui ipſi dedit omnem Poteſtatem in Cœlo & in Terra, Matth. XXVIII. 18. & omnia ſubjecit pedibus ejus & ipſum dedit Caput ſuper omnia Eccleſiæ, Eph. I. 22. Phil. II. 9. 10. 11.

§. MCDLXXXVII.

β. Ipſi Jus hoc competit propter relationem, quæ inter ipſum & Eccleſiam intercedit, illam enim redemit proprio ſanguine, Act. XX. 28. ut ejus peculium eſſet. 1. Pet. II. 9.

§. MCDLXXXVIII.

γ. Et tota Eccleſia ipſum agnoſcit Dominum, Eſaj. XXXIII. 22. Phil. II. 10. 11. Pſ. VIII. 10.

§. MCDLXXXIX.

δ. Nihil porro ipſi deeſt quod ipſum hoc munere dignum facit, ſumma enim gaudet Scientia, qua reconditiſſima tum ſuorum tum hoſtium opere novit & ipſa corda ſcrutatur, Rom. II. 16. Apoc. II. 23.

§. MCDXC.

Summam habet Sapientiam, qua omnia ſapientiſſime in Eccleſia ſua adminiſtrat & dirigit, ut

ut etiam adverſa in Salutem ſubditorum ſuorum cedant; imo Civitatem ſuam pro cujusque membri conſtitutione & circumſtantiis temporum prudentiſſime regit, unde ipſi Spiritus Sapientiæ & Conſilii, Eſaj. XI. 2. & theſauri Sapientiæ adſcribuntur. Col. II. 3.

§. MCDXCI.

Præterea ſumma ipſi competit Potentia, qua Salutem æternam acquiſivit, eam ſubditis ſuis adplicat, illamque adeo promovere, membra Civitatis ſuæ Glorificationi divinæ aptos reddere, qua illam adverſus omnes inimicos defendere, ab omni malo liberare, publicam pacem & tranquillitatem conſervare & reſtaurare, ſubditos omnibus donis neceſſariis inſtruere, Harmoniam, decus, pulchritudinem Civitatis ad ſummam gradum provehere, è morte tandem ſuſcitare & Vita æterna donare poteſt: Qui ergo commune Bonum Societatis illius ſpiritualis optime promovere & ſcit & id facere potens eſt.

§. MCDXCII.

Et tandem Juſtiſſimus Judex eſt, qui unicuique absque proſopolepſia ſecundum opera rependet. 2. Cor. V. 10.

§. MCDXCIII.

Chriſtus igitur Poteſtatem Principis Eccleſiæ poſſidet, tum quia ipſi legitime demandata fuit (§. 1486. 1488.), tum propter relationem quæ inter ipſum & ſubditos ſuos intercedit (§. 1487.), tum quia omnia ſummi Principis Attributa poſſidet (§. 1489. -- 1492.); E. legitimus Civitatis Dei Rex atque Dominus eſt (§. 1480. 1483.), Q. E. D.

Talis

§. MCDXCIV.

Talis poteſtas mero homini, quisquis ſit, nec competit nec competere poteſt.

§. MCDXCV.

α. Nulli enim unquam hominum Univerſalis atque Monarchica Poteſtas in totam Eccleſiam à ſupremo omnium rerum Domino delegata eſt, de hac re altum ſilentium in S. Script. & veneranda antiquitate, quæ certe in re tanti momenti non ſileret.

§. MCDXCVI.

Hoc enim Apoſtolo Petro non contigiſſe ex ſequentibus patet 1.) quia autoritate hac nusquam uſus legitur, ſi enim eadem ipſi quæ Chriſto Poteſtas fuiſſet, Apoſtolos ordinare potuiſſet, quod ipſe non fecit, ſed communis Apoſtolorum conſeſſus duos elegit, de quibus ſors jacta eſt, & eventus ejus à Domino exſpectatus. Act. I.

§. MCDXCVII.

Sed 2.) nec, ipſe præſens, ſeptem ordinavit Diaconos, ſed id ab Eccleſia factum, & à communi Apoſtolorum Concilio manuum impoſitione inaugurati fuere. Act. VI. 2. - 6.

§. MCDXCVIII.

3.) Neque ſuperior ab inferioribus mittitur, Petrus autem cum Johanne à reliquis Apoſtolis Samariam miſſus fuit. Act. VIII. 14.

§. MCDXCIX.

4. Nec etiam infallibilitatem ſuam allegat vel ſummam autoritatem, increpatus cur Gentilibus Evangelium annuntiaret. Act. XXI.

5.) Tres

Digitized by Google

§. MD.

5.) Tres in prima Eccleſia Columnæ fueræ viſi & quidem Petrus non primo ſed ſecundo loco, nam Jacobus illi præponitur, Gal. II. 9. ut & Act..XV. 13. ubi Jacobus, non Petrus, vota Apoſtolorum in primo Concilio Hieroſolymitano collegit, & decretum communi Apoſtolorum nomine exaratum fuit: Ut adeo Petrus nec hic ulla ſupra reliquos dignitate & autoritate uſus ſit.

§. MDI.

6. Acriter à Paulo increpatus fuit, præſentibus omnibus, quod non recto pede incederet, Gal. II. 14. Quod Paulo, Petro inferiori, erga infallibile autoritate præditum facere non competiviſſet.

§. MDII.

7.) Neque Paulus à Petro ordinatus ut Gentibus Evangelium annunciaret; uti nec Jacobus & Johannes, ut cum Petro Judæis prædicarent, ſed data invicem manu Societatis, communi horum quatuor conſenſu, prior gentibus, poſteriores Judæis evangelizarunt. Gal. II. 7 - 9.

§. MDIII.

8.) Nec ulla tandem in Epiſtolis ejus deprehenduntur veſtigia, quod aliquam, nedum ſummam, in Eccleſia Autoritatem & Poteſtatem ſupra omnes reliquos Eccleſiæ Miniſtros atque Epiſcopos ſibi tribuat, uti id à Pontificibus Romanis in omnibus Reſcriptis ſuis fieri ſolet, ſed potius ſe reliquorum Compresbyterum vocat, ipſosque dehortatur, ne dominetur Clericis, ſed potius gregis exemplaria fiant 1. Pet. V. 1, 3.

9.) Et

Digitized by Google

§. MDIV.

9.) Et Chriſtus in genere omnes Apoſtolos acriter increpat, quod Primatum vel Dominatum aliquem in Regno ſuo ambirent, ipſosque paſſim valide refutat. Matth. XVIII. XX. Luc. XXII.

§. MDV.

β. Sed munus hoc etiam nec ab Apoſtolis aut Eccleſia cuiquam conceſſum legitur, licet pedetentim dolo atque variis artibus uſurpatum fuerit, neque quisquam eſt, qui litteras credentiales exhibere poſſit.

§. MDVI.

γ. Nulla etiam relatio naturalis inter Petrum vel alium hominem & Eccleſiam intercedit, quæ illi Jus tribueret, ſummo in illam utendi Dominio, uti inter Creatorem & creaturas, inter Salvatorem & ſalvatos intercedit, quæ creaturas & lytro pretioſiſſimo redemtos obligat ad non pro ſuo arbitrio, ſed ſecundum Voluntatem ſupremi ſui Domini atque benefactoris vivendum.

§. MDVII.

δ. Omnia porro homini mero deſunt requiſita, quæ muneri huic fungendo neceſſaria ſunt, neque enim tali præditus eſt Scientia, ut quid in Regno plane ſpirituali ubique Terrarum geratur noſcat, & diſcernere poſſit, num ſubditi officio ſuo ſatisfaciant, ubi leges fundamentales ſunt Fides, vera Reſipiſcentia & ſincerum Cor.

§. MDVIII.

Et uti de interna magis quam externa obedientia agitur, homo leges præſcribere nequit; nec niſi ille, qui cordium inſpector eſt, in conſcien-

ſcientiæ foro coactiva poteſtate uti poteſt; Nec maximis tormentis conſcientia adigi poteſt, ut actionem, quam hactenus approbavit, nunc damnet, niſi vis vorticordia interveniat.

§. MDIX.

Quis porro mortalium tam Sapiens eſt, qui in Regno plane ſpirituali omnia maxima cum prudentia adminiſtrare poſſit, ut in æternam ſubditorum Salutem cedant.

§. MDX.

Et quis tam Potens, ut ſubditos Glorificationi divinæ & perpetuæ felicitati, Societatis hujus ultimo fini, aptos reddere, qui imminentia pericula avertere, qui hoſtes Eccleſiæ debellare, Eccleſiæ tranquillitatem aut conſervare aut reſtaurare, Civitatem Dei omni decore exornare & ad ſummum pulchritudinis gradum perducere queat?

§. MDXI.

Cui ergo nec Jus (§. 1480.), nec qualitas (§. 1483.) Principis vel Regis Civitatis alicujus competit, illi etiam nec Dominium in talem Rempublicam exercere competit, ſed merus Uſurpator eſt; atqui mero homini nec Jus (§. 1494 -- 1506.) competit, nec requiſita adſunt, quæ ad Civitatem Dei gubernandam ita neceſſaria ſunt, ut absque illis Societatis hujus finis obtineri nequaquam poſſit (§. 1507 -- 1510.); E. Dominium ſupremum in Regno illi ſpirituali Civitatis Dei nulli mortalium competit, ſed qui illud ſibi attribuit nil niſi Uſurpator eſt.

§. MDXII.

Et cum Jeſus Chriſtus ipſemet ubique præſens

Digitized by Google

ſens ad conſummationem ſeculi usque, Matth. XXVIII. 20. & regimen illud ſpirituale corda ſubditorum reſpiciens ipſemet adminiſtrare, & per Omnipotentiam ſuam quæcunque vult in cœlo & terra efficere poſſit, & Legem ſuam ſcriptam dederit, ſecundum quam judicat, ne quidem Monarchia viſibili opus eſt.

§. MDXIII.

Membra Civitatis Dei ſacram inter ſe communionem colunt (§. 1475.): Cum vero Societas plane ſpiritualis ſit, cujus finis Bona ſpiritualia reſpicit; Hinc communio illa etiam ſpiritualis eſt, & quidem 1. *Interna*, quæ conſiſtit in una eademque fide & charitate mutua, colligante omnes ſpiritu eodem, qui ex capite Chriſto in omnia corporis Myſtici membra fluit. Eph. IV. 15. 16.

§. MDXIV.

Actiones autem illæ, quæ ad communem finem nempe propriam Salutem & Dei Glorificationem tendunt, etiam externæ ſunt, Deus enim colendus eſt non anima tantum, ſed & corpore 1. Cor. VI. 20. & cum homines aliorum corda noſſe nequeant, hinc Communio illa etiam *Externa* eſſe debet, quæ alia eſſe non poteſt quam fini Societatis obtinendo accommodata, quæ propterea conſiſtit in veræ fidei profeſſione, cultus publici exercitiis, & charitatis miniſteriis. Heb. X. 24. 25.

§. MDXV.

Hinc illi qui hæc præſtant, adeoque externe fideles ſe mentiuntur, & Hypocritæ ſunt, dum interna communionis vincula deſunt, tamen in

communione externa verſari poſſunt, reliquis Societatis membris qua tales non noti.

§ MDXVI.

Illi propterea, qui ad communionem externam tantum pertinent, ſemper diſtinguendi ſunt ab iis, qui ſimul internam habent, non enim omnes ſunt Iſrael qui ſunt ex Iſrael, Rom. IX. 7. & in magna domo dantur vaſa ad decus & ad dedecus, 2. Tim. II. 20.

§. MDXVII.

Et licet communi fidelium Societati multo conducibilius nec minus optabilius eſſet, ut tota Civitas ab omnibus civibus communi bono promovendo minus utilibus pura eſſet, cui rei ipſis etiam invigilandum, ne ejusmodi homines Glorificationi divinæ atque pulchritudini Civitatis officiant; tamen Sapientiæ divinæ placuit ita gubernare civitatem ſuam ut mali mixti bonis in illa omni tempore reperiantur, eas præcipue ob cauſſas, ut carnis impotentia eo magis patefiat, ut fideles eo cautius ſibi caveant ne ex hypocritarum numero ſint, ut tandem impii reddantur ἀναπολόγητοι.

§. MDXVIII.

Civitas Dei eſt mixta malis (§. præced.), hinc creſcente illorum numero Eccleſia externa tum ratione profeſſionis fidei, tum cultus divini externi, tum morum ita poteſt corrumpi, ut hæc corruptio in maximum Gloriæ divinæ atque Salutis animarum æternæ, nec non decoris Civitatis Dei detrimentum cedat, adeoque finis hujus Societatis non obtineatur.

Quo-

Digitized by Google

§. MDXIX.

Quoniam Societas eſt propter Finem aliquem per illam quæſitum (§. 1474.), illa etiam amplius ſubſiſtere nequit, ſi impoſſibile ſit, ut Finis, propter quem initur, optineri queat. Si ergo Civitas Dei, quæ eſt talis ſocietas (§. 1475). quoad communionem externam ita corrupta ſit, ut finis illius amplius obtineri nequeat (§. 1518), tunc nec Societas illa, quæ communionem illam externam hactenus conſtituit, amplius ſubſiſtere poteſt.

§. MDXX.

Propterea ſi talis corruptio univerſalis in Eccleſia externa accidit, veri illius cives nec poſſunt nec tenentur porro in ſocietate illa manere, ſed jubentur ab illa ſeſe ſeparare, Eſaj. LII. 11. 2. Cor. VI. 17. Apoc. XVIII. 4.

§. MDXXI.

Nota dicitur id, ex quo res cognoſcitur & à reliquis diſtinguitur.

§. MDXXII.

Per Notas res cognoſcitur, E. Nota prius quam res ipſa cognita ſit oportet.

§. MDXXIII.

Cum porro noſtri officii ſit, nos ab illa Eccleſia, quæ propter corruptionem univerſalem falſo ſe Civitatem Dei jactat, ſeparare (§. 1520.); Hinc Notæ adſint oportet, per quas vera Eccleſia cognoſcitur & à falſa diſtinguitur.

§. MDXXIV.

Vera Eccleſia nonniſi ex communione externa

 cogno-

Digitized by Google

cognoſci poteſt (§. 1515.), id autem ex quo aliquid cognoſcitur vocatur Nota (§ 1521.): E. veræ Eccleſiæ Notæ in hoc conſiſtunt, quod communionem illam externam efficit.

§. MDXXV.

Communio externa conſiſtit in veræ fidei profeſſione, cultus divini exercitiis atque charitatis miniſteriis (§. 1514.), quæ ita comparata ſint oportet, ut Fini Societatis conveniant, adeoque tendant ad propriam Salutem, Dei Gloriam & Civitatis pulchritudinem (§. 1475.): E. veræ Eccleſiæ Nota eſt talis Fidei profeſſio, cultus divinus atque Charitatis opera, quæ ad Finem Societatis hujus ſpiritualis tendunt.

§. MDXXVI.

Nota prius quam res ipſa cognita ſit oportet (§. 1522.): E. etiam Notæ veræ Eccleſiæ prius notæ eſſe debent, quam quænam ſit vera Eccleſia.

§. MDXXVII.

Notæ autem illæ ſunt veræ Fidei profeſſio, rectus Dei cultus atque opera Charitatis tendentia ad Societatis hujus ſpiritualis finem: E. aliquis prius noſſe debet Veritatem, antequam cognoſcere poteſt, quænam ſit vera Eccleſia.

§. MDXXVIII.

Ex Natura ergo & definitione Notæ evidens eſt, non tales Eccleſiæ poſſe dari Notas, per quas in hunc finem ad Eccleſiæ veræ cognitionem pervenire aliquis poteſt, ut deinceps per Eccleſiam Veritatis ſalutaris cognitionem acquirere poſſit; ſed qui veræ Eccleſiæ communioni ſe adjungere vult

Digitized by Google

vult, prius noſcat oportet Veritatem ſalutarem, per cujus profeſſionem vera Eccleſia viſibilis cognoſcitur & à reliquis diſtinguitur.

Ita Infidelis, ſive ſit Ethnicus, ſive Muhammedanus, ſive Judæus ante cognitam Veritatem ſalutarem ſcire non poteſt, quænam ſit Eccleſia vera, alias res notificanda ipſi nota eſſet ante illud, per quod cognoſci poteſt, quod abſurdum.

§. MDXXIX.

Ex genuina hac Notæ Significatione nunc nullo negotio falſi nominis Notæ Eccleſiæ à veris diſtingui poſſunt; nam vera Nota eſt notior re notificanda, per illam res cognoſcitur & ab omnibus aliis diſtinguitur.

§. MDXXX.

Id quod primum in re concipitur ſive cognoſcitur & per quod res ab aliis diſtinguitur, eſt rei Eſſentia, ex qua ratio reddi poteſt reliquorum, quæ ei inſunt aut ineſſe poſſunt (§. 297.); Nota autem alicujus rei eſt id, quod primum de re cognoſcitur & per quod ab aliis rebus diſtinguitur (§. 1521.): E. Nota Characteriſtica conſtituit rei Eſſentiam. Veritatis ſalutaris profeſſio, verus cultus & charitatis officia efficiunt Notam Characteriſticam veræ Eccleſiæ viſibilis (§. 1525.): E. illius Eſſentiam conſtituunt.

§. MDXXXI.

Eſſentia rei ſemper, omni loco & omni tempore competit: E. etiam Nota Characteriſtica rei ſemper, omni loco & tempore competit.

§. MDXXXII.

Cum nomina ſint ſigna arbitraria rerum, &

Digitized by Google

quisque ſibi etiam falſum nomen tribuere poſſit, & ſæpiſſime fiat, ut in rebus mutabilibus re mutata nomen tamen idem maneat, & viceverſa re manente novum ipſi nomen imponatur, & etiam idem nomen, ſi prædicatum efficiat, eidem rei non omni tempore competat, adeoque nomen à prædicato aliquo deſumtum quod mutationi obnoxium eſt, rem non omni tempore ab omnibus aliis rebus diſtinguere poſſit: E. Nomen à prædicato aliquo mutabili deſumtum non poteſt eſſe Nota Characteriſtica rei.

§. MDXXXIII.

Nomen Eccleſiæ Catholicæ quælibet ſibi tribuit, & Eccleſia quoad ſtatum externum eſt mutabilis (§. 1518.), ut idem ipſi prædicatum non ſemper, omni loco & omni tempore competat, nec ab ejus incunabulis ipſi competere potuerit: E. nomen hoc ſive prædicatum non eſt illius Nota.

Urbs, quæ nonniſi initia ſua habet, non poteſt vocari Magna, donec maximum incrementum cœperit, & ſi omni decore exornata fuit pulchra nominari poteſt, non idem Epitheton tamen Jure ipſi competit, poſtquam aut injuria temporum, aut hoſtium vaſtatione aut alio caſu diruta fuit atque vaſtata; ita vera Eccleſia ſive Civitas Dei ſtatim ab ejus initio nondum vocari potuit Magna aut Catholica, & ſi nomen hoc Eccleſiæ, quæ Romana dicitur, olim ut veræ Eccleſiæ Epitheton tributum fuit, non ſequitur, quod ipſi etiam in ſtatu corruptiſſimo omni tempore Jure competat.

§. MDXXXIV.

Antiquitas tam Religioni Ethnicæ quam Judaicæ competit, ambæ Chriſtianæ antiquiores, & prior etiam ſe ſua antiquitate defendere ſolita eſt, adeoque Religio ſive Eccleſia vera antiquitate à falſis

falſis diſtingui nequit, & Error Revelatione Religionis peccatoris antiquior eſt; nec hæc vera Eccleſiæ Nota eſſe poteſt.

§. MDXXXV.

Inde ab initio non interrupta duratio æque Religioni Ethnicorum, Judæorum, Muhammedanorum, aliorumque cœtibus competit, adeoque nec hæc Nota Characteriſtica eſt, ex qua vera Eccleſia cognoſcitur & ab aliis diſtinguitur, (§. 1521.).

§. MDXXXVI.

Et ſi Membrorum Eccleſiæ multitudinem ſpectamus, nec illi vera Notæ ſignificatio competit, olim enim totus fere orbis Arianus factus, mox Muhammedanus, quis enim neſcit, quanta terrarum ſpatia hujus Religionis Peſti infecta ſint? E. Nec numerus veræ Eccleſiæ Nota eſt,

§. MDXXXVII.

Neque etiam continua Epiſcoporum ſucceſſio veræ Eccleſiæ externæ eſſentiam efficere poteſt, alias illa Eccleſia Judaica, quæ olim optimum Salvatorem interfecit, vera fuiſſet, & noſtris temporibus, ſi hæc vera Eccleſiæ Nota eſſet, neſciremus, an nos potius ad Græcos, an ad Armenios aut Abyſſinos, an vero potius ad Eccleſiam Romanam convertere deberemus, qui omnes de hoc gloriantur, & olim Ariani etiam hoc jactarunt.

§. MDXXXVIII.

Et aliæ falſæ Religiones ut Muhammedana, Judaica, aliaque non minus inter ſe unitæ ſunt ac Romana; in Pontificia Eccleſia etiam non pauciores diſſenſiones ſunt quam in aliis; Unde nec

 unio

Digitized by Google

unio membrorum inter ſe & cum Capite ut veræ Eccleſiæ externæ Nota allegari poteſt.

§. MDXXXIX.

Doctrinæ efficacia & celer ejus progreſſus ad probandum divinam ejus autoritatem atque originem quidem multum ponderis habet, ſed quæritur 1.) qualis ſit Doctrina, an cum Sapientia atque voluptatibus carnis conveniat, an vero illi contrarietur? 2.) Quo modo illa efficax ſit, an vi, dolo, armis, ſuppliciis, an Mundi illecebris, promiſſionibus; num vero convictione animi propter evidentiſſimam veritatis demonſtrationem progrediatur & ſe hominibus commendet; Ariana olim & aliæ hæreſes, quia Doctrina illorum cum Sapientia carnis faciebat, celeriter fuerunt propagatæ; Ita Muhammedana tum armis tum Doctrinæ illecebris, nec minus Pontificia dilatatur, vi, ſuppliciis, honoribus, divitiis, minis & promiſſionibus; ſi Doctrinæ ipſius efficacia id fieri poteſt, quare violentis hujusmodi Mediis utuntur? Cum ergo hic Doctrinam propagandi Modus Pontificiis cum multis aliis communis ſit, & aliquis extra Eccleſiam conſtitutus neſcire poſſit, niſi prius Veritatem ſalutarem cognoverit, an evidentiæ Veritatis Doctrinæ, an vero cuidam ex cauſſis allatis adſcribendus ſit celer Doctrinæ progreſſus: Hinc nec hæc genuina Eccleſiæ Nota eſſe poteſt.

§. MDXL.

Et cuinam hominum de Eccleſiæ Doctorum ſanctitate infallibiliter conſtat? Cum ſinceritas cordis ſoli Deo nota ſit, ſed ex judicio Charitatis de externis actionibus judicandum, ubi enim

opera

Digitized by Google

opera ad veram Dei Glorificationem, ad promotionem Salutis æternæ tum propriæ tum proximi, ad exornandam Civitatem Dei faciunt, ibi etiam vera in Chriſtum fides, ibi etiam vera Doctrina adſit oportet; confitemur, ubi talia in Eccleſia aliqua exiſtunt opera, ibi etiam veram Eccleſiam eſſe. Sed quid tum de tali Eccleſia judicabimus, in qua ipſimet illorum ſcriptores de vita ſcelerata & prophana tum Capitis tum Doctorum conqueruntur? Et quis extra Eccleſiam conſtitutus ſcire poteſt, qualem quisque Doctorum vitam degat, ut inde de Doctrinæ illius Veritate judicare poſſit.

§. MDXLI.

Aliam Eccleſiæ Notam, quam afferunt, nempe gloriam Miraculorum, quod attinet, illa olim à Chriſto & Apoſtolis fuere patrata ad miſſionem ſuam & Doctrinam divinam confirmandam, quæ Miracula ſine dubio magnam & Perſonis & Doctrinæ conciliaverunt autoritatem. Si vero Doctrina in Eccleſia aliqua cum illa, quæ olim miraculis confirmata fuit, non conſentiat, ipſi, etiamſi Miracula fierent & Angelus ex cœlo illam annunciaret, Fides haberi non poteſt nec debet, Gal. I. 8. Et ipſe Chriſtus monet, ne ejusmodi Doctoribus, licet magna ſigna & prodigia facerent, fides habeatur; hodie ergo Doctrina Chriſti & Apoſtolorum lapis lydius eſt, ad quem cujuslibet Eccleſiæ Doctrina explorari debet; non ſuſpectæ prorſus fidei Miracula; E. Veritas Doctrinæ, non Miracula, Eccleſiæ veræ Nota habenda eſt.

§. MDXLII.

Eadem plane ratione cum dono Prophetiæ res

Digitized by Google

ſeſe habet; Cum etiam dentur falſi Prophetæ, illis fides haberi non poteſt, niſi in quantum etiam Doctrinam ſuam ex ſcriptis Moſis, Prophetarum & Apoſtolorum probant, Doctrinæ enim in libris illis contentæ nec quidquam addi, nec demi debet, Apoc. XXII. 18. 19, Ergo non Doctrinæ illius, qui Prophetam ſeſe venditat, ſed Chriſti & Apoſtolorum fides adhibenda eſt: Unde ſequitur, Doctrinam divinam eſſe Notam Eccleſiæ, non vero Doctorem illius.

§. MDXLIII.

Laudem vero vel vituperium hominum non poſſe eſſe veræ vel falſæ Eccleſiæ Notam Characteriſticam, inde patet, quia & vera Eccleſia malignos poteſt habere calumniatores, quod Chriſto ipſi & Apoſtolis ſuis accidit, & in falſa Eccleſia poſſunt exiſtere privati Doctores, qui propter egregias aliquas qualitates, quas poſſident, laude digni ſunt; E. hæc Nota quam maxime fallax, per quam Eccleſia vera ab omnibus aliis diſtingui nequaquam poteſt & per conſequens Notæ proprietates non habet.

§. MDXLIV.

Felix vel infelix Ecceleſiæ alicujus ſtatus veritatis vel falſitatis illius Nota eſſe nequit; Cum ſtatus proſper veræ Eccleſiæ nec ſoli nec ſemper competat; quis enim neſcit, vel Ethnicos olim hoc gloriatos eſſe, nec Eccleſiæ defenſores ſemper triumphaſſe, & piis in multis Scripturæ locis Crucem prædictam eſſe, & Muhammedanos magnam Chriſtiani orbis partem deviciſſe, & Regnum ipſorum multis ſeculis florentiſſimum fuiſſe.

Cum

Digitized by Google

§. MDXLV.

Cum Eccleſiæ communio ſit vel interna (§. 1513.), vel externa (§. 1514.), neque omnes, qui ad communionem externam, etiam ad internam pertinent (§. 1516.), neque illi omnes, qui ad internam communionem pertinent, infallibiliter cognoſci poſſunt, propterea Eccleſia quoad communionem internam vocatur inviſibilis, quoad externam viſibilis.

§. MDXLVI.

Inviſibilis eſt illorum Societas ſive communio, qui non tantum externe veram fidem profitentur & externa Cultus divini & Charitatis opera peragunt, ſed ſincere in Chriſtum credunt, & corde ſincere Deo ſerviunt, quod nullius hominis oculis conſpicuum eſt.

§. MDXLVII.

Viſibilis vocatur, quatenus ſalutaris Veritatis profeſſione, Cultus exercitiis & Charitatis miniſteriis in viſibilem coaleſcit Societatem, externa enim hoc modo homines dant documenta, oculis hominum apparentia, ſe ſemetipſos illi adjungere Societati, quæ Civitas Dei eſt.

§. MDXLVIII.

Ex quibus apparet, diſtinctionem hanc non eſſe totius in partes, ſed tantum ſubjecti per adjuncta, quatenus Eccleſia viſibilis inviſibilem comprehendens tantum diverſo reſpectu vel viſibilis vel inviſibilis eſt, quatenus iidem homines vel ad viſibilem & inviſibilem ſimul, vel tantum ad viſibilem pertinent.

Unde

§. MDXLIX.

Unde hæc diviſio nihil aliud ſignificat, quam internum cujusque membri Eccleſiæ ſtatum atque communionem oculis hominum non eſſe conſpicua, ſed ſolum Deum vera Eccleſiæ membra infallibiliter noſſe.

§. MDL.

Aliquando vero factum fuit & fieri poteſt, ut etiam externa Eccleſiæ pars aut corruptione Doctrinæ, cultus & morum omnia fere inundante, aut cogente hoſtium & perſecutorum vi per aliquod tempus lateat, neque externam communionem libere exercere poſſit, unde in hiſce circumſtantiis vera Eccleſia oculis Mundi non ſemper eſt obſervabilis.

Sectio XXI.

De
Officiis Civium
ſive
Cultu publico.

§. MDLI.

Officia certa quodlibet Civitatis divinæ Membrum pro ſe & abſtracte à reliqua Societate conſideratum præſtare tenetur, ad quæ obligatur vel per Religionem Naturalem vel Revelatam; ad alia vero obſtringitur, quatenus Societatis illius ſpiritualis membrum & pars eſt.

§. MDLII.

Cujuslibet civis officium eſt cum aliis commune

mune Societatis bonum unitis viribus promovere (§ 1474. 1475.), id autem fit, quando communionem ſuam cum reliquis teſtatur, dum ea obſervat officia, quæ ad finem Societatis obtinendum tendunt.

§. MDLIII.

Communio illa nonniſi publice reliquis Societatis membris indicari poteſt, & cum Bonum publicum etiam conjunctis viribus promovendum ſit (§. cit.), etiam id fieri debet in Societate reliquorum, hoc eſt *Publice.*

§. MDLIV.

Sed præterea Bonum publicum quodvis Societatis Membrum etiam *privatim* promovere poteſt.

§. MDLV.

Prius fit per Exercitium Cultus Publici, Poſterius per officia Charitatis.

§. MDLVI.

Actiones, quas conjunctim cum reliquis Civitatis Dei membris ex intuitu finis Societatis ad promotionem communis æternæ Salutis, Glorificationis divinæ, decoris Civitatis & tranquillitatis publicæ in cœtu Eccleſiæ ſuſpicimus, vocantur CULTUS PUBLICUS.

§. MDLVII.

Motiva ergo harum Actionum à Fine Reipublicæ illius ſpiritualis deſumuntur.

§. MDLVIII.

Ad promovendam communem animarum Salutem publicamque fidei profeſſionem opus eſt Verbi

Verbi divini inculcatione, precibus, & certis ritibus; ad publicam Dei Glorificationem faciunt preces, cantus & beneficiorum maximorum teſtificatio; ad tranquillitatem conſervandam in Civitate Dei opus eſt deprecatione culpæ, petitione omnium bonorum ſpiritualium, &, quantum ad Gloriam Dei facit, temporalium, interceſſione pro iis qui extra & intra Eccleſiæ Societatem verſantur & gratiarum actione; ad decus externum Civitatis non minimum facit ordo.

§. MDLIX.

Ex hiſce patet, quibus partibus Cultus publicus abſolvatur, ad quas recte peragendas publicis opus eſt ſanctæ Societatis illius Miniſtris.

§. MDLX.

Hi ergo ſunt Perſonæ publicæ, quibus competit adminiſtratio omnium, quæ ad Cultum Dei publicum pertinent.

§. MDLXI.

Miniſtri hi vel Extraordinarii ſunt immediate à Deo inſtituti, vel ordinarii, quibus ab Eccleſia Munus hoc defertur; de prioribus mentio fit Eph. IV. 11.

§. MDLXII.

Inſtitutionem Miniſterii ordinarii Originis divinæ eſſe, ex ſequentibus S. Script. dictis demonſtramus. Ipſi nimirum Apoſtoli per ſingulas Eccleſias Ordinarios Miniſtros conſtituerunt, uti Paulus & Barnabas, Act. XIV. 23. & id in Creta facere jubetur Titus, Tit. I. 5. & illis Eccleſiæ curam inculcant, Act. XX. 28. 1. Pet. V. 2. & Apoſtolus Paulus regulas præſcribit, quomodo illi

Digitized by Google

illi comparati eſſe debeant, qui ad Munus hoc eliguntur. 1. Tim. III. & Tit. I. 5-8.

Hæc adſtruere, propter continuam Eccleſiæ praxin inde ab Apoſtolorum temporibus, non opus fuiſſet, niſi tales inter Chriſtianos exiſterent, qui omne Miniſterium rejiciunt & cuicunque docendi Munus in Eccleſiæ cœtu concedunt; de quibus ſuo loco.

§. MDLXIII.

Ordinarii Miniſtri vocantur Epiſcopi, Presbyteri, Doctores, Paſtores & Diaconi.

§. MDLXIV.

Epiſcoporum & Presbyterorum tum in S. Sc. tum apud Patres ſæpiſſime mentio fit, ubi vox Epiſcopi Inſpectorem ſignificat à munere, 1. Tim. III. 1. Ita Presbyter ab ætatis dignitate nomen habet, quia illi, qui ſeniores erant, ad id obeundum vulgo eligebantur.

§. MDLXV.

Non magna tamen, aut temporibus Apoſtolicis plane nulla, inter Epiſcopum & Presbyterum fuit differentia, cum nomina hæc inter ſe commutentur. Ita Apoſtolus Paulus juſſit Titum Presbyteros conſtituere, requiſita autem illorum indicans Epiſcopum deſcribit, Tit. I. Sic Act. XX. 17. & 28. iisdem nomen Presbyterorum & Epiſcoporum datur. Similiter Apoſtolus Petrus id facit, 1. Ep. V. 1. 2.

§. MDLXVI.

Cum Eccleſia ſit ſancta Societas ſive Civitas; cujuslibet autem Reipublicæ ſive Civitatis ſit eligere Perſonas idoneas, quibus munera publica deferat; Patet ad legitimam Miniſtri vocationem hoc

hoc requiri; Ut aliquis Eccleſiæ cœtus aliquem ex medio ſui ſecundum præſcriptum Apoſtolicum de vita, moribus & doctrina exploret, illique Miniſtri munus deferat, poteſtatemque concedat, omnia quæ adminiſtrationem Cultus publici Eccleſiæque communem ædificationem ſpectant peragendi, isque ſe muneri huic aptum conſcientia ſua convictus ſit.

§. MDLXVII.

Quæ vocatio ſive miſſio divina eſt, dum fit ſecundum illum ordinem, qui, ut perpetuo in Eccleſia obſervetur, à Deo inſtitutus eſt, 1. Tim. III. Tit. I.

§. MDLXVIII.

Miniſtri Eccleſiæ munus eſt, facere ea quæ ad Cultum Eccleſiæ publicum (§. 1560.) pertinent. nec minus, quod ex ipſa rei Natura ſequitur, omnia quibus Finis Societatis, cujus Miniſtri ſunt, obtinetur.

§. MDLXIX.

α. Nimirum Verbum Dei prædicandum & inculcandum eſt (§. 1558.), & quidem ita. ut tota ad promotionem Salutis æternæ animarum, Pietatis atque Glorificationis Dei tendat Doctrina (§. 1556. 1557.); Nihil ergo reticendum quod huc tendit, Act. XX. 26. 27 ſed nihil etiam addendum, quod huc non facit & quo Intellectus tantum inanibus afficitur ſpeculationibus.

§. MDLXX.

Propterea etiam Errores illi, qui Fini huic obſunt, fortiter refutari debent.

Quo-

§. MDLXXI.

Quoniam fides per Evangelii prædicationem ceu externum Medium excitanda eſt Ἔλεγχος ſive convictio ex evidenti demonſtratione orta (§. 2. 4.), Heb. XI. 1. Et verbum Dei inculcandum eſt per manifeſtationem veritatis ad omnem conſcientiam hominum. 2. Cor. IV. 2. Patet nullam Doctrinam ulli hominum vi & verbo imperii obtrudendam, ſed ſola veritatis convictione utendum eſſe.

§. MDLXXII.

Deus ſolus poteſt Salutem hominibus dare, ſolus propterea etiam Leges & modum præſcribere poteſt, quomodo illa obtineri poſſit, ſolus præterea eſt Rex, Princeps, & Dominus in Civitate ſua (§. 1485 - - 1512.): Unde nonniſi illius Voluntas atque Verbum in Eccleſia audiendum eſt. Eſ. VIII. 19. 20. Jer. XXIII. 28. 29. 1. Petr. IV. 11.

§. MDLXXIII.

Unde contra Mandatum ſummi Principis illi Civitatis hujus Magiſtri agunt, qui Legi illius quædam, ut fidei & vitæ regulam, ſuperaddunt.

§. MDLXXIV.

Ergo falſi Doctoris infallibile hoc criterium eſt; Quod non docet ea, quæ Reipublicæ Spiritualis ſummus Dominus, tum ipſe, tum per Apoſtolos ſuos docere præcepit tanquam ad Salutem æternam & Regis Gloriam neceſſaria, ſed aliquid ſuperaddit aut demit.

§. MDLXXV.

Alterum Miniſtri officium eſt, ut omni ſtudio

Digitized by Google

invigilet, ne aliquid fiat quod Civitati detrimento eſſe poteſt, ſed ut omnia quantum pote impedimenta tollat, quæ harmoniæ atque pulcritudini Civitatis hujus obſunt, contra vero bonum ejus atque decus promoveat, & totus in eo ſit, ut Charitas atque Concordia Societatis hujus ad propriam perfectionem & Regis Gloriam creſcat.

§. MDLXXVI.

Tertio, ut ipſe aliis bono exemplo præeat, monentibus Apoſtolis Paulo 1. Tim. IV. 12. Tit. II. 7. & Petro 1. Ep. V. 3. & ſumma cum Prudentia atque longanimitate omni tempore apud quodvis Eccleſiæ Membrum hortando, reprehendendo & obſecrando inſtet. 2. Tim. IV. 2.

§. MDLXXVII.

Sed hæc omnia, quarto, ita fieri debent, ut nullum Magiſterium aut Dominatum Eccleſiæ Miniſter in reliquos Civitatis conſortes ſibi arroget. Quod Petrus vetat 1. Ep. V. 3. totum enim illius officium Miniſterium eſt.

§. MDLXXVIII.

Dominatum vero aliquis exercet, aut quando in Jus Principis Civitatis hujus Benigni Salvatoris noſtri involat, pro cujus nutu omnia in Eccleſia geri debent; & aliquid aut credendum aut faciendum proponit, quod Dominus ipſe non præcepit, contra (§. 1572.).

§. MDLXXIX.

Aut ſi Poteſtatem judicialem in Membris Sanctæ Civitatis hujus exercet, neque omni cum ſuavitate atque longanimitate illa tractat; vel plane

plane rebus politicis ſeſe immiſcet, quæ cum fine Societatis ſpiritualis nullum nexum habent, ſed ad forum Magiſtratus Politici pertinent.

§. MDLXXX.

Officia autem, reliquorum Civitatis Membrorum ſive fidelium, quatenus, reſpectu habito ad communionem cum Civitate Dei, ut partes illam conſtituentes conſiderantur, quoad Cultum externum hæc ſunt, α. ut ibi, ubi tota Societas ad promotionem boni communis & ad Dei Gloriam convenit, etiam adſint, ut cum reliquis communionem & fidei ſuæ profeſſionem teſtentur; Deus enim non corde, hoc eſt, ſpiritu tantum, ſed & ore & opere glorificandus eſt, 1. Cor. VI. 21. & profeſſio oris requiritur. Rom. X. 10.

§. MDLXXXI.

β. Ut preces, fine Societatis id poſtulante (§. 1558.), ad Deum fundantur, quæ majori cum efficacia fiunt, ſi plures unanimiter unitis Votis, ardenti pietate flagrantes Deum invocant, & vires ſuas ad auxilium divinum, pro integræ Civitatis bono, obtinendum conjungunt.

§. MDLXXXII.

γ. Ad communionem denique cum Capite Chriſto & mutuam inter ſingula Societatis Membra teſtandam, & ad maxima Beneficia, toti Civitati exhibita, illuſtranda, pio animo recolenda, & publicam pro iis gratiarum actionem agendam, & ad mutuam erga ſeinvicem Charitatem demonſtrandam, etiam ſolenniter Sacri Ritus in hunc finem inſtituti celebrandi ſunt.

Digitized by Google

§. MDLXXXIII.

Sed licet cultus hic publicus externus ſit, & corpore etiam peragatur, tamen requiritur ut Animus actioni præſens ſit. Non tantum enim in Republica civili magna actionum pars ex animi intentione æſtimatur, ſed Deus ubique in S. Sc. Cor, Animam & Spiritum requirit, & ipſe Finis, propter quem homo conditus eſt, id poſtulat, qui eſt Gloria Dei: Illa autem conſiſtit in Perfectionum ſuarum manifeſtatione: Quæ manifeſtatio vero fieri non poteſt niſi in repræſentatione ab Entibus cogitantibus; Unde res inanimatæ Dei Gloriæ non inſerviunt, niſi in quantum ex iis Attributa divina à ſpiritibus finitis agnoſcuntur & celebrantur (§. 685.): Propterea homo ad cogitandum creatus eſt; cum vero obligatus ſit ad omnes actiones ſuas in Gloriam Dei Creatoris, Conſervatoris & Salvatoris dirigendas, (uti in ſectionibus de Rel. Nat. & Rev. à nobis demonſtratum fuit), id autem aliter fieri nequit quam per cogitationes: Sequitur in omnibus actionibus Cultum Dei reſpicientibus Animum actionibus illis præſentem eſſe debere.

§. MDLXXXIV.

Homo obligatus eſt, tam Religione Naturali (§. 768. 771.), quam Revelata (§. 1057. 1063.), ad omnes actiones ſuas in Gloriam Dei impendendas. Deus autem nonniſi unus eſt (§. 664.), atteſtante id etiam S. Script. Jer. XLV. 5. 6. 7. E. Solus Deus etiam glorificandus atque colendus eſt.

§. MDLXXXV.

Per Cultum nimirum Dei in genere intelligimus

mus illas actiones, quas intuitu Dei, Motivis ab ejus Attributis deſumtis, ſuſcipimus, quasque omiſſuri eſſemus, ſi forte neſciremus Deum exiſtere.

§. MDLXXXVI.

Homo tenetur omnes actiones ſuas in Gloriam Dei impendere (§. 1584.), & fieri debent ex intuitu Dei, motivis ab ejus Attributis deſumtis (§. præced.): E. Nulla Creatura honore divino affici ſive coli poteſt, nec debet, niſi cultui divino tantum derogare velimus, quantum in cultum creaturarum impendimus.

§. MDLXXXVII.

Inter præcipua Cultus divini Motiva ſunt Perfectiones ſoli Deo propriæ, nempe Scientia omnium rerum, omni loco & omni tempore, nec non infinita Potentia, qua cuicunque Creaturæ tribuere poteſt quidquid vult; Atqui talia Attributa nulli Creaturarum competunt: E. nec Motiva Cultus ab illis deſumi & per conſequens nec coli poſſunt, nec debent.

Ex omnibus Creaturis à magna Chriſtianorum parte perfectiſſima & cultu digniſſima habetur B. Maria; Sed quis neſcit, quot hominum myriades ſingulis momentis è locis diſtantiſſimis vota infinite variantia ad illam dirigant! ut diu noctuque nulla intermiſſio fiat; Quomodo ergo quæſo illa omnia hæc ordine cogitare, quomodo omnium cogitationes mente aſſequi ſpiritus finitus poſſet, quanquam illi vota præſtita Numinis Clementia revelari poſſent.

§. MDLXXXVIII.

Per Cultum imaginum intelliguntur illæ actiones, quæ ſuſcipiuntur intuitu imaginis vel di-

recte in illius Gloriam, vel indirecte in honorem prototypi.

§. MDLXXXIX.

Cultus imaginum Gloriæ divinæ quam maxime obeſt.

§. MDXC.

Ad quod probandum duo in honore imaginibus exhibito à ſeinvicem diſtinguenda ſunt, aut enim ille refertur directe ad imaginem, aut indirecte, in præſentia imaginis, ad prototypum.

§. MDXCI.

Prius eſt contra §. 1584., ubi demonſtravimus, Deum ſolum colendum eſſe, & propterea Gloriæ divinæ tantum derogatur, quantum actionis in honorem imaginis impenditur (§. 1586.).

§. MDXCII.

Porro ſi rei honorem exhibemus, oportet in illa reperiatur perfectio quædam, quæ illam cultu hoc dignam faciat; ad honorem autem divinum etiam requiruntur Perfectiones divinæ, nempe Omniſcientia, ſumma Potentia atque Benignitas, à quibus Attributis motiva in illius honorem ſuſceptæ actionis deſumuntur (§. 1585.); Atqui imagini nullum tale Attributum competit: E. nec colenda eſt.

§. MDXCIII.

Si vero Cultus non directe ad imaginem defertur, ſed ad ejus Prototypum, Prototypus ille eſt aut Deus, aut Creatura.

§. MDXCIV.

Si prius, Deus aut ita per Simulachrum repræſentatur uti revera eſt, aut ſolum ficta & falſa eſt

eſt illa repræſentatio: Prius eſt abſolute impoſſibile (§. 309.), & nullum plane ex infinitis illius Attributis in imagine illa ceu ſpeculo exprimi poteſt.

§. MDXCV.

Si poſterius, homini imprimitur falſus & Deo valde indignus conceptus; imagines enim, alienis utor verbis, infigunt menti humanitatem ut Deitatem non cogitet, abducuntque à vero Dei conceptu, & quod hinc ſequitur, ejus amore. Intueri imagines inter precandum periculoſum eſt, & à ratione alienum, quia abducunt mentem à profundioribus cogitatis ad corporales imagines.

§. MDXCVI.

Cum igitur Deus ſub ſpecie humana repræſentatur, ſimul Error in hominis adorantis cogitatione excitatur & attentio ejus turbatur, ut infinita Dei Majeſtas ipſi obverſari nequeat: adeoque Attributorum divinorum ſplendor in mente illius perit, & idcirco tantum divinæ Gloriæ, quæ omnium actionum noſtrarum motivum eſſe debet, derogatur.

§. MDXCVII.

Quantum vero actionis noſtræ motivo per falſam repræſentationem decedit, tantum etiam & operis dignitati, & vero illius ſtudio, & recto ſcopo derogatur: Quod cuivis in omnibus humanis actionibus per experientiam optime notum eſt.

§. MDXCVIII.

Hæ ſunt præcipue rationes, cur Deus omnem imaginum, non tantum cultum, ſed ipſam etiam in hunc finem fabricationem tam expreſſe,

Digitized by Google

ut ipſis etiam exceptionibus contra mandatum ſuum occurrat, variis Scripturæ locis prohibeat. Deut. IV. 15. 16. Jeſ. XL. 18-26. Rom. I. 23. Act. XVII. 29.

Ad exceptiones ſuo loco reſpondebimus.

§. MDXCIX.

Si vero Prototypus ſimulachri ſit Creatura, tunc Cultus iisdem refutatur Argumentis, quæ (§. 1584 - - 1587.) contra omnem Creaturarum cultum adhibuimus.

Sectio XXII.

De Ritibus ſive Cerimoniis Sacris in Cultu publico adhibendis in genere.

§. MDC.

Ad Cultum publicum recte peragendum certis opus eſt Cerimoniis (§. 1582.), quibus per ſenſus externos eæ in mente cogitationes excitantur, quæ ad ultimum Societatis ſpiritualis finem obtinendum idoneæ & neceſſariæ ſunt.

De iis, quæ in hac Sectione dicturi ſumus, omnino legendus eſt *Illuſtris WOLFIUS Moral. Cap. III. §. 175-179. & Celeb. CANZIUS de Uſu Philoſ. in Theol. Cap. XII. de Lege Ceremoniali.*

§. MDCI.

Definiuntur propterea Cerimoniæ, quod ſint ſigna à Deo eum in finem inſtituta, ut certorum

rum beneficiorum Civitati Dei vel exhibendorum vel exhibitorum memoria animum ſubeat, illorumque certitudo confirmetur, ad communem animarum Salutem Deique Glorificationem promovendam.

§. MDCII.

Ex hac definitione tota Cerimoniarum ratio atque vis explicari poteſt: α. Patet an Cerimonia aliqua ad rationalem Dei cultum pertineat nec ne? Ad illam enim requiritur, ut mediante ea aliqua cogitatio excitetur, quæ ad verum Dei Cultum pertinet.

§. MDCIII.

Cerimoniæ ergo illæ rejiciendæ ſunt, quæ in memoriam non revocant quæ revocare deberent, ſed contra animi attentionem turbant, & varias cogitationes exoticas producunt, quæ a vero & rationali Dei cultu abeſſe debent.

§. MDCIV.

β. Apparet in Cerimoniis non ipſum Dei Cultum conſiſtere, ſed illas cultus veri adminicula tantum eſſe. Cum enim actiones illæ ſint Cultus Dei, quas intuitu Dei ſuſpicimus, motivis ab Attributis ejus deſumtis, quasque omiſſuri eſſemus ſi forte Deum exiſtere nos lateret (§. 1585.); quatenus vero conjunctim cum reliquis Civitatis Dei Membris ad finem Societatis ſpiritualis obtinendum actiones illas ſuſcipimus, conſtituunt Cultum publicum (§. 1556.), ad motivum vero actionis, hoc eſt, ad conſiderationem Rationis objectivæ & intuitum finis alicujus generalis, mentis cognitio atque voluntas requiritur; ſi igitur Cerimonia externa ſive Corporis Motus à

Cultu interno ſejunctus fuit, tunc non amplius eſt Cultus, nec ullo enim divinarum Perfectionum impulſu fit, nec Attributorum divinorum motivo producitur, nec finis aliquis generalis intenditur; E. Cerimoniæ illæ per ſe Cultum Dei non conſtituunt.

§. MCDV.

Cerimoniæ debito modo comparatæ inſignem in cultu divino præſtant uſum (§. 1601, 1602.); E. indiſcriminatim illæ rejiciendæ non ſunt.

Cum res nunc quidem ſenſibus obſervatæ recordationem alicujus rei excitant atque modo ſingulari illuſtrant: Sequitur Cerimonias ſenſibus ſubjectas inſignem habere uſum, dum illis ad Cultum divinum neceſſaria cogitatio excitatur, unde illæ ad animæ Salutem & Dei Glorificationem promovendam ſuum conferunt.

§. MDCVI.

2. Cerimoniæ ſunt tantummodo ſigna quibus cogitatio in mente producitur (§. 1601.), & in iis verus Dei Cultus, ſi ab internis animæ actionibus ſeparentur, non conſiſtit (§. 1604.): E. per ſe obſervatæ neminem pium & Deo gratum facere poſſunt. Hebr. X. 1. ſeqq.

§. MDCVII.

Et quia Sanctitas eſt habitus faciendi nonniſi quod rectum eſt (§. 1425.), rectum vero eſt illud, quod nulli Attributorum divinorum contradicit (§. 625.); Hinc in actionibus, quæ hominem ſanctificare debent, ratio habenda & omnium Attributorum divinorum, adeoque ad illas requiritur Intellectus & Voluntas (§. 1604.): Sequitur E. nullam Cerimoniam per ſe conſideratam hominem ſanctificare poſſe.

Falſam

Digitized by Google

Falſam hanc opinionem de Cerimoniarum vi ſanctificante atque hominem juſtificante primariam Judæorum hypotheſin atque præcipuum Errorem eſſe, ex quo reliqui omnes ceu ex fonte impuro originem ſuam ducunt, ſuo loco videbimus; Ab hac propterea propoſitione tota Hæreſis Judaicæ refutatio pendet, quæ idcirco maximi in Theologia polemica uſus eſt.

§. MDCVIII.

Unde nullius uſus ſunt Cerimoniæ, quæ ſine debita cogitatione peraguntur, & errant quicunque illis ut operi operato nimium tribuunt.

§. MDCIX.

℣. Quia Cerimoniæ ſacræ ſunt ſigna certorum beneficiorum vel præſtandorum vel acceptorum, quorum recordatio animum ſubire debet, hinc efficitur, ſigna illa non naturalia ſed arbitraria eſſe; Unde ab inſtituto quodam pendent (§. 1601.), uti voces ſunt ſigna arbitraria rerum in mente repræſentatarum: Quidquid vero arbitrarium eſt, id etiam poteſt aliter eſſe.

§. MDCX.

Quidquid vero aliter eſſe poteſt, illud nec abſolute neceſſarium, nec in ipſius rei natura fundatum eſt; Unde Cerimoniæ poſſent eſſe aliæ: E. nec hæ, quas in Cultu divino obſervamus Cerimoniæ, ſunt abſolute neceſſariæ & in ipſo Dei Cultu fundatæ.

Cerimonias hic conſideramus in ſe ſpectatas, non quatenus à Deo præcipiuntur, quidquid enim Deus præcepit, ad id homo obligatus eſt, ſi per circumſtantias externas poſſibile ſit, ad impoſſibile enim nemo cogitur.

Ceri-

§. MDCXI.

Cerimoniæ ſunt tantum ſigna arbitraria (§. 1609.), nec in ipſo Dei Cultu fundatæ (§. 1610.); Hinc uti res poteſt eſſe ſine ſigno arbitrario, ita etiam Cultus eſſe poteſt ſine cerimonia, (hic iterum Cerimonias conſidero, non quatenus à Deo præceptæ ſunt, ſed abſolute & in natura ſua ſpectatas), quidquid autem abſolute & in ſe ad verum Dei Cultum non pertinet, illud nec abſolute & in ſe ad neceſſitatem Salutis pertinet.

§. MDCXII.

Ex quibus conficitur, Cerimonias licet per ſe magnopere utiles (§. 1605.), non in ſe, ſed præcepto divino obligare; ut, ſi per circumſtantias externas illas obſervare impoſſibile fit, neque propterea divinum præceptum ad illas obliget (§. 1610.), illæ absque ſalutis diſpendio negligi poſſint.

§. MDCXIII.

Valde ergo errent oportet, qui ritus illos ſub Vitæ æternæ periculo obtrudunt.

§. MDCXIV.

ɛ. Per Cerimonias tales in mente produci debent cogitationes, quæ ad verum Dei Cultum pertinent (§. 1602.), & tendere debent ad finem actionum noſtrarum univerſalem (§. 1600.), ſcilicet animarum Salutem & divinam Glorificationem (§. 1601.): E. ex Inſtituto divino nunquam potuerunt, nec hodie poſſunt, tales in Eccleſia adhiberi ritus, qui ex errore orti, ex gentiliſmo deſumti, ad ſuperſtitionem & idololatriam ducunt, nec propterea ſalutares producere cogitationes & veri Cultus divini adminicula eſſe poſſunt.

Et

§. MDCXV.

Et Deo, abſit Blaſphemia dicto, valde indignum eſſet tales in Eccleſia ſua præſcribere Cerimonias, quarum ſignificatio valde eſſet ambigua, ut non minus aptæ eſſent ad cultum ſuperſtitioſum & idololatricum recolendum, ac ad cogitationes vero Dei cultu dignas excitandas.

§. MDCXVI.

Unde nec Cerimoniæ veteri Populo Iſraelitico à Deo præſcriptæ ex ſuperſtitioſo Gentilium cultu potuerunt eſſe deſumtæ, nec hodiedum ritus ex Gentiliſmo deſumti Deo placere poſſunt.

§. MDCXVII.

In Cerimoniis in ſe ſpectatis quatenus ab interna mentis operatione diſtinguuntur & actionibus corporis tantum peraguntur, verus Dei cultus non conſiſtit (§. 1604.); Unde Cultus V. T. cerimonialis in ſe ſpectatus non conſtituit verum Dei Cultum: E. ſignificatione non potuit eſſe vacuus, teſtante id Apoſtolo Paulo paſſim in ſuis Epiſtolis, & præcipue Col. II. 17. Heb. VIII. 5.

§. MDCXVIII.

5. Beneficia, quæ ope Cerimoniarum in memoriam revocantur atque illuſtrantur, ut grata illorum recordatio celebretur, ſunt vel futura, vel jam præſentia & illorum exhibitio præterita (§. 1601.); Inde etiam rituum illorum oritur differentia, ut alii ex inſtituto divino fuerint adhibiti ad ſignificanda Bona futura, alii vero ad pio & grato animo recolenda jam præſtita Beneficia: Propterea ritus non amplius ſunt iidem, qui fuerunt ſub V. T. ante Chriſtum exhibitum.

Et

§. MDCXIX.

Et quia ritus illi ſunt arbitrarii (§. 1609.); Hinc fieri potuit, ut veteres, ex ipſius rei convenientia (§. 1618.), abrogarentur & alii illorum loco ſubſtituerentur.

§. MDCXX.

Sequitur tandem Ritus illos in Eccleſia tolerandos non eſſe, qui Cærimoniarum ſcopo (§. 1600. 1601.) contrarii ſunt, & de Deo, rebus divinis, illiusque Beneficiis ſiniſtre ſentiendi occaſionem dant, vel animi intentioni & attentioni ad promovendam animæ Salutem & Dei Gloriam obſunt. Totus enim Dei Cultus rationalis eſſe debet, Rom. XII. 1. Et in Spiritu & Veritate peragi jubetur. Joh. IV. 23. 24.

Sectio XXIII.

De Præcipuis Eccleſiæ Ritibus ſive Sacramentis, Baptiſmo & Sacra Cœna.

§. MDCXXI.

Ritus illi, qui, quatenus ad Cultum Dei publicum pertinent (§. 1558.), facere debent ad teſtandam cum reliquis Eccleſiæ Membris communionem (§. 1552.) atque publicam fidei profeſſionem (§. 1558.), & maximorum Dei Beneficiorum recordationem (§. cit. & 1601.), illorumque à parte Dei confirmationem (§. cit.), vocantur vulgo, vocabulo quidem nimis lato, *Sacramenta.*

Quæ

Digitized by Google

§. MDCXXII.

Quæ definiri poſſunt, quod ſint ſigna externa viſibilia, quorum uſu teſtamur noſtram cum Eccleſia communionem, publicamque damus fidei noſtræ profeſſionem, atque Beneficia divina grata mente recolimus, quæ nobis illuſtrantur, obſignantur & confirmantur.

Ea, quæ S. Scriptura de Sacramentis tradit, perpauca ſunt, ut paucis paginis includi poſſint, quæ ſimul tam facilia ſunt intellectu, ut à quolibet intelligi queant; nihilominus tot centum magna volumina ab hominibus in hanc materiam ſunt conſcripta, quæ ſententiarum divortio tantum à ſeinvicem differunt, quantum Cœlum à Terra noſtra diſtat, ut Doctrina hæc plane obtenebrata fuerit; vide TURRETINI *Cogit. de Variis Theol. Capp.* §. 107.

§. MDCXXIII.

Materia Sacramentorum ſunt ſigna viſibilia; Beneficia enim, quæ ope illorum repræſentantur & obſignantur & quorum pia recordatio in mente excitari debet, ſunt res inviſibiles: ea autem eſt hominum natura, ut pauca mentibus illorum inſinuentur, niſi interventu ſenſuum, unde Deus per ſigna viſibilia atque in ſenſus incurrentia, memoriam rerum inviſibilium excitare & confirmare voluit.

§. MDCXXIV.

Signa ſunt vel naturalia, vel arbitraria, Cærimoniæ vero ſacræ poſterioris generis ſunt (§. 1609.); Quidquid autem arbitrarium ſignum eſt, illud eſt ex inſtituto tale: E. etiam Sacramenta ex inſtituto talia ſigna ſunt.

§. MDCXXV.

Inter ſignum vero arbitrarium & rem ſignatam

Digitized by Google

tam poteſt eſſe convenientia vel ſimilitudo, quæ facit, ut hoc ſignum præ alio eligatur: quo aptius nempe ſignum eſt ad certas cogitationes excitandas & rem ſignatam repræſentandam, eo melius etiam eſt; Unde illuſtratio rei inviſibilis pendet à ſimilitudine ſigni & rei ſpiritualis in mente repræſentandæ.

§. MDCXXVI.

Quidquid arbitrarium eſt, illud etiam aliter eſſe poteſt; Unde res viſibiles in Sacramentis adhibitæ nullam ante inſtitutionem potuerunt habere ſignificationem, licet vaga quædam & indeterminata ſimilitudo interceſſerit; alias multa in rerum natura eſſent, quæ cum re in Sacramentis ſignificata ſimilitudinem quandam haberent & propterea in hunc uſum adhibenda forent. E. Sacramenta per divinam inſtitutionem fiunt talia & vim ſuam ſignificativam accipiunt.

§. MDCXXVII.

Eſſentia alicujus rei in hoc conſiſtit quod primum in re concipitur, & quod rationem in ſe continet, cur cetera ei inſunt & per quod ab omnibus aliis rebus diſtinguitur; Atqui Sacramenta per inſtitutionem divinam talia fiunt, & vim ſuam ſignificativam accipiunt (§. 1626.), quæ ergo rationem illorum omnium in ſe continet, quæ Sacramentis inſunt, & per quæ ab omnibus aliis rebus diſtinguuntur; & cum præterea Sacramenta non tantum ſignificent, ſed etiam certitudinem rei ſignificatæ confirment, quod non minus ac ſignificatio ab inſtituto divino pendet: Sequitur, Sacramentorum Eſſentiam conſiſtere in vi ſignificativa & confirmativa ab inſtitutio-

Digitized by Google

tutione divina pendente, ſive quod ſint divinæ Gratiæ Signa & Sigilla.

§. MDCXXVIII.

Ex hac vi ſignificativa & confirmativa eſt quod nomen ſignorum & rerum ſignificatarum, non tantum ſtilo orientali, ſed uſu etiam in omnibus linguis recepto, ſoleant inter ſe commutari, ut hic loquendi uſus ſubſtantialem mutationem propterea non inferat.

§. MDCXXIX.

Confirmatio in uſu Sacramentorum fit, tam à parte Dei, quam à parte hominis, uti enim Deus in iis certa bona addicit (§. 1627.), ita fideles viciſſim edunt ſuam ὁμολογίαν (§. 1621. 1622.), & Deo gratias agunt (§. §. cit.).

§. MDCXXX.

Cærimoniæ abſolute & in ſe ad verum Dei cultum non pertinent, nec abſolute ad Salutem conſequendam neceſſariæ ſunt (§. 1611.), & ſi per circumſtantias illarum uſus impoſſibilis eſt, absque Salutis diſpendio negligi poſſunt (§. 1612.), Sacramenta autem ſunt tales ritus (§. 1612.); E. Sacramenta, ſi illorum uſus per circumſtantias impoſſibilis, absque Salutis diſpendio intermitti poſſunt.

§. MDCXXXI.

Nulla Cærimonia per ſe conſiderata hominem ſanctificare poteſt (§. 1607.), neque illis ut operi operato quidquam tribuendum (§. 1608.), ſed obligant non in ſe, ſed præcepto divino (§. 1610.): Unde ſi obſervatio illius præcepti impoſſibilis ſit, ad id etiam homo non eſt obligatus,

nec propterea damnabilis: Hinc etiam nec Sacramenta in ſe hominem ſanctificant atque ad illorum uſum obligant, ſed tantummodo præcepto divino: E. Omnes illi, qui nulla ſua culpa illis carent, ut infantes absque baptiſmo morientes, aut adulti, qui inter infideles degentes uſu Sacramentorum deſtituti ſunt, propterea etiam nec ſanctificatione fruſtrantur, nec damnabiles ſunt.

§. MDCXXXII.

Cærimoniæ per ſe Cultum divinum non conſtituunt, ſed oportet conjunctus ſit illarum uſus cum debita mentis cogitatione (§. 1604.), ſi animarum Salus & Dei Glorificatio illis promoveri debeat; Ex quo patet, Sacramentorum uſum, in ſe & abſtracte ab interna mentis diſpoſitione conſideratum, nullam habere efficaciam, ſed illam ab interna animæ operatione atque ſtatu dependere, unde illa in S. Sc. fidei adſcribitur, Act. VIII. 37.

§. MDCXXXIII.

Eccleſiæ Miniſtri ad id ſunt conſtituti, ut omnia adminiſtrent, quæ ad Cultum publicum pertinent (§. 1560.); Et in tota Chriſtiana Eccleſia illi ſoli Verbi divini publice proponendi poteſtatem habent, Sacramenta vero ſunt pars cultus publici (§. 1621.): Hinc patet etiam illorum adminiſtrationem non ad privatos, ſed ad Miniſtros publicos pertinere.

§. MDCXXXIV.

Quoniam Cultus divinus cogitationibus magis quam corporis actionibus peragendus eſt (§. 1604.), & in Spiritu & Veritate conſiſtit (§. 1620.):

Digitized by Google

1620.): Sacramenta non tantum numero pauca, ſed rituum etiam ſolennitate admodum ſimplicia ſint, ne corpus magis quam ſpiritum occupent; unde duo tantum à Chriſto & Apoſtolis tradita leguntur, Baptiſmus & S. Cœna.

Ea ſufficientia eſſe ad totum Sacramentorum finem obtinendum, infra demonſtrabimus.

§. MDCXXXV.

Per Baptiſmum intelligimus eum Eccleſiæ N. T. Ritum à Chriſto præceptum, quo fideles immerſione in aquam ſuam cum Eccleſia communionem teſtantur, atque illa tanquam teſſera ſacra confirmantur de communione cum Chriſti morte atque reſurrectione bonisque inde redundantibus, nempe novæ vitæ initio, peccatorum remiſſione & vita æterna; ſeque ad ea obligant officia, quæ communis Civitatis Dei finis, cujus albo inſcribi cupiunt, requirit, quæ ſunt operatio Salutis animæ atque Glorificationis Dei.

§. MDCXXXVI.

Qui Baptiſmus aquæ à Chriſto expreſſe præceptus fuit. Matth. XXVIII. 19. neque Baptizare ibi absque tautologia ſignificare poteſt in Doctrina initiare & Salutis Myſteria docere, alias Chriſtus inutili repetitione bis idem dixiſſet, nempe docete omnes gentes, & baptizate, hoc eſt, initiate in Doctrina & docete Myſteria ſalutis, & tandem verſu ſeq. docete eos ſervare omnia, quæ mandavi vobis.

§. MDCXXXVII.

Senſus contra Sapientiæ Chriſti maxime conformis atque facilis, ſi verba hæc ita explicentur,

tur, ut Dominus primo ſuis Diſcipulis voce generali præcipiat, ut omnes gentes ſibi diſcipulos faciant, & deinde diſtinctius explicet, qua ratione id fieri debeat, nempe Baptizando & præcepta ſua docendo. Unde diſcipulos facere & baptizare expreſſe à ſeinvicem diſtinguuntur, Joh. IV. 1. Et Chriſtus nunquam baptizaſſe dicitur, licet diſcipulos myſteria Salutis docuerit, Joh. IV. 2.

§. MDCXXXVIII.

Eam vero Baptiſmi eſſe ſignificationem atque beneficiorum confirmationem, quam (§. 1635.), indicavimus, inde patet, quia Dominus Jeſus illum conſiderat ut nominis ſui profeſſionem, hoc eſt, Doctrinæ à ſe prædicatæ receptionem: Unde in nomine Dei triunius baptizare jubentur Apoſtoli Matth. XXVIII. 19. Et Apoſtolus Sacramentum hoc explicat per communionem cum Chriſti morte atque reſurrectione Rom. VI. 3. 4. Coloſſ. II. 12. Et lavacrum Regenerationis etiam vocatur. Tit. III. 5.

§. MDCXXXIX.

Bonorum ſignificatorum confirmatio nititur Chriſti promiſſione, Marc. XVI. 16. & Phraſibus, quibus Apoſtolus Paulus Sacramentum hoc deſcribit (locis cit.): Unde fideles per illud Jus acquirunt Deum interrogandi & bona promiſſa petendi. 1. Pet. III. 21.

§. MDCXL.

Baptiſmum vero non in Eccleſia tantum plantanda, ſed etiam plantata adhibendum eſſe, ex ipſo illius uſu atque fine patet; Non minus enim nunc ac primis Chriſtianiſmi temporibus, cum Eccle-

Eccleſia communionis teſtatio, publica fidei profeſſio, atque ad Cultum veri Dei obligatio, mortis & reſurrectionis Chriſti participatio, & bonorum inde redundantium confirmatio neceſſaria eſt: Cum vero hic ſit finis Baptiſmi (§. 1635. 1638. 1639.); Sequitur illius uſum in Eccleſia nunquam ceſſare.

§. MDCXLI.

Sacramenta, ſi uſus illorum propter externas circumſtantias ſit impoſſibilis, absque Salutis diſpendio poſſunt intermitti (§. 1630.), neque illa per ſe rem ſignificatam conferunt, hominemque ſanctificant, nec etiam homo propter illorum carentiam damnabilis eſt. (§. 1631.): E. nec Baptiſmus tam neceſſarius eſt, ut homo absque Salutis jactura illo carere non poſſit. Matth. XVI. 16.

Uti enim cum Cærimoniis in genere & Sacramentis in ſpecie comparatum eſt, ita etiam cum Baptiſmo ſeſe habet, ut actus externus non ſanctificet; Unde nec Baptiſmus ita conſiderandus eſt, ac ſi per ſe ad Salutem duceret, ſed propter reverentiam præcepti divini recipiendus eſt, non enim Baptiſmi carentia, quæ fit absque noſtra culpa, ſed illius contemtus damnabiles nos reddit. Dolet interim non baptizatus adultus ſi inviſibilis Gratiæ viſibile ſignum in ſe adminiſtrari nequit. Et Infans non poteſt fruſtrari Gratia, cujus ſignum propter ætatem infantilem petere non potuit.

§. MDCXLII.

Baptiſmo absque jactura Salutis aliquis carere poteſt (§. 1641.), regeneratione non item Joh. III. 3. Nec etiam fide Marci XVI. 16. Heb. XI. 6. nec porro externus hujus Sacramenti uſus quenquam ſanctificare poteſt (§. 1631.): E. ho-

 mo

mo per externum ejus uſum nec regeneratur, nec fidei habitum accipit, nec ille tam neceſſarius eſt ad conſequendam Salutem, ac regeneratio & fides.

§ MDCXLIII.

Hanc ob cauſſam in S. Script. quidem dicitur, credentem & baptizatum ſalvari, at non dicitur non baptizatum non ſalvari Marc. XVI. 16. & Paulus jure Deo gratias agere non potuiſſet, quod in Eccleſia Corinthiaca paucos tantum baptizaverit 1. Cor. I. 14 - 16. & tamen dicit fidelibus Eccleſiæ illius ſe Patrem ipſorum ſpiritualem eſſe, qui ipſos in Chriſto genuerit. 1. Cor. IV. 15. 16. Quod dicere non potuiſſet, ſi baptiſmus regenerationis inſtrumentum eſſet, quod ipſe non adhibuit.

§. MDCXLIV.

Ex iisdem etiam principiis (§. 1642.) allatis apparet: Baptiſmi externam Cærimoniam nec præcedentia peccata delere, cum ineptum ſit peccatorum remiſſionem, quæ in S. Script. ubique reſipiſcentiæ & fidei tribuitur, ritui externo adſcribere, qui ſine ullo bono motu ſuſcipi & adminiſtrari poteſt.

§. MDCXLV.

Illi ſoli propterea ex adultis uſum hujus Sacramenti poſſident & de illo accepto gloriari poſſunt, qui ætate provectiori rem ſignificatam & obſignatam fide ſibi applicant.

§. MDCXLVI.

Baptiſmus eſt ſignum Communionis cum Eccleſia & Sigillum initiationis in Eccleſiam Actor. II. 41. (§. 1635.), ut & participationis cum morte

Digitized by Google

morte & reſurrectione Chriſti, adeoque initii novæ vitæ (§. 1638.); Infantes vero non minus ac adulti beneficiis hiſce ad Salutem æternam conſequendam opus habent: E. illis non minus ac adultis in Eccleſiam recipiendis, horum Bonorum ſignum atque Sigillum debetur.

§. MDCXLVII.

Et licet in Sacro Codice nullum de Pædobaptiſmo expreſſum extet mandatum, ex illo tamen per legitimam conſequentiam fluit: Chriſtus juſſit diſcipulos ſuos, ut diſcipulos ſibi faciant omnes gentes, eosque baptizent Matth. XXVIII. 19. Cum vero, ſi à Judæis Proſelyti in Gremium Eccleſiæ ſuæ recipiebantur, infantes non minus ac adulti Sacris Judaiſmi, & in ſpecie etiam baptiſmo initiabantur: (Qui mos, uti ex Philologia hebræa conſtat, apud Judæos receptiſſimus erat); unde Apoſtoli Jeſu Chriſti miſſi, ut Chriſto Proſelytos facerent, eosque baptizarent, ritibus gentis ſuæ aſſueti, aliter cogitare non poterant, more dudum recepto cum parentibus etiam infantes baptizandos eſſe, niſi Dominus expreſſo id mandato prohiberet, &, ut à hactenus recepta conſuetudine diſcederent, juberet, quod cum factum non ſit, nullum remanet dubium, Apoſtolos etiam more conſueto cum Parentibus Infantes baptizaſſe.

§. MDCXLVIII.

Idem quoque indicare vult Petrus Act. II. 38. 39. dicens: baptizetur unusquisque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum, & accipietis donum Sancti Spiritus, vobis enim facta eſt promiſſio & liberis veſtris &c. Apoſto-

lus ergo ita argumentatur; Quibuscunque facta eſt promiſſio gratiæ, ii baptizandi ſunt; Atqui non vobis ſolum Parentibus, ſed & liberis veſtris facta eſt gratiæ promiſſio; Ergo non Parentes ſolum, ſed etiam eorum liberi baptizandi ſunt.

§. MDCXLIX.

S. Cœna eſt alter N. T. Ritus in Cultu publico obſervandus, quo fideles vitam ex vera fide ſecundum præcepta Chriſti inſtituentes, uſu panis fracti & potu vini effuſi, ſuam cum Chriſto Capite & reliquo Eccleſiæ Corpore myſtico communionem teſtantur, atque ita Corpore & Sanguine Chriſti vere & ſpiritualiter, non aliter ac corpora pane & vino, aluntur, & hac cærimonia paſſionem & mortem optimi Salvatoris grata mente commemorant, & de communione cum omnibus beneficiis per illam paratis confirmantur.

§. MDCL.

Totum hujus Sacramenti Myſterium exponitur, tum in ipſis inſtitutionis verbis Matth. XXVI. 26-29. tum Apoſtoli Pauli 1. Cor. XI. 26.

§. MDCLI.

Significatio illius indicatur, quando fideles id facere jubentur in commemorationem mortis Chriſti; Quæ recordatio reſpicit omnia beneficia per paſſiones & mortem Domini impetrata, pro quibus publice gratias agunt & ſe revera cum Chriſto communionem habere teſtantur per coalitionem cum ipſo, & ſimul profitentur mutuam cum reliquis fidelibus charitatem & communionem, veluti Membra unius Corporis ſpiritualis ſub uno capite Jeſu Chriſto, edentes omnes de uno pane. 1. Cor. XI. 26. 1. Cor. X. 16. 17.

Quæ

§. MDCLII.

Quæ Sacræ Cœnæ ſignificatio cum fine tum Cultus publici in genere (§. 1556. 1558.), tum Sacramentorum & cærimoniarum in ſpecie (§. 1601. 1621.) optime convenit.

§. MDCLIII.

Vi autem promiſſionis Chriſti hæc fidelibus ſimul obſignantur, dicentis de pane, *hoc eſt Corpus meum*, & de calice *hic eſt N. Teſt. in ſanguine meo*, eodem etiam ſenſu Paulus Panem & Vinum vocat communionem corporis & ſanguinis Chriſti. 1. Cor. X. 16.

§. MDCLIV.

De Verbis vero Jeſu Chriſti planiſſimis, *hoc eſt Corpus meum*, quæ vel infans ex communi loquendi uſu intelligere poteſt, maxima inter Chriſtianas Eccleſias lis eſt, aliis in ipſum Chriſti Corpus Panis transſubſtantiationem ſtatuentibus, aliis ſubſtantialem illius præſentiam ſtabilire quærentibus, aliis vero ex communibus in Sacramentis & vulgari uſu adhibitis loquendi formulis verba hæc explicantibus.

§. MDCLV.

Cum Sacramenti Natura pugnat Pontificiorum Sententia nullum plane figuratum loquendi modum admittentium, ſed ſtatuentium panem & vinum in Corpus & Sanguinem Chriſti mutari, ita ut ſubſtantia panis & vini deſtructa in illius locum ſuccedat ſubſtantia corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti.

§. MDCLVI.

Sacramenta uti omnes Cærimoniæ ſunt ſigna

rerum inviſibilium, quæ in mente certas producere debent cogitationes (§. 1601. 1622.); Res ipſa autem non poteſt eſſe ſui ipſius ſignum, involvit enim contradictionem eſſe ſimul rem ipſam & rei illius ſignum; ſi ergo per Miraculum id quod ſignum fuit mutaretur in rem ipſam, non amplius ſignum foret; cum vero in Pontificiorum Euchariſtia ſignum pereat (§. 1655.), & ſine ſigno Sacramentum nullum ſit, ſequitur Euchariſtiam Pontificiorum nullum eſſe Sacramentum; E. illorum Doctrina cum ipſa Sacramenti natura pugnat.

§. MDCLVII.

Cum Chriſtus verba hæc pronuntiavit, tranſſubſtantiatio nemini adſtantium ſive aſſidentium Apoſtolorum in mentem venire potuit: Sacra Cœna enim in locum Paſchatis, quod immediate ante illius inſtitutionem comederant, fuit ſubſtituta, & non minus ac illud Sacramentum fuit: Unde phraſes in utriusque uſu adhibitas non potuerunt non pari ratione intelligere, paris etiam enuntiationis, parisque figuræ centum apud Judæos extabant exempla; contra talis enuntiationis atque Portenti, quale Pontificii ſtatuunt, nullum plane exemplum reperiebatur: E. nemini Apoſtolorum, quibus nova plane loquendi formula atque verborum ſignificatus antea nunquam in Sacramentis adhibitus, ignotus erat, transſubſtantiatio in mentem venire potuit, ſed ex communi verborum uſu etiam horum verborum ſignificatum dijudicabant.

§. MDCLVIII.

Si Transſubſtantiatio creditur, omnis Religionis

nis revelatæ veritas atque certitudo negatur. Veritas enim miſſionis divinæ atque cœleſtis Doctrinæ tum Moſis & Prophetarum, tum Chriſti & Apoſtolorum Miraculis fuit probata, ideo Chriſtus ad illa provocavit Matth. XI. 3-5. quando divinitus ſe miſſum eſſe probare voluit; Ut autem miraculo fides habeatur, etiam ſenſibus fides habenda eſt: Transſubſtantiatio vero dicit ſenſibus nullam habendam eſſe fidem, ſi autem ſenſibus nulla fides habenda eſt, etiam de Miraculorum certitudine actum eſt, ſi hoc eſt, etiam Miſſionis Chriſti & Apoſtolorum veritas perit: E. per Transſubſtantiationem Religionis revelatæ veritas atque certitudo negatur.

Licet Doctrinæ revelatæ veritas ex ipſa etiam illius Natura demonſtrari poſſit, tamen eo tempore, quo Chriſtus Doctrinam ſuam inchoavit, illi propter Miracula fides habenda fuit, unde ad ea prius & deinde etiam ad Doctrinam ſuam provocat, (loco cit.); Ratio ergo, quæ diſcipulorum animos præparare debuit ad vocem ejus audiendam & quæ divinam ejus miſſionem probavit, fuere Miracula; Si vero in Miraculis, quale Transſubſtantiatio eſſet, ſenſibus nulla haberi poteſt fides, etiam Diſcipuli Chriſti de Miraculis, quæ Dominus ipſis præſentibus edidit, non potuerunt eſſe certi: Nec nos illorum de Miraculis Chriſti teſtimonio credere poſſemus, cum adhuc hodienum, uti in prima Euchariſtiæ adminiſtratione, quando Miraculum Transſubſtantiationis patratur, ſenſus omnium adſtantium decipiuntur, ſicut etiam Apoſtolorum accumbentium ſenſus decepti ſunt. Unde ſi Transſubſtantiatio creditur, etiam fides de Chriſti Miraculis & Reſurrectione perit, quia illius certitudo nititur ſenſibus, in Miraculis, deceptricibus; Si vero etiam Miraculo Reſurrectionis Chriſti tuto credere non poſſumus, dum ſenſus teſtes illius in Miraculis Corpus Chriſti reſpicientibus fuere decepti, Chriſtianæ Religionis fundamentum ſubruitur.

Expli-

Digitized by Google

§. MDCLIX.

Explicatio verborum Inſtitutionis Chriſti, ſecundum mentem Pontificiam, contradictionem involvit. Aut enim Verba illa figurate ſunt intelligenda, aut non figurate; Si prius, interpretatio Pontificiorum ſubſiſtere nequit; ſi poſterius, ſequitur, Calicem eſſe & mutari in Novum Teſtamentum ſanguine Jeſu Chriſti ratificatum Luc. XXII. 20. quod ipſimet adverſarii concedere nolunt: E ex interpretatione Pontificiorum Verba Inſtitutionis ſunt explicanda figurate & non figurate, prius ratione unius ſigni, poſterius ratione alterius, unde Verba Inſtitutionis unius ejusdemque Sacramenti ſunt figurate intelligenda & non figurate, quod contradictionem involvit.

§. MDCLX.

Secundum Doctrinam de Transſubſtantiatione Chriſtus ſignum ſupervacaneum inſtituit: Si enim Panis in Corpus Chriſti mutatur, ſanguis ejus jam ſub illo comprehenditur; Dominus autem aliud ſignum in ſignificationem ſanguinis ſui inſtituit, unde duplex ſanguinis ſui ſignum, ſive potius ſanguinem ſuum dupliciter Jeſus Chriſtus in S. Cœna diſtribuit, quod ſupervacaneum eſt.

§. MDCLXI.

Dogma hoc Pontificium contradicit S. Scripturæ. Illa nimirum aſſerit, Chriſtum idem, quod ſumſit in manus, etiam diſcipulis ſuis tradidiſſe, & idem, quod traditur, etiam ab illis manducari. 1. Cor. X. 17 XI. 26-28. Ubi dicitur, fideles edere panem; non autem editur ante pronuntiationem verborum inſtitutionis, ergo etiam poſt illa verba manet panis; Si vero hæc verba

non

non ſenſu litterali accipienda ſunt, Pontificii ſibimetipſis contradicunt, dum nullam admittere volunt figuram, cum hæc non tantum figura eſſet, ſed figura violentiſſima, cui par eſſet nulla.

§. MDCLXII.

Sed ne fieri quidem poteſt, ut ſubſtantia panis mutata fuerit in Corpus Chriſti, alias Dominus Diſcipulos ſuos aliud edere juſſiſſet quam ipſimet ederunt. Ante enim pronuntiata verba, *hoc eſt Corpus meum*, Chriſtus diſcipulos manducare juſſit id quod fregerat, ſcilicet Panem: Mandatum enim ipſis dederat, ut id, quod ipſi in manibus erat, ſumant & edant antequam in Corporis ſui ſubſtantiam per pronuntiationem verborum iſtorum panis mutatus fuit: Ergo illos juſſit ſumere & edere id quod panis erat; Si vero per verba poſthæc pronuntiata in ſubſtantiam Corporis Chriſti panis mutatus fuit, Diſcipuli aliud ederunt quam Chriſtus illos juſſit, quod fieri nequaquam potuit.

Alia adhuc ad hanc rem demonſtrandam addi poſſent argumenta per indirectum; Chriſtus nimirum una cum diſcipulis accubuiſſet & tamen ſemetipſum ipſis diſtribuiſſet & manducandum dediſſet, & à Diſcipulis manducatus iis calicem dediſſet. Duplex oporteret habere Corpus, unum quod manducatum fuit à Diſcipulis, alterum quod deinceps cruci affixum; Unum quod ex Maria aſſumſit, alterum ex ſubſtantia panis creatum. Adeſſe deberent accidentia ſine ſubſtantia, cum accidentia panis manent, licet ſubſtantia illius non amplius adſit, &c.

§. MDCLXIII.

Quoniam ergo in Sacramento hoc Pontificiorum nullum eſt Sacramentum, ſive Sacramentum

eſſe

eſſe ceſſat (§. 1656.); Et Transſubſtantiatio ne Apoſtolis quidem in mentem venire potuit (§. 1657.); Et per illam revelatæ Veritatis certitudo evertitur (§. 1658.); Et contradictionem involvit (§. 1659.); Et Chriſtus ſupervacaneum quid fecit (§. 1660.); Et dogma hoc Sacræ Scripturæ contradicit (§. 1661.); Et multa abſurda involveret (§. 1662.); Sequitur illud oppido falſum eſſe.

§. MDCLXIV.

Imo illud verum eſſe ne per Miraculum quidem probari poſſet, quibus tamen Chriſtus & Apoſtoli veritatem ſuorum dogmatum probarunt. Si enim ad hoc probandum Miraculum committeretur, ſenſibus fides eſſet habenda, quibus percipimus Miraculum patratum fuiſſe; ſed ipſum hoc dogma, cujus veritas Miraculo aſſerenda eſſet, dicit ſenſibus in patratione Miraculorum nullam habendam eſſe fidem (§. 1658.): E. Dogma hoc verum eſſe ne Miraculo quidem probari poteſt.

§. MDCLXV.

Cum Chriſtus ſecundum humanam Naturam nobis excepto peccato per omnia ſimilis factus, & Corpus illius terra relicta in Cœlum ſuſceptum fuerit, ut longiſſimo intervallo à nobis diſtet, & contradictionem involvat, ut Corpus aliquod, ſecundum naturam omnium Corporum, in certo aliquo loco circumſcriptum & definitum ſit, & tamen Omnipræſens, proptereaque modus, quo id fieri poſſit, à nemine comprehenditur vel intelligitur, ut dogmatis de Omnipræſentia Corporis Chriſti ne ullum quidem Conceptum habeamus, & Phraſis inſtitutionis à Sacramento Paſchatis

ſchatis deſumta ejusmodi manducationem ſubſtantialiter præſentis Corporis Chriſti non magis probet, ac reliquæ omnes de Sacramentis loquendi formulæ rei ſignificatæ præſentiam indicant; Neque etiam manducationis Corporis Chriſti realis ullus uſus eſſe poſſit Joh. VI. 63. Hinc eſt quod Eccleſia Reformata Doctrinæ de ſubſtantiali Corporis Chriſti in S. Cœna præſentia ejusque comeſtione aſſentiri nequaquam poteſt.

§. MDCLXVI.

Colchorum aliquis Sacerdos de præſentia hac Corporis Chriſti interrogatus, citante Celeberrimo Theologo JOH. ALPH. TURRETINO, ex *Voyages de Chardin*, reſpondit; *Quorſum huc deſcenderet?* Quamvis enim Corpus Chriſti cum noſtro arctiſſime uniretur, ex hac unione tamen non produceretur Vita, quæ ex Deo eſt, dum Spiritus ſit, qui vivos nos facit, neque Caro Chriſti quidquam prodeſt. Joh. VI. 63.

§. MDCLXVII.

Quæ verba Dominus Jeſus enuntiavit, dum Judæis litigantibus, quomodo ipſe carnem ſuam manducandam præbere poſſit, reſpondit; ipſisque ſermo ejus nimis durus videretur:

§. MDCLXVIII.

Addit verba ſua ſpiritum eſſe & Vitam eſſe, hoc eſt, verba ſua non ſecundum corpus, ſed ſecundum ſpiritum eſſe intelligenda. Ut paraphraſis horum verborum hæc ſit: Vitam, quæ de Deo eſt, comeſtione corporali produci non poſſe, ſed id fieri vi Spiritus Omnipotentis, qui in animis fidelium deſiderium excitat communionis

cum

Digitized by Google

cum Morte Chriſti, cujus per hoc deſiderium participes fiunt, idque propter Corpus ejus crucifixum & ſanguinem pro iis fuſum, ex qua communione ſpirituali, virtute Spiritus vivificantis operata, vera Vita in animam & corpus derivatur.

§. MDCLXIX.

Atque ita ſecundum ſpiritum manducationem Corporis Chriſti & bibitionem ſanguinis ejus Reformati intelligunt & credunt.

§. MDCLXX.

Propterea ſtatuunt, corpus & ſanguinem Chriſti revera in ſacra Cœna adeſſe non tantum animæ ſed & corpori noſtro. quamvis non per contactum. Adſunt nempe virtute & efficacia, quatenus vi mortis Chriſti vita ſpiritualis in anima noſtra excitatur & ex anima in corpus derivatur.

§. MDCLXXI.

Ita vi & efficacia Corporis Chriſti fracti & ſanguinis fuſi, tam in anima, quam in corpore & ejus membris per Spiritum Sanctum nos cum Chriſto unientem vita producitur, quæ ex Deo eſt.

§. MDCLXXII.

Chriſtus ſacrum hunc Ritum inſtituens accumbentibus fidelibus, hoc eſt, Apoſtolis præcepit, qui univerſam repræſentabant Eccleſiam, ut non tantum de pane edant, ſed & calicem bibant omnes Matth. XXVI. 27. Ratio eſt, quia pro multis in remiſſionem peccatorum effuſus eſt. Et Apoſtolus Paulus etiam utriusque ſpeciei uſum in Eccleſiis inſtituit: Homo, inquit, qui ſe exploravit, edat de hoc pane & de poculo bibat.

1. Cor.

Digitized by Google

1. Cor. XI. 27. 28. Unde ſequitur, S. Cœna ſub utraque ſpecie, omnibus qui ſe exploraverunt & pro quibus ſanguis Chriſti effuſus eſt, utendum eſſe.

§. MDCLXXIII.

Id etiam ex ipſa hujus Sacramenti Natura & ſignificatione ſequitur, in illo enim debet eſſe commemoratio & adumbratio mortis Chriſti cruentæ, in qua corpus ipſius fractum eſt, ſanguis effuſus & à corpore ſeparatus fuit; Unde in illo non tantum ad totum Myſterium adumbrandum opus eſt pane fracto, ad ſignificandam Corporis Chriſti fractionem, & Vino ſeorſim effuſo, ad ſanguinis effuſionem deſignandam.

§. MDCLXXIV.

Omni fundamento caret & Naturæ tum Sacramenti, tum dictis S. Scripturæ contrariatur, quod Corpus & Sanguis Jeſu Chriſti in S. Cœna Patri ſubſtantialiter & realiter in ſacrificium vere expiatorium pro peccatis noſtris offeratur.

§. MDCLXXV.

Nullibi enim, ubicumque in S. S. Euchariſtiæ mentio fit, Sacrificii rationem habet, ſed altum de hac re ſilentium eſt: Unde hæc Doctrina fundamento caret.

§. MDCLXXVI.

Et cum Sacramentum ſit ſignum & ſigillum Beneficiorum divinorum, cujus uſu communionem noſtram cum Chriſto & Eccleſia teſtamur, & pro beneficiis collatis publice gratias agimus (§. 1622.), adeoque ſacrificii præſtiti tantum commemoratio (Luc. XXII. 19.), non vero

illius repetitio eſt, & mors ejus hac cærimonia annuntianda eſt donec veniat. 1. Cor. XI. 26. non autem repetenda, quod per ſacrificium fit: inde patet, hanc Doctrinam Sacramenti hujus naturæ eſſe contrariam.

§. MDCLXXVII.

Et Apoſtolus Paulus aſſerit, Chriſtum eſſe Sacerdotem in æternum, habentem Sacerdotium ἀπαράβατον, ut nullus in terris Sacerdos eſſe poſſit, qui Chriſtum unicum illum & conſummatum Sacerdotem offerat, Hebr. VII. 24. & idem Apoſtolus nono & decimo Epiſtolæ hujus capite paſſim docet, quod Chriſtus ſemel tantum oblatus ſit, & unica illa oblatione fideles omnes à peccatis ſuis in perpetuum expiati ſint: Unde divus Paulus hujus ſacrificii perfectionem ſacrificiis V. Teſt. opponit, atque ex illorum reiteratione eorum imperfectionem & inefficaciam concludit; reiteratio ergo ſacrificii hujus inſufficientiam arguit, & in maximam illius ignominiam tendit; Et ſine ſanguinis effuſione, hoc eſt, vera paſſione & morte nulla peccatorum remiſſio eſt, Cap. IX. 23. ex quibus omnibus ſequitur Sacrificium miſſaticum S. Scripturæ contrariari.

§. MDCLXXVIII.

Dogma de Transſubſtantiatione falſum eſt, (§. 1663.); propterea panis non eſt ipſe Chriſtus, ſed tantum ejus ſignum atque ſigillum: E. Idololatria committitur, ſi ille adoratur.

§. MDCLXXIX.

Licet ſupponatur Transſubſtantiationem veram eſſe, à plurimis tamen hoſtiæ adoratione Idolola-

lolatria committitur. Etenim ex ipſa hypotheſi Pontificia, uti ad reliquorum, ita etiam hujus Sacramenti Eſſentiam requiritur Sacerdotis adminiſtrantis attentio & intentio, quæ ſi abſit Sacramentum non efficitur; juxta S. Script. autem nil niſi ex fide, hoc eſt, certa perſuaſione aliquid rectum eſſe, faciendum eſt; Et quilibet in ſententia ſua certus eſſe debet: Sed nemo hominum noſſe poteſt Sacerdotem conſecrantem debitam habuiſſe intentionem, propterea etiam nemo certus eſt, panem non amplius eſſe panem, ſed ipſum Corpus Chriſti, & ſic adoratio illa non procedit ex fide, & propterea Idololatria eſt.

§. MDCLXXX.

Unicum hoc addimus, quod, *Celeb. TURRETINUS in Diſſert. de variis Theologiæ Capp.* §. CXXI. Qui fit, inquit, ut primi Chriſtiani Ethnicis exprobrarent, illos adorare id quod comeditur, Sæculo vero XIII. Chriſtianis ipſis exprobret Averroës, illos Deum ſuum comedere? Horum ratio nulla reddi poteſt, niſi quod primis Sæculis illud Chriſtiani execrarentur, quod ſæculis ſequentibus inter ipſos introductum eſt.

§. MDCLXXXI.

Sacramenta vim ſuam ſignificativam & confirmativam ab inſtitutione divina habent (§. 1626. 1627.), vis autem illa Sacramentorum eſſentiam conſtituit (§. 1622.); E. Sacramenta Eſſentiam ſuam ab inſtitutione divina habent.

§. MDCLXXXII.

Confirmatio in Eccleſia Romana obſervata, extrema Unctio, & Miniſtrorum ordinatio, nec

 à Chri-

Digitized by Google

à Chriſto, nec ex illius juſſu ab Apoſtolis loco Sacramenti inſtituta leguntur; quoniam vero Sacramenta eſſentiam ſuam ab inſtitutione divina habent (§. præced.): E. hæ tres cerimoniæ non ſunt Sacramenta.

§. MDCLXXXIII.

In quolibet Sacramento oportet ſit ſignum aliquod externum viſibile (§. 1621. 1622.): Atqui nec in Pœnitentia, nec in Matrimonio, quod conſiſtit in mutuo conſenſu, adeſt ſignum aliquod viſibile; E. nec hæc habent Sacramentorum requiſita.

§. MDCLXXXIV.

Sacramenta obligant obligatione præcepti divini, quod ſi per circumſtantias obſervare non liceat & nulla propria culpa interſit, illa absque ſalutis diſpendio intermitti poſſunt (§. 1630. 1631.): E. etiam S. Cœna, ſi nulla noſtra culpa illius copiam non habemus, absque Salutis æternæ detrimento omitti poteſt.

§. MDCLXXXV.

Cærimoniarum & per conſequens etiam Sacramentorum Finis eſt, ut certæ in nobis producantur cognitiones ad verum Dei cultum pertinentes (§. 1600. 1601. 1622.), ad quem finem aſſequendum nec multis, nec ſplendidis cærimoniis opus eſt, ne animi attentioni obſint (§ 1620.), & illæ per ſe verum Dei Cultum non conſtituunt (§. 1604.), ſed tantum adminicula ejus ſunt (§. 1605.); E. licet Sacramenta vilia videantur, nulliſque ſplendidis cærimoniis anguſta, fini tamen egregio aſſequendo ſufficiunt, proptereaque à nemine contemnenda.

Viles

Viles licet Ritus videantur, tamen res ſignificatæ & obſignatæ viles non ſunt, & non vult Deus, ut hominis animus in externis defixus internum ac ſpiritualem cultum negligat, & ſufficit illum, ut ritus ejusmodi viles obſerventur, præcepiſſe. Magis illa negligendi cauſſam haberemus, ſi nimis onéroſi atque ſumtuoſi eſſent, ſed hoc in caſu valet illud quod Servi Naamanis dicebant, cum ſeptena in aquis Jordani lotio ipſi lepra affecto nimis vilis videretur. Pater, inquiunt, ſi rem grandem tibi Propheta dixiſſet, certe facere debuiſſes; quanto magis quia dixit tibi, lavare & mundaberis. 2. Reg. V. 13.

§. MDCLXXXVI.

Baptiſmus & S. Cœna ſcopo Sacramentorum aſſequendo (§. 1621.) ſufficiunt (§. 1635. 1649.): Nec alia à Chriſto & Apoſtolis ex ipſius præcepto inſtituta ſunt (§. 1682. 1683.): E. Plura Sacramenta nec exiſtunt, nec neceſſaria ſunt.

§. MDCLXXXVII.

Præter ea quæ hactenus diximus, ad commune Civitatis Dei bonum promovendum etiam officia Charitatis pertinent (§. 1555.); Quæ omnia ea comprehendunt, quibus Salus reliquorum ſanctæ hujus Societatis Membrorum promoveri poteſt. Uti enim Juris Naturæ Generalis Regula atque Principium, hoc eſt; Quicquid noſtrum & Proximi noſtri ſtatum in Vita Civili perfectiorem reddit, illud faciendum eſt. Ita in ſancta Dei Civitate, quæ Bona æterna atque ſpiritualia intendit, univerſalis hæc omnium actionum noſtrarum regula ſemper obſervanda eſt; Quidquid meum & reliquorum Societatis ſpiritualis Membrorum ſtatum perfectiorem reddit atque Salutem æternam promovet, illud faciendum eſt.

Digitized by Google

Sectio XXIV.

De Eccleſiæ Conſummatione.

§. MDCLXXXVIII.

Animas hominum poſt hanc vitam in ſtatu idearum diſtinctarum cum conſcientia præſentis præteritique ſtatus ſuperſtites futuras, tum ex ipſius natura (§. 716.), tum Dei juſtitia (§. 719.), tum Creationis ejus fine (§. 720.) probavimus; Et ſtatum etiam animarum fidelium redemtorum, juſtificatorum & ſanctificatorum præſenti longe feliciorem atque perfectum futurum in altera vita ſupra ex principiis ſuis adſtruximus (§. 1449. usque ad finem Sectionis XIX.).

§. MDCLXXXIX.

Eadem veritas ex aliis etiam Dei Attributis, ex ejus erga ſui ſimiles ipſumque quærentes Amore; ex conſcientiæ dictamine & morſibus, nec non gaudio & tranquillitate intrinſeca quadam ex ſincero Dei Cultu oriente; ex ſingulari mentis excellentia atque tot quibus prædita eſt perfectionibus, quibus ſupra mortalia ſeſe erigit, deduci poſſet; ſed momentoſiſſima hæc veritas omnibus iis, qui de Revelationis neceſſitate & Veritate convicti ſunt, ex clariſſimis Scripturæ S. dictis, argumentis omni exceptione majoribus, confirmata eſt; Ut nemo, qui S. Scripturam divinam eſſe credit, de hac re dubitare poſſit. Eccl. XII. 7. Matth. X. 28. 2. Cor. V. 8. & hæc fuit ſpes Stephani Act. VII. 59. Pauli, Philipp. I. 23. 2. Tim. IV. 7. 8. & Petri 1. Ep. IV. 19.

Imo

§. MDCXC.

Imo certitudini Dogmatis hujus etiam non debile additur robur, quia per Dogma hoc Genus humanum & omnis Societas ſubſiſtit, ſublato Deo, ſublata Religione, omni vel ſpe & metu alterius vitæ ex animis hominum plane erutis, apud plurimam Incolarum hujus terræ partem nec fides, nec juſtitia, nec virtus maneret reſidua, nulla amplius foret ſecuritas, in iis præcipue caſibus, ubi nec formidini pœnæ nec ſpei præmii in hac vita locus eſſe poteſt, pacta, juramenta, fœdera omne ſuum robur admitterent, per quæ tamen Societas humana ſubſiſtit; & quis vincula haberet, quibus effrenem hominum libertatem conſtringeret & clandeſtina molimina compeſceret? Quis vero ſibi perſuadere poteſt, firmiſſimum Generis humani & omnis Societatis fundamentum nil niſi terriculamentum falſum atque ſpem evanidam eſſe? Imo nullis verbis exprimi poteſt, qualis Societatis humanæ ſtatus futurus eſſet, ſi omnis Immortalitatis Animæ fides ex animis hominum evaneſceret! Quis ergo concipere poterit id, à quo omnis hominum in hac terra Salus, omnis ſecuritas, atque temporalis felicitas dependet, & ſine quo Genus hominum vix ac ne vix quidem ſubſiſtere poſſet, nil niſi chimæram & figmentum eſſe.

§. MDCXCI.

Animæ illorum, qui in hac terra cum Chriſto ceu unica atque perfectiſſima Salutis cauſſa per verum fidei deſiderium communionem habuerunt, ſtatim æternæ Gloriæ participes fiunt, unde dicitur, quod mox poſt mortem in Paradiſum abeant Luc. XXIII. 43. & morientes in Domino Beati

ſunt ἀπάρτι, & requieſcunt ab operibus ſuis, Apoc. XIV. 13. & portantur ab Angelis in communionem conſummatorum, Luc. XVI. 22. & licet Corpus moriatur propter peccatum, tamen Spiritus vita eſt, id eſt, apud Deum vivit propter Chriſti juſtitiam. Rom. VIII. 10.

§. MDCXCII.

Et de nullis ſubterraneis carceribus, quo Animæ migrent, aut pluribus locis ceu animæ poſt mortem receptaculis, ſed de ſolo Cœlo inferisque S. Script. mentionem facit.

§. MDCXCIII.

Neque ipſa Purgatorii vox ullibi in S. Script. reperitur, neque usquam de Animarum poſt mortem purgatione ſermo eſt, aut quod Animæ peccatorum venialium culpam in tertio aliquo loco luere debeant. Altum etiam eſt ſilentium de interceſſionibus atque ſacrificiis pro animis in purgatorio degentibus peragendis, unde fabulam hanc ut Scripturæ contradicentem (§. 1691.), & fundamento carentem rejicimus.

§. MDCXCIV.

Itaque Animæ Fidelium, qui in hac vita Medii, quod Deus ad liberationem ex malo infinito, quod peccatum ſequitur, ordinavit, participes facti ſunt, ſtatim poſt Mortem perpetua tranquillitate atque ſatietate gaudiorum fruuntur.

§. MDCXCV.

Sed dicit Scriptura, Chriſtum etiam defunctis corporibus mandaturum, ut in vitam redeant, adeo ut univerſalis omnium mortuorum Reſurrectio futura ſit.

Magnum

Digitized by Google

§. MDCXCVI.

Magnum hoc Dogma Myſterium eſt, unde Athenienſibus ridicula viſa fuit hæc Doctrina, Act. XVII. 32. Et inter ipſos Judæos à Sadducæis impoſſibilis habita. Matth. XXII. 23. ſeq. Actor. XXIII. 8. Extiterunt etiam in primo Chriſtianiſmo qui Reſurrectionem tantum ſpiritualem in hac vita admiſerunt & illam jam factam cenſebant. 2. Tim. II. 18.

§. MDCXCVII.

Illis, qui ex Rationis principiis ſolum omnia demonſtrata volunt, & Veritates revelatas ægre admittunt, & fidei nihil tribuunt, Doctrina hæc omnino incredibilis videtur.

§. MDCXCVIII.

Quamvis vero illius veritas à priori mathematice demonſtrari nequeat, tamen poſſibilitas ejus ex ipſis Rationis principiis nullo negotio, ſepoſita Revelatione, à Philoſopho erui poteſt.

§. MDCXCIX.

Poſſibile eſt quidquid nullam involvit contradictionem (§. 322.), quod propterea Intellectui divino repræſentatur ut nullam contradictionem involvens (§. 323.): Sed particulas, quæ aliquando integram conſtituerunt Machinam artificioſe fabricatam, nunc vero dirutam, iterum conjungi & Machinam ex iisdem iterum partibus conſtrui, nihil plane contradictorium in ſe continet: E. talis reſtitutio impoſſibilis non eſt.

Tot in Mundo Artificum habemus exempla, qui Machinarum ſingulas partes aliquo caſu à ſeinvicem ſeparatas, ut illarum ordo plane turbatus ſit, iterum

conjungunt, ordinemque totiusque Syſtematis nexum iterum artificioſiſſime reſtituunt, ut omnes particulæ munere ſuo fungi queant; & quid de Chymicis aliisque dicam; Ut de hujus rei poſſibilitate nemo habeat cur dubitet.

§. MDCC.

Nec porro Intellectus Dei, nec illius Potentia obeſt, quo minus id fieri poſſit; per Intellectum enim omnia poſſibilia, ſive actu exiſtant, ſive non exiſtant, diſtinctiſſime ſibi repræſentat (§. 327. 339.), & Omnipotens omnia poſſibilia ad actum producere poteſt (§. 393. 394.); E. nec Intellectus nec Potentia Dei obſunt, quominus Reſurrectio Corporis, quæ poſſibilis eſt, ad actum produci poſſit.

§. MDCCI.

Et ſumma Dei Sapientia, quæ Nexum omnium rerum ſapientiſſimum ad ſapientiſſimum finem ducentem ordinavit, etiam omnes in rerum Univerſo res, quamcunque parvæ videantur atque exiguæ, ita diſponere & combinare ſcit, ut fini præfixo reſpondeant; unde nec illius Sapientia imbecillis, ut quidquam ſit quod efficere non poſſit.

§. MDCCII.

Imprudentiæ autem omnium Philoſophorum conſenſu eſt, aliquid negare ſuo tempore futurum, quod nec abſolute & in ſe, nec per hunc rerum nexum ad certum aliquem finem tendentem impoſſibile eſt: Reſurrectionem autem mortuorum abſolute non eſſe impoſſibilem demonſtravimus (§. 1699. 1700.); Illam vero per hunc rerum nexum, qui in Mundo eſt, non eſſe poſſib lem dici nequit, dum *α.* ad hoc aſſerendum requi-

requiritur, ut totus rerum nexus & modus, quo omnes rationes particulares tendunt ad aliquam univerſalem, notus eſſe debet. β. Negari à nemine poteſt, Reſuſcitationem mortuorum ad illuſtrandum infinitum Dei Intellectum, Omnipotentiam, Sapientiam, Juſtitiam aliaque Dei Attributa maximopere facere, qui Dei in hujus Mundi Creatione finis fuit. Hinc male diceretur, id quod ad ſummam Dei Gloriam illuſtrandam multum confert, per hunc rerum nexum impoſſibile eſſe; Cum tamen ad rationem Mundi univerſalem tendat, uti omnia quæ in hoc Univerſo eveniunt eo tendere debent: E. male faciunt illi & contra ipſas Philoſophiæ regulas peccant, qui Reſurrectionem impugnant, quam tamen poſſibilem eſſe admittere tenentur.

§. MDCCIII.

Finem propter quem non Spiritus ſolum ſed & Corpus hominis creatum eſt hunc eſſe, ut Deus non tantum Spiritu, ſed & Corpore glorificetur, nemo ex illis dubitat, qui ſciunt Deum exiſtere & illum omnia facere propter Gloriam ſuam. Sed quid magis *Intellectum* divinum illuſtrat, quam ſi ſciat, illas particulas quamcunque minutas, quæ ad quodlibet Corpus tot myriadum hominum pertinent, à ſeinvicem diſtinguere, colligere, conjungere, ut nulla illarum confuſio reſpectu infiniti divini Intellectus locum habeat? Quid magis *Omnipotentiam* ejus demonſtrat, quam ſi unico verbo efficere poſſit id, quod in oculis hominum impoſſibile videtur, qui vim Dei non norunt, Matth. XXII. 29. qui majeſtatica voce & ſimul efficaciſſima uti poteſt, *redite filii hominum.* Quo modo illius *Sapientia* magis pateſit, quam ſi

per

per Reſurrectionem Corporis finis, propter quem conditum eſt, ſuum ſortitur complementum? Quid *Juſtitiam* ejus magis extollit, quam ſi non Animæ tantum, ſed & Corpori retribuat ſecundum opera ſua? Quid magis ſummum Dei erga Creaturas rationales *Amorem* exhibet, quam ſi oſtendat, ſe ipſarum Deum eſſe, ipſisque poſt mortem etiam benefaciat, quod fieri nequit niſi ſuſcitatis prius ex mortuis; ſed quantus erit illius erga Creaturas has Amor, ſi illas in æternum amet & viciſſim ab iis diligatur. Unde dubitari amplius nequit, Gloriam Dei, quæ finis omnium ſuorum operum eſt, quam maxime pateſieri, ſi homines ex mortuis reſuſcitentur.

§. MDCCIV.

Hæc, quæ hactenus de momentoſiſſima hac Veritate diſſeruimus, non Reſurrectionis poſſibilitatem tantum, ſed ipſam etiam ejus certitudinem ſummo gradu probabilem reddunt, & tam probabilem, ut inſulſum ſit, ſi quisquam ei refragari velit, eam ſolummodo ob cauſſam, quod modum illius penitus perſpicere nequeat, aut quod ipſi maxime ingrata ſit. Nulla veritas in toto Univerſo exiſteret ſi ea tantum vera eſſent, quorum modus nobis diſtinctiſſime notus eſt, cum ne modum illius rei, quæ nobis notiſſima eſſe deberet, noſcamus, qua ſcilicet ratione nexus inter Animi Corporisque actiones ſeſe habeat.

§. MDCCV.

Maximum tandem pondus veritati huic addunt evidentiſſima S. Scripturæ teſtimonia, quæ ad maximum homini ſolatium præbendum, quo ſe in omnibus Vitæ hujus miſeriis erigere poſſit, Dogma

Dogma hoc validiſſime inculcat, ne ſinceri Dei Cultores ſe omnium hominum, imo omnium Creaturarum miſerrimos eſſe arbitrentur.

§. MDCCVI.

Et ſciens quam arduum ſit mortalibus, ut indubitatam Vitæ æternæ ſpem concipiant, illorum infirmitati occurrere voluit, unde Reſurrectionis ſpem certiſſimam tum exemplis tum teſtimoniis confirmavit.

§. MDCCVII.

Exempla extant Filii Viduæ Sareptanæ per Eliam ſuſcitati, 1. Reg. XVII. 21. 22. Filii Sunamitidis, 2. Reg. IV. 34. 35. Viri attactu oſſium Eliſæi ſuſcitati, 2. Reg. XIII. 21. Omnium illorum qui tempore Chriſti ex morte reſurrexerunt. Ipſius denique Chriſti Capitis noſtri, qui Primitiæ reſurgentium vocatur. 1. Cor. XV. 20.

§. MDCCVIII.

Unde Apoſtolus Paulus in integro fere citato capite ex Chriſti Reſurrectione etiam fidelium adſtruit, quæ ita inter ſe connexa ſunt, ut ſi una vera ſit, etiam altera certo eventura ſit, ut ſi quis neget nos reſurrecturos, ſimul neget Chriſtum reſurrexiſſe, ſi enim, inquit, *verſu* 16. *ſeqq.* mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit. Si vero Chriſtus non reſurrexit, vana fides veſtra: adhuc eſtis in peccatis veſtris. Nempe & dormientes in Chriſto perierunt. Si in vita hac ſperantes ſumus in Chriſto tantum, miſerabiliores omnibus hominibus ſumus. Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientium factus eſt.

Teſti-

§. MDCCIX.

Teſtimonia S. Script. ita comparata ſunt, ut ſimul univerſalitatem Reſurrectionis probent, inſignis Dei Vates Daniel aſſerit illos, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilaturos, alios in vitam æternam, alios in opprobrium cap. XII. 2. Et Apoſtolus Paulus dicit: Statutum eſſe hominibus ſemel mori, & poſthac judicium, Heb. IX. 27. quam univerſale ergo Judicium hoc, tam univerſalis etiam Reſurrectio erit: 2. Cor. V. 10. Matth. XXV. 31. ſeq. Joh. V. 28. Act. XXIV. 15.

§. MDCCX.

Tanti hæc Doctrina momenti eſt, ut totius Religionis Chriſtianæ fundamentum ſit, atque ſpei pietatisque noſtræ fulcrum; ſpes enim vitæ æternæ nos in vita & morte conſolatur & ad Deum ex ſincero corde quærendum atque amandum excitat; quisquis ergo Dogma hoc evertit, ſimul omnem fidem Chriſtianam evertit, ut pro Chriſtiano haberi amplius nequeat.

§. MDCCXI.

Certum autem diem futurum S. Script. aſſerit, quo non tantum univerſalis futura ſit Reſurrectio, ſed ſolenne etiam Judicium, quo quivis de male aut bene factis in hac terra propria Conſcientia convictus judicandus ſit ſecundum opera ſua, & quo Deus piis præmium, impiis vero pœnam promeritam retributurus ſit.

§. MDCCXII.

Ipſa Dei tum Juſtitia, tum Providentia hoc ſuadet; Juſtitia enim quæ eſt ſtudium ſuum cuique tribuendi, ſive Bonitas cum Sapientia adminiſtra-

Digitized by Google

niſtrata (§. 565. 566.), quæque abſolute neceſſaria Deoque eſſentialis eſt (§. 647. 648.), poſtulat, ut piis bene, malis vero male fiat. Vita vero pientiſſimorum in hac terra non infrequenter calamitoſiſſima, impiorum vero plerumque felicior ut ex voto ipſis omnia fluant. Sequitur ergo vi Juſtitiæ divinæ retributivæ ſive punitivæ, ut demonſtretur in altera vita, ut & pii & impii ſentiant, ex obedientia & communione Dei æterna bona, ex malis vero æterna mala ſequi.

§. MDCCXIII.

Et Deus eum in finem omnia Attributa per opera ſua patefacit, ut illa à Creaturis rationalibus agnoſcantur & ipſe glorificetur, hinc opus eſt, ut hoc toti Mundo ſive Generi humano notum fiat, atque adeo publice declaretur.

Ex quibus conſtat, diem huncce ſolemnem ad finem, quem Deus per opera ſua intendit, obtinendum neceſſarium eſſe, illuſtriſſimo enim modo Deus quam Juſtus ſit hac ratione univerſo Generi humano demonſtrare poteſt, licet enim Deus juſtiſſimus eſſet in omnibus operibus ſuis, idque hominibus non declararet, fini ſuo non convenienter ageret.

§. MDCCXIV.

Nec minus ad divinæ Providentiæ juſtificationem tali die & publica Viarum Dei declaratione opus erit; hic enim multa in Generis humani & Eccleſiæ gubernatione occurrunt, quæ nobis penetrare non licet. Viæ Providentiæ divinæ in plurimis imperſcrutabiles ſunt. Omnia ſubinde videntur confuſa. Piis impii permixti ſunt. Impiis haud raro omnia ex voto ſuccedunt, piis vero haud ita, ut etiam nec ex externa felicitate

de

de pietate aut impietate cujusquam concludere poſſis. Cum vero Deus glorificari velit per opera ſua, neceſſum eſt, ut coram omnibus oſtendat, quænam viarum ſuarum ratio fuerit, atque indicet, quodnam inter juſtum & injuſtum diſcrimen ſit, omniumque, quæ nunc in Eccleſiæ regimine perplexa videntur, ordinem perſpiciendum exhibeat; E. etiam ratione divinæ Providentiæ ſolenni ejusmodi die opus erit.

§. MDCCXV.

Ex quibus patet, ejusmodi Judicium publicum ratione Attributorum divinorum & Gubernationis Mundi non tantum non ut inutile aut abſurdum tenendum eſſe, ſed totam operum divinorum rationem id poſtulare.

§. MDCCXVI.

Ipſa etiam hominis Conſcientia huic Judicio, dum illius loco vices in hac vita gerit, teſtimonium præbet; quæ damnat aut abſolvit, prout opera noſtra comparata ſunt, licet crimina etiam occultiſſima ſint, aut ab hominibus commiſſa, quibus nulla potentia humana nocere poteſt.

§. MDCCXVII.

S. Script. Veritatem hanc, per ſe jam ſatis probabilem, extra omnem dubitationis aleam ponit; dicens Deum diem conſtituiſſe, in quo judicaturus ſit orbem in Juſtitia, per virum quem ſtatuit, Act. XVII. 31. & jam ante multa annorum millia de eo prophetavit Enoch: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus ſuis facere judicium contra omnes, Judæ v. 14. 15. graphice Judicium hoc ab ipſo Chriſto depingitur, Matth. XXV. 31. ſeqq.

Digitized by Google

31. ſeqq. hiſce addi poteſt dictum Pauli 2. Cor. V. 10. 2. Theſſ. I. 6. 7. nec non multa alia loca clariſſima.

§. MDCCXVIII.

Ea autem in hoc Judicio tum fidelium tum infidelium irrevocabilis ſors erit, ut cauſſa manifeſtata priores ſecundum animam & Corpus in ſtatu perfectiſſimo conſummantur, in quo fini, ad quem conditi fuere, ſatisfacere poſſunt & ad Creatoris & Salvatoris Gloriam vivere; poſteriorum vero ſtatus, effectu naturali ex peccato fluens, in æternum miſer erit.

§. MDCCXIX.

Pœnæ hujus rationem (§. 557 - - 593.), ita expoſuimus, ut ſimul ſit graviſſima & peccato convenientiſſima, ita tamen comparata, ut ne minima quidem injuſtitiæ ſpecies ex illa argui poſſit.

§. MDCCXX.

Graviſſima enim pœna eſt ubi ſceleris ſcientia æterna eſt, ut peccator intime ſibi conſcius ſit ſe propria culpa Gratia Dei petulanter neglecta in hoc miſeriæ barathrum deveniſſe, juſtiſſime ſe Gloria divina, quæ ſibi per Miſericordiam divinam toties oblata fuerat, privatum eſſe, & per proprium meritum à beatifica Dei viſione, fonte omnis vitæ & lucis, ſeparatum: & hoc modo maxima triſtitia angoribusque afflictus Conſcientiæ remorſus cum ſumma deſperatione æternum tortorem ſentiat.

§. MDCCXXI.

Sed quænam peccato convenientior pœna eſſe poteſt, niſi illa quæ immediate ex peccati natura

Digitized by Google

ut effectus phyſicus ſequitur, quæ non ab extra proficiſcitur, ſed in ipſo peccato continetur, quod ut infelix aliquod Semen cum omnibus ſuis amaris radicibus atque fructibus paulatim evolvitur, qua ratione ipſum peccatum ſui pœna eſt, ut peccator non habeat, cur de illa queratur.

§. MDCCXXII.

Neque ulla adeſt cauſſa, cur pœnis æternis addictus de nimio rigore aut injuſtitia querelas moveat, ſi omnia ea ex peccato ſequantur, quæ effectu naturali (§. 650.) ex illo ſequi poſſunt, & Deus per miraculum non tollat id quod peccator ipſe voluit. Deus peccatorem hoc modo puniens nihil aliud facit, quam quod animæ exiſtentiam, uti omnium aliorum Entium, conſervat, & quia ad animæ eſſentiam pertinet, ut in ſtatu diſtinctarum Idearum verſetur atque præteriti & præſentis ſtatus ſibi conſcia ſit; Hinc Deus animæ exiſtentiam & eſſentiam conſervans ſimul etiam illam eſſentia ſua immortalem conſervat; an autem aliquis hoc injuſtum aut nimis rigidum diceret, quod Deus creaturis, quas bonas creaverat, continuatam exiſtentiam dat? Non certe magis rigidum aut injuſtum eſt, quam quod eam ab initio creavit. Vel an Deum ideo quis injuſtum diceret, quia Juſtus eſt, ſive Bonitatem ſuam cum Sapientia adminiſtrat (§. 566.), hoc eſt, tantum Bonitatis cuique creaturæ tribuit, quantum ſalva ſumma ſua Sapientia per creaturæ ſtatum fieri licet & poteſt? Vel an Deus absque ulla Sapientiſſima ratione nexum mutare tenetur, quem peccator ipſe libertatis abuſu inſtituit? aut an tandem injuſtum aut rigidum dici meretur, ſi Deus permittit, ut anima ſuorum ſibi ſcele-

Digitized by Google

ſcelerum ſummo cum dolore, pœnitentia atque ſui ipſius indignatione conſcia ſit, ut diris atque ingratis cogitationibus ſemetipſam extorqueat, ut perpendat quanta felicitate ſemetipſam privaverit, quanta ſit miſeria in quam ſe conjecerit, ut intenſiſſimus inde oriatur conſcientiæ angor? An quis injuſtius hoc diceret, quam ſi Deus per miraculum non impedit Corporis dolores, qui ex veneno ſequuntur, quod quis deliberato conſilio ſumſit.

§. MDCCXXIII.

Magnopere ergo errant, qui Deum juſtitiam adminiſtrantem concipiunt ut tyrannicum, furioſum, vindictæ cupidum aliquem Dominum, qui peccatorem puniendo quaſi cupiditatem ſuam exſatiare poſſit & adverſus damnatos æſtu iræ excitatus in ipſos graſſetur; ſed quorſum hæc? Deus nihil aliud facit, quam quod Peccatoris, uti omnium reliquarum creaturarum, exiſtentiam conſervat, quod illi ſuam, quam ſæpius recuſavit, Benignitatem non amplius exhibet, quod ipſi omnem eam recuperandi ſpem adimit, omnia objecta tollit, quæ in hoc vitæ ævo angores conſcientiæ aut extinxerunt aut lenіverunt, quod tandem miraculo nexum inter ipſum peccatum & naturales illius effectus, qui pœnam efficiunt, non auffert & turbat.

§. MDCCXXIV.

Pœna peccati fluit ex peccato nexu naturali (§. 557 - - 593. 1721.): Unde ceſſare aut auſferri ab homine non poteſt, niſi aut exiſtere deſinat, aut ordo naturalis tollatur per Miraculum (§. 650.); Atqui anima eſt immortalis (§. 716. 719.

719. 720. 1689 -- 1691.), & Corpus etiam reſurrecturum eſt (§. 1698 -- 1709.); E. nihil ſupereſt quam Miraculum, quo pœna ceſſare & effectus ille peccati naturalis interrumpi queat.

§. MDCCXXV.

Cum Deus ut cauſſa extramundana Miraculorum Autor ſit, ſed nihil faciat ſine ratione ſufficiente (§. 371.), hoc eſt, motivo; ſequitur Deum Miraculum hoc committere ſine ratione ſufficiente non poſſe.

§. MDCCXVI.

Ratio illa eſt aut ſubjectiva aut objectiva (§. 379. 380.); Subjectiva aliunde quam ab Attributis ejus deſumi non poteſt, nam Deus in hoc Mundo nihil facere poteſt quam reſpectu habito omnium ſuorum Attributorum (§. 408.), ut in Gratiam unius non poſſit facere, quod cedit in detrimentum alterius, inter illa enim perfectiſſima obſervari debet harmonia; Unde Miſericordiam ſuam non poteſt exercere Juſtitia poſthabita, alias fine ſuo excideret, propter quem totum hoc Univerſum condidit, qui eſt manifeſtatio totius Divinitatis, ſive omnium Perfectionum plenitudinis: unum vero non minus Attributum divinum eſt ac alterum, propterea unum modo non minus illuſtrari, quam alterum manifeſtari debet; qua ratione Univerſum fit ſpeculum omnium Attributorum, hoc eſt, totius Gloriæ Dei: Atqui Deus Gratiam & Miſericordiam ſuam in hoc demonſtravit, quod iis, qui Medium liberationis vera fide amplectuntur, conſtituit compenſationem per peccatum turbati ordinis, pœnæ perpetuæ durationis æquivalentem; Hinc ab altera parte etiam

Digitized by Google

etiam non minus alterum Attributum, ſcilicet Juſtitiam, demonſtret oportet in iis, qui in peccatis perpetuo perſiſtunt, neque propterea Medii illius participes facti ſunt; Quoniam ergo, ſi ratio alicujus rei ab ipſo Deo deſumatur, omnium ejus Attributorum ſimul ſumtorum reſpectus haberi debeat, in iis autem etiam Juſtitia punitiva comprehendatur, quæ abſolute neceſſaria & Deo eſſentialis eſt (§. 647. 648.), & non permittit, ut pœna à peccato removeatur, hoc eſt, ut Deus Bonitatem ſuam non cum Sapientia adminiſtret (§. 599. 600. 601.); Hinc ratio ab Attributis divinis ſimul ſumtis deſumi nequit, cur Deus pœnam à peccato removere debeat.

§. MDCCXXVII.

Neque ratio objectiva adeſt, cur Deus per Miraculum pœnam ceſſare faciat; Illa nimirum ratio oportet inveniatur in homine, quæ nulla alia eſſe poſſet, quam ut id in ipſo deſinat, quod pœnæ cauſſa eſt, ſcilicet peccatum; durante enim peccato etiam durat naturalis ejus effectus ſive pœna, ut vero peccator peccare deſinat, requiritur Miraculum (§. 1322. 1343.): Impoſſibile enim eſt, ut ex ſtatu moraliter imperfecto per ſe ſtatus moraliter perfectus ſequatur; Propterea cum peccator peccare non deſinat, nulla in ipſo invenitur ratio, propter quam Deus per Miraculum pœnam ab ipſo auferat.

§. MDCCXXVIII.

Hoc igitur neceſſe eſt, ut prius per Miraculum efficiatur, ut peccatum deſinat & ex ſtatu hominis moraliter imperfecto fiat moraliter perfectus; id autem fieri nequit, niſi ratio extrinſeca

ſive Gratia Dei ſuperveniat, quæ mentem hominis plane mutet, & Spiritus S. etiam in inferis operationes ſuas exſerat.

§. MDCCXXIX.

Sed iterum motivum ſive ratio ſufficiens requiritur, cur hoc fieri debeat, eaque vel in ſubjecto miraculum operante vel in objecto, in quo illud effici debet. In poſteriore plane nulla oſtendi poteſt, cum tum ſtatus ejus internus ac circumſtantiæ extrinſecæ non mutentur, qualis homo in primo damnationis momento fuit, talis etiam ſequentibus manet, absque miraculo enim nulla ipſius mutatio accidere poteſt (§. 1727. 1728.): E. Secundo vel tertio & ſequentibus momentis nihil eſt in homine, quod non etiam adfuerit in primo damnationis momento, quod Deum moveret, cur miraculo mentem ipſius mutaret & peccatum ab ipſo aufferret.

§. MDCCXXX.

Nec in Deo ratio eſſe poteſt, cur Juſtitiam ſuam demonſtrare deſinat, cur unius ex Attributis ſuis nullam amplius rationem habeat, cur in ſecundo momento vel uno ex ſequentibus aliter ſe erga damnatum peccatorem habeat, quam primo & omnibus prioribus momentis; hoc ſi fieret, eadem etiam ratione fieri poſſet, ut Deus & Miſericordiæ ſuæ non minus ac Juſtitiæ nullam amplius rationem haberet, & ita periculum foret, ut Beati etiam ſtatum glorioſum ſuum amittant, cum Juſtitia ipſi non minus eſſentialis & Gratia non magis eſſentialis ſit ac alia Attributa: E. in Deo plane nulla ratio invenitur cur juſtus eſſe deſinat & peccatum non amplius puniat,

niat, & ſtatum hominis, qui libere in peccatis ſuis pergit, mutet.

§. MDCCXXXI.

Quoniam vero nec à parte hominis (§. 1729.), nec à parte Dei ratio eſſe queat (§. 1730.) cur peccatum per miraculum cum pœna ceſſet, ſequeretur id fieri ſine ratione, quod abſurdum eſt.

Huc etiam redit demonſtratio Illuſtriſſimorum tum Philoſophorum tum Theologorum; Ea ſola adducam, quæ Illuſtris LEIBNITIUS habet, *Tent. de Bonit. Dei, Lib. Hom. &c.* §. 266 -- 269. „ERNESTUS SONERUS, inquit, olim Philoſophiæ Profeſſor Altorfii, „qui Ariſtotelicus inſignis habebatur, ſed demum „occulte Socino favere agnitus eſt, diſſertatiunculam „evulgavit inſcriptam: *Demonſtratio contra æternitatem pœnarum*: Hæc principio ſatis trito nitebatur, „quod nulla ſit inter pœnam infinitam, & culpam „finitam proportio. Communicata ea mecum eſt, „apud Batavos excuſa, & reſpondi Amico, conſiderandum hic aliud eſſe, quod Sonerum effugiſſet, „nempe ſufficere dicendo, durationem Culpæ cauſſam eſſe durationis Pœnæ; damnatos utpote in malitia ſua perſeverantes à miſeria liberari non poſſe; „atque ita ad oſtendendam continuandæ illorum infelicitatis æquitatem, nihil eſſe neceſſe ponere, quod „peccatum ſit valoris infiniti, ob objectum infinitum, „quod offenſum eſt, nempe Deum: Quam Theſin „non ſatis expenderam, ut judicare de illa poſſem. „§ ſequenti.„ *Illuſtris Philoſophus* teſtimonia Theologorum affert, qui rem eodem modo concipiunt. *JOHANNIS GERHARDI in Locis Theol. de inferno* §. 60. Qui inter cætera argumenta hoc etiam proponit, quod damnati ſemper habeant malam Voluntatem, deſitque Gratia quæ bonam efficere poſſit. Et ZACH. URSINUS, cum in tractatu de fide quæſiviſſet, cur peccatum mereatur pœnas æternas? Poſtquam protuliſſet vulgarem rationem, quod perſona offenſa ſit infinita, hanc etiam ſecundam adducit, quod non ceſſante peccato, non poteſt ceſſare pœna, & *P. Drexelius Jeſuita in Opere ſuo æternitatis Lib. II. Cap.* 15.

Digitized by Google

Sunt, inquit, qui dicant, nec diſplicet reſponſum: Scelerati in locis infernis ſemper peccant, ideo ſemper puniuntur: Et citante *BÆLIO JURIÆUS Libro de Unitate Eccleſiæ* cenſet, *dictare nobis rationem, quod creatura, quæ à reatu ceſſare nequit, etiam ceſſare a miſeriis nequeat.*

§. MDCCXXXII.

Et ita Vias Dei etiam hac in Doctrina juſtificavimus, licet ipſe improbis nec de illorum malitia ex ſpontaneo libertatis abuſu oriente, nec de pœna juſtiſſima ex illa ſequente rationem reddere obligatus ſit, tamen ut juſtus inveniatur in omnibus judiciis ſuis & talis agnoſcatur, viarum ſuarum æquitatem nobis oſtendere voluit.

§. MDCCXXXIII.

Neque quidquam methodo noſtræ, qua malum pœnæ ex malo culpæ derivavimus, deeſſe putamus, ad æternæ damnationis rationem reddendam.

§. MDCCXXXIV.

Nihil nunc ſupereſt, quam ut ex ipſis S. Scripturæ teſtimoniis Doctrinam hanc confirmemus. Illa, uti nos fecimus, Pœnam ut malum phyſicum ex malo morali oriens conſiderat. Ad exprimendam enim pœnæ infernalis naturam utitur ſimilitudine cadaveris mortui. Eſaj. LXVI. 24. Marc. IX. 44. Peccatum nimirum paſſim ut mortem conſiderat, quia deeſt internum vitæ ſpiritualis principium, ex morte vero per effectum naturalem ſequitur corruptio, quæ mortis evidentiſſimum ſignum eſt, ex corruptione vero hac oritur non tantum putrefactio, ſed cadaver animalculis verminare incipit per putrefactionem productis. Sic Mors ſpiritualis non poteſt non tale vermi-

nium

Digitized by Google

nium producere, cum morſibus conſcientiæ, quæ ad inſtar vermis in vivido corpore mordentis ſeſe habet, conjunctum; Homo vero licet Vitam Dei non vivat, vivit tamen vitam carnalem, ut deploratiſſimum huncce ſtatum ſuum non tantum videat, ſed & maximo cum dolore ſentiat, qui ſenſus vivaciſſimus quam acerbus, teter, acutus atque vehemens ſit, ii aliquo modo experiuntur in corpore ſuo, qui vivi adhuc vermibus corroduntur, in anima vero qui morſibus conſcientiæ exagitantur; Et ſicut absque miraculo impoſſibile eſt, ut corpus mortuum tanta corruptione infectum in Vitam redire poſſit, ita etiam S. Script. ſtatum hominis in loco infernali eodem modo ſeſe habentem ut irreparabilem conſiderat. Unde aſſerit, illum non deſinere talem eſſe, ſed in æternum duraturum, dum vermis non finitur & ignis non extinguitur.

§. MDCCXXXV.

Vocatur etiam cruciatus in omnem æternitatem, Apoc. XIV. 11. & exitium æternum à facie Domini & Gloria fortitudinis ejus, 2. Theſſ. I. 9. Vocem vero æterni hic de abſoluta æternitate intelligendam eſſe, ſatis ſuperque ex unico Chriſti dicto, Matth. XXV. 46. comprobatum eſt, ubi æternitas Gloriæ Beatorum & Supplicii damnatorum ſibi invicem opponuntur: Unde dubium nullum eſſe poteſt, vocem æternitatis absque ulla reſtrictione uſurpatam, etiam in eadem ſententia ſive dicto, eodem etiam ſenſu accipiendam eſſe.

§. MDCCXXXVI.

Addimus hiſce verba omnibus impœnitentibus Peccatoribus quammaxime tremenda Pauli

Digitized by Google

Apoſtoli, Hebr. X. 26-31. Ultro enim peccantibus nobis poſt accepiſſe notitiam veritatis, non jam pro peccatis relinquitur hoſtia, terribilis autem quædam expectatio judicii & ignis æmulatio devoraturi adverſarios: Irritam faciens quis Legem Moſis ſine commiſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur; Quanto putatis deteriore dignus judicabitur ſupplicio Filium Dei conculcans, & ſanguinem Teſtamenti communem ducens, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritum Gratiæ contumelia afficiens; Scimus enim dicentem, mihi ultio, ego retribuam, dicit Dominus: & iterum, Dominus judicabit populum ſuum. Horrendum incidere in manus Dei viventis.

§. MDCCXXXVII.

Cum Deus ſit juſtiſſimus & unicuique retributurus ſit ſecundum opera ſua, ut proportionem aliquam faciat inter peccata & pœnam, dubitari nequit, pro impietatis inæqualitate etiam diverſos pœnarum Gradus in inferno futuros eſſe.

§. MDCCXXXVIII.

Quod ex ipſa etiam Peccati natura ſequitur, nam quo plura & majora quis commiſit crimina, eo ingratior etiam erit reminiſcentia illorum, quo neglectius aliquis mandata & exhortationes divinas tractavit, eo major etiam ſui indignatio ſequatur neceſſe eſt, eo majores etiam conſcientiæ remorſus, eo major triſtitia & quæ alia inde ſequuntur.

§. MDCCXXXIX.

Id etiam Verbis non obſcuris S. Script. exprimit. Luc. XII. 47. Matth. XI. 21-23.

Sectio

Sectio XXV.

De
Magiſtratu Politico.

§. MDCCXL.

SOCIETAS hominum duplex eſt, vel Eccleſiaſtica vel Civilis; utriusque finis eſt Salus Communis atque tranquillitas publica, unius in ſtatu Spirituali, alterius in ſtatu Civili.

§. MDCCXLI.

Unius ex his Societatibus Finis eſt præcipue Salus Animæ, alterius vero Salus Corporis & Bonorum; Salus autem Animæ & Corporis ſibi invicem repugnare nequit; E. Societas hæc ad communem Animæ & Corporis Salutem tendens ſibi invicem non repugnat, ſed amice conſpirat, uti Anima & Corpus in actionibus ſuis conſpirare debent.

§. MDCCXLII.

Hinc non tantum is, cui & Corporis & Animæ Salus curæ eſt, utriusque Societatis Membrum eſſe poteſt, ſed ad id etiam obligatus eſt, cum per Jus Naturæ, & Religionem tam Naturalem quam Revelatam obligatus ſit ad propriam aliorumque perfectionem atque Salutem quærendam.

§. MDCCXLIII.

Perſonæ illæ, quibus ab integra Societate Jus, Poteſtas, atque cura defertur promovendi communem Salutem atque tranquillitatis publicæ conſervandæ, qui Societatis finis eſt, omniaque ea faciendi quæ huc tendunt, vocantur Magiſtratus vel Princeps.

Ergo

Digitized by Google

§. MDCCXLIV.

Ergo Magiſtratus officium eſt, facere omnia ea, quæ ad communem Societatis Salutem atque tranquillitatem publicam ſpectant.

§. MDCCXLV.

Illi, qui Magiſtratui curam hanc concrediderunt, vocantur Subditi.

§. MDCCXLVI.

Quivis etiam Chriſtianus obligatus eſt ad propriam aliorumque Salutem atque perfectionem actionibus ſuis quærendam (§. 1742.); Atqui hujus rei cura præcipue Magiſtratui delegata eſt: E. Chriſtiano illicitum non eſt Magiſtratum gerere.

§. MDCCXLVII.

Qui igitur dicit, illicitum eſſe homini Chriſtiano Magiſtratum gerere, dicit illicitum eſſe curam Salutis publicæ atque communis tranquillitatis adminiſtrare, ſuum proximique bonum quærere.

§. MDCCXLVIII.

Munus Magiſtratus gerere Chriſtiano nec vetitum, nec cum genio Religionis Chriſtianæ pugnat, imo illi adminiſtrando nemo aptior eſt Chriſtiano.

§. MDCCXLIX.

Primum inde liquet, quia *α*. Munus Magiſtratus ab ipſo Deo inſtitutum eſt. Rom. XIII. 1. 2. *β*. Nusquam illud vel à Chriſto vel Apoſtolis in N. Teſt. interdictum legitur; Imo potius orare jubemur pro Magiſtratibus in ſublimitate exiſtentibus, ut quietam & tranquillam vitam degamus in omni pietate atque honeſtate, quod pulchrum

chrum & acceptum ſit coram Salvatore noſtro Deo. 1. Tim. II. 1. 2. 3.

§. MDCCL.

Secundum ita probatur: Si id contra Religionis Chriſtianæ Genium eſſet, ſequeretur, Chriſtianum nec ad obſervationem Juris Naturæ, nec Religionis Naturalis obligatum eſſe, neque ad propriam aliorumque Salutem quærendam: Hoc cum abſurdum ſit; ſequitur adminiſtrationem Curæ Salutis communis & tranquillitatis publicæ Genio Religionis Chriſtianæ adverſam non eſſe.

§. MDCCLI.

Tertium hoc modo demonſtratur; ut aliquis communem Salutem quærat, nulla re magis obſtringitur, & ut muneri huic exacte ſatisfaciat incitatur, quam Amore Dei & proximi, ſed nemo magis ad hunc Amorem obſtrictus eſt, & illum omnium actionum ſuarum regulam atque principium facit, ejusque officia exacte præſtat, quam vere Chriſtianus: E. Muneri Magiſtratus obeundo, cujus officium eſt aliorum Salutem quærere, Chriſtiano nemo aptior eſſe poteſt.

§. MDCCLII.

Munus Magiſtratus in Eccleſia quammaxime neceſſarium eſt: Eccleſia in hac terra inter infideles & inimicos verſatur, à quibus ſecuritas atque publica tranquillitas turbatur, & talia etiam Membra ejus inter ſe agenda habent, quæ ad Vitam corporalem pertinent, & quilibet etiam obligatus eſt ad promotionem Salutis Corporis (§. 1742.): Atqui harum rerum cura commiſſa eſt Magiſtratui. E. Munus illud Eccleſiæ quammaxime neceſſarium eſt.

Cura

§. MDCCLIII.

Cura Magiſtratus requirit, ut publicam pacem atque tranquillitatem conſervet, illa autem turbatur vel intra Societatem vel ab extra; Hinc ad illam conſervandam & reſtituendam legitima media Magiſtratui adhibenda ſunt.

§. MDCCLIV.

Interne Societatis tranquillitas atque ſecuritas turbatur ab hominibus ſceleratis aut violentis, ad hos reprimendos neceſſe eſt, ut Magiſtratus æquas & juſtas leges condat, easque pœnis delicto proportionatis ſanciat. Prout ergo Societas & tranquillitas publica ſcelere aliquo vel magis vel minus turbatur, etiam vel majori vel minori pœna illud reprimendum eſt; Unde ſi tutamen tranquillitatis publicæ aliter conſervari non poteſt quam pœnis capitalibus, Bonum & Securitas integræ Societatis vitæ ſcelerati hominis præferenda, propterea etiam neceſſitate urgente illæ adhibendæ ſunt.

§. MDCCLV.

Unde Magiſtratus dicitur non eſſe timori boni operis ſed mali, nec Gladium ſine cauſſa gerere, ſed eſſe Dei Miniſtrum, vindicem in iram ei qui malum agit, Rom. XIII. 3. 4. Ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. 1. Petr. II. 14. E. Magiſtratui Jus Gladii adminiſtrare licitum eſt.

§. MDCCLVI.

Ab extra Salus Eccleſiæ & Societatis humanæ turbatur, ſi ab aliis injuſte opprimitur; Magiſtratus vero officium eſt conſervare tranquillitatem

tem communem, quod etiam fit tuendo ſubditos erga injuſtas aliorum oppreſſiones, quod ſi aliter quam vi & Armis fieri nequit, vocatur Bellum defenſivum: E. Magiſtratui etiam licet Bellum defenſivum gerere.

§. MDCCLVII.

Salus ſubditorum eſt vel ſpiritualis & æterna, vel temporalis & civilis (§. 1740.), promotio utriusque hujus ſalutis ſibi invicem non repugnat (§. 1741.), ſed utraque ab omnibus Societatis Membris promovenda eſt (§. 1742.): Cura vero promotionis & conſervationis Salutis communis Magiſtratui eſt commiſſa (§ 1743.); E. Fini Societatis tum Civilis tum Eccleſiaſticæ non repugnat, ut Magiſtratus utriusque Salutis tam ſpiritualis quam corporalis curam gerat.

§. MDCCLVIII.

Ad promotionem Salutis ſpiritualis maxime confert Cultus publicus (§. 1556.); Cura vero etiam illorum, quæ ad communem Salutem ſpiritualem pertinent, Magiſtratui committere univerſali Societatis tum Civilis quam Eccleſiaſticæ fini non repugnat (§. 1757.); E. non repugnat, ut Magiſtratus etiam ea curet, quæ ad adminiſtrationem Cultus publici pertinent.

Hæc ita intelligenda ſunt, ut Cura ſpiritualis Salutis Magiſtratui Politico committatur, ſi eandem quam ſubditi Religionem profitetur, alias ſi Societatis Eccleſiaſticæ Membrum non ſit, etiam non convenit Fini illius Societatis, ut curam illarum rerum, quæ ad finem hunc ducunt, alicui extra Societatem hanc conſtituto concredat, alias ſi veræ Religionis cognitionem non habet, nec illi etiam addictus eſt, metuendum eſſet ne falſam pro vera inſtitueret, illamque Autoritate ſua protegeret.

Cum

§. MDCCLIX.

Cum Cultus publici Exercitium ab inimicis aut ſceleratis turbari poſſit, & ad illum recte obſervandum etiam ordo requiratur; Hinc ad Cultum publicum tum protegendum tum ordinandum etiam externa vi atque poteſtate quadam opus eſt, hæc vero nemini magis quam Magiſtratui competit (§. 1743. 1744.): E. etiam protectio & inſtitutio Cultus publici nemini melius quam Magiſtratui competit.

§. MDCCLX.

Ad Cultus Publici Exercitium pertinet, ut certa conſtruantur ædificia, in quibus Cultus veræ Religionis à tota aliqua Societate peragi poteſt, Miniſtrorum ordinatio, tempus, aliæque circumſtantiæ Cultus, & omnia quæ externam Eccleſiæ εὐταξίαν reſpiciunt, cum vero Cultus publici cura Magiſtratui competit (§. 1759.), illi etiam harum rerum cura competit. Eſaj. XLIX. 23.

§. MDCCLXI.

Contra hoſtium inſultum Magiſtratus ſubditos aliter quam armis & vi defendere nequit, unde Bellum defenſivum ipſi gerendum (§. 1756.): E. ſubditi ad publicam tranquillitatem conſervandam obſtricti ſunt, neceſſitate id poſtulante & Magiſtratu in Bonum commune id jubente, arma capeſſere.

§. MDCCLXII.

Magiſtratus communem ſubditorum Salutem intendit (§. 1744.), & ea etiam curat, quæ Cultum Dei publicum reſpiciunt (§. 1759. 1760.), & Salutem ſpiritualem (§. 1757.): Regnum autem

tem

tem Chriſti æternam animarum Salutem quærit; Ex quibus patet, Regnum Politicum & Chriſti, quod plane ſpirituale eſt, ſibi invicem non contrariari, ſed optime conſpirare (§. 1741.).

Sectio XXVI.

De Præſtantia Religionis Chriſtianæ.

§. MDCCLXIII.

Ad Finem tandem ſatis prolixum hoc caput mihi perducendum eſt, cujus ſcopus fuit Veritates omnes Theologicas inter ſe connectere, illarum θεοπρέπειαν oſtendere atque certitudinem demonſtrare, Religionem etiam Chriſtianam totam rationalem exhibere, ab injuriis eam vindicare, omnium conſcientiis commendaré, veram illius formam, decus & præſtantiam perſpiciendam dare, ejus cum divinis Perfectionibus atque Ratione convenientiam indicare, ut illa ſapientiſſima, Dei Majeſtate digniſſima, humanæ naturæ convenientiſſima deprehendatur, ut hæc tandem in cujusvis conſcientia reſultet concluſio: *Aut nullam Religionem veram eſſe, aut veram Religionem Chriſtianam eſſe.*

§. MDCCLXIV.

Sed nullam Religionem veram eſſe, quis dixerit aut ſibi perſuaſerit, qui ea, quæ de Religione Naturali (Sect. VIII.) & Revelatæ tum Neceſſitate tum Veritate (Sect. XI - - XIV.) adſtruximus, ſepoſitis omnibus carnalibus præjudi-

ciis perpendet, & de Dei Providentia atque Sapientia certus eſt, qui Creaturarum ſuarum amantiſſimus non tantum de omnibus neceſſitatibus illis proſpicit, ſed ab illis etiam glorificari vult & ita finem propter quem omnia condidit aſſequi; Unde ſibi & Sapientiæ ſuæ contrarius eſſet, ſi veram ſui notitiam & verum ſui Cultum, qua ratione à creaturis rationalibus coli velit, homines non doceret: quam Attributis divinis indignum hoc eſſet, ſi à nemine recte cognoſceretur, à nemine recte coleretur, ſed vana & fictitia eſſet omnis Religio. Et cum homo libertatis abuſu in talem devenerit ſtatum atque imperfectionem (Sect. XI.) ut ad Gloriam Creatoris ſui cum propria Salute amplius vivere nequeat, quis ſibi perſuadebit, ſummam Dei Sapientiam, erga creaturas ſuas Bonitatem atque univerſalem rerum conditarum finem permittere, ut porro creatura rationalis ad Gloriam Dei eſſe deſinat: Unde modum ipſi revelaſſe, quo id iterum fieri poſſit, dubium nullum eſt, cum tot hujus rei extent Argumenta & Documenta.

§. MDCCLXV.

Si vero Religio aliqua vera eſt, hauddubie illa eſt, quæ Deum quammaxime decet, quæ ſummas illius Perfectiones quammaxime illuſtrat, immenſum ipſius Intellectum, Voluntatem potentiſſimam, Bonitatem ſanctiſſimam, Sanctitatem ſapientiſſimam, Sapientiam juſtiſſimam, Juſtitiam conſtantiſſimam, ut & Amorem erga creaturas conſtantiſſimum, & omnem maximarum virtutum Gloriam contemplandam dat, quam Deus in toto hoc Univerſo in omnibus rebus, præcipue hominis Creatione, Conſervatione ac Gubernatione

tione manifeſtat; Quæ Deum omni amore, omni cultu, omni veneratione digniſſimum proponit; Quæ porro creaturæ rationali quammaxime convenit & multas veritates de Dei Natura & hominis officiis ex ipſis Rationis & Conſcientiæ Principiis deducit, adeoque obligationem hominis ſive Religionem Naturalem fundamenti loco præſupponit, non negat & tollit; Quæ ibi ubi hominis ſtatus ita comparatus eſt, ut per Religionem Naturalem amplius cum propria Salute ad Dei Gloriam vivere nequeat, & ubi ſolidum ex miſeriæ barathro emergendi & conſcientiæ morſibus medelam afferendi ſolatium deficit, ipſi viam Deo digniſſimam & Sapientiæ divinæ convenientiſſimam oſtendit, qua ad amiſſam Dei communionem iterum pervenire licet; & licet non Rationis, ſed Revelationis ope cognoſcatur, Revelatæ tamen Doctrinæ Principia cum Rationis principiis optime cohærent, illisque illuſtrandis atque perficiendis quammaxime inſerviunt; Præcepta tradit ſanctiſſima & ſapientiſſima, quæ unice eo tendunt, ut homo cum Dei Gloria ad propriam perfectionem eſſe poſſit; unde omnia etiam actionum motiva inde deſumit; Quæ homini oſtendit, quomodo non tantum in hac, ſed in altera etiam vita felix eſſe queat; Quæ tandem ſanctiſſimum, cum divina & humana Natura convenientiſſimum, præſcribit Cultum, qui omnem ſuperſtitionem atque impietatem ex animo expellit, ad Dei Societatem vocat & ducit, vitæ tranquillitatem largitur, morti timorem adimit, facitque ut Deo Creatori & Salvatori lubentes lætique reddamus animam noſtram, ſine quibus nihil nos, nihil hominum vita eſſet. Atqui hoc capite talis

Religionis tum Neceſſitatem tum Veritatem demonſtravimus, illiusque dogmata ex primis ſuis principiis derivavimus, ejusque cum Rationis principiis convenientiam oſtendimus: E. illa non poteſt non eſſe vera.

§. MDCCLXVI.

At ſi concederemus, vel potius per aliquod tempus ſupponeremus, hoc quod tradimus Religionis Chriſtianæ ſyſtema merum figmentum, nec Doctrinam illam certam eſſe: Sed quæſumus quid tunc toti Chriſtiano orbi optabilius foret quam illam veram eſſe! in quantis tenebris, quantaque verſaremur miſeria, ſi hæc fictitia forent! quantopere divinæ Gloriæ ſplendor obfuſcaretur, humana felicitas deprimeretur, omne in omnibus calamitatibus ſolatium adimeretur, ut neque hic Mundus divinarum Perfectionum Speculum exiſteret, neque homo Creatorem ſuum glorificare poſſet, qui tamen ultimus Creationis omnium rerum finis eſt; ſed merum figmentum quis dixerit id? quod non tantum Deum ubique ſpirat, Deum refert, utque infinitam ejus Sapientiam & Excellentiam quammaxime extollit, ſed lucem omni humanæ ſcientiæ & ſapientiæ affundit, ut nullibi terrarum omnis generis ſcientiæ ad tantum faſtigium pervenerint, quam ibi ubi Chriſtiana Religio floret & floruit; imo ab hac etiam omnis vera felicitas in hac terra dependet. Et quis unquam hominum talem diſciplinam tradidit, in qua omnia ad Dei Gloriam, ad ſolidam atque perfectam hominum felicitatem, puriſſimam ſanctitatem modo Sapientiam Dei decentiſſimo tendunt.

§. MDCCLXVII.

Et ſi ne quidem egregiæ hujus Diſciplinæ Autorem ſciremus, an propterea illa contemnenda eſſet? Quis unquam vel Librum, vel inſtitutum, vel diſciplinam, artem, ſcientiam vel quidquid denique ſit, ſi modo excellens. ſi ſapiens fuerit, ideo contemſit, quia quis ejus Autor ſit ignotum fuit, ſufficit illam ad utilitatem, ad veram felicitatem atque Sapientiam tendere. Quare ergo diſciplinam Chriſtianam contemneremus, quæ omnis Sapientiæ notis ſe mirum quantum omnium conſcientiis commendat.

§. MDCCLXVIII.

Illud vero Verbum, illud Opus hauddubie pro divino habendum eſt, cujus nulla præter Entis primi Omniſcientiam, Sapientiam, atque Omnipotentiam idonea cauſſa aſſignari poteſt.

§. MDCCLXIX.

Talem vero, qualem in toto hoc Capite Religionem docuimus, præ omnibus aliis per præſtantiam atque Sapientiam ſeſe commendare atque excellere ex ſequentibus obſervationibus apparebit. α. Momentoſiſſima illius Dogmata cum Ratione conſentanea ſunt, ut nihil plane in illis inveniatur, quod Rationis Principiis adverſetur; Unde omnium fere Chriſtianæ Religionis dogmatum Revelationis luce cognitorum poſſibilitatem, in hoc ſyſtemate noſtro, ex ipſa rei natura demonſtravimus; atque nihil in iis deprehendi, quod vel cum ſummis Dei Perfectionibus, vel univerſali hujus Univerſi fine, vel hominis natura conſiſtere non poſſit, ſed viceverſa omnia apprime huc conſpirare, oſtendimus.

§. MDCCLXX.

Aliæ Religiones, quæ præter Chriſtianam docentur, multa habent erroribus atque ineptiis repleta, imperfecta, cum Rationis Principiis neutiquam conſentanea, ſed illis repugnantia; quæque Dei Sapientiam minime ſpirant, quod omnibus iis compertum eſt, qui ſciunt, quænam ſit Religionis Gentilis, vel Muhammedanæ vel Judaicæ genuina forma, quæ hic oſtendere nimis prolixum foret.

§. MDCCLXXI.

β. Totum Religionis Chriſtianæ ſyſtema ita cohæret, ut Veritates omnes admirabili nexu ſeinvicem ſuffulciant, una per alteram quaſi ſubſiſtat, ut nihil ſapientius excogitari queat illarum harmonia atque conformitate, quod ex ſyſtemate noſtro abunde patet.

§. MDCCLXXII.

Sed quis neſcit, quot in Religione infidelium & incredulorum, quicunque ſint, inveniantur confuſa atque obſcura, quæ ſeinvicem evertunt, clariſſimis Rationis Principiis contradicunt, neque Naturæ divinæ neque etiam humanæ conformia ſunt; Unde recte de hac re *LACTANTIUS*, *Div. Inſt. Lib. VII. cap.* 7. de iis quæ ſapientiſſimi Gentilium Philoſophi bona dixerunt aſſerit: *Diverſe ac diverſa illa omnia protulerunt, non adnectentes nec cauſſas rerum, nec conſequentias, nec rationes, ut ſummam illam, quæ continet univerſa, & compingerent, & implerent.*

§. MDCCLXXIII.

γ. Tam eximia illa de Deo tradit, ut nihil unquam

quam ſapientius à quoquam mortalium de eo prolatum fuerit; tam ſublimia atque Rationi convenientia Chriſti diſciplina de Dei natura atque Perfectionibus docet, qualia nunquam fuere edocta, illasque in clariſſima luce ponit, & eas adverſus difficultates graviſſimas vindicat; Deumque omnium rerum in toto Univerſo Conditorem aſſerit, cujus Providentia omnia ſapientiſſime adminiſtrentur & dirigantur.

§. MDCCLXXIV.

Inviſibilia Dei quoque, nec non Potentia ejus æterna atque Divinitas in Mundi opificio ab illis conſpici poſſunt, qui Revelata Religione deſtituti ſunt; ſed cui ignotum eſſe poteſt, quantis tenebris involuta ſint omnia ea, quæ ab illis, quos omnis Revelatio latet, proferuntur, qui vani facti in Ratiociniis ſuis tanta Majeſtate indigniſſimos de Deo foverunt & adhucdum fovent conceptus: Sed Diſciplina Chriſti omnes has diſpellit nebulas, ut quæcunque in Deo perfectiſſima ſunt ſummo fulgore luceant.

§. MDCCLXXV.

Ajunt quidem, qui Revelationis tum Neceſſitatem tum Veritatem agnoſcere nolunt, ex Ratione colligi poſſe, quidquid magni de Attributis atque Providentia divina tradat Revelatio. Sed non attendunt, hoc quidem facile fieri poſſe ab illis, qui ſemel Revelationis lumine illuſtrati ſunt: qui hac luce utuntur, illi nullo negotio oſtendere poſſunt, quomodo infinita Dei Attributa cum Rationis principiis conformia ſint: aſt perpendant, an in omnibus idem præſtare poſſent, ſi hoc lumine carerent. Unde judicioſiſſime Theolo-

gus acutiſſimus *SAM. WERENFELSIUS de Præſtant. Religionis Revel. Diſſ. III.* p. 131, 132. de hisce diſſerit, dicens; Videant, ne nimium Rationi ſuæ tribuant Rationales noſtri. Dicunt, ſolo Rationis ductu inveniri poſſe totam illam Religionem, quæ in S. Litteris traditur, aut ſaltem quod in ea præcipuum eſt. Nihil dictu facilius eſt, illis qui jam cognoſcunt Religionem iſtam. Tunc illud dicendum fuiſſet, ſi per totam Vitam de Religione hac nihil audiviſſent. Nunc vero ſimiles mihi videntur iis, qui, poſtquam à Præceptoribus, quidquid ſciunt, didicerunt, videri tamen volunt αὐτοδίδακτοι: Aut, cum de præclaris inventis audiunt, putant, ſe hæc omnia, niſi jam inventa eſſent, ipſos fuiſſe inventuros. Quod ſi cognoſcere velimus, quid poſſit Ratio hominis in invenienda Religione, non noſtram Rationem conſulere debemus, quos Verbum Dei in viam deduxit, quos in eadem dirigit, ſed Rationem illorum, quibus hoc Verbum eſt ignotum. Hic vero quæ Monſtra pariat ſibi relicta Ratio, teſtantur omnium Gentilium exempla, inter quos fuere plurimi, qui non minus Ratione valuerunt, ac Rationales noſtri. Dicam Verbo, Religio mere rationalis, qualis in Mundo reperitur, eſt Religio Gentilium: Religio Deiſtarum eſt Religio illorum, qui, poſtquam ex S. Litteris omnia depromſerunt quæ placent, dicunt ſe ea ratiocinando inveniſſe.

§. MDCCLXXVI.

δ. De hominis Creatione, ſtatu ejus primævo, univerſi generis humani miſeriæ ortu, talia tradit Revelata Religio, quæ divina tam Bonitate quam

quam Sapientia digniſſima ſunt; De hac re autem ſilent, qui Revelatione carent, aut talia produnt, quæ à Ratione longiſſime diſcedunt.

§. MDCCLXXVII.

ε. Porro Religio hæc hominem, poſtquam omnis generis ærumnas atque conſcientiæ anxietates propria culpa ſibi contraxit, non ſinit ſine vero & ſolido ſolamine, ut neſciat, an & quomodo Deus placari velit, ſed Miſericordiam benigni Numinis erga miſerum genus humanum manifeſtat & viam pandit, qua amiſſam felicitatem recuperare, qua cum propria perfectione ad Gloriam Dei tendere poſſit, quæ de his Religio Chriſtiana habet, humana ſagacitate inveſtigari nequaquam potuerunt, ita tamen comparata ſunt, ut Dei tum miſericordiam & Amorem, tum Sapientiam & Juſtitiam mire illuſtrent.

§. MDCCLXXVIII.

Quod contra morbum & miſeriam illam univerſalem remedium ita comparatum eſſe demonſtravimus, ut in illo ratio habita fuerit omnium Dei Attributorum atque totius Univerſi; ut per illud finis omnium rerum generalis modo illuſtriſſimo obtineatur; quodque propterea non alium quam ipſum Deum, humani generis amantiſſimum, Autorem habere potuerit.

§. MDCCLXXIX.

Hic cœcutiunt omnes Religiones, quæ ſola Ratione nituntur, unde Gentiles quo ſe verterent neſciebant, & omnia illorum inventa Dei virtutibus & Religionis ſcopo parum digna erant; Illi etiam, qui hodie in medio Chriſtianiſmo ſolam

Religionem Naturalem profitentur, non inveniunt ubi hic pedem figere audeant; unde plurimi illorum de fide ſua incerti fateri tandem coguntur, tutiora eſſe, quæ in Revelata Religione traduntur, quam quæ in re maximi momenti ſola Ratio dictat.

§. MDCCLXXX.

5. In hunc finem Revelatio Myſteria pandit, quæ quidem à vulgaribus ideis remota ſunt, ut etiam finitum captum noſtrum excedant; ita tamen comparata, ut cum divinam Sapientiam, Miſericordiam reliquaque Attributa præ ſe ferant, Ratio in illis acquieſcere poſſit, cum deprehendit, multa in rebus naturalibus occurrere, quorum Rationem reddere neſcit, quare ergo non potius in Divinitate infinitæ Perfectionis infinite plura exiſtere deberent, quorum vera ratio atque adæquata notio nos fugit; Imo facile concipit, totam Revelationem Myſterium eſſe debere, alias ſi nihil contineret quam quæ natura nota ſunt, nequidem Revelatione opus eſſet.

§. MDCCLXXXI.

Aliæ Religiones etiam ſuas venditant Revelationes ac Myſteria, illorum vero fraudem facile quivis deprehendit, qui illa Majeſtati atque Sapientiæ divinæ minime conſentanea animadvertit, ut nihil quam ineptiarum ac fabularum abſurdiſſima farrago ſit, quæcunque ingenium humanum excogitavit Myſteria.

§. MDCCLXXXII.

6. Cultus, quem Chriſti Diſciplina præſcribit totus Rationalis eſt, & ita inſtitutus, ut cum ſpirituali Dei hominisque, Creaturæ Rationalis, Natu-

ra

ra conveniat & hominem magnificentiſſime de Deo ſentire doceat, in ſpiritu & veritate illum colendum eſſe præſcribens, Voluntatis ejus meditatione, precibus & gratiarum actionibus; Cærimoniæ pauciſſimæ & ſimpliciſſimæ ita comparatæ ſunt, ut homini maxima Dei beneficia in memoriam revocent, quæ homo piis laudibus animo recolit & de eorum certitudine certus redditur. Unde totus Cultus eo tendit, ut homini ſuadeat, Deum ſpiritum Omniſcium mente potius quam corpore celebrandum eſſe.

§. MDCCLXXXIII.

Figmenta vero humana circa Cultum divinum eo imprimis tendunt, ut corpus magis quam animam occupent, & Deum neſcio quibus cærimoniis futilibus placari homines mundani ſibi imaginantur, quibus vim aliquam magicam & hyperphyſicam attribuunt, quæ ergo hominem ad corporales Ideas abducunt potius, quam ut Dei ſpiritualitatem atque hominis Rationalitatem exprimant, unde etiam hic Religionis Revelatæ præſtantia præ omnibus cæteris elucet.

§. MDCCLXXXIV.

1. Præcepta autem Evangelica, ſive in Veteri ſive in Novo Teſtamento contineantur, ſanctiſſima ſunt, Deum decentiſſima & humanæ naturæ convenientiſſima, ut ſimul in ſeipſis ſint æquiſſima & Rationi prorſus conſentanea; Jus enim Naturæ præſupponunt: Unde aurea hæc fluit Regula, *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis*, ſive quod idem eſt, *quidquid ſtatum meum & proximi mei perfectiorem reddit, illud faciendum eſt*; quam Regulam Juris

ris Naturæ primum Principium atque fundamentum eſſe ſuo loco indicavimus.

§. MDCCLXXXV.

Ad obſervationem etiam Religionis Naturalis fortiter hominem obſtringit & vult, ut motiva omnium ſuarum actionum ab Attributis divinis deſumat & per conſequens omnia propter Deum Creatorem, Conſervatorem atque communem Benefactorem ſuſcipiat, ut omnia tendant in illius Gloriam: Præcepta huc facientia omnia ex ipſa Dei natura fluunt, dum Deum ut Perfectiſſimum, amabilem & venerabilem proponunt, ut Ens Potentiſſimum, ſimul Juſtiſſimum & æquiſſimum, in omnibus quas ſuſcipimus actionibus metuendum: ut Ens optimum amandum, quærendum & in eo omnem fiduciam ponendum præcipiunt.

§. MDCCLXXXVI.

Sed Diſciplina hæc nova Virtutis incitamenta atque motiva deſumit ab iis Dei Attributis, quæ in opere Redemtionis exhibuit Benigniſſimum Numen & Beneficiis inde fluentibus, quæ motiva ad hominem obligandum fortiſſima ſunt; Et ipſa etiam Dei ſumma Perfectio & Jeſus Chriſtus præclariſſimum Virtutis exemplar nobis ad imitationem proponitur.

§. MDCCLXXXVII.

Præcepta hæc omnia ita comparata ſunt, ut illorum obſervatione homo ſimul Perfectionem propriam obtineat & univerſalem omnium rerum finem ſcilicet Glorificationem ſummi Numinis intendat, ut neque Deo neque homine quidquam dignius concipi poſſit.

Imo

§. MDCCLXXXVIII.

Imo omnes Leges Morales, quas Lex & Evangelium vel erga Deum, vel erga proximum, vel erga nosmetipſos obſervandas præſcribunt, ad felicitatem tam noſtram quam proximi tendunt; Ut ipſi illi, qui Religionem Revelatam inficiantur, confiteri cogantur, illa & neceſſaria eſſe & æquiſſima.

§. MDCCLXXXIX.

Et ibi, ubi hominis Vires deficiunt, omnia ad praxin auxilia neceſſaria promittit, quæ maxima Religionis hujus prærogativa eſt.

§. MDCCXC.

Quantum etiam hic antecellit Chriſtiana Religio omnes illas, quas Ratio Revelationis lumine non illuſtrata protulit. Non dicam de craſſioribus atque barbaris Populis, ſed de iis, quos ſapientiſſimos humana Ratio habuit, qui inter illos, qui divinam Revelationem plane ignorarunt, maxime egregia præcepta Moralia hominibus præſcripſerunt: Sed quot quæſo in illorum Ethica inveniuntur defectus! qui Virtutibus omne pretium adimunt, easque mancas faciunt.

§. MDCCXCI.

Primo enim præcepta ſua non firmo ſuperſtruebant fundamento, nec vera obligatione firmabant & juſtis motivis ſanciebant, dum illa non derivabant ex hominis à Deo Creatore & Conſervatore dependentia, neque ab Attributis divinis motiva deſumebant, aut veræ ac ſolidæ & perennis felicitatis promiſſione incitamenta Virtuti addebant, ſed potius omnia Virtutis fundamen-

damenta evertebant, dum omnia incerta putabant nullo certiſſimæ ſpei fulcro nixa.

§. MDCCXCII.

Secundo id, quod veram actionis moralis eſſentiam conſtituit, in ipſorum Philoſophia Morali non docebatur, quis nempe omnium noſtrarum actionum finis generalis atque verus eſſe debeat; non enim Dei, ſed propriam Gloriam quærebant.

§. MDCCXCIII.

Ipſa, *Tertio*, officia, quæ præſcribebant, quod attinet vel præcepta, erant imperfecta multisque pravis intermixta, plurimaque & maxime momentoſa, præcipue quæ Deum reſpiciunt, omiſſa, ut integrum Theologiæ Naturalis ſyſtema, ſi omnia ſimul ſumantur, quæ omnes omnium temporum ſapientes dixerunt, vix ac ne vix quidem confici poſſit. Religio illorum diſcenda erat à Philoſophis & Sacerdotibus, ea quæ priores docebant, ad populum raro perveniebant & pauciſſimis nota fiebant; Sacerdotes vero ſolum tales docebant Ritus, qui non mente ſed corpore fiebant & ex quibus vera Sapientia addiſci non poterat. Unde *LACTANTIUS Lib. IV. cap. 3. de vera Sap.* Quoniam igitur, inquit, Philoſophia & Deorum Religio disjuncta ſunt, ſiquidem alii ſunt Profeſſores Sapientiæ, per quos ad Deos non aditur, alii Religionis Antiſtites, per quos ſapere non diſcitur, apparet, nec illam eſſe veram Sapientiam, nec hanc Religionem.

§. MDCCXCIV.

9. Nulla tandem præter Chriſtianam ſolam exiſtit Religio, quæ hominem in ipſa etiam morte

te non deſerit, & non tantum ſpe certiſſima & ſolidiſſima Immortalitatis mactat, ſed talia etiam ipſi poſt mortem præmia exſpectanda confirmat, quæ ipſius felicitatem ad ſummum culmen perducunt & in eum ſtatum collocant, in quo intelligendo & volendo ad ultimum Creaturæ rationalis finem, propter quem condita eſt, nempe Dei Creatoris, Benefactoris & Salvatoris munificentiſſimi Gloriam & Laudes vivere poteſt; Præmium certe ſumma Dei Sapientia & Bonitate, nec non Creaturæ rationalis conditione digniſſimum (§. 1449. usque ad finem Sect. XIX. & §. 1689. 1690.).

§. MDCCXCV.

Reliquæ Religiones omnes aut in triſte & lamentabile nihilum tandem deſinunt, aut quæ de futuro hominis ſtatu docent, Fabulæ craſſiſſimæ ſunt, & Sapientiſſimi nonniſi dubie de illo locuti ſunt, nullo enim ipſorum opinio nitebatur fundamento, ſed meræ conjecturæ in conſcientiæ reliquiis reſiduæ erant.

§. MDCCXCVI.

Hæc, quæ nunc de Diſciplinæ Chriſtianæ præſtantia diſſeruimus, corollarii loco ex Religionis veræ ſyſtemate quod demonſtravimus, deduximus, ut vera illius Ratio in compendio exhibita eo diſtinctius patefiat. Cæterum eximia & reiterata lectione digna ſunt, quæ de Religionis Chriſtianæ Præſtantia atque Veritate ſcripſerunt Theologi Acutiſſimi & Solidiſſimi SAM. WERENFELSIUS & JOH. ALPH. TURRETINUS, Viri in hac Religione aſſerenda & vindicanda indefeſſi.

Nihil

§. MDCCXCVII.

Nihil nunc ad capitis hujus calcem addo, quam Celeberrimi ROELLII verba, *Diſſert. de Religione rationali* §. *CLXXVIII.* Quid, inquit, homine indignius eſſe poteſt, quam neſcire, & neſcire velle, quænam hujus Mundi cauſſa, quis ordo, quis finis ſit, cujus Numine moveatur? Quid turpius quam ignorare, quis eum miſerit in Mundum, unde venerit, quo abeat, quid vel miſerum vel beatum faciat, quæque miſeriæ ac felicitatis cauſſæ, quæ malorum remedia, quid vel ſperandum vel metuendum ſit: atque ea ratione in perpetua vivere dubitatione atque alternantium ſpei & metus agitatione, & animum nunc huc celerem, nunc dividere illuc, neque loco ſtare poſſe? Quæ vero inſania, obfirmare contra hæc animum, ſeipſum fugere, ac voluntarium eligere exilium, & notum nimis omnibus, ignotum ſibi mori velle? Imo Gloriæ ducere, de Deo, de Animæ immortalitate, de prœmio & pœna poſt hanc vitam, dubitare, & nec ſpe, nec metu, cum credula ſcilicet Plebe tangi? Miſeros revera, & peſſimos ſimul ac perditos homines, qui invita & reclamante conſcientia agnoſcere nolunt, quod experiundo, nolentes volentes, debent, ſe alterius ſtare ac cadere arbitrio!

* * * * *

* * * *

* * *

CAP.

CAPUT IV.

De Articulis Fundamentalibus.

§. MDCCXCVIII.

In Theologia Polemica non omnis Veritas, ſed eæ ſolum, quæ ad Salutem æternam cognitu neceſſariæ ſunt, adverſus Adverſariorum objectiones vindicandæ ſunt (§. 96 - 99.): Ut autem nobis conſtet, cum quibusnam Adverſariis nobis in hac Scientia res ſit, & quinam Articuli defendendi ſint, oportet illorum criteria noſcamus: E. nobis prius de Articulorum fidei fundamentalium Criteriis agendum eſt.

§. MDCCXCIX.

Articulus fidei eſt talis Veritas, ad quam credendam homo vel per Religionem Naturalem vel Revelatam obligatur.

§. MDCCC.

Fundamentale vocatur, quod ad ipſam rei Eſſentiam pertinet, ut illo ſublato ipſa rei forma atque Eſſentia pereat.

§. MDCCCI.

Unde Articulus fidei fundamentalis eſt talis Veritas, quæ ad ipſam Religionis Chriſtianæ Eſſentiam pertinet, ut illa ſublata ipſa etiam vera Religionis forma atque Eſſentia pereat.

Digitized by Google

De hac Materia præcipue legi poſſunt, quæ ſcripſerunt *FRID. SPANHEMIUS in Diſſert. de Art. fidei Fundament. Tom. III. Opp. Col.* 1289. *ſeqq. JOH. Henr. HEIDEGGERUS Diſſert, Select. Tom. II. Diſſert. VII. HERMANNUS WITSIUS in Symb. Apoſt. Exercit. II. BENEDICTUS PICTETUS in Cogit. de conſenſu & diſſenſu Proteſtantium. JOH. ALPH. TURRETTINUS in Cogitationibus de variis Theol. capitibus §. CXLIII. ſeq. & in ſingulari Diſſert. de Articulis fundament.* quæ extat *in Nube Teſtium & in Collect. Diſſert,* Ut & Cogitationes Virorum Reverendiſſimorum *JOH. CHRIST. KIRCHMEJERI Faſc. Diſſertationum XVIII. pag.* 247. *ſeqq. & CHRIST. MATH. PFAFFII tum in Singulari Diſſert. de fidei Chriſtianæ Art. Fundament.* Ut & in *Inſtit. Theologiæ Dogm. & Moralis Art. II. de Conſtitutione Religionis Chriſtianæ §. V. ſeqq. pag.* 24, & ex Remonſtr. *PHILIP. à LIMBORCH. Theol. Chriſt. Lib. VII. Cap. XXI.* Plures non addo, cum dies me deficeret, ſi omnes qui de hac re ſcripſerunt allegare vellem, quicunque enim aut de mutua Religionum tolerantia, aut de Proteſtantium Unione quidquam ediderunt, hanc materiam ſimul tractarunt.

§ MDCCCII.

Articuli Religionis ad Salutem cognitu ſunt neceſſarii (§. 1353. 1354.), unde *fundamentales à* Theologis vulgo definiuntur, *quod ſint tales Veritates, quæ ad Deum recte cognoſcendum & colendum, per conſequens ad Salutem adipiſcendam, ſcitu abſolute neceſſariæ ſunt.*

Noſtram autem definitionem retinemus, cum Doctrina hæc ex illa melius erui poſſit, & omnia Criteria melius exprimat.

Eccle-

Digitized by Google

§. MDCCCIII.

Eccleſia eſt Societas evocatorum fidelium ſacram inter ſe communionem colentium(§. 1475.); ad quam communionem etiam pertinet publica fidei Profeſſio (§. 1558.); Hinc Articuli Religioni eſſentiales, ſive ipſa Religio eſt vinculum communionis Eccleſiaſticæ, propterea Articuli fundamentales etiam definiuntur, *per illas Veritate quarum profeſſio ad communionem Eccleſiaſticam cum Societate aliqua fovendam requiritur.*

§. MDCCCIV.

Ex definitionibus hiſce nata eſt nonnullorum diſtinctio inter neceſſaria ad Religionem, neceſſaria ad Salutem & neceſſaria ad Eccleſiam, ſed cum Veritates Religioni eſſentiales etiam ad Salutem neceſſariæ ſint (§. 1802.), & illarum Profeſſio ad communionem Eccleſiaſticam neceſſaria ſit, patet hanc diſtinctionem nullam eſſe.

§. MDCCCV.

Articuli *non fundamentales* ſunt illi, *qui ad Religionis Eſſentiam & conſtitutionem non pertinent, ut illis vel ignotis, vel ſublatis, Religio ejusque profeſſio tamen quoad eſſentiam ſarta tectaque maneat.*

§. MDCCCVI.

Dari Articulos Religionis fundamentales & non fundamentales, illorumque Criteria ideo opus eſt adſtruere & demonſtrare, quia hic in utramque partem peccatur, nonnullis ſtatuentibus omnes plane, qui in Religione docentur, Articulos eſſe fundamentales, ut quilibet Error hominem æternæ damnationis reum faciat. Aliis vero nimis anguſtis limitibns illos coarctantibus, dum eos ſolummodo ad Articulos quosdam ad ſolam Reli-

gionem Naturalem pertinentes reſtringunt; oſtendendum idcirco, quænam etiam hic media atque tutiſſima via ſit, ne vel ad dextram vel ad ſiniſtram aberrantes periculo nos exponamus.

§. MDCCCVII.

Valere autem hancce diſtinctionem demonſtratur, tum ex ipſa rei natura, tum ex S. Scripturæ dictis. Ex ipſa rei Natura patet hoc modo: Si hæc diſtinctio non valeret, aut in Religione nullæ darentur Veritates fundamentales, aut plane omnes Articuli eſſent fundamentales; Atqui neutrum dici poteſt: E. hæc diſtinctio locum habere debet.

§. MDCCCVIII.

Minor Propoſitio duo habet membra, prius ita probatur: Si nullus daretur Articulus fundamentalis, etiam nulla eſſet Religio: Atqui exiſtit Religio tum naturalis (Sect. VIII.) tum Revelata (Sect. XI -- XIV.): E. etiam dantur Articuli fundamentales.

§. MDCCCIX.

Veritas majoris patet ex definitione Articuli fundamentalis, dum illa ad Religionis Eſſentiam pertinent, & illis ſublatis etiam nulla Religio eſt (§. 1801.)

§. MDCCCX.

Poſterius Membrum (§. 1807.) hoc modo demonſtratur. Si omnes Articuli fundamentales eſſent, ejusdem etiam forent ponderis ac momenti, ut omnes indiſcriminatim non recte intellecti vel ignorati hominem Salute æterna privarent quod cum dici non poſſit: Sequitur dari etiam articulos non fundamentales.

Si

§. MDCCCXI.

Si enim hoc ſtatueretur, ſimul defendendum eſſet, α. hominem ne in minimo quidem dogmate, quod in S. Sc. continetur, errare, adeoque eſſe infallibilem, quod humanam ſortem excedit: Unde optime *SPENERUS, in den Theologiſchen Bedenken, Tom. III. p. 790. Ich getraue von keiner Kirche in der Welt zu verſichern, daß ſie gar keine Irrthümer habe, als welches ſcheinet* ſupra conditionem humanam *zu ſeyn*, & *Reverendiſſ. PFAFFIUS Diſſert. cit. Obſ. IX.* Non datur illa particularis Eccleſia, quæ in Articulis minus neceſſariis ſe haud falli ſubinde firmiter aſſeverare poſſit, certumque profecto hoc eſt; Thraſoniſmis hic vulgum nimis indulgere. Quin ſi Apoſtolus affirmat, Scientiam noſtram imperfectam eſſe, nunc enim ait cognoſco ex parte 1. Cor. XIII. 12. ſeque ipſummet, qui & divino præcipuoque lumine colluſtratus erat, nondum conſummatum eſſe Phil. III. 12. Quid eſt quod nos dicamus: Saturati ſumus, divites ſumus, regnamus, 1. Cor. IV. 8. Apoc. III. 17. privilegiumque infallibilitatis nobis arrogemus.

§. MDCCCXII.

β. Omnes veritates ejusdem generis eſſe deberent, quæ omnes ab omnibus deberent intelligi quantumcunque ſubtiles; Sed neutrum ita ſe habere, facile is, intelligit, qui attendit: 1.) Alias Veritates rei ipſius Exiſtentiam & Veritatem, alias vero illius modum tradere, alias ſimplicem tradere Veritatem, alias difficilia intellectu, alias continere dogmata, alias vero circumſtantias, fata, hiſtorias, alias ad Eccleſiæ eſſe, alias ad ejus bene eſſe pertinere: in S. Script. multa con-

tinentur Critica, de quibus etiam Eruditiſſimus & Pientiſſimus mortalium ſpondere non auderet, ſe ea recte intelligere, minus adhuc illi qui è vulgo ſunt: 2.) Homines non eandem perſpicacitatis atque dotum naturalium accepiſſe menſuram, neque etiam propter diverſas circumſtantias atque varium vivendi modum ad eundem cognitionis gradum pervenire poſſe; ut alii plures Veritates, & quidem diſtincte, alii pauciores, & obſcure cognoſcant.

Propter hanc Veritatum differentiam ipſi etiam Hebræi Articulos maxime neceſſarios appellabant שרש דבר *Radicem Verbi* vel *Rei*: & ראשי אמונה *Capit a Veritatis*, vel יסידות *fundamenta*, unde *Maimonides* tractatum ſuum primum in יד הזקה ita incipit: יסוד היסידות ועמור החכמה לירע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא׃ *Fundamentum fundamentorum & columna Sapientiæ eſt cognoſcere, eſſe illic primum Ens, & illud exiſtentiam dare omnibus Entibus.* CONSTANTINUS illas appellabat *Præceptorum culmina*, Ambroſius *Fundamentum Concionum Apoſtolicarum*, & Patres paſſim τὰ πρῶτα, τὰ ἀναγκαῖα &c. Unde qui in articulo aliquo non maximi momenti errat, non ſtatim totam Religionem abnegat, & ſi Eccleſia in quibusdam à veritate aberrat, non ſtatim Hæretica eſt habenda; ſimilitudine rem illuſtrat *USSERIUS de Succeſſione & ſtatu Eccleſiarum Chriſtianarum in Occidente Cap. I. §. 14. Ex GREGORIO NYSSENO.* Quemadmodum, inquit, in hominis Natura aliud eſt, ſi quæras, an vivat; aliud an recte valeat; adeoque in ipſo morbo, utrum vitales Corporis partes (cor, hepar, cerebrum,) an vero organicas afficiat: ita omnino in Eccleſiæ natura ſe res habet, ut alia ſit quæſtio περὶ τῆς οὐσίας, alias περὶ τῆς εὐεξίας, utrum ſit Eccleſia, & utrum integra ea ſit atque omnibus numeris abſoluta. Πρὸς τὸ καλῶς εἶναι, requiritur, ut totius veritatis, quæ eſt ſecundum pietatem, profeſſio maneat incorrupta: Sed ſimpliciter πρὸς τὸ εἶναι, ut firmum retineatur fundamentum, & quæ ad Salu-

Salutem plane neceſſaria, ſunt doctrina Chriſtianæ Capita inviolata conſerventur. Hucusque USSERIUS. In quibus omnibus ipſi aſſentimur, niſi quod phraſin illam *Veritatis ſecundum pietatem* opponit illis Capitibus, quæ ad fundamentum pertinent & ad Salutem abſolute ſunt neceſſaria, cum infra oſtenſuri ſumus, omnes illas Veritates, quæ ad Pietatem ſpectant, ſive practicas ad Salutem abſolute eſſe neceſſarias; ut illarum profeſſio non tantum ad *τὸ ἐυεῖναι* ſive *καλῶς εἶναι* ſed ad ipſum *εἶναι* pertineat.

§. MDCCCXIII.

γ. Si omnes omnino Veritates, quæ in S. Script. docentur, fundamentales eſſent, tum etiam ſequeretur, illos de æterna Salute periclitari, qui Domino & Salvatori ſuo ex integro corde ſerviunt, ſeipſos cum omnibus terrenis cupiditatibus abnegantes, ſed inſcii aliquem Errorem fovent; quod certe Chriſtiano Amori repugnat, juxta quem de proximo noſtro judicandum eſt: Quod ita intelligimus, ut inſcius aliquis erret, nam ſi ſciret aliquid in S. Script. contineri, & id tamen impugnaret, tunc aliud de ipſo judicium ferendum eſſet.

§. MDCCCXIV.

Sed quid opus eſt multis differentiam hanc ſtabilire, Apoſtolus Paulus ipſemet hoc jam fecit, 1. Cor. III. 10 -- 12. ubi diſtinctionem facit inter fundamentum ipſum & illas Doctrinas, quæ fundamento ſuperædificantur, quas diſtinguit in utiles & ſolidas, uti aurum & argentum, & inutiles vel erroneas, quas comparat ligno, fœno, ſtipulis; ut ex ſenſu Apoſtoli magnum inter Articulos ſit diſcrimen, alii enim præciſe ad fundamentum ipſum pertinent, alii non item, inter quos iterum non minor differentia eſt. Quod

 eodem

eodem modo explicat USSERIUS l. c. §. 12. Dogmatum, inquit, quæ in Eccleſiis trahuntur, illud diſcrimen ſtatuendum eſt; tanti aliqua eſſe momenti, ut illis Eccleſiæ & Salutis noſtræ contineatur fundamentum; eſſe vero alia quibus Eccleſiæ & Salus noſtra ita non innititur, ut ſi ab iis aberratum fuerit, ſalva res eſſe non poſſit. Hinc Apoſtolus in Cap. III. prioris ad Corinth. Epiſtolæ, inter fidei fundamentum, & alia fundamento ſuperſtructa accurate diſtinguit. Illud ſi deſerueris, actum eſt de ſcilicet periiſti: illud ſi retinueris, ligna quoque & fœnum & ſtipulam ſuperædificaveris, jacturam quidem facturus es, ſed operis, non ſalutis.

§. MDCCCXV.

Ex aſſertis hoc corollarium ſequitur: Hominem aut integrum Cœtum non ſtatim propter errorem aliquem in Religione commiſſum, damnandum & hæreſeos accuſandum eſſe, niſi immediate ipſum fundamentum ſpectet.

Idem alias, ſi hoc faceremus, accideret, quod Patribus Concilii Tridentini, de quibus recte aliquis dixit, dum omnia anathemate ſuo feriebant, nullum in Campis Proteſtantium quamcunque vile & abjectum germen fuiſſe, quod fulminibus ex Cœlo ſuo ferire non neceſſarium duxerint. Aut quod in Colloquio Ratisbonenſi Anno 1601. ADAMO TANNERO contra ÆGIDIUM HUNNIUM diſputanti accidit, qui à poſteriori interrogatus, an etiam hoc ad fidei Articulos pertineat, quod Tobias Canem ſecum duxerit? Quod in Vulgata verſione Tobiæ XI. 9. extat: Prior maxime, maxime, maxime exclamavit, dum ad diſtinctiones in hac materia adhibendas antea non attenderat.

§. MDCCCXVI.

Cum Articuli fundamentales ad Religionis Eſſentiam

ſententiam pertineant (§. 1801.): Hinc prout Religio aliqua hoc vel illo modo comparata eſt, etiam mutatur illius Eſſentia, propterea etiam Articuli fundamentales non iidem manere poſſunt.

Ita illi, qui ſolam Religionem Naturalem profitentur, illos Articulos, qui ad Religionis Revelatæ Eſſentiam pertinent, non habent, Unde Celebris ille Naturaliſta *Baro HERBERT de CHERBURY* quinque ad Salutem neceſſarios Articulos aſſerit in libro *de Veritate pag. 268. ſeq.* & *de Cauſſis Errorum pag. 31. in app.* nempe, 1.) Eſſe aliquod ſupremum Numen. 2.) Numen illud coli debere. 3.) Virtutem cum Pietate eſſe veram Cultus divini rationem. 4.) A peccatis eſſe ceſſandum. 5.) Dari præmium & pœnam poſt hanc vitam. Ita *Tolandus*, atque qui omnibus honeſte pieque viventibus, quamcunque tandem profiteantur Religionem, felicitatem promittunt; Ut & Sociniani, qui Religionem Chriſtianam Rationis decempeda metiuntur & univerſalem Religionem omnium unionem & communionem ſtabilire conantur, intra eos Articulos ſubſiſtunt, qui ex Rationis principiis conſtant. Qui vero alia adhuc Religionis principia, præter Rationem & Revelationem aſſumunt, uti Pontificii Papæ Autoritatem & infallibilitatem, neceſſario horum Articulorum numerum plus æquo augere debent.

§. MDCCCXVII.

Ut in tanto ſententiarum divortio locum habeamus, ubi certum pedem figere nobis liceat, certa Principia ſtabilienda ſunt atque Criteria, ex quibus dijudicari poteſt, num Articulus aliquis fundamentalis ſit nec ne?

§. MDCCCXVIII.

α, Datur Religio Naturalis (Sect. VIII.), & Revelata (Sect. XI - - XIV.).

§. MDCCCXIX.

β. Homo ad utriusque obſervationem obligatus eſt, ad Naturalis qua Creatura rationalis, ad Revelatæ qua Peccator (§. 1049.)

§. MDCCCXX.

γ. Cum Deus ſolus Religionis Autor eſſe poſſit, quippe Religionis objectum, & quia ſolus Bona illi homini conferre poteſt, quæ homo per Religionem quærit, & ſolus etiam ſit Legislator, qui poteſt ſervare & perdere, Jac. IV. 12. Hinc etiam ſolus definire poteſt, quid ad Religionis eſſentiam pertineat, illiusque formam conſtituere.

§. MDCCCXXI.

δ. Religionis Naturalis eſſentia in hoc conſiſtit, quod, cum Deus omnium rerum cauſſa prima ſit (§. 765--767.), homo obligatus ſit ad actiones ſuas ad illius Gloriam dirigendas (§. 768. 771.); Revelatæ vero, quod Peccator teneatur actiones in Gloriam Salvatoris ſui inſtituere & motiva illarum ab Attributis divinis in Negotio Gratiæ revelatis deſumere (§. 1059. 1060.); Hinc patet, veram Religionis formam ac eſſentiam in præſtatione certorum officiorum ſecundum normam Voluntatis divinæ inſtitutorum conſiſtere, adeoque totam *practicam* eſſe.

Quando dico integram Religionem practicam eſſe, ideo non excludo τὰ πιστὰ, ſed hoc innuere volo, omnes articulos credendos ad ipſam Religionis Eſſentiam pertinentes ad praxin ſuum habere debere uſum, ſive illius debere eſſe motivum ac incitamentum.

§. MDCCCXXII.

ε. Ut vero officia debito modo præſtentur cognitio præcedere debet, uti in omnibus actionibus

nibus noſtris id fit, ſi recte comparatæ eſſe debeant, cœco alias impetu ageremus.

§. MDCCCXXIII.

ς. Religio tam vulgi quam Eruditorum eſt.

§. MDCCCXXIV.

ζ. Cum Religio tota in eo ſit, ut homini certa officia, erga Deum obſervanda præſcribat (§. 1821.), ex quorum præſtatione homo ſpem complectitur, ſequitur Religionem, & præcipue quæ ejus Eſſentiam conſtituunt, illi NOTA eſſe debere, alias neſciret, quomodo ad Dei Gloriam cum propria Salute vivere poſſit (§. 1822.); E. ea, quæ ad Religionis Eſſentiam pertinent, tam clare revelata ſint oportet, ut à quovis intelligi queant, licet non perfecte, tamen diſtincte.

§. MDCCCXXV.

η. Propter Intellectus humani imperfectionem unus ſublimia quædam dogmata intelligere non poteſt, quæ alter intelligit, & uno tempore aliquis id nondum intelligit, quod aliquando intelligit: Et poſterioribus temporibus aliquid intelligitur, quod antecedentibus à nemine intellectum fuit; quæ per experientiam nota ſunt.

§. MDCCCXXVI.

θ. In quolibet veritatum ſyſtemate ſemper unam tanquam primam & præcipuam concipimus, quæ ut reliquarum radix & fundamentum conſideratur, reliqua vero per ratiocinationem inde deducuntur; ut adeo in qualibet Propoſitione axiomata quædam immediate contineantur, & in ipſa ſubjecti vel prædicati eſſentia & attributis eſſentialibus lateant, aliæ vero Veritates

tes per conſequentias longius petitas inde eliciantur.

§. MDCCCXXVII.

ι. Ita etiam in illa Veritate, quæ in Religione primaria eſt, aliæ immediate continentur, ut illa cognita ſimul eæ cognoſcantur, & illis ſublatis ſimul Veritas illa primaria tollatur, aliæ vero per longum ratiocinationis nexum inde deducuntur, & remotius cum illa cohærent.

§. MDCCCXXVIII.

κ. Veritas, quæ per ratiocinium ex primaria deducuntur, poſſunt ignorari licet primaria & immediate cum illa connexæ cognoſcantur & retineantur; quamprimum autem etiam remotiores cognoſcuntur, negari non debent.

§. MDCCCXXIX.

Hæc ſunt Principia ad determinationem Criteriorum fidei Articulorum fundamentalium utilia & neceſſaria: quæ omnia ita comparata ſunt, ut negari non poſſint: Ex quibus ſequentes REGULÆ ſive Articulorum fundamentalium REQUISITA fluunt.

§. MDCCCXXX.

Primo cum in Religione dentur Veritates primariæ & aliæ remotiores & per ratiocinium inde deductæ, adeoque ſecundariæ (§. 1826. 1827.) quarum poſteriores etiam prioribus cognitis poſſunt ignorari, ſed ſemel cognitæ non negari (§. 1828.); *Sequitur Articulos illos, qui Religionem conſtituunt, adeoque fundamentales ſunt* (§. 1801.) *diſtinguendos eſſe in Primarios & Secundarios. Primarii, qui ſalva Religione & Salute non poſſunt ignorari, & neceſſarii ſunt neceſſitate Medii: & Secundarii, qui*

qui ſalvo Religionis fundamento & Salute poſſunt ignorâri, ſed tamen cognitæ non negari, & neceſſarii ſunt neceſſitate Præcepti.

§. MDCCCXXXI.

Poſſunt ergo quidem Articùli eidem homini aliquo tempore fundamentales eſſe, qui ipſi tales, antequam illos cognovit, non fuerunt.

Ita diſcipulis illis Act. XIX. 1. 2. Articulus fundamentalis non fuit, quod Spiritus Sanctus jam ſit effuſus & Bona ſpiritualia jam majori menſura fidelibus ſint donata; poſtquam vero ab Apoſtolo id didicerunt, fundamentale fuiſſet id negare velle.

§. MDCCCXXXII.

Secundo cum Deus ſolus definire poſſit, quid ad Religionis Eſſentiam pertineat, illiusque formam conſtituat (§. 1820.): Ergo *nihil pro Articuli fidei fundamentali haberi neceſſe eſt, niſi quod Deus in Verbo ſuo tale definivit, ſive expreſſis verbis ſive per conſequentiam neceſſariam.*

Unde S. Scriptura ſæpiſſime neceſſitatis notam addit, eamque clare & expreſſe determinat: Ita Apoſtolus dicit oportere eum, qui accedit ad Deum, credere eſſe Deum; & eſſe Remuneratorem eorum, qui ipſum quærunt. Hebr. XI. 6. Quod dictum omnia ea comprehendit, quæ per Theologiam Naturalem fundamentalia ſunt: nempe Deum exiſtere, illumqùe eſſe omnium rerum cauſſam primam & finem ultimum, adeoque qua talem quærendum. Sive hæc duo Capita Theoretico-Practica continet, nempe Deum ejusque Voluntatem eſſe cognoſcendam & cognitam ad praxin revocandam. Quoad Religionem Revelatam multa occurrunt dicta, in quibus clare & perſpicue determinatur, an aliquid cognitu, creditu & factu abſolute neceſſarium, adeoque fundamentale ſit. Ita dicitur, vitam æternam conſiſtere cognitione Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti, Joh. XVII. 3. hoc eſt, cogni-

Digitized by Google

cognitionem illam ad vitam æternam conſequendam abſolute neceſſariam eſſe. Joh. III. 36. Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui autem non credit in Filium, non videbit vitam. ſed ira Dei manet ſuper eum, Act. XVI. 31. Crede in Dominum Jeſum & ſalvaberis tu & domus tua, Rom. X. 9. Si ore confitearis Dominum Jeſum, & corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitavit a mortuis, ſalvus eris. Et ad Gal. V. 2-5. illi à Gratia excidere dicuntur, qui per Legem juſtificari volunt, non vero per fidem juſtitiam quærunt. Multa alia effata cumulare poſſemus. Articulos Practicos quod attinet, dicitur ex. gr. Amen, Amen. dico tibi, ſi quis non natus fuerit deſurſum, non poteſt videre Regnum Dei Joh. III. 3. Absque ſanctimonia nemo videbit Deum, Heb. XXI. 14. Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum ſit Anathema, Maranatha 1. Cor. XVI. 22.

§. MDCCCXXXIII.

Tertio: Unica Veritas plures alias in ſe comprehendit, quæ immediate ex illa fluunt, ut poſita illa ſimul hæ ponantur (§. 1826. 1827.); Hinc *etiam illi Atticuli pro fundamentalibus habendi ſunt, qui ſub his in S. Script. clare & evidenter expreſſis comprehenduntur, & cum his ita neceſſario & immediate cohærent, ut per neceſſariam & evidentem conſequentem ex illis fluant, ut perinde ac ſi ſimul expreſſi forent ex illis eliciantur, & his negatis etiam illi negari debeant.*

Quæ enim in ipſis Principiis includuntur, ut axiomata in definitionibus, ejusdem certitudinis atque momenti habentur, & hac via Articuli Primarii à Secundariis, & fundamentales à non fundamentalibus dignoſci poſſunt.

§. MDCCCXXXIV.

Quarto, Religio non ſolum Doctorum, ſed maxime vulgi eſt, (§. 1823.), Matth. XI. 25. 1. Cor.

1. Cor. I. 26. 28. & ea, quæ ad Religionis Eſſentiam pertinent, tam clare revelata eſſe debent, ut à quovis intelligantur (§. 1824.): Hinc *ad Articulum fundamentalem requiritur, ut tam evidenter in S. Litteris expreſſus ſit, ut à quovis homine etiam indocto & illiterato capi poſſit.*

Ergo illa, quæ nimis ſunt ſublimia, nimis abſtruſa, quam ut à plebejis intelligi poſſint, ad Articulorum fundamentalium numerum referenda non ſunt. Hæc cum ita reſtringimus rem, non ita intelligimus, ac ſi reliquarum veritatum in S. Script. contentarum pretio aliquid derogare vellemus, nam cum ſit divinum Verbum, axiomata illud in æternum manet: Quidquid S. Script. dicit, illud verum eſt. Hinc quamprimum aliquis convictus eſt, veritatem aliquam in S. Script. contineri, illamque nihilominus negaret, omnino fundamentaliter erraret; ſed cum magnus Veritatum in S. Litteris contentarum ſit numerus, eæque omnes non ejusdem momenti ſint, neque à quovis omnes cognoſci & intelligi poſſint, hinc ſufficit noſſe illas, quæ ſunt primi ordinis tam clare revelatæ, ut illas etiam illiterati capere poſſint.

§. MDCCCXXXV.

Quinto, eandem etiam ob cauſſam *Fundamentalia numero non adeo multa, ſæpe variisque Modis in S. Script. inculcata & iterata ſunt.*

Bonitati divinæ hæc adſcribenda ſunt, qui hominum imbecillitati ſeſe accommodat, easque res, à quibus æterna illorum Salus dependet, toties atque tam valide inculcat, ut non poſſint non ea intelligere & ad illa attendere; Eidem etiam Benignitati referendum, quod Articulorum multitudine atque difficultate hominum mentes obruere noluit. Quando aſſero, Articulos fundamentales numero non adeo multos eſſe, id eo ſenſu intelligo, quo Venerabilis JOH. CHR. KIRCHMEJERUS, dicens in Diſſert. de Articulis fundamentalibus §. XXXVI. ſeqq. *Poſſunt vero vel in paucio-*

pauciores Articulos contrahi, vel in plures extendi, quum ſæpe unus Articulus reliquos includat, & viciſſim juxta diverſas in eo comprehenſas veritates in plures dividi queat. Quare ſibi non contradicunt Autores, qui omnes Articulos fundamentales in unum conſtringunt --- per numerum numeratum enim determinari haud commode poſſunt: Quoniam ſcilicet tot Veritates in Veritate fundamentali continentur fundamentales, quot eſſentiales & nexum illum pertinentes terminorum ſunt proprietates. -- Quare S. Script. ſæpe omnes ad unam ſummam refert, Joh. XVII. 3, *aliquando plures diſtinguit*, 1. Tim. I. 5, Quomodo vero Veritates fundamentales vel in unum redigi poſſint Articulum vel in plures dividi, patet ex iis, quæ infra à §. 1863. ad finem usque Capitis dicemus, tum de Religione Naturali, tum de Revelata; licet ergo Celeb. VAN TIL contra JOUNCOURT pag. 8. afferat: *Quam de paucitate Articulorum fidei canit cantilenam, ea eſt Jeſuitarum, Socinianorum, Remonſtrantium & Syncretiſtarum, quæ Viris piis & Doctis ſemper ſuſpecta viſa eſt, quique in ea poſitione ſtratagema Diaboli agnoverunt, ut omne ſtudium proficiendi in cognitione extinguat.* Licet, inquam, Celeberrimus Vir hæc dicat, quæſtio proprie non eſt inter nos & Adverſarios de horum Articulorum numero, ſed de vera eorum Natura ſive quinam ſint Articuli illi ad fundamentum pertinentes? Ex. gr. Sociniani ſex ſolummodo ſtatuunt, quo ex Religione tantum naturali depromunt: Horum loco alii ſex, ſi ſubſtitui poſſent ex Religione Revelata deprompti, quos ſi Sociniani ſincere profiterentur, pro Orthodoxis haberi poſſent; profectum vero cognitionis quod attinet, locum ille habere poteſt, licet Articuli fundamentales non admodum multi ſtatuantur, dum illi multas comprehendant veritates, quæ explicandæ ſunt.

Sexto,

Digitized by Google

§. MDCCCXXXVI.

Sexto, cum tota Religio Practica ſit (§. 1821.); *Articulus fundamentalis omnis ad Veram Pietatem utilis & neceſſarius eſt, Doctrina Veritatis ſecundum Pietatem; unde eo magis aliquid cognitu neceſſarium & fundamentale eſt, quo major illius neceſſitas ad veram Chriſtianiſmi praxin eſt.*

§. MDCCCXXXVII.

Septimo, Unde conſequitur, *Id quod mere theoreticum eſt, neque ullum ad Pietatem uſum habet, abſolute neceſſarium & fundamentale non eſſe.*

Hoc dum dicimus, Articulos theoreticos non è Religione eliminamus, nam theoria praxin neceſſario præcedere debet (§. 1822.), alias in praxi facile fallimur; ſine cognitione enim neſcimus, quis & qua ratione colendus ſit, unde illi errant, qui aſſerunt, perinde eſſe cuicunque Religioni adhæreas & quamcunque profitearis, modo pie vivas, à vera enim cognitione etiam verus Deum colendi modus pendet.

§. MDCCCXXXVIII.

Patet ergo Articulos practicos maxime fundamentales eſſe, unde Evangelium vocatur Myſterium Pietatis, & Summa prædicationis Evangelicæ eſt Fides cum Reſipiſcentia: & omnium Præceptorum Evangelicorum tenor huc tendit, ut Deum cum Proximo noſtro amemus, & eum in finem Gratiam ſalutiferam nobis apparuiſſe, dicit Apoſtolus, ut abnegantes impietatem & mundana deſideria, ſobrie & juſte & pie vivamus in hoc ſeculo. Tit. II. 11. 12.

§. MDCCCXXXIX.

Octavo, Veritates vario modo revelatæ ſunt, in nonnullis ſolum Rei alicujus Exiſtentia, in aliis vero etiam modus Rei (§. 1812.): Ut Deus tan-

tum de Re aliqua revelaverit, quantum ad hominis Salutem neceſſum eſſe ſciebat: Unde hæc Regula fluit, *Quod ſæpe Res ipſa fundamentalis eſſe poſſit, cum modus illius vel circumſtantiæ minime fundamentales ſint.*

In rebus ſublimibus atque divinis, quæ ſupra Rationis Sphæram ſunt, nobis Rei Exiſtentia tantum revelata eſt, uti v. g. in Myſterio S. Sanctæ Trinitatis, de quo ſcimus quantum ſcire nobis ſufficit, nempe in una Eſſentia divina tres exiſtere Perſonas ejusdem Eſſentiæ, ordinis & dignitatis, tamen perſonaliter à ſeinvicem diſtinctas, quarum una ſit noſter Creator, altera noſter Salvator, & tertia Sanctificator noſter; Modum vero, quo id eſſe poſſit vel ſit, penetrare nobis non licet: Ita in reliquis rebus divinis pauciſſima ſunt, quorum modus perfecte nobis conſtat, rem ipſam vero propterea credere nolle, maxime fundamentale eſſet, cum Deus illam credendi neceſſitatem nobis impoſuerit. Nec minus Doctrina de Decretis divinis adeo diffuſa eſt, atque ſublimis, ut illam in complexu & omni modo ſuo nemo hominum finita mente ſua aſſequi valeat; Unde ea quæ S. Script. directe de illis aſſerit quidem credenda ſunt, at omnem illorum Modum cognoſcere, id nequaquam fundamentale eſt, cum quæcunque captum noſtrum excedunt, fundamentalia eſſe nequeant (§. 1824.), de Decretis enim divinis ſive illorum modo homini plebejo ad Salutem ſcire ſufficeret: Quicunque credit ſalvabitur, qui autem non credit condemnabitur.

§. MDCCCXL.

Nono, Propter varias ingenii dotes & temporum circumſtantias unus homo cognoſcere poteſt, quæ alter non poteſt (§. 1825.); Unde ſequitur, *Articulos fundamentales non eosdem eſſe numero omnibus, ſed pro varia Revelationis menſura, Oeconomiarum diverſitate, variis hominum dotibus, vivendi genere & circumſtantiis etiam ſingulis varios eſſe.*

Id

Id maxime patet ex cognitionis ante & poſt natum Chriſtum differentia; Ante enim illius adventum multa latebant, quæ nunc in clariſſima luce poſita ſunt. Et exemplum Apoſtolorum etiam hanc Theſin noſtram abunde probat, qui licet jamjam in ſtatu gratiæ erant, tamen & neceſſitatem paſſionis & mortis Jeſu Chriſti & Regni illius veram rationem ſalva Salute ſua per aliquod tempus ignorarunt, cum nunc ille qui neceſſitatem mortis Chriſti non agnoſcit, vel negat, omnino fundamentaliter errare dicendus ſit. Prout ergo quis facultates naturales à Deo accepit, etiam Articulorum ambitus vel major vel minor fit, & prout Revelatio & informatio alicui vel clarior vel obſcurior facta fuit, etiam plus vel minus ab ipſo requiritur; Unde ſi de nobis ipſis agitur, etiam à minimis erroribus nobis cavendum & in cognitione Veritatum divinarum ad ſummum gradum tendendum; ſi vero de aliis agitur, nonniſi maxima cum prudentia, charitate atque manſuetudine judicandum eſt.

§. MDCCCXLI.

Ex Regulis hiſce, quæ ad totam hanc materiam intelligendam & ſolvendam ſufficiunt, ſequentes deducimus Obſervationes ſive Corollaria. *Primo*: Cum Articuli numero non ſint iidem omnibus (§. 1840.), ſed alii ſub Veteri, alii ſub Novo Teſtamento degentibus, alii illis, qui exercitatos ſenſus habent, uti Apoſtolus loquitur, alii rudioribus hominibus atque infantibus, alii illis qui maxima Evangelii luce colluſtrantur & Verbum divinum legendi & audiendi ſæpiſſimam occaſionem habent, alii quibus ſufficiens informatio abſque propria culpa deeſt. Prout porro ſub unica Veritate plures vel pauciores comprehenduntur, etiam major vel minor illorum numerus eſt (§. 1827. 1833.); hinc *certus & definitus Articulorum fundamentalium numerus deſignari nequit.*

Ex verbo divino nec non Scientiis Philoſophicis & Vita communi obſervatio hæc probari & illuſtrari poteſt. S. Scriptura nimirum ad Salutem cognitu factuque neceſſaria mox paucioribus, mox pluribus exprimit, ita Apoſtolus dicit, ſe ſibi propoſuiſſe nihil ſcire niſi Chriſtum crucifixum. 1. Cor. II. 2. mox ſola fides requiritur, Rom. X. mox pluribus myſterium hoc exprimitur, 1. Tim. III. 16. Ita quæ praxim ſpectant, ſubinde ſub ſolo Amore Domini Jeſu Chriſti comprehenduntur, 1. Cor. XVI. mox Dei & proximi, Matth. XXII. mox major illorum ambitus oſtenditur, Matth. V. totum & Cap. VII. & alibi paſſim: Ut nullibi determinatus Articulorum numerus indicetur. Quis porro eſt qui neſciat, in omni ſcientiarum genere ſub Veritatibus quibusdam generalibus multas alias comprehendi, uti ex Matheſi conſtat, in qua ex una Veritate multæ aliæ demonſtrantur; ita in Theologia Naturali in unica hac veritate, Deus eſt ſubſtantia à ſe continens in ſe Rationem Univerſi, innumeræ aliæ latent; pauciores in hac Propoſitione, Deus eſt Omnipotens; Quis vero definire vellet, quot aliæ propoſitiones ſive veritates in una aliqua comprehendantur, præcipue cum ex. gr. Philoſophus acutiſſimus plures in ea deprehendat alio, qui tardo ingenio eſt. In communi hominum vita multa etiam occurrunt exempla talium rerum, quarum vel certus numerus vel menſura aliqua generalis dari nequit; *Abſurdum* enim *eſſet*, inquit *Celeberr. TURRETINUS*, *Vol. II. Diſſert. pag. 446. Veſtem quandam communem petere, qua omnibus ſtaturis conveniat; aut menſuram quandam cibi, qua omnibus ſtomachis; aut menſuram quandam laboris, qua omnibus artificibus.* Non minus abſurdum foret talem Articulorum numerum petere, qui omnium capacitati æqualiter conveniret. Neſcimus etiam, quinam Juſtitiæ & Miſericordiæ divinæ limites ſint; Unde nec ultimi ad Salutem neceſſariorum & non neceſſariorum limites definiri poſſunt.

§. MDCCCXLII.

Obſervatio ſecunda. Si unicus Articulus tam fœcundus ſit, ut in eo omnia comprehendantur

quæ

Digitized by Google

quæ ad Salutem neceſſaria ſunt, aliquis propterea non ut Latitudinarius vel Indifferentiſta damnandus eſt, quia unicum Articulum tantum fundamentalem dicit, ex. gr. quod per Gratiam Dei Triunius Jeſus Chriſtus Verus & æternus Deus aſſumta natura humana per paſſiones & mortem pro peccatis ſatisfaciendo factus ſit unica & perfectiſſima noſtræ Salutis cauſſa, qui propterea cum tota S. Sancta Trinitate cum ſui abnegatione quærendus, amandus, atque colendus ſit.

§. MDCCCXLIII.

Tertio: In Symbolo Apoſtolico, ita dicto, talia occurrunt, quæ ad Salutem ſcitu abſolute neceſſaria non ſunt, quod contra (§. 1802.), etiam Articuli Practici deficiunt contra (§. 1836. 1837.), ut & Theoretici: Hinc non ita diſerte & plene omnes Articulos fundamentales Chriſtianæ Religionis continet, ut præter illud nulla Confeſſionis Formula opus ſit.

§. MDCCCXLIV.

Quarta: Quando dicimus, Articulos fundamentales debere eſſe claros, id non ita intelligimus, ac ſi ita comparati eſſe debeant, ut ſtupidiſſimus quisque, etiam absque intercedente informatione, illos intelligere queat: In hunc enim finem Deus aliis majores animi dotes dedit, ut aliis utiles eſſe poſſint, & Miniſtrorum Eccleſiæ officium eſt, alios de Salutis Via inſtruere.

§. MDCCCXLV.

Quinta: Cum certus & definitus Articulorum fundamentalium numerus determinari nequeat (§. 1841.), & de Juſtitiæ & Miſericordiæ divinæ

limitibus nobis non conſtet (§. cit.) & de nulla Eccleſia in hac terra aſſeverari poſſit, quod omnis plane Erroris ſit expers (§. 1811.); Hinc prudentiæ eſt, ut de ſe quævis Eccleſia modeſte, de altera, quantum id quidem ſalva Veritate fieri poteſt, mitius ſentiat, unaque alteram ſuo jure, prout in Rebuspublicis liberis fieri ſolet, penitus frui permittat.

Vide Reverendiſſ. PFAFFIUM ad Corpus doctrinæ moralis Sorbonicum pag. 7. *Diſſert. de Art. fund.* pag. 29. *& de Præjudiciis Theologicis Primitiis Tubing. inſertis* paſſim *Celeberr. TURRETINUM Vol. II. Diſſert.* p. 445.

§. MDCCCXLVI.

Sexta Obſervatio : Licet fundamentalium numerus non definiatur, optime tamen ſciri poteſt, hoc vel illud eſſe Veritatem fundamentalem, hoc vel illud eſſe Errorem fundamentalem, eodem modo quo non neceſſe eſt, omnia alimenta ac venena noſſe, ut ſciatur, hoc vel illud alimentum vel venenum eſſe.

Vide *TURRETINI cog. de variis Theol. capitibus* §. CLVI. *& Vol. II. Diſſert.* §. 447. 448. ex illo *Rev. PFAFFIUM de Art. fund.* pag. 24.

§. MDCCCXLVII.

Ex iis, quæ hactenus diſſeruimus, nunc facile patet, quænam non ſint veræ horum Articulorum Notæ; Cum ad Religionis Eſſentiam, adeoque ad Articulos fundamentales (§. 1801.), cognitio certarum Veritatum, quæ Deum reſpiciunt, abſolute neceſſaria ſit (§. 1837. in Schol.), & ipſe Chriſtus eam requirat, Joh. XVII. 3. Hinc illorum *Notam* rejicimus, qui arbitrantur *Myſteria ad Salutem cognitu non abſolute eſſe neceſſaria,*

ſed

Digitized by Google

ſed ſufficere, ut quis ſciat mandata divina in genere, cum præceptis Evangelicis in ſpecie, illiusque promiſſis, in quibus homo fiduciam ponere debeat.

§. MDCCCXLVIII.

Notæ hujus falſitas etiam ex ipſa ſua natura evincitur, cum in illa ſit contradictio. Præcepta enim Evangelii obſervare & in ejus promiſſis fiduciam collocare & tamen nulla Myſteria noſcere, aperte ſibi contradicit; *Primo* tota Religio Revelata eſt Myſterium, alias Revelatione opus non habuiſſet: Atqui præcepta & promiſſa Evangelica, quæ obſervanda, adeoque etiam cognoſcenda ſunt, ſunt pars Religionis Revelatæ; E. eo-ipſo quo cognoſcimus Evangelii Præcepta & Promiſſa, etiam cognoſcimus Myſteria. *Secundo*, Præcepta Evangelica requirunt fidem in Jeſum Chriſtum ceu unicam atque perfectiſſimam Salutis cauſſam & Verum Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti cultum: Ut vero fides in Chriſtum, ut unicam Salutis cauſſam, ponatur, requiritur ut fidei noſtræ objectum noſcamus, alias ſolido fundamento careret; Unde Doctrina de Chriſti perſona, quo majus Myſterium in Religione non datur, cognoſcenda eſt, nam quomodo crederemus in eum de quo nihil audivimus? Inquit Apoſt. Rom. X. 14. E. contradictionem involvit Præcepta Evangelii obſervare & nulla Myſteria noſſe.

§. MDCCCXLIX.

De nulla Eccleſia in hac terra dici poteſt, quod ſit infallibilis, ut in nullo plane Religionis Articulo à Veritate aberret (§. 1811.): Et inde ab Apoſtolorum ad noſtra usque tempora tales

in Eccleſia extiterunt Doctores, qui nomen Chriſtianorum mentiti varia Religionis Dogmata impugnarunt, unus hoc, alter aliud, ut perpauci exſtant Articuli, de quibus non diſputatum fuit, ut nihil fere fundamentale eſſet, ſi ad id requireretur, ut ubique & ab omnibus in Eccleſia ſit creditum: Unde nec hæc Nota valet: *Quod illa ſola fundamentalia ſint, quæ ab omnibus Chriſtianis omni tempore admiſſa ſunt.*

§. MDCCCL.

Deus ſolus definire poteſt, quid ad Religionis Eſſentiam pertineat (§. 1820.); Unde nihil pro Articulo fundamentali habendum, niſi quod Deus tale in Verbo ſuo definivit (§. 1832.), neque unquam Cœtui vel Doctoribus talis à Deo conceſſa eſt auctoritas, ut eoipſo, quod aliquid ut fundamentale præſcribunt, pro tali habendum ſit etiam extra Scripturam, neque ipſi etiam Apoſtoli dominabantur fidei fidelium, 2. Cor. I. 24. Et, ſi vel Angelus è Cœlo Evangelium aliter prædicaret, quam ab Apoſtolis factum fuit, anathema eſſet, Gal. I. 8. 9. Porro vera Eccleſia ex Articulis fundamentalibus dignoſci poteſt, num ſcilicet Religionis fundamenta retineat (§ 1803.), non vero viceverſa ex Eccleſia poteſt cognoſci, quodnam illius Criterium eſſe debeat; hoc volo dicere Eccleſiæ Criterium eſt veræ fidei profeſſio (§. 1525.), ex qua cognoſcitur, quænam ſit vera Eccleſia, non vero ex Eccleſia cognoſci poteſt, quodnam veræ Criterium eſſe debeat, alias in probatione committeretur circulus, dum ex profeſſione Articulorum fundamentalium probaretur hanc vel illam eſſe veram Eccleſiam, & viceverſa ex Eccleſiæ Autoritate & definitione hunc vel illum

Digitized by Google

illum eſſe Articulum fundamentalem. E. etiam illa Articulorum fundamentalium Nota rejicienda eſt, *Quod omnia ea pro fundamentalibus eoipſo ſint habenda, quæ Eccleſia ſola autoritate ſua talia definivit, ut illa Decretis ſuis numerum fundamentalium ſtabilire atque augere poſſit.*

§. MDCCCLI.

Ad Analogiam fidei omnes illi articuli referri poſſunt, qui cum fidei fundamento conveniunt & illi ſuperſtrui poſſunt, quatenus unus alteri quadrat & nullus alteri contradicit, ſed poſito uno etiam poni poſſit alter & negato uno etiam periculum ſit ne ſimul negetur alter.

§. MDCCCLII.

Ex hiſce patet, magnum illorum Articulorum eſſe ambitum, qui ad fidei Analogiam pertinent, quorum primarii ſciri poſſunt, licet ſecundarii ignorentur.

§. MDCCCLIII.

Cum in Religione diſtinguendum ſit inter Articulos primarios & ſecundarios, quorum poſteriores ſalva Salute ignorari poſſunt (§. 1830.), & fundamentalia ſint numero pauca (§. 1835.), & licet res fundamentalis ſit, tamen vel modus vel circumſtantiæ propterea fundamentalia non ſint (§. 1839.), quæ etiam ad fidei analogiam pertinent, ex def. (§. 1851.), & cognitionis dentur varii Gradus (§. 1840.) *Sequitur etiam ad Articulorum fundamentalium Notas non pertinere ſolam fidei Analogiam, cujus magnus Articulorum eſt complexus* (§. 1852.).

Sunt nimirum, qui putant tot ſtatuendos eſſe Articulos fundamentales, quot ſunt loci communes in ſyſtema-

 tibus

tibus Theologiæ, aut omnes illos, quod unum idemque eſt, qui ad Analogiam fidei referri poſſunt, adeoque quæcunque ad Salutis deſtinationem, acquiſitionem & applicationem pertinent; ſed non attendunt hi, nimis magnum hac ratione fieri horum Articulorum numerum, & diſtinguendum eſſe inter ea quæ ad Salutem parandam & quæ ad Salutem cognitu ſunt neceſſaria, quod patet ex §. 1840. Multa nimirum ſubinde ad cibum ſalubrem præparandum requiruntur, quæ illi, qui eo ad ſanitatem ſuam fruitur, ſcitu neceſſaria non ſunt, ſed illi ſcire ſufficit, cibum hunc qui ipſi apponitur & bonum & ſanitati ſuæ conducibilem eſſe; ita ægrotus qui medicina utitur parum ſollicitus eſt, quænam illarum partium, ex quibus compoſita eſt, prius, quænam poſterius fuerit præparata? An prius hæc cum altera fuerit mixta, an vero altera cum tertia? Ipſi etiam perinde eſt, quamnam Capſam Pharmacopola ad illam præparandam prius ſumſerit, an hanc, an vero illam; ipſi ſcire ſufficit & Medicum, qui hoc remedium præſcripſit, eſſe experientiſſimum & Medicinam reſtituendæ ſanitati & huic Morbo medendo eſſe convenientiſſimam. Ita Peccatori ſufficit ſcire α. quisnam ſit verus ille & unicus Medicus, nempe Jeſus Chriſtus Deus & Homo in una Perſona, β. quodnam ſit illud Remedium pro peccatis, quod nobis attulit, nempe perfecta Juſtitia per paſſiones, mortem & obedientiam perfectam comparata, γ. quomodo Medicinæ illius particeps fieri queat, nempe eam per veram & vivam fidem apprehendendo; de reliquis non ita ſollicitus eſt, ſed contentus ſcire, quodnam remedium & à quo paratum ſit & quomodo illo uti debeat.

§. MDCCCLIV.

In S. Script. multa occurrunt facta, circumſtantiæ, nomina propria, aliaque plura, quæ ad Salutem cognitu neceſſaria non ſunt (§. 1812.): *E. etiam ſimpliciter dici nequit, omnia ea, quæ in illa continentur, ad Salutem cognitu abſolute eſſe neceſſaria,*

adeo-

adeoque fundamentalia, licet fundamentale ſit, ſi quis negaret, ea vera eſſe quæ S. Script. tradit.

§. MDCCCLV.

Nihil nunc ſupereſt quam ut oſtendamus, qua ratione Syſtema aliquod breve confici debeat, ex quo cognoſci poteſt, num Articulus aliquis vel immediate fundamentum tangat & ex illo ſequatur? An vero ab illo remotus? An ad primarios, an ad ſecundarios referendus ſit?

§. MDCCCLVI.

Ante omnia inquirendum, quodnam Religionis tum Naturalis tum Revelatæ ſit fundamentum? Quisnam ſit Articulus ille vel Veritas, ad quam reliquæ omnes tendunt & in illam reſolvuntur?

Notum nimirum eſt ex Cap. I. in qualibet Religione eſſe hypotheſin aliquam primariam, quod in falſis Religionibus πρῶτον ψεῦδος appellatur, ſive Error primarius, ad quem tuendum reliqui Articuli omnes concurrunt tanquam ad communem aliquem finem; & contra omnes etiam Articuli particulares ex univerſali illo derivari poſſunt. Ita etiam in vera Religione datur primaria aliqua Veritas reliquarum baſis, quænam vero illa ſit, ex ipſa Religionis Natura atque fine dijudicari debet.

§. MDCCCLVII.

Finis Religionis in genere eſt, *ut homo cum propria Salute æterna ad Gloriam Dei vivat.* Ad id enim hominem conditum eſſe, ex fine divinorum operum demonſtravimus (§. 720.), & id etiam ex Religionis natura patet (Sect. VIII.) & cuivis propria conſcientia teſtis eſt.

Funda-

§. MDCCCLVIII.

Fundamentum Religionis eſt certa quædam hominis ad Deum relatio, quæ fluit ex opere aliquo Dei circa hominem, ex quo officium, Deum ad Salutem agnoſcendi & colendi, oritur, ut & modus, quo id fieri debeat (Sect. VIII.).

§. MDCCCLIX.

Alius vero eſt ſtatus hominis integri, alius peccatoris; qua Peccator enim amplius ad Dei Gloriam vivere nequit; Unde alius Salvandi modus eſt hominem integrum, alius Peccatorem, qui iterum illi ſtatui reſtituendus eſt, in quo ad Dei Gloriam vivere poſſit cum Salute propria.

§. MDCCCLX.

Unde aliud fundamentum eſt Religionis Naturalis, ad quam homo Peccator qua homo obligatus eſt, aliud Revelatæ, ad quam qua Peccator obſtringitur.

§. MDCCCLXI.

Ergo Religio Peccatoris utramque Religionem Naturalem & Revelatam complectitur.

Putant illi, qui ſolam Religionem Naturalem admittunt, & illam perfectam arbitrantur, ut additione aliqua opus non ſit; nos, dum Religionem Revelatam tanquam neceſſariam defendimus, aut mutare Religionem Naturalem, quaſi imperfecta eſſet in ſe, aut ipſi aliquid addere, quaſi illi ratione eſſentiæ ſuæ aliquid deeſſet, aut nos illam plane abrogare dum Revelatam ſtabilimus; ſed falluntur in his omnibus, nec enim illam abrogamus, ſed Peccatorem qua hominem ad illam ſemper obligatum manere, ex ipſa rei natura non poſſumus non defendere, ut id ubique inculcatur in omnibus noſtris operibus Theologicis, imo ipſis etiam Catechiſmis. Neque etiam Religionem

Digitized by Google

nem Naturalem in ſe & Natura ſua imperfectam cenſemus, ut homo integer per illam ſalvari nequeat: Neque quidquam in Religione illa mutamus, cum illius eſſentia, uti omnium aliarum rerum, ſit immutabilis, ſed illam totam ſartam tectamque conſervamus, unde tot etiam Theologiæ Syſtemata conſcripta ſunt. Sed hoc dicimus, ſtatum hominis per abuſum libertatis redditum fuiſſe moraliter imperfectum, ut amplius Religionem naturalem obſervare nequeat, uti nullum adduci poteſt exemplum ullius hominis, qui illam obſervaverit, ideo ſi Deus ſcopum ſuum, quem in Creatione hominis habuit (§. 1857.), aſſequi velit, novo Dei circa hominem opere opus eſſe, ut nimirum ipſi Medium oſtendat, quo ex ſtatu moraliter imperfecto liberari poſſit & iterum ad Dei Gloriam vivere queat cum propria Salute; hoc dum in Religione Naturali non fit, dum illa ſtatui hominis integro accommodata ſit, Revelatione opus eſt; ex novo autem hoc Dei opere etiam nova hominis oritur obligatio, unde Religio Revelata fluit; Hinc ſequitur, duas has Religiones ſeinvicem nequaquam tollere, ſed ambas concurrere & ad utramque hominem Peccatorem obligatum manere; Naturali enim per Revelatam plane nihil derogatur, ſed potius prior poſterioris fundamentum eſt, & poſterior hominem illi reſtituit ſtatui, in quo poſt hanc vitam Religionis Naturalis præcepta exactiſſime obſervare poteſt.

§. MDCCCLXII.

Fundamentum Religionis Naturalis eſt, *Creatio & Providentia* (§. 765. 766. 767.), Finis ut homo cum propria Salute ad Dei Gloriam vivat (§. 771. 1857.).

§. MDCCCLXIII.

Unde Religionis hujus Veritas primaria & maxime fundamentalis hæc eſt, Hominem per dependentiam ſuam à Deo, ut omnium rerum cauſſa prima & fine ultimo, & propter finem ad

ad quem creatus eſt, obligatum eſſe ad actiones ſuas ſecundum Voluntatem Dei dirigendas & in Dei Glorificatione æternam Salutem quærendam.

Quisquis Religionem Naturalem non inficiatur, is etiam admittet, hanc illius eſſe præcipuam & maxime fundamentalem Veritatem, ut ſine illa hæc Religio ne quidem ſubſiſtere poſſet, ſed fundamento hoc ablato tota corrueret; ex hac etiam poſitione totum hujus Doctrinæ Syſtema derivari poteſt.

§. MDCCCLXIV.

In hac autem immediate ſequentes continentur Veritates, quæ adeo non minus ac hæc ipſa fundamentales ſunt: α. Deum Exiſtere.

§. MDCCCLXV.

β. Eundem eſſe omnium rerum Cauſſam primam & finem ultimum.

§. MDCCCLXVI.

γ. Adeoque omnes in ſe continere Perfectiones, quæ ad id requiruntur.

§. MDCCCLXVII.

δ. Hominem omniaque reliqua à Deo creata fuiſſe.

§. MDCCCLXVIII.

ε. Cum omnia ad ſapientiſſimum finem dirigantur, *dari Providentiam*.

§. MDCCCLXIX.

ϛ. Hominem ſui juris non eſſe, ſed à Deo in omnibus actionibus ſuis dependere.

ζ. Volun-

Digitized by Google

§. MDCCCLXX.

ζ. Voluntatem Dei eſſe actionum ejus Normam.

§. MDCCCLXXI.

η. Dari Religionem.

§. MDCCCLXXII.

ϑ. Deum ipſum quærentibus eſſe Remuneratorem, cum in ipſius Glorificatione æterna Salus obtinetur.

§. MDCCCLXXIII.

ι. Animam eſſe immortalem.

§. MDCCCLXXIV.

Si nunc ex Articulis hiſce, qui cum Religionis fundamento immediate connexi, adeoque *primarii* ſunt, tanquam ex principiis alii demonſtrentur, illi *ſecundarii* ſunt, qui quidem non debent negari, ſed poſſunt ignorari.

§. MDCCCLXXV.

Si porro ex ſecundariis illis aliæ adhuc derivarentur Veritates, illæ in numerum fundamentalium vix amplius accenſendæ ſunt.

§. MDCCCLXXVI.

Finis Religionis Revelatæ eſt homini Peccatori Medium liberationis oſtendere; ſive quomodo ex ſtatu moraliter imperfecto liberatus iterum cum propria Salute ad Gloriam Dei eſſe queat (§. 977. 979. 1059. 1060.): *Fundamentum* eſt aliquod Opus divinum circa Peccatorem, quod ex ipſo hujus Religionis fine aliud eſſe non poteſt, quam Liberatio ſive Redemtio: Unde etiam S. Script. opus hoc ceu Religionis fundamentum pro-

proponit, 1. Cor. VI. 20. in quo Peccator totus à Deo pendet. *Medium* autem illud, quod homini revelatur, eſt Jeſus Chriſtus, qui factus eſt unica atque perfectiſſima Salutis noſtræ cauſſa (§. 1004.): Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter jactum quod eſt Jeſus Chriſtus. 1. Cor. III. 11. Act. IV. 11. 12. 1. Tim. II. 5. Joh. III. 16. XIV. 6. 1. Cor. I. 30. 31.

§. MDCCCLXXVII.

Ex his patet: Veritatem Religionis Revelatæ primariam & maxime fundamentalem hanc eſſe. Jeſus Chriſtus ceu unica atque perfectiſſima Salutis cauſſa ab homine Peccatore agnoſcendus & recipiendus, Deusque propterea à toto homine, hoc eſt, Anima & Corpore glorificandus eſt.

§. MDCCCLXXVIII.

Ad hoc enim Myſterium inculcandum & explicandum tota tendit Revelatio, & omnia Religionis Revelatæ dogmata ad Veritatem hanc cognoſcendam vel ſupponuntur, vel in ea continentur, vel ex ea fluunt & derivantur. Et quæcunque alia in S. Script. dicuntur, vel hiſtoriæ, vel typi, vel prophetiæ, vel exempla omnia huc faciunt, ut Doctrina hæc illuſtretur & declaretur.

§. MDCCCLXXIX.

Unde ſi fundamentum hoc & Veritas primaria reliquarum omnium & fons & ſcopus inconcuſſa manet, etiam Religionis Revelatæ eſſentia ſalva manet atque inconcuſſa, hac vero vel negata vel impugnata ſimul tota Revelata Religio in complexu ſuo negatur vel impugnatur.

Quid-

§. MDCCCLXXX.

Quidquid ergo immediate ex hac Veritate fluit, illud ad Articulos fundamentales primi ordinis pertinet, & ad Deum cum propria Salute cognoſcendum & colendum requiritur, ſive ad Salutem creditu factuque abſolute neceſſarium eſt.

§. MDCCCLXXXI.

Ampliſſima autem hæc Veritas ſequentia in ſe continet axiomata α. ut Jeſus unica atque perfectiſſima Salutis cauſſa atque verum ex ſtatu imperfectionis moralis Liberationis Medium agnoſcatur, ante omnia propria peccatoris miſeria agnoſcenda eſt, alias Peccator Liberatore non indigeret, unde Spiritus Paracletus etiam homines ante omnia convincit de peccato. Joh. XVI. 8. Id quod etiam Apoſtoli fecerunt in concionibus ſuis, & præcipue Paulus ab initio Epiſtolæ ad Romanos. Ita Johannes 1. Joh. I. 8-10.

§. MDCCCLXXXII.

β. Cum Jeſus Chriſtus ſit unica Salutis cauſſa, oportet homo ipſe plane impotens ſit ad Juſtitiæ divinæ pro commiſſis peccatis ſatisfaciendum & ſeſe ex ſtatu moraliter imperfecto, & propter triſtes effectus miſerrimo, liberandum: Unde in primaria hac Veritate etiam hæc continetur, quod homo ad ſatisfaciendum divinæ Juſtitiæ & ad ſui liberationem plane impotens ſit. Rom. VII. 24. 25. VIII. 3. Part. pr. III. 27.

Duobus hiſce Articulis nititur tota Revelationis Neceſſitas, cum enim Finis illius unicus ſit, homini Medium patefacere, quomodo per Peccatum miſer & impotens factus, ut neque propriam promovere perfectionem, neque Deum glorificare amplius poſſit, iterum è mi-

ſeria ſua emergere & cum propria Salute ad Dei glorificationem vivere poſſit: Hinc tota hæc Doctrina de Liberationis Medio, ejusque neceſſitas, ex miſero & impotenti hominis ſtatu derivanda eſt; Unde omnes illi, qui hominis miſeriam & impotentiam non agnoſcunt, etiam Revelationis tum Neceſſitatem tum Veritatem inficiantur, uti Naturaliſtæ, & Sociniani etiam, qui veram Revelationis rationem atque ſcopum negant. Hoc ergo fulcro concuſſo omnes Revelatæ Religionis Veritates ſubruuntur, & nemini Revelationis Neceſſitas probabitur, vel quisquam de ea convincetur, niſi de Articulis hiſce prius convictus ſit, hominem nec divinæ Juſtitiæ pro peccatis commiſſis ſatisfacere, nec propriis viribus ex malo infinito emergere, & in ſtatum perfectionis reſtitui poſſe.

§. MDCCCLXXXIII.

γ. Ut Jeſus ſit plena Salutis cauſſa, etiam requiritur, ut homo non tantum ſeſe abneget, ſed omnes inſuper Creaturas, penes quas nonnulli cum Salutis ſuæ detrimento auxilium quærunt: Unde cum principali veritate etiam hæc immediate connectitur, præter Jeſum Chriſtum nullum alium dari Liberatorem aut Mediatorem, Act. IV. 11. 12. 1. Tim. II. 5.

§. MDCCCLXXXIV.

δ. Neque etiam Dominus Jeſus Chriſtus unica & perfectiſſima Salutis cauſſa eſſet, ſi propriis meritis, ſi non ex toto ſaltem ex parte, homo Salutem acquireret, propterea omne quoque proprium Meritum in Negotio Salutis excluditur. Rom. III. 24. 27.

§. MDCCCLXXXV.

ε. Quia homo liberandus eſt Peccator, qui abuſu Libertatis moraliter imperfectus factus, ut ad

ad Dei Gloriam amplius actiones ſuas dirigere nequeat, adeoque nihil in ipſo deprehendatur, quod Deum obliget ad illius miſerendum: Patet totum Salutis Negotium ſoli divinæ Gratiæ atque Miſericordiæ adſcribendum eſſe.

§. MDCCCLXXXVI.

ϛ. Donatio atque ordinatio Medii Liberationis neceſſaria non eſſet, niſi daretur altera Vita, in qua homo Salutem illam paratam ſenſu pleniſſimo conſequitur, & ad Dei Creatoris & Salvatoris ſui Gloriam vivere poteſt: Unde etiam proxime ad fundamentum pertinet, poſt hanc vitam aliam futuram. Heb. XI. 6.

§. MDCCCLXXXVII.

ζ. Medium Liberationis præcipue hanc ob cauſſam neceſſarium eſt, quia Juſtitia divina eſt abſolute neceſſaria, ut pœnæ infinitæ, quæ ex peccato effectu naturali ſecutura fuiſſet, compenſationem æquivalentem neceſſario poſcat (§. 647. 648.), hinc, ut Chriſtus ſit Liberator perfectus, neceſſe fuit, ut Deo loco Peccatoris ſatisfaciat: E. Doctrina de Satisfactione Chriſti ejusque neceſſitate fundamentum Salutis immediate tangit.

§. MDCCCLXXXVIII.

η. Si homo in ſtatu integro manſiſſet, per glorificationem Dei Creatoris & Benefactoris ſui propriam Salutem majori gradu acquiſiviſſet (§. 1872.), propter imperfectionem vero moralem hoc in ſtatu peccati porro præſtare non potuit (§. 1882. 1883.); Propterea etiam Chriſtus qua perfectiſſima Salutis cauſſa, Juſtitiam & Vitam nobis acquirere debuit.

Digitized by Google

§. MDCCCLXXXIX.

ϑ. Ut perfectus Salvator ſit, requiritur etiam, ut Salutem non tantum acquirat, ſed illam etiam applicet, regenerando, ſanctificando & conſummando.

§. MDCCCXC.

ι. Jeſus Chriſtus ut talis *recipiendus eſt*, quod fit per veram fidem, unde Doctrina de fide ejusque natura immediate cum fundamento connexa, & in S. Script. ſæpiſſime ut maxime fundamentalis notatur, ut absque vera fide nemo ſalvus fiat, ſed contra quisquis crediderit ſalvandus ſit. Joh. III 36. Act. XVI. 31. Rom. X. 9. Marc. XVI. 16.

§. MDCCCXCI.

κ. Salvator vero fide recipi nequit, niſi talis agnoſcatur: Unde neceſſitas cognitionis illius Articulus fundamentalis eſt, & talis etiam à S. Script. deſcribitur. Jeſ. LIII. 11. Joh. XVII. 3. Rom. X. 14.

§. MDCCCXCII.

λ. Cum Jeſus Chriſtus ſit unica ac perfectiſſima Salutis cauſſa, ſequitur totam illam, hoc eſt, peccatorum remiſſionem & jus ad Vitam æternam ipſi ſoli adſcribendum eſſe, juſtificamur enim gratis, ipſius, ſcil. Dei Gratia, per redemtionem, quæ in Chriſto Jeſu eſt. Rom. III. 24.

In hoc enim Articulo omnis veræ Religionis cardo vertitur, ut hoc Articulo ſalvo & inconcuſſo manente, etiam Religionis fundamentum intactum maneat.

§. MDCCCXCIII.

μ. Ad tantum opus perficiendum & compenſatio-

ſationem infinitæ pœnæ pro tot myriadibus præſtandam, & opus infinitæ potentiæ (cum totum Salutis Negotium ſit miraculum) efficiendum, nemo idoneus fuit, niſi ipſe Deus fortis; Unde nemo vere credere poteſt, Jeſum Chriſtum eſſe Salvatorem perfectiſſimum & pro homine ſatisfeciſſe, niſi qui credit illum eſſe verum & omnipotentem Deum. 1. Joh. V. 20.

§. MDCCCXCIV.

ν. Ut pœnam peccatis meritam ſubiret, debuit pati & mori, unde nec Salvator eſſe potuit, niſi aſſumta humana natura, ergo ad fundamentum etiam pertinet Myſterium illud manifeſte magnum, quod Deus ſit manifeſtatus in Carne. 1. Tim. III. 16.

§. MDCCCXCV.

ξ. Finis Liberationis eſt Glorificatio Dei: glorificatur vero, ſi omnes noſtras actiones ſecundum ipſius Voluntatem inſtituimus, motivis ab Attributis divinis deſumtis, adeoque faciendo nonniſi quod rectum eſt, in quo vera ſanctimonia conſiſtit, cum enim corpus & anima Dei ſint, utroque etiam glorificandus eſt. 1. Cor. VI. 20. Qui Articulus practicus maxime ad fundamentum pertinet.

§. MDCCCXCVI.

ο. Et quoniam per Verbum divinum totum Salutis negotium cum omnibus officiis, quæ Religio Revelata ab homine poſtulat, nobis pateſit, & fides excitatur, & omnia Beneficia per Liberatorem in Peccatoris Salutem parata per Sacramenta repræſentantur & confirmantur: Sequitur

Digitized by Google

Verbum illud ceu divinum recipiendum eſſe, & Sacramentis, ita uti fides in Chriſtum ut unicam Salutis cauſſam id poſtulat, utendum eſſe.

§. MDCCCXCVII.

Omne hoc, quod cum Veritate fundamentali neceſſarium nexum habet, & ſine quo illa intelligi nequit, fundamentale eſt: Et quidem Articuli hi primi ordinis ſunt.

§. MDCCCXCVIII.

Si ex his nunc alii derivarentur, eſſent ſecundarii, ſed nolumus hic prolixiores eſſe, cum ex his ſatis intelligatur, quomodo aliquid fundamento vel propius vel remotius eſſe poſſit, & quomodo Articulorum numerus vel ad paucos vel ad multos reſtringatur.

§. MDCCCXCIX.

Quo generalius enim Veritas aliqua concipitur, eo pauciores, & quo diſtinctius, eo plures numero inde naſcuntur.

§. MCM.

Adverſariorum vero errores plerumque in cauſſa ſunt, cur numerus Articulorum fundamentalium augeatur, diſtinctius enim Veritas evolvenda illorumque Erroribus opponenda eſt.

* * * * *

* * * *

* * *

CAP.

CAPUT V.

De Hæreſi & cum Hæreticis agendi Modo, nec non Tolerantia erga Schiſmaticos.

§. MCMI.

Illi, contra quos in Theologia Polemica Veritas Salutaris defendenda eſt, vocantur vel infideles vel increduli vel hæretici (§. 36. 37.): Unde, ut ſciamus, quinam illorum ſint Characteres, contra quos diſputandum eſt, etiam de hæreſi & hæreticis in ſyſtemate Theologiæ Elencticæ agere neceſſe eſt. (§. 100.)

§. MCMII.

Si quis propoſitionem veram pro falſa habet, aut falſam pro vera, is errare dicitur; Unde Error eſt Aſſenſus propoſitioni falſæ ſine Ratione datus.

§. MCMIII.

Quicunque Propoſitioni falſæ aſſenſum præbet, & per conſequens errat, is affirmanda negat, & neganda affirmat.

§. MDMIV.

Si Propoſitio Theologica, quæ vel ex Principiis Rationis vel Revelationis vera eſſe demonſtra-

ſtratur & cum Religionis natura conveniens, negatur, committitur Error Theologicus.

§. MCMV.

Gravitas Erroris agnoſcitur ex gravitate Veritatis, quæ per illum vel negatur, vel impugnatur: Unde ſi Veritas, quæ in Religione fundamentalis eſt, negatur & Propoſitioni oppoſitæ aſſenſus præbetur, etiam Error fundamentalis eſt.

§. MCMVI.

Error ergo fundamentalis in Religione eſt Aſſenſus propoſitioni falſæ, Veritati fundamentali oppoſitæ, datus.

§. MCMVII.

Ex qua definitione patet, duplici modo fundamentaliter errari poſſe, non modo ſi aliquis Articulus fundamentalis diſerte negatur, ſed ſi tali propoſitioni aſſenſus præbeatur, quæ illum deſtruit; hoc eſt, fundamento aliquid addendo vel ſuperſtruendo, quod illud inficiatur & deſtruit, propoſitioni fundamento oppoſitæ aſſenſum præbendo.

§. MCMVIII.

Fieri enim poteſt, ut aliquis Veritates fundamentales admittat, ſed contrariis aſſertionibus aut actionibus evertantur.

Hoc in Eccleſia Romana fieri videmus, quando quidem aſſeritur, ſolum Deum adorandum & colendum eſſe, ſed eodem tempore res creatæ, Divi, Angeli, aliaque plura adorantur.

§. MCMIX.

Qui ſcit, quinam ſint Articuli fundamentales, is

Digitized by Google

is etiam facile deprehendit Errores fundamentales, qui ſeſe produnt α. ſi quis aperte & verbis diſertiſſimis Articulo alicui ad eſſentiam Religionis & Salutem ſcitu neceſſario contradicit.

§. MCMX.

β. Vel ſi quidem verba Veritatis fundamentalis retinet, ſed illa ita explicat, ut Religionis Naturæ & reliquorum Articulorum Analogiæ, nec non ſenſui Spiritus Sancti plane contradicat.

Hoc à Socinianis maximopere fit, qui quidem videri volunt ſe Revelationis Veritatem agnoſcere, ſed dum omnia ex Principiis Rationis explicant, & verum ſenſum Revelationis contorquent, & veram Revelatæ Religionis rationem illiusque neceſſitatem inficiantur.

§. MCMXI.

Si γ. contra §. 1907. Articulo fundamentali ore adſerto aliquod dogma additur, quod ipſum fundamentum evertit & manifeſta contradictione tollit. (§. 1908.)

§. MCMXII.

δ. Nec non ille etiam fundamentaliter errat, qui conſequentias neceſſarias, quæ immediate ex Articulo fundamentali fluunt & in illo continentur, & propterea pro Articulis fundamentalibus habentur, negat, illisque expreſſe contradicit. Conſequentiæ enim ex Articulis immediate cum fundamento connexis derivatæ, quidem ſine Salutis detrimento à multis ignorari, ſed non negari poſſunt. (§. 1830.)

§. MCMXIII.

Error vero fundamentalis eſſe non poteſt, ſi vel aliquid erronei, quod fundamentum non

Digitized by Google

ferit, per conſequentiam propter Rationis imbecillitatem deducitur, aut ſi falſi quid aſſeritur in re plane ſublimi, cujus adæquata cognitio vires Intellectus humani excedit: Quia talis error Articulo fundamentali oppoſitus non eſt (§. 1830.).

§. MCMXIV.

Maxima ergo cautione opus eſt, ne conſequentiæ, quæ probabili admodum ſpecie ex dogmate aliquo deducuntur, alicui invito, ut Errores fundamentales, imputentur.

§. MCMXV.

Cum Doctrina de re aliqua poſſit eſſe fundamentalis, licet ejus circumſtantiæ & modus non ſit fundamentalis (§. 1839.): Propterea, licet dogma ipſum ſine Salutis periculo negari nequeat, tamen dogmatis circumſtantiæ vel Modus aliquis ipſo dogmate retento ignorari vel negari poteſt: Quapropter etiam ignoratio vel negatio circumſtantiæ dogmatis alicujus fundamentalis pro Errore fundamentali habenda non eſt, niſi ipſum dogma ſubruatur.

Ita multæ quæſtiones inter Chriſtianos agitantur, in quibus non de re ipſa, ſed tantum de modo rei certatur, hinc, ſi non modus rei, ſed res ipſa ſcitu & creditu neceſſaria ſit, ille qui modum negat, propterea non rem ipſam negare & fundamentaliter Errare dicendus eſt.

§. MCMXVI.

Tota Religio Practica eſt, (§. 1821.): Et illi Articuli maxime fundamentales ſunt, quorum ad praxin maximus uſus eſt (§. 1836.): E. etiam Errores, qui contra praxin committuntur, maximopere fundamentales ſunt, quidquid enim pieta-

pietatem & genuinam converſionis noſtræ rationem evertit, viam Salutis uno ictu intercludit.

§. MCMXVII.

Error ergo practicus longe pernicioſiſſimus eſt; unde Apoſtolus Paulus illis, qui practice errant, Anathema dixit; ſi quis non diligit Dominum Jeſum ſit Anathema, Maranatha. 1. Cor. XVI. 22.

Varii generis hi Errores ſunt, qui contra praxin committuntur, qui ad has tres claſſes præcipue referri poſſunt, aut enim aliquis propter falſum, quem de converſione habet conceptum, ſeſe jam converſum eſſe putat, & naturam cum gratia confundit, inde fit ut falſa imbutus opinione, operationem Salutis cum timore & tremore, intermittat, unde illorum numerus, qui fundamentaliter errant forſan major eſt, quam vulgo creditur. Aut illam vel plane non neceſſariam propter Gratiæ divinæ magnitudinem arbitratur, vel ſaltem converſionem ſuam de die in diem differt, putans ſe in Articulo mortis ad Deum converti ſufficere. Aut tandem ex Articulis quibusdam Theoreticis male intellectis circa praxin falſæ deducuntur conſequentiæ, ita ex Doctrina de certiſſimo Decretorum eventu, & falſo dogmatis de Prædeſtinatione conceptu concludunt, ad Salutem conſequendam perinde eſſe, quocunque modo vivant, cum eventus Decreti nihilominus certiſſimus futurus ſit: Quod Illuſtris LEIBNITIUS *Sophiſma ignavi* appellavit. Alii dum divinæ Gratiæ efficaciam & illius agendi modum vel non intelligunt, vel intelligere nolunt, otioſe exſpectandum eſſe arbitrantur, num Gratia divina operari velit nec ne! Hi & ejusmodi Errores certe periculoſiſſimi ſunt, dum illis via ad Salutem plane intercluditur. Addendum adhuc, quod dum dicimus Errores practicos pernicioſiſſimos eſſe, nos neutiquam tamen ſtatuamus Hæreſin Practicam, niſi in quantum ipſimet Articuli Theoretici ſunt Practici, adeo ut omnis Error, quem dicimus Practicum, ſit *Theoretico-Practicus*.

Qui

§. MCMXVIII.

Qui hoc modo errat, is Religionis fundamentum ſubruit, non ob nudum Errorem Theoreticum, quem mente concipit, ſed quia Error talis Pietatem extinguit, ſine qua nulla eſt ſalus. Heb. XII. 14.

§. MCMXIX.

Religio Peccatoris tam Religionem Naturalem, quam Revelatam complectitur (§. 1861.), utraque habet ſuos Articulos fundamentales (§. 1863. 1877.): Inde etiam naſcitur Errorum differentia, qui committuntur aut contra Religionis Naturalis vel Principium ſive fundamentum, vel principiata, aut contra Revelatæ ſive fundamentum ſive Articulos inde deductos.

§. MCMXX.

Illi, qui ipſum Religionis Naturalis fundamentum atque exiſtentiam inficiantur, vocantur vel Athei vel Sceptici, dum de re ſua non certi ſunt, ſaltem dubitant.

§. MCMXXI.

Dogmata, quæ ex Rationis principiis de Religione cognoſcuntur, dicimur *Scire*; ea vero, quæ per Revelationem nobis innoteſcunt, dicimur *Credere*, unde illorum per Fidem certi reddimur, uti priorum per Scientiam. Propterea illi, qui Religionis Revelatæ principium vel ex tota vel ex parte inficiantur, vocantur vel Infideles vel Increduli, dum fidei nullum plane locum dant vel ſaltem præcipuum ejus objectum non admittunt. Prioris generis ſunt Gentiles, dum Religionem Revelatam omnino ignorant; Vel *Naturaliſtæ Philoſophici*, qui quidem Revelatio-

nem

nem cognoſcunt, ſed non agnoſcunt. Poſterioris generis Judæi, qui partem tantum veræ Revelationis admittunt, ſed id quod Religionis Chriſtianæ fundamentum complectitur pernegant: Ut & *Muhammedani*, qui aliquam Revelationem quidem pro vera habent, ſed in fideî objecto toto cœlo aberrant.

§. MCMXXII.

Articuli Religionis Revelatæ duplicis generis ſunt, fundamentales vel non fundamentales (§. 1807 - - 1815.): Unde pro hac diſtinctione Errantes etiam duplici nomine inſigniuntur; Qui enim contra Articulos fundamentales impingunt & Propoſitiones illis oppoſitas defendunt, nominantur *Hæretici*, qui vero Articulos non fundamentales impugnant ſimpliciter Errantes vel *Schiſmatici* dicuntur.

Vox αἵρεσις unde αἱρετικὸς ſumitur ſenſu vel prophano, vel biblico, vel Eccleſiaſtico: Priori ſenſu præcipue à Philoſophis deſumta eſt, qui diviſi jam olim fuerunt in varias αἱρέσεις ſive ſectas; Senſu Biblico ejus ſignificatus vel eſt indifferens, vel ſumitur in malam partem; priori modo paſſim in Actis Apoſt. adhibetur, ubi etiam de ſecta quavis intelligenda eſt, ut Cap. V. 17. XV. 5. XXIV. 5. 14. XXVI. 5. XXVIII. 22. ſed etiam in malam partem accipitur & ſectæ ſtudium denotat ut Gal. V. 20. quod cum Doctrinis pernicioſis conjunctum eſt. 2. Pet. II. 1. Ubi Apoſtolus homines hujusmodi αἱρετικὰς, qui non ſimpliciter errant, ſed pravis etiam affectibus aguntur, à Deo puniendos eſſe monet. Et Apoſtolus Paulus hominem hæreticum poſt unam vel alteram correptionem devitandum eſſe dicit. Tit. III. 10. Senſu Eccleſiaſtico ſumta denotat, pravum aliquod & humanum dogma, contra veram doctrinæ Apoſtolicæ vel Concilii Oecumenici ſecundum S. Scripturam decidentis ſignificationem, omni convictione poſthabita pertinaciter defenſum,

vel

vel Doctrinam fundamentalibus dogmatibus adverſam, quæ Eccleſiæ, cui nos adjungimur tuetur.

§. MCMXXIII.

Vario autem modo circa Veritates fundamentales errari poteſt, vel enim aliquis bona fide errat ex ignorantia, qui tamen capitur amore cognitionis Veritatis & ſincera Pietate imbutus meliora ſcire deſiderat, & manſueta convictione facile in veram viam reducitur, dum non pertinaciter ſententiæ ſuæ inſiſtit, ſed veritati demonſtratæ lubens manus victas præbet.

Ita inter Plebem ignaram plurimi exiſtunt, qui falſis imbuti opinionibus nullo fere negotio veritatem ipſis monſtrando ad meliorem mentem redeunt, & præjudicium, quod hactenus foverunt, confitentur; Sed haud raro etiam, inter illos, qui ad eruditionem tendunt, exiſtunt, qui mente ſua falſa concipiunt dogmata, ſepoſitis vero præjudiciis meliora edocentur. Accidit etiam ſæpiſſime, ut aliquis ex nimia præcipitantia nulla deliberatione adhibita dogma aliquod erroneum defendat, cujus falſitatem ipſemet attendens facile agnoſcit.

§. MCMXXIV.

Vel *ſecundo* aliquis Errorem fundamentalem ita propugnat, ut, penſitata bene utraque Doctrina & ponderatis utrorumque argumentis, tamen falſis ratiociniis deceptus, ſe ipſiſſimam tueri veritatem arbitratur, & officii ſui eſſe cenſet contra quosvis dogma ſuum defendere & diſſeminare.

§. MCMXXV.

Dantur denique, qui pravis affectibus imbuti atque impietatis vi ducti, adeoque ex voluntate plane corrupta, hæreſes diſſeminant.

Hos

Digitized by Google

Hoc fit dum ex. gr. nonnulli *ex ambitione* pernicioſa dogmata defendunt, cum vel ſententiam, quam ex nimio contradicendi ſtudio amplexi ſunt, revocare nolunt, ſed pertinaciter defendunt, vel ex invidia alii nocere allaborant, vel hac ratione famam ſibi conciliare quærunt; aut *ex Carnis Voluptatibus*, dum Religionem fingunt, quæ illis adblanditur; aut ex Avaritia dum ex tali doctrina quæſtum facere poſſunt, aut alio quovis pravo affectu, qui veritati nocet.

§. MCMXXVI.

Ex his patet, tres fundamentaliter Errantium eſſe ordines, qui omnes eodem cenſu haberi non poſſunt; *Primi* enim, in veritate informandi & convincendi, dum in Erroribus ſuis non perſiſtunt, hæreticorum nomen non merentur.

§. MCMXXVII.

Secundi & *Tertii* ordinis vero, dum falſas Propoſitiones ſuas acriter defendunt & maxima cum pertinacia, omni veritatis demonſtratione poſthabita, in placitis ſuis perſiſtunt, Hæretici characterem habent.

Tali enim ſenſu in Eccleſia noſtra hæc vox accipitur, ut non quemvis, qui circa fundamentum impingit, denotet, ſed eos ſolum qui in Errore ſuo perſeverant. Unde BEZA *Opuſc. Theol. Part. I. pag. 89. 90.* citante LIMBORCHIO *Theol. Chriſt. Lib. VII. Cap. XX.* §. 3. Homines hac ratione diſtinguit. Quidam plane ſunt infideles: Alii fidem in Chriſtum profitentur. Horum quidam ſunt veri fideles, alii hypocritæ, alii Schiſmatici, alii Errantes in fide, iique vel infirmi qui doceri ſe patiuntur; vel Hæretici, qui invicta pertinacia & improbitate, quia ſunt αὐτοκατάκριτοι, non modo veritati reſiſtunt, ſed etiam Eccleſiæ pacem & concordiam lacerant. Hæcque, inquit, & propria & peculiaris nota, qua à cæteris diſtinguuntur, quod ſuæ perfidiæ (quam præfracte tuentur) quaſi ludum aperiunt, & diverſæ doctrinæ factionem, quantum in

ſe

ſe eſt, vel in Eccleſiam Dei invehunt, vel ab aliis invectam fovent. Et *Profeſſores Leydenſes in Synopſi purioris Theologiæ Diſp. Theſ. 39.* dicunt, quod Hæreticus ſit, qui in Articulis gravis momenti & fundamentalibus ita errat, ut omnem correctionem reſpuat, & in Errore pertinaciter perſeveret.

§. MCMXXVIII.

Dum veritates vel immediate fundamentum conſtituunt, vel aliquanto ab ipſo remotiores ſunt (§. 1830.): Hinc Errores fundamentales etiam diſtingui poſſunt in primarios, qui fundamentum immediate impugnant & evertunt, & ſecundarios, qui indirecte fundamentum oppugnant: Propterea iterum differentia aliqua inter Hæreticos ponenda, diſtinguendo inter eos, qui tales Errores fovent, qui fundamentum Religionis directe impugnant & evertunt, & eos quorum Doctrina Veritatem Religionis Peccatoris primariam indirecte ſubruit.

Addam, verba Viri Venerabilis *JOH. CHRIST. KIRCHMEJERI quæ Diſſert.* ad 1. Petr. II. 1. §. XXXII. extant „Abnegant enim, inquit, Chriſtum Dominum & Redemtorem, non modo, qui diſertis verbis nullam vel à Deo ad peccatoris Salutem requiri, „vel à filio Dei præſtitam eſſe, redemtionem docent; ſed & qui talem concipiunt, quæ nullum „certum effectum habeat, vel ſaltem absque fructu „ſalutari eſſe queat; imo qui talia de hominis ſtatu miſero, de Salvatoris Naturis, Perſona, Officiis, „mortis ejus fructibus & beneficiis, de conſequendi Salutem mediis, & modo adducendi Hæredes „ejus decent, quæ cum principali dogmate de J. C. „unico & perfectiſſimo Salvatore non cohærent, „ſed illud quocunque modo labefactant, dum quamcunque aliam Salutis, ſive quoad impetrationem, „ſive quoad applicationem, cauſſam fingunt, atque „vel ſibi ipſis, propriisque viribus, vel aliis creatu-

„ris

„ris tribuunt. Hi omnes, quo propius vel remotius „fundamentum iſtud Salutis vellicant, eo magis vel „minus, directe vel indirecte, in totum, vel ex „parte, Redemtorem Dominum negant.

§. MCMXXIX.

Quorum diſſenſus fundamentalis eſt, iisdem Sacris uti nequeunt, ſed ab Eccleſiaſtica illorum Communione abſtinendum eſt. Hoc ex ipſa rei natura & ex ipſo etiam mandato divino demonſtrari poteſt.

§. MCMXXX.

Finis Communionis Eccleſiaſticæ eſt promotio æternæ animarum Salutis atque Glorificationis divinæ (§. 1475.): Idem etiam Cultus publici ſcopus eſt (§. 1556.): Æterna autem Salus quæritur per Medium Liberationis à Deo revelatum; ſi vero aliquis talia fovet placita, quæ Medium hoc ceu Religionis fundamentum vel directe vel indirecte impugnant & ſubruunt, ipſam adeoque Religionis Eſſentiam non admittunt (§. 1801.), amplius ejusdem Religionis Socius agnoſci nequit; & dum hac ratione talia profitetur dogmata, quibus æterna animarum Salus obtineri non poteſt, quæque ad veram Dei glorificationem tendere non poſſunt, qui tamen & Societatis Eccleſiaſticæ & Cultus publici finis eſt; Hinc nec Communio Eccleſiaſtica cum illis haberi poteſt, nec iisdem Sacris cum illis uti licet.

§. MCMXXXI.

Expreſſa etiam de hac re extant mandata divina, Gal. I. 8. 9. ſi vel nos ipſi, aut Angelus à Cœlo evangelizet vobis præter id quod vobis

evangelizavimus, anathema eſto. 2. Cor. VI. 14 15. 16. Ne impari jugo copulemini cum infidelibus: Quod enim conſortium Juſtitiæ cum injuſtitia? Et quæ communio luci cum tenebris? Et quæ concordia Chriſto cum Belial? Aut quæ pars fideli cum infidelibus? Et quæ conſenſio templo Dei cum Idolis? Et Rom. XVI. 17. Rogo vos, fratres, ut obſervetis eos, qui diſſidia & ſcandala, præter doctrinam quam vos didiciſtis, creant: & declinate ab eis. 1. Tim. VI. 3 - 5. Si quis diverſam doctrinam, neque accedit ſanis Sermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt Doctrinæ, is turget, nihil ſciens, ſecede ab iis qui hujusmodi ſunt. Tit. III. 10. Hæreticum hominem poſt unam atque alteram admonitionem, evita Apoc. XVIII. 4. Et audivi aliam vocem è Cœlo dicentem, exite ex ea, popule mi, ne participes ſitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

Conſentiunt Patres, ut CYPRIANUS de lapſis: Non eſt pax, inquit, illa ſed bellum, nec Eccleſiæ jungitur, qui ab Evangelio ſeparatur. & *GREG. NAZ. Orat. 8.* Melius eſt diſſidium cauſſa pietatis ortum, quam vitioſa concordia AUGUSTINUS contra Donatiſtas aſſerit, *Lib. II. contra Petilianum Cap. 48.* Pacem ex Evangelio prædicamus, cum quo ſi pacem habueritis, & nobiſcum habebitis. Bene etiam Illuſt. PUFFENDORFFIUS in Jure feciali divino §. 3. de hac re pronunciat: Præſtat, dicit, ſalutiferam Veritatem vel inter pugnas, & contradictiones retinere, quam mendacio altam inter quietem indormire.

§. MCMXXXII.

Supplicia capitalia à Magiſtratu cum in finem adminiſtrantur, ut tranquillitas publica atque communis Societatis humanæ ſecuritas conſervetur, & prout ſcelere aliquo illa vel magis vel minus

nus turbatur, etiam vel gravior vel minus gravis pœna infligenda eſt (§. 1754.): Finis ergo ſuppliciorum eſt communis Societatis humanæ ſecuritas, quæ ſupplicii norma eſſe debet.

Obſervandum hic eſt, ſupplicia, quæ Magiſtratus civili, ſceleratis hominibus pro conceſſa ipſi poteſtate infligit, proprie & ſtricte loquendo non ita conſideranda eſſes ac ſi jllis tanquam pœnis Magiſtratui ſatisfaciendum eſſet & ſcelus luendum; Vel quaſi Magiſtratus vice Dei id quod morale eſt in ſcelere commiſſo puniret, ut pœna ſemper à criminis enormitate metienda ſit, adeoque crimina contra præcepta primæ legis divinæ Tabulæ commiſſa majori ſupplicio caſtiganda ſint, ac quæ contra præcepta Secundæ patrantur; Quod fieri deberet, ſi Magiſtratui ad atrocitatem criminis in foro divino attendendum eſſet: ſed potius Princeps pœnas capitales tantum adhibet ceu remedia turbationis communis ſecuritatis in vita civili, propterea regula gravitatis ſupplicii infligendi non eſt atrocitas peccati in foro divino, hæc enim pœna ſoli Deo juſto Judici atque omniſcio competit; ſed publica ſecuritas, prout ſcelere aliquo vel magis vel minus turbatur ac periclitatur; Unde ſæpiſſime fieri videmus, quod Magiſtratus Politicus ſapientiſſime gravius in ea ſcelera animadvertat, quæ contra præcepta ſecundæ Tabulæ, quam quæ contra primam Tabulam committuntur; & in ſecunda Tabula ſæpius gravius illis infligat ſupplicium, qui crimen aliquod committunt, quod in foro divino minus haberi videtur, quam illis qui majus aliquod patrarunt. Ita gravius puniuntur, qui contra octavum, quam qui contra ſeptimum peccant; Ratio enim ſupplicii à majori vel minori ſecuritatis humanæ turbatione atque periculo illi imminente petenda eſt. Proportio ergo inter crimen & pœnam petenda eſt non ab intrinſeca criminis natura & gravitate, ſed ab eo, num crimine aliquo tranquillitas & Reſpublica magis vel minus turbetur?

§. MCMXXXIII.

Cum Hæreſis in hoc conſiſtat, quod falſæ Pro-

poſitiones contra Articulos Religionis fundamentales pertinaciter defenduntur (§. 1922. 1927.), nihil in illa reperitur, quo Bonum Societatis humanæ atque ſecuritas publica turbatur, præcipue cum Hæretici non tantum Jus Naturæ, ſed & ipſam Religionem Naturalem admittunt, qua ſe obligatos confitentur ad promotionem Boni communis atque perfectionis tum propriæ, tum proximi, ſive integræ Societatis humanæ, & motiva actionum ab Attributis divinis deſumenda eſſe, quod Religio Naturalis ſuadet; Hinc licet talia profiteantur dogmata, quæ cum fundamento Religionis Revelatæ conſiſtere nequeunt, vitium tamen nequaquam ad id genus pertinet, quod Magiſtratus politicus ſupplicio caſtigat atque coërcet (§. 1932.): E. Hæreticus qua talis ſupplicio affici nequaquam poteſt.

§. MCMXXXIV.

Recte propterea Proteſtantes omne Hæreticidium rejiciunt.

Hæc unica demonſtratio ſufficit ad oſtendendum Hæreticidium legitime fieri non poſſe; Ex illa ſimul apparet ratio, quare Magiſtratui vel Principi non competat Hæreticum qua Hæreticum morte plectere. Multis aliis adhuc argumentis hoc adſtrui ſolet, deſumtis vel à libertate conſcientiæ, quod quilibet de fide ſua & modo Deum cum propria Salute glorificandi perſuaſiſſimus eſſe debeat, neque conſcientia Tyrannide externa cogi ſe patiatur, nec Error vi externa coërceri poſſit, cum ſit vitium intellectus, & nemo cogi poſſit ut aliter credat, quam ratio ipſi credendum dictat, ſed ſola id perſuaſione ac Veritas demonſtratione fieri poteſt, qua Hæreſi omnes ſucciduntur nervi & animi hominum de Veritatis evidentia perſuaſi redduntur. Vi autem Hæreſis non expellitur, ſed Veritas potius in Erroris ſuſpicionem adducitur.

Digitized by Google

citur. Attentione digna ſunt breviſſima Philippi III. Hiſpaniarum Regis de hac re verba, citata à Reverendiſſ. *PFAFFIO in Diſſert de Eccleſia Sanguinem non ſitiente pag.* 35. §. 18. ex Diario Litterario Hagienſi ex tabula Paparum Romanorum Gallica extracta, quæ etiam extant *dans, les Memoires du Comte de Rouſſi. Journal Literaire* Tom. V. P. II. p. 288. 289. „Sous „le Regne de Philippe III. deux Cordeliers Eſpagnols „condamnés au feu pour avoir preché publique„ment la Religion Proteſtante louoient Dieu en al„lant au ſupplice de ce qu'il les avoit jugés dignes „de ſceller de leur ſang la Verité de l'Evangile. Le „Roi qui les ouit, ne put s'empecher de dire: *Voila „des hommes bien malheureux d'être punis pour une „choſe, dont ils ſont perſuadés.* Cela fut raporté au „S. Office, qui s'en trouva fort ſcandaliſé, & qui „par grand menagement voulut bien ſe contenter „d'une palete de ſang, qu'on tireroit au Roi & qui „ſeroit brulée par la main du Bourreau.„ Vel argumentari poſſumus à ſequelis, quæ oriretur, ſi Hæreticidium legitimum eſſe declararetur. Cujuslibet enim Religionis Confeſſores arbitrantur Religionem, cui nomen dederunt, veram eſſe, alias vero hæreticas: Unde etiam quælibet jus ſibi tribueret alios occidendi, qui aliam Religionem profitentur; Sed quanta in toto Terrarum orbe laniena hoc modo futura eſſet, ſi Magiſtratus quilibet eos ex ſubditis ſuis trucidaret, qui non eidem cum illo Religioni addicti ſunt? Quot Bella forent, ſi cujuslibet Religionis Confeſſores obligatos ſe crederent ad alios, quos hæreticos eſſe judicant, exterminandos? Sed porro nullum unquam mandatum nec ipſe Chriſtus nec Apoſtoli dederunt ad Hæreticos ſupplicio extirpandos, ſed potius ipſorum Regulæ contrarium ſuadent; Unde in Regno Chriſti beati prædicantur pacifici & Manſueti, Matth. V. 9. 10. Et ovium ad inſtar Miniſtri Jeſu Chriſti ſe gerere debent. Matth. X, 16. & Apoſtolus dicit, arma militiæ noſtræ, quibus nimirum hoſtes Regni Jeſu Chriſti debellandi ſunt, non eſſe carnalia, ſed ſpiritualia, & potentia Deo, ad deſtructionem munitionum. 2. Cor. X, 4. 5. & juxta Apoſtolum Hæreſis ita tollenda eſt, ut homo ſervetur. 1, Tim. I. 20.

Digitized by Google

Ubi Hymenæum & Philetum tradidit Satanæ, ut diſcant non blasphemare. Neque hæretici occidendi, ſed vitandi dicuntur, 1. Tim. VI. 3-5. Tit. III. 10. Neque id factum eſſe in Eccleſia primitiva, ullum reperitur exemplum ad Priſcillianum usque, qui ab Epiſcopis nonnullis capitalis perfidiæ reus pronuntiatus, quemque à Maximo Tyranno capitis damnari curarunt: de quo ſupplicio *Venerab. MOSHEMIUS Hiſt. Chriſt. Antiq. Sæc. IV Part II. C. V. §. XIV.* Vehementer, inquit, hoc ſupplicium etiam illis diſplicuit, qui cæteroquin Priſcilliani ſententias deteſtabantur. Sed frequens exempli imitatio hunc ſanguinis hæretici horrorem poſterorum animis ejecit.

§. MCMXXXV.

Multo acerbius nonnulli ſcriptores in Reformatos, quam in ipſos Pontificios invehuntur, quod in illorum Eccleſia reperti fuere duo Theologi, qui Hæreticidium in ſcriptis ſuis in legitimum defendebant, & quædam exiſtant Exempla illorum, qui Hæreſeos accuſati mortis ſupplicio plectebantur.

Pro conſuetudine ſua ſatis modeſte contra Reformatos ſententiam dicit Celeberr. *PHILIPPUS à LIMBORCH. Theol. Chriſt. Lib. VII. Cap. XX. §. X.* Inter Reformatos, inquit, Calvinus & Beza integris tractatibus, Magiſtratus officium eſſe in Hæreticos gladio animadvertere, oſtendere conati ſunt. Inter ſequaces quidam aperte hanc Magiſtrorum ſuorum ſententiam propugnarunt. Alii videntes doctrinam hanc, ob memoriam Sævitiæ Pontificiæ, admodum eſſe exoſam, non quidem à Calvini & Bezæ doctrina receſſerunt, ſed nec eam aperte profiteri ac propugnare auſi ſunt: Hinc diſtinctiones excogitatæ, quibus Doctrina illa fœda aliquatenus palliaretur; inter hæreticos ſimplices & Hæreticos qualificatos, nimirum pertinaciter Blasphemos, & populi ſeductores, errorum exitiali in legitime convictos; tum & inter pœnas corporales, relegationem, incarcerationem &c. & mortis ſupplicium. Quæ omnia eo tendunt, ut Sententiæ illius

illius fœditas aliquatenus tegatur; & interim ubi commodum ipſius viſum eſt, poſſint vel ſtatim vel per gradus quosdam pœnarum corporalium tandem ad ipſum Hæreticidium devenire. Sic *Profeſſores Leyd. in Synopſi purioris Theologiæ Diſp. L. Theſ. 56. Malumus*, inquiunt, *in illorum Theologorum ſententiam ire, qui, ubi alia datur ratio Hæreticos ex æquo & bono coërcendi pleroſque eorum ab Eccleſia condemnatos, à Magiſtratu arbitrarie aut deponendos, aut relegandos, aut alio modo conſtringendos potius eſſe aſſerunt, quam mortis ſupplicio plectendos.* Quæ verba celebris hic Remonſtrantium Theologus in ſequentibus in rem ſuam exponit. Ideo hæc adduximus, ut appareat, quid quibusdam ex noſtris in hac re objiciatur, qui quomodo rem ſuam egerint, ut inquiramus, brevitas inſtitui noſtri non permittit; ſufficit nobis oſtendiſſe, quid ex principiis noſtris in hac re ſequatur, parum ſolliciti quid hic vel ille particulariter ſenſerit. Quod in ſpecie quæſtionem illam de Blaſphemis ſupplicio ultimo ſive morte plectendis attinet, Quæſtio hæc eſt: An ſi homo infrunitus de Deo & Myſteriis divinis Religionis, quam Princeps vel Magiſtratus profitetur, linguæ ſuæ frenum ita laxet, ut varia petulantia, & ſecundum Principia hujus Religionis blasphema in Myſteria illius eructet, nec ceſſare velit una & altera vice monitus, eo quod credat illa Myſteria nullius momenti eſſe, tamen a Principe, qui ille Myſteria credit, morte ſit plectendus? Et cum talis homo non tantum Societatis ſpiritualis membra dubia faciat, ſed & Civitatem neceſſario turbet, nec detur quies, usque dum è medio ſublatus ſit, Principi in illum animadvertendum ſit? Tota autem hæc Controverſia ex noſtris Principiis, quæ in antecedentibus ſtabilivimus, componi poteſt; Res enim huc redit, an non modo tranquillitas CivitasDei, ſed & eo ipſo Societas politica turbetur, quo in caſu Magiſtratui incumbit, vi coërcere ejusmodi hominem dum Blaſphemia in crimen degenerat, qua vero ratione Blaſphemus cohibendus ſit, circumſtantiæ & Principis prudentia definire poſſunt, prout magis vel minus civitas turbatur & homo talis Magiſtratui immorigerum ſeſe exhibet, & Reipublicæ turbator exiſtit.

Digitized by Google

§. MCMXXXVI.

Magiſtratui jus competit, ad conſervandam tranquillitatem Publicam & Societatis humanæ ſecuritatem, vi coërcendi eos, qui Societatem turbant & neceſſitate id poſtulante etiam morte plectendi (§. 1932.); Si ergo inter Hæreticos tales exiſterent, qui ſeditioſa foverent dogmata, juxta quæ Jura Magiſtratus, Reipublicæ humanæ integritas atque ſecuritas ſarta tectaque manere non poſſunt, ut quod Magiſtratui non ſit obediendum, nec juſta illi ſolvenda, nec homagium præſtandum, aliaque hujuscemodi plura, tunc omnino ex demonſtratis ad Reipublicæ conſervationem Jus ipſi competit, tales homines ut Rebelles vi coërcendi.

§. MCMXXXVII.

Ex hisce patet, diſtinguendum eſſe inter Crimina & Errores; inter ea dogmata, quæ Regimen politicum evertunt, & quæ cum ſcopo Societatatis ſpiritualis conſiſtere nequeunt, inter coactionem ad ſententiam, aliquam, quæ ad Religionem pertinet, tanquam veram amplectendam, & coactionem ad abſtinendum ab omnibus iis, quæ pacem & tranquillitatem civilem turbare poſſunt.

§. MCMXXXVIII.

Patet etiam, pœnam delicto debere eſſe æqualem, dum ille, qui contra finem Societatis ſpiritualis ſive Eccleſiæ peccat, & talia fovet dogmata, quæ fundamentum hujus Societatis ſubruunt, ut inutile illius membrum, tantum à communione Eccleſiæ Dei arcendus ſit (§. 1930.); Ille vero, qui hujusmodi defendit principia, quæ fundamenta Societatis civilis quaſſant & tranquillitati ejus

ejus noxia & periculoſa ſunt, etiam ex communione hujus Societatis ejiciatur, vel ſaltem vi externa arceatur, ut dogmatibus ſuis communi Reipublicæ bono amplius nocere non poſſit. (§. 1932. 1936.)

Hoc modo ſi ratio cum Hæreticis agendi explicatur, nihil aſſeritur, niſi quod ex ipſius Societatis tum Civilis tum Eccleſiaſticæ principiis ac ſcopo fluit & cum utriusque fundamento optime convenit, & in ſacra Scriptura fundatum eſt.

§. MCMXXXIX.

Eos ergo ex Hæreticis Magiſtratui Politico punire licet, & ſi malum aliter cohiberi non poſſit, ex Civili Societate ejicere, qui ſub prætextu Religionis contra Leges politicas delinquunt, & turbulentos ſeſe exhibent.

§. MCMXL.

Magiſtratui incumbit cura illorum, quæ ad externam Eccleſiæ εὐταξίαν pertinent (§. 1760.); Si ergo Hæretici exiſtunt, qui ordinem in Eccleſia turbant, Magiſtratui etiam licet ad ordinis illius conſervationem Hæreticos cohibere, ne motus atque turbas in Eccleſia excitent, illisque intercidere, ne dogmata ſua diſſeminent, quæ periculoſa eſſe ex S. Scriptura demonſtratum eſt.

§. MCMXLI.

Cum vero Magiſtratui reſiſtendum non ſit, Rom. XIII. 2. talis qui interdicto Magiſtratus poſthabito in diſſeminatione errorum ſuorum pergit, Poteſtati Magiſtratus reſiſtit, adeoque qua inobediens pœnam incurrit & ut obediat vi externa coërceri poteſt.

§. MCMXLII.

Ex quibus patet, quousque Poteſtas Magiſtratus in Hæreticorum cohibitione ſeſe extendat, nempe ille neminem cogit ad Sententiam aut Doctrinam aliquam, quam falſam credit, amplectendam, aut ad Communionem cum Eccleſia, quam à veritate ſalutari recedentem eſſe perſuaſus eſt, neque in cujusquam conſcientiam dominatur, ſed in id invigilat, ne Eccleſiæ ordo turbetur, & inobedientes punit.

§. MCMXLIII.

Quoniam dantur etiam Articuli non-fundamentales, qui ad Religionis eſſentiam & conſtitutionem non pertinent, ſed illis vel ignotis vel ſublatis Religio ejusque profeſſio ſarta tectaque manet (§. 1805. 1810.): Sequitur eos, qui in non-fundamentalibus diſſentiunt, propterea ceu diverſæ Religioni addictos conſiderandos non eſſe, dum ea, quæ ad Religionis eſſentiam pertinent, retinent.

§. MCMXLIV.

Cum illi, qui in non-fundamentalibus diſſentiunt, Religionis eſſentiam, adeoque veræ fidei profeſſionem retineant (§. præc.); veræ autem fidei profeſſio ſit veræ Eccleſiæ nota (§. 1525.): Sequitur, ſi inviſibili Eccleſia aliqua Errores demonſtrari poſſunt, modo ſint ejusmodi, qui neque fidei fundamentum evertunt, neque piorum Salutem intervertunt, propterea non ſequi, quod illa ſtatim deſinat eſſe vera Chriſti Eccleſia.

§. MCMXLV.

Et cum nulla in hac terra exiſtat Eccleſia, quæ in hac vita in omnibus infallibilem ſe prædicare jure

jure poſſit, cum hoc ſortem humanam excedat, & Pauli doctrinæ non conſentiat (§. 1811.): Sequitur, maxima hic opus eſſe prudentia, ne forſan propter hoc, in quo nosmet ipſi erramus, alteram Eccleſiam ut erroneam damnemus.

§. MCMXLVI.

Experientia conſtat, magnam inter homines ingeniorum dari diverſitatem, ut alter hoc, alter aliud melius capere poſſit: Variam inſtitutionem, ut eadem Veritas alteri hoc, alteri alio modo proponatur, diverſis enim ſub reſpectibus eadem Veritas conſiderari poteſt, ut uno reſpectu aliquid de ea negari, altero reſpectu idem de ea affirmari queat; Diverſas etiam eſſe animi dotes, ut non omnes totum Veritatis alicujus complexum ex æquo cognoſcant, ſed unus hanc, alter aliam Veritatis partem ſolum comprehendat; notum porro eſt, dari doctrinas tam ſublimes, ut omnibus illas penitus penetrare non liceat, & Veritates, quarum ambitus atque complexus tantus ſit, ut vix à quoquam mortalium totum illarum ſyſtema in omni ſuo nexu, omnibus ſuis partibus, relationibus &c. cognoſci queat; Hinc fit, ut in hujusmodi ampliſſimis Veritatibus, unus hanc, alter vero illam partem ſolum conſideret, & varii illam ſub variis reſpectibus conſiderent. Ex hiſce nunc concludere mihi liceat, conſenſum univerſalem in omnibus plane veritatibus in hoc vitæ ævo impoſſibilem plane eſſe.

Nemini ignotum eſſe poteſt, in communi hominum converſatione ſæpiſſime accidere, ut duo de re aliqua diſputent, alter hoc, alter aliud defendat, licet in reipſa minime diſſentiant, quod ſubinde tertius illos audiens facile animadvertit, illisque nodum ſolvere illo-

illorumque ſententias combinare ſcit, dum utraque ſed diverſo modo atque reſpectu vera ſit. Ex Theologia exemplum nunc proferre haud inutile erit: Quis neſcit, quam ſublimis ſit Doctrina de Decretis divinis? Et quem latet, quantus totius Doctrinæ hujus ſit ambitus? Cum omnia in ſe comprehendat, quæ ad omnium operum divinorum tum intentionem, tum executionem pertinent, finem hujus Univerſi tum univerſalem, tum omnes particulares, omniaque media huc tendentia, omnem in rebus modum, omnem ordinem atque concentum, omnem omnium rerum nexum, mutuam ad ſeinvicem relationem tum ad partes ſingulas tum ad totum Univerſum, omnium rerum non tantum τὸ ὅτι ſed & τὸ διότι, & quæ alia: Unde nemo, opinor, eſt, qui ſibi ſpondere audeat, ſe integram Decretorum divinorum doctrinam accurate & adæquate intelligere, omnium adeoque rerum in regimine totius Univerſi, rationem, modum, reſpectum ſe cognitum habere; ſed quivis potius confitebitur, propter Doctrinæ hujus amplitudinem, illam totam ab homine comprehendi non poſſe, ſed fieri, ut unus hanc illius partem, alter aliam capiat, & apparentes inde oriri poſſe diſſenſus, dum unus hoc reſpectu aliquid verum eſſe aſſerit, quod alter alio reſpectu conſideratum falſum pronuntiat; unde nil niſi Logomachiæ oriuntur, quæ citius componi non poſſunt, quam uterque diſſentiens veritatem ſub eadem ſcheſi conſiderat.

§. MCMXLVII.

Apparet ex dictis, bene ſe habere, quæ ſcripſit *JACOBUS USSERIUS Archi-Epiſcopus Armachanus, de Eccleſiarum Chriſtianarum ſtatu & ſucceſſione per occidentem Cap. I.* §. 15. In omnibus omnium locorum ac temporum viſibilibus Eccleſiis fruſtra quæri omnium doctrinarum quaſi concentum conſenſumque; qui nonniſi in præcipuis & quæ maximi ſunt momenti Religionis capitibus præſtari poſſit. Et quotieſcunque de unius aut alterius Eccleſiæ cum tertia aliqua in Religionis negotio

gotio ſeu conſenſione ſeu diſſenſione movetur quæſtio, delectum eſſe quendam habendum, neque tam numerandas eſſe Doctrinas, in quibus vel conſentiunt, vel diſſentiunt, quam appendendas, momentoque ſuo ponderandas.

§. MCMXLVIII.

Communio Eccleſiaſtica cum illis habetur, qui ſunt Membra Civitatis Dei (1475. 1556.); Num vero aliquis tale ſit, cognoſcitur ex ejusdem Religionis ſive fidei profeſſione & Cultu divino (§. 1525.), in qua re Religionis fundamentum atque eſſentia conſiſtit (§. 1863. 1877.); Eæ autem Veritates, quæ Religionis eſſentiam conſtituunt, vocantur Articuli fundamentales (§. 1801.): E. cum iis, qui eosdem habent Articulos Religionis fundamentales Communio Eccleſiaſtica colenda eſt. Cum iis vero, qui Articulos fundamentales eosdem non admittunt, Communio illa ſancta haberi nequit; nec iisdem cum illis Sacris uti licet (§. 1930. 1931.): Ut ergo demonſtretur, an cum Eccleſia aliqua Communio Eccleſiaſtica coli poſſit vel non poſſit, conſenſus vel diſſenſus in Articulis fundamentalibus demonſtrandus eſt.

§. MCMXLIX.

Mutua Tolerantia Chriſtiana vocatur, quando cum iis, qui fidei fundamentum retinent ſed in Articulis quibusdam non maximi momenti, qui nec fundamentum Religionis ſubruunt, nec æternam animarum Salutem, vel Dei glorificationem intervertunt, diſſentiunt, pax fraterna atque communio colitur, & ad illam teſtandam idem ſacræ communionis Symbolum ſcilicet S. Cœna uſurpatur.

Con-

Digitized by Google

§. MCML.

Conſenſus in omnibus Articulis plane impoſſibilis eſt (§. 1946.), propterea in communione Eccleſiaſtica ad Articulos minoris momenti & non-fundamentales reſpici nequit alias in Eccleſia nulla pax, nulla concordia, ſtare poſſet: & ad colendam communionem illam ſanctam conſenſus in Articulis fundamentalibus ſufficit (§. 1948.); In communione autem illa conſiſtit Chriſtiana Tolerantia (§. præced.): E. inter eos, qui in fundamentalibus conſentiunt, in non-fundamentalibus vero diſſentiunt, mutua Tolerantia exercenda eſt.

§. MCMLI.

Hæc etiam in S. Script. ſæpius inculcatur & Chriſti Apoſtolorumque exemplis confirmatur. Prius fit, quoties ab Apoſtolis pacis ſtudium commendatur, & Eccleſiæ, ut à rixis diſſidiis atque ſchiſmatibus ſibi caveant, monentur. Nemo vero id ſæpius fecit quam ipſe Apoſtolus Paulus, qui antea zelo maximo contra diſſentientes incenſus erat.

§. MCMLII.

Id facit Epiſt. ad Rom. XIV. ubi agit de diſſidiis inter primos Chriſtianos ortis propter obſervationem legis cærimonialis; monet autem ſtatim ab initio Capitis fide infirmum, hoc eſt, qui non recte de his rebus ſentit, à reliquis Eccleſiæ membris *aſſumendum eſſe*, & quidem non in diſceptationibus diſputationum, *neque illum ſpernendum* aut *damnandum* eſſe, *cum Deus illam aſſumſerit.* Quamprimum ergo credimus, Deus Eccleſiam aliquam *aſſumſiſſe*, ſive membra illius

Deo

Deo non exoſa, ſed Filios eſſe, neque illos ſecundum præcepta Religionis ſuæ Deum colentes damnatum iri, à nobis non contemnendi, ſed aſſumendi & Communio Eccleſiaſtica cum illis fovenda eſt. Si fortes tolerare nolunt infirmos, minus adhuc infirmi fortes tolerabunt.

§. MCMLIII.

Et verſu 19. Quæ pacis ſunt ſectanda eſſe dicit, & quæ ædificationis ſunt ad invicem. Optime noverat Apoſtolus, quod diſſidia & intolerantia diverſitatem opinionum non tollant, ſed quod viceverſa pace & toleranti Errantes optime ad veritatem adduci queant; dum hac ratione inſtitutioni locus ſit. Nam ſi infirmi & leviter errantes à communione noſtra arcentur, rationibus noſtris difficulter aurem præbebunt, ſed ipſis ſuſpecta erunt omnia; Si vero cum Charitate ipſos tractemus, neque fraternitatis ſigna ipſis recuſemus, eo faciliores erunt & ad dicta noſtra animum advertent, nec tot odia, rixæ, ſchiſmata exiſterent.

§. MCMLIV.

Si duæ Eccleſiæ, quarum diſſenſus maximi momenti non eſt, ita pacem colerent, ita inter ſe coaleſcerent, Communionem Eccleſiaſticam inter ſe foverent, ſe invicem fratres agnoſcerent, una alterius infirmitates toleraret, iisdem Charitatis ac unionis ſymbolis uterentur, ſi rixæ, ſi odia ceſſarent, ſi unaquæque ſe in omnibus infallibilem non eſſe agnoſceret, dubitandum non eſt, optimum hoc medium futurum, quo ſententiarum divortia componerentur, & absque litigandi prurigine unus alterum erudiret, & diſſen-

diſſenſus pedetentim evaneſceret, ſi non omnis, ſaltem maximus.

§. MCMLV.

Fortiſſimis hæc Apoſtolus argumentis ſuffulcit, quod ii, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, non ſint perdendi, verſu 15. neque Dei opus deſtruendum verſ. 20. ſed potius nos obligatos eſſe invicem ſuſcipere, ſicut & Chriſtus ſuſcepit nos, Rom. XV. 7.

§. MCMLVI.

Et quanta tolerantia ipſe Apoſtolus, qui tamen dono infallibilitatis gaudebat, omnes ſuſcepit, 1. Cor. IX. 20-23. poſtquam in præcedentibus egerat de manducatione idolothytorum, & admonuerat, illos ex Chriſtianis, qui minus recte ſentirent, tolerandos & illorum infirmitati ſeſe accommodandum eſſe, tandum addit, cum liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, & factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifaciam; iis qui ſub lege ſunt, quaſi eſſem ſub lege, ut eos qui ſunt ſub lege lucrifaciam; Exlegibus ut exlex, ut lucrifaciam exleges: Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifaciam: Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliquos ſervem, hoc autem facio propter Evangelium, ut particeps ejus efficiar.

§. MCMLVII.

Apoſtolus pro Autoritate atque infallibilitate ſua diſſidia hæc ſolo imperio potuiſſet componere, ſed maluit, ſapientiſſimas ob cauſſas, utrique parti tolerantiam commendare, ut hoc modo diſcerent, quid unus fidelium alteri debeat, quanta patientia & charitate ſe invicem ſuſcipere debeant,

Digitized by Google

beant, & ut ſpontaneo animo id facerent. Quare nos non etiam Apoſtoli exemplum ſequeremur & diſſentientes in iis, quæ Salutis fundamentum non evertunt, pacifico animo toleraremus.

§. MCMLVIII.

Et poſtquam in Epiſtola ad Galatas docuerat, verum Chriſtianiſmum non conſiſtere in circumciſione ſive in obſervatione Legis cærimonialis aut in præputio, hoc eſt, in omiſſione ejus, ſed in nova Creatura & mutua Charitate, ſæpius commendat cap. V. & VI. ut in hoc diſſenſu ſe invicem ament & tolerent, per charitatem alii aliis ſerviant, alii alios non mordeant, ne ab invicem conſumantur, ut omnes inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ abſint; ut alii aliorum onera portent, tandem concludit: Super eos, qui ſecundum Regulam hanc incedant, & eſſentiam veri Chriſtianiſmi retineant, pacem & miſericordiam futuram.

§. MCMLIX.

Nec putet quisquam, hic ubi Apoſtolus Tolerantiam toties commemorat, agi de re parvi momenti, nam controverſia gravem materiam reſpicit, differentiam nempe Legis & Evangelii, quæ à fundamento admodum remota non eſt, & ad ipſam praxin reſpicit.

§. MCMLX.

Ad Philip. III. 15. 16. inquit, quicunque perfecti ſumus, hoc ſentiamus, & ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis Deus revelabit. Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem ſapiamus, & in eadem permaneamus regula. Vult ergo Apo-

Digitized by Google

ſtolus, Chriſtianos concordes eſſe debere, donec Deus in iis, in quibus diſſentiunt, majorem cognitionem largiatur.

§. MCMLXI.

Eo etiam tendunt toties repetitæ admonitiones, ut unitatem ſervent Chriſtiani, cum ſit unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma, ut Veritatem in Charitate doceant &c. Eph. IV.

§. MCMLXII.

Sed quanta tolerantia Chriſtus erga diſcipulos ſuos uſus eſt, quanta patientia & bonitate illorum Errores tulit: quot non præjudicia fovebant de natura Regni Chriſti, de morte ejus non neceſſaria, aliisque multis; ſed blande ipſos inſtituebat, patienter eorum inſcitiam tulit, donec majori luce cœlitus illuſtrati fuere.

§. MCMLXIII.

Ex his omnibus nunc, quæ de Articulis fundamentalibus & non fundamentalibus, de Hæreſi, de Schiſmate & Tolerantia diximus, ita concludimus; ut Communionem Eccleſiaſticam cum Eccleſia aliqua colendam recuſemus, opus eſt, ut demonſtremus, aut omnes Articulos Theologicos eſſe abſolute ad Salutem ſcitu neceſſarios, & diſcrimen inter neceſſarios & non neceſſarios nullum eſſe, & ob diſſenſum quemvis pacem abrumpendam & anathema dicendum; aut demonſtrandum, Eccleſiam aliquam fundamentaliter errare: prius demonſtrari nequit, contrarium enim tum ex rei natura, tum ex S. Script. probavimus, ergo poſterius fieri debet; ſi vero nec hoc præſtari poteſt, pax ſpiritualis cum illis, qui neceſ-

ſaria

ſaria ac Salutis fundamenta retinent, colenda eſt.

Plura adhuc ad Tolerantiæ neceſſitatem adſtruendam addi poſſent Argumenta, qualia ſunt, quod illi, qui cum errantibus in non-fundamentalibus communionem ſanctam colere nolunt, infallibiles ſe credant oportet, alias, ſi hoc non de ſe præjudicium haberent, etiam in rebus parvi momenti aliis quid credi debeat, præſcribere nollent, ſed etiam ſe errori obnoxios eſſe poſſe confiterentur. Quod 2. Cognitio Eccleſiæ tanta eſſe deberet, ut nullum illa incrementum amplius capere poſſet, ut non ex parte tantum, ut Apoſtolus loquitur, ſed ex toto. cognoſcamus; ſi Eccleſiá aliqua eſſet, quæ intoleranda ſuperbia tantum cognitionis gradum ſibi tribuere poſſet, nihilominus alios infirmos tolerare deberet, ut etiam ad eum cognitionis gradum progredi poſſent. Tertio denique perpetua illa diſſidia in maximum Eccleſiæ veræ detrimentum vertuntur; Quis neſcit illos, qui Scepticiſmum Theologicum profitentur, continuis rixis ac diſcrepantiis anſam ſumere Chriſtianiſmo illudendi & diſſenſum hunc in rem ſuam convertendi: Imo dum Eccleſia in propria ſævit inteſtina & membra ejus ſe invicem lacerant, communem cauſſam contra alios deſerit & inimicis arma miniſtrat. Vide cæterum quæ habent Viri Celeberrimi, qui de pace Eccleſiaſtica ac tolerantia Chriſtiana ſcripſere, ut Reverendiſſ. PFAFFIUS in Variis Scriptis ſuis, SAM. WERENFELSIUS in Conſiderationibus generalibus de ratione uniendi Eccleſias Proteſtantes. JOH. ALPHONSUS TURRETT. *in Diſſert. de Art. Fund. cap. VII.* Celeber. SALCHLINUS Prof. Theologiæ Laus. in Diſſert. de tolerantia, Gallico idiomate ſcriptis. Nec non multa egregia jam de hac re monuit PHILIP. à LIMBORCH. *in Theol. Chriſt. Lib. VII. cap. XXII* quæ tamen cum grano ſalis accipienda, cum fides, quam profitetur, poſtulat, ut Tolerantiæ mites juſto nimis extendantur.

§. MCMLXIV.

Qua ratione Eccleſiæ propter Articulos non fun-

fundamentales à ſe invicem diſſidentes & communionem Eccleſiaſticam non colentes iterum uniri poſſint, & quænam convenientiſſima via ſit ad maximum hoc opus perficiendum, Viri pientiſſimi & de pace Eccleſiæ optime meriti Conſiliis ſuis paſſim & prolixe oſtenderunt, ex illorum Scriptis hic in compendio exhibebimus, quæ ipſi non una vice inculcarunt urſeruntque.

§. MCMLXV.

I. Non id agendum, ut alterutra pars ſententiam ſuam ſubito mutet, quod poſtulari nequit, niſi una pars in omnibus infallibilem ſe credat (§. 1945.), imo id plane impoſſibile eſt propter cauſſas ſuo loco adductas (§. 1946.): Sed in id allaborandum, ut utraque Eccleſia convincantur res controverſas tanti momenti non eſſe, ut fundamentum Religionis & per conſequens etiam Salutis ſubruant (§. 1948.), & unam alterius infirmitatem ferre obligatam eſſe.

§. MCMLXVI.

II. Omnis hæretificina procul ab utraque parte abeſſe debet, per quam intelligimus, illud crimen, quo calumniam pernicioſi cujusdam Erroris innocenti, vel in re, quæ fundamentum Religionis haud tangit, erranti adſpergimus atque ſuſpectam illius perſonam aut integram Eccleſiam aliis reddimus, bonaque, quæ per ipſum aguntur, ſufflaminamus.

Eſt definitio, quam debeo Reverendiſſ. PFAFFIO in *Tractatu de Origin Juris Eccleſ. pag. 216.*

§. MCMLXVII.

III. Huc pertinet, quod utriusque partis ſententia

tentia, quam expreſſe profitetur & concedit, non ſit confundenda cum conſectariis, quæ illa non pars illa abhorret; licet recte ex illius ſententia deduci videantur, niſi adeo claræ ſint, ut principio poſito etiam illæ ponantur & ceu axiomata ex illa deduci poſſint.

§. MCMLXVIII.

IV. Præcipue vero ſchiſmatum cauſſæ, Odium Theologicum & inimicitiæ extirpandæ ſunt, & mutuo declarandum, quod una pars alteram, diſſenſu non obſtante, pro hæredibus vitæ æternæ agnoſcat, nec non pro fratribus in Chriſto Jeſu.

§. MCMLXIX.

V. Oblivioni tradenda omnia dura verba, quæ privati utriusque Eccleſiæ contra alteram partem imprudenter, ex affectibus & odio Theologico magis, quam Veritatis amore, effutiverunt, quæ ex Chriſtiano amore condonanda ſunt.

§. MCMLXX.

VI. Neque etiam attendendum ad dura quædam placita & ſcripta, opinionesque parum commodas, quas Theologi quidam & perſonæ privatæ foverunt, neque illæ toti Eccleſiæ imputandæ ſunt: ſed id quod Acta publica & Libri Symbolici docent, eaque ſecundum illius Eccleſiæ interpretationem intelligenda, quæ Confeſſioni illi nomen dedit.

§. MCMLXXI.

VII. Utriusque partis animis ſemper obverſari debet, qua in re vera Chriſtianiſmi Eſſentia conſiſtat, non in cognitione & accurata determinatione omnis modi Veritatum ſublimium, quem intel-

intellectus finitus nequaquam aſſequi poteſt, non in rebus obſcuris aut incertis, non in argutiis quibusdam philoſophicis, ſed in Veritatibus ſimpliciſſimis, quod tota & perfectiſſima Salus per fidem veram & vivam in Jeſu Chriſto ſit quærenda, & quod Deus anima & corpore ex toto corde, ex tota anima ex toto animo & omnibus viribus amandus, & cum propria abnegatione glorificandus, & proximus ut alter ego diligendus ſit. In quibus Præceptis conſiſtit tota lex & omnes Prophetæ.

§. MCMLXXII.

VIII. Omnis Controverſiæ & Doctrinæ momentum ex Sacræ Religionis noſtræ principio & unica fidei noſtræ Norma S. Scriptura ſecundum ſapientiæ regulas ponderandum, neque autoritati humanæ quidquam dandum eſt, multo minus controverſiæ pondus ultra modum exaggerandum eſt, ipſa quoque Scripturæ verba uſurpanda ſunt.

§. MCMLXXIII.

IV. Sedulo conſiderandum infallibiles nos non eſſe, ſed in hac terra ex parte tantum cognoſcere, & errori obnoxios eſſe, & facile propterea, ut in quibusdam fallamur, fieri poſſe.

§. MCMLXXIV.

X. In Academiis Controverſiæ maxima cum manſuetudine & moderatione tractandæ ſunt, ut ii qui ſacris ſeſe dederunt ſtudiis mature diſcant, qua cum differentia atque charitas demonſtratione ſepoſitis præjudiciis affectibusque cum adverſariis agendum ſit, neque minus privatim quam in Scriptis Controverſias illas ad Religionis eſſentiam & fundamentum non pertinere, quacunque occaſione demonſtrandum eſt.

§. MCMLXXV.

Digitized by Google

§. MCMLXXV.

XI. Et ne quis ab alterius Eccleſiæ concionibus audiendis abhorreat, Controverſiæ illæ ibi tractandæ non ſunt, dum neque ad ſanctitatis ſtudium quidquam faciunt, & maximæ Auditorum partis captum ſuperant, & ſi ejusmodi textus tractandus ſit, omnis offenſio vitanda & ita inſtituenda S. Oratio, ut ad omnium præſentium, illorum etiam qui alteri Eccleſiæ nomen dederunt ædificationem & præjudicii remotionem inflectatur, neque quidquam incongruis expreſſionibus ex affectu manantibus proferendum eſt.

§. MCMLXXVI.

XII. Exemplum Chriſti & Apoſtolorum ſuorum ſequamur, qui charitatem atque tolerantiam ſemper & ubique commendarunt, neque alias Eccleſias, de quibus conſtat, quod in parvi momenti rebus à nobis diſſentiant, propter diſcrepantiam illam damnemus, ſed potius nos ubique pacificos exhibeamus, quod ſi omnes faciant, etiam facilior ad concordiam via erit.

§. MCMLXXVII.

XIII. Omnes tricæ ſcholaſticæ & quæſtiones infrugiferæ evitandæ, & potius verum ſanctitatis ſtudium & viva in Chriſtum fides Religionis Chriſtianæ Centrum, nec minus Α. & Ω. ſemper & ubique inculcandum eſt.

§. MCMLXXVIII.

XIV. Hoc modo charitate redintegrata & via ad pacem ſtrata, ab utraque Eccleſia concedendum eſt, ut non obſtante diſſenſu in non-fundamentalibus utriusque Eccleſiæ membra unius ejus-

ejusdemque S. Cœnæ uſurpatione; communionem, fraternitatem, quavis data occaſione, teſtari audeant, & ita ſimul ſolennem mortis Domini commemorationem celebrent, & communis charitatis teſſera ſimul fruantur, quod ſi fieret, mutua charitas recoaleſceret, omnesque diſſidii cogitationes paulatim evaneſcerent.

§. MCMLXXIX.

XV. Id vero à Principibus, â Theologis, à ſingulis Eccleſiæ membris faciendum eſt.

Hanc viam, quam hic maxima cum brevitate oſtendi, multo convenientiorem eſſe puto, quam ſi Unio illa Doctrinarum confuſione quæratur, aut ſi generales quædam confeſſiones proponantur, verbis ambiguis conceptæ, quæ pars utraque ad ſenſum ſuum applicare & illis dogmata ſua involvere poteſt; ſed hoc liti potius anſam dat, quando de vero verborum ſenſu agitur.

§. MCMLXXX.

Plura his non addimus quam verba Apoſtoli Rom. XV. 5-7. At Deus patientiæ & ſolatii det nobis id ipſum ſapere in nos invicem, ſecundum Chriſtum Jeſum: Ut unanimiter uno ore glorificemus Deum, & Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti: Ideo ſuſcipiamus alii alios, ſicut & Chriſtus ſuſcepit nos in honorem Dei.

Αὐτῷ ΔΟΞΑ.

LIBERTÉ ET PATRIE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google